

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुलाई
जारी गरिएको

एकीकृत निर्देशन - २०७०

मिति २०७०।०४।०१ देखि लागू
(एकीकृत निर्देशन, २०६९ र सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका परिपत्र/निर्देशन/मार्गदर्शन
समेतलाई समावेश गरी परिमार्जन गरिएको)

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

२०७० असार

विषय-सूची

<u>क्र.सं.</u>	<u>विषय</u>	<u>पृष्ठ संख्या</u>
१.	न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्था	१
२.	कर्जा/सापटको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी सम्बन्धी व्यवस्था	३४
३.	एकल ग्राहक तथा क्षेत्रगत कर्जा सापट र सुविधाको सीमा निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था	४८
४.	लेखा नीति तथा वित्तीय विवरणहरुको ढाँचा सम्बन्धी व्यवस्था	५७
५.	कारोवारमा निहित जोखिम न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था	१०२
६.	संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था	१०८
७.	सुपरिवेक्षकीय निर्देशन लागू गर्ने कार्य तालिका सम्बन्धी व्यवस्था	१२२
८.	लगानी सम्बन्धी व्यवस्था	१२४
९.	तथ्याङ्क विवरण सम्बन्धी व्यवस्था	१२८
१०.	संस्थापक शेयर नामसारी वा खरीद/विक्री वा हक हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था	१५९
११.	सह-वित्तीयकरण कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था	१६८
१२.	कर्जा सूचना तथा कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था	१७३
१३.	अनिवार्य मौज्दात/वैधानिक तरलता सम्बन्धी व्यवस्था	१९३
१४.	शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धी व्यवस्था	१९८
१५.	ब्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था	२०८
१६.	वित्तीय श्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्था	२१४
१७.	विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था	२१९
१८.	स्तरोन्नति हुने, कार्यक्षेत्र विस्तार वा संकुचन तथा गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी व्यवस्था	२२५
१९.	सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी व्यवस्था	२३७
२०.	सहायक कम्पनी सम्बन्धी व्यवस्था	२५९
२१.	इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट हुने बैकिङ्ग (ई-बैकिङ्ग) सेवा सम्बन्धी व्यवस्था	२६२
२२.	विविध व्यवस्था सम्बन्धमा	२६७

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १/०७०

विषय : न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजीकोष

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो जोखिम भारित सम्पत्तिको आधारमा देहाय बमोजिम न्यूनतम पूँजीकोषको अनुपात कायम गर्नु पर्नेछ ।

संस्था	जोखिम भारित सम्पत्तिको आधारमा कायम राख्नु पर्ने न्यूनतम पूँजीकोष (प्रतिशत)	
	प्राथमिक पूँजी	पूँजीकोष
“क” वर्ग	६.०	१०.०
“ख” र “ग” वर्ग	५.५	११.०

२. पूँजीकोष

पूँजीकोष भन्नाले प्राथमिक पूँजी र पूरक पूँजीको योग सम्भन्नु पर्दछ ।

“क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा पूँजीकोषको गणना यस बैंकद्वारा जारी Capital Adequacy Framework 2007 (Updated July, 2008) अनुसूची १.१ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ । साथै आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि राष्ट्रियस्तर कार्यक्षेत्र भएका “ख” वर्गका विकास बैंकहरूले समेत विद्यमान व्यवस्थाका अतिरिक्त समानान्तर (Parallel) रूपमा पूँजीकोष पर्याप्तता अनुपातका विवरणहरू तथा वार्षिक विवरणहरू उक्त अनुसूची १.१ मा तोकिए बमोजिम नियमित रूपमा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

३. पूँजीकोषको वर्गीकरण

पूँजीकोष गणना प्रयोजनको निमित्त इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको पूँजीकोषलाई देहाय बमोजिम २ भागमा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।

१. प्राथमिक पूँजी

१.१ देहायका शीर्षकहरूमा रहेको रकम प्राथमिक पूँजीमा समावेश/गणना हुनेछ :-

- (क) चुक्ता पूँजी (साधारण शेयर)
- (ख) प्रस्तावित वोनस शेयर
- (ग) शेयर प्रिमियम
- (घ) फिर्ता नहुने अग्रधिकार शेयर (Irredeemable Preference Share)
- (ङ) साधारण जगेडा कोष
- (च) सञ्चित नाफा/नोक्सान
- (छ) पूँजी फिर्ता जगेडा कोष (Capital Redemption Reserve)
- (ज) पूँजी समायोजन कोष
- (झ) कल्स इन एडभान्स
- (ञ) अन्य स्वतन्त्र कोष

१.२ प्राथमिक पूँजी गणना गर्दा देहायका शीर्षकहरूमा रहेको रकम घटाउनु पर्नेछ :-

- (क) ख्याति (Goodwill),
- (ख) यस बैंकले तोकेको सीमाभन्दा बढी हुने गरी संगठित संस्थाको शेयर तथा सुरक्षणपत्रहरूमा लगानी गरेको रकम,
- (ग) आफ्नो वित्तीय स्वार्थ भएका संगठित संस्थाहरूको शेयर तथा सुरक्षणपत्रमा गरेको सम्पूर्ण लगानी रकम,
- (घ) अवास्तविक सम्पत्ति (Fictitious assets)

यस प्रयोजनको लागि अनुसन्धान, विकास तथा कम्प्युटर सफ्टवेयर बाहेकका अन्य अवास्तविक खर्च सम्झनु पर्छ ।

- (ड) प्रचलित ऐन तथा कानूनले प्रतिबन्ध गरेका व्यक्ति तथा समूहलाई प्रदान गरेको कर्जा तथा सुविधा । तर, उपर्युक्त व्यक्ति तथा समूहलाई कर्जा तथा सुविधा प्रदान गर्दा प्रचलित ऐन तथा कानूनले प्रतिबन्ध नगरेको अवस्थामा सो प्रतिबन्ध लागेको १ वर्ष वा कर्जाको भुक्तानी अवधि समाप्त हुने समयमध्ये जुन अघि हुन्छ सो समयसम्म यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।
- (च) यस बैंकको निर्देशन पालना नगरी स्वःप्रयोजनका लागि घरजग्गा खरिद गरेको रकम ।
- (छ) सीमाभन्दा बढी आवास भवन निर्माण तथा जग्गा विकासमा लगानी गरेको रकम ।
- (ज) तोकिएको समयभित्र विक्री वितरण गर्न नसकेको शेयर प्रत्याभूति ।

२. पूरक पूँजी

प्राथमिक पूँजीभन्दा बढी समावेश गर्न नपाइने गरी पूरक पूँजीमा निम्न शीर्षकहरू अन्तर्गत रहेका रकमहरू समावेश गर्नु पर्नेछ :-

(क) सामान्य कर्जा नोक्सानी व्यवस्था

यस शीर्षक अन्तर्गत असल कर्जाको निमित्त व्यवस्था गरिएको रकम मात्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।

असल सहित अन्य कर्जाका लागि यस बैंकबाट तोकिएको अनुपातभन्दा बढी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरेको खण्डमा त्यस्तो अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरेको पूरै रकम र पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण गरेका कर्जाहरूमा थप गरेको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था रकमलाई अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा समावेश गर्न सकिने छ ।

तर, उपरोक्त शीर्षकहरूमा रहेको कुल रकम बैंकको कुल जोखिम भारित सम्पत्तिको १.२५ प्रतिशत भन्दा बढी हुने गरी पूरक पूँजीमा समावेश गर्न पाइने छैन ।

(ख) सम्पत्ति पूनर्मूल्याङ्कन कोष

पूरक पूँजी गणना गर्दा सम्पत्ति पूनर्मूल्याङ्कन कोष वापतको रकम समेत समावेश गरी निस्किएको कुल पूरक पूँजीको २ प्रतिशतसम्म गणना गर्न पाइने छ । यस कोषमा रहेको रकम वा कुल पूरक पूँजीको २ प्रतिशतमध्ये जुन कम हुन्छ सोही रकम मात्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(ग) हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरू (Hybrid Capital Instruments)

यस शीर्षक अन्तर्गत देहायका उपकरणहरू पर्नेछन् ।

- (१) विना सुरक्षण, पूर्ण चुक्ता हुने, भुक्तानी दिने प्राथमिकता क्रममा निक्षेपकर्ता र साहुहरूभन्दा पछाडि मात्र भुक्तानी पाउन सक्ने तथा घाटामा समेत सहभागी हुने वा साधारण पूँजीमा परिणत गर्न सक्ने वा नसक्ने गरी जारी गरेका सुरक्षणपत्रहरू ।

- (२) यस बैंकले स्वीकृति दिएमा बाहेक धारकले आफ्नो इच्छा अनुरूप भुक्तानी प्राप्त गर्न नसक्ने गरी जारी गरेका उपकरणहरू ।

तर, कुनै एक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले जारी गरेको हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरू (Hybrid Capital Instruments) अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले धारण (खरिद) गर्न पाउने छैन ।

(घ) सुरक्षण नराखिएको सहायक आवधिक ऋण (Subordinated Term Debt)

पाँच वर्षभन्दा बढी भुक्तानी अवधि भएको, निक्षेपकर्ताहरूभन्दा पछाडि मात्र भुक्तानी पाउने गरी कुनै पनि सुरक्षण नराखी जारी गरेको ऋणपत्रहरू र सीमित भुक्तानी अवधि भएका/अवधि तोकिएका फिर्ता हुन सक्ने अग्राधिकार शेयरहरू यस अन्तर्गत समावेश हुनेछन् । यी उपकरणहरूको घट्टो मूल्यलाई जनाउन इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस्ता उपकरणहरूको मूल्यमा पछिल्लो पाँच वर्षदेखि बीस प्रतिशतले घटाउदै लैजानु पर्नेछ । कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लामो अवधिपछि वा विभिन्न चरणहरूमा साधारण शेयरमा परिणत हुने वा तोकिएका शर्तहरू पूरा गरेर मात्र फिर्ता हुने शर्तमा यस्तो उपकरण जारी गरेको अवस्थामा साधारण शेयरमा परिणत भएको रकम चुक्ता पूँजीमा र शेयरमा परिणत नभएको रकम यस अन्तर्गत राखी पूरक पूँजीमा गणना गर्न सकिनेछ ।

तर, यस्ता उपकरणहरू जारी गर्दा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको पचास प्रतिशतभन्दा बढी रकम उठाउन पाइने छैन ।

(ङ) सट्टी समीकरण कोष

विदेशी विनिमयको कारोबार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कायम गरेको सट्टी समीकरण कोषको रकम पूरक पूँजी प्रयोजनका लागि गणना गर्न सकिनेछ ।

(च) लगानी समायोजन कोष

निर्देशन नं. ८ अन्तर्गत खडा भएको लगानी समायोजन कोषको रकम पूरक पूँजी बापत गणना गर्न सकिनेछ।

४. कुल जोखिम भारित सम्पत्ति

पूँजीकोष गणना गर्ने प्रयोजनको लागि कुल जोखिम भारित सम्पत्तिलाई निम्नानुसार दुई वर्गमा विभाजन गरिएको छ।

- (१) वासलातभित्रको जोखिम भारित सम्पत्ति।
- (२) वासलातबाहिरको जोखिम भारित कारोबार।

५. वासलात भित्रका सम्पत्ति तथा वासलातबाहिरका कारोबारहरूमा जोखिम भार

(१) वासलात भित्रका सम्पत्तिहरूमा जोखिम भार (“ख” र “ग” वर्गको हकमा):

पूँजीकोष गणना गर्ने प्रयोजनको लागि वासलात भित्रको सम्पत्तिलाई निम्नानुसार विभाजन गरी छुट्टाछुट्टै जोखिम भार प्रदान गरिएको छ। वासलातमा देखिएको सम्पत्तिको रकमलाई भार दिइएको प्रतिशतले गुणन गरी कुल जोखिम भारित सम्पत्तिको योग निकाल्नु पर्नेछ।

वासलातभित्रका शीर्षक	जोखिम भार (प्रतिशत)
नगद मौज्जात	०
सुन मौज्जात (विनिमय योग्य)	०
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	०
नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्रमा गरिएको लगानी	०
नेपाल राष्ट्र बैंकको ऋणपत्रमा गरेको लगानी	०
आफ्नै मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	०
सरकारी सुरक्षणपत्रको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको कर्जा	०
सरकारी सुरक्षणपत्रको पाउनु पर्ने ब्याज रकम (Accrued Interest)	०
विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना हुने युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषमा “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले जम्मा गरेको रकम	०
स्वदेशी बैंक/वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको मौज्जात/मुद्दति रसिदको दावी (Claims)*	२०
अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	२०
विदेशी बैंकहरूमा रहेको मौज्जात	२०
मागेको बखत प्राप्त हुने रकम (Money at Call)	२०
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) ^{*/} विदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको ग्यारेण्टीमा गएको कर्जा	२०
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) ^{*/} विदेशी बैंकमा गरेको अन्य लगानी	२०
अन्तर बैंक सापटी	२०
शेयर, डिभेन्चर एवं बण्डमा भएको लगानी	१००
अन्य लगानीहरू (सामुहिक लगानी कोषमा भएको लगानी समेत)	१००
कर्जा, सापट तथा विल्स खरिद/डिस्काउण्ट समेत (कुल रकम)**	१००
स्थीर सम्पत्तिहरू	१००
पाउनु पर्ने अन्य खुद ब्याज रकम (कुल पाउनु पर्ने ब्याज - सरकारी ऋणपत्र तथा वचत पत्रको ब्याज-ब्याज मुलतवी)	१००
अन्य सबै सम्पत्तिहरू (खुद अग्रिम कर दाखिला बाहेक)	१००
सीमा नाघेको रियल स्टेट/आवासीय घर कर्जा	१५०

टिप्पणी

* एकहप्ताको अग्रिम सूचनामा फिर्ता लिन सकिने गरी स्वदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थामा इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले राखेको तीन महिना वा सो भन्दा बढी अवधिका मुद्दति निक्षेप। यस प्रयोजनको लागि निक्षेप राख्ने समयभन्दा ठिक अघिल्लो त्रयमासको पूँजी पर्याप्तता (Capital Adequacy) को आधारमा तोकिएको पूँजी पर्याप्तता कायम गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थामा राखिएको मुद्दति निक्षेपलाई मात्र मान्यता दिइनेछ।

*/ यस प्रयोजनको निमित्त संयुक्त अधिराज्य बेलायतको लण्डनबाट प्रकाशित The Banker पत्रिकाले प्रत्येक वर्ष जुलाई महिनामा प्रकाशन गर्ने Top Thousand World Banks को सूचीमा ठिक अघिल्लो वर्ष समावेश भएका बैंकहरूलाई सम्झनु पर्नेछ।

उक्त Top Thousand World Banks को सूचिमा नपरेको खण्डमा शत प्रतिशत जोखिम भार कायम गर्नु पर्नेछ।

** मुद्दति रसिद, नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र र सरकारी सुरक्षणपत्रको धितोमा प्रवाहित कर्जा र अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत बैंकको जमानतमा प्रदान गरिएको कर्जा बाहेक।

(२) वासलात बाहिरको कारोवारमा जोखिम भार (“ख” र “ग” वर्गको हकमा)

पूँजीकोष गणना गर्ने प्रयोजनको लागि वासलात बाहिरका कारोवारहरूलाई निम्नानुसार विभाजन गरी छुट्टाछुट्टै जोखिम भार प्रदान गरिएको छ । वासलात बाहिरको कारोवारको रकमलाई जोखिम भारले गुणन गरी कुल वासलात बाहिरको कारोवार निकाल्नु पर्नेछ ।

वासलात बाहिरका कारोवारहरू	जोखिम भार (प्रतिशत)
बिल्स कलेक्सन	०
अग्रिम विदेशी विनिमय सम्झौता (Forward Foreign Exchange Contract)	१०
६ महिनाभन्दा कम अवधिको प्रतितपत्र (मार्जिन नघटाई पूरै रकम) [⊕]	२०
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) [*] विदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काउण्टर ग्यारेण्टीमा जारी गरिएको ग्यारेण्टी	२०
६ महिनाभन्दा बढी अवधिको प्रतित-पत्र (मार्जिन नघटाई पूरै रकम) [⊕]	५०
विडवण्ड, परफरमेन्स वण्ड र प्रत्याभूति (Underwriting) सम्बन्धी प्रतिबद्धता	५०
पुनः खरिद गर्ने शर्तमा विक्री गरिएको कर्जा (Credit Purchase/Repurchase र Takeover)	५०
अग्रिम भुक्तानी ग्यारेण्टी (Advance Payment Guarantee)	१००
वित्तीय तथा अन्य जमानत (Financial and other Guarantee)	१००
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता (Irrevocable Loan Commitment)	१००
आयकर वापत सम्भावित दायित्व	१००
Acceptance सहित अन्य सबै प्रकारका सम्भावित दायित्वहरू	१००
पुनः डिस्काउन्ट गरिएका विलहरू	१००
चुक्ता वा भुक्तान हुन बाँकी शेयर लगानी	१००
भुक्तानीका लागि दावी परेको जमानत (Unpaid Guarantee Claims)	२००
संस्थाउपर दावी परेको तर संस्थाले दायित्व स्वीकार नगरेको सम्भावित दायित्वहरू	२००

टिप्पणी

^{*}/ यस प्रयोजनको निमित्त संयुक्त अधिराज्य बेलायतको लण्डनबाट प्रकाशित The Banker पत्रिकाले प्रत्येक वर्ष जुलाई महिनामा प्रकाशन गर्ने Top Thousand World Banks को सूचीमा ठिक अधिल्लो वर्ष समावेश भएका बैंकहरूलाई सम्झनु पर्नेछ ।

उक्त Top Thousand World Banks को सूचीमा नपरेको खण्डमा शत प्रतिशत जोखिम भार कायम गर्नु पर्नेछ ।

⊕ प्रतितपत्रको अवधि गणना गर्दा प्रतितपत्र खोलेको शुरुको मितिदेखिको अवधिलाई नै गणना गर्नु पर्नेछ ।

६. संचालन जोखिम सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका संस्थाले पूँजीकोष गणना गर्दा संचालन जोखिम वापत कुल सम्पत्तिको ५ प्रतिशत रकम जोखिम भारत सम्पत्तिको रुपमा थप गर्नुपर्ने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

उपरोक्त बमोजिम पूँजीकोष गणना गर्दा देहाय बमोजिमको सयमसीमा अनुसार कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) २०७० आषाढ मसान्तका लागि २ प्रतिशत

(ख) २०७० श्रावण देखि २०७१ आषाढ मसान्तसम्म ४ प्रतिशत

(ग) २०७१ श्रावण देखि ५ प्रतिशत

७. पूँजीकोष अनुपात निर्धारण सूत्र

पूँजीकोष अनुपातको निर्धारण निम्नानुसार गर्नु पर्नेछ ।

$$(क) \text{ प्राथमिक पूँजी अनुपात} = \frac{\text{प्राथमिक पूँजी}}{\text{जोखिम भारत सम्पत्तिको योग}} \times १००$$

$$(ख) \text{ पूँजीकोष अनुपात} = \frac{\text{प्राथमिक पूँजी} + \text{पूरक पूँजी}}{\text{जोखिम भारत सम्पत्तिको योग}} \times १००$$

$$\text{जोखिम भारत सम्पत्तिको योग} = \frac{\text{वासलातभित्रका कुल जोखिम भारत सम्पत्ति} + \text{वासलात बाहिरका कुल जोखिम भारत कारोवार}}$$

८. पूँजीकोष सम्बन्धमा पठाउनु पर्ने विवरणहरू

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाहरूले जुनसुकै बखत पनि तोकिएको अनुपातमा न्यूनतम पूँजीकोष कायम गर्नु पर्नेछ । “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले Capital Adequacy Framework, 2007 (Updated July, 2008) को अनुसूची १.१ मा व्यवस्था भए बमोजिम र “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रत्येक महिनाको मसान्तको वित्तीय विवरणहरूको आधारमा संलग्न निर्देशन फा.नं. १.१ र १.२ बमोजिम पूँजीकोष सम्बन्धी विवरणहरू तयार गरी आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराई यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा प्रत्येक महिना समाप्त भएको मितिले एक महिना भित्र पठाई सक्नु

पर्नेछ । कथंकदाचित मासिक रूपमा आन्तरिक लेखापरीक्षण गराएर पेश गर्न नसकेमा मासिक विवरणमा सो व्यहोरा खुलाउनु पर्नेछ । तर, त्रयमासको अन्त्यको विवरण भने अनिवार्यरूपमा आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराएर नै पेश गर्नु पर्नेछ ।

यस बैंकमा पठाउनु पर्ने Capital Adequacy Framework 2007 (updated July 2008) अनुसारका फाराम नं. १ देखि ८ सम्मका विवरणहरूको Excel Format तयार पारी यस बैंकको वेवसाइटमा राखिएको हुँदा सोही Format मा तथ्यांक विवरणहरू भरी यस बैंकमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

९. ICAAP मार्गदर्शन सम्बन्धमा

यस बैंकबाट जारी Capital Adequacy Framework 2007 बमोजिम “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पहिचान गरेका जोखिमका अतिरिक्त बैंक अनुसारको अन्तरनिहित अन्य जोखिमहरू समेत पहिचान गरी सो अनुरूपको पूँजीकोष कायम गर्न यसै साथ संलग्न Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) Guidelines जारी गरिएको छ ।

१०. लेखापरीक्षण गराउन सकिने

पूँजीकोष पर्याप्त नभएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको व्यवसायिक अवस्थाबारे जानकारी लिन यस बैंकले आवश्यक ठानेमा मूल्यांकन लेखापरीक्षण (Due Diligence Audit) गराउन सक्नेछ, र सो वापत लाग्ने खर्च सम्बन्धित संस्थाले नै भुक्तानी गर्नु पर्नेछ ।

११. पूँजीकोष सम्बन्धी निर्देशनहरूको पालना नभएमा हुने कारवाही

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले पूँजीकोष सम्बन्धी निर्देशनहरूको पालना नगरेमा शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ (Prompt Corrective Action, 2007– PCA) बमोजिमको कारवाही हुनेछ ।
- (ख) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले कुनै आर्थिक वर्षको बीचको कुनै अवधिमा तोकिएको अनुपातमा न्यूनतम पूँजीकोष कायम गर्न नसकेको भएता पनि सोही आर्थिक वर्षको अन्त्यमा तोकिएको अनुपातमा न्यूनतम पूँजीकोष कायम भएको आधारमा नगद लाभांश तथा बोनस शेयर वितरण गर्न पाईने छैन । यो व्यवस्थाले सो आर्थिक वर्षको अन्त्यमा वाह्य लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित वित्तीय विवरणबाट तोकिएको अनुपातमा न्यूनतम पूँजीकोष कायम भएको आधारमा स्वीकृत पूँजी योजना अनुसारको बोनस शेयर घोषणा/वितरण गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले कुनै आर्थिक वर्षको अन्त्यमा वाह्य लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित वित्तीय विवरणबाट तोकिएको अनुपातमा न्यूनतम पूँजीकोष कायम भएता पनि सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिदेखि वार्षिक साधारण सभाको स्वीकृति लिने मितिसम्मको अवधिमा शीघ्र सुधारात्मक कारवाही कार्यान्वयन भई सो मितिसम्म फुकुवा नभएको अवस्थामा लाभांश तथा बोनस शेयर घोषणा/वितरण गर्न पाईने छैन ।

१२. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं. १/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असारमसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

पूँजीकोष तालिका - ख र ग वर्गको हकमा)

(रु. हजारमा)

विवरण	चालू अवधि	गत अवधि
(क) प्राथमिक पूँजी १) चुक्ता पूँजी (साधारण शेयर) २) प्रस्तावित बोनस शेयर ३) शेयर प्रिमियम ४) फिर्ता नहुने अग्राधिकार शेयर ५) साधारण जगेडा कोष ६) सञ्चित नाफा/(नोक्सान) ७) वासलातमा देखाईएको चालु आ.व.को नाफा-नोक्सान हिसावको रकम ८) पूँजी फिर्ता जगेडा कोष ९) पूँजी समायोजन कोष १०) कल्स इन एडभान्स ११) अन्य स्वतन्त्र कोषहरु घटाउने : - ख्याति (Goodwill) वापतको रकम - सीमाभन्दा बढी शेयर,सुरक्षणपत्रमा लगानी गरिएको रकम - वित्तीय स्वार्थ रहेको कम्पनीको धितोपत्रमा लगानी गरेको रकम - अवास्तविक सम्पत्ति - यस बैंकको निर्देशन पालना नगरी स्वप्रयोजनका लागि घरजग्गा खरिद गरेको रकम - सीमाभन्दा बढी आवास भवन निर्माण तथा जग्गा विकासमा लगानी गरेको रकम । - तोकिएको समयभित्र विक्री वितरण गर्न नसकेको शेयर प्रत्याभूति । - प्रचलित ऐन तथा कानूनले प्रतिबन्ध गरेका व्यक्ति तथा समूहहरुलाई प्रदान गरेको कर्जा तथा सुविधाहरु		
(ख) पूरक पूँजी १) असल कर्जाको लागि गरेको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था २) अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था ३) हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरु ४) सुरक्षण नराखेको सहायक आवधिक ऋण ५) सट्टी समिकरण कोष ६) सम्पत्ति पूनर्मूल्याङ्कन कोष ७) लगानी समायोजन कोष		
(ग) जम्मा पूँजीकोष (क+ख)		
(घ) जोखिम भारित सम्पत्तिको आधारमा कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजीकोष पूँजीकोष (..... प्रतिशत) प्राथमिक पूँजी (..... प्रतिशत)		
पूँजीकोष (अधिक/न्यून) (..... प्रतिशतले) प्राथमिक पूँजी (अधिक/न्यून) (..... प्रतिशतले)		

मिति:
दस्तखत

अधिकृत

जोखिम भारत सम्पत्ति विवरण तालिका -ख र ग वर्गको हकमा) (रु.....)

(क) वासलात भित्रका सम्पत्तिहरू(On-Balance-Sheet Assets)	भार	चालु अवधि		गत अवधि	
		रकम	जोखिम भारत सम्पत्ति	रकम	जोखिम भारत सम्पत्ति
नगद मौज्जात	०				
सुन (विनिमय योग्य)	०				
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	०				
नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्रमा गरेको लगानी	०				
नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा गरेको लगानी	०				
आफ्नै मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुनेगरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	०				
सरकारी सुरक्षणपत्रको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको कर्जा	०				
सरकारी सुरक्षणपत्रको पाउनु पर्ने ब्याज रकम(Accrued Interest)	०				
विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना हुने युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषमा जम्मा गरेको रकम	०				
स्वदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको मौज्जात/मुद्दति रसिदको दावी (Claims)	२०				
अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	२०				
विदेशी बैंकहरूमा रहेको मौज्जात	२०				
मागेको बखत प्राप्त हुने रकम(Money at Call)	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत(Rated)इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको ग्यारेण्टीमा गएको कर्जा	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत(Rated)बैंकमा गरेको अन्य लगानी	२०				
अन्तर बैंक सापटी	२०				
शेयर, डिबेन्चर एवं बण्डमा भएको लगानी(कुल रकम)	१००				
अन्य लगानीहरू	१००				
कर्जा, सापट तथा विल्स खरिद/डिस्काउण्ट समेत (कुल रकम)	१००				
स्थीर सम्पत्तिहरू(कुल रकम)	१००				
पाउनु पर्ने अन्य खुद ब्याज रकम (ब्याज मुल्य र सरकारी ऋणपत्रको ब्याज बाहेक)	१००				
खुद गैरबैंकिङ सम्पत्ति	१००				
अन्य सबै सम्पत्तिहरू (खुद अग्रिम कर दाखिला बाहेक)	१००				
सीमा नाघेको रियल स्टेट/आवासीय घर कर्जा	१५०				
(क) जम्मा					
(ख) वासलात बाहिरका कारोवारहरू (Off-balance sheet Items)					
विल्स कलेक्सन	०				
फरवार्ड एक्सचेञ्ज कन्ट्राक्टको बांकी दायित्वहरू	१०				
६ महिनाभन्दा कम अवधिको प्रतित-पत्र (पूरे रकम)	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) विदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काउण्टर ग्यारेण्टीमा जारी गरेको ग्यारेण्टी	२०				
६ महिनाभन्दा बढी अवधिको प्रतित-पत्र (पूरे रकम)	५०				
विडवण्ड, परफरमेन्स बण्ड र प्रत्याभूति (Underwriting) सम्बन्धी प्रतिबद्धता	५०				
पुनः खरिद गर्ने शर्तमा विक्री गरेको कर्जा	५०				
अग्रिम भुक्तानी ग्यारेण्टी (Advance payment Guarantee)	१००				
वित्तीय तथा अन्य जमानत (Financial and other Guarantee)	१००				
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता (Irrevocable Loan Commitment)	१००				
आयकर वापत सम्भावित दायित्व	१००				
Acceptance सहित अन्य सबै प्रकारका सम्भावित दायित्वहरू	१००				
पुनः डिस्काउन्ट गरिएका विलहरू	१००				
चुक्ता वा भुक्तान हुन बांकी शेयर लगानी	१००				
भुक्तानीको लागि दावी परेको जमानत	२००				
संस्थाउपर दावी परेको तर संस्थाले दायित्व स्वीकार नगरेको सम्भावित दायित्वहरू	२००				
(ख) जम्मा					
संचालन जोखिम वापत कायम गर्नुपर्ने रकम (ग)	१००				
कुल जोखिम भारत सम्पत्ति जम्मा (क) + (ख)+(ग)					

- द्रष्टव्य:**
- उल्लेखित शीर्षकहरूमध्ये इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफूसँग सम्बन्धित वा आफूले गर्न पाउने वित्तीय कारोवारहरूसँग सम्बन्धित शीर्षकहरू मात्र प्रयोगमा ल्याउनु पर्नेछ ।
  - अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत अन्तर्गत Top Thousand World Banksको सूचीमा नपरेको खण्डमा शत प्रतिशत जोखिम भार कायम गर्नु पर्नेछ ।

Capital Adequacy Framework 2007 (updated July 2008)

1. INTRODUCTION

1.1 BACKGROUND:

Prior to 1988, there was no uniform international regulatory standard for setting bank capital requirements. In 1988, the Basel Committee on Banking Supervision (BCBS)¹ developed the Capital Accord, which is known as Basel I, to align the capital adequacy requirements applicable especially to banks in G-10 countries. Basel I introduced two key concepts. First, it defined what banks could hold as capital, as well as designating capital as Tier 1 or Tier 2 according to its loss-absorbing or creditor-protecting characteristics. The second key concept introduced in Basel I was that capital should be held by banks in relation to the risks that they face. The major risks faced by banks relate to the assets held on balance sheet. Thus, Basel I calculated banks' minimum capital requirements as a percentage of assets, which are adjusted in accordance to their riskiness and assigning risk weights to assets. Higher weights are assigned to riskier assets such as corporate loans, and lower weights are assigned to less risky assets, such as exposures to government.

The BCBS released the "International Convergence of Capital Measurements and Capital Standards: Revised Framework", popularly known as Basel II, on June 26, 2004. This framework was updated in November 2005 and a comprehensive version of the framework was issued in June 2006. Basel II builds significantly on Basel I by increasing the sensitivity of capital to key bank risks. In addition, Basel II recognizes that banks can face a multitude of risks, ranging from the traditional risks associated with financial intermediation to the day-to-day risks of operating a business as well as the risks associated with the ups and downs of the local and international economies. As a result, the new framework more explicitly associates capital requirements with the particular categories of major risks that banks face.

The new capital framework also recognizes that large, usually internationally active banks have already put in place sophisticated approaches to risk measurement and management based on statistical inference rather than judgement alone. Thus, the framework allows banks, under certain conditions, to use their own 'internal' models and techniques to measure the key risks that they face, the probability of loss, and the capital required to meet those losses. In developing the new framework, the Basel Committee wanted to incorporate many elements that help promote a sound and efficient financial system over and above the setting of minimum capital requirements. With this in mind, the Basel II framework incorporates three complementary 'pillars' that draw on the range of approaches to help ensure that banks are adequately capitalised in commensurate with their risk profile.

The Basel Committees on Banking Supervision's (BCBS) recommendations on capital accord are important guiding framework for the regulatory capital requirement to the banking industry all over the world and Nepal is no exception. Realizing the significance of capital for ensuring the safety and soundness of the banks and the banking system, at large, Nepal Rastra Bank (NRB) has developed and enforced capital adequacy requirement based on international practices with appropriate level of customization based on domestic state of market developments. The existing regulatory capital is largely based on the Basel committee's 1988 recommendations. With a view of adopting the international best practices, NRB has already expressed its intention to adopt the Basel II framework, albeit in a simplified form. In line with the international development and thorough discussion with the stakeholders, evaluation and assessment of impact studies at various phases, this framework has been drafted. This framework provides the guidelines for the implementation of Basel II framework in Nepal. Reminiscent of the International convergence of capital measurements and capital standards, this framework also builds around three mutually reinforcing pillars, viz. minimum capital requirements, supervisory review process and disclosure requirements.

1.2 OBJECTIVE:

The main objective of this framework is to develop safe and sound financial system by way of sufficient amount of qualitative capital and risk management practices. This framework is intended to ensure that each commercial banks maintain a level of capital which,

- (i) is adequate to protect its depositors and creditors.
- (ii) is commensurate with the risk associated activities and profile of the commercial bank.
- (iii) promotes public confidence in the banking system.

---

¹ The Basel Committee on Banking Supervision is a committee of banking supervisory authorities that was established by the central bank governors of the Group of Ten countries in 1975. It consists of senior representatives of bank supervisory authorities and central banks from Belgium, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Luxembourg, the Netherlands, Spain, Sweden, Switzerland, the United Kingdom, and the United States. It usually meets at the Bank for International Settlements in Basel, Switzerland where its permanent Secretariat is located.

1.3 PRE-REQUISITES:

The effective implementation of this framework is dependent on various factors. Some such pre-requisites are:

- (i) Implementation of Basel Core Principles for effective Banking Supervision
- (ii) Adoption of the sound practices for the management of Operational Risk
- (iii) Formulation and adoption of comprehensive risk management policy
- (iv) Adherence to high degree of corporate governance

1.4 RESPONSIBILITY:

The board of directors of each bank shall be responsible for establishing and maintaining, at all times, an adequate level of capital. The capital standards herein are the minimum that is acceptable for banks that are fundamentally sound, well managed, and which have no material financial or operational weaknesses. Thus, the banks are generally expected to operate above the limits prescribed by this framework.

1.5 SCOPE OF APPLICATION:

This framework shall be applicable to all "A" Class financial institutions licensed to conduct banking business in Nepal under the Bank and Financial Institution Act, 2063.

This capital adequacy framework shall be applicable uniformly to all "A" class financial institutions on a stand-alone basis and as well as on a consolidated basis, where the bank is member of a consolidated banking group. For the purpose of capital adequacy, the consolidated bank means a group of financial entities, parent or holding company of which a bank is a subsidiary. All banking and other relevant financial activities (both regulated and unregulated) conducted within a group including a bank shall be captured through consolidation. Thus, majority owned or controlled financial entities should be fully consolidated. If any majority owned subsidiaries institutions are not consolidated for capital purposes, all equity and other regulatory capital investments in those entities attributable to the group will be deducted and the assets and liabilities, as well as third party capital investments in the subsidiary will be removed from the bank's balance sheet for capital adequacy purposes.

1.6 APPROACHES TO IMPLEMENTATION:

"International Convergence for Capital Measurements and Capital Standards: Revised Framework" alias Basel II under Pillar 1, provides three distinct approaches for computing capital requirements for credit risk and three other approaches for computing capital requirements for operational risk. These approaches for credit and operational risks are based on increasing risk sensitivity and allow banks to select an approach that is most appropriate to the stage of development of bank's operations.

The product and services offered by the Nepalese Banks are still largely primitive and conventional, in comparison to other economies. This coupled with the various inherent limitations of our system like the absence of credit rating agencies makes the advanced approaches like Internal Ratings Based Approach or even Standardized Approach impractical and unfeasible. Thus, at this juncture, this framework prescribes Simplified Standardized Approach (SSA) to measure credit risk while Basic Indicator Approach and an indigenous Net Open Position Approach for measurement of Operational Risk and Market Risk respectively.

1.7 EFFECTIVE DATE:

All banks within the scope of this framework should adopt the prescribed approaches by Mid July 2008 (Fiscal Year 2065/066).

1.8 PARALLEL RUN:

In order to ensure a smooth transition to new approach prescribed by this framework, a parallel run for the whole year from Mid July 2007 (Fiscal Year 2064/065) was conducted. The returns submitted by the banks during this period was minutely reviewed to identify any anomalies. The identified shortcoming on the returns was advised to the bank management so that they could be rectified before we move onto full fledged implementation. Based on the findings of the parallel run, amendments and modifications have been incorporated in the framework wherever deemed necessary.

1.9 IMPLEMENTATION OF ADVANCED APPROACHES:

This framework prescribes the most simplest of the available approaches at the initial phase with a vision to move onto more complex and risk sensitive approaches as the market gradually gains maturity. However, banks willing to adopt advanced approaches, even for internal purposes, should obtain prior written approval from Nepal Rastra Bank on providing evidences that they have the resource and the capability to adopt the proposed approaches.

A bank will not be allowed to choose to revert to a simpler approach once it has been approved for a more advanced approach without supervisory approval. However, if a supervisor determines that a bank using a more advanced approach no longer meets the qualifying criteria for advanced approach, it may allow the bank to revert to a simpler approach for some or all of its operations, until it meets the conditions specified by the supervisor for returning to a more advanced approach.

2. ELIGIBLE CAPITAL FUNDS

2.1 DEFINITION OF CAPITAL:

Qualifying capital consists of Tier 1 (core) capital and Tier 2 (supplementary) capital elements, net of required deductions from capital. Thus, for the purpose of calculation of regulatory capital, banks are required to classify their capital into two parts as follows;

a. Core Capital (Tier 1)

The key element of capital on which the main emphasis should be placed is the Tier 1 (core) capital, which comprises of equity capital and disclosed reserves. This key element of capital is the basis on which most market judgments of capital adequacy are made; and it has a crucial bearing on profit margins and a bank's ability to compete.

The BCBS has therefore concluded that capital, for supervisory purposes, should be defined in two tiers in a way, which will have the effect of requiring at least 50% of a bank's capital base to consist of a core element comprised of equity capital and published reserves from post-tax retained earnings.

In order to rank as Tier 1, capital must be fully paid up, have no fixed servicing or dividend costs attached to it and be freely available to absorb losses ahead of general creditors. Capital also needs to have a very high degree of permanence if it is to be treated as Tier 1.

b. Supplementary Capital (Tier 2)

The Supplementary (Tier 2) Capital includes reserves which, though unpublished, have been passed through the profit and loss account and all other capital instruments eligible and acceptable for capital purposes. Elements of the Tier 2 capital will be reckoned as capital funds up to a maximum of 100 percent of Tier 1 capital arrived at, after making adjustments referred to in 2.4. In case, where the Tier 1 capital of a bank is negative, the Tier 2 capital for regulatory purposes shall be considered as zero and hence the capital fund, in such cases, shall be equal to the core capital.

2.2 ELEMENTS OF TIER 1 CAPITAL:

- a. Paid up Equity Capital.
- b. Irredeemable non-cumulative preference shares which are fully paid-up and with the capacity to absorb unexpected losses. These instruments should not contain any clauses whatsoever, which permit redemption by the holder or issuer upon fulfillment of certain condition. Banks should obtain prior approval of NRB for this kind of instruments to qualify as a component of core capital.
- c. Share Premium
- d. Proposed Bonus Equity Share
- e. Statutory General Reserve.
- f. Retained Earnings available for distribution to shareholders.
- g. Un-audited current year cumulative profit, after all provisions including staff bonus and taxes. Where such provisions are not made, this amount shall not qualify as Tier 1 capital.
- h. Capital Redemption Reserves created in lieu of redeemable instruments.
- i. Capital Adjustment reserves created in respect of increasing the capital base of the bank.
- j. Dividend Equalization Reserves.
- k. Any other type of reserves notified by NRB from time to time for inclusion in Tier 1 capital

2.3 ELEMENTS OF TIER 2 CAPITAL:

- a. Cumulative and/or redeemable preference shares with maturity of five years and above.
- b. Subordinated term debt fully paid up with a maturity of more than 5 years; unsecured and subordinated to the claim of other creditors, free of restrictive clauses and not redeemable before maturity. Since, subordinated term debt is not normally available to participate in the losses; the amount eligible for inclusion in the capital adequacy calculations is limited to 50% of core capital. Moreover, to reflect the diminishing value of these instruments as a continuing source of strength, a cumulative discount (amortization) factor of 20% per annum shall be applied for capital adequacy computations, during the last 5 years to maturity.
- c. Hybrid capital instruments. Those instruments which combine certain characteristics of debt and certain characteristics of equity. Each such instrument has a particular feature, which can be considered to affect its quality as capital. Where these instruments have close similarities to equity, in particular when they are able to support losses on an ongoing basis without triggering liquidation, they may be included in Tier 2 capital with approval from Nepal Rastra Bank.
- d. General loan loss provision limited to a maximum of 1.25% of total Risk Weighted Exposures. General loan loss provision refers to the provisions created in respect of Pass Loans only and it does not include provisions of rescheduled/restructured and classified loans. The additional loan loss provisions created in respect of Personal Guarantee loans and loans in excess of Single Obligor Limits are specific provisions and hence cannot be included under this category. Such provisions however can be deducted from the gross exposures while calculating risk weighted exposures for credit risk.

However, provisions created in excess of the regulatory requirements or provisions which is not attributable to identifiable losses in any specific loans shall be allowed to be included in the General Loan Loss Provision and shall be eligible for Tier II capital subject to a maximum of 1.25% of total risk weighted exposures.
- e. Exchange equalization reserves created by banks as a cushion for unexpected losses arising out of adverse movements in foreign currencies.

- f. Investment adjustment reserves created as a cushion for adverse price movements in bank's investments falling under "Available for Sale" category.
- g. Revaluation reserves often serve as a cushion against unexpected losses but may not be fully available to absorb unexpected losses due to the subsequent deterioration in market values and tax consequences of revaluation. Therefore, revaluation reserves will be eligible up to 50% for treatment as Tier 2 capital and limited to a maximum of 2% of total Tier 2 capital subject to the condition that the reasonableness of the revalued amount is duly certified by the internal auditor of the bank.
- h. Any other type of reserves notified by NRB from time to time for inclusion in Tier 2 capital

2.4 DEDUCTIONS FROM CORE (TIER 1) CAPITAL:

Banks shall be required to deduct the following from the Tier 1 capital for capital adequacy purposes. The claims that have been deducted from core capital shall be exempt from risk weights for the measurement of credit risk.

- a. Book value of goodwill.
- b. Miscellaneous expenditure to the extent not written off. e.g. VRS expense, preliminary expense, share issue expense, deferred revenue expenditure, etc. However, software expenditure or software development expenditure, research and development expenditure, patents, copyrights, trademarks and lease hold developments booked as deferred revenue expenditure are subject to 100% risk weight and may not be deducted from Tier 1 capital.
- c. Investment in equity of financial institutions licensed by Nepal Rastra Bank².
- d. All Investments in equity of institutions with financial interest.
- e. Investments in equity of institutions in excess of the prescribed limits.
- f. Investments arising out of underwriting commitments that have not been disposed within a year from the date of commitment.
- g. Reciprocal crossholdings of bank capital artificially designed to inflate the capital position of the bank.
- h. Any other items as stipulated by Nepal Rastra Bank, from time to time.

2.5 CAPITAL FUNDS:

The capital fund is the summation of Tier 1 and Tier 2 capital. The sum total of the different components of the tier 2 capitals will be limited to the sum total of the various components of the Tier 1 capital net of deductions as specified in 2.4. In case the Tier 1 capital is negative, Tier 2 capital shall be considered to be "Nil" for regulatory capital adequacy purposes and hence, in such a situation, the capital fund shall be equal to the Tier 1 capital.

2.6 MINIMUM CAPITAL REQUIREMENTS:

Unless a higher minimum ratio has been set by Nepal Rastra Bank for an individual bank through a review process, every bank shall maintain at all times, the capital requirement set out below:

- a. A Tier 1 (core) capital of not less than 6 per cent of total risk weighted exposure;
- b. A total capital fund of not less than 10 per cent of its total risk weighted exposure.

The Capital Adequacy Ratio (CAR) is calculated by dividing eligible regulatory capital by total risk weighted exposure. The total risk weighted exposure shall comprise of risk weights calculated in respect of bank's credit, operational and market risks. The methodologies to calculate RWE for each of these risk categories are described in detail in subsequent chapters.

3. CREDIT RISK

3.1 GENERAL:

Credit risk is the major risk that banks are exposed to during the normal course of lending and credit underwriting. Within Basel II, there are two approaches for credit risk measurement: the standardized approach and the internal ratings based (IRB) approach. Due to various inherent constraints of the Nepalese banking system, the standardized approach in its simplified form, Simplified Standardized Approach (SSA), has been prescribed in the initial phase.

3.2 SIMPLIFIED STANDARDIZED APPROACH (SSA):

In comparison to Basel I, SSA aligns regulatory capital requirements more closely with the key elements of banking risk by introducing a wider differentiation of risk weights and a wider recognition of credit risk mitigation techniques. The advantage of implementing this approach is twofold. This approach allows transitional advantage for countries like us by avoiding excessive complexities associated with the advanced approaches of Basel II while at the same time it will produce capital ratios more in line with the actual economic risks that banks are facing, compared to the present Accord.

---

² Investment in shares of Rural Development Banks and other institutions, where the waiver has been explicitly provided by NRB are subject to risk weight of 100% and shall not be deducted from Tier 1 capital.

Under this approach commercial banks are required to assign a risk weight to their balance sheet and off-balance sheet exposures. These risk weights are based on a fixed weight that is broadly aligned with the likelihood of a counterparty default. As a general rule, the claims that have already been deducted from the core capital shall be exempt from risk weights for the measurement of credit risk.

Claims on foreign government, their central banks as well as foreign corporates shall be generally risk-weighted on the basis of the consensus country risk scores of export credit agencies (ECA)³. Wherever there are claims relating to unrated countries, they shall generally be risk weighted at 100 percent. However, these claim shall be subject to supervisory review and higher risk weight shall be assigned where the review process deems appropriate.

All kinds of claims including loans & advances as well as investments shall be risk weighed net of specific provisions. Generally provision related to any receivable or investment is not defined as general or specific. In such situation, the total provision against any claim/exposure (other than the loans and advances) shall be considered as specific provision. However, provisions eligible for the supplementary capital shall not be allowed for netting while calculating risk weighted exposures.

In case of loans, advances and bills purchased the provisions created in lieu of Pass loans only are classified as General loan loss provision. All other provisions are components of specific loan loss provision. Hence, general loan loss provision doesn't comprise provisions created in respect of rescheduled/restructured and non performing loans. It also doesn't include additional provisions created for personal guarantee loans or lending in excess of Single Obligor Limits. However, provisions created in excess of the regulatory requirements and not attributable to identifiable losses in any specific loans shall be allowed to be included in the General Loan Loss Provision.

In order to be consistent with the Basel-II framework, the credit risk for the regulatory capital purpose shall be computed by segregating the exposure in the following 11 categories.

- a) Claims on government & central bank
- b) Claims on other official entities
- c) Claims on banks
- d) Claims on corporate & securities firms
- e) Claims on regulatory retail portfolio
- f) Claims secured by residential properties
- g) Claims secured by commercial real state
- h) Past due claims
- i) High risk claims
- j) Other assets
- k) Off balance sheet items

3.3 RISK MEASUREMENT AND RISK WEIGHTS:

a. Claims on government & central bank

1. All claims on Government of Nepal and Nepal Rastra Bank shall be risk weighed at 0 %.
2. Claims on foreign government and their central banks shall be risk-weighted on the basis of the consensus country risk scores as follows:

ECA risk scores	0-1	2	3	4 to 6	7
Risk weights	0%	20%	50%	100%	150%

b. Claims on other official entities

1. Claims on the Bank for International Settlements, the International Monetary Fund, the European Central Bank and the European Community will receive a 0% risk weight.
2. Following Multilateral Development Banks (MDBs) will be eligible for a 0% risk weight.
  - World Bank Group, comprised of the International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) and the International Finance Corporation (IFC),
  - Asian Development Bank (ADB),
  - African Development Bank (AfDB),
  - European Bank for Reconstruction and Development (EBRD),
  - Inter-American Development Bank (IADB),
  - European Investment Bank (EIB),
  - European Investment Fund (EIF),
  - Nordic Investment Bank (NIB),
  - Caribbean Development Bank (CDB),

³ The consensus country risk classification is available on the OECD's website (<http://www.oecd.org>) in the Export Credit Arrangement web page of the Trade Directorate. Each bank while computing the risk weight in any claim should use the updated risk score.

- Islamic Development Bank (IDB), and
  - Council of Europe Development Bank (CEDB).
3. The standard risk weight for claims on other Multilateral Development Banks will be 100%.
  4. Claims on public sector entities (PSEs)⁴ will be risk-weighted as per the ECA country risk scores.

ECA risk scores	0-1	2	3 to 6	7
Risk weights	20%	50%	100%	150%

c. Claims on banks

1. All claims, irrespective of currency, excluding investment in equity shares and other instruments eligible for capital funds, on domestic banks/financial institutions that fulfill Capital Adequacy Requirements will be risk weighed at 20% while for the rest, it will be 100%.

Banks should make use of the publicly available information of the immediately preceding quarter of the respective banks to gauge their status on capital adequacy.

2. Claims on a foreign bank excluding investment in equity shares and other instruments eligible for capital funds shall be risk weighed as per the ECA Country risk score subject to the floor of 20%. The primary basis for applying the ECA Country Risk score shall be the country of incorporation of the bank. Where the bank is a branch office, the ECA score of the country where the corporate office is located shall be used while in the case of a subsidiary the basis shall be the country where the subsidiary is incorporated.

ECA risk scores	0-1	2	3 to 6	7
Risk weights	20%	50%	100%	150%

However, the claims on foreign banks incorporated in the SAARC region and which operate with a buffer of 1% above their respective regulatory minimum capital requirements may be risk weighed at 20%. The banks shall be responsible to submit the latest capital adequacy position of such banks and demonstrate that they fulfill the eligibility requirements. Such capital adequacy position submitted by the banks should not be prior to more than one financial year. Moreover, such claims shall be subject to a supervisory review and supervisors may require the bank to risk weigh the claims on ECA country risk scores where the review process deems necessary.

d. Claims on corporate & securities firms

1. The risk weight for claims on domestic corporates, including claims on insurance companies and securities firm will be 100%. The domestic corporates includes all firms and companies incorporated in Nepal as per prevailing Acts and regulations.
2. The claims on foreign corporate shall be risk weighed as per the ECA Country risk score subject to the floor of 20% as follows:

ECA risk scores	0-1	2	3	4 to 6	7
Risk weights	20%	50%	100%	100%	150%

e. Claims on regulatory retail portfolio

1. Claims⁵ that qualify all criteria listed below may be considered as regulatory retail portfolio and risk weighed at 75%, except for past due loans. Such claims however, have to be in strict compliance with the Product paper developed by the bank and approved by their respective board of directors

Criteria:

- *Orientation criteria* :- exposure is to an individual person or persons or to a small business. Bank should obtain written declaration from the borrower to the effect that their indebtedness is within the threshold across all banks and FIs..
- *Product criteria* :- The exposure takes the form of any of the following:
  - Revolving credits and lines of credit, (including overdraft, hypothecation etc.)
  - Term loans and leases (e.g. hire purchase, auto loans and leases, student and educational loans⁶) and,
  - Small business facilities and commitments,
  - Deprived sector loans upto a threshold of Rs.10 million (Ten Million only)
- *Granularity criteria*:- NRB must be satisfied that the regulatory retail portfolio is sufficiently diversified to a degree that reduces the risks in the portfolio, warranting the 75% risk weight.

⁴ Public sector entity (PSE) is one, which is owned or controlled by government or any other entity categorized as PSE by NRB.

⁵ Lending against securities (such as equities and bonds) whether listed or not, are specifically excluded from this category. Likewise credit card receivables are excluded from this category. However, lending against personal guarantee and fully backed by guaranteed cash flow such as pension etc. that has negligible risk of failure can be included in this category.

⁶ Personal finance includes overseas employment loan, home loan (to the extent they do not qualify for treatment as claims secured by residential property), direct deprived sector loan.

No aggregate exposure⁷ to one counterpart can exceed 0.5 % of the overall regulatory retail portfolio.

- *Low value individual criteria* :- The total aggregated exposure to one counterpart⁸ cannot exceed an absolute threshold of Rs.10 million (Nepalese Rupees Ten Million only)
- 2. Banks which have claims that fulfill all criterion except for granularity may risk weigh those claims at 100%
- f. Claims secured by residential properties
  1. Lending to individuals meant for acquiring or developing residential property which are fully secured by mortgages on residential property, that is or will be occupied by the borrower or that is rented, will be risk-weighted at 60%. However, banks should ensure the existence of adequate margin of security over the amount of loan based on strict valuation rules.

Banks have to develop product paper and get it approved from the board of directors to regulate this kind of lending. The claims in order to be eligible for this category have to be in strict compliance with this product paper
  2. Where the loan is not fully secured, such claims have to risk weighed at 150%
  3. When claims secured by residential properties are or have been past due⁹ at any point of time during the last two years, they shall be risk-weighted at 100%, net of specific provisions.
- g. Claims secured by commercial real estate
  1. Claims secured by mortgages on commercial real estate, except past due, shall be risk-weighted at 100%. Commercial real estate hereby refers to mortgage of Office buildings, retail space, multi-purpose commercial premises, multi-family residential buildings, multi-tenanted commercial premises, industrial or warehouse space, hotels, land acquisition, development and construction etc.
- h. Past due claims
  1. Any loan, except for claim secured by residential property, which is or has been past due at any point of time during the last two years, will be risk-weighted at 150% net of specific provision.
- i. High risk claims
  1. 150% risk weight shall be applied for venture capital and private equity investments.
  2. Exposures on Personal loan in excess of the threshold of regulatory retail portfolio and lending against securities (bonds and shares) shall attract a risk weight of 150%. Similarly, exposures on credit card shall also warrant a risk weight of 150%.
  3. Investments in the equity and other capital instruments of institutions, which are not listed in the stock exchange and have not been deducted from Tier 1 capital, shall be risk weighed at 150% net of provisions.
  4. Investments in the equity and other capital instruments of institutions, which are listed in the stock exchange and have not been deducted from Tier 1 capital, shall be risk weighed at 100% net of provisions. Investments in mutual fund shall also be risk weighted at 100%.
  5. The claims which are not fully secured or are only backed up by personal guarantee shall attract 150% risk weight.
  6. Where loan cannot be segregated/or identified as regulatory retail portfolio or qualifying residential mortgage loan or under other categories, it shall be risk weighed at 150%.
- j. Other assets
  1. With regard to other assets, following provisions have been made;
    - Interest receivable/claim on government securities will be risk-weighted at 0%.
    - Staff loan given as per Employee By-laws and secured by residential property, that is or will be occupied by the staff or that is rented, will be risk-weighted at 60%. However, banks should ensure the existence of adequate margin of security over the amount of loan based on strict valuation rules.
    - Investments in equity or regulatory capital instruments issued by securities firms will be risk-weighted at 100%.
    - Cash in transit and other cash items in the process of collection will be risk-weighted at 20%. For this purpose, cash items shall include Cheque, Draft, and Travellers Cheques.
    - Fictitious assets that have not been deducted from Tier 1 capital shall be risk weighed at 100%.

⁷ Aggregated exposure means gross amount (i.e. not taking any credit risk mitigation into account) of all forms of credit exposures availed from the bank .

⁸ Counterpart refers to one or a group of borrowers defined by the NRB directives as a single obligor.

⁹ An exposure is past due if it falls into any other category other than Pass loan as per provisions of NRB directive on Loan classification.

- All Other assets will be risk-weighted at 100% net of specific provision.

k. Off balance sheet items

1. Off-balance sheet items under the simplified standardized approach will be converted into equivalent risk weight exposure using risk weight as follows:

Off Balance Sheet Exposure	Risk Weight
Any commitments those are unconditionally cancelable at any time by the bank without prior notice, or that effectively provide for automatic cancellation due to deterioration in a borrower's creditworthiness (for example bills under collection)	0%
Forward exchange contracts.	10%
Short Term Trade-related contingencies Contingent liabilities arising from trade-related obligations, which are secured against an underlying shipment of goods for both issuing and confirming bank and are short term in nature. This includes documentary letters of credit, shipping guarantees issued and any other trade-related contingencies with an original maturity up to six months.	20%
Undertaking to provide a commitment on an off-balance sheet items	20%
Unsettled ¹⁰ securities and foreign exchange transactions between bank to bank and between bank and customer	20%
Long Term Trade-related contingencies Contingent liabilities arising from trade-related obligations, which are secured against an underlying shipment of goods for both issuing and confirming bank and are long term in nature. This includes documentary letters of credit, shipping guarantees issued and any other trade-related contingencies with an original maturity of over six months. In case the usance letter of credit is discounted, the risk weight shall be calculated on net basis.	50%
Performance-related contingencies Contingent liabilities, which involve an irrevocable obligation to pay a third party in the event that counterparty fails to fulfill or perform a contractual non-monetary obligation, such as delivery of goods by a specified date etc. This includes issue of performance bonds, bid bonds, warranties, indemnities, underwriting commitments and standby letters of credit in relation to a non-monetary obligation of counterparty under a particular transaction.	50%
Long term irrevocable Credit Commitments Any un-drawn portion of committed credit lines sanctioned for a period of more than 1 year. This shall include all unutilized limits in respect of revolving working capital loans e.g. overdraft, cash credit, working capital loan etc. except for trade finance exposures.	50%
Short term irrevocable Credit Commitments Any un-drawn portion of committed credit lines sanctioned for a period of upto 1 year. This shall include all unutilized limits in respect of revolving working capital loans e.g. overdraft, cash credit, working capital loan etc. except for trade finance exposures.	20%
Repurchase agreements, securities lending, securities borrowing, reverse repurchase agreements and equivalent transactions This includes sale and repurchase agreements and asset sales with recourse, where the credit risk remains with the purchasing bank.	100%
Direct credit substitutes Any irrevocable off-balance sheet obligations which carry the same credit risk as a direct extension of credit, such as an undertaking to make a payment to a third party in the event that a counterparty fails to meet a financial obligation or an undertaking to a counterparty to acquire a potential claim on another party in the event of default by that party, constitutes a direct credit substitute. This includes potential credit exposures arising from the issue of financial guarantees and credit derivatives, confirmation of letters of credit (acceptances and endorsements), issue of standby letters of credit serving as financial guarantees for loans, securities and any other financial liabilities, and bills endorsed under bill endorsement lines (but which are not accepted by, or have the prior endorsement of, another bank).	100%
Unpaid portion of partly paid shares and securities	100%
Other Contingent Liabilities	100%

¹⁰ An unsettled transaction is one where delivery of the instrument is due to take place against receipt of cash, but which remain unsettled five business days after the due settlement date.

3.4 CREDIT RISK MITIGATION:

Banks may use a number of techniques to mitigate the risks to which they are exposed. The prime objective of this provision is to encourage the banks to manage credit risk in a prudent and effective manner. As such, credit risks exposures may be collateralized¹¹ in whole or in part with cash or securities, or a loan exposure may be guaranteed by a third party. Where these various techniques meet the minimum conditions mentioned below, banks which take eligible financial collateral are allowed to reduce their credit exposure to counterparty when calculating their capital requirements to take account of the risk mitigating effect of the collateral. However, credit risk mitigation is allowed only on an account by account basis, even within regulatory retail portfolio.

As a general rule, no secured claim should receive a higher capital requirement than an otherwise identical claim on which there is no collateral. Similarly, the effects of the CRM shall not be double counted and capital requirement will be applied to banks on either side of the collateralized transaction: for example, both repos and reverse repos will be subject to capital requirements.

Those portions of claims collateralized by the market value of recognized collateral receive the risk weight applicable to the collateral instrument. The remainder of the claim should be assigned the risk weight appropriate to the counter party.

Where the same security has been pledged for both the funded and non funded facilities, banks should clearly demarcate the value of security held for funded and non funded facility. In cases where the bank has obtained same security for various forms of facilities; banks are eligible to claim the CRM benefit across all such exposures upto the eligible value of CRM.

a. Minimum conditions for eligibility:

In order to obtain capital relief towards credit risk mitigation, there are certain basic condition that needs to be fulfilled. Supervisors will monitor the extent to which banks satisfy these conditions, both at the outset of a collateralized transaction and on an on-going basis.

1. *Legal certainty:-* Collateral is effective only if the legal mechanism by which collateral is given is robust and ensures that the lender has clear rights over the collateral to liquidate or retain it in the event of default. Thus, banks must take all necessary steps to fulfill local contractual requirements in respect of the enforceability of security interest. The collateral arrangements must be properly documented, with a clear and robust procedure for the timely liquidation of collateral. A bank's procedures should ensure that any legal conditions required for declaring the default of the customer and liquidating the collateral are observed. Where the collateral is held by a custodian, the bank must seek to ensure that the custodian ensures adequate segregation of the collateral instruments and the custodian's own assets. Besides that, banks must obtain legal opinions confirming the enforceability of the collateral arrangements in all relevant jurisdictions.
2. *Low correlation with exposure:-* In order for collateral to provide protection, the credit quality of the obligor and the value of the collateral must not have a material positive correlation. For example, securities issued by the collateral provider - or by any related group entity - would provide little protection and so would be ineligible.
3. *Maturity Mismatch:-* The maturity of the underlying exposure and the maturity of the hedge should both be defined conservatively. The effective maturity of the underlying should be gauged as the longest possible remaining time before the obligor is scheduled to fulfill its obligation. The collateral must be pledged for at least the life of the exposure. In case of mismatches in the maturity of the underlying exposure and the collateral, it shall not be eligible for CRM benefits.
4. *Currency Mismatch:-* Ideally the currency of the underlying exposure and the collateral should be the same. Where the credit exposure is denominated in a currency that differs from that in which the underlying exposure is denominated, there is a currency mismatch. Where mismatches occur, it shall be subject to supervisory haircut of 10%.
5. *Risk Management:-* While CRM reduces credit risk, it simultaneously may increase other risks to which a bank is exposed, such as legal, operational, liquidity and market risks. Therefore, it is imperative that banks employ robust procedures and processes to control these risks, including strategy; consideration of the underlying credit; valuation; policies and procedures; systems; control of roll-off risks; and management of concentration risk arising from the bank's use of CRM techniques and its effect with the bank's overall credit profile. In case where these requirements are not fulfilled, NRB may not recognize the benefit of CRM techniques.
6. *Qualifying criteria for guarantee:-* A guarantee (counter guarantee) to be eligible must represent a direct claim on the protection provider and must be explicitly referenced to specific exposures or a pool of exposures, so that the extent of the cover is clearly defined and irrefutable. Other than non-payment by a protection purchaser of money due in respect of the credit protection contract it must be irrevocable in that there must be no clause in the contract that would increase the effective cost

---

¹¹ A collateralized transaction is one in which: a) banks have a credit exposure or potential credit exposure; and b) that credit exposures or potential credit exposure is hedged in whole or in part by collateral posted by the counter party or by a third party on behalf of the counter party.

of cover as a result of deteriorating credit quality in the hedged exposure. It must also be unconditional in that there should be no clause in the protection contract outside the control of the bank that could prevent the protection provider from being obliged to pay out in a timely manner in the event that the original counter party fails to make the payments due.

On the qualifying default or non-payment of the counter party, the bank may in a timely manner pursue the guarantor for any monies outstanding under the documentation governing the transaction. The guarantor may make one lump sum payment of all monies under such documentation to the bank, or the guarantor may assume the future payment obligations of the counter party covered by the guarantee. The bank must have the right to receive any such payments from the guarantor without first having to take legal actions in order to pursue the counter party payment.

b. Eligible Collaterals:

1. Cash deposit (as well as certificates of deposit or fixed deposits or other deposits) with the bank. The banks may only claim these as CRM only if it has specific authority to recover the amount from this source in case of default.
2. Fixed Deposit Receipts/Certificates of deposits/other deposits of other Banks and FIs, who fulfill the capital adequacy requirements, subject to a 20% supervisory haircut.
3. Gold.
4. Securities issued by the Government of Nepal and Nepal Rastra Bank.
5. Guarantee of the Government of Nepal
6. Financial guarantee/counter guarantee of domestic banks and FIs who meet the minimum capital adequacy requirements subject to a haircut of 20%.
7. Securities/Financial guarantee/Counter guarantee issued by sovereigns.
8. Securities/Financial guarantee/Counter guarantee issued by MDBs in the list specified in 3.3 b (3 & 4)
9. Securities/Financial guarantee/Counter guarantee issued by banks with ECA rating 2 or better. The supervisory haircut shall be 20% and 50% for the banks with ECA rating of 0-1 and 2 respectively.

c. Methodology for using CRM

- Step 1: Identify the accounts eligible for capital relief under credit risk mitigation.
- Step 2: Assess the value of the exposure and the eligible collateral. The value of the eligible collateral is the lower of the face value of the instrument or the outstanding amount of exposure
- Step 3: Adjust the value of the eligible collateral in respect of the supervisory haircut in terms of currency mismatch and other eligibility requirements.
- Step 4: Compare the adjusted value of the collateral with the outstanding exposure.
- Step 5: The value of the eligible CRM is the lower of the adjusted value of the collateral and the outstanding exposure.
- Step 6: Plot the eligible CRM in the appropriate category of credit risk.

The sum total of net amount of eligible CRM as per "Form No.4 Exhibit of claims with eligible credit risk mitigants" shall be consistent with the "Form No.3 Eligible Credit Risk Mitigants" prescribed in this framework.

4. OPERATIONAL RISK

4.1 GENERAL:

Operational risk is the risk of loss resulting from inadequate internal processes, people, and systems, or from external events. Operational risk itself is not a new concept, and well run banks have been addressing it in their internal controls and corporate governance structures. However, applying an explicit regulatory capital charge against operational risk is a relatively new and evolving idea. Basel II requires banks to hold capital against the risk of unexpected loss that could arise from the failure of operational systems.

The most important types of operational risk involve breakdowns in internal controls and corporate governance. Such breakdowns can lead to financial losses through error, fraud, or failure to perform in a timely manner or cause the interests of the bank to be compromised in some other way, for example, by its dealers, lending officers or other staff exceeding their authority or conducting business in an unethical or risky manner. Other aspects of operational risk include major failure of information technology systems or events such as major fires or other disasters.

4.2 BASIC INDICATOR APPROACH:

Under the basic indicator approach, banks must hold capital for operational risk equal to the average over the previous three years of a fixed percentage (denoted alpha) of positive annual gross income.

The capital charge for operational risk may be expressed as follows:

$$K_{BIA} = [\sum(GI_{1..n} \times \alpha)]/N$$

where:

K_{BIA} = capital charge under the Basic Indicator Approach

GI = annual gross income, where positive, over the previous three years

N = number of the previous three years for which gross income is positive

α = 15 percent.

NRB shall review the capital requirement produced by this approach for general credibility, especially in relation to a bank's peers and in the event that credibility is lacking, appropriate supervisory action under Review Process shall be considered.

Figures for the year, in which annual gross income is negative or zero, should be excluded from both the numerator and denominator while calculating the average. In case where the gross income for all of the last three years is negative, 5% of total credit and investments net of specific provisions shall be considered as the capital charge for operational risk. For this purpose investments shall comprise of money at call, placements, investment in government securities and other investments irrespective of currency.

Similarly, in case of new banks who have not completed an year of operation and hence whose average gross income cannot be measured reliably, they shall also be required to compute their capital charge for operational risk vide the same approach as prescribed for banks with negative gross income. These banks may use the gross income approach from second year onwards. But, based on the reasonableness of the so computed capital charge for Operation Risk, during the first three years of operation, review process may require additional proportion of capital charge if deemed necessary.

4.3 GROSS INCOME:

Gross income is defined as "net Interest Income" plus "non interest income". It is intended that this measure should:

- a. be gross of any provisions (e.g. for unpaid interest) and write-offs made during the year;
- b. be gross of operating expenses, exclude reversal during the year in respect of provisions and write-offs made during the previous year(s);
- c. exclude income/gain recognized from the disposal of items of movable and immovable property;
- d. exclude realized profits/losses from the sale of securities in the "held to maturity" category;
- e. exclude other extraordinary or irregular items of income and expenditure

Thus, for the purpose of capital adequacy requirements, gross income shall be summation of:

- a. Total operating income as disclosed in Profit and Loss account prepared as per NRB directive no.4. The total operating income comprises of:
  1. Net Interest Income
  2. Commission and Discount Income
  3. Other Operating Income
  4. Exchange Fluctuation Income
- b. Addition/deduction in the Interest Suspense during the period.

Banks shall use the annual audited financials of the last three years for the computation of gross income under this approach. Hence, the capital requirement for operational risk for a whole financial year shall remain constant. Until the accounts are finalized for the financial year, banks shall use the provisional figures for the period, which should be validated by the internal auditor of the bank.

4.4 COMPUTATION OF RISK WEIGHT:

Operational risk-weighted assets are determined by multiplying the operational risk capital charge by 10 (i.e., the reciprocal of the minimum capital ratio of 10%) and adding together with the risk weighted exposures for credit risk.

5. MARKET RISK

5.1 DEFINITION OF MARKET RISK:

Market risk is defined as the risk of losses in on-balance sheet and off-balance sheet positions arising from adverse movements in market prices. The major constituents of market risks are:

- a. The risks pertaining to interest rate related instruments;
- b. Foreign exchange risk (including gold positions) throughout the bank; and
- c. The risks pertaining to investment in equities and commodities.

5.2 SEGREGATION OF INVESTMENT PORTFOLIO:

Banks will have to segregate their investment portfolio into any of following three categories:

a. Held for Trading:

An investment that is made for the purpose of generating a profit from short term fluctuations in price should be classified under this category. An asset should be classified as held for trading even if it is a part of a portfolio of similar assets for which there is a pattern of trading for the purpose of generating a profit from short term fluctuations in price. These investments should be marked to market on a daily basis and differences reflected in the profit and loss account.

b. Held to Maturity:

The investments made with positive intent and ability of the bank to hold till maturity should be classified as held to maturity investments. The bank does not have the positive intent to hold an investment to maturity, if any of the following conditions are met:

1. Bank has the intent and the ability to hold the asset for only an undefined period; or
2. Bank stands ready to sell the asset (other than if a situation arises that is non-recurring and could not have been reasonably anticipated) in response to changes in market interest rates or risks, liquidity needs, changes in the availability of and the yield on alternative investments, changes in financing sources and terms, or changes in foreign currency risk.

The held to maturity investments should be valued at amortised cost i.e. the cost price less any impairments (if applicable). The impairments should be included in the profit and loss accounts for the period.

c. Available for Sale:

All other investments that are neither "held for trading" nor "held to maturity" should be classified under this category. These investments should be marked to market on a regular basis and the difference to be adjusted through reserves. Banks are required to maintain Investment Adjustment Reserve (eligible as Tier 2 capital) to the extent of 2% of available for sale portfolio.

The share investment on institutions specified under Directives no. 8 shall be exempted for maintaining Investment Adjustment Reserve .

5.3 NET OPEN POSITION APPROACH:

Out of the various components of market risk, foreign exchange risk is the predominant risk in our country. The effects of other forms of market risk are minimal. Thus, a net open position approach has been devised to measure the capital requirement for market risk. As evidenced by its name, this approach only addresses the risk of loss arising out of adverse movements in exchange rates. This approach will be consolidated over time to incorporate other forms of market risks as they start to gain prominence.

The designated Net Open Position approach requires banks to allocate a fixed proportion of capital in terms of its net open position. The banks should allocate 5 percentage of their net open positions as capital charge for market risk.

5.4 NET OPEN POSITION:

Net open position is the difference between the assets and the liability in a currency. In other words, it is the uncovered volume of asset or liability which is exposed to the changes in the exchange rates of currencies. For capital adequacy requirements the net open position includes both net spot positions as well as net forward positions.

For capital adequacy purposes, banks should calculate their net open position in the following manner:

- a. Calculate the net open position in each of the foreign currencies.
- b. Convert the net open positions in each currency to NPR as per prevalent exchange rates.
- c. Aggregate the converted net open positions of all currencies, without paying attention to long or short positions.
- d. This aggregate shall be the net open position of the bank.

5.5 COMPUTATION OF RISK WEIGHT:

Risk-weighted assets in respect of market risk are determined by multiplying the capital charges by 10 (i.e., the reciprocal of the minimum capital ratio of 10%) and adding together with the risk weighted exposures for credit risk.

6. REVIEW PROCESS

6.1 GENERAL:

The supervisory review process of the framework is intended not only to ensure that banks have adequate capital to support all the risks in their business, but also to encourage banks to develop and use better risk management techniques in monitoring and managing their risks. It is the responsibility of the bank management in developing an internal capital assessment process and setting capital targets that are commensurate with the bank's risk profile and control environment beyond the core minimum requirements.

Nepal Rastra Bank recognizes the significance of the relationship between the amount of capital held by the bank against its risks and the strength and effectiveness of the bank's risk management and internal control processes. However, increased capital should not be viewed as the only option for addressing increased risks confronting the bank. Other means for addressing risk, such as strengthening risk management, applying internal limits, strengthening the level of provisions and reserves, and improving internal controls, must also be considered. Furthermore, capital should not be regarded as a substitute for addressing fundamentally inadequate control or risk management processes.

There are three main areas that is particularly suited to treatment under this process: risks considered under minimum capital requirements which are not fully captured it (e.g. credit concentration risk); those factors not taken into account by the minimum capital requirements (e.g. business and strategic risk); and factors external to the bank (e.g. business cycle effects).

In order to achieve the objectives of the supervisory review process, this process has been broadly divided into three parts:

- a. Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP)
- b. Supervisory Review
- c. Supervisory Response

6.2 INTERNAL CAPITAL ADEQUACY ASSESSMENT PROCESS:

The internal capital adequacy assessment process (ICAAP) is a comprehensive process which requires board and senior management oversight, monitoring, reporting and internal control reviews at regular intervals to ensure the alignment of regulatory capital requirement with the true risk profile of the bank and thus ensure long-term safety and soundness of the bank. The key components of an effective ICAAP are discussed below.

a. Board and senior management oversight

Bank management is responsible for understanding the nature and level of risk being taken by the bank and how this risk relates to adequate capital levels. It is also responsible for ensuring that the formality and sophistication of the risk management processes is commensurate with the complexity of its operations. A sound risk management process, thus, is the foundation for an effective assessment of the adequacy of a bank's capital position.

The board of directors of the bank are responsible for setting the bank's tolerance for risks. The board should also ensure that management establishes a mechanism for assessing various risks; develops a system to relate these risks to the bank's capital level and sets up a method for monitoring compliance with internal policies. It is equally important that the board instills strong internal controls and thereby an effective control environment through adoption of written policies and procedures and ensures that the policies and procedures are effectively communicated throughout the bank.

The analysis of a bank's current and future capital requirements in relation to its strategic objectives is a vital element of the strategic planning process. The strategic plan should clearly outline the bank's capital needs, anticipated capital expenditures, desirable capital level, and external capital sources. Senior management and the board should view capital planning as a crucial element in being able to achieve its desired strategic objectives.

b. Sound capital assessment

Another crucial component of an effective ICAAP is the assessment of capital. In order to be able to make a sound capital assessment the bank should, at minimum, have the following:

- Policies and procedures designed to ensure that the bank identifies, measures, and reports all material risks;
- A process that relates capital to the level of risk;
- A process that states capital adequacy goals with respect to risk, taking account of the bank's strategic focus and business plan; and
- A process of internal control, reviews and audit to ensure the integrity of the overall management process.

c. Comprehensive assessment of risks

All material risks faced by the bank should be addressed in the capital assessment process. Nepal Rastra Bank recognizes that not all risks can be measured precisely. However, bank should develop a process to estimate risks with reasonable certainties. In order to make a comprehensive assessment of risks, the process should, at minimum, address the following forms of risk.

1. **Credit risk:** Banks should have methodologies that enable them to assess the credit risk involved in exposures to individual borrowers or counterparties as well as at the portfolio level. The credit review assessment of capital adequacy, at a minimum, should cover risk rating systems, portfolio analysis/aggregation, large exposures and risk concentrations.

Internal risk ratings are an important tool in monitoring credit risk. Internal risk ratings should be adequate to support the identification and measurement of risk from all credit exposures, and

should be integrated into an institution's overall analysis of credit risk and capital adequacy. The ratings system should provide detailed ratings for all assets, not only for problem assets.

2. **Credit concentration risk:** Risk concentrations are arguably the single most important cause of major problems in banks. A risk concentration is any single exposure or group of exposures with the potential to produce losses large enough (relative to a bank's capital, total assets, or overall risk level) to threaten a bank's health or ability to maintain its core operations.

Lending being the primary activity of most banks, credit risk concentrations are often the most material risk concentrations within a bank. However, risk concentrations can arise in a bank's assets, liabilities, or off-balance sheet items, through the execution or processing of transactions (either product or service), or through a combination of exposures across these broad categories. Credit risk concentrations are based on common or correlated risk factors, which, in times of stress, have an adverse effect on the creditworthiness of each of the individual counterparties making up the concentration.

Such credit concentrations are not addressed in the minimum capital requirements for credit risk. Thus, Banks should have in place effective internal policies, systems and controls to identify, measure, monitor, and control their credit risk concentrations. Banks should explicitly consider the extent of their credit risk concentrations in their assessment of capital adequacy under review process. These policies should cover the different forms of credit risk concentrations to which a bank may be exposed to. Such concentrations include but are not limited to:

- Significant exposures to an individual counterparty or group of related counterparty. Banks might also establish an aggregate limit for the management and control of all of its large exposures as a group;
- Credit exposures to counterparties in the same economic sector or geographic region;
- Credit exposures to counterparties whose financial performance is dependent on the same activity or commodity; and
- Indirect credit exposures arising from a bank's CRM activities (e.g. exposure to a similar type of collateral or credit protection provided by a single counterparty or same collateral in cases of multiple banking).

A bank's framework for managing credit risk concentrations should be clearly documented and should include a definition of the credit risk concentrations relevant to the bank and how these concentrations and their corresponding limits are calculated. Limits should be defined in relation to a bank's capital, total assets or, where adequate measures exist, its overall risk level. A bank's management should conduct periodic stress tests of its major credit risk concentrations and review the results of those tests to identify and respond to potential changes in market conditions that could adversely impact the bank's performance.

3. **Operational risk:** The failure to properly manage operational risk can result in a misstatement of an institution's risk/return profile and expose the institution to significant losses. Gross income, used in the Basic Indicator Approach is only a proxy for the scale of operational risk exposure of a bank and can in some cases underestimate the need for capital. Thus, Banks should develop a framework for managing operational risk and evaluate the adequacy of capital as prescribed by this framework. The framework should cover the bank's appetite and tolerance for operational risk, as specified through the policies for managing this risk, including the extent and manner in which operational risk is transferred outside the bank. It should also include policies outlining the bank's approach to identifying, assessing, monitoring and controlling/mitigating the risk.

4. **Market risk:** The prescribed approach for the computation of capital charge for market risk is very simple and thus may not be directly aligned with the magnitude of risk. Likewise, the approach only incorporates risks arising out of adverse movements in exchange rates while ignoring other forms of risks like interest rate risk and equity risks. Thus, banks should develop a framework that addresses these various forms of risk and at the same time perform stress tests to evaluate the adequacy of capital.

The use of internal models by the bank for the measurement of market risk is highly encouraged. Wherever bank's make use of internal models for computation of capital charge for market risks, the bank management should ensure the adequacy and completeness of the system regardless of the type and level of complexity of the measurement system as the quality and reliability of the measurement system is largely dependent on the quality of the data and various assumptions used in the model.

5. **Liquidity risk:** Liquidity is crucial to the ongoing viability of any financial institution. The capital positions can have a telling effect on institution's ability to obtain liquidity, especially in a crisis. Each bank must have adequate systems for measuring, monitoring and controlling liquidity risk. Banks should evaluate the adequacy of capital given their own liquidity profile and the liquidity of the markets in which they operate. Banks are also encouraged to make use of stress testing to determine their liquidity needs and the adequacy of capital.

6. **Other risks:** Although the ‘other’ risks, such as reputational and strategic risk, are not easily measurable, banks are expected to take these into consideration as well while deciding on the level of capital.

d. Monitoring and reporting

The bank should establish an adequate system for monitoring and reporting risk exposures and assessing how the bank’s changing risk profile affects the need for capital. The bank’s senior management or board of directors should, on a regular basis, receive reports on the bank’s risk profile and capital needs. These reports should allow senior management to:

- Evaluate the level and trend of material risks and their effect on capital levels;
- Evaluate the sensitivity and reasonableness of key assumptions used in the capital assessment measurement system;
- Determine that the bank holds sufficient capital against the various risks and is in compliance with established capital adequacy goals; and
- Assess its future capital requirements based on the bank’s reported risk profile and make necessary adjustments to the bank’s strategic plan accordingly.

e. Internal control review

The bank’s internal control structure is essential to a sound capital assessment process. Effective control of the capital assessment process includes an independent review and, where appropriate, the involvement of internal or external audits. The bank’s board of directors has a responsibility to ensure that management establishes a system for assessing the various risks, develops a system to relate risk to the bank’s capital level, and establishes a method for monitoring compliance with internal policies. The board should regularly verify whether its system of internal controls is adequate to ensure well-ordered and prudent conduct of business.

The bank should conduct periodic reviews of its risk management process to ensure its integrity, accuracy, and reasonableness. Key areas that should be reviewed include:

- Appropriateness of the bank’s capital assessment process given the nature, scope and complexity of its activities;
- Identification of large exposures and risk concentrations;
- Accuracy and completeness of data inputs into the bank’s assessment process;
- Reasonableness and validity of scenarios used in the assessment process; and
- Stress testing and analysis of assumptions and inputs.

6.3 SUPERVISORY REVIEW:

Nepal Rastra Bank shall regularly review the process by which a bank assesses its capital adequacy, risk positions, resulting capital levels, and quality of capital held by a bank. Supervisors shall also evaluate the degree to which a bank has in place a sound internal process to assess capital adequacy. The emphasis of the review should be on the quality of the bank’s risk management and controls and should not result in supervisors functioning as bank management. The periodic review can involve any or a combination of:

- On-site examinations or inspections;
- Off-site review;
- Discussions with bank management;
- Review of work done by external auditors (provided it is adequately focused on the necessary capital issues); and
- Periodic reporting.

Some of the key areas which will be reviewed during the supervisory review process are discussed hereunder

a. Review of adequacy of risk assessment

NRB shall assess the degree to which internal targets and processes incorporate the full range of material risks faced by the bank. Supervisors shall also review the adequacy of risk measures used in assessing internal capital adequacy and the extent to which these risk measures are also used operationally in setting limits, evaluating business line performance, and evaluating and controlling risks more generally. Supervisors shall consider the results of sensitivity analyses and stress tests conducted by the institution and how these results relate to capital plans.

b. Assessment of capital adequacy

NRB shall review the bank’s processes to determine that:

- Target levels of capital chosen are comprehensive and relevant to the current operating environment;
- These levels are properly monitored and reviewed by senior management; and
- The composition of capital is appropriate for the nature and scale of the bank’s business.

NRB shall also consider the extent to which the bank has provided for unexpected events in setting its capital levels. This analysis should cover a wide range of external conditions and scenarios, and the sophistication of techniques and stress tests used should be commensurate with the bank's activities.

c. Assessment of the control environment

NRB shall consider the quality of the bank's management information reporting and systems, the manner in which business risks and activities are aggregated, and management's record in responding to emerging or changing risks. In all instances, the capital level at an individual bank should be determined according to the bank's risk profile and adequacy of its risk management process and internal controls. External factors such as business cycle effects and the macroeconomic environment should also be considered.

d. Supervisory review of compliance with minimum standards

In order to obtain relief as per this framework banks are required to observe number of requirements, including risk management standards and disclosures. In particular, banks will be required to disclose features of their internal methodologies used in calculating minimum capital requirements. As part of the supervisory review process, supervisors must ensure that these conditions are being met on an ongoing basis. Likewise, the supervisors must ensure that qualifying criteria as specified in the framework are continuously being met as these criteria are developed as benchmarks that are aligned with bank management expectations for effective risk management and capital allocation.

e. Significance of risk transfer

Securitization or credit sale agreements with recourse may be carried out for purposes other than credit risk transfer (e.g. funding). Where this is the case, there might still be a limited transfer of credit risk. However, for an originating bank to achieve reductions in capital requirements, the risk transfer arising from a securitization or credit sale has to be deemed significant by the NRB. If the risk transfer is considered to be insufficient or non-existent, NRB can require the application of a higher capital requirement or, alternatively, may deny a bank from obtaining any capital relief from the securitization or transfer agreements. Therefore, the capital relief that can be achieved will correspond to the amount of credit risk that is effectively transferred.

f. Credit Risk Mitigants

In case when the eligibility requirements are not fulfilled, NRB will not consider Credit Risk Mitigants in allocating capital. Similarly, CRM may give rise to residual risks, which may render the overall risk reduction less effective. Where, these risks are not adequately controlled by the bank, NRB may impose additional capital charges or take other appropriate supervisory actions.

g. Operational risk and Market Risk

The framework prescribes simple approaches for allocating capital for operational and market risk which may not be directly aligned with the volume and complexity of risk. Thus, the supervisor shall consider whether the capital requirements generated by the prescribed approaches gives a consistent picture of the individual bank's risk exposure in comparison with the peer group and the banking industry at large. Where NRB is convinced such is not the case, appropriate supervisory response is warranted.

h. Market Discipline

The framework requires banks to disclose various key information about their business on a periodic basis. It is imperative that the banks discharge their obligations under the disclosure requirements in order to be eligible to claim benefits of CRM. In line with the utmost significance of this requirement, the supervisor shall review the adequacy of the disclosures. As a part of this process itself, the supervisor shall regularly review the website of the banks and review the contents of the site. Wherever the review process identifies any shortcomings or non-compliances, appropriate supervisory response shall be initiated.

6.4 SUPERVISORY RESPONSE:

Nepal Rastra Bank expects banks to operate above the minimum regulatory capital ratios. Wherever, NRB is not convinced about the risk management practices and the control environment, it has the authority to require banks to hold capital in excess of the minimum.

a. Supervisory adjustments in risk weighted assets and capital

Having carried out the review process as described above, supervisors should take appropriate action if they are not satisfied with the results of the bank's own risk assessment and capital allocation. In such a scenario, NRB shall be empowered to undertake any or combination of the following adjustments in the banks risk weighted assets and regulatory capital computations.

1. Shortfall in provisions made by the bank against adversely classified assets shall be deducted from the Tier 1 capital.
2. The loans and facilities extended to Directors, Employees (other than loans given under Employee rules), Shareholders holding more than 1% percent shares and related parties as well as loans, advances and facilities restricted by the prevailing rules and regulations shall be deducted from Tier 1 capital.

3. In case the bank has provided loans and facilities in excess of its Single Obligor Limits, 10% of all such excess exposures shall be added to the risk weighted exposure for credit risk.
4. Where the bank has been involved in the sale of credit with recourse facility, 1% of the contract (sale) value shall be added to the risk weight for credit risk.
5. Where the banks do not have satisfactory Assets Liability Management policies and practices to effectively manage the market risks, an additional risk weight of 1% of Net Interest Income of immediate previous financial year shall be added to the risk weight for market risk.
6. Where the bank's net liquid asset to total deposit ratio is less than 20%, a risk weight of 1% (as given in the table below) of total deposit, for each percent or portion of percent shortfall in such ratio, is added to total of the Risk Weighted Exposures.

Net liquid asset to total deposit ratio	A risk weight to be added to the Risk Weighted Exposures
19% - less than 20%	1% of total deposit
18% - less than 19%	2% of total deposit
17% - less than 18%	3% of total deposit
16% - less than 17%	4% of total deposit
15% - less than 16%	5% of total deposit and so on.

For this purpose, liquid assets include cash and bank balances, money at call & short notice, placement upto 90 days and investment in government securities. Borrowings repayable upto 90 days is deducted from liquid assets to obtain net liquid assets.

Note: Aforesaid Provision shall be effective from Falgun end 2066 BS.

7. Where the banks do not adopt sound practices for the management of operational risk, an additional capital charge of 2% to 5% of Gross Income of Immediate previous financial year shall be levied for operational risks.
8. Where the Gross Income determined for computation of capital charge of Operational Risk for all of the last three years is negative and where the banks themselves have not addressed the capital charge for operational risk, 5% of the total credit and investments net of specific provisions shall be the capital charge for operational risk.
New banks who have not completed an year of operation and hence whose gross income cannot be measured reliably and where the banks themselves have not addressed the capital charge for operational risk, shall also be required to compute their capital charge for operational risk vide the same approach as prescribed for banks with negative gross income. These banks may use the gross income approach from second year onwards. But, based on the reasonableness of the so computed capital charge for Operation Risk, during the first three years of operation, review process may require additional proportion of capital charge.
9. During the course of review, where the supervisor is not satisfied with the overall risk management policies and procedures of the bank, the total risk weighted exposures of the bank shall be increased up to 5%.
10. In case the bank has not achieved the desired level of disclosure requirements, the total risk weighted exposures of the bank shall be increased up to 3%.
11. Banks that do not meet the eligibility requirements to claim the benefit under credit risk mitigation techniques shall not be allowed the benefit of CRM.

b. Corrective Actions for Non-Compliances

1. The failure on part of the banks to meet the provisions of this framework shall be considered as a violation of the NRB directives and shall attract stipulated actions. The nature of the enforcement action largely depends on degree of the capital adequacy of the bank. The trigger points and the prescribed action in case of non-compliance shall be as per the provisions of Prompt Corrective Action Byelaw 2064 propounded by Nepal Rastra Bank.

7. DISCLOSURE

7.1 GENERAL:

The purpose of disclosure requirements is to complement the minimum capital requirements and the review process by developing a set of disclosure requirements which will allow market participants to assess key pieces of information on the scope of application, capital, risk exposures, risk assessment processes, and hence the capital adequacy of the bank. It is believed that providing disclosures that are based on a common framework is an effective means of informing the market about a bank's exposure to those risks and provides a consistent and comprehensive disclosure framework that enhances comparability. The importance of disclosure is more pronounced in cases of bank that rely on internal methodologies in assessing capital requirements.

7.2 DISCLOSURE PRINCIPLES:

Banks should have a formal disclosure policy approved by the Board of directors that addresses the bank's approach for determining what disclosures it will make and the internal controls over the disclosure process. In addition, banks should implement a process for assessing the appropriateness of their disclosures, including validation and frequency. While deciding on the disclosure policy, the board should pay due attention to strike a balance between materiality and proprietary and confidential information.

a. Materiality

Besides the minimum prescribed disclosure requirements, a bank should decide which additional disclosures are relevant for it based on the materiality concept. Information would be regarded as material if its omission or misstatement could change or influence the assessment or decision of a user relying on that information for the purpose of making economic decisions.

b. Proprietary and confidential information

Proprietary information encompasses information (for example on products or systems), that if shared with competitors would render a bank's investment in these products/systems less valuable, and hence would undermine its competitive position. Information about customers is often confidential, in that it is provided under the terms of a legal agreement or counterparty relationship. This has an impact on what banks should reveal in terms of information about their customer base, as well as details on their internal arrangements, for instance methodologies used, parameter estimates, data etc. The disclosure requirements set out below by NRB aims to strike an appropriate balance between the need for meaningful disclosure and the protection of proprietary and confidential information.

7.3 VALIDATION:

The disclosures of the bank should be subjected to adequate validation. In addition, supplementary material (such as Management's Discussion and Analysis) that is published should also be subjected to sufficient scrutiny (e.g. internal control assessments, etc.) to satisfy the validation issue. If material is not published under a validation regime, for instance in a stand alone report or as a section on a website, then management should ensure that appropriate verification of the information takes place, in accordance with the general disclosure principles.

7.4 DISCLOSURE REQUIREMENTS:

Banks should at minimum, disclose the following information at the stipulated time intervals. At the same time, banks shall be free to disclose any other information they consider important for its stakeholders as and when they consider necessary, beyond the prescribed requirements.

a. Banks should provide the following disclosures as at end of each financial year along with the annual financial statements.

1. *Capital structure and capital adequacy*

- Tier 1 capital and a breakdown of its components;
- Tier 2 capital and a breakdown of its components;
- Detailed information about the Subordinated Term Debts with information on the outstanding amount, maturity, amount raised during the year and amount eligible to be reckoned as capital funds.
- Deductions from capital;
- Total qualifying capital;
- Capital adequacy ratio;
- Summary of the bank's internal approach to assess the adequacy of its capital to support current and future activities, if applicable; and
- Summary of the terms, conditions and main features of all capital instruments, especially in case of subordinated term debts including hybrid capital instruments.

2. *Risk exposures*

- Risk weighted exposures for Credit Risk, Market Risk and Operational Risk;
- Risk Weighted Exposures under each of 11 categories of Credit Risk;
- Total risk weighted exposure calculation table;
- Amount of NPAs (both Gross and Net)
  - Restructure/Reschedule Loan
  - Substandard Loan
  - Doubtful Loan
  - Loss Loan
- NPA ratios
  - Gross NPA to gross advances
  - Net NPA to net advances
- Movement of Non Performing Assets
- Write off of Loans and Interest Suspense
- Movements in Loan Loss Provisions and Interest Suspense
- Details of additional Loan Loss Provisions

- Segregation of investment portfolio into Held for trading, Held to maturity and Available for sale category
3. *Risk Management Function*
- For each separate risk area (Credit, Market and Operational risk), banks must describe their risk management objectives and policies, including:
    - Strategies and processes;
    - The structure and organization of the relevant risk management function;
    - The scope and nature of risk reporting and/or measurement systems; and
    - Policies for hedging and/or mitigating risk and strategies, and processes for monitoring the continuing effectiveness of hedges/mitigants.
  - Types of eligible credit risk mitigants used and the benefits availed under CRM.
- b. All commercial banks should make following disclosures on a quarterly basis on their respective websites.
- Tier 1 capital and a breakdown of its components;
  - Tier 2 capital and a breakdown of its components;
  - Detailed information about the Subordinated Term Debts with information on the outstanding amount, maturity, amount raised during the year and amount eligible to be reckoned as capital funds.
  - Deductions from capital;
  - Total qualifying capital;
  - Capital adequacy ratio;
  - Risk weighted exposures for Credit Risk, Market Risk and Operational Risk;
  - Risk Weighted Exposures under each of 11 categories of Credit Risk;
  - Total risk weighted exposure calculation table;
  - Amount of NPAs (both Gross and Net)
    - Restructure/Reschedule Loan
    - Substandard Loan
    - Doubtful Loan
    - Loss Loan
  - NPA ratios
    - Gross NPA to gross advances
    - Net NPA to net advances
  - Movement of Non Performing Assets
  - Write off of Loans and Interest Suspense
  - Movements in Loan Loss Provisions and Interest Suspense
  - Details of Additional Loan Loss Provisions
  - Segregation of investment portfolio into Held for trading, Held to maturity and Available for sale category
  - Summary of the bank's internal approach to assess the adequacy of its capital to support current and future activities, if applicable; and
  - Summary of the terms, conditions and main features of all capital instruments, especially in case of subordinated term debts including hybrid capital instruments.
- c. Disclosure requirements under this framework should also be published in the respective websites of the banks. Such disclosures of the banks should also be updated to reflect the capital adequacy position of the banks after the supervisory adjustments under the review process. Banks that do not host a website yet are required to make the necessary arrangements to host a website immediately.
- d. Banks are required to report to NRB their capital adequacy computations, according to the format as specified in Annexure of this framework on a monthly basis within one month after the end of the month or as required by NRB from time to time. All such returns has to be validated by the internal auditor of the bank. If the monthly internal audit couldnot be carried out, it should be disclosed on the monthly returns. But, such returns at the end of the quarter must be submitted with the validation from the internal auditor of the bank.
- Besides the returns specified above, a bank must inform NRB within 30 days of:
1. Any breach of the minimum capital adequacy requirements set out in this framework together with an explanation of the reasons for the breach and the remedial measures it has taken to address those breaches.
  2. Any concerns it has about its capital adequacy, along with proposed measures to address these concerns.
- e. Full compliance of these disclosure requirements is a pre-requisite before banks can obtain any capital relief (i.e., adjustments in the risk weights of collateralized or guaranteed exposures) in respect of any credit risk mitigation techniques.

FORM NO. 1 CAPITAL ADEQUACY TABLE

(Rs.In ....)

1.1 Risk Weighted Exposures		Current Period	Previous Period
a	Risk Weighted Exposure for Credit Risk		
b	Risk Weighted Exposure for Operational Risk		
c	Risk Weighted Exposure for Market Risk		
<u>Adjustments under Pillar II</u>			
	Add: 3% of the total RWE due to non compliance to Disclosure Requirement (6.4 a 10)		
	Add: ....% of the total deposit due to insufficient Liquid Assets(6.4 a 6)		
Total Risk Weighted Exposures (After Bank's adjustments of Pillar II)			
1.2 CAPITAL		Current Period	Previous Period
Core Capital (Tier 1)			
a	Paid up Equity Share Capital		
b	Irredeemable Non-cumulative preference shares		
c	Share Premium		
d	Proposed Bonus Equity Shares		
e	Statutory General Reserves		
f	Retained Earnings		
g	Un-audited current year cumulative profit/(Loss)		
h	Capital Redemption Reserve		
i	Capital Adjustment Reserve		
j	Dividend Equalization Reserves		
K	Deferred Tax Reserve		
l	Other Free Reserve		
m	Less: Goodwill		
n	Less: Fictitious Assets		
o	Less: Investment in equity in licensed Financial Institutions		
p	Less: Investment in equity of institutions with financial interests		
q	Less: Investment in equity of institutions in excess of limits		
r	Less: Investments arising out of underwriting commitments		
s	Less: Reciprocal crossholdings		
t	Less: Purchase of land & building in excess of limit & unutilized		
u	Less: Other Deductions		
<u>Adjustments under Pillar II</u>			
	Less: Shortfall in Provision (6.4 a 1)		
	Less: Loans and Facilities extended to Related Parties and Restricted lending (6.4 a 2)		
Supplementary Capital (Tier 2)		0	0
a	Cumulative and/or Redeemable Preference Share		
b	Subordinated Term Debt		
c	Hybrid Capital Instruments		
d	General loan loss provision		
e	Exchange Equalization Reserve		
f	Investment Adjustment Reserve		
g	Assets Revaluation Reserve		
h	Other Reserves		
Total Capital Fund (Tier I and Tier II)		0	0
1.3 CAPITAL ADEQUACY RATIOS		Current Period	Previous Period
Tier 1 Capital to Total Risk Weighted Exposures (After Bank's adjustments of Pillar II)			
Tier 1 and Tier 2 Capital to Total Risk Weighted Exposures(After Bank's adjustments of Pillar II)			

FORM NO. 2: RISK WEIGHTED EXPOSURE FOR CREDIT RISK

(Rs.In ....)

A. Balance Sheet Exposures	Book Value	Specific Provision	Eligible CRM	Net Value	Risk Weight	Risk Weighted Exposures
	a	b	c	d=a-b-c	e	f=d*e
Cash Balance	0	0		0	0%	0
Balance With Nepal Rastra Bank	0	0		0	0%	0
Gold	0	0		0	0%	0
Investment in Nepalese Government Securities	0	0		0	0%	0
All Claims on Government of Nepal	0	0		0	0%	0
Investment in Nepal Rastra Bank securities	0	0		0	0%	0
All claims on Nepal Rastra Bank	0	0		0	0%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA 0-1)	0	0		0	0%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA -2)	0	0	0	0	20%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA -3)	0	0	0	0	50%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA-4-6)	0	0	0	0	100%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA -7)	0	0	0	0	150%	0
Claims On BIS, IMF, ECB, EC and on Multilateral Development Banks (MDB's) recognized by the framework	0	0		0	0%	0
Claims on Other Multilateral Development Banks	0	0	0	0	100%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 0-1)	0	0	0	0	20%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 2)	0	0	0	0	50%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 3-6)	0	0	0	0	100%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 7)	0	0	0	0	150%	0
Claims on domestic banks that meet capital adequacy requirements	0	0	0	0	20%	0
Claims on domestic banks that do not meet capital adequacy requirements	0	0	0	0	100%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 0-1)	0	0	0	0	20%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 2)	0	0	0	0	50%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 3-6)	0	0	0	0	100%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 7)	0	0	0	0	150%	0
Claims on foreign bank incorporated in SAARC region operating with a buffer of 1% above their respective regulatory capital requirement	0	0	0	0	20%	0
Claims on Domestic Corporates	0	0	0	0	100%	0
Claims on Foreign Corporates (ECA 0-1)	0	0	0	0	20%	0
Claims on Foreign Corporates (ECA 2)	0	0	0	0	50%	0
Claims on Foreign Corporates (ECA 3-6)	0	0	0	0	100%	0
Claims on Foreign Corporates (ECA 7)	0	0	0	0	150%	0
Regulatory Retail Portfolio (Not Overdue)	0	0	0	0	75%	0
Claims fulfilling all criterion of regulatory retail except granularity	0	0	0	0	100%	0
Claims secured by residential properties	0	0	0	0	60%	0
Claims not fully secured by residential properties	0	0	0	0	150%	0
Claims secured by residential properties (Overdue)	0	0	0	0	100%	0
Claims secured by Commercial real estate	0	0	0	0	100%	0
Past due claims (except for claim secured by residential properties)	0	0	0	0	150%	0
High Risk claims	0	0	0	0	150%	0
Investments in equity and other capital instruments of institutions listed in the stock exchange	0	0	0	0	100%	0
Investments in equity and other capital instruments of institutions not listed in the stock exchange	0	0	0	0	150%	0
Staff loan secured by residential property	0	0	0	0	60%	0
Interest Receivable/claim on government securities	0	0	0	0	0%	0
Cash in transit and other cash items in the process of collection	0	0	0	0	20%	0
Other Assets (as per attachment)	0	0	0	0	100%	0
TOTAL	0	0	0	0		0

B. Off Balance Sheet Exposures	Gross Book Value	Specific Provision	Eligible CRM	Net Value	Risk Weight	Risk Weighted Exposures
	a	b	c	d=a-b-c	e	f=d*e
Revocable Commitments	0	0		0	0%	0
Bills Under Collection	0	0		0	0%	0
Forward Exchange Contract Liabilities	0	0	0	0	10%	0
LC Commitments With Original Maturity Upto 6 months	0	0	0	0	20%	0
domestic counterparty						
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)	0	0	0	0	20%	0
foreign counterparty (ECA Rating 2)	0	0	0	0	50%	0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)	0	0	0	0	100%	0
foreign counterparty (ECA Rating 7)	0	0	0	0	150%	0
LC Commitments With Original Maturity Over 6 months	0	0	0	0	50%	0
domestic counterparty						
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)	0	0	0	0	20%	0
foreign counterparty (ECA Rating 2)	0	0	0	0	50%	0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)	0	0	0	0	100%	0
foreign counterparty (ECA Rating 7)	0	0	0	0	150%	0
Bid Bond, Performance Bond and Counter guarantee	0	0	0	0	50%	0
domestic counterparty						
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)	0	0	0	0	20%	0
foreign counterparty (ECA Rating 2)	0	0	0	0	50%	0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)	0	0	0	0	100%	0
foreign counterparty (ECA Rating 7)	0	0	0	0	150%	0
Underwriting commitments	0	0	0	0	50%	0
Lending of Bank's Securities or Posting of Securities as collateral	0	0	0	0	100%	0
Repurchase Agreements, Assets sale with recourse	0	0	0	0	100%	0
Advance Payment Guarantee	0	0	0	0	100%	0
Financial Guarantee	0	0	0	0	100%	0
Acceptances and Endorsements	0	0	0	0	100%	0
Unpaid portion of Partly paid shares and Securities	0	0	0	0	100%	0
Irrevocable Credit commitments (short term)	0	0	0	0	20%	0
Irrevocable Credit commitments (long term)	0	0	0	0	50%	0
Claims on foreign bank incorporated in SAARC region operating with a buffer of 1% above their respective regulatory capital requirement	0	0	0	0	20%	0
Other Contingent Liabilities	0	0	0	0	100%	0
Unpaid Guarantee Claims	0	0	0	0	200%	0
TOTAL	0	0	0	0		0
Total RWE for credit Risk Before Adjustment (A) + (B)	0	0	0	0		0
<i>Adjustments under Pillar II</i>						
Add: 10% of the loan and facilities in excess of Single Obligor Limits(6.4 a 3)						0
Add: 1% of the contract(sale) value in case of the sale of credit with recourse (6.4 a 4)						
Total RWE for credit Risk (After Bank's adjustments of Pillar II)						

FORM NO.3 ELIGIBLE CREDIT RISK MITIGANTS

Credit exposures	Deposits with Bank	Deposits with other banks/FI	Gold	Govt.& NRB Securities	G'tee of Govt. of Nepal	Sec/G'tee of Other Sovereigns	G'tee of domestic banks	G'tee of MDBs	Sec/G'tee of Foreign Banks	Total
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)	
Balance Sheet Exposures										
Claims on Foreign government and Central Bank (ECA -2)										0
Claims on Foreign government and Central Bank (ECA -3)										0
Claims on Foreign government and Central Bank (ECA-4-6)										0
Claims on Foreign government and Central Bank (ECA -7)										0
Claims on Other Multilateral Development Banks										0
Claims on Public Sector Entity (ECA 0-1)										0
Claims on Public Sector Entity (ECA 2)										0
Claims on Public Sector Entity (ECA 3-6)										0
Claims on Public Sector Entity (ECA 7)										0
Claims on domestic banks that meet capital adequacy requirements										0
Claims on domestic banks that do not meet capital adequacy requirements										0
Claims on foreign bank (ECA Rating 0-1)										0
Claims on foreign bank (ECA Rating 2)										0
Claims on foreign bank (ECA Rating 3-6)										0
Claims on foreign bank (ECA Rating 7)										0
Claims on foreign bank incorporated in SAARC region operating with a buffer of 1% above their respective regulatory capital requirement										
Claims on Domestic Corporates										0
Claims on Foreign Corporates (ECA 0-1)										0
Claims on Foreign Corporates (ECA 2)										0
Claims on Foreign Corporates (ECA 3-6)										0
Claims on Foreign Corporates (ECA 7)										0
Regulatory Retail Portfolio (Not Overdue)										0
Claims fulfilling all criterion of regulatory retail except granularity										0
Claims secured by residential properties										0
Claims not fully secured by residential properties										0
Claims secured by residential properties (Overdue)										0
Claims secured by Commercial real estate										0
Past due claims (except for claim secured by residential properties)										0
High Risk claims										0
Investments in equity and other capital instruments of institutions listed in the stock exchange										0
Investments in equity and other capital instruments of institutions not listed in the stock exchange										0
Other Assets (as per attachment)										
Total										0

Credit exposures	Deposits with Bank	Deposits with other banks/Fl	Gold	Govt. & NRB Securities	G'tee of Govt. of Nepal	Sec/G'tee of Other Sovereigns	G'tee of domestic banks	G'tee of MDBs	Sec/G'tee of Foreign Banks	Total
	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)	
Off Balance Sheet Exposures										
Forward Exchange Contract Liabilities										
LC Commitments With Original Maturity Upto 6 months										0
domestic counterparty										
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)										0
foreign counterparty (ECA Rating 2)										0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)										0
foreign counterparty (ECA Rating 7)										0
LC Commitments With Original Maturity Over 6 months										0
domestic counterparty										
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)										0
foreign counterparty (ECA Rating 2)										0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)										0
foreign counterparty (ECA Rating 7)										0
Bid Bond, Performance Bond and Counter guarantee										0
domestic counterparty										
foreign counterparty (ECA Rating 0-1)										0
foreign counterparty (ECA Rating 2)										0
foreign counterparty (ECA Rating 3-6)										0
foreign counterparty (ECA Rating 7)										0
Underwriting commitments										0
Lending of Bank's Securities or Posting of Securities as collateral										0
Repurchase Agreements, Assets sale with recourse										0
Advance Payment Guarantee										0
Financial Guarantee										0
Acceptances and Endorsements										0
Unpaid portion of Partly paid shares and Securities										0
Irrevocable Credit commitments (Short Term)										0
Irrevocable Credit commitments (Long Term)										
Other Contingent Liabilities										0
Total										
Grand Total										

FORM NO.4 EXHIBIT OF CLAIMS WITH CREDIT RISK MITIGANTS

(Rs.In .....)

S.N.	Counterparty	Category	Facility	Outstanding	Eligible CRM			
					Nature	Gross Amount	Haircut	Net Amount

FORM NO.5 OTHER ASSETS

S.No.	Assets	Gross Amount	Specific Provision	Net Balance
1	Cash and Cash Items in Transit			0
2	Miscellaneous Expenditure not written off			0
3	Fixed Assets			0
4	Interest Receivable on Other Investment			0
5	Interest Receivable on Loan			0
6	Non Banking Assets			0
7	Reconciliation Account			0
8	Draft Paid Without Notice			0
9	Sundry Debtors			0
10	Advance payment and Deposits			0
11	Staff Loan and Advance			0
12	Stationery			0
13	Other			0
TOTAL		0	0	0

FORM NO. 6: RISK WEIGHTED EXPOSURE FOR OPERATIONAL RISK

Particulars	FY	FY	FY .....
Net Interest Income			
Commission and Discount Income			
Other Operating Income			
Exchange Fluctuation Income			
Addition/Deduction in Interest Suspense during the period			
Gross income (a)			
Alfa (b)	15%	15%	15%
Fixed Percentage of Gross Income [c=(a×b)]			
Capital Requirement for operational risk (d) (average of c)			10
Risk Weight (reciprocal of capital requirement of 10%) in times (e)			
Equivalent Risk Weight Exposure [f=(d×e)]			
<u>PILLAR-II ADJUSTMENTS</u>			
<u>If Gross Income for all the last three years is negative(6.4 a 8)</u>			10
Total Credit and Investment (net of Specific Provision)			
Capital Requirement for operational risk (5%)			
Risk Weight (reciprocal of capital requirement of 10%) in times			
Equivalent Risk Weight Exposure [g]			
Equivalent Risk Weight Exposure [h=f+g]			

FORM NO.7 RISK WEIGHTED EXPOSURE FOR MARKET RISK

S.No.	Currency	Open Position (FCY)	Open Position (NPR)	Relevant Open Position
1	INR			
2	USD			
3	GBP			
4	EURO			
5	THB			
6	CHF			
7	.....			
8	.....			
9	.....			
Total Open Position (a)				
Fixed Percentage (b)				5%
Capital Charge for Market Risk [c=(a×b)]				
Risk Weight (reciprocal of capital requirement of 10%) in times (d)				
Equivalent Risk Weight Exposure [e=(c×d)]				

FORM NO. 8 NET LIQUID ASSETS TO TOTAL DEPOSIT RATIO

(Rs.In .....)

Particulars	Amount
Total Deposit and Borrowing (A)	
<i>Total Deposit(as per NRB Ni.Fa. 9.1)</i>	
<i>Total Borrowing(as per NRB Ni.Fa. 9.1)</i>	
Liquid Assets (B)	
<i>Cash(9.1)</i>	
<i>Bank Balance(9.1)</i>	
<i>Money at call and short notice (9.1)</i>	
<i>Investment in government Securities(9.1)</i>	
<i>Placement upto 90 days</i>	
<i>Borrowings payable upto 90 days (C)</i>	
Net Liquid Assets (D)=(B-C)	
Net Liquid Assets to Total Deposit	
<i>Shortfall in Ratio</i>	
Amount to be added to Risk Weighted Exposures	

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. २/०७०

विषय : कर्जा/सापटको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले गर्नु पर्ने कर्जा सापटको वर्गीकरण र सोको संभावित नोक्सानीमा कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. कर्जा सापटको वर्गीकरण

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रवाह गरेको कर्जा/सापटको साँवा वा ब्याज भुक्तानी हुनु पर्ने भाका नाघेको अवधिका आधारमा सम्पूर्ण कर्जा सापटलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।

- (क) असल (Pass) : भाका ननाघेका र ३ महिनासम्म भाका नाघेका कर्जा/सापट ।
(ख) कमसल (Sub-standard) : ३ महिनादेखि बढीमा ६ महिनासम्म भाका नाघेका कर्जा/सापट ।
(ग) शंकास्पद (Doubtful) : ६ महिनादेखि बढीमा १ वर्षसम्म भाका नाघेका कर्जा/सापट ।
(घ) खराब (Loss) : १ वर्षभन्दा बढी अवधिले भाका नाघेका कर्जा/सापट ।

असल कर्जालाई “सक्रिय कर्जा” (Performing Loan) र पुनरतालिकीकरण/पुनरसंरचना गरेका, कमसल, शंकास्पद तथा खराब कर्जालाई “निष्कृय कर्जा” (Non-performing Loan) भनी परिभाषा गरिएको छ ।

२. असल कर्जा सम्बन्धी थप व्यवस्था

१. देहायका कर्जाहरुलाई असल कर्जामा समावेश गर्न सकिने छ :

- (क) सुनचाँदीको धितोमा गएका कर्जा तथा सापटहरु,
(ख) मुद्दति रसिदको धितोमा गएका कर्जा तथा सापटहरु,
(ग) नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र तथा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रको धितोमा गएका कर्जा तथा सापट

तर, अतिरिक्त धितो सुरक्षण वापत मुद्दति रसिद वा नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र वा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र धितो राखी कर्जा प्रवाह गरेमा त्यस्ता कर्जा तथा सापटहरुलाई भने बुँदा नं. १ मा उल्लेखित निर्देशन बमोजिम नै वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।

२. बढीमा एक वर्षसम्म भुक्तानी अवधि भएको चालू पूँजी कर्जालाई मात्र नवीकरण गर्दा असल कर्जामा समावेश गर्न सकिने छ । चालू पूँजी प्रकृतिका कर्जाहरुमा प्राप्त हुनु पर्ने ब्याज नियमित नभएको अवस्थामा त्यस्तो कर्जालाई ब्याज वक्यौता अवधिको आधारमा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।

३. खराब कर्जा सम्बन्धी थप व्यवस्था

भाका नाघेको वा ननाघेको कुनै पनि कर्जामा देहायको कुनै कैफियत देखिएमा त्यस्तो कर्जा तथा सापटलाई खराब कर्जामा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :-

- (क) सुरक्षणको बजार मूल्यले कर्जाको सुरक्षण हुन नसक्ने भएमा,
(ख) ऋणी टाट पल्टेमा वा टाट पल्टेको घोषणा भएमा,
(ग) ऋणी हराएमा वा गायब भएमा,
(घ) प्रतितपत्र, जमानत तथा अन्य सम्भावित दायित्वहरु फोर्स लोन (Force Loan) को रुपमा कोषमा आधारित कर्जामा परिणत भएको अवस्थामा त्यसरी कर्जामा परिणत भएको मितिले नब्बे दिनसम्म असुली नभएमा,
(ङ) खरिद वा डिस्काउन्ट गरेको विल्सको भुक्तानी मिति (due date) ले नब्बे दिनसम्म असुली नभएमा,
(च) कर्जा दुरुपयोग भएमा,
(छ) कर्जा असुल हुन नसकी लिलामी प्रक्रिया शुरु भएको छ महिना नाघेमा वा असुली प्रक्रिया अन्तर्गत अदालतमा मुद्दा चलिरहेको अवस्थामा,
(ज) कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा रहेका ऋणीलाई कर्जा प्रदान गरेको अवस्थामा,
(झ) परियोजना/व्यवसाय संचालन हुने अवस्था नरहेमा, परियोजना वा व्यवसाय सञ्चालनमा नभएमा,
(ञ) Credit Card कर्जा भाका नाघेको मितिले नब्बे दिन भित्र अपलेखन नभएमा,
(ट) टि.आर.कर्जा (Trust Receipt Loan) भुक्तानी गर्ने प्रयोजनको लागि प्रतितपत्र खोल्दाका बखत उल्लेख नगरिएको अन्य कुनै नयाँ कर्जा स्वीकृत गरी प्रवाह भएमा ।

(ठ) कुनै व्यक्ति/फर्म/कम्पनीको नाममा रहेको कर्जा अर्को व्यक्ति/फर्म/कम्पनीले उपभोग गरेको अवस्थामा तर एउटै समूहमा पर्ने फर्म/कम्पनीको हकमा कुल सीमा कायम गर्न बाधा पुग्ने छैन ।

टिप्पणी: यो निर्देशनको खण्ड (च) को प्रयोजनको लागि "दुरुपयोग" भन्नाले प्रयोजन खुलाई लिएको कर्जा रकम सम्बन्धित प्रयोजनमा प्रयोग नगरेको, परियोजना सञ्चालनमा नरहेको, सम्बन्धित परियोजना/व्यवसायबाट आर्जित रकम ऋण तिर्नमा नलगाई अन्य कार्यमा प्रयोग गरेको, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्रममा सुपरिवेक्षक, लेखा परीक्षणको क्रममा लेखापरीक्षकबाट दुरुपयोग भएको प्रमाणित भएमा कर्जा तथा सुविधाको दुरुपयोग गरेको सम्झनु पर्छ ।

४. आवधिक कर्जा सम्बन्धी थप व्यवस्था

(१) किस्ताबन्दीमा प्रवाह गरिएका आवधिक कर्जाहरु (Term Loan) को हकमा साँवाको किस्ताले भाका नाघेमा सम्पूर्ण बक्यौता कर्जा रकमलाई नै किस्ता रकमको भाका नाघेको अवधिको आधारमा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।

तर, अधिविकर्ष (Overdraft) को कारोवार गर्ने सुविधा नपाएका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले प्रदान गरेको आवधिक कर्जाको हकमा देहाय बमोजिम कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्ने छ ।

(क) किस्ता रकमले १ वर्षभन्दा कम अवधिले भाका नाघेको अवस्थामा त्यस्तो किस्ता रकमलाई मात्र खराव कर्जामा वर्गीकरण गरी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्ने छ । तर, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सम्पूर्ण कर्जा रकमलाई नै खराव कर्जामा वर्गीकरण गर्न चाहेमा यो व्यवस्थाले बाधा पुगेको मानिने छैन ।

(ख) किस्ता रकमले १ वर्षभन्दा बढी अवधिले भाका नाघेको अवस्थामा सम्पूर्ण कर्जा रकमलाई नै खराव कर्जामा वर्गीकरण गरी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्ने छ ।

(२) जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन (Transmission Line) र केवलकार निर्माण परियोजना कर्जाको हकमा कुनै किस्ताले भाका नाघेमा ९० दिनसम्म असल कर्जाको रूपमा १ प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ र ९० दिनभन्दा बढीले भाका नाघेमा त्यस्तो किस्ता रकमलाई खराव वर्गमा वर्गीकरण गरी किस्ताको शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।

टिप्पणी: यस दफाको प्रयोजनका लागि "आवधिक कर्जा" भन्नाले एक वर्षभन्दा बढी भुक्तानी अवधि कायम गरी प्रवाह गरिएको कर्जा सापटलाई सम्झनु पर्दछ ।

५. सुनचाँदी कर्जा सम्बन्धी थप व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले देहायका व्यवस्था तथा शर्तहरु पूरा गरी सुनचाँदी धितो राखी कर्जा प्रदान गर्न सक्ने छन् :-

- (क) संस्थाको कर्जा नीति/विनियमावलीमा सुनचाँदी धितो लिई कर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्था उल्लेख भएको हुनु पर्ने,
- (ख) संस्थाले सुनचाँदीको कर्जा कारोवार गर्नु अगावै आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था, सुरक्षणको मूल्याङ्कन व्यवस्था, हुकुटी बीमा तथा जाँचकी सम्बन्धी व्यवस्था गरेको हुनु पर्ने,
- (ग) वित्तीय संस्थाको लागि सुनचाँदी कर्जा उपयोगी र मुनाफादायक भए/नभएको बारे वार्षिकरूपमा अध्ययन गरी सञ्चालक समितिबाट वार्षिक अनुगमन हुनु पर्ने ।

६. ओभरड्राफ्ट सीमा नाघ्ने गरी साँवा तथा ब्याज असुलउपर गर्न नपाइने

ओभरड्राफ्ट सीमा नाघ्ने गरी ग्राहकको चल्ती खाताबाट ओभरड्रन (Overdrawn) गरी कर्जाको साँवा तथा ब्याज असुलउपर गर्न पाइने छैन ।

तर, यस व्यवस्थाले ग्राहकको खातामा रहेको मौज्जात खर्च गरी साँवा तथा ब्याज असुलउपर गर्न बन्देज लगाएको मानिने छैन । ग्राहकको खाता खर्च गरी साँवा तथा ब्याज असुलउपर गर्दा खाता ओभरड्रन (Overdrawn) भई हिसाव राफसाफ नभएको खण्डमा यसरी असुलउपर नभएका कर्जाहरुमा ओभरड्रन गरेको साँवा रकम समेत बक्यौता कर्जा रकममा समावेश गरी त्यस्ता कर्जाहरु जुन वर्गमा पर्ने हो सो भन्दा एक तह मुनिको वर्गमा समावेश गर्नु पर्नेछ । खाता खर्च गर्दा ग्राहकलाई प्रदान गरिएको सीमा नघाएर ओभरड्रन (Overdrawn) गर्न पाइने छैन ।

७. ग्रेस अवधि सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले आवधिक कर्जा प्रदान गर्दा समान्यतया एक वर्षभन्दा बढी ग्रेस अवधि राखी कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन । सो भन्दा बढी ग्रेस अवधि प्रदान गर्नुपर्ने भएमा के कति कारणले र कुन कुन आधारमा ग्रेस अवधि थप गर्नुपरेको हो सोको व्यहोरा खुलाई कर्जा स्वीकृतिको समयमानै सो कर्जा स्वीकृत गर्न अख्तियार प्राप्त स्तर भन्दा माथिल्लो स्तरबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ । यस प्रयोजनको लागि सबभन्दा माथिल्लो स्तर संचालक समिति हुनेछ ।

स्पष्टीकरण: ग्रेस अवधि भन्नाले कर्जा प्रवाह मितिदेखि कर्जाको किस्ता भुक्तानी गर्न सुरु हुने मिति बुझ्नु पर्नेछ ।

८. कर्जाको पुनरतालिकीकरण र पुनरसंरचना सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) ऋणीले पेश गरेको लिखित कार्य योजनामा उल्लेखित देहायका आधारहरूमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्था विश्वस्त भएमा कर्जाहरूलाई पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्न सक्ने छ । कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गरिएका स्पष्ट आधारहरू प्रत्येक कर्जा फाइलमा संलग्न हुनु पर्नेछ :-
- (क) कर्जा सम्बन्धी कागजात तथा सुरक्षणहरू पर्याप्त भएको प्रमाण,
- (ख) पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना भएका कर्जा असुल हुने सम्भावनावारे इजाजतपत्रप्राप्त संस्था विश्वसनीय भएको आधारहरू, र
- (ग) कर्जालाई पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्न लिखित कार्य योजना पेश हुनुका अतिरिक्त त्यस्तो कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्दाको दिनसम्म पाकेको ब्याजमध्ये असुल हुन बाँकी ब्याजको कम्तिमा पच्चीस प्रतिशत ब्याज रकम असुलउपर भएको ।
- (२) नेपाल सरकार अन्तरगत रहेको रुग्ण उद्योग प्रारम्भिक छानविन तथा सिफारिश समितिद्वारा सिफारिश प्राप्त उद्योगहरूलाई गएको कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्नु पर्ने अवस्थामा न्यूनतम बाह्य प्रतिशत ब्याज भुक्तानी भई अन्य प्रकृयाहरू समेत पूरा गरेपछि कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्दा न्यूनतम पच्चीस प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । तर, बाह्य प्रतिशत भन्दा कम ब्याज भुक्तानी भई कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गरिएको अवस्थामा साविकको भाका नाघेको अवधिको आधारमा प्रचलित व्यवस्था बमोजिम कर्जा नोक्सानीको लागि व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपबुँदा (१) र (२) बमोजिम वर्गीकरण गरिएका कर्जाहरूको विवरण छुट्टै तयार गर्नु पर्नेछ ।

टिप्पणी: * यस प्रयोजनको लागि “पुनरतालिकीकरण” भन्नाले ग्राहकले लिएको कर्जा/सुविधाको भुक्तानी गर्ने अवधि/समय बढाउने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ ।

* “पुनरसंरचना” भन्नाले कर्जा/सुविधाको प्रकृति वा शर्तमा परिवर्तन गर्ने, बन्देजहरू थपघट गर्ने वा समय सीमामा हेरफेर गर्ने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ ।

९. कर्जा नोक्सानी वापत कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था

- (१) यस निर्देशन बमोजिम वर्गीकरण गरिएका कर्जा तथा बिल्स खरिदहरूको लागि बक्यौता साँवा रकमको आधारमा देहाय बमोजिम कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ :-

कर्जा वर्गीकरण	न्यूनतम कर्जा नोक्सानी व्यवस्था
(क) असल	१ प्रतिशत
(ख) कमसल	२५ प्रतिशत
(ग) शंकास्पद	५० प्रतिशत
(घ) खराव/कालोसूचीमा परेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरूलाई प्रदान गरेको कर्जा	१०० प्रतिशत

- (२) पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरेको कर्जाको हकमा सो वापत देहाय बमोजिम कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।

- (क) पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्ने समयमा असल वर्गमा वर्गीकरण भैरहेका कर्जाहरूलाई पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्दा न्यूनतम साँढे बाह्य (१२.५) प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । कमसल, शंकास्पद तथा खराव वर्गमा वर्गीकरण भैसकेका कर्जाहरूलाई पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्दा पूर्ववत कायम गरिएको कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा बुँदा नं. १० (ग) को अवस्थामा बाहेक कुनै समायोजन गर्न पाइने छैन ।

किस्ताबन्दी वा सम मासिक किस्ता (Equal Monthly Instalment, EMI) मा प्रदान गरिएका कर्जाहरूको हकमा कर्जाको साँवा तथा ब्याज नियमित रहेको अवस्थामा देहायको त्यस्तो कर्जाको लागि पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण सरह थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्ने छैन ।

(अ) कर्जाको किस्ता अग्रिम भुक्तानी भएको (Prepayment) कारणले किस्ताबन्दीको रकम एवं किस्ता संख्या कम भएमा ।

(आ) बजारको अवस्था हेरी ब्याजदर परिवर्तन गरिएको कारणबाट कर्जाको समयावधि तथा किस्ता रकम परिवर्तन भएमा । यस प्रसंगमा ब्याजदर बढेर कर्जाको समयावधि तथा किस्ता संख्या थपिन गएमा कर्जा स्वीकृत गर्ने समयमा निर्धारण गरिएका किस्ता रकम घटाउन पाइने छैन । त्यस्तै, ब्याजदर कम भई कर्जाको समयावधि तथा किस्ता संख्या घट्न गएमा पनि कर्जा स्वीकृत गर्ने बेलामा निर्धारित किस्ता रकम घटाउन पाइने छैन ।

- (ख) पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरिएका कर्जाको साँवा किस्ता तथा ब्याजको भुक्तानी लगातार दुई वर्षसम्म नियमित भएको अवस्थामा त्यस्ता कर्जाहरूलाई असल कर्जामा परिणत गर्न सकिने छ ।

- (ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा प्रवाह भएका परियोजनाहरूको ब्याजमा वृद्धि, अन्य लागतमा वृद्धि वा उत्पादन क्षमतामा वृद्धि भई शुरुमा तोकिएको कर्जा भुक्तान गर्ने अवधि (Repayment Schedule) मा कर्जा चुक्ता गर्न सक्ने स्थिति नरहेका ऋणीहरूमध्ये राष्ट्रिय प्राथमिकतामा रहेका हाईड्रोपावर, केवलकार वा यस्तै अन्य पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी परियोजनाहरूलाई देहायका दुवै अवस्था पूरा गरेको अवस्थामा १ प्रतिशत मात्र कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्न सक्ने गरी पुनरतालिकीकरण/पुनर्संरचना गर्न सकिने छ । यसरी पुनरतालिकीकरण/पुनर्संरचना गरिएका कर्जाहरूलाई असल कर्जाको रूपमा वर्गीकरण गर्न सकिने छ ।
- (अ) ब्याज रकम भुक्तान गरेको, र
- (आ) परियोजना निष्कृत्य नभई नियमित नगद प्रवाह गरिरहेको वा परियोजना सन्तोषजनक रहेको ।
- (घ) शेयरको धितोमा प्रदान गरेको कर्जाहरूलाई पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्न पाइने छैन ।
- (३) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गरेको कर्जा निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमबाट सुरक्षण गराएको वा बीमा गराएको अवस्थामा त्यस्तो सुरक्षण गरेको कर्जाको लागि गर्नु पर्ने कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (Loan Loss Provision) मा ७५ प्रतिशत छुट दिई बाँकी २५ प्रतिशत मात्र व्यवस्था गरे पुग्ने छ ।
- (४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले शुरु शेयर निस्काशन (Initial Public Offering - IPO) हुँदाको अवस्थामा शेयर खरिदका लागि बुझाइने आवेदनको अर्धकट्टीको सुरक्षणमा यस निर्देशनको बुँदा नं. १५ मा भएको व्यवस्था विपरित कुनै किसिमको कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन । त्यस्तो कर्जा प्रवाह गरेको हकमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (५) व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा कर्जा प्रदान गर्दा ऋणीको व्यक्तिगत जमानी रकम बराबरको अन्य कसैको दावी नलाग्ने सम्पत्तिको विवरण अनिवार्य रूपमा लिनु पर्नेछ । क्रेडिट कार्ड बाहेक व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा मात्रै प्रवाहित कर्जालाई पनि उपरोक्तानुसार वर्गीकरण गरी असल, कमसल र शंकास्पद कर्जामा पर्ने भए सो वर्गमा तोकिएको प्रतिशतको अतिरिक्त बीस प्रतिशत थप गरी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ । अन्य भौतिक सम्पत्तिको सुरक्षणले नखाम्ने भई थप सुरक्षण वापत व्यक्तिगत/संस्थागत जमानत समेत लिई कर्जा प्रवाह गरेको अवस्थामा समेत माथि उल्लेख भए बमोजिम थप कर्जाको लागि व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । यस्ता कर्जाहरूको वर्गीकरण विवरण छुट्टै तयार गर्नु पर्नेछ । तर इ.प्रा.निर्देशन नं. ३ को बुँदा ४ को खण्ड (ख) मा उल्लिखित संस्थाहरू, नेपाल आयल निगम लिमिटेड र नेपाल खाद्य संस्थानलाई प्रदान गरेको कर्जा सापटीमा अतिरिक्त बीस प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्ने छैन ।
- (६) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले देहायको अवस्थामा बाहेक तेस्रो पक्षको धितोमा मात्रै प्रवाहित कर्जालाई यस निर्देशन बमोजिम वर्गीकरण गरी असल, कमसल र शंकास्पद कर्जामा पर्ने भए सो वर्गमा तोकिएको प्रतिशतको अतिरिक्त बीस प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ । ऋणीको अन्य भौतिक सम्पत्तिको सुरक्षणले नखाम्ने भई थप सुरक्षण वापत तेस्रो पक्षको धितो समेत लिई कर्जा प्रवाह गरेको अवस्थामा समेत माथि उल्लेख भए बमोजिम कर्जाको लागि थप व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । यस्ता कर्जाहरूको वर्गीकरण विवरण छुट्टै तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (अ) ऋणी व्यक्ति भएमा निजको एकाघर परिवारका सदस्यको नाममा भएको धितो ।
- (आ) ऋणी फर्म भएमा सो फर्मको प्रोप्राइटर, साभेदार वा निजको एकाघर परिवारका सदस्यको नाममा भएको धितो ।
- (इ) ऋणी कम्पनी भएमा सो कम्पनीका संस्थापक, संचालक वा निजको एकाघर परिवारका सदस्यको नाममा भएको धितो ।
- तर यस अधि (परिपत्र जारी मिति २०६९।३।२९) प्रवाहित कर्जाको हकमा २०७१ असार मसान्तसम्म वा आवधिक कर्जाको हकमा अन्तिम किस्ता भुक्तानी अवधिसम्म यस्तो थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न बाध्य हुने छैन ।
- (७) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले व्यक्तिगत जमानीमा प्रवाह भइरहेको शिक्षा कर्जा तथा लघु वित्तीय संस्था एवं सहकारी संस्थाहरूलाई विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत लगानी गरेको कर्जामा माथि उपबुँदा (५) बमोजिम तोकिएको कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा अतिरिक्त बीस प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्ने छैन ।
- (८) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले चाहेमा माथिल्लो वर्गको कर्जा सापटहरूलाई तल्लो वर्गमा वर्गीकरण गर्न कुनै बन्देज लगाइएको छैन । उदाहरणका लागि कमसल कर्जालाई शंकास्पद वा खराब कर्जामा र शंकास्पदलाई खराब कर्जामा वर्गीकरण गर्न पाइने छ ।

(९) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कर्जाको स्थिति हेरी यस निर्देशनमा तोकिएको न्यूनतम कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको अतिरिक्त थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्न चाहेमा त्यसरी थप कर्जा नोक्सानी गरिएका कर्जा खाताहरु स्पष्ट खुलाउनु पर्ने छ ।

(१०) कर्जा/सापट भन्नाले विल्स खरिद तथा डिस्काउण्ट समेतलाई सम्झनु पर्ने छ ।

टिप्पणी: सक्रिय कर्जाको लागि गरिएको कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई "सामान्य कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (General Loan Loss Provision)" र निस्क्रिय कर्जाको लागि गरिएको कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई "विशेष कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (Specific Loan Loss Provision)" को रूपमा लिइने छ ।

१०. कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई समायोजन गर्न पाउने अवस्था

कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई देहायको अवस्था बाहेक समायोजन गर्न पाइने छैन :-

(क) कर्जा अपलेखन भएमा,

(ख) कर्जाको भुक्तानी किस्तावन्दी वा आंशिक रूपमा भएमा कर्जा वर्गीकरण अनुरूपको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्दा भुक्तानी भएको हदसम्मको कर्जा वापत गरिएको कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई Write back गरी समायोजन गर्न सकिने, र

(ग) कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गरी कर्जा पुनरवर्गीकरण भएमा पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरिएका कर्जाको साँवा तथा ब्याजको भुक्तानी लगातार दुई वर्षसम्म नियमित भएमा ।

यस्ता कर्जाहरुको विवरण अलगगै तयार गर्नु पर्नेछ ।

११. गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको नोक्सानी व्यवस्था र लिलाम बिक्री सम्बन्धमा

(१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले सकार गरेको गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिमा सकार गरेकै मितिदेखि शत प्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति बिक्री भएको अवस्थामा तत्काल त्यस्तो सम्पत्तिका लागि खडा गरिएको नोक्सानी व्यवस्थाको आवश्यक हिसावमिलान गर्नु पर्नेछ ।

(३) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले धितो सुरक्षणलाई गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको रूपमा सकार गर्दा तथा सकार गरेको गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्ने सम्बन्धमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ :

(क) रु. २५ लाखभन्दा बढी कर्जा रकम बक्यौता रहेको ग्राहकको सुरक्षण सम्पत्तिलाई गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको रूपमा सकार गर्दा सम्बन्धित पक्षलाई अनिवार्यरूपमा कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(ख) आफ्नो संस्थाको नाममा रहेको गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको लिलाम गर्नुपूर्व स्वतन्त्र मूल्यांकनकर्ताबाट मूल्यांकन गराउनु पर्नेछ । अधिक/न्यून मूल्यांकन गराउन पाइने छैन ।

(ग) आर्थिक प्रशासन विनियमावलीमा धितो सुरक्षण/गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति लिलाम सम्बन्धमा पारदर्शी र स्पष्ट व्यवस्था गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हित संरक्षण हुने गरी बिक्री गर्नु पर्नेछ ।

(घ) यसरी गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति सकार गरी लिंदा लिलाम हुन नसकेको सुरक्षण वापत राखिएको सम्पूर्ण सम्पत्तिलाई नै लिनु पर्नेछ, आंशिक रूपमा मात्र लिन पाइने छैन ।

(ङ) यसरी सकार गरी लिएको सम्पत्तिलाई यथासम्भव छिटो बिक्री गर्नु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आफ्नै प्रयोजनलाई आवश्यक भएमा सो को उपयोगका लागि संचालक समितिबाट स्वीकृत गराई यस बैंकलाई समेत जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(च) गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको रूपमा बैंक/वित्तीय संस्थाले सकार गरेको सम्पत्ति धितो सुरक्षण धनी (गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिमा आउनु अघिको धनी) लाई फिर्ता गर्दा गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति लेखांकन गर्दाको मूल्यमा नघट्ने गरी सम्बन्धित संस्था र सम्बन्धित सुरक्षण धनीबीचको आपसी वार्ताद्वारा सम्बन्धित सुरक्षण धनीलाई मात्र धितो/सुरक्षण फिर्ता गर्न भने यो निर्देशनले बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

१२. Credit Sale/Purchase/Re-purchase तथा Takeover सम्बन्धी व्यवस्था

१. यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पर्याप्त नभएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति नलिई अन्य कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट कुनै किसिमको ऋण, कर्जा आदि खरिद गरी लिन, Discount गरी लिन तथा Credit Sale/Purchase/Re-purchase र Takeover (CS,CP,RP & TO) गर्न पाउने छैन ।

२. यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पर्याप्त भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले CS, CP, RP & TO गर्दा देहायका शर्त बन्देजको अधीनमा रही गर्न सक्ने छन् ।

(क) बैंक/वित्तीय संस्थाले CS, CP, RP & TO गरी लिनु अघिको अवस्थामा समेत यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष कायम गरेको हुनु पर्नेछ ।

(ख) CS CP, RP & TO गरी लिने/दिने सम्बन्धमा बैंक/वित्तीय संस्थाले आफ्नो कर्जा नीतिमा स्पष्ट व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । अन्यथा त्यस्तो कारोबार गर्न पाइने छैन ।

- (ग) आर्थिक वर्षको अन्तिम महिनामा CS, CP, RP & TO सम्बन्धी कार्य गर्न पाइने छैन ।
- (घ) कर्जा खरिद (Credit Purchase) गर्दा सो कर्जा ग्राहकबाट असुलउपर गर्न सक्ने अधिकार खरिद गर्नेले लिनु पर्नेछ । सो कार्यको लागि सम्बन्धित ग्राहकको सहमति समेत लिनु पर्नेछ ।
- (अ) कर्जा खरिद गरी लिनेले सो खरिद गरेको कर्जालाई आफ्नो हिसाबमा सम्बन्धित शीर्षकको कर्जा सापट उप-शीर्षकमा लेखाङ्कन गर्नु पर्नेछ ।
- (आ) कर्जाको शर्त र अवस्थाको विस्तृत विवरण लिएर मात्र कर्जा खरिद गर्नु पर्नेछ ।
- (इ) कर्जा खरिद गरी लिने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्बन्धित ऋणीले कर्जा लिएको मिति, कर्जाको किसिम, भुक्तानी अवस्था, विगतको कर्जा कारोवारको अवस्था, जमानतकर्ताको हैसियत, कर्जा वर्गीकरणको स्थिति आदि विवरणहरू लिखित रूपमा लिनु पर्नेछ ।
- (ई) कर्जा खरिद गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा वर्गीकरणको विद्यमान व्यवस्था तथा कर्जा नोक्सानी व्यवस्था बमोजिमको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (उ) कर्जा खरिद गरी लिँदा यस्तो कर्जा सुरक्षित रहेको तथा संस्थालाई फाइदाजनक भए/नभएको बारे यकिन हुने आधार खुल्ने कागजातहरू सम्बन्धित कर्जा फाइलमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।
- (ऊ) कर्जा नीतिमा कर्जा खरिद सम्बन्धी व्यवस्था रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले मात्र कर्जा खरिद गरी लिनदिन सक्ने छन् ।
- (ड) CS, CP, RP & TO कारोवारको अर्धवार्षिक विवरण अर्धवार्षिक अवधि समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यसरी कर्जा खरिद/विक्री (Purchase and Sale) गर्दा कथकदाचित खरिदकर्ता संस्थाले कर्जा उठाउन नसकेमा सो कर्जा पुनः आफैँले खरिद गर्ने (Credit Repurchase) शर्त रहेको अवस्थामा विक्रीकर्ता संस्थाले त्यस्तो कर्जा Repurchase नगरुञ्जेल Contingent Liability को रूपमा आफ्नो वासलातमा देखाउनुपर्ने र यस्तो Contingent Liability लाई पूँजीकोष गणना गर्ने प्रयोजनको लागि ५० प्रतिशत मात्र जोखिम भार प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

४. कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू बीच अन्तर बैंक कारोवार अन्तरगत दिएको सापटी वा अर्को बैंक वा वित्तीय संस्थामा राखेको निक्षेप समयमा असुल उपर हुन नसकेको अवस्थामा त्यस्तो सापटी वा निक्षेपको साँवा तथा व्याज असुल उपर गर्ने प्रयोजनको लागि सापटी वा निक्षेप लिने सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले प्रवाह गरेको कर्जा खरिद गर्न इच्छुक सापटी दिने वा निक्षेप राख्ने बैंक वा वित्तीय संस्थाले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई देहायका प्रकृया अवलम्बन गरी कर्जा खरीद गर्न सक्ने छः

- (क) कर्जा खरीद गर्दा कुल असुल उपर गर्न बाँकी साँवा तथा व्याज रकमको दोव्वर भन्दा कम नहुने गरी कर्जा खरीद गर्नु पर्ने छ ।
- (ख) कर्जा खरिद गर्ने र कर्जा विक्री गर्ने संस्था बीच आपसी समझदारीमा यथास्थितिमा कर्जा खरीद तथा विक्री गर्नु पर्ने छ ।
- (ग) कर्जा खरीद गर्दा आंशिक भुक्तानी गर्ने गरी कुनै किसिमले कर्जा खरीद गर्न पाइने छैन ।

१३. वित्तीय जमानतको आधारमा कर्जा दिन तथा निक्षेप स्वीकार गर्न नपाउने सम्बन्धी व्यवस्था

स्वदेशमा स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले जारी गरेको वित्तीय जमानत (Financial Guarantee) का आधारमा कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा/सुविधा दिन तथा निक्षेप स्वीकार गर्न पाउने छैन ।

१४. निक्षेप राख्न तथा कर्जाको कारोवार गर्ने सम्बन्धमा

१. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बाहेक अन्य प्रचलित कानून बमोजिम निक्षेप परिचालन तथा कर्जाको कारोवार गरिरहेका संस्थाहरूमा निक्षेप राख्न तथा कर्जाको कारोवार गर्न पाइने छैन ।
२. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बाहेक अन्य प्रचलित कानून बमोजिम निक्षेप परिचालन तथा कर्जाको कारोवार गरिरहेका संस्थाहरूले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थामा निक्षेप राख्न र निक्षेप रसिदको धितोमा कर्जा लिन उपरोक्त उपबुँदा १ को व्यवस्थाले बाधा पुग्नेछैन । तर, यसरी निक्षेप रसिदको धितोमा कर्जा दिँदा जुन बैंक/वित्तीय संस्थामा निक्षेप राखेको हो सोही बैंक/वित्तीय संस्थाबाट मात्र त्यस्तो कर्जा प्रदान गर्नु पर्नेछ । आफ्नो निक्षेप रसिद रहेको संस्था बाहेक अन्य बैंक/वित्तीय संस्थाबाट यस अधि प्रवाहित कर्जाको हकमा भुक्तानी मिति (Maturity Date) पश्चात नवीकरण गरी कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन ।
३. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले निक्षेप रसिद (Deposit Receipt) को धितोमा कर्जा प्रवाह गर्दा अंकित ब्याजदर (Coupon Rate) भन्दा कम ब्याजदर नहुने गरी संस्थाको कर्जा नीति निर्देशिकाको

परिधिभिन्न रहेर कर्जा/सापट उपलब्ध गराउन सक्नेछन् । तर, नेपाल सरकारले जारी गरेको ऋणपत्र/सुरक्षणपत्रको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्दा उल्लेखित व्यवस्था लागू हुने छैन ।

४. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै पनि व्यक्ति, फर्म, कम्पनी र अन्य संगठित संघ संस्थाहरूबाट कुनै पनि प्रकारको निक्षेप स्वीकार गर्दा त्यस्तो निक्षेपमा दिइने अंकित ब्याजदर (Coupon Rate) बाहेक अन्य कुनै पनि प्रकारको शुल्क/कमिसन वा यस्तै अन्य शीर्षकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई व्ययभार पर्ने कुनै प्रकारको आर्थिक सुविधा दिन पाइने छैन ।
५. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७६ र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २८ बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था बाहेक अन्य कुनै पनि संस्थाले निक्षेप तथा कर्जाको कारोवार गर्न नपाउने पष्ट कानुनी व्यवस्था भएकोमा विभिन्न व्यापार व्यवसाय गर्ने प्राइभेट कम्पनीहरूले प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग मध्यस्थता गरी आफ्ना ग्राहकहरूलाई हायर पर्चेज लगायत विविध किसिमका ऋणहरू उपलब्ध गर्ने/गराउने गरेको भन्ने बुझिन आएको हुँदा त्यसरी ऋण प्रवाह नगर्नु नगराउनु हुन यो निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१५. प्राथमिक शेयर निष्काशनमा लगानी गर्नका लागि कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा

पब्लिक लिमिटेड कम्पनीले सर्वसाधारणमा प्राथमिक शेयर निष्कासन (Initial Public Offering, IPO) को लागि शेयर विक्री खुल्ला गरेको पहिलो सात कार्यदिनसम्म बैंक तथा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो शेयर खरिद गर्ने प्रयोजनका लागि कुनै पनि किसिमको कर्जा सुविधा प्रदान गर्न पाउने छैन । तर, त्यसरी आह्वान गरेको पहिलो सात कार्यदिन सम्ममा पनि माग गरे बमोजिमको शेयरका लागि आवेदन नपरेमा (Fully Subscribe नभएमा) सो को आठौँ कार्य दिनदेखि देहाय बमोजिमका शर्तहरूको अधीनमा रही IPO का लागि कर्जा प्रदान गर्न सक्ने छैन ।

- क. IPO को कार्य सम्पादन गर्न नियुक्त भएको निष्काशन प्रबन्धक (Issue Manager) यस बैंकको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सहायक कम्पनी भएमा सो संस्थाले कुनै पनि व्यक्ति/फर्म/कम्पनीलाई IPO का लागि कर्जा प्रदान गर्न पाउने छैन ।
- ख. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले IPO मा लगानी गर्ने लगानीकर्ताहरूलाई प्रदान गर्ने कर्जाको कम्तीमा ५० प्रतिशत नगद मार्जिन राखेर मात्र कर्जा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- ग. यसरी प्रदान गरिएको कर्जाको भुक्तानी अवधि बढीमा धितोपत्र ऐन, नियमावली र धितोपत्रसंग सम्बन्धित नियम बमोजिम शेयर बाँडफाँड गरी रकम फिर्ता गर्ने अवधिसम्म हुनेछ । यस्तो कर्जाको पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण गर्न पाइने छैन ।
- घ. यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा पनि अन्य कर्जा प्रदान गर्दा अवलम्बन गर्नुपर्ने सम्पूर्ण प्रकृया पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- ङ. यसरी प्रवाह भएको कर्जा असल कर्जामा रहेको अवस्था बाहेक अन्य अवस्थामा शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

१६. Margin Lending प्रकृतिको शेयर सुरक्षण राखी प्रवाह हुने कर्जाका सम्बन्धमा

(क) धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत संस्थाहरूको शेयरको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह हुने Margin Lending प्रकृतिको कर्जाका सम्बन्धमा देहायका शर्तहरू पालना गरेर मात्र सो अनुसारको कर्जा प्रदान गर्न सकिने छ ।

(१) यसरी प्रवाह हुने कर्जाको हकमा सुरक्षण बापत राखिने शेयरको मूल्याङ्कन गर्दा नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडबाट प्रकाशित पछिल्लो १८० कार्य दिनको अन्तिम मूल्यको औसत मूल्य वा शेयरको प्रचलित बजार मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ सो रकमको आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्था आफैले कर्जामा हुने जोखिम न्यूनीकरण हुने गरी आवश्यक मार्जिन कायम गरेर मात्र शेयर धितो कर्जा प्रवाह गर्न सकिने छ । एकपटक प्रवाह गरिसकेको यस्तो कर्जाको सुरक्षणमा रहेको शेयरको पुनरमूल्याङ्कन गरी सोको आधारमा थप कर्जा सीमा कायम गर्न वा थप कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन ।

(२) Margin Call सम्बन्धी व्यवस्था :

(क) शेयरको बजार मूल्यमा हुने परिवर्तनको कारणले Margin Call गर्नु परेमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सो को मूल्य अनुगमन गरी बढीमा ७ दिनभित्रमा निर्देशित सीमाभित्र ल्याउन ऋणी ग्राहकलाई सूचित गरी Margin Call गर्नु पर्नेछ ।

तर, सुरक्षणमा राखिएको शेयरको मूल्यमा १० प्रतिशतसम्मले घटेको अवस्थामा Margin Call गर्न बाध्य हुने छैन ।

- (ख) खण्ड (क) बमोजिम सूचना जारी गरेपछि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले *Margin Call* गरेको मितिले ३५ दिनभित्र सम्बन्धित ऋणी/ग्राहकबाट *Margin* वापतको रकम जम्मा गराई सक्नु पर्नेछ ।
- (ग) खण्ड (ख) अनुरूप नभएमा त्यसपछिको ७ दिन भित्रमा त्यसरी सुरक्षण राखिएको शेयर धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत् विक्री गरी कर्जा असुलउपर गरिसक्नु पर्नेछ ।
- (घ) खण्ड (ग) अनुरूप असुलउपर नभएमा त्यस्तो कर्जाको लागि शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (३) यसरी प्रवाह भएको कर्जाको अवधि एक वर्षभन्दा बढी हुने छैन । शेयर धितो कर्जा (*Margin type Lending*) उपभोग गरिरहेका ऋणीले आफूले लिएको कर्जाको सम्पूर्ण बक्यौता ब्याज भुक्तानी गरी कर्जा नियमित रहेको अवस्थामा त्यस्तो कर्जा नवीकरण गर्न सकिने छ ।
तर, अन्य प्रयोजनको लागि प्रवाह भएको कर्जाको लागि थप सुरक्षणस्वरूप ऋणीले दिएको शेयर धितोको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन । सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले कर्जा प्रयोजनका सम्बन्धमा आवश्यक सूचना, तथ्यांक र विवरण सम्बन्धित कर्जा फाइलमा अद्यावधिक गरेको हुनु पर्नेछ । सो सम्बन्धमा थप धितो सुरक्षणस्वरूप लिइने त्यस्तो शेयर, अतिरिक्त धितोको रूपमा मात्र रहने छ ।
- (४) देहायका अवस्थामा रहेका संस्थाहरुको शेयरको धितोमा कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन ।
- (क) यस बैंकको निर्देशन बमोजिम पूँजीकोषको अनुपात कायम नगरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु,
(ख) नेटवर्थ ऋणात्मक भएका संस्थाहरु,
(ग) नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडले सूचीकरणबाट हटाएका (*Delisted*) संस्थाहरु,
(घ) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक वर्ष अवधि पूरा हुँदा समेत अन्तिम लेखापरीक्षण नगरे संस्थाहरु,
- (५) धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचिकृत संस्थाहरुको शेयरको धितोमा कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको आफ्नो कर्जा नीति/निर्देशिकामा स्पष्ट व्यवस्था भई अन्य कर्जा प्रदान गरे सरह अवलम्बन गर्नु पर्ने सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (६) यसरी प्रवाह भएको कर्जा असल कर्जामा रहेको अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (७) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले बढीमा आफ्नो प्राथमिक पूँजी (*Core Capital*) बराबरको रकमसम्म मात्र यस प्रकृतिको कर्जा प्रवाह गर्न सक्नेछ । साथै, यसरी कर्जा प्रदान गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले एउटा सूचिकृत कम्पनीको शेयरको हकमा आफ्नो प्राथमिक पूँजी (*Core Capital*) को बढीमा २५ प्रतिशतमा ननाघ्ने गरी मात्र कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।
यस प्रयोजनको लागि प्राथमिक पूँजी (*Core Capital*) भन्नाले ठिक अधिल्लो त्रयमासको आन्तरिक लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणको आधारमा कायम हुन आएको प्राथमिक पूँजी सम्भन्नु पर्दछ ।
- (८) विगतमा आफ्नो प्राथमिक पूँजी (*Core Capital*) भन्दा बढी कर्जा प्रदान गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले निर्धारित सीमामा नआएसम्म यस्तो प्रकृतिको थप कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन ।
- (९) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा शेयरको सक्कल प्रमाणपत्र धितो राखेर मात्र कर्जा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
तर, ब्रोकरले जमानत दिने सम्बन्धी प्रक्रिया बारेमा नेपाल धितोपत्र बोर्ड र नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लि. ले आवश्यक व्यवस्था गरेको आधारमा शेयरको सक्कलै प्रमाणपत्र प्राप्त नभएको अवस्थामा पनि ब्रोकरको जमानत र शेयर खरिद/विक्री रसिदका आधारमा आवश्यक मार्जिन कायम गरी बढीमा एक वर्षको लागि कर्जा प्रदान गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । यस्तो कर्जाबाट सृजना हुन सक्ने जोखिम न्यूनीकरणको लागि इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले उपयुक्त व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले धितो सुरक्षण लिएका शेयरका सम्बन्धमा :
१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले धितो सुरक्षण लिएका इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको शेयर सकार गरी कर्जा असुली गर्न पाइने छैन ।
  २. यस अघि इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शेयर सकार गरी कर्जा असुली गरेको भएमा सकार गरिएका शेयरहरु अनिवार्य रूपले विक्री गर्नु पर्नेछ । विशेष कारणवश विक्री हुन नसकी बाँकी रहेका शेयरहरुको हकमा शेयर सकार गरेको मूल्य बराबरले हुन आउने रकमको शत प्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

१७. संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखी कर्जा प्रवाह गर्ने सम्बन्धमा

देहायका शर्तहरू पूरा गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखी कर्जा प्रवाह गर्न सकिने छ :

- (क) संस्थापक शेयर धितो राखी कर्जा प्रवाह गर्दा आईपर्ने जोखिम नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्ने आवश्यक उपायहरू अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको १ प्रतिशत भन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेका संस्थापक/संस्थापक समूहका शेयरधनीहरूले आफूले धारण गरेको संस्थापक शेयरमध्ये ५० प्रतिशत भन्दा बढी शेयर धितो राखी कर्जा लिन पाउने छैनन् । यसपूर्व सो सीमाभन्दा बढी शेयर धितो राखी कर्जा उपयोग गरिरहेकाको हकमा उक्त कर्जाको भुक्तानी मिति वा २०६८ आषाढ मसान्तमध्ये जुन पहिले हुन्छ, सो समयभित्र तोकिएको सीमामा ल्याइसक्नु पर्नेछ ।
- (ग) संस्थापक शेयरको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्ने प्रयोजनका लागि सुरक्षण बापत राखिने शेयरको मूल्याङ्कन गर्दा साधारण शेयरको पछिल्लो १८० कार्य दिनको औसत मूल्यको बढीमा ५० प्रतिशत मूल्य वा संस्थापक शेयरको अन्तिम कारोवारको मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, सो को आधारमा मूल्य कायम गर्नु पर्नेछ । यसरी कायम गरिएको मूल्यको बढीमा ६० प्रतिशत रकमसम्म मात्र कर्जा दिन सकिने छ । एकपटक प्रवाह गरिसकेको यस्तो कर्जाको सुरक्षणमा रहेको शेयरको पुनरमूल्याङ्कन गरी सो को आधारमा थप कर्जा सीमा कायम गर्न वा थप कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन ।

तर, बजार मूल्य कम भई कर्जा असुरक्षित भएको अवस्थामा थप सुरक्षणको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

- (घ) संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखी कर्जा प्रवाह गर्दा त्यस्तो शेयरलाई गैर बैंकिङ सम्पत्ति (Non-Banking Asset) मा लैजान पाइने छैन र यसरी धितोबन्धक राखिएको संस्थापक शेयर भुक्तानी अवधि नाघेको ६ महिनाभित्र प्रचलित कानून र यस बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही विक्री गरी सक्नु पर्नेछ ।
- (ङ) संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखी कर्जा प्रवाह भएको अवस्थामा त्यस्तो कर्जाको भुक्तानी अवधि किटान गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो अवधि एक वर्ष भन्दा बढी हुने छैन ।
- (च) संस्थापक शेयर धितो बन्धक राखी कर्जा प्रवाह गर्दा त्यस्तो कर्जाको पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण गर्न पाइने छैन ।
- (छ) संस्थापक शेयर धितोबन्धक राखी कर्जा प्रवाह गर्दा असल कर्जा बाहेक अन्य अवस्थामा शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (ज) तोकिएको भुक्तानी अवधिमा कर्जा चुक्ता नगरेमा संस्थापक/सञ्चालकलाई २१ दिनभित्र अनिवार्य रुपमा कालोसूची (Black Listing) मा राख्न सिफारिश गर्नु पर्नेछ । सो सम्बन्धी व्यवस्था ऋण प्रवाह गर्दा नै ऋणीलाई कर्जा सम्झौता (Loan deed) मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
- (झ) माथि (क) देखि (झ) सम्म उल्लिखित व्यवस्थाहरू बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो कर्जा नीति/विनियममा स्पष्ट रुपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

१८. बैंक जमानत (Bank Guarantee) सम्बन्धमा

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रक्रिया पूरा गरी जारी गरेका बैंक जमानत (Bank Guarantee) बापतको रकम कुनै कारण परी Beneficiary लाई भुक्तानी दिनु पर्ने अवस्थामा माग दावी परेको सात दिनभित्र भुक्तानी दिने/नदिने सम्बन्धमा टुङ्गो लगाइसक्नु पर्नेछ ।
- (ख) यसरी दावी परेको सात दिनभित्रमा बैंक जमानत जारी गर्ने संस्थाले Beneficiary लाई भुक्तानी दिनु पर्ने अवस्थामा पर्याप्त आधार बिना भुक्तानी नगरेमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको यस बैंकमा रहेको खाता/ यस बैंकले आदेश दिएको बैंकको खाताबाट कट्टा गरी सम्बन्धित Beneficiary लाई भुक्तानी गर्न सकिने छ ।
- (ग) यसरी भुक्तानीका लागि दावी परेको जमानत बापतको सम्भावित दायित्वलाई पूँजीकोषको अनुपात गणना गर्ने प्रयोजनका लागि २०० प्रतिशतले जोखिम भार प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

१९. अन्तरबैंक कारोवार/सापटी/लगानी सम्बन्धमा

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले एकआपसमा प्रदान गर्ने सापटीलाई नियमित कर्जा सापट (Regular Credit Facility) को रुपमा नभई अन्तरबैंक कारोवार/सापटी (Interbank Transactions/Borrowings) को रुपमा मात्र प्रयोग गर्न पाइनेछ । अन्तरबैंक सापटीको अवधि बढीमा ७ दिनसम्म मात्र हुनेछ ।

२०. स्वीकृत भौगोलिक कार्यक्षेत्रभित्र मात्र कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त राष्ट्रियस्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू बाहेक अन्य संस्थाहरूले अचल सम्पत्ति धितो राखी कर्जा प्रवाह गर्दा त्यस्तो कर्जाको धितो र परियोजना/व्यवसाय आफ्नो भौगोलिक कार्यक्षेत्रभित्र हुनुपर्ने छ । हायर पर्चेज अन्तर्गत कर्जा प्रवाह गर्न भने यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

तर, यो निर्देशन जारी हुनु अघि प्रवाह भएको कर्जाको हकमा २०७१ असार मसान्तभित्र नियमित गरिसक्नु पर्नेछ । अन्यथा, त्यस्तो कर्जा असुली नभएसम्म शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ । साथै, यस अघिको निर्देशन बमोजिम कार्यक्षेत्र बाहिरको धितो लिई प्रवाह भएको कर्जामा कायम गर्नुपर्ने शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था यस निर्देशन बमोजिम समायोजन गर्न पाइने छैन ।

२१. **टि.आर.कर्जा (Trust Receipt Loan) सम्बन्धमा**
ट्रस्ट रिसिप्ट कर्जा (TR Loan) वा त्यस्तै प्रकृतिका आयात कर्जा प्रदान गर्दा अधिकतम १२० दिनसम्मको अवधिको लागि मात्र प्रवाह गर्न पाइने छ ।
२२. **चेकको धितो/सुरक्षणमा कर्जा प्रवाह गर्न नपाइने सम्बन्धमा**
(१) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै पनि किसिमको चेकको धितो/सुरक्षणमा कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन । तर, उपबुँदा (२) को अवस्था बाहेक प्रचलित नीतिगत व्यवस्थाको अधिनमा रही चेक (विल्स) खरिद तथा डिस्काउन्ट गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।
(२) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले देहाय बमोजिमका चेक खरिद गर्न पाउने छैन ।
(क) आफ्नो संस्थाको संस्थापक/सञ्चालक/कर्मचारी तथा नीजहरूको एकाघर परिवारको सदस्यको चेक वा
(ख) चेक खरिद गर्ने मितिभन्दा पछिको मिति उल्लेख भएको (Post dated) कुनै पनि चेक ।
(३) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले खरिद गरेको चेक खरिद गरेको दिन समेत बढीमा तीन कार्यदिनभित्र अनिवार्यरूपमा चेक कलेक्सन वा समाशोधनमा पठाउनु पर्नेछ ।
२३. **Revolving प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जाको सम्बन्धमा**
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले Overdraft लगायतका Revolving प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जाहरू प्रवाह गर्दा रु. १ करोडसम्म मात्र प्रवाह गर्न सक्ने छन् । तर यो निर्देशन जारी हुनु अघि सीमा भन्दा बढी प्रवाह भएका त्यस्ता कर्जाहरू २०७१ आषाढ मसान्तसम्मका लागि नविकरण गर्न यो व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले Revolving प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जामा प्रवाहित कर्जाको विवरण ने.रा.बैंक निर्देशन फा.नं. २.४ बमोजिमको ढाँचामा तयार गरी त्रैमासिक विवरण यस्तो समयवधी समाप्त भएको पैतिस दिन भित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
२४. **ऋणीले स्थायी लेखा नम्बर लिएको हुनुपर्ने सम्बन्धमा**
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले छुट्टा छुट्टै वा एकमुष्ट गरी रु. १ करोड वा सो भन्दा बढी रकमको कर्जा कुनै व्यक्तिलाई प्रवाह गर्नु परेमा त्यस्तो व्यक्तिले अनिवार्य रूपमा स्थायी लेखा नम्बर (PAN) लिएको हुनुपर्ने छ ।
२५. **Risk taker (संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा व्यवस्थापन तहको पदाधिकारी) लाई प्रवाह हुने कर्जा सम्बन्धमा**
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा व्यवस्थापन तहको पदाधिकारीलाई शिक्षा कर्जा, हायर पचेज कर्जा, घर कर्जा वा घरायसी प्रयोजनका सामग्री कर्जा बाहेक निजहरूको व्यक्तिगत नाममा अन्य कुनै किसिमका कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने छैनन् ।
तर सरकारी ऋणपत्रको धितोमा वा Credit Card अन्तर्गत कर्जा लिन यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । यो निर्देशन जारी हुनु पूर्व लिएको कर्जा २०७१ असार मसान्तभित्र नियमित गर्नु गराउनु पर्ने छ ।
२६. **एकाउन्टपेयी चेक मार्फत कर्जा रकम निकास गर्नु पर्ने सम्बन्धमा**
इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कुनै पनि कम्पनी/फर्म वा संगठित संघ/संस्थालाई स्वीकृत कर्जाको रकम निकास गर्दा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थामा नै खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ । सो बाहेकको अवस्थामा ऋणी कम्पनी/फर्म वा संगठित संघ/संस्थाको नाममा एकाउन्टपेयी चेक मार्फत मात्र कर्जा रकम निकास गर्नु पर्नेछ ।
२७. **पर्यावरणीय प्रभावको विश्लेषण गरेर मात्र कर्जा प्रवाह गर्ने सम्बन्धमा**
कुनै पनि प्रकृतिका उद्योगहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा लगानी गर्नुपूर्व अनिवार्य रूपमा पर्यावरणीय प्रभावको विश्लेषण गरी कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने छ ।
२८. **भुक्तानी तालिका सम्बन्धमा**
इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरूले प्रवाह गरेको किस्ता असुली सम्बन्धी कार्यतालिका निर्माण गर्दा किसानले उत्पादन गर्ने वाली भित्र्याउने समय र कर्जाको किस्ता भुक्तानी गर्ने समय बीच सकेसम्म तालमेल मिल्ने किसिमले त्यस्तो कार्य तालिका निर्माण गर्नुपर्ने छ ।
२९. **जमानत दिएको अवस्थामा जमानीपत्रमा उल्लेख गरेको रकमसम्म मात्र जिम्मेवार हुने**

जमानत दिएको अवस्थामा जमानीपत्रमा उल्लेख गरेको रकमभन्दा बढी रकमको लागि जमानी दिने व्यक्ति/फर्म/ कम्पनी/संस्थालाई कुनै पनि अवस्थामा जिम्मेवार नगराउन जमानीपत्र तयार गर्दा नै जमानी रकम, ऋणको अवधि, ऋणको प्रयोजन, प्रमुख ऋणी, साक्षी, जमानतकर्ताको नाम, ठेगाना, सो को सनाखत लगायतका विषयहरू स्पष्ट रूपमा उल्लेख हुनु पर्नेछ ।

३०. अग्रिम भुक्तानी शुल्क सम्बन्धमा

कर्जा लिँदाको बखत तोकिएको शर्त वा व्याजदर परिवर्तन भएको कारण ऋणीले आफ्नो आम्दानी वा श्रोतबाट कर्जा अग्रिम भुक्तानी गर्न चाहेमा त्यस्तो अग्रिम भुक्तानी गरे वापत कुनै किसिमको शुल्क लिन पाइने छैन ।

३१. धितो फुकुवा सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफुले गरेको कर्जा लगानी बमोजिम असुल उपर गर्नु पर्ने सम्पूर्ण रकम असुल भई सकेपछि सुरक्षण वापत राखिएको धितो तत्काल फुकुवाको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

३२. कर्जा सापटको वर्गीकरण विवरण पठाउने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आर्थिक वर्षको आश्विन, पौष, चैत्र र आषाढ मसान्तमा कर्जा वर्गीकरण गरी संलग्न निर्देशन फा.नं. २.१, २.२ र २.३ अनुसारका विवरणहरू त्रयमास समाप्त भएको एक महिनाभित्र यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

३३. निर्देशन पालना नगरेमा हुन सक्ने कारवाही

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यो निर्देशन पालना नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० बमोजिम कारवाही हुनेछ ।

३४. खारेजी र बचाउ

(१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को कर्जा/सापटको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं. २/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

कर्जा, सापट तथा बिल्स खरिद वर्गीकरण र सोको लागि व्यवस्था

(... .. मसान्त)

(रु. दश लाखमा)

गत त्रयमास	विवरण	कर्जा तथा सापट					खरिद तथा डिस्काउन्ट गरिएका बिल्स			यस त्रयमासको जम्मा
		स्वदेशी			विदेशी	जम्मा	स्वदेशी	विदेशी	जम्मा	
		विपन्न वर्ग		अन्य						
		विमित	अविमित							
१.	सक्रिय कर्जा सापट									
	असल कर्जा									
२.	निष्क्रिय कर्जा सापट									
	२.१ पुनरसंरचना / पुनर्तालिकीकरण									
	२.२ कमसल									
	२.३ शंकास्पद									
	२.४ खराब									
३.	कुल कर्जा सापट (१ + २)									
४.	कर्जा नोक्सानी व्यवस्था									
	४.१ असल									
	४.२ पुनरसंरचना / पुनर्तालिकीकरण									
	४.३ कमसल									
	४.४ शंकास्पद									
	४.५ खराब									
	४.६ अतिरिक्त									
	४.७ एकल ग्राहक सिमा नाघेको									
	४.८ व्यक्तिगत जमानी / तेश्रोपक्षको धितोमा प्रवाह भएको कर्जाको लागि थप									
५.	गत त्रयमाससम्मको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था									
	६.१ असल									
	६.२ पुनरसंरचना / पुनर्तालिकीकरण									
	६.३ कमसल									
	६.४ शंकास्पद									
	६.५ खराब									
	६.६ अतिरिक्त									
	६.७ एकल ग्राहक सिमा नाघेको									
	४.८ व्यक्तिगत जमानी / तेश्रोपक्षको धितोमा प्रवाह भएको कर्जाको लागि थप									
६.	यस त्रयमासको नोक्सानी व्यवस्था फिर्ता									
७.	यस त्रयमासको थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था									
८.	यस त्रयमासमा थप / फिर्ता									
९.	कुल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (५-६+७)									
	खुद कर्जा (३-४)									

मिति :

अधिकृत दस्तखत

ग्राहकपिच्छे वर्गीकरण गरिएको कर्जाहरु तथा सोको नोक्सानी व्यवस्था सम्बन्धी विवरण

.....साल .....मसान्त

शाखा	समूहको नाम	ऋणीको नाम	लगानी/कारोबार मिति	कोषमा आधारित कर्जा					भुक्तानी मिति	गैर कोषमा आधारित सुविधा (रु)		कर्जा व्यवस्था		विपन्न वर्ग रकम रु.	कैफियत
				कर्जा प्रकार	स्वीकृत सीमा (रु)	वाँकी साँवा (रु)	वाँकी ब्याज (रु)	भाखा नाघेको साँवा (रु)		स्वीकृत सीमा (रु)	वाँकी साँवा (रु)	वर्गीकरण	व्यवस्था (रु)		
कुल जम्मा :-															

मिति

अधिकृतको नाम
दस्तखत

- द्रष्टव्य :- १) किस्तावन्दीमा प्रदान गरिएका आवधिक कर्जाहरु (Term Loan) को हकमा पहिलो किस्ताले भाका नाघेको मिति नै भुक्तानी मिति हुनेछ। यदि कुनै कर्जाको भुक्तानी मिति नै नभएमा कोषमा आधारित कर्जा सुविधामा परिणत भएको मिति (Booking date) लाई नै भुक्तानी मिति मान्नु पर्नेछ। (जस्तै:- ग्यारेण्टी भुक्तानी, Forced L/C, चालु खाता बिना लिमिट ओभरड्रन भएमा आदि)।
- २) भुक्तानी मिति दिन/महिना/साल (day/month/year) अनुसार राख्नु पर्नेछ।
- ३) यदी कर्जाहरुलाई भुक्तानी मिति भन्दा भिन्न आधारमा वर्गीकरण गरिएमा, वर्गीकरण गरिएको कारण कैफियत महलमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। (उदाहरणको लागि: ऋणी कालोसूचीमा समावेश भएमा, व्यवसाय सञ्चालन नभएमा, कर्जा दुरुपयोग भएमा आदि)।
- ४) विपन्न वर्ग कर्जा सम्बन्धि विवरणहरु छुट्टै विवरणको रूपमा कुल रकम सहित देखाउनु पर्नेछ।
- ५) यो कर्जा विवरणमा एकै समूहका ऋणीहरुको विवरण छुट्टिने गरी पेश गर्नु पर्नेछ।
- ६) कर्जा वर्गीकरणमा असल, पुनरतालिकीकरण/पुनरसंरचना, कमसल, शंकास्पद तथा खराब लाई क्रमशः १, २, ३, ४ र ५ उल्लेख गर्नु पर्दछ।
- ७) यो विवरणको इकपी मात्र पठाउनु पर्नेछ। हार्डकपी पठाउनुपर्ने छैन।

गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको नोक्सानी व्यवस्था सम्बन्धी विवरण

.....साल .....मसान्त

क्र.सं.	ऋणी वा पार्टीको नाम ठेगाना	गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति सकार गरेको मिति	कुल गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति रकम रु.	नोक्सानी व्यवस्था		खुद गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति रकम रु.
				प्रतिशत	रकम रु.	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(४)-(६)
	कुल जम्मा					

मिति

अधिकृतको नाम
दस्तखत

Revolving प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जाको विवरण

.....साल .....मसान्त

(रु.दशलाखमा)

सि.नं.	ऋणीको नाम	कर्जाको प्रकार	स्वीकृत सीमा	बांकी साँवा	कर्जा प्रवाह मिति	कर्जा भुक्तानी मिति	कैफियत
१							
२							
३							
...							
...							

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ३/०७०

विषय : एकल ग्राहक तथा क्षेत्रगत कर्जा सापट र सुविधाको सीमा निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट एउटै ग्राहक, फर्म, कम्पनी वा आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको समूहलाई तथा अर्थ व्यवस्थाको एकै क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जाका सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. कर्जा सापट तथा सुविधाको सीमा निर्धारण

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले एउटै ग्राहक, फर्म, कम्पनी वा आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको समूहलाई कोषमा आधारित (Fund Based) र गैरकोषमा आधारित (Non-Fund Based) सुविधाहरू समेत गरी आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा २५ प्रतिशतसम्म प्रदान गर्न सक्नेछन् ।

देशको उत्पादन, रोजगारी लगायतका पक्षलाई दृष्टिगत गरी निर्यात क्षेत्र, साना तथा मझौला उद्योग, औषधी उत्पादन उद्योग, कृषि क्षेत्र, पर्यटन उद्योग, सिमेन्ट उद्योग, फलाम उद्योग तथा अन्य उत्पादनमूलक उद्योगहरूमा प्रवाह हुने कर्जाको एकल ग्राहक कर्जा सीमा अधिकतम ३० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।

यसरी कर्जा सापट तथा सुविधा प्रदान गर्दा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लागि आन्तरिक लेखापरीक्षकले प्रमाणित गरेको ठिक अधिल्लो त्रयमासको वासलातमा देखिने प्राथमिक पूँजीको आधारमा प्रतिग्राहक कर्जा सापट तथा सुविधाको सीमा निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

२. जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन (Transmission Line) र केवलकार निर्माण परियोजनामा कर्जा प्रवाह गर्ने सम्बन्धमा:

(क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन (Transmission Line) र केवलकार निर्माण परियोजनामा कोषमा आधारित कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा प्राथमिक पूँजीको बढीमा ५० प्रतिशतसम्म प्रवाह गर्न सक्ने छन् ।

तर, जलविद्युत परियोजनाको हकमा प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशतभन्दा बढी कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने अवस्थामा सम्बन्धित निकायसँग अनिवार्य रूपमा विद्युत खरिद सम्झौता (Power Purchase Agreement) भएको हुनु पर्नेछ ।

(ख) यस्ता परियोजनाको भुक्तानी तालिका (Repayment Schedule) तयार गर्दा नगद प्रवाह तथा अन्य प्रमाणको आधारमा पुष्टि हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

(ग) परियोजना विश्लेषण गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तय गरेको Moratorium Period अथवा त्यस्तो परियोजनाबाट विद्युत उत्पादन हुने समयमध्ये जुन समय अगाडि हुन्छ सोही मितिबाट किस्ता असुल गर्नु पर्नेछ ।

(घ) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विशुद्ध जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन (Transmission Line) र केवलकार निर्माण सम्बन्धी परियोजनाहरूमा लगानी गर्दा मात्र विद्यमान २५ प्रतिशतको एकल ग्राहक कर्जा सीमालाई बृद्धि गरी कोषमा आधारित कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा समेत गरी जम्मा प्राथमिक पूँजीको बढीमा ५० प्रतिशतसम्म लगानी सीमा कायम गरिएको छ । तर, जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन (Transmission Line) र केवलकार निर्माण सम्बन्धी परियोजना सम्बन्धी ग्राहकले गैर जलविद्युत/विद्युत प्रसारण लाइन/केवलकार परियोजनामा पनि लगानी गर्न चाहेमा ५० प्रतिशतको सीमा ननाघ्ने गरी कोषमा आधारित कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा समेत गरी बढीमा २५ प्रतिशतसम्म मात्र कर्जा/सुविधा प्रवाह गर्न सकिने छ ।

(उदाहरणको लागि, : कोष तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा समेत गरी जम्मा प्राथमिक पूँजीको ५० प्रतिशत विशुद्ध जलविद्युत परियोजना/विद्युत प्रसारण लाइन/केवलकार परियोजनामा लगानी गरेमा अन्यमा लगानी गर्न पाइने छैन । कोष तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा समेत गरी जम्मा प्राथमिक पूँजीको ४० प्रतिशत मात्र विशुद्ध जलविद्युत परियोजना/विद्युत प्रसारण लाइन/केवलकार परियोजनामा लगानी गरेमा अन्यमा १० प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न पाइने छ । कोष तथा गैर कोषमा आधारित

सुविधा समेत गरी जम्मा प्राथमिक पूँजीको १ प्रतिशतदेखि २५ प्रतिशत मात्र विशुद्ध जलविद्युत परियोजना/विद्युत प्रसारण लाइन/केवलकार परियोजनामा लगानी गरेमा अन्यमा २५ प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न पाइने छ ।)

कथंकदाचित, गैर जलविद्युत/विद्युत प्रसारण लाइन/ केवलकार परियोजनामा तोकिएको सीमा नाघी कर्जा प्रवाह गरेमा सीमा नाघेको रकम बराबरको कर्जामा शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।

३. सीमा समायोजन

ग्राहकले वासलात बाहिरका सुविधाहरु एक पटक उपयोग गरिसके पछि यस्तो सुविधा कोषमा आधारित कर्जामा परिणत भएमा त्यस्तो ग्राहकको लागि सीमा निर्धारण गर्दा कोषमा आधारित कर्जा सीमा सम्बन्धी निर्देशन लागू हुनेछ ।

४. कर्जा सापट तथा सुविधाको सीमामा छुट

देहायका कर्जा सापट वा सुविधाको हकमा बुँदा नं. १ मा उल्लेख गरिएको सीमा लागू हुने छैन :-

(क) मुद्रति रसिद, नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र, नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रको धितोमा र विश्व बैंक, एसियाली विकास बैंक तथा अन्तरराष्ट्रिय वित्त निगम लगायतका नेपाल सदस्य भएको अन्तरराष्ट्रिय बहुपक्षीय (Multilateral) वित्तीय संस्थाहरु तथा अन्तरराष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) बैंकको निःशर्त जमानतमा प्रदान गरिने कर्जा सापट तथा सुविधाहरु ।

साथै, सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट अनुरोध भई आएमा यस बैंकले जारी गरेको निर्देशनमा उल्लेख भएको व्यवस्था समेत कायम रहने गरी त्यस्ता अन्तरराष्ट्रिय बहुपक्षीय संस्थाले जारी गर्ने जमानत (Guarantee) मा आधारित भई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले प्रदान गर्ने कर्जामा पूँजीकोषको अनुपात गणना गर्ने प्रयोजनका लागि शून्य जोखिम भार (Zero Risk Weight) प्रदान गर्न सकिने छ ।

स्पष्टीकरण: अन्तरराष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) बैंक भन्नाले संयुक्त अधिराज्य बेलायतको लण्डनबाट प्रकाशित The Banker पत्रिकाले प्रत्येक वर्ष जुलाई महिनामा प्रकाशन गर्ने Top Thousand World Banks को सूचीमा ठिक अधिल्लो वर्ष समावेश भएका बैंकहरुलाई सम्झनु पर्नेछ ।

(ख) कर्जासंग सम्बन्धित जोखिमबाट सुरक्षित हुने पर्याप्त व्यवस्था गरी देहायका संस्थाहरुलाई देहाय बमोजिमका वस्तुहरु खरीद तथा आयात गर्न “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने कर्जा सापट तथा सुविधाहरु

क्र.सं.	संस्था	वस्तु
(१)	नेपाल आयल निगम लि.	ग्याँस तथा पेट्रोलियम पदार्थ
(२)	नेपाल खाद्य संस्थान	खाद्यान्न
(३)	कृषि सामग्री कम्पनी लि.	कृषि रासायनिक मल

५. संयुक्त लगानीकर्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको ग्यारेण्टी तथा काउण्टर ग्यारेण्टीमा कर्जा तथा सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्था

संयुक्त लगानीमा सञ्चालनमा आएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संयुक्त लगानीकर्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको ग्यारेण्टी तथा काउण्टर ग्यारेण्टीमा कर्जा तथा सुविधा प्रदान गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन । तर, यसरी प्रदान गरिएको कर्जामा प्रतिग्राहक कर्जा सीमाको व्यवस्था भने लागू हुनेछ । त्यस्ता संयुक्त लगानीकर्ता बैंक तथा वित्तीय संस्था अन्तरराष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) बैंक भएमा माथि बुँदा नं ४ को (क) मा उल्लेख भए बमोजिम कै व्यवस्था लागू हुनेछ ।

६. आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरुलाई एउटै समूह मानिने व्यवस्था

कर्जा सापट तथा सुविधा सीमाको प्रयोजनको निमित्त आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरुको समूहलाई देहायका अवस्थामा एउटै समूह मानिने छ :-

- (क) कुनै कम्पनीले अर्को कम्पनीको पच्चीस प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर लिएको भए त्यस्ता दुवै कम्पनीहरु,
- (ख) कुनै व्यक्ति, कम्पनीको सञ्चालक, प्राइभेट लिमिटेड कम्पनीका शेयरधनी, साभेदारी फर्मका साभेदार, फर्मका प्रोप्राइटर तथा त्यस्ता व्यक्ति, सञ्चालक, शेयरधनी, साभेदार वा प्रोप्राइटरका एकाघरमा बसोबास गरी आएका वा छुट्टाभिन्न भएका पति वा पत्नी, छोरा, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालनपोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाइ, तथा दिदी, बहिनी,
- (ग) खण्ड (ख) मा उल्लिखित व्यक्तिहरुले एकै वा संयुक्तरूपमा अर्को कम्पनीको २५ प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर लिएको भए त्यस्ता कम्पनीहरु,
- (घ) खण्ड (ख) मा उल्लिखित व्यक्तिहरुले एकै वा संयुक्त रूपमा अर्को कम्पनीको पच्चीस प्रतिशत भन्दा कम शेयर लिएको भए तापनि त्यस्तो कम्पनीको व्यवस्थापनमा देहायका किसिमबाट नियन्त्रण भएका त्यस्ता कम्पनीहरु:-

- (१) सञ्चालक समितिको अध्यक्ष भई,
- (२) कम्पनीको कार्यकारी प्रमुख भई, वा
- (३) कम्पनीको सञ्चालकहरूमध्ये २५ प्रतिशतभन्दा बढी सञ्चालकहरू नियुक्त गरी ।
- (ङ) एकै समूहका भनी आवद्ध रहेका फर्म, कम्पनी वा त्यस्ता समूहका सदस्यहरू,
- (च) खण्ड (ख) बमोजिम एउटा ग्राहक वा कम्पनीले अर्को ग्राहक वा कम्पनीलाई जमानत दिएको भए त्यस्ता ग्राहक वा कम्पनीहरू ।

तर राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त जलविद्युत आयोजनाको हकमा कुनै ग्राहकले जमानत दिएको आधारमा मात्र आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको समूहमा नपर्ने गरी शर्तहरू तोकी छुट दिन सकिने छ । तोकिएको समयमा त्यस्ता आयोजना सम्पन्न नभएमा यस्तो छुट स्वतः रद्द हुनेछ ।

- (छ) एउटै धितोमा एकभन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई कर्जा प्रवाह गरेको भए त्यस्ता व्यक्तिहरू,
- (ज) एक आपसमा व्यक्तिगत जमानी दिई Cross Guarantee रहेको छ भने त्यस्तो जमानी दिने/लिने व्यक्तिहरू,
- (झ) फर्म, कम्पनी बाहेक अन्य संस्थाहरूको हकमा सो संस्था संचालन, नियन्त्रण वा व्यवस्थापनमा प्रत्यक्ष संलग्न व्यक्ति वा निजको एकाघरमा बसोबास गरी आएका वा छुट्टाभिन्न भएका पति वा पत्नी, छोरा, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालनपोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाइ, तथा दिदी, बहिनी ।

७. आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको विवरण पठाउनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले एउटा ग्राहक वा आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको अभिलेख अर्धवार्षिक रूपमा तयार गरी एक महिनाभित्र यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

८. अलग समूहको रूपमा लिइने व्यवस्था

नेपाल सरकारको पूर्ण वा पचास प्रतिशत भन्दा बढी स्वामित्व भएको संगठित संस्था वा कम्पनीलाई छुट्टै (अलग) समूहको रूपमा लिइने छ ।

९. अधिकेन्द्रित जोखिम (Concentration Risk) न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै एउटा ग्राहक, फर्म, कम्पनी वा आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकहरूको समूहलाई बुँदा नं. (१) को उपबुँदा (१) मा तोकिएको सीमाभन्दा बढी कर्जा सापट वा सुविधा प्रदान गरेमा त्यसबाट उत्पन्न हुने अधिकेन्द्रित जोखिम खाम्नको लागि सीमाभन्दा बढी प्रदान गरिएको कर्जा सापट वा सुविधाको शत प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (Loan Loss Provision) कायम गर्नु पर्नेछ ।

१०. ठूला ऋणीहरूको कर्जा विवरण पेश गर्नु पर्ने

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंकहरूमा रहेका ठूला ऋणी (रु. ५ करोड भन्दाबढी कर्जा उपयोग गर्ने) को कर्जालाई समयमै अनुगमन गर्न यस बैंकबाट उपलब्ध Big Borrower Software अनुसार देहायको विवरण पठाउनु पर्नेछ ।

१. “क” वर्गका बैंकहरूले उक्त Software मा रहेका विवरणहरू तथा हाल रहेका ऋणीहरूको समूहको नाम थप गर्नुपरेमा वा परिवर्तन गर्नु परेमा सो विवरण आफ्ना सबै शाखाहरूको समेत समष्टिगत रूपमा तयार गरी त्रयमास समाप्त भएको मितिले १ महिनाभित्र बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा आइपुग्ने गरी e-mail वा Compact Disc मार्फत अनिवार्य रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।
२. Software मा Data Entry गर्दा त्रयमासलाई क्रमशः १, २, ३, ४ र आर्थिक वर्षलाई पछिल्ला २ अंक उल्लेख गरी तयार गर्नु पर्नेछ ।

११. क्षेत्रगत कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) जोखिम नियन्त्रण गर्नको लागि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पर्याप्त आन्तरिक नीति नियमहरूको व्यवस्था गरी क्षेत्रगत कर्जा सघनताको अनुगमन गर्नु पर्नेछ । तर, यस बैंकले निर्देशन दिएमा बुँदा नं. ९ बमोजिम थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । अर्थ व्यवस्थाका विभिन्न क्षेत्रहरूको सूची संलग्न निर्देशन फा.नं. ३ मा उल्लेख गरिएको छ ।
- (२) क्षेत्रगत रूपमा प्रवाह गरिएको कर्जा तथा सुविधालाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा सघनता अनुसार देहाय बमोजिम दुई तहमा छुट्ट्याएर अनुगमन, नियन्त्रण तथा सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ :- (फा.नं. ९.३ को ढाँचा अनुसार)
  - (क) तह १ : प्राथमिक पूँजीको ५० - १०० प्रतिशतसम्म एउटै क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा सापट र सुविधा । यस्तो कर्जाको मापन र अनुगमनको कार्यविधि तथा सूचना प्रणालीको व्यवस्था इजाजतपत्रप्राप्त संस्था आफैले गरी कम्तिमा त्रैमासिक रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
  - (ख) तह २ : प्राथमिक पूँजीको शत प्रतिशतभन्दा बढी एउटै क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा सापट र सुविधाका सम्बन्धमा यस्तो कर्जाको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक समितिबाट समेत अनुमोदन

गराइएको हुनु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक समितिले त्यस्ता कर्जाहरुको सीमा प्राथमिक पूँजीको शत प्रतिशत भन्दा बढी कायम राख्ने वा नराख्ने भन्ने सम्बन्धमा वार्षिक रुपमा निर्णय गर्नु पर्नेछ र सो निर्णयको जानकारी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

- (३) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था (कुनै एक आर्थिक क्षेत्रमा मात्र कर्जा प्रवाह गर्न स्वीकृति पाएका वित्तीय संस्था बाहेक) ले कुनै एक क्षेत्रमा आफ्नो कुल बाँकी कर्जा सापटको बढीमा ४० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रवाह गर्न पाइने व्यवस्था गरिएको छ । यसपूर्व ४० प्रतिशतभन्दा कम सीमा तोकिएका क्षेत्रहरुमा भने सोही बमोजिम हुनेछ ।

(नोटः क्षेत्रगत कर्जा सम्बन्धी विवरण ने.रा.बैंक निर्देशन फा.नं. ३.१ को ढाँचामा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा मासिक रुपमा महिना समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्रमा पेश गर्नु पर्नेछ ।)

- (४) घरजग्गा तथा रियल स्टेट कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था :

(क) घरजग्गा तथा रियल स्टेटको सुरक्षणमा प्रवाह हुने कर्जाको रकम धितो सुरक्षणमा राखिएको घरजग्गा तथा रियल स्टेट सम्पत्तिको Fair Market Value को ६० प्रतिशत ननाघ्ने गरी मात्र कर्जा प्रदान गर्नु पर्नेछ । तर, आवासीय घर कर्जा (Residential Real Estate) को हकमा Fair Market Value को दुई तिहाईसम्म कर्जा प्रवाह गर्न सकिने छ ।

(ख) आवासीय घर कर्जा, व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेण्ट निर्माण कर्जा, निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा तथा अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत) गरी कुल कर्जाको २५ प्रतिशतभन्दा बढी नहुने गरी कर्जा सीमा तोकिएको छ । साथै, अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत) को लागि प्रवाह हुने कर्जाको सीमा कुल कर्जाको १० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।

(ग) यो निर्देशन लागू हुँदा उक्त सीमाभन्दा बढी कर्जा प्रवाह भइसकेको अवस्थामा त्यस्ता इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले देहाय बमोजिमको समयावधिभित्र देहाय बमोजिमको सीमाभित्र ल्याइसक्नु पर्नेछ ।

शीर्षक	२०६८ आषाढ मसान्तमा	२०७० आषाढ मसान्तमा
(अ) आवासीय घर कर्जा	कुल कर्जाको बढीमा ३० प्रतिशत	कुल कर्जाको बढीमा २५ प्रतिशत
(आ) व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेण्ट निर्माण कर्जा		
(इ) निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा	कुल कर्जाको बढीमा १५ प्रतिशत	कुल कर्जाको बढीमा १० प्रतिशत
(ई) अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत)	कुल कर्जाको बढीमा ३० प्रतिशत	कुल कर्जाको बढीमा २५ प्रतिशत
जम्मा [(अ), (आ), (इ) र (ई)]		

(१) रियल स्टेट कर्जा सापट भन्नाले निर्देशन नं. ९ को निर्देशन फा. नं. ९.३ (क) प्रयोजन अनुसारको कर्जा सापटमा उल्लिखित प्रष्टीकरणको सि.नं. ५ को रियल स्टेट कर्जालाई बुझाउने छ ।

(२) कर्जा प्रवाह गर्दा तोकिएको समयावधि अनुसारको सीमा नाघ्नेगरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले उक्त प्रयोजन/Product हरुमा प्रदान गरेको कर्जाको पुनरसंरचना वा नवीकरण गर्न पाउने छैनन् ।

तर यस परिपत्रको संरचना एवं भावनालाई प्रतिकुल असर नपार्ने गरी अन्य सम्पूर्ण व्यवस्थालाई यथावत कायम राखी रियल स्टेट कर्जा सुविधा उपभोग गरेका ऋणीले सम्पूर्ण बक्यौता व्याज भुक्तानी गरेको अवस्थामा २०७० आषाढ मसान्तसम्मको लागि नवीकरण गर्न सकिने छ ।

(३) समग्र सीमा कायम गर्ने सिलसिलामा कुनै कर्जा विशेषलाई भुक्तानी म्याद अगावै असुली गर्ने गरी कलव्याक गर्न यस व्यवस्थाले बाध्य गराएको छैन । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रत्येक कर्जाको किस्ताबन्दीको आधारमा कायम राखेको भुक्तानी म्यादसम्म सो कर्जालाई सोही किस्ता बमोजिम कर्जा असुल गर्न सकिने छ ।

(४) यो निर्देशन प्रथम पटक जारी हुनु (मिति २०६६/०९/०२) अगावै उक्त प्रयोजन/Product अन्तर्गतको कर्जा सीमा स्वीकृत भई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा प्रतिबद्धता दिइसकेको हकमा सो प्रतिबद्धता अन्तर्गतको रकम बराबरको कर्जा प्रवाह गर्न यो निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

- (५) यो निर्देशन प्रथम पटक जारी भए (मिति २०६६/०९/०२) पश्चात प्रदान गरिएका रियल स्टेट कर्जा २०६८ आषाढ मसान्त र २०७० आषाढ मसान्तका लागि निर्धारण गरिएको सीमाभित्र नआएमा यो निर्देशनको उल्लङ्घन भएको मानिने छ । यसरी प्रदान भएको रियल स्टेट कर्जा सीमा नाघेमा नाघेजति रकमको लागि कुल जोखिम भारत सम्पत्तिको गणना गर्दा १५० प्रतिशतको जोखिम भार प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (६) बहुआवासीय घरका लागि एक मात्र बैंकले कर्जा प्रवाह गर्ने भए सोही बैंक र सहवित्तीयकरण अन्तर्गतको कर्जा भए अगुवा बैंकमा अपार्टमेन्ट खरिदकर्ताहरूले Down Payment वा बुकिङ्ग खुल्ला गरेपछि जम्मा गरेको रकम अनिवार्यरूपले सम्बन्धित बैंक वा अगुवा बैंकमा जम्मा गराइएको हुनु पर्नेछ ।
- (५) व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा (Home Loan) सम्बन्धी व्यवस्था
- (१) बुँदा नं. ४ को खण्ड (ख) र (ग) बमोजिम सीमा गणना गर्दा रु. १ (एक) करोड वा सो भन्दा कमको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जालाई समावेश गर्नुपर्ने छैन ।
- (२) व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा भन्नाले बैंक/वित्तीय संस्थाले ग्राहकको आयश्रोत हेरी सो श्रोतले पर्याप्त धान्ने किस्ता कायम गरी उक्त ग्राहकले आफैँ प्रयोग गर्ने वा भाडामा लगाउने उद्देश्यले घर निर्माण, घर/अपार्टमेन्ट खरिदको लागि प्रवाह गरेको आवासीय घर कर्जा (Home Loan) लाई मात्र बुझाउनेछ ।
- (३) यो खण्ड बमोजिमको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा प्रवाह गर्दा बैंक/वित्तीय संस्था आफैँले Product Paper तयार गरी सम्बन्धित संस्थाको संचालक समितिले स्वीकृत गरे पश्चात मात्र यस्तो प्रकृतिको कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यो खण्ड बमोजिमको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा एउटा बैंक/वित्तीय संस्थाबाट एउटा परिवारलाई एउटासम्म मात्र प्रदान गर्न सकिने छ ।

टिप्पणी: "एउटै क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा" भन्नाले अर्थव्यवस्थाको एकै क्षेत्रका ग्राहकहरूमा प्रवाहित कर्जा सापट र जमानत, बचनबद्धता, प्रतितपत्र जस्ता सुविधाहरू सम्भन्धित छन् ।

१२. उत्पादनशील क्षेत्र कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था

(क) कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ:

- (१) उत्पादनशील र खासगरी कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ पर्याप्त लगानी सुनिश्चित गर्न हाल तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा कायम Industry Average को १० प्रतिशत भन्दा कम वा बढी लगानी गर्ने बैंकहरूले तीन वर्षभित्र औसत कर्जा लगानी Industry Average को २० प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था अनुसार तयार गरिएको वार्षिक कार्ययोजनालाई अनुगमन गर्न सकिने गरी हरेक वर्ष अर्धवार्षिक लक्ष्य निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको अर्धवार्षिक लक्ष्य अनुसार कर्जा लगानी भए नभएको बारे संचालक समितिले प्रत्येक ६६ महिनामा समीक्षा गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको समीक्षा विवरण निर्देशन फा. नं. ३.२ बमोजिमको ढाँचामा अर्धवार्षिक अवधि समाप्त भएको एक महिनाभित्र बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(ख) कृषि र उर्जा क्षेत्रतर्फ:

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "क" वर्गका बैंकहरूले कृषि र उर्जा क्षेत्रमा कुल कर्जा लगानीको न्यूनतम १० प्रतिशत कर्जा लगानी गर्नुपर्ने छ । यो निर्देशन जारी हुनु अघि उक्त क्षेत्रहरूमा १० प्रतिशत भन्दा कम कर्जा लगानी रहेको भएमा २०७१ आषाढ मसान्तसम्म न्यूनतम १० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी २०६८ आषाढ मसान्तमा कायम रहेको कर्जा लगानी प्रतिशतलाई आधार लिई वार्षिक २ प्रतिशत विन्दुले वृद्धि गर्नु पर्नेछ ।

स्पष्टिकरण: (१) 'कृषि क्षेत्र' भन्नाले (क) यस बैंकबाट जारी ने. रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ३.१ को क्र.सं. १ र २ बमोजिमका क्षेत्रहरू, (ख) कृषि औजार, (ग) मल, (घ) विउ-विजन, (ङ) पशुपंक्षी-दाना, (च) कृषि उत्पादन भण्डारण र (छ) चिया, कफि, अदुवा र फलफुल प्रशोधन तथा आन्तरिक कृषि उपजको प्राथमिक रूपमा हुने प्रशोधनलाई जनाउने छ ।

(२) 'उर्जा क्षेत्र' भन्नाले यस बैंकबाट जारी ने. रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ३.१ को क्र.सं. ७.१ बमोजिमको क्षेत्रहरूलाई मात्र जनाउने छ ।

(३) यस खण्डको प्रयोजनको लागि कृषि तथा उर्जा क्षेत्रमा भएको लगानी रकम तथा प्रतिशत सहितको यसै साथ संलग्न निर्देशन फा. नं. ३.३ बमोजिमको मासिक विवरण बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नुपर्ने छ ।

१३. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को एकल ग्राहक तथा क्षेत्रगत कर्जा सापट र सुविधाको सीमा निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं. ३/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

क्षेत्रगत कर्जा

(रु. दश लाखमा)

क्र. सं.	उद्योग/क्षेत्रहरु	रकम रु.	प्राथमिक पुँजीको प्रतिशत	कुल कर्जा सापटको प्रतिशत
१	कृषि र वन सम्बन्धी			
१.१	अन्नबाली			
१.२	तरकारी बाली			
१.३	चिया/कफी			
१.४	सूति			
१.५	सनपाट			
१.६	अन्य नगदे बाली			
१.७	फलफूल तथा पुष्प खेती			
१.८	शीत भण्डारण			
१.९	मलखाद तथा किटनाशक			
१.१०	पशुपालन/पशु बधशाला			
१.११	पंक्षी पालन			
१.१२	माहुरी पालन			
१.१३	अन्य कृषि तथा कृषि जन्य सेवाहरु			
१.१४	सिचाई			
१.१५	बन			
२	माछापालन सम्बन्धी			
३	खानी सम्बन्धी			
३.१	धातु तथा धाउ (फलाम, सिसा इत्यादि)			
३.२	कोइला			
३.३	चुनदुइला			
३.४	म्याग्नेसाइट			
३.५	खरी			
३.६	तेल तथा ग्यास प्रशोधन (Extraction)			
३.७	खानी सम्बन्धी अन्य			
४	कृषि, वन तथा पेयपदार्थ उत्पादन सम्बन्धी			
४.१	खाद्य उत्पादन (प्याक गर्ने, प्रोसेसिङ गर्ने)			
४.२	कृषि, वन पैदावार उत्पादन			
४.२.१	चिनी			
४.२.२	सूति प्रशोधन			
४.२.३	चिरान तथा काष्ठ उत्पादन/फर्निचर			
४.२.४	अन्य			
४.३	पेय पदार्थ (वियर, मदीरा, सोडा इत्यादि)			
४.३.१	मदिराजन्य			
४.३.२	मदिरारहित			
५	गैरखाद्य वस्तु उत्पादन सम्बन्धी			
५.१	हस्तकला			
५.२	बनाई (Textile) उत्पादन एवं तयारी पोशाक			
५.३	कागज तथा सम्बद्ध उत्पादन			
५.४	छपाइ तथा प्रकाशन			
५.५	औषधी			
५.६	प्रशोधित तेल तथा कोइला उत्पादन			
५.७	खोटो तथा तारपिन			
५.८	रबरको टायर			
५.९	छाला			
५.१०	प्लाष्टिक			
५.११	सिमण्ट			
५.१२	पत्थर, माटो तथा सिसाका उत्पादनहरु			
५.१३	अन्य निर्माण सामग्री उत्पादन			
५.१४	धातु - आधारभूत फलाम तथा स्टील प्लाण्ट			
५.१५	धातु - अन्य प्लाण्ट/ज्यासल			
५.१६	विविध उत्पादन			
६	निर्माण			
६.१	आवासीय (घरायसी प्रयोजन)			
६.२	गैर आवासीय (व्यापारिक प्रयोजन)			
६.३	बहत (Heavy) निर्माण (राजमार्ग, पल इत्यादि)			
७	विद्युत, ग्यास र पानी			
७.१	उर्जा			
७.१.१	जलविद्युत			
७.१.२	नवीकरणीय उर्जा			
७.२	अन्य विद्युत सेवा			
७.३	ग्यास तथा ग्यास पाइप लाइन सेवा			
७.४	पानी			

८	धातुका उत्पादनहरु, मेसिनरी तथा इलेक्ट्रोनिक औजार तथा जडान		
८.१	जडान गरिएका (Fabricated) धातुका सामानहरु		
८.२	मेसिन औजार		
८.२.१	कृषि जन्य		
८.२.२	मेसिनरी - निर्माण, तेल क्षेत्र, खानी सम्बन्धी		
८.२.३	मेसिनरी - अफिस एवं कम्प्युटिङ्ग (Computing)		
८.२.४	मेसिनरी - अन्य सवै		
८.३	विद्युतीय उपकरण		
८.४	घरायसी उपकरण एवं अन्य खप्ने सामान		
८.५	संचार उपकरण		
८.६	इलेक्ट्रोनिक पार्टपुर्जा		
८.७	चिकित्सा सम्बन्धी उपकरण		
८.८	जेनेरेटरहरु		
८.९	घट्ट (Turbines)		
९	यातायात , भण्डार र संचार		
९.१	मोटरगाडी, पार्टपुर्जा तथा सहायक सामग्रीहरु		
९.२	जेटवोट/जल यातायात		
९.३	वायुयान तथा वायुयानको पार्टपुर्जा		
९.४	यातायात सम्बन्धी अन्य उत्पादनहरु		
९.५	रेलमार्ग तथा सडक यात्री औसारपसारका साधनहरु		
९.६	ट्रक सेवा तथा गोदाम व्यवस्था		
९.७	अन्य सवै सेवा		
१०	थोक तथा खुद्रा विक्रेता		
१०.१	थोक व्यापार - खप्ने सामान		
१०.२	थोक व्यापार - नखप्ने सामान		
१०.३	Automotive Dealer/franchise		
१०.४	अन्य खुद्रा व्यापार		
१०.५	आयात व्यापार		
१०.६	निर्यात व्यापार		
११	वित्त, बीमा तथा अचल सम्पत्ति		
११.१	"क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु		
११.२	"ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु		
११.३	"ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु		
११.४	"घ" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु		
११.५	बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु		
११.६	पेन्सन कोष तथा बीमा संस्थाहरु		
११.७	अन्य वित्तीय संस्था		
११.८	गैर वित्तीय सरकारी संस्थान		
११.९	निजी गैर वित्तीय संस्थानहरु		
११.११	अन्य लगानी संस्थाहरु		
११.१२	अचल सम्पत्ति (Real Estate)		
१२	पर्यटन सेवा		
१२.१	ट्रेकिङ्ग, टाइल एजेन्सी, पर्वतारोहण, रिसोर्ट, राफ्टिङ्ग, क्याम्पिङ्ग आदि		
१२.२	होटल (अन्य सेवा समेत)		
१२.३	मनोरंजन, रिक्लएसन, चलचित्र		
१३	अन्य सेवाहरु		
१३.१	विज्ञापन सेवा		
१३.२	Automotive सेवा		
१३.३	अन्य सवै सेवा कम्पनीहरु		
१३.४	अस्पताल, क्लिनिक इत्यादि		
१३.५	शिक्षा सेवा		
१४	उपभोग्य कर्जा		
१४.१	सुन, चाँदी		
१४.२	मृदति रसिद		
१४.३	सुरक्षण पत्र		
१४.४	क्रेडिट कार्ड		
१४.५	हायर पर्चेज (व्यक्तिगत उपयोग कर्जा)		
१५	स्थानीय सरकार		
१६	अन्य		
	जम्मा		

नोट : उपरोक्तानुसार उल्लिखित शीर्षकहरुमध्ये इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफूले गर्न पाउने वित्तीय कारोवारहरुसंग सम्बन्धित शीर्षकहरु मात्र प्रयोगमा ल्याउनु पर्नेछ ।

मिति

अधिकृत दस्तखत

..... लिमिटेड
उत्पादनशील (कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साथा उद्योगतर्फ) क्षेत्र कर्जा लगानी
अर्धवार्षिक समीक्षा विवरण

(रु. दश लाखमा)

क्र. सं.	विवरण	आर्थिक वर्ष २०६८/६९						आर्थिक वर्ष २०६९/७०					
		प्रथम अर्धवार्षिक			दोश्रो अर्धवार्षिक			प्रथम अर्धवार्षिक			दोश्रो अर्धवार्षिक		
		लक्ष्य	उपलब्धी	प्रतिशत	लक्ष्य	उपलब्धी	प्रतिशत	लक्ष्य	उपलब्धी	प्रतिशत	लक्ष्य	उपलब्धी	प्रतिशत
१	कृषि												
२	उर्जा												
३	पर्यटन												
४	घरेलु तथा साना उद्योग*												
	जम्मा												

* घरेलु उद्योग अन्तर्गत नेपाल औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ को अनुसूची १ मा उल्लेखित उद्योगहरु र साना उद्योग अन्तर्गत तीन करोडसम्म स्थिर जेथा भएका उद्योगहरु पर्नेछन् ।

ने.रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ३.३

..... लिमिटेड
कृषि र उर्जा क्षेत्रमा भएको कर्जा लगानीको मासिक विवरण

(रु. दश लाखमा)

क्र. सं.	विवरण	रकम रु.	संस्थाको कुल कर्जाको आधारमा हुने प्रतिशत	कैफियत
१	कृषि क्षेत्र तर्फ:			
१.१	कृषि र वन सम्बन्धी			
१.२	माछापालन सम्बन्धी			
१.३	कृषि औजार			
१.४	मल			
१.५	वीउ-विजन			
१.६	पशुपंक्षी-दाना			
१.७	कृषि उत्पादन भण्डारण			
१.८	चिया, कफि, अदुवा, फलफुल प्रशोधन तथा आन्तरिक कृषि उपजको प्राथमिक रुपमा हुने प्रशोधन			
२.	उर्जा क्षेत्र तर्फ:			
२.१	जलविद्युत			
२.३	नवीकरणीय उर्जा			
	कुल जम्मा			

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ४/०७०

विषय : लेखा नीति तथा वित्तीय विवरणहरूको ढाँचा सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले पालना गर्नु पर्ने लेखानीति तथा वित्तीय विवरणहरूको ढाँचा सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

(१) वित्तीय विवरण सम्बन्धी मार्गदर्शन

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले देहाय बमोजिमको मार्गदर्शनभित्र रही वित्तीय विवरणहरू तयार गर्नु पर्नेछ ।

क. आर्थिक वर्षको परिभाषा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले श्रावण १ गतेदेखि आषाढ मसान्तसम्मको अवधिलाई आर्थिक वर्षको रूपमा मान्नु पर्नेछ । तर संस्थापना भएको वर्षको लागि संस्थापना भएको मितिदेखि आषाढ मसान्तसम्मको अवधिलाई आर्थिक वर्ष मान्नु पर्नेछ ।

ख. नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ढाँचालाई वैधानिक ढाँचा (Statutory Form) को रूपमा लिनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले आफ्नो वासलात र नाफा-नोक्सान हिसाव, नगद प्रवाह विवरण र अन्य अनुसूची तथा विवरणहरू यस बैंकले तोकिएको ढाँचा र तरिका अनुसार तयार गर्नु पर्नेछ । यसप्रकार तयार गरिएको विवरण सालतमाम भएको ५ (पाँच) महिनाभित्र लेखापरीक्षण सम्पन्न गराउनु पर्नेछ ।

ग. प्रचलित लेखा मापदण्डको अनुशरण गर्नु पर्ने

वित्तीय विवरणहरू यस बैंकको निर्देशनमा तोकिएको अवस्थामा बाहेक नेपाल लेखा मापदण्ड (NAS) अनुसार तयार गर्नु पर्नेछ । नेपाल लेखा मापदण्डले समावेश नगरेका क्षेत्रहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय लेखा मापदण्ड (IAS/IFRS) लाई आधारको रूपमा लिनु पर्नेछ ।

घ. वित्तीय विवरणहरू प्रकाशन गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले कानुनी व्यवस्था र तोकिएको अवधिभित्र लेखापरीक्षण सम्पन्न भइसकेपछि संलग्न ढाँचा बमोजिमको वासलात, नाफा-नोक्सान हिसाव र नगद प्रवाह विवरणका साथै यी वित्तीय विवरणहरूसँग सम्बन्धित सबै अनुसूचीहरू तथा विवरणहरू वार्षिक प्रतिवेदन पुस्तिकामा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ । साथै, सर्वसाधारणको जानकारीको लागि वासलात, नाफा-नोक्सान हिसाव, नगद प्रवाह विवरण र यस निर्देशनको पूँजीकोष तालिका (अनुसूची नं. ४.३०/४.३०(क१)) र प्रमुख सूचकाङ्क (अनुसूची नं. ४.३१) अनुसारको विवरण राष्ट्रियस्तरका संस्थाको हकमा राष्ट्रियस्तर र क्षेत्रीयस्तरका संस्थाको हकमा क्षेत्रीय वा जिल्लास्तरका पत्रिकामा अनिवार्यरूपमा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ । साथै, सम्पूर्ण वार्षिक प्रतिवेदनलाई आफ्नो वेबसाइटमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

यस बैंकको निर्देशन बमोजिम यस बैंकको विभिन्न विभाग तथा कार्यालयहरूमा पेश गर्नु पर्ने विभिन्न तथ्याङ्क फारामहरू तथा प्रकाशन गर्नु पर्ने गरी तोकिएका विवरण सम्बन्धी अन्य कुनै पनि निर्देशनलाई यस निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

(१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्पूर्ण शाखाहरूको समेत कारोबार समावेश गरी वास्तविक एकीकृत वित्तीय विवरण लगायत प्रमुख वित्तीय परिसूचकहरू (Major Financial Indicators) को विवरण हरेक त्रयमासको महिना व्यतित भएको मितिले ३५ दिनभित्र कुनै एक राष्ट्रियस्तरको दैनिक पत्रिकामा अनिवार्य रूपमा प्रकाशित गरी सो को एक प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । (संलग्न ने.रा.बैंक अनुसूची ४.अ)

(२) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्रैमासिक वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्दा अनिवार्य रूपमा आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराएर मात्र प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

- (३) हरेक आर्थिक वर्षको अन्त्यमा सम्बन्धित संस्थाको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण र लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबीच देखिएको अन्तर सम्बन्धमा कारण खुलाई तालिकाकै रूपमा संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदनको अलगगै पानामा संलग्न ने.रा.बैंक अनुसूची ४.३५ को ढाँचामा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
- (४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले वित्तीय विवरण प्रकाशित गर्दा उक्त अवधिको कर्मचारी बोनस, आयकर व्यवस्था लगायतका सम्पूर्ण खर्चहरूलाई समावेश गरेर मात्र प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
- (५) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सर्वसाधारणको जानकारीको लागि अपरिष्कृत वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्दा “सुपरिवेक्षण गर्ने निकाय तथा बाह्य लेखापरीक्षकले थप/घट गर्न निर्देशन दिएमा परिष्कृत वित्तीय विवरणमा फरक पर्न सक्नेछ” भन्ने व्यहोराको फुटनोट राखी प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।
- (६) ऐन, नीति, नियम तथा निर्देशनमा स्पष्ट गरिएका विषयमा समेत बैंक व्यवस्थापनले समयमै समायोजन नगरी वित्तीय विवरणमा फरक परेको अवस्थामा सम्बन्धित संस्थालाई आवश्यक कारवाही गरिनेछ।

ड. आन्तरिक प्रयोजनको निमित्त लेखा राख्ने

यस निर्देशनले सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको आन्तरिक प्रयोजनको निमित्त तयार गरिने अन्य लेखा विवरणहरूलाई बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन।

च. नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ढाँचा र शीर्षकमा कुनै परिवर्तन गर्न नपाइने

वासलात तथा नाफा-नोक्सान हिसाबको साथै अनुसूचीहरूमा तोकिएको कुनै शीर्षक अन्तरगत रकम नरहेको भए तापनि सो शीर्षक कायमै राखी यस बैंकले तोकेको ढाँचामा कुनै परिवर्तन गर्न पाइने छैन। तर, अनुसूचीहरूमा उल्लेख भएको “अन्य” शीर्षकभित्र रहने गरी आवश्यकतानुसार अरु शीर्षकहरू समावेश गर्न सकिनेछ।

छ. वित्तीय विवरणहरू पेश गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त सम्पूर्ण बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो वार्षिक हिसाबको आधारमा तयार पारेको वित्तीय विवरण बाह्य लेखापरीक्षकबाट प्रारम्भिक लेखापरीक्षण कार्य समाप्त भएपछि उक्त प्रारम्भिक प्रतिवेदन, सो प्रतिवेदन उपर व्यवस्थापनको जवाफ तथा सोका आधारमा तयार पारिएको वित्तीय विवरणहरू (वासलात, नाफा नोक्सान हिसाब, नगद प्रवाह विवरण तथा यस बैंकको निर्देशन अनुसारका सम्पूर्ण अनुसूचीहरू, कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको विवरण समेत) सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा स्वीकृतिका लागि पेश गर्नु पर्नेछ। यस बैंकबाट उक्त विवरणका आधारमा गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण गरी कुनै संशोधन गर्नु पर्ने देखिएमा सोको समायोजन आर्थिक वर्षको वित्तीय विवरणमा समावेश गर्नु पर्ने गरिएको छ। यसरी समायोजित वित्तीय विवरणहरू, लेखापरीक्षकको अन्तिम प्रतिवेदन तथा लंगफर्म अडिट रिपोर्ट (Long Form Audit Report, LFAR) तोकिएको अवधिभित्र लेखापरीक्षण सम्पन्न गराई १५ दिनभित्रमा यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागहरूमा पेश गर्नु पर्नेछ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले वार्षिक साधारण सभामा स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने प्रयोजनार्थ तयार गरेको वार्षिक हिसाब (Annual Accounts) यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षणको सहमति लिएर मात्र सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ।

(२) प्रमुख लेखा नीतिहरू

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले अपनाउनु पर्ने लेखा नीतिहरूको सम्बन्धमा देहाय बमोजिम व्यवस्था गरिएको छ :

क. लेखा नीति प्रकाशित गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लेखा नीति सामान्य लेखा सिद्धान्त र बैंकिङ्ग व्यवसायमा प्रचलित लेखा नीति तथा नेपाल लेखा मापदण्ड (NAS) तथा अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डलाई समेत आधार मानी तयार गरिएको हुनु पर्नेछ। वित्तीय विवरणहरू तयार गर्ने सिलसिलामा व्यवस्थापनले अपनाएका प्रमुख लेखा नीतिहरूलाई अनुसूची ४.३२ मा समावेश गरी वार्षिक प्रतिवेदनमा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।

ख. लेखा नीति अन्तर्गत खुलाउन तोकिएका शीर्षकहरूको संक्षिप्त व्याख्या

१. हासकट्टा नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सामान्यतः स्वीकार्य लेखा सिद्धान्त (Generally Accepted Accounting Principles) बमोजिमको कुनै पनि हासकट्टा नीति अपनाउन सक्नेछ। तर, जुन नीति अपनाइएको हो, त्यसबारे लेखा नीतिमा स्पष्ट जानकारी दिनु पर्नेछ। प्रचलित कानूनको अधिनमा रही हासकट्टा दर कायम गर्ने अधिकार सम्बन्धित संस्थाको व्यवस्थापनमा रहनेछ।

२. आयकर व्यवस्था नीति

नाफा-नोक्सान हिसावमा लेखिएको खर्चहरूमध्ये कुनै कुनै खर्च रकमहरू आयकर ऐन तथा नियमावली अनुसार आंशिक वा पूरै रूपमा छुट नपाउने हुनसक्ने, साथै कुनै आयमा आयकर छुट दिइएको हुन सक्ने आदि कारणले गर्दा नाफा-नोक्सान हिसावले देखाएको खुद मुनाफा र कर योग्य मुनाफा (Taxable Profit) मा फरक पर्न सक्दछ । तसर्थ, आयकर मूल्याङ्कनको लागि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले खुद मुनाफामा आयकर ऐन र सो ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिम खर्च, आम्दानीमा आवश्यक थपघट गरी अलग्गै कर योग्य आम्दानी निर्धारण गर्नु पर्नेछ । सोही अनुसार हुने रकमको आयकर व्यवस्था गर्ने नीति लिई लेखा नीति अन्तर्गत जानकारी दिनु पर्नेछ ।

३. लगानी सम्बन्धी नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले व्यापारिक लगानी (Held For Trade), विक्रीको लागि उपलब्ध लगानी (Available for Sale) तथा भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity) गरी तिन भागमा छुट्टयाउनु पर्नेछ । सो अनुसार छुट्ट्याउँदै शीर्षकमा लगानीलाई देखाउनु पर्नेछ ।

(क) व्यापारिक लगानी (Held for Trading): अल्पकालमा मूल्यमा हुने परिवर्तनबाट नाफा आर्जन गर्ने उद्देश्यले गरिएका लगानी तथा लगानी पोर्टफोलियोमा रहेका एकै प्रकृतिका सम्पत्तिमा भएको लगानी यस वर्गमा पर्दछन् । यस्ता लगानीलाई बजारदर अनुरूप दैनिकरूपमा मूल्याङ्कन गर्ने (Marked to Market on Daily Basis) र मूल्यमा हुने भिन्नतालाई नाफा/नोक्सान हिसाव खातामा देखाउनु पर्नेछ । यस सम्बन्धी विवरण संलग्न ने.रा.बै.निर्देशन फा.नं. ४.१२.१ को ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

(ख) भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity): भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने सकारात्मक मनसाय (Positive Intent) र भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्न सक्ने क्षमता (Ability to Hold till Maturity) भई गरिएको लगानी यस वर्गमा पर्दछ । देहायका अवस्थामा धारण गर्ने सकारात्मक मनसाय भएको मानिने छैन ।

१. अघोषित समय (Undefined Period) सम्म धारण गर्ने मनसाय र क्षमता भएमा ।

२. नदोहोरिने र अनपेक्षित (Non-recurring and Unanticipated) अवस्थामा बाहेक बजार ब्याजदर परिवर्तन वा जोखिम, तरलताको आवश्यकता, बैकल्पिक लगानीमा प्राप्त हुने आय (Yield), वित्तीय स्रोत र शर्त वा विदेशी मुद्रा जोखिममा हुने परिवर्तनको कारणले सम्पत्ति विक्री गर्न संस्था तत्पर भएमा ।

भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity) लाई अपलेखित लागत (Amortised Cost) मा मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ । परल मूल्य (Cost Price) बाट क्षति (Impairments) घटाएर अपलेखित लागत गणना गर्नु पर्छ । क्षतिलाई सम्बन्धित अवधिको नाफा/नोक्सान हिसाव खातामा समावेश गर्नु पर्नेछ । यस सम्बन्धी विवरण संलग्न ने.रा.बै.निर्देशन फा.नं. ४.१२.२ को ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

(ग) विक्रीको लागि उपलब्ध लगानी (Available for Sale): व्यापारिक लगानी (Held for Trading) र भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity) अन्तर्गत नपर्ने सम्पूर्ण लगानीलाई यस वर्गमा राख्ने । यस्ता लगानीलाई बजारदर अनुरूप नियमित रूपमा मूल्याङ्कन (Marked to Market on Regular Basis) गरी भिन्नतालाई जगेडा (Reserves) मार्फत समायोजन (Adjust) गर्नु पर्दछ । संस्थाहरूले विक्रीको लागि उपलब्ध लगानी पोर्टफोलियो (Available for Sale Portfolio) को २% सम्मको रकम पुरक पूँजी (Supplementary or Tier 2 Capital) मा गणना हुने लगानी समायोजन कोष (Investment Adjustment Reserve) खडा गरी राख्नु पर्नेछ । यस सम्बन्धी विवरण संलग्न ने.रा.बै.निर्देशन फा.नं. ४.१२.३ को ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

तर इ.प्रा. निर्देशन नं. ८ अन्तर्गतको व्यवस्थाले छुट दिएका संस्थाहरूको शेयरमा गरिएको लगानीका हकमा माथि उल्लेख भए अनुसारको २ % सम्मको रकमले गणना हुने रकम लगानी समायोजन कोष खडा गरी राख्नु पर्ने विद्यमान व्यवस्थामा छुट प्रदान गरिएको छ ।

धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत नभएका र सक्रिय बजार (Active Market) नभएका व्यापारिक लगानी (Held for Trading) तथा विक्रीको लागि उपलब्ध लगानी (Available for Sale) हरूको हकमा लागत मूल्य (Cost Price) मा लेखाङ्कन गरी इ.प्रा.निर्देशन नं. ८ बमोजिम लगानी समायोजन कोषको

व्यवस्था गरी सो बापतको खुद लगानी वासलातमा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ । साथै, बोनस शेयर प्राप्त भएमा शेयर संख्या मात्र थप गर्नु पर्नेछ, यसलाई आम्दानी जनाउन पाइने छैन ।

४ सटही घटबढ समायोजन नीति

विदेशी मुद्रासँग सम्बन्धित सम्पत्ति, दायित्व तथा सटही घटबढ आम्दानी तथा खर्चहरूको लेखाङ्कन गर्ने तरिकालाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लेखा नीति अन्तर्गत खुलाउनु पर्नेछ । विदेशी मुद्रा कारोबारबाट हुने आम्दानीमध्ये खरिद विक्रीबाट हुने नाफा/नोक्सान (Trading Profit/Loss) र विदेशी मुद्राको पुनरमूल्याङ्कनबाट हुने नाफा/नोक्सान (Revaluation Gain/Loss) को स्पष्ट देखिने गरी छुट्टाछुट्टै लेखा राख्नु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विदेशी विनिमय दरमा हुने परिवर्तनको आधारमा कम्तीमा प्रत्येक मसान्तमा “सटही घटबढ हिसाव” लाई समायोजन गर्नु पर्नेछ र प्रत्येक सालतमाममा समायोजित खुद पुनरमूल्याङ्कन नाफा-नोक्सानको यकिन गर्नु पर्नेछ । सालतमाममा पुनरमूल्याङ्कन नोक्सान भएमा नाफा नोक्सान हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ । यदि समायोजित खुद पुनरमूल्याङ्कन रकम नाफा भएमा सोलाई नाफा नोक्सान हिसावमा आम्दानी जनाई उक्त नाफाको कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम नाफा-नोक्सान बाँडफाँड हिसाव मार्फत् सटही घटबढ कोष हिसावमा विनियोजित गर्नु पर्नेछ ।

५ गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको लेखाङ्कन नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै कर्जा असुली नभएमा सुरक्षणमा रहेको धितो वेचविखन गरी बाँकी साँवा र ब्याज उठाउन सक्नेछ । संस्थाले कर्जा असुल गर्ने सिलसिलामा धितो लिलामी गर्दा लिलाम विक्री नभएमा आफैले सकार गर्न सक्नेछ । सकार गर्दा धितोको प्रचलित बजार मूल्य वा धितो सकार गर्न अधिल्लो दिन सम्मको सम्पूर्ण लेना रकम मध्ये जुन कम हुन्छ सोही मूल्यमा मूल्यांकन गर्नु पर्नेछ । यदि धितोको बजार मूल्य कर्जाको लेना रकम भन्दा कम भएमा कम भएजति रकम सोही आर्थिक वर्षमा नाफा/नोक्सान हिसावमा खर्च लेखी सोही व्यहोरा लेखा नीतिमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

तर, यसरी मूल्याङ्कन गर्दा त्यस्तो गैर बैकिङ्ग संपत्ति वापतको रकम सम्पूर्ण रुपमा हिसाव मिलान नभएसम्म लेना रकममध्येको ब्याज रकमलाई नाफा/नोक्सान हिसावमा आम्दानी जनाउन पाइने छैन र त्यस्तो रकमलाई गैर बैकिङ्ग संपत्ति वापतको नोक्सानी व्यवस्थामा सार्नु पर्नेछ ।

६ पूँजीकृत नगरिने सम्पत्तिहरू सम्बन्धी लेखाङ्कन नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवस्थापनले कुनै निश्चित मोलसम्म पर्ने उपकरण, सामानहरू पूँजीकृत नगर्ने नीति लिएको छ भने सो कुरा लेखा नीति अन्तर्गत समावेश गर्नु पर्नेछ ।

७ आम्दानी/खर्च लेखाङ्कन गर्ने नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै पनि आय/खर्चलाई सामान्यतया प्रोदभावी आधार (Accrual Basis) मा आय/खर्च जनाउनुपर्ने छ । तर कर्जा/सापटको ब्याज आम्दानी जनाउने सम्बन्धमा नगद प्राप्तीको आधारमा मात्र जनाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । यसरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आम्दानी/खर्च जनाउने सम्बन्धमा लिएको नीतिलाई आफ्नो लेखा नीतिमा स्पष्ट खुलाउनु पर्नेछ ।

साथै, उपरोक्त व्यवस्था बमोजिम परियोजना कर्जा को ग्रेस (Moratorium) अवधि मा पाकेको व्याजलाई पूँजीकरण गरी आम्दानी जनाउन पाइने छैन । तर, राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानी गरिएको कर्जाको हकमा यस बैंकको पूर्व स्वीकृती लिई पूँजीकरण गरी आम्दानी जनाउन वाधा पुगेको मानिने छैन ।

८ सम्भावित कर्जा नोक्सानी व्यवस्था तथा असुली हुन नसक्ने कर्जाहरूको अपलेखन नीति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले यस बैंकको निर्देशन अनुसार सम्भावित कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम राख्नुपर्ने हुँदा सोही व्यहोरा लेखा नीतिमा खुलाउनु पर्नेछ । साथै असुल हुन नसक्ने कर्जाहरूको यस बैंकले दिएको निर्देशनको अधिनमा रही अपलेखन गर्ने र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाद्वारा अख्तियार गरेको नीति समेत लेखा नीति अन्तर्गत खुलाउनु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा अपलेखन विनियमको आधारमा रही अपलेखन नीति तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

९ कर्जाको साँवा तथा ब्याज असुल गर्ने व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट रकम असुलउपर गर्दा त्यस्तो असुल रकम मध्येबाट सर्वप्रथम असुल उपर गर्नुपर्ने ब्याज रकम सम्पूर्ण रुपमा असुलउपर भएपछिको अवस्थामा मात्र बाँकी रकम साँवामा आवश्यक हिसाव मिलान गर्न सक्नेछ ।

तर, पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण गरिएका खराब कर्जाहरूको सन्दर्भमा उपरोक्त व्यवस्था लागू हुने छैन ।

१० अन्य नीतिहरू

उपर्युक्त प्रमुख लेखा नीतिहरू बाहेक वासलात र नाफा-नोक्सान हिसाबलाई बुझ्न र विश्लेषण गर्न सघाउ पुग्नेगरी अन्य कुनै लेखा नीतिको जानकारी दिन आवश्यक देखिएमा सो व्यहोरा समेत लेखा नीतिमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) लेखा सम्बन्धी टिप्पणीहरू

यस अन्तर्गत कम्तीमा निम्न विषयहरू समावेश गरी अनुसूची ४.३३ मा वार्षिक लेखा विवरणहरूसँग प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

१. वर्षभरिमा प्रवाह भएको कर्जा सापट, असुली भएको र मिनाहा गरिएको साँवा तथा ब्याजको विवरण ।
२. निक्षेप दायित्व अन्तर्गत प्रत्येक शीर्षकमा वर्षभरिमा परिवर्तन (प्राप्ती, भुक्तानी तथा बाँकी) भएको रकम ।
३. निक्षेप र कर्जाको भारित औषत ब्याज दरको अन्तर (Weighted Average Interest Rate Spread) ।
४. अपलेखन हुन बाँकी खर्चको विवरण ।
५. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सम्पत्ति र दायित्वसँग सम्बन्धित कारोबार र वासलात बाहिरको कारोबार कुनै एक व्यक्ति फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था तथा कुनै एक क्षेत्रमा तोकिएको सीमाभन्दा बढी अधिकेन्द्रित भएको विवरण ।
६. तरलता सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो दायित्व तथा सम्पत्तिलाई भुक्तानी अवधि (Maturity Period) को आधारमा विभिन्न समय अन्तरालमा वर्गीकरण गर्नु पर्ने सम्बन्धमा यस बैंकले दिएको निर्देशन अनुरूप सम्पत्ति र दायित्वको वर्गीकरण गरिएको विवरण ।
७. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सुरक्षणका रूपमा आफ्नो सम्पत्ति धितो राखी रकम लिएको छ भने सोको विवरण ।
९. गैर बैकिंग सम्पत्ति सम्बन्धि विवरण (गत वर्षको, यस वर्ष स्वीकार/विक्री र खुद बाँकी रकम) ।
१०. चुक्ता पूँजीमध्ये अग्रिम भुक्तानी प्राप्त (Paid in Advance), भुक्तानी प्राप्त हुन बाँकी (Calls in Arrears) र जफत गरिएका तर पुनः निष्काशन नगरिसकेका (Forfeited But Not issued) शेयरहरू रहेको छ भने यस सम्बन्धी विवरण ।
११. लिजहोल्ड सम्पत्तिमा गत वर्षसम्म र यस वर्ष अपलेखन (Amortization) गरिएको रकमको विवरण ।
१२. वित्तीय विवरणहरूलाई बुझ्न र विश्लेषण गर्न सघाउ पुग्ने जानकारी दिन आवश्यक देखिएका अन्य विवरण ।
१३. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको एजेन्सी मौज्जात अन्तर्गत अवधि अनुसारको (१ वर्ष, १-३ वर्ष, ३ वर्षभन्दा बढी) हिसाब मिलान हुन बाँकी रकमको विवरण ।

(४) वासलातका शीर्षकहरूको संक्षिप्त व्याख्या

पूँजी तथा दायित्वतर्फ

१. शेयर पूँजी

यस शीर्षकमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चुक्ता शेयर पूँजी उल्लेख हुनु पर्नेछ । सञ्चित मुनाफा वा जगेडा रकमबाट बोनस शेयर जारी भएमा यसरी जारी गरी शेयर पूँजीमा जम्मा गरेको रकमलाई समेत अनुसूची ४.१ मा उल्लेख (Disclose) गर्नु पर्नेछ । शेयर पूँजीसँग सम्बन्धित विवरण अनुसूची ४.१ बमोजिम हुनु पर्नेछ र सोही अनुसूचीको क्रम संख्या १.६ को कुल रकम वासलातको यस शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ ।

२. जगेडा तथा कोषहरू

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले जगेडा कायम गर्ने सिलसिलामा नाफाबाट बाँडफाँड भै आएका वा अन्य कुनै प्रक्रियाबाट सृजना भएका तथा नाफा-नोक्सान हिसाबमा बाँडफाँड नगरी संचय गरी राखिएको रकमहरूलाई यस शीर्षक (अनुसूची ४.२) मा जनाउनु पर्नेछ । यस शीर्षकमा सामान्यतः नाफा-नोक्सान बाँडफाँड हिसाबमा खर्च जनाई जम्मा गर्नु पर्ने र यी जगेडा प्रयोग गर्दा सम्बन्धित जगेडा तथा कोष हिसाबमा खर्च जनाउनु पर्नेछ ।

(क) साधारण/वैधानिक जगेडा कोष

साधारण जगेडा कोष भनेको वैधानिक जगेडा कोष (Statutory Reserve) हो । यस अन्तर्गत बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन अनुसार खुद मुनाफा विनियोजनबाट सारिएको रकम समावेश गर्नु पर्नेछ । साधारण/वैधानिक जगेडा कोषमा रहेको रकमबाट कुनै पनि प्रकारको लाभांश (नगद वा बोनस शेयर) वितरण गर्न पाइने छैन । उक्त कोषमा रहेको रकम प्रयोग गर्न यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

- (ख) पूँजीगत जगेडा कोष
पूँजीगत जगेडा कोष अन्तर्गत देहायका शीर्षकहरु रहने छन् ।
- (अ) शेयर प्रिमियम
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो शेयर जारी गर्दा शेयरको अंकित मूल्य भन्दा बढी दरले जारी गरेको रहेछ भने उक्त बढी रकम जति यस हिसावमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । यस हिसावमा रहने रकम नगद लाभांश वितरण प्रयोजनको लागि योग्य मानिने छैन ।
- (आ) पूँजीगत जगेडा
यस अन्तरगत निम्न रकमहरु राख्नु पर्नेछ ।
- चुक्ता नभएको शेयरको बाँकी रकम माग गर्दा भुक्तानी नगरेको कारणले उक्त शेयरलाई जफत गरी प्राप्त हुन आएको रकम ।
- पूँजीगत अनुदान वापत प्राप्त हुन आएको जिन्सी तथा नगद रकम ।
- (इ) सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन जगेडा (Assets Revaluation Reserve)
कम्पनीले सम्पत्तिको पुनर्मूल्याङ्कन गरी सृजना हुन आएको जगेडालाई यस अन्तर्गत राख्नु पर्ने छ ।
- (ई) अन्य पूँजीगत जगेडा
- (ग) लाभांश समीकरण कोष
लाभांशमा एकरूपता कायम गर्ने उद्देश्यले नाफा भएको अवस्थामा नाफाबाट यस खातामा जम्मा गर्नसकिने छ । त्यस्तो अवस्थामा संचालक समितिको प्रस्ताव र साधारण सभाको अनुमोदनमा यस खाता खर्च गरी लाभांश दिन सकिने छ ।
- (घ) सञ्चित नाफा/नोक्सान
यस अन्तर्गत नाफा/नोक्सान बाँडफाँड हिसावमा देखिएको सञ्चित नाफा वा सञ्चित नोक्सानलाई देखाउनु पर्ने छ । सञ्चित नोक्सानलाई ऋणात्मक चिन्ह दिई वा कोष्ठ (...) भित्र देखाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) पूँजी समायोजन कोष
यस बैकबाट तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पुऱ्याउन पूँजी समायोजन कोष खडा गरी राखेको रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।
- (च) अन्य जगेडा कोष
कुनै खास उद्देश्य लिएर वा नलिईकन अन्य कुनै जगेडा कोष (माथि उल्लेखित बाहेक) खडा गरेमा शीर्षक खोली यस अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।
३. ऋणपत्र तथा बण्ड
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ऋणपत्र तथा बण्ड जारी गरी पूँजी उठाएको भएमा उक्त रकमलाई यस शीर्षक अन्तर्गत अनुसूची ४.३ अन्तर्गत सम्बन्धित उपकरणको नाम खुलाई उल्लेख गर्नु पर्नेछ । वासलातको यस शीर्षकमा जनाइने रकम अनुसूची ४.३ को कुल रकमसँग बराबर हुनु पर्नेछ ।
४. तिर्न बाँकी कर्जा (सापटी)
इजाजतपत्रप्राप्त संस्था आफूले कर्जा सापटी लिई तिर्न बाँकी रहेको कुल रकमलाई यस शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ । यस शीर्षक सम्बन्धी विवरण अनुसूची ४.४ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
५. भुक्तानी दिनु पर्ने विलहरु
- (क) यस अन्तर्गत इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नै शाखाहरुबाट एक अर्को शाखा उपर खिचिएको, स्वदेशी तथा विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट आफू उपर खिचेको ड्राफ्ट, टि.टि., मेल ट्रान्सफर तथा अन्य पे-अर्डर मध्ये भुक्तानी दिन बाँकी रकम समावेश गर्नु पर्नेछ । आफू उपर खिचिएको भुक्तानी आदेशको सूचना वा सेड्युल वा आदेश प्राप्त हुने वित्तिकै सम्बन्धित शाखा हिसाव वा एजेन्सी हिसाव डेबिट गरी यो हिसाव क्रेडिट गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले डिस्काउण्ट गरेका विलहरुलाई यदि अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थासँग पुनः डिस्काउण्ट गरेमा सो संस्थाले विल डिस्काउण्ट हिसावलाई नै क्रेडिट गरी डिस्काउण्ट हिसाव बन्द गर्न वा पुनः डिस्काउण्ट गरिएका विल हिसाव भनी भिन्दै खाता खोली यसमा क्रेडिट गर्न सक्नेछ । यो हिसावमा रहेको रकमलाई पनि भुक्तानी दिनु पर्ने विल अन्तर्गत नै एकमुष्ट गरी देखाउनु पर्नेछ । विल डिस्काउण्ट हिसावमै क्रेडिट गर्ने भए इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हिसाव किताबमा पुनः डिस्काउण्ट गरेको सम्बन्धी केही दायित्व नदेखिने हुन्छ । तर, पुनः डिस्काउण्ट विल सम्बन्धी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको अदृश्य दायित्व रहिरहने हुँदा त्यस्तो रकमलाई वासलातमा सम्भावित दायित्व अन्तर्गत जनाउनु पर्नेछ ।

६. निक्षेप दायित्व

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपकर्ताहरूबाट परिचालन गरेको कूल निक्षेप यस शीर्षक अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ । यस शीर्षक सम्बन्धी विवरण अनुसूची ४.५ बमोजिम हुनु पर्नेछ ।

७. प्रस्तावित तथा भुक्तानी दिन बाँकी लाभांश

प्रस्तावित तथा साधारणसभाले पारित गरेको तर भुक्तानी गरी नसकेको लाभांश रकम यस अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

८. आयकर दायित्व

संस्थाले यस शीर्षक अन्तर्गत आयकर ऐन बमोजिम भुक्तानी गर्नु पर्ने आयकर वापतको व्यवस्था रकम राख्नु पर्नेछ । अग्रिम भुक्तानी भएको आयकर रकम घटाएर खुद तिर्न बाँकी आयकर भए मात्र यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ । यदि आयकर दायित्व भन्दा अग्रिम कर भुक्तानी रकम बढी रहेमा खुद रकम अन्य सम्पत्तिमा देखाउनु पर्नेछ ।

९. अन्य दायित्व

संस्थाको हिसाबमा देखिएका माथि उल्लेखित पूँजी तथा दायित्वहरू बाहेकका अन्य कुनै पनि किसिमका दायित्वहरू यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ । यसमा दिइएको उपशीर्षकहरू सीमित रहेको मानिएको छैन र संस्थाले आवश्यकता अनुसार अन्यत्र प्रदर्शन गर्न नसकिने शीर्षकहरू यसमा राख्न सक्नेछ ।

(क) भुक्तानी दिन बाँकी बोनस

कर्मचारीलाई भुक्तानी दिन बाँकी बोनस रकम यस अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(ख) निक्षेपमा भुक्तानी दिन बाँकी ब्याज

निक्षेपमा भुक्तानी दिन बाँकी ब्याज रकम यस अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(ग) कर्जा तथा सापटीमा भुक्तानी दिन बाँकी ब्याज

संस्थाले कर्जा तथा सापटीमा भुक्तानी दिन बाँकी ब्याज रकम यस अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(घ) पाकी नसकेको कमिशन

संस्थाले कुनै सेवा गरिदिए वापत पाउने कमिशन दुई वा दुई भन्दा बढी आर्थिक वर्षको लागि प्रदान गर्नुपर्ने सेवासँग सम्बन्धित छ भने प्रदान गर्ने सेवाको आधारमा दुई वा दुई भन्दा बढी आर्थिक वर्षमा आम्दानी जनाउनु पर्नेछ । आम्दानी जनाउन बाँकी अग्रिमरूपमा प्राप्त कमिशन रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(ङ) सण्डी क्रेडिटर्स

संस्थाको दैनिक काम कारवाहीका सिलसिलामा भुक्तानी दिनु पर्ने तर अन्य शीर्षक अन्तर्गत नपर्ने दायित्वहरू यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(च) लेखापरीक्षण शुल्क

लेखापरीक्षण कार्य गरे वापत लेखापरीक्षकलाई भुक्तानी दिन बाँकी रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(छ) उपदान कोष

संस्थाले आफ्नो कर्मचारी नियमावली अनुसार कर्मचारीहरूप्रतिको उपदान वापतको दायित्व रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(ज) कर्मचारी संचयकोष

संस्थाले कर्मचारीलाई संचयकोष वापत प्रदान गर्नको लागि कर्मचारीको मासिक तलबबाट कट्टा गरिएको, संस्थाले थप गरेको र त्यस कोषले आर्जन गरेको ब्याज तथा आम्दानी वापतको दायित्व रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।

(झ) शाखा हिसाब

संस्थाको विभिन्न शाखाको हिसाब मिलानगर्दा क्रेडिट ब्यालेन्स आएमा यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

सम्पत्तिर्तर्फ:

१. नगद मौज्दात

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आफ्नो हुकुटीमा स्वदेशी एवं विदेशी मुद्रामा रहेको कुल नगद मौज्दात रकम यस शीर्षकमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । यस शीर्षकको विस्तृत विवरण अनुसूची ४.८ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

२. नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकमा ब्याज प्राप्त नहुने गरी जम्मा गरेको कुल रकमलाई यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ ।

३. बैंक/वित्तीय संस्थामा रहेको मौज्जात
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्वदेशी तथा विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा ब्याज प्राप्त नहुने गरी जम्मा गरेको कुल रकमलाई यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ। यस शीर्षकको रकम अनुसूची ४.१० को कुल रकमसँग बराबर हुनु पर्नेछ।
स्पष्टीकरण: यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरुले एक हप्ताको अग्रिम सूचनामा फिर्ता लिन सकिने गरी स्वदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थामा इजाजतपत्रप्राप्त “ख”, “ग” र “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले राखेको तिन महिना वा सोभन्दा बढी अवधिका मुद्दति निक्षेपलाई समेत अनुसूची ४.१० को बुँदा नं. १ “ख” अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ।
४. माग तथा अल्प सूचनामा प्राप्त हुने रकम
यस शीर्षकमा बढीमा ७ दिनसम्मको भुक्तानी अवधि (Maturity Period) कायम गरी माग गर्नासाथ वा छोटो अवधिको सूचना (४८ घण्टा) मा भुक्तानी प्राप्त हुने शर्तमा अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्था (स्वदेशी वा विदेशी) मा ब्याज प्राप्त हुने गरी लगानी गरिएको रकम उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यस शीर्षकको रकम अनुसूची ४.११ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।
५. लगानी
(क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले व्यापारिक लगानी (Held For Trade), विक्रीको लागि उपलब्ध लगानी (Available for Sale) तथा भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity) गरी तिन भागमा छुट्टयाइ देखाउनु पर्नेछ।
(ख) शेयर लगानीबाट प्राप्त हुने बोनस शेयरलाई शेयर संख्यामा मात्र वृद्धि गरी परलमोलमा कुनै परिवर्तन नगरी लगानीको लेखाङ्कन गर्नु पर्नेछ।
(ग) संस्थाको शेयर पूँजीमा लगानी गरिएको विवरण अनुसूची ४.१२ (क) को शेयर लगानी शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ। उक्त विवरणमा निम्न कुराहरु स्पष्ट खुलाउनु पर्नेछ।
(१) कम्पनीको नाम
(२) शेयरको किसिम (साधारण वा प्रिफरेन्स), प्रिफरेन्स शेयरमा लाभांश दर समेत।
(३) लिएको शेयर कित्ता (बोनस शेयर पाएको भए सो समेत)।
(४) प्रति शेयर अंकित मूल्य
(५) परल मोल महलमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लागत।
(६) स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत शेयर भए वासलातको दिनको सूचिकृत मूल्य।
(७) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले शेयरमा लगानी गरेको कुनै कम्पनीले विगत ३ वर्ष वा सोभन्दा बढी समयदेखि कुनै लाभांश घोषणा गरेका छैनन् भने सो समेत खुलाउनु पर्ने।
(घ) कम्पनीहरुको डिवेन्चर तथा वण्डमा गरिएको लगानीको विवरण अनुसूची ४.१२ (क) को डिवेन्चर तथा वण्ड लगानी शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।
(१) कम्पनीको नाम
(२) ब्याजदर
(३) डिवेन्चर/वण्डको कित्ता
(४) डिवेन्चर/वण्डको अंकित मूल्य
(५) डिवेन्चर/वण्डको भुक्तानी हुने मिति
(६) डिवेन्चर/वण्ड खरिदको लागत मूल्य “परल मोल” महलमा देखाउनु पर्ने।
(ङ) धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत शेयर, डिवेन्चर तथा अन्य धितोपत्र परल मूल्यभन्दा बजार मूल्य कम भएमा त्यस्ता प्रत्येक लगानीहरुमा हानी नोक्सानी वापत व्यवस्था गर्नु पर्नेछ। सो व्यवस्था गरिएको रकम लगानीको कुल रकममा घटाई खुद लगानी रकम यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ। साथै अनुसूची ४.१२ को क्र.सं. ८ र ९ को कुल रकम अनुसूची ४.१२ (क) को कुल लगानीको रकमसँग बराबर हुनु पर्नेछ।
(च) अनुसूची ४.१२ को क्र.सं. १ देखि ९ सम्म उल्लेख भए वाहेकको लगानीलाई अन्य लगानी अन्तर्गतको शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।
६. कर्जा सापट तथा विल खरिद
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रदान गरेको कुल कर्जा सापट, खरिद तथा डिष्काउण्ट गरिएका विलहरु वापतको कुल वक्यौता (Outstanding) रकम एवं कुल कर्जाबाट कर्जा नोक्सानी वापत व्यवस्था गरेको रकम घटाई यस शीर्षक अन्तर्गत खुद कर्जा सापटको महलमा देखाउनु पर्नेछ। उक्त रकम अनुसूची ४.१३ र ४.१३ (क) अनुसार देखाउनु पर्नेछ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कर्मचारीलाई कर्मचारी विनियमावली अनुसार प्रदान गरिने कर्जा सुविधालाई यस शीर्षकमा नदेखाई वासलातको सम्पत्ति र जायजेथा तर्फको अन्य सम्पत्ति शीर्षक अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ ।

७. स्थीर सम्पत्ति

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको स्वामित्वमा रहेको स्थायी प्रकृतिका सम्पत्तिहरूको लेखाङ्कन यस शीर्षकमा गरी सम्पत्तिको कुल मूल्यमा ह्रास कट्टा गरी बाँकी रहेको रकमलाई वासलातको यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ । यस शीर्षकमा जनाइने रकम अनुसूची ४.१४ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

८. गैर बैकिग सम्पत्ति

यस शीर्षक अन्तर्गत गैर बैकिग सम्पत्ति र सो को लागि गरिएको व्यवस्था रकमको खुद अवस्था देखाउनु पर्दछ । यस शीर्षकमा जनाइने रकम अनुसूची ४.१५ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

९. अन्य सम्पत्ति

माथि उल्लेख भएका बाहेक अन्य कुनै पनि शीर्षकमा रहेको सम्पत्तिहरू (Tangible or Intangible) यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ । यसमा रहने रकमहरूमा मसलन्द मौज्दात, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कर्मचारीलाई कर्मचारी विनियमावली अनुसार प्रदान गरिने सापटी तथा सुविधा, लगानीमा असुल गर्न बाँकी आम्दानी, कर्जामा असुल गर्न बाँकी ब्याज, सण्डी डेटर्स, मार्गस्थ सम्पत्तिहरू, अपलेखन हुन बाँकी खर्च आदि पर्नेछन् । यस शीर्षकमा देखाइने सम्पत्तिहरूमा गरिएको सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था घटाई आउने खुद रकम मात्र अनुसूची ४.१६ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

कर्जामा असुल गर्न बाँकी ब्याजमा मुलतवी हिसावमा सारिएको रकम घटाई आउने रकम क्र.सं. ३ मा देखाउनु पर्दछ ।

सम्भावित दायित्वहरू

- (क) संस्थाको सम्भावित दायित्वहरूलाई वित्तीय विवरणको अनुसूची ४.१७ मा तोकिएको ढाँचा अनुसार विभाजन गरी कुल रकम यस शीर्षक अन्तर्गत राख्नु पर्नेछ ।
- (ख) प्रतितपत्र खोलिए वापत मार्जिन रकम जति इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले असुल गरीसकेको हुँदा प्रतितपत्रको पूरै रकममा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको दायित्व रहेको निश्चय पनि हुँदैन । तथापि यो दायित्व प्रतितपत्र खोल्ने पक्षप्रति नभई एजेन्सी संस्थाप्रति रहेको हुँदा प्रतितपत्रको पूरै रकम दर्शाउनु पर्छ । यस शीर्षक अन्तर्गत प्रतितपत्र कारोवार वापत दायित्वको पूरै रकम देखाउनु पर्नेछ ।
- (ग) पुनः डिष्काउण्ट गरिएका विलहरू यस शीर्षक अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ ।
- (घ) म्याद नाधी नसकेका जमानत वापतका पूरै रकमहरूलाई सम्भावित दायित्वमा देखाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) शेयरमा लगानी गरेकोमा शेयर वापत भुक्तानी गर्नु पर्ने पूरै रकम भुक्तानी भएको रहेनछ भने भुक्तानी दिन बाँकी रकम यस शीर्षकमा देखाउनु पर्छ ।
- (च) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै ग्राहकसँग Forward Exchange Contract गरेको छ भने म्याद नाधी नसकेको कन्ट्र्याक्टको पूरा रकम यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ ।
- (छ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले मञ्जुरी तथा समर्थन (Acceptance & Endorsement), प्रत्याभूति प्रतिवद्धता (Underwriting Commitment), कर्जा प्रतिवद्धता (Loan Commitment) गरेको छ भने त्यस्ता रकमहरूलाई सम्भावित दायित्व अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ ।
- (ज) माथि उल्लेखित दायित्व बाहेक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको अन्य सम्भावित दायित्व छन् भने सो समेतलाई अनुसूची ४.१७ अन्तर्गत देखाउनु पर्नेछ ।

(५) नाफा-नोक्सान हिसावका शीर्षकहरूको संक्षिप्त व्याख्या

१. ब्याज आम्दानी

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रदान गरेको कर्जा /सापटमा प्राप्त हुनु पर्ने ब्याजलाई नगद प्राप्तीको आधारमा आम्दानी बाँधी यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ । संस्थाको ब्याज आम्दानीलाई अनुसूची ४.१८ बमोजिम उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

तर यस व्यवस्थाले असार महिनासम्ममा पाकेको ब्याज वर्षान्तपछिको साउन १५ गतेभित्र प्राप्त भएमा सो रकमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आ-आफ्नो आम्दानी लेखांकन सम्बन्धी नीतिमा स्पष्ट खुलाई गत आर्थिक वर्षको नाफा नोक्सान हिसावमा आम्दानी जनाउन बाधा पुगेको मानिने छैन ।

२. ब्याज खर्च
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्वीकार गरेको निक्षेपमा तथा लिएको सापटीमा उल्लेखित अवधिमा तिर्नु पर्ने ब्याज रकमलाई "ब्याज खर्च" हिसाव शीर्षकमा खर्च लेख्नु पर्नेछ। नाफा-नोक्सान हिसावको यस शीर्षकमा जनाइने कुल रकम अनुसूची ४.१९ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।
३. कमिशन तथा डिष्काउण्ट
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कारोवारको सिलसिलामा उल्लिखित अवधिमा आर्जन गरेको कमिशन, सेवा शुल्क तथा डिष्काउण्टको कुल रकमलाई यस शीर्षकमा जनाई अनुसूची ४.२० अनुसार देखाउनु पर्नेछ।
४. अन्य सञ्चालन आम्दानी
आम्दानी शीर्षकतर्फ व्यवसाय सञ्चालनबाट माथि उल्लेख गरिए वाहेक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आर्जन गरेको अन्य कुनै पनि आम्दानीलाई यस शीर्षकमा जनाई अनुसूची ४.२१ अनुसार देखाउनु पर्नेछ।
५. सटही घटवढ आम्दानी
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विदेशी मुद्रा कारोवार (बढ्दा वाहेक) बाट भएको नाफा तथा विदेशी मुद्रा सटही दरमा भएको परिवर्तनको कारणले हुन गएको नाफा/नोक्सानलाई छुट्टाछुट्टै शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ। अनुसूची ४.२२ को जम्मा रकममा नाफा देखिएमा मात्र सो रकम यस शीर्षकमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ। अनुसूची ४.२२ को बुँदा नं. (क) विनिमयदरमा भएको फरकबाट भएको कूल आम्दानीको २५% प्रत्येक साल तमाममा नाफा नोक्सान बाँडफाँड हिसाव विनियोजनबाट सटही घटवढ हिसावमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।
६. कर्मचारी खर्च
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारीहरुको निमित्त भए गरेको खर्चहरुको कुल रकम यस शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ। यस शीर्षकमा समावेश हुने खर्चहरुमा कर्मचारी तलव, भत्ता, पेन्सन, उपदान खर्च, सञ्चयकोष थप, तालिम खर्च, पोशाक खर्च, वीमा आदि पर्नेछन्। यस शीर्षकमा जनाइने रकम अनुसूची ४.२३ अनुसार उल्लेख गर्नु पर्नेछ।
७. अन्य सञ्चालन खर्च
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कार्यालय सञ्चालनको सिलसिलामा भए/गरेका अन्य सम्पूर्ण सञ्चालन खर्चहरुको कुल रकम यो शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ। यस शीर्षकमा उल्लेख गरिने रकम अनुसूची ४.२४ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।
८. सटही घटवढ नोक्सान
सटही घटवढ आम्दानी/नोक्सान हिसावमा देखिएको खुद मौज्दात ऋणात्मक रहेमा यो शीर्षकमा देखाउनु पर्ने छ।
९. सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था
जोखिमयुक्त सम्पत्ति (Risk assets) को लागि यस बैंकको निर्देशन बमोजिम राख्नुपर्ने व्यवस्था (Provision) नाफा/नोक्सान हिसावको यस शीर्षकमा खर्च जनाई अनुसूची ४.२५ अनुसार उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यस्तो व्यवस्थाको अनुमान त्रैमासिक रुपमा गर्नु पर्नेछ।
१०. गैर सञ्चालन आम्दानी/नोक्सान
कारोवारको सिलसिलामा प्रत्यक्ष रुपले सञ्चालनसंग सम्बन्धित नरहेका आम्दानी तथा खर्चहरु यस शीर्षक अनुसार उल्लेख गर्नु पर्नेछ। यस शीर्षकमा जनाइने रकम अनुसूची ४.२६ अनुसार उल्लेख गर्नु पर्दछ।
११. सम्भावित नोक्सानी व्यवस्थाबाट फिर्ता
जोखिमयुक्त सम्पत्तिहरु (Risk assets) को लागि गरिएको व्यवस्था रकम बढी भएमा बढी भएको रकम फिर्ता आम्दानी (Write back) गर्नु पर्ने अवस्था आएमा यस शीर्षक अन्तर्गत देखाई अनुसूची ४.२७ अनुसार उल्लेख गर्नु पर्नेछ।
१२. असामान्य कारोवारहरुबाट भएको आम्दानी/खर्च
असामान्य कारोवारहरुबाट भएको आम्दानी/खर्च अन्तर्गत माथि उल्लिखित अन्य शीर्षकहरु वाहेक खुद ब्याज आम्दानीको ५ प्रतिशतभन्दा बढी रहेका सबै खर्च तथा आम्दानीको लागि अनुसूची ४.२८ अनुसार अलगगै शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।

१३. कर्मचारी बोनस व्यवस्था

कर्मचारी बोनसको व्यवस्था गर्दा नाफा-नोक्सान हिसावको सम्पूर्ण कारोवार पछिको खुद मुनाफा (बोनस व्यवस्था समेत) लाई आधार लिनुपर्ने छ। विद्यमान कानून बमोजिम खुद नाफाबाट तोकिएको प्रतिशतले बोनसकोलागि छुट्याउनु पर्ने रकमलाई यस शीर्षक मार्फत नाफा-नोक्सान हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

१४. आय कर व्यवस्था

खुद कर योग्य नाफामा लाग्ने आय कर वापतको रकम यस शीर्षकमा खर्च लेख्नु पर्नेछ। इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आय कर ऐन तथा प्रचलित आर्थिक कानूनले छुट्टा दिएका र मान्यता नदिएका खर्चहरूको हिसाव गरी कर योग्य नाफा कायम गर्नुपर्ने छ र सोही अनुमानित कर योग्य नाफाको आधारमा आय कर सम्बन्धी भावी दायित्व निर्धारण गरी यस शीर्षक मार्फत नाफा-नोक्सान हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

१५. खुद नाफा/नोक्सान

यस शीर्षकमा रहेको रकमलाई सोही वर्षको/अवधिको “नाफा-नोक्सान बाँडफाँड हिसाव” को यस वर्षको मुनाफा वा यस वर्षको नोक्सान शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।

(६) नाफा-नोक्सान बाँडफाँड हिसाव सम्बन्धी शीर्षकहरूको संक्षिप्त व्याख्या

खर्च तर्फको विवरण (Debit तर्फ)

१. गत वर्षसम्मको सञ्चित नोक्सान

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हिसावमा गत आर्थिक वर्षसम्मको सञ्चित घाटा रहेको अवस्थामा यस शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ।

२. साधारण जगेडा कोष

चुक्तापूँजीको दोव्वर नभएसम्म प्रत्येक वर्षको खुद नाफाबाट कम्तीमा वीस प्रतिशत रकम साधारण जगेडा कोषमा बाँडफाँड गर्नु पर्नेछ।

३. भैपरी आउने जगेडा

आफ्नो खुद नाफाबाट केही अंश छुट्याई “भैपरी आउने जगेडा” शीर्षकमा राख्ने निर्णय गरेमा त्यस्तो रकम यस कोषमा बाँडफाँड गर्नु पर्नेछ।

४. संस्था विकास कोष

आफ्नो नाफालाई संस्था विकास कोषमा जम्मा गर्ने गरी बाँडफाँड गर्ने निर्णय गरेमा सो बमोजिमको रकम यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।

५. लाभांश समिकरण कोष

संस्थाको नाफाबाट केही रकम आगामी वर्षहरूमा लाभांश समिकरण गर्ने उद्देश्यले बाँडफाँड गरी छुट्टै राख्न चाहेमा त्यस्तो रकमलाई यस शीर्षक मार्फत बाँडफाँड हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

६. कर्मचारी सम्बन्धी जगेडाहरू

संस्थाको कर्मचारीहरूसँग सम्बन्धित कुनै प्रकारका कल्याणकारी कोष वा अन्य कुनै किसिमका कोषहरूमा नाफाको केही अंश बाँडफाँड गर्ने भएमा यस शीर्षक मार्फत बाँडफाँड हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

७. प्रस्तावित लाभांश

आफ्नो नाफाको केही अंश लाभांश वितरण गर्न प्रस्ताव गरेको भएमा सो रकमलाई यस शीर्षकको बाँडफाँड हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

८. प्रस्तावित बोनस शेयर

आफ्नो सञ्चित मुनाफालाई पूँजीकरण गरी विद्यमान शेयरवालाहरूलाई बोनस शेयर प्रदान गर्ने वा शेयरकै चुक्ता मूल्य बढाउने निर्णय गरेमा सो वापतको रकममध्ये सञ्चित मुनाफाबाट जति प्रयोग हुने हो सो रकमलाई नाफा-नोक्सान बाँडफाँड हिसावमा खर्च लेखी यस शीर्षकमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।

९. विशेष जगेडा कोष

यस बैंकको निर्देशन बमोजिम कुनै पनि किसिमको विशेष जगेडा कोषहरू खडा गर्न सञ्चित मुनाफा प्रयोग गर्नुपर्दा यस शीर्षक मार्फत बाँडफाँड हिसावमा खर्च जनाउनु पर्नेछ।

१०. सटही घटवढ कोष

विदेशी मुद्राको पूनर्मूल्याङ्कनबाट वर्षभरीमा भएको आम्दानीमध्ये सटही घटवढ सम्बन्धि नीति बमोजिम उक्त कोषमा विनियोजन गर्नु पर्ने रकम यस शीर्षकमा देखाउनु पर्नेछ।

(७) **इक्विटीमा भएको परिवर्तन सम्बन्धि विवरण**

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले तोकिएको ढाँचामा आवश्यक विवरणहरू खुलाई नेपाल लेखा मापदण्ड (NAS) को आधारमा वित्तीय विवरणको अभिन्न अङ्गको रूपमा इक्विटीमा भएको परिवर्तन सम्बन्धि विवरण तयार गर्नु पर्नेछ।

(८) **नगद प्रवाह विवरण**

कम्पनी ऐन, २०६३ को दफा १०९ बमोजिम हरेक कम्पनीले आफ्नो वार्षिक हिसाब विवरणहरू तयार गर्दा नाफा-नोक्सान हिसाब तथा वासलातको अलावा नगद प्रवाह विवरण पनि तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसर्थ कम्पनीको रूपमा दर्ता भएका सबै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले आफ्नो वार्षिक हिसाब संगै “नगद प्रवाह विवरण” समेत तोकिएको ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ।

(९) **संस्थापक शेयर धितो बन्धक सम्बन्धमा**

बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीले लिएको शेयर अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा धितो बन्धक राखी कर्जा लिएको भए सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाको वार्षिक प्रतिवेदनमा उल्लेख (Disclose) गर्नु पर्ने गरी अनुसूची ४.३४ बमोजिमको विवरण पेश गर्नु पर्नेछ।

(१०) **स्थगन कर सम्बन्धी व्यवस्था**

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्दा नेपाल लेखामान - ९ (Nepal Accounting Standard - 9) अनुसार स्थगन कर (Deferred Tax) को लेखांकन गरी सो विषय समेत खुलाउनु (Disclose) पर्ने छ। उक्त शीर्षकलाई वित्तीय विवरणमा देहाय बमोजिम हुने गरी प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।

१. नाफा नोक्सान हिसाबमा आयकर व्यवस्था शीर्षक अन्तर्गत हाल कायम रहेको नियमित प्रकृतिको कर खर्च (Current Tax) को अलावा यस वर्षको स्थगन कर (Deferred Tax) शीर्षकमा आम्दानी/खर्च लेखांकन गर्नु पर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ।
२. स्थगन कर आम्दानी/खर्च सोभै इक्विटीमा लेखांकन गर्नु पर्ने भएकोले “इक्विटीमा भएको परिवर्तन सम्बन्धी विवरण” मा शुरु मौज्जात शीर्षकपछि समायोजन प्रयोजनका लागि “स्थगन कर” उप-शीर्षक थप गरी समायोजित शुरु मौज्जात देखाउनु पर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ।
३. वासलातमा स्थगन कर सम्पत्ति एवं दायित्वको छुट्टै शीर्षक कायम गर्नुपर्ने भएकोले यसलाई वासलातको अन्य दायित्व/सम्पत्ति सम्बन्धी अनुसूचीमा “अन्य” भन्दा माथि स्थगन कर दायित्व/सम्पत्ति उप-शीर्षक कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था मिलाईएको छ।
४. वार्षिक प्रतिवेदनको लेखा सम्बन्धी टिप्पणीमा स्थगन कर गणनाको लागि अपनाईएको करको दर र सो अपनाउनुको आधार, करयोग्य एवं कर गणना गर्दा घटाउन मिल्ने अस्थायी फरकहरू, गणना गरिएको स्थगन कर र सो वापत सृजना हुन गएको सम्पत्ति तथा दायित्वको विस्तृत विवरण खुलाउनु पर्ने छ।
५. स्थगन कर सम्बन्धी उपरोक्त लेखांकन क्रियाकलापका कारण सम्पत्ति सृजना भएमा सो रकम नाफा नोक्सान बाँडफाँड हिसाबमा खर्च लेखी स्थगन कर जगेडा कोष खडा गर्नु पर्नेछ। सो कोषको रकम स्थगन कर बाहेक अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न पाईने छैन।

(११) **छुट प्रदान गर्न सकिने**

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई कारोवारको प्रकृति र अवस्था हेरी तयार गर्नु पर्ने विवरण तथा समावेश गर्नुपर्ने वित्तीय विवरणको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार छुट प्रदान गर्न सकिने छ।

(१२) **खारेजी र बचाउ**

(१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को लेखा नीति तथा वित्तीय विवरणहरूको ढाँचा सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं.४/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएको निर्देशन बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

.....लिमिटेड
२०६.....साल आषाढ मसान्तको
वासलात

पूँजी तथा दायित्व	अनुसूची	यस वर्ष रु	गत वर्ष रु
१. शेयर पूँजी	४.१		
२. जगेडा तथा कोषहरु	४.२		
३. ऋणपत्र तथा बन्ड	४.३		
४. तिर्न बाँकी कर्जा सापट	४.४		
५. निक्षेप दायित्व	४.५		
६. भुक्तानी दिनु पर्ने विलहरु	४.६		
७. प्रस्तावित नगद लाभांश			
८. आयकर दायित्व			
९. अन्य दायित्व	४.७		
कुल पूँजी तथा दायित्व			

सम्पत्ति	अनुसूची	यस वर्ष रु	गत वर्ष रु
१. नगद मौज्दात	४.८		
२. नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात	४.९		
३. बैंक/वित्तीय संस्थामा रहेको मौज्दात	४.१०		
४. माग तथा अल्प सूचनामा प्राप्त हुने रकम	४.११		
५. लगानी	४.१२		
६. कर्जा सापट तथा विल खरिद	४.१३		
७. स्थीर सम्पत्ति	४.१४		
८. गैर-बैंकिङ्ग सम्पत्ति	४.१५		
९. अन्य सम्पत्ति	४.१६		
कुल सम्पत्ति			

संभावित दायित्व	अनुसूची ४.१७
सञ्चालकहरुको घोषणा	अनुसूची ४.२९
पुँजीकोष तालिका	अनुसूची ४.३०
जोखिम भारित सम्पत्ति विवरण तालिका	अनुसूची ४.३०(क)
प्रमुख सूचकाङ्कहरु	अनुसूची ४.३१
प्रमुख लेखा नीतिहरु	अनुसूची ४.३२
लेखा सम्बन्धी टिप्पणीहरु	अनुसूची ४.३३

४.१ देखि ४.१७ सम्मका अनुसूचीहरु वासलातका अभिन्न अंग हुन् ।

.....लिमिटेड
मिति .....देखि.....सम्म
नाफा नोक्सान हिसाव

विवरण	अनुसूची	यस वर्ष रु	गत वर्ष रु
१. ब्याज आम्दानी	४.१८		
२. ब्याज खर्च	४.१९		
खुद ब्याज आम्दानी			
३. कमिशन तथा डिस्काउण्ट	४.२०		
४. अन्य सञ्चालन आम्दानी	४.२१		
५. सटही घटवढ आम्दानी	४.२२		
कूल सञ्चालन आम्दानी			
६. कर्मचारी खर्च	४.२३		
७. अन्य सञ्चालन खर्च	४.२४		
८. सटही घटवढ नोक्सान	४.२२		
सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था अधिको सञ्चालन मुनाफा			
९. सम्भावित नोक्सानी व्यवस्थाहरु	४.२५		
सञ्चालन मुनाफा			
१०. गैर सञ्चालन आम्दानी/खर्च	४.२६		
११. सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था बाट फिर्ता	४.२७		
नियमित कारोवारबाट भएको मुनाफा			
१२. असामान्य कारोवारहरुबाट भएको आम्दानी/खर्च	४.२८		
सम्पूर्ण कारोवार समावेश पछिको खुद मुनाफा			
१३. कर्मचारी बोनस व्यवस्था			
१४. आयकर व्यवस्था			
• यस वर्षको कर व्यवस्था			
• त्रिगत वर्षसम्मको कर व्यवस्था			
• यस वर्षको स्थगन कर आम्दानी/खर्च			
खुद नाफा/नोक्सान			

४.१८ देखि ४.२८ सम्मका अनुसूचीहरू नाफा नोक्सान हिसावका अभिन्न अंग हुन् ।

..... लिमिटेड
नाफा नोक्सान बाँडफाँड हिसाब
मिति ..... देखि ..... सम्म

विवरण	अनुसूची	यस वर्ष रू	गत वर्ष रू.
आम्दानी			
१. गत वर्षसम्मको संचित मुनाफा			
२. यस वर्षको मुनाफा			
३. सटही घटबढ कोष			
जम्मा			
खर्च			
१. गत वर्षसम्मको संचित नोक्सान			
२. यस वर्षको नोक्सान			
३. साधारण जगेडाकोष			
४. भैपरी आउने जगेडा			
५. संस्था विकास कोष			
६. लाभांश समीकरण कोष			
७. कर्मचारी सम्बन्धी जगेडाहरू			
८. प्रस्तावित लाभांश			
९. प्रस्तावित बोनस शेयर			
१०. विशेष जगेडा कोष			
११. सटही घटबढ कोष			
१२. पुँजी फिर्ता जगेडा कोष			
१३. पुँजी समायोजन कोष			
१४.			
जम्मा			
१५. सञ्चित मुनाफा/(नोक्सान)			

..... लिमिटेड
इक्विटीमा भएको परिवर्तन सम्बन्धि विवरण
आ.व. २०..../.....(रु.)

विवरण	शेयर पूँजी	सञ्चित ना.नो.	साधारण जगेडा कोष	पूँजगत जगेडा कोष	शेयर प्रिमियम	सटही घटबढ कोष	स्थगन कर जगेडा	अन्य जगेडा तथा कोष	कुल रकम
शुरु मौज्दात									
स्थगन कर									
समायोजित शुरु मौज्दात									
समायोजन									
.....									
.....									
.....									
.....									
अन्तिम मौज्दात									

.....लिमिटेड
नगद प्रवाह विवरण
मिति ..... देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
(क) कारोबार संचालनबाट नगद प्रवाह		
१. नगद प्राप्ति		
१.१ व्याज आम्दानी		
१.२ कमिशन तथा डिष्काउन्ट आम्दानी		
१.३ विदेशी विनिमय कारोवारबाट आम्दानी		
१.४ अपलेखित कर्जाको असुली		
१.५ अन्य आम्दानी		
२. नगद भुक्तानी		
२.१ व्याज खर्च		
२.२ कर्मचारी खर्च		
२.३ कार्यालय संचालन खर्च		
२.४ आयकर भुक्तानी		
२.५ अन्य खर्च		
कार्यगत पुंजी गतिविधि अधिको नगद प्रवाह		
सञ्चालन सम्बन्धी चालू सम्पत्तिमा कमी/(वृद्धि)		
१. माग तथा अल्प सूचनामा प्राप्त हुने रकममा कमी/(वृद्धि)		
२. अन्य अल्पकालीन लगानीमा कमी/(वृद्धि)		
३. कर्जा तथा विल्स खरिदमा कमी/(वृद्धि)		
४. अन्य सम्पत्तिमा कमी/(वृद्धि)		
सञ्चालन सम्बन्धि चालू दायित्वमा (कमी)/वृद्धि		
१. निक्षेप दायित्वमा (कमी)/वृद्धि		
२. सर्टिफिकेट अफ डिपोजिटमा (कमी)/वृद्धि		
३. अल्पकालीन सापटीमा (कमी) /वृद्धि		
४. अन्य दायित्वमा (कमी)/ वृद्धि		
(ख) लगानी कारोवारमा नगद प्रवाह		
१. दीर्घकालीन लगानीमा कमी/(वृद्धि)		
२. स्थीर सम्पत्तिमा कमी/(वृद्धि)		
३. दीर्घकालीन लगानीमा व्याज आम्दानी		
४. लाभांश आम्दानी		
५. अन्य		
(ग) वित्तीय श्रोत कारोवारबाट नगद प्रवाह		
१. दीर्घकालीन ऋण (वण्ड, डिबेन्चर आदि) मा वृद्धि/(कमी)		
२. शेयर पुंजीमा वृद्धि/(कमी)		
३. अन्य दायित्वमा वृद्धि/(कमी)		
४. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त सहूलियत/पुनरकर्जामा वृद्धि/(कमी)		
(घ) नगद तथा बैंक मौज्दातको विनिमय दरमा भएको फरकबाट आम्दानी / खर्च		
(ङ) यस वर्षको सम्पूर्ण गतिविधिबाट नगद प्रवाह		
(च) नगद तथा बैंकमा रहेको शुह मौज्दात		
(छ) नगद तथा बैंकमा रहेको अन्तिम मौज्दात		

..... लिमिटेड
शेयर पुँजी तथा स्वामित्व
(... .. आषाढ मसान्त)

अनुसूची ४.१

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. शेयर पुँजी		
१.१ अधिकृत पुँजी		
क) ..... साधारण शेयर प्रति शेयर रू. .... ले		
ख) ..... ननरिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू. .... ले		
ग) ..... रिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू. ....ले		
१.२ जारी पुँजी		
क) ..... साधारण शेयर प्रति शेयर रू..... ले		
ख) ..... ननरिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू. .... ले		
ग) ..... रिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू.....ले		
१.३ चुक्ता पुँजी		
क) ..... साधारण शेयर प्रति शेयर रू..... ले		
ख) ..... ननरिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू..... ले		
ग) .....रिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू. ....ले		
१.४ प्रस्तावित बोनस शेयर		
१.५ कल्स इन एडभान्स		
१.६ जम्मा रकम (१.३+१.४+१.५)		

शेयर स्वामित्व विवरण	यस वर्ष रू.		गत वर्ष रू.	
	प्रतिशत	शेयर पुँजी	शेयर पुँजी	प्रतिशत
१. स्वदेशी स्वामित्व				
१.१ नेपाल सरकार				
१.२ "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू				
१.३ अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू				
१.४ अन्य संस्थाहरू				
१.५ सर्वसाधारण				
१.६ अन्य				
२. वैदेशिक स्वामित्व				
जम्मा				

नोट:माथि अनुसूचीमा उल्लिखित विवरण अन्तर्गत ०.५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी स्वामित्व भएको व्यक्ति/समूह/फर्म/कम्पनी भए, निजहरूको नाम, प्रतिशत र रकम स्पष्ट खुलाउनु पर्नेछ । प्रतिशत उल्लेख गर्दा शेयर संख्याको आधारमा गणना गर्नु पर्नेछ ।

..... लिमिटेड
जगेडा तथा कोषहरू
(... .. आषाढ मसान्त)

अनुसूची ४.२

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. साधारण/बैधानिक जगेडा कोष		
२. पुँजीगत जगेडा कोष		
३. पुँजी फिर्ता जगेडा कोष (Capital Redemption Reserve)		
४. पुँजी समायोजन कोष		
५. अन्य जगेडा तथा कोष		
५.१. भैपरी आउने जगेडा		
५.२. संस्था विकास कोष		
५.३. लाभांश समिकरण कोष		
५.४. विशेष जगेडा कोष		
५.५. सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन कोष		
५.६. स्थगन कर जगेडा		
५.७. अन्य स्वतन्त्र कोष		
५.८. अन्य जगेडा कोष		
६. सञ्चित नाफा/नोक्सान		
७. सटही घटबढ कोष		
८. जम्मा		

..... लिमिटेड
ऋणपत्र तथा वण्ड
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१ ..... प्रतिशत वण्ड/ऋणपत्र प्रति वण्ड/ऋणपत्र ..... रू. ले ... मिति ..... मा जारी भएको र मिति .....मा चुक्ता हुने (हालसम्मको Redemption Reserve रकम रू. ....)		
२ ..... प्रतिशत वण्ड/ऋणपत्र प्रति वण्ड/ऋणपत्र ..... रू. ले ... मिति ..... मा जारी भएको र मिति .....मा चुक्ता हुने (हालसम्मको Redemption Reserve रकम रू. ....)		
३		
४. जम्मा १+२+३		

नोट: सुरक्षण राखी ऋणपत्र तथा वण्ड जारी गरिएको भएमा सुरक्षणको विवरण खुलाउनु पर्नेछ ।

..... लिमिटेड
तिर्न बाँकी कर्जा (सापटी)
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
क. स्वदेशी		
१. नेपाल सरकार २. नेपाल राष्ट्र बैंक ३. रिपो दायित्व ४. अन्तर बैंक तथा वित्तीय संस्था ५. अन्य संगठित संस्थाहरू ६. अन्य		
जम्मा		
ख. विदेशी		
१. बैंकहरू २. अन्य		
जम्मा		
ग. जम्मा (क+ख)		

..... लिमिटेड
निक्षेप हिसाब
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. ब्याज तिर्नु नपने खाताहरू		
क. चल्ती हिसाब		
१. स्वदेशी मुद्रामा		
१.१ नेपाल सरकार		
१.२ "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू		
१.३ अन्य इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाहरू		
१.४ अन्य संगठित संस्थाहरू		
१.५ व्यक्तिगत		
१.६ अन्य		
२. विदेशी मुद्रामा		
२.१ नेपाल सरकार		
२.२ "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू		
२.३ अन्य इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाहरू		
२.४ अन्य संगठित संस्थाहरू		
२.५ व्यक्तिगत		
२.६ अन्य		
ख. मार्जिन		
१. कर्मचारी जमानत		
२. जमानत मार्जिन		
३. प्रतितपत्र मार्जिन		
ग. अन्य		
१. स्वदेशी मुद्रामा		
१.१ वित्तीय संस्थाहरू		
१.२ अन्य संगठित संस्थाहरू		
१.३ व्यक्तिगत		
२. विदेशी मुद्रामा		
२.१ वित्तीय संस्थाहरू		
२.२ अन्य संगठित संस्थाहरू		
२.३ व्यक्तिगत		
ब्याज तिर्नु नपने खाताहरूको जम्मा		
२. ब्याज तिर्नु पर्ने खाताहरू		
क. बचत हिसाब		
१. स्वदेशी मुद्रामा		
१.१ संघ संस्थाहरू		
१.२ व्यक्तिगत		
१.३ अन्य		
२. विदेशी मुद्रामा		
२.१ संघ संस्थाहरू		
२.२ व्यक्तिगत		
२.३ अन्य		
ख. मुद्दति हिसाब		
१. स्वदेशी मुद्रामा		
१.१ संघ संस्थाहरू		
१.२ व्यक्तिगत		
१.३ अन्य		
२. विदेशी मुद्रामा		
२.१ संघ संस्थाहरू		
२.२ व्यक्तिगत		
२.३ अन्य		

ग. मागेको बखत तिर्नु पर्ने हिसाब		
१. स्वदेशी मुद्रामा		
१.१ क वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू		
१.२ अन्य इ.प्रा.वित्तीय संस्थाहरू		
१.३ अन्य संगठित संस्थाहरू		
१.४ व्यक्तिगत		
१.५ अन्य		
२. विदेशी मुद्रामा		
२.१ क वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरू		
२.२ अन्य इ.प्रा. वित्तीय संस्थाहरू		
२.३ अन्य संगठित संस्थाहरू		
२.४ व्यक्तिगत		
२.५ अन्य		
घ. सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट		
१. संगठित संस्था		
२. व्यक्तिगत		
३. अन्य		
व्याज तिर्नु पर्ने खाताहरूको जम्मा		
(१+२) जम्मा निक्षेप		

अनुसूची ४.६

..... लिमिटेड
भुक्तानी दिनपर्ने विलहरू
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. स्वदेशी मुद्रा		
२. विदेशी मुद्रा		
जम्मा		

अनुसूची ४.७

..... लिमिटेड
अन्य दायित्व
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. पेन्सन/उपदान कोष		
२. कर्मचारी सञ्चय कोष		
३. कर्मचारी कल्याण कोष		
४. कर्मचारी वोनस व्यवस्था		
५. निक्षेपमा भुक्तानी दिन बाँकी व्याज		
६. सापटीमा भुक्तानी दिन बाँकी व्याज		
७. पाकी नसकेको डिस्काउण्ट र कमिशन		
८. सण्ड्री क्रेडिटर्स		
९. शाखा मिलान हिसाव		
१०. स्थगन कर दायित्व		
११. भुक्तानी दिन बाँकी लाभांश		
१२. अन्य		
जम्मा		

अनुसूची ४.८

..... लिमिटेड
नगद मौज्दात
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. स्वदेशी मुद्रा (सिक्का समेत)		
२. विदेशी मुद्रा		
जम्मा		

अनुसूची ४.९

..... लिमिटेड
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	स्वदेशी मुद्रा	विदेशी मुद्रा रू.मा			कुल रू.	गत वर्ष रू.
		भा.रू.	परिवर्त्य वि.मु.	जम्मा		
१. नेपाल राष्ट्र बैंक						
क. चल्ती खाता						
ख. अन्य खाता						

अनुसूची ४.१०

..... लिमिटेड
बैंक/वित्तीय संस्थामा रहेको मौज्दात
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	स्वदेशी मुद्रा	विदेशी मुद्रा रू.मा			कुल रू.	गत वर्ष रू.
		भा.रू.	परिवर्त्य वि.मु.	जम्मा		
१. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु						
क. चल्ती खाता						
ख. अन्य खाता						
२. विदेशी बैंकहरु						
क. चल्ती खाता						
ख. अन्य खाता						
जम्मा						

नोट: सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु समर्थन पत्र अनुसारको कुल मौज्दात रू. ....

अनुसूची ४.११

..... लिमिटेड
माग तथा अल्पसूचनामा प्राप्त हुने रकमहरु
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. स्वदेशी मुद्रामा		
२. विदेशी मुद्रामा		
जम्मा		

..... लिमिटेड
लगानी
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	प्रयोजन		यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
	व्यापारिक	अन्य		
१ नेपाल सरकारको ट्रेजरी विल				
२ नेपाल सरकारको बचत पत्र				
३ नेपाल सरकारको अन्य ऋणपत्र				
४ नेपाल राष्ट्र बैंक ऋण पत्र				
५ विदेशी ऋण पत्र				
६ स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्था				
७ विदेशी बैंक				
८ संगठित संस्थाहरुको शेयर				
९ संगठित संस्थाहरुको डिभेन्चर तथा बन्ड				
१० अन्य लगानी				
कुल लगानी				
व्यवस्था				
खुद लगानी				

अनुसूची ४.१२(क)

शेयर, डिभेन्चर तथा वण्डमा लगानी

विवरण	परल मोल रू.	बजार मुल्य अनुसार रू.	व्यवस्था रकम रू.	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. शेयर लगानी					
१.१ ..... कम्पनी (प्रा.लि./लि.)					
..... साधारण शेयर, प्रति शेयर ..... ले चूक्ता					
१.२ ..... कम्पनी (प्रा.लि./लि.)					
..... साधारण शेयर (मध्ये...वोनस समेत) प्रति शेयर....ले चूक्ता					
१.३ ..... कम्पनी (प्रा.लि./लि.)					
..... प्रतिशत .... प्रिफरेन्स शेयर प्रति शेयर रू. .... ले चूक्ता					
२. डिभेन्चर तथा वण्ड लगानी					
२.१ ..... कम्पनी (प्रा.लि./लि.)					
..... प्रतिशत डिभेन्चर/वण्ड प्रति डिभेन्चर/वण्ड ..... रू. ले ...					
२.२					
२.३					
कुल लगानी					
३. जोखिम सम्बन्धी व्यवस्था					
३.१ गत वर्ष सम्मको व्यवस्था					
३.२ यस वर्षको थप/घट					
कुल व्यवस्था					
खुद लगानी					

नोट: ३ वर्ष भन्दावढी समयदेखि लाभांश घोषणा तथा वितरण नगरेका कम्पनीहरू भएमा त्यस्ता कम्पनीहरूको नाम खुलाउनु पर्नेछ ।

..... लिमिटेड
व्यापारिक लगानी (Held for Trading)
(... .. मसान्त)

विवरण	परल मूल्य	पछिल्लो बजार मूल्य (क)	हालको बजार मूल्य (ख)	यस वर्ष नाफा/ (नोक्सान) रकम (ख-क)	गत वर्ष नाफा/ (नोक्सान) रकम	कैफियत
१. नेपाल सरकारको ट्रेजरी बिल						
२. नेपाल सरकारको बचतपत्र						
३. नेपाल सरकारको अन्य ऋणपत्र						
४. ने.रा. बैंक ऋणपत्र						
५. विदेशी ऋणपत्र						
६. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर						
७. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको डिवेन्चर तथा बण्ड						
८. स्वदेशी संगठित संस्थाको शेयर, डिवेन्चर तथा बण्ड						
९. विदेशी बैंक लगानी (Placement)						
१०. Interbank Lending						
११. अन्य लगानी						
कुल लगानी						

..... लिमिटेड
भुक्तानी मितिसम्म धारण गर्ने लगानी (Held to Maturity)
(... .. मसान्त)

विवरण	परल मूल्य (क)	हालसम्मको क्षति रकम (ख)	यसवर्षको क्षति रकम (ग)	यस वर्ष नाफा/ (नोक्सान) रकम (क-ख-ग)	गत वर्ष नाफा/ (नोक्सान) रकम	कैफियत
१. नेपाल सरकारको ट्रेजरी बिल						
२. नेपाल सरकारको बचतपत्र						
३. नेपाल सरकारको अन्य ऋणपत्र						
४. ने.रा. बैंक ऋणपत्र						
५. विदेशी ऋणपत्र						
६. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर						
७. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको डिवेन्चर तथा बण्ड						
८. स्वदेशी संगठित संस्थाको शेयर, डिवेन्चर तथा बण्ड						
९. विदेशी बैंक लगानी (Placement)						
१०. अन्य लगानी						
कुल लगानी						

..... लिमिटेड
बिक्रीको लागि उपलब्ध लगानी (Available for Sale)
(... .. मसान्त)

विवरण	परल मूल्य	पछिल्लो बजार मूल्य (क)	हालको बजार मूल्य (ख)	यस वर्ष कोष समायोजन रकम (ख-क)	गत वर्ष नाफा/ (नोक्सान) रकम	कैफियत
१. नेपाल सरकारको ट्रेजरी बिल						
२. नेपाल सरकारको बचतपत्र						
३. नेपाल सरकारको अन्य ऋणपत्र						
४. ने.रा. बैंक ऋणपत्र						
५. विदेशी ऋणपत्र						
६. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर						
७. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको डिबेन्चर तथा बण्ड						
८. स्वदेशी संगठित संस्थाको शेयर, डिबेन्चर तथा बण्ड						
९. विदेशी बैंक लगानी (Placement)						
१०. अन्य लगानी						
कुल लगानी						

अनुसूची ४.१३

..... लिमिटेड
कर्जा सापट तथा बिल खरिद वर्गीकरण र सोको लागि व्यवस्था
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	कर्जा					खरिद तथा डिफ्फाउन्ट गरिएका बिल			यस वर्ष रु.	गतवर्ष रु.
	स्वदेशी		विदेशी	जम्मा	स्वदेशी	विदेशी	जम्मा			
	विपन्न वर्ग	अन्य								
	विमित	अविमित								
१. सक्रिय कर्जा सापट (Performing Loan)										
असल										
२. निस्क्रीय कर्जा सापट (Non Performing Loan)										
२.१ पुनरसंरचना/ पुनर्तालिकीकरण										
२.२ कमसल										
२.३ शंकास्पद										
२.४ खराब										
(क) कुल कर्जा										
३. कर्जा नोक्सानी व्यवस्था										
३.१ असल										
३.२ पुनरसंरचना/पुनर्तालिकीकरण										
३.३ कमसल										
३.४ शंकास्पद										
३.५ खराब										
(ख) कुल व्यवस्था										
४. गत वर्षसम्मको व्यवस्था										
४.१ असल										
४.२ पुनरसंरचना / पुनर्तालिकीकरण										
४.३ कमसल										
४.४ शंकास्पद										
४.५ खराब										
(ग) गत वर्षसम्मको कुल व्यवस्था										
(घ) गत वर्षको व्यवस्थाबाट फिर्ता										
(ड.) यस वर्षको थप व्यवस्था										
यस वर्षको खुद थपघट										
खुद कर्जा (क-ख)										

..... लिमिटेड
कर्जा, सापट र विल्स खरिदको सुरक्षण
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
(क) सुरक्षित		
१. चल/अचल सम्पत्तिको सुरक्षणमा		
२. स्वदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको जमानतमा		
३. सरकारी जमानतमा		
४. अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत बैंकको जमानतमा		
५. निर्यात कागजात (Export Document) को सुरक्षणमा		
६. मुद्दति रसिदको सुरक्षणमा		
(क) संस्थाको आफ्नै मुद्दति रसिदको सुरक्षण		
(ख) अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको मुद्दति रसिदको सुरक्षण		
७. सरकारी ऋणपत्रको सुरक्षणमा		
८. काउण्टर जमानतमा		
९. व्यक्तिगत जमानतमा		
१०. अन्य सुरक्षणमा		
(ख) असुरक्षित		
जम्मा		

..... लिमिटेड
स्थिर सम्पत्ति
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	सम्पत्ति					यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
	भवन	परिवहन साधन	मेशिनरी	कार्यालय सामान	अन्य		
१. परलमोल							
(क) गत वर्षको मौज्दात							
(ख) यस वर्ष थप							
(ग) यस वर्ष पुनर्मूल्याङ्कन/पुनर्लेखन							
(घ) यस वर्षको विक्री							
(ङ) यस वर्षको अपलेखन							
कुल (क+ख+ग+घ+ङ) परलमोल							
२. हास कट्टी							
(क) गत वर्षसम्मको							
(ख) यस वर्षको							
(ग) हासकट्टी पुनर्मूल्याङ्कन/पुनर्लेखन							
(ग) हासकट्टी रकम समायोजन/फिर्ता							
कुल हासकट्टी							
३. बुक भ्यालू (WDV*) (१-२)							
४. जग्गा							
५. पूँजीगत निर्माण (पूँजीकरण गरिनु पर्ने)							
६. लीज होल्ड सम्पत्ति							
जम्मा (३+४+५+६)							

*Written Down Value

..... लिमिटेड
गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति
(... .. आषाढ मसान्त)

ऋणी वा पार्टीको नाम ठेगाना	गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति सकार गरेको मिति	कुल गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति रकम रु.	नोक्सानी व्यवस्था		खुद गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति रु.	गत वर्ष रु.
			प्रतिशत	रकम रु.		
कुल जम्मा						

..... लिमिटेड
अन्य सम्पत्ति
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रु.	गत वर्ष रु.
१. मसलन्द मौज्दात		
२. लगानीमा असुल गर्न बाँकी आम्दानी		
३. कर्जामा असुल गर्न बाँकी व्याज न्यून: व्याज मुलतवी रकम		
४. असुल गर्न बाँकी कमिशन		
५. सन्ड्री डेटर्स		
६. कर्मचारी सापटी र पेशकी		
७. अप्रिम भुक्तानी		
८. मार्गस्थ नगद		
९. मार्गस्थ अन्य (चेक समेत)		
१०. विना सुचना ड्राफ्टको भुक्तानी		
११. अपलेखन हुन बाँकी खर्च		
१२. शाखा मिलान हिसाव		
१३. स्थगन कर सम्पत्ति		
१४. अन्य		
जम्मा		

..... लिमिटेड
अन्य सम्पत्ति (थप विवरण)
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रु.				गत वर्ष रु.
	१ वर्षसम्म	१ वर्षदेखि माथि ३ वर्षसम्म	३ वर्षभन्दा माथि	जम्मा	
१. कर्जामा असुल गर्न बाँकी व्याज					
२. विना सूचना ड्राफ्टको भुक्तानी					
३. शाखा मिलान हिसाव					
४. स्वदेशी विदेशी एजेन्सी हिसाव					

.....लिमिटेड
सम्भावित दायित्वहरू
(... .. आषाढ मसान्त)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. संस्था उपर दावी परेको तर संस्थाले दायित्व स्वीकार नगरेको		
२. प्रतितपत्रहरू (मार्जिन नघटाई पुरा रकम) (क) ६ महिना भन्दा कम अवधिको (ख) ६ महिना भन्दा बढी अवधिको		
३. पुनः डिस्काउन्ट गरिएका विलहरू		
४. म्याद नाघि नसकेको ग्यारेन्टी/बण्ड (क) विड बण्ड (ख) परफरमेन्स बण्ड (ग) अन्य ग्यारेन्टी/बण्ड		
५. चुक्ता वा भुक्तान हुन बाँकी शेयर लगानी		
६. फरवार्ड एक्स्चेञ्ज कन्ट्राक्टको बाँकी दायित्वहरू		
७. कलेक्सनमा रहेका विलहरू		
८. मञ्जुरी तथा समर्थन (Acceptance & Endorsement)		
९. प्रत्याभूति प्रतिवद्धता (Underwriting Commitment)		
१०. अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिवद्धता (Irrevocable Loan Commitment)		
११. अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत बैंकको काउण्टर ग्यारेन्टीमा दिएको ग्यारेन्टी		
१२. अग्रिम भुक्तानी ग्यारेन्टी (Advance Payment Guarantee)		
१३. कर्जा प्रवाहको लागि वित्तीय जमानत (Financial Guarantee)		
१४. आयकर वापत सम्भावित दायित्व (Contingent Liabilities on Income Tax)		
१५.		

.....लिमिटेड
ब्याज आम्दानी
मिति .....देखि .....सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
क. कर्जा सापट र अधिविकर्षमा		
१. कर्जा सापट		
२. अधिविकर्ष		
ख. लगानीमा		
१. नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र (क) ट्रेजरी बिल्स (ख) विकास ऋणपत्र (ग) राष्ट्रिय बचत पत्र		
२. विदेशी ऋणपत्र (क) (ख)		
३. नेपाल राष्ट्र बैंकको ऋणपत्र		
४. डिभेन्चर तथा बण्ड		
५. अन्तर बैंक लगानीमा ब्याज (क) बैंक/वित्तीय संस्थाहरू (ख) अन्य संस्थाहरू		
ग. एजेन्सी मौज्दातमा		
१. स्वदेशी बैंक/वित्तीय संस्थाहरू		
२. विदेशी बैंकहरू		
घ. माग तथा अल्प सूचनामा प्राप्त हुने मौज्दातमा		
१. स्वदेशी बैंक/वित्तीय संस्थाहरू		
२. विदेशी बैंकहरू		
ङ. अन्यमा		
१. सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट		
२. अन्तर बैंक/वित्तीय संस्था कर्जा		
३. अन्य		
जम्मा		

.....लिमिटेड
ब्याज खर्च
मिति.....देखि..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
क. निक्षेप दायित्वमा		
१. मुद्दति निक्षेप		
१.१ स्वदेशी मुद्रा		
१.२ विदेशी मुद्रा		
२. बचत निक्षेप		
२.१ स्वदेशी मुद्रा		
२.२ विदेशी मुद्रा		
३. मागेको बखत तिर्नुपर्ने निक्षेप		
३.१ स्वदेशी मुद्रा		
३.२ विदेशी मुद्रा		
४. सर्टिफिकेट अफ डिपोजिटस्		
ख. कर्जा सापटमा		
१. ऋणपत्र तथा बण्ड		
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त कर्जा		
३. अन्तर बैंक/वित्तीय संस्था कर्जा		
४. अन्य संगठित संस्था		
५. अन्य कर्जा		
ग. अन्यमा		
१.		
२.		
जम्मा		

.....लिमिटेड
कमिशन तथा डिस्काउन्ट
मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
क. बिल्स खरिद तथा डिस्काउन्ट		
१. स्वदेशी		
२. विदेशी		
ख. कमिशन		
१. प्रतिपत्र		
२. जमानतपत्र		
३. कलेक्सन फी		
४. रेमिटेन्स फी		
५. क्रेडिट कार्ड		
६. शेयर प्रत्याभुति/निष्काशन		
७. सरकारी कारोबार वापत		
८. इ.प्रा. कमिशन वापत		
९. बट्टा आमदानी		
ग. अन्य		
जम्मा		

.....लिमिटेड
अन्य सञ्चालन आम्दानी
मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. सेफ डिपोजिट भल्टको भाडा		
२. क्रेडिटकार्ड निष्काशन तथा नवीकरण		
३. ATM कार्ड निष्काशन तथा नवीकरण		
४. टेलेक्स/टि.टि.		
५. सेवा शुल्क		
६. नवीकरण शुल्क		
७. अन्य		
जम्मा		

.....लिमिटेड
सटही घटबढ आम्दानी/नोक्सान
मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
(क) विनिमय दरमा भएको फरकबाट		
(ख) विदेशी मुद्रा कारोबारबाट (बढ्दा बाहेक)		
जम्मा आम्दानी/(नोक्सान)		

.....लिमिटेड
कर्मचारी खर्च
मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. तलव		
२. भत्ता		
३. सञ्चयकोषमा थप		
४. तालिम खर्च		
५. पोशाक		
६. औषधोपचार		
७. बीमा		
८. पेन्सन तथा उपदान व्यवस्था		
९. अन्य		
जम्मा		

.....लिमिटेड
अन्य सञ्चालन खर्च
मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. घरभाडा		
२. बत्ती विजुली र पानी		
३. मर्मत तथा सम्भार		
(क) भवन		
(ख) सवारी साधन		
(ग) अन्य		
४. बीमा		
५. पोष्टेज, टेलेक्स, टेलिफोन, फ्याक्स		
६. कार्यालय उपकरण फर्निचर र सम्भार		
७. भ्रमण भत्ता र खर्च		
८. मसलन्द र छपाई		
९. पत्रपत्रिका तथा पुस्तक		
१०. विज्ञापन		
११. कानुनी खर्च		
१२. चन्दा		
१३. सञ्चालक समिति सम्बन्धी खर्च		
(क) बैठक भत्ता		
(ख) अन्य खर्च		
१४. साधारण सभा सम्बन्धी खर्च		
१५. लेखा परीक्षण सम्बन्धी		
(क) लेखा परीक्षण शुल्क		
(ख) अन्य खर्च		
१६. रकम स्थानान्तरण कमिशन		
१७. स्थीर सम्पत्तिमा ह्रास कट्टी		
१८. पूर्व सञ्चालन खर्च अपलेखन		
१९. शीयर निष्काशन खर्च		
२०. प्राविधिक सेवा शोधभर्ना		
२१. मनोरञ्जन खर्च		
२२. अपलेखन खर्च		
२३. सुरक्षा खर्च		
२४. कर्जा सुरक्षण प्रिमियम		
२५. कमिशन र डिस्काउण्ट		
२६. अन्य		
जम्मा		

नोट: खर्चहरू जनाउँदा जुन प्रयोजनको लागि खर्च भएको हो सोही शीर्षकमा खर्च जनाउनु पर्छ । अन्य सामान्य शीर्षकमा गाभ्न पाइने छैन । जस्तो संचालक समितिको बैठकको सिलसिलामा भएको यातायात खर्च, “संचालक समिति सम्बन्धी खर्च” अन्तर्गत “अन्य खर्च” मा जनाउनु पर्नेछ ।

.....लिमिटेड
सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था

मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा भएको वृद्धि		
२. लगानी नोक्सानी व्यवस्थामा भएको वृद्धि		
३. गैर बैकिग सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्था		
४. अन्य सम्पत्तिमा गरिएको व्यवस्था		
जम्मा		

.....लिमिटेड

गैर संचालन आम्दानी/नोक्सान

मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. लगानी बिक्रीबाट आम्दानी/(नोक्सान)		
२. सम्पत्ति बिक्रीबाट आम्दानी/(नोक्सान)		
३. लाभांश		
४. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त सहूलियत क. तोकिएको शाखाहरूको नोक्सान वापत क्षतिपूर्ति ख. ब्याज क्षतिपूर्ति ग. सटही काउन्टर		
५. अन्य		
खुद गैर संचालन आम्दानी/(नोक्सान)		

.....लिमिटेड

सम्भावित नोक्सानी व्यवस्थाबाट फिर्ता

(आर्थिक वर्ष ...../.....)

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा बाट फिर्ता		
२. गैर बैकिग सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्थाबाट फिर्ता		
३. लगानी व्यवस्थाबाट फिर्ता		
४. अन्य सम्पत्तिको व्यवस्थाबाट फिर्ता		
जम्मा		

.....लिमिटेड

असामान्य कारोवारहरूबाट भएको आम्दानी/खर्च

मिति .....देखि ..... सम्म

विवरण	यस वर्ष रू.	गत वर्ष रू.
१. अपलेखन भएको कर्जाको असुली		
२. स्वेच्छुक अवकाश खर्च		
३. असुली हुन नसक्ने कर्जाको अपलेखन (४.२८ क)		
४. अन्य खर्च/आम्दानी		
५.		
जम्मा		

.....लिमिटेड
अपलेखित कर्जाको विवरण
(आर्थिक वर्ष ...../.....)

क्र. सं.	कर्जा प्रकार	अपलेखन गरिएको रकम	धितोको प्रकार तथा रकम	धितो मूल्यांकनको आधार	कर्जा स्वीकृत गर्ने अधिकारी/तह	कर्जा असुलीका लागि भए गरेका प्रयास	कैफियत
१.	चालू पुंजी कर्जा						
२.	परियोजना कर्जा						
३.	स्थीर पुंजी कर्जा						
४.	व्यक्तिगत कर्जा						
५.	अन्य कर्जा						
	कूल कर्जा						

नोट: आर्थिक वर्षभरीमा अपलेखन गरिएको कर्जाको विवरण माथि उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

.....लिमिटेड
संचालक, कार्यकारी प्रमुख, संस्थापक, कर्मचारी शेयरहोल्डरहरूलाई गएको कर्जा सापट विवरण
(..... आषाढ मसान्त)

खरिद तथा डिस्काउन्ट गरिएका बिलहरू र कर्जा, सापट तथा अधिविकर्षमा प्रवाहित कुल रकममध्ये सञ्चालक, कार्यकारी प्रमुख, संस्थापक, कर्मचारी, शेयर होल्डरहरू र निजहरूको परिवारका सदस्य वा त्यस्ता व्यक्ति जमानी बसेको वा म्यानेजिङ एजेन्ट भएको कुनै संस्था वा कम्पनीलाई गएको रकमको विवरण देहाय बमोजिम छ ।

संस्थापक/सञ्चालक/कार्यकारी प्रमुखको नाम	गत वर्षसम्मको बाँकी		यस वर्ष असुली		यसवर्ष थप कर्जा	आषाढ मसान्तसम्म बाँकी	
	सावाँ	ब्याज	सावाँ	ब्याज		सावाँ	ब्याज
(क) <u>सञ्चालक</u>							
१.							
२.							
(ख) <u>कार्यकारी प्रमुख</u>							
१.							
२.							
(ग) <u>संस्थापक</u>							
१.							
२.							
(घ) <u>कर्मचारी</u>							
१.							
२.							
(ङ) <u>शेयरधनीहरू</u>							
१.							
२.							
जम्मा							

.....लिमिटेड
पूँजीकोष तालिका ("ख" र "ग" वर्गको लागि)
(..... आषाढ मसान्त)

(रु. हजारमा)

विवरण	यस वर्ष	गत वर्ष
<p>(क) प्राथमिक पूँजी</p> <p>१) चुक्ता पूँजी (साधारण शेयर)</p> <p>२) प्रस्तावित वोनस शेयर</p> <p>३) शेयर प्रिमियम</p> <p>४) फिर्ता नहुने अग्राधिकार शेयर</p> <p>५) साधारण जगेडा कोष</p> <p>६) सञ्चित नाफा/(नोक्सान)</p> <p>७) वासलातमा देखाईएको चालु आ.व.को नाफा-नोक्सान हिसावको रकम</p> <p>८) पूँजी फिर्ता जगेडा कोष</p> <p>९) पूँजी समायोजन कोष</p> <p>१०) कल्स इन एडभान्स</p> <p>११) अन्य स्वतन्त्र कोषहरु</p> <p>घटाउने:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ख्याति (Goodwill) वापतको रकम - सीमाभन्दा बढी शेयर, सुरक्षणपत्रमा लगानी गरिएको रकम - वित्तीय स्वार्थ रहेको कम्पनीको धितोपत्रमा लगानी गरेको रकम - अवास्तविक सम्पत्ति - यस बैंकको निर्देशन पालना नगरी स्वप्रयोजनका लागि घरजग्गा खरिद गरेको रकम - सीमाभन्दा बढी आवास भवन निर्माण तथा जग्गा विकासमा लगानी गरेको रकम। - तोकिएको समयभित्र विक्री वितरण गर्न नसकेको शेयर प्रत्याभूति। - प्रचलित ऐन तथा कानूनले प्रतिबन्ध गरेका व्यक्ति तथा समूहहरुलाई प्रदान गरेको कर्जा तथा सुविधाहरु 		
<p>(ख) पूरक पूँजी</p> <p>१) असल कर्जाको लागि गरेको कर्जा नोक्सानी व्यवस्था</p> <p>२) अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था</p> <p>३) हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरु</p> <p>४) सुरक्षण नराखेको सहायक आवधिक ऋण</p> <p>५) सटही समीकरण कोष</p> <p>६) सम्पत्ति पूनर्मूल्याङ्कन कोष</p> <p>७) लगानी समायोजन कोष</p>		
(ग) जम्मा पूँजीकोष (क+ख)		
<p>(घ) जोखिम भारित सम्पत्तिको आधारमा कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजीकोष</p> <p>पूँजीकोष (..... प्रतिशत)</p> <p>प्राथमिक पूँजी (..... प्रतिशत)</p>		
<p>पूँजीकोष (अधिक/न्यून) (..... प्रतिशतले)</p> <p>प्राथमिक पूँजी (अधिक/न्यून) (..... प्रतिशतले)</p>		

.....लिमिटेड
जोखिम भारत सम्पत्ति विवरण तालिका ("ख" र "ग" वर्गको लागि)
(..... आपाढ मसान्त)

बिबरण	भार	यस वर्ष		गत वर्ष	
		रकम	जोखिम भारित सम्पत्ति	रकम	जोखिम भारित सम्पत्ति
(क) वासलात बमोजिमको सम्पत्ति (On-Balance-sheet Assets)					
नगद मौज्दात	०				
सुन (विनिमय योग्य)	०				
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात	०				
नेपाल सरकारको ऋणपत्रमा गरेको लगानी	०				
नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा गरेको लगानी	०				
आफ्नै मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुनेगरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	०				
सरकारी ऋण पत्रको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको कर्जा	०				
बचत पत्रको पाउनु पर्ने ब्याज रकम (Accrued Interest)	०				
विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना हुने युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषमा "ख" र "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले जम्मा गरेको रकम	०				
स्वदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा रहेको मौज्दात/मुद्दति रसिदको दावी (Claims)	२०				
अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको मुद्दति रसिदको धितोमा पूर्ण सुरक्षित हुने गरी प्रदान गरेको मुद्दति रसिद धितो कर्जा	२०				
विदेशी बैंकहरुमा रहेको मौज्दात	२०				
माणिको बखत प्राप्त हुने रकम (Money at Call)	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको ग्यारेण्टीमा गएको कर्जा	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) बैंकमा गरेको अन्य लगानी	२०				
अन्तर बैंक सापटी	२०				
शेयर, डिभेन्चर एवं बण्डमा भएको लगानी	१००				
अन्य लगानीहरु	१००				
कर्जा, सापट तथा विल्स खरिद/डिस्काउण्ट समेत (कुल रकम)	१००				
स्थीर सम्पत्तिहरु	१००				
पाउनु पर्ने अन्य खुद ब्याज रकम	१००				
अन्य सबै सम्पत्तिहरु (खुद अग्रिम कर दाखिला बाहेक)	१००				
सीमा नाघेको रियल स्टेट/आवासीय घर कर्जा	१५०				
(क) जम्मा					
(ख) वासलात बाहिरका कारोवारहरु (Off-balance sheet Items)					
विल्स कलेक्सन	०				
अग्रिम विदेशी विनिमय सम्झौता	१०				
६ महिनाभन्दा कम अवधिको प्रतित-पत्र (पूरे रकम)	२०				
अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) विदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काउण्टर ग्यारेण्टीमा जारी गरेको ग्यारेण्टी	२०				
६ महिनाभन्दा बढी अवधिको प्रतित-पत्र (पूरे रकम)	५०				
विडबण्ड, परफरमेन्स बण्ड र प्रत्याभूति (Underwriting) सम्बन्धी प्रतितबद्धता	५०				
पुनः खरिद गर्ने शर्तमा विक्री गरेको कर्जा	५०				
अग्रिम भुक्तानी ग्यारेण्टी (Advance payment Guarantee)	१००				
वित्तीय तथा अन्य जमानत (Financial and other Guarantee)	१००				
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतितबद्धता (Irrevocable Loan Commitment)	१००				
आयकर वापत सम्भावित दायित्व	१००				
Acceptance सहित अन्य सबै प्रकारका सम्भावित दायित्वहरु	१००				
पुनः डिस्काउन्ट गरिएका विलहरु	१००				
चुक्ता वा भुक्तान हुन बाँकी शेयर लगानी	१००				
भुक्तानीका लागि दावी परेको जमानत (Unpaid Guarantee Claims)	२००				
संस्थाउपर दावी परेको तर संस्थाले दायित्व स्वीकार नगरेको सम्भावित दायित्वहरु	२००				
(ख) जम्मा					
संचालन जोखिम वापत कायम गर्नुपर्ने रकम (ग)	१००				
कुल जोखिम भारत सम्पत्ति जम्मा (क) + (ख) + (ग)					

.....लिमिटेड
पूँजीकोष तालिका ("क" वर्गको लागि)
.....आषाढ

रकम रु हजारमा

विवरण	२०. आषाढमसान्त	गत आ. ब.
१.१ जोखिम भारत सम्पत्ति		
क. कर्जा जोखिम		
ख. संचालन जोखिम		
ग. बजार जोखिम		
Pillar II अन्तरगतको समायोजन		
जोड: ६.४ (क) (१०) अनुसार पर्याप्त सूचना प्रवाह नगरे बापत जोखिम भारत सम्पत्तिको ३ प्रतिशत		
जोड: अपर्याप्त तरल सम्पत्ति बापत कूल निक्षेपको .....प्रतिशत		
कूल जोखिम भारत सम्पत्ति (Pillar II अन्तरगतको समायोजन पछि)		
१.२ पूँजी कोष		
प्राथमिक पूँजी (Tier I)		
क. चुक्ता पूँजी		
ख. इरिडिमेवल नन् क्युम्युलेटिभ प्रिफरेन्स शेयर		
ग. शेयर प्रिमियम		
घ. प्रस्तावित बोनस शेयर		
ङ. साधारण जगेडा कोष		
च. संचित नाफा/(नोक्सान) गत आ.व. सम्मको		
छ. चालू आ.व.को नाफा/(नोक्सान)		
ज. पूँजी फिर्ता समायोजन कोष		
झ. पूँजी समायोजन कोष		
ञ. लाभांश समीकरण कोष		
ट. ऋणपत्र भूक्तानी कोष		
ठ. स्थगन कर जगेडा		
ड. अन्य स्वतन्त्र कोषहरु		
घटाउने :		
क. ख्याति वापतको रकम		
ख. अपलेखन नगरिएका विविध सम्पत्ति		
ग. इजाजत प्राप्त संस्थामा गरिएको शेयर लगानी		
घ. वित्तीय स्वार्थ रहेको कम्पनीमा रहेको लगानी		
ङ. सीमाभन्दा बढी लगानी		
च. प्रत्याभूति (Underwriting) अन्तर्गत गरिएको लगानी		
छ. पारस्परिक कस होल्डिंग		
ज. प्रयोगमा नआएको तथा सीमा भन्दा बढि खरिद गरेको घर जग्गा		
झ. अन्य		
Pillar II अन्तरगतको समायोजन		
घटाउने: ६.४ (क) (१) अनुसार अपर्याप्त व्यवस्था		
घटाउने: ६.४ (क) (२) अन्तरगत सम्बन्धित पक्षलाई तथा निषेधित क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा सुविधा		
प्रक पूँजी (Tier II)		
क. क्युम्युलेटिभ र रिडिमेवल प्रिफरेन्स शेयर		
ख. सुरक्षण नराखिएको सहायक आवधिक ऋण		
ग. हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरु		
घ. असल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
ङ. सटही समीकरण कोष		
च. लगानी समायोजन कोष		
छ. सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन कोष		
ज. अन्य कोष		
१.३ पूँजीकोष अनुपात		
प्राथमिक पूँजी/कूल जोखिम भारत सम्पत्ति (Tier I)		
पूँजी कोष/कूल जोखिम भारत सम्पत्ति (Tier I & Tier II)		

लिमिटेड

आषाढको

कर्जा जोखिम ("क" वर्गको लागि)

रकम रु हजारमा

; DkIQ	20= cfiff(d; ffit						ut cfa=	
	Istfj l dllo	Ij z]f Joj :yf	गणना गर्न सकिने CRM	vb /sd	hf]vd ef/ %	hf]vd efl/t /sd	vb /sd	hf]vd efl/t /sd
j f; nftleqsf]sf/fj f/	-s.	-v.	-u.	#=-s.- -v--u.	.a.	-r.-#X .a.		
नगद मौज्जात					0			
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात					0			
सुन					0			
नेपाल सरकारको ऋणपत्रमा लगानी					0			
नेपाल सरकार उपरको सम्पूर्ण दावी					0			
नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा गरिएको लगानी					0			
नेपाल राष्ट्र बैंक उपरको सम्पूर्ण दावी					0			
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA rating 0-1)					0			
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating -2)					२०			
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating -3)					५०			
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating 4-6)					१००			
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating-7)					१५०			
BIS, IMF, ECB, EC र बहुपक्षीय विकास बैंकहरु उपरको दावी					0			
अन्य बहुपक्षीय विकास बैंकहरु उपरको दावी					१००			
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating 0-1)					२०			
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating -2)					५०			
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating 3-6)					१००			
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating -7)					१५०			
तोकिएको पुजीकोष कायम गर्ने स्वदेशी बैंक उपरको दावी					२०			
तोकिएको पुजीकोष कायम नगर्ने स्वदेशी बैंक उपरको दावी					१००			
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating 0-1)					२०			
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating -2)					५०			
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating 3-6)					१००			
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating -7)					१५०			
तोकिएको पुजीकोषमा १ प्रतिशत भन्दा बढीले पुजीकोष कायम गर्ने SAARC क्षेत्रभित्र स्थापना भएका विदेशी बैंक उपरको दावी					२०			
स्वदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी					१००			
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating 0-1)					२०			
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating -2)					५०			
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating 3-6)					१००			
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating -7)					१५०			
उपभोग्य तथा साना कर्जा (Regulatory Retail Portfolio) (भाका ननाघेको)					७५			
ग्रानुलारिटी सीमा बाहेक अन्य शर्त पालना गरेको उपभोग्य तथा साना कर्जा (Regulatory Retail Portfolio except for Granularity)					१००			
आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी					६०			
आवासिय घरजग्गाबाट पूर्ण सुरक्षित नभएको दावी					१५०			
आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी (भाका नाघेको)					१००			
व्यापारिक घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी					१००			
भुक्तानी अवधि समाप्त भईसकेको दावी (आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी बाहेक)					१५०			
उच्च जोखिमयुक्त दावी					१५०			

स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत कम्पनीको शेयर र अन्य पूजीगत उपकरणमा भएको लगानी				१००			
स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत नभएको कम्पनीको शेयर र अन्य पूजीगत उपकरणमा भएको लगानी				१५०			
आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित कर्मचारी कर्जा				६०			
प्राप्त हूनूपर्ने व्याज/नेपाल सरकारको धितोपत्रमा दावी				०			
मार्गस्थ नगद तथा भूक्तानी प्राप्तहुने क्रममा रहेको अन्य नगद सम्पत्ति				२०			
अन्य सम्पत्ति				१००			
hDdf							
j f; nft j flx/sf]sf/f] f/							
जूनसुकै बेला फिर्ता लिन सकिने प्रतिबद्धता				०			
विल्स कलेक्सन				०			
अग्रिम विनिमय सम्झौता				१०			
६ महिनाभन्दा कम अवधिको प्रतित-पत्र स्वदेशी कारोबार पक्ष				२०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)				२०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)				५०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)				१००			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)				१५०			
६ महिनाभन्दा बढी अवधिको प्रतित-पत्र स्वदेशी कारोबार पक्ष				५०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)				२०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)				५०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)				१००			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)				१५०			
विड वण्ड, परफरमेन्स वण्ड, काउण्टर ग्यारेण्टी स्वदेशी कारोबार पक्ष				५०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)				२०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)				५०			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)				१००			
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)				१५०			
प्रत्याभूति (Underwriting) सम्बन्धि प्रतिबद्धता				५०			
बैंकबाट सुरक्षणको रूपमा प्रदान गरिएका जमानतहरू (Lending of Bank's Securities or Posting of Securities as collateral)				१००			
पुनः खरिद सम्झौता अन्तर्गतको कर्जा				१००			
अग्रिम भूक्तानी जमानत				१००			
वित्तीय जमानत				१००			
स्वीकार तथा दरपिठ Acceptance and Endorsements				१००			
भूक्तानी नगरिएको भाग तथा आंशिक भूक्तानी गरिएको शेयर तथा सुरक्षण (Unpaid portion of Partly paid shares and Securities)				१००			
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता छोटा अवधि				२०			
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता लामो अवधि				५०			
अन्य सम्भावित दायित्वहरू				१००			
भूक्तानीको लागि दावी परेका जमानत बापतको संभावित दायित्व				२००			
hDdf							
sh shf(hf]vd							
Pillar II अन्तरगतको समायोजन							
जोडः ६.४ (क) (३) अन्तर्गत प्रति ग्राहक कर्जा तथा सुविधा सीमाभन्दा बढी प्रवाहित कर्जा तथा सुविधाको १० प्रतिशत							
जोडः ६.४ (क) (४) अन्तर्गत पुन स्वीकार हुनेगरी विक्री गरिएका कर्जाहरूको १ प्रतिशत							
sh shf(hf]vd - Pillar II अन्तरगतको समायोजन पछि)							

Credit Risk Mitigation (CRM) को लागि योग्य रकम ("क" वर्गको लागि) रकम रु हजारमा

<i>shf/sd</i>	आफ्नो बैंकमा रहेको निक्षेप	अन्य बैंकमा रहेको निक्षेप	सुन	सरकार तथा नेपाल राष्ट्र बैंक	नेपाल सरकारको जमानत	अन्य देशको सरकारको जमानत	स्वदेशी बैंकको जमानत	विदेशी बहुपक्षीय विकास बैंकहरु जमानत	विदेशी बैंकको जमानत तथा सुरक्षण
<i>j f; nft leqsf]</i>									
<i>j f; nft leqsf]sf/f] f/</i>									
नगद मौज्जात									
नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात									
सुन									
नेपाल सरकारको ऋणपत्रमा लगानी									
नेपाल सरकार उपरको सम्पूर्ण दावी									
नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा गरिएको लगानी									
नेपाल राष्ट्र बैंक उपरको सम्पूर्ण दावी									
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating 0-1)									
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating -2)									
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating -3)									
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating 4-6)									
विदेशी सरकार तथा केन्द्रीय बैंक उपरको दावी (ECA Rating-7)									
BIS, IMF, ECB, EC र बहुपक्षिय विकास बैंकहरु उपरको दावी									
अन्य बहुपक्षिय विकास बैंकहरु उपरको दावी									
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating 0-1)									
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating -2)									
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating 3-6)									
सार्वजनिक संस्था उपरको दावी (ECA Rating -7)									
तोकिएको पुजीकोष कायम गर्ने स्वदेशी बैंक उपरको दावी									
तोकिएको पुजीकोष कायम नगर्ने स्वदेशी बैंक उपरको दावी									
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating 0-1)									
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating -2)									
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating 3-6)									
विदेशी बैंक उपरको दावी (ECA Rating -7)									
तोकिएको पुजीकोषमा १ प्रतिशत भन्दा बढीले पुजीकोष कायम गर्ने SAARC क्षेत्रभित्र स्थापना भएका विदेशी बैंक उपरको दावी									
स्वदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी									
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating 0-1)									
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating -2)									
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating 3-6)									
विदेशी संघ संस्थाहरु उपरको दावी (ECA Rating -7)									
उपभोग्य तथा साना कर्जा (Regulatory Retail Portfolio) भाका ननाघेको)									
उपभोग्य तथा साना कर्जा (Regulatory Retail									

Portfolio (भाका नाघेको)									
ग्रानुलरिटी सीमा बाहेक अन्य शर्त पालना गरेको उपभोग्य तथा साना कर्जा (Regulatory Retail Portfolio)									
आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी									
आवासिय घरजग्गाबाट पूर्ण सुरक्षित नभएको दावी									
आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी (भाका नाघेको)									
व्यापारिक घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी									
भुक्तानी अवधि समाप्त भईसकेको दावी (आवासिय घरजग्गाबाट सुरक्षित दावी बाहेक)									
उच्च जोखिमयुक्त दावी									
स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत कम्पनीको शेयर र अन्य पुजीगत उपकरणमा भएको लगानी									
स्टक एक्सचेन्जमा सूचीकृत नभएको कम्पनीको शेयर र अन्य पुजीगत उपकरणमा भएको लगानी									
अन्य सम्पत्ति									
hddf									
j f; nft j flx/sf]sf/f] f/									
जुनसूकै बेला फिर्ता लिन सकिने प्रतिबद्धता									
विल्स कलेक्सन									
अग्रिम विनिमय सम्झौता									
६ महिना भन्दा कम अवधिको प्रतित-पत्र स्वदेशी कारोबार पक्ष									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)									
६ महिना भन्दा बढी अवधिको प्रतित-पत्र स्वदेशी कारोबार पक्ष									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)									
विड वण्ड, परफरमेन्स वण्ड, काउण्टर ग्यारेण्टी स्वदेशी कारोबार पक्ष									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 0-1)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -2)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA 3-6)									
विदेशी कारोबार पक्ष (counter party) (ECA -7)									
दावी परेको तथा भुक्तानी नगरिएका जमानत									
प्रत्याभूति (Underwriting) सम्बन्धि प्रतिबद्धता									
बैंकबाट सुरक्षणको रूपमा प्रदान गरिएका जमानतहरू (Lending of Bank's Securities or Posting of Securities as collateral)									
पुन खरिद सम्झौता अन्तर्गतको कर्जा									
अग्रिम भुक्तानी जमानत									
वित्तीय जमानत									
स्वीकार तथा दरपिठ (Acceptance and Endorsements)									

भुक्तानी नगरिएको भाग तथा आंशिक भुक्तानी गरिएको शेयर तथा सुरक्षण (Unpaid portion of Partly paid shares and Securities)									
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता छोटो अवधि									
अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता लामो अवधि									
तोकिएको पुजीकोषमा १ प्रतिशत भन्दा बढीले पुजीकोष कायम गर्ने SAARC क्षेत्रभित्र स्थापना भएका विदेशी बैंक उपरको दावी									
अन्य सम्भावित दायित्वहरु									
hddf									
sh shf(hf)vd									

अनुसूची ४.३० (घ)

.....लिमिटेड

.....आषाढ

सञ्चालन जोखिम ("क" वर्गको लागि)

रकम रु हजारमा

ljj /)f	20=cfiff(d; f6tsf]cl#Mnf aifk?			20=cfiff(d; f6t
	cf=j ==	cf=j ==	cf=j ==	
खुद व्याज आम्दानी				
कमिशन तथा डिस्काउण्ट				
अन्य संचालन खर्च				
सटही घटवढ आम्दानी				
यस वर्षको थप व्याज मुलतवी हिसाव				
sh cfbfgl -s_				
tf]sPsf]k tzt -v_	१५%	१५%	१५%	
tf]sPsf]k tzt)j]sh cfbfgl -u_ = -s_x-v_				
; #fng hf]vdsf]nflu cfj Zos khl -#_ = -u_ sf]cf]ft				
hf]vd ef/ (Reciprocal of capital requirement) -a_				१०
; #fng hf]vdsf]nflu hf]vd efl/t /sd -r_ = -#_x-a_				
Pillar II अन्तर्गतको समायोजन				
६.४ (अ) (द) अनुसार गत तीन वर्षको कुल आम्दानी ऋणात्मक भएमा				
sh shf(tyf nufgl -lj ifz Joj :yfsf]; dfof]hg kl%_				
; #fng hf]vdsf]nflu cfj Zos khl				
hf]vd ef/ (Reciprocal of capital requirement of 10%) -%_				१०
; #fng hf]vdsf]nflu hf]vd efl/t /sd -h_ = -r_+-%_				

लिमिटेड

आषाढ

बजार जोखिम ("क" वर्गको लागि)

रकम रु हजारमा

क्र.सं.	विवरण	20=cfiff(d; f;t			20=cfiff(d; f;t labzL dbf[sf]; fibleS vb Cj :yf -g?=_
		बिदेशी मुद्राको खूद अवस्था (बि.मू.)	बिदेशी मुद्राको खूद अवस्था (ने.रु.)	बिदेशी मुद्राको सान्दर्भिक खूद अवस्था (ने.रु.)	
१	भारतीय रुपिया				
२	अमेरिकी डलर				
३	युरो				
४	पाउन्ड स्टर्लिङ				
५	स्विस फ्रैंक				
६	अस्ट्रेलियन डलर				
७	क्यानेडियन डलर				
८	सिंगापुर डलर				
९	जापानी येन				
१०	चिनिया युआन				
११	साउदी अरब रियाल				
१२	कतारी रियाल				
१३	थाई भाट				
१४	संयुक्त अरब इमिरेट दिराम				
१५	मलेसियन रिगिट				
१६	स्विडिस क्रोनर				
१७	डेनिस क्रोनर				
१८	हङकङ डलर				
१९					
२०					
	Total Open Position -S_				
	tf]sPsf]k tzt -v_			५%	
	ahf/ hf]vdsf]nflu cfj Zos k#L -u_ = -S_x-v_				
	hf]vd ef/ (Reciprocal of capital requirement) -#_ -100÷10_			१०	
	ahf/ hf]vdsf]nflu hf]vd efl/t /sd -a_ = -u_x-#_				

.....लिमिटेड
प्रमुख सूचकाङ्क
कम्तीमा विगत ५ वर्षका परिसूचकहरू

विवरण	सूचकाङ्क	आ.व.	आ.व.	आ.व.	आ.व.	आ.व.
		.....	.....	.....	.....	.....
१. खुद नाफा/कुल आमदानी प्रतिशत	प्रतिशत					
२. प्रति शेयर आमदानी	रु.					
३. प्रति शेयर बजार मूल्य	रु.					
४. मूल्य आमदानी अनुपात (PE Ratio)	अनुपात					
५. शेयर पूँजीमा लाभांश (वोनस सहित)	प्रतिशत					
६. शेयर पूँजीमा नगद लाभांस भुक्तानी	प्रतिशत					
७. ब्याज आमदानी/कर्जा तथा सापट	प्रतिशत					
८. कर्मचारी खर्च/कुल सञ्चालन खर्च	प्रतिशत					
९. कुल निक्षेप तथा सापटीमा ब्याज खर्च	प्रतिशत					
१०. सटही घटवट आमदानी/कुल आमदानी	प्रतिशत					
११. कर्मचारी वोनस/कुल कर्मचारी खर्च	प्रतिशत					
१२. खुद नाफा/कर्जा सापट	प्रतिशत					
१३. खुद नाफा/कुल सम्पत्ति	अनुपात					
१४. कुल कर्जा/निक्षेप	प्रतिशत					
१५. कुल सञ्चालन खर्च/कुल सम्पत्ति	प्रतिशत					
१६. जोखिम भारित सम्पत्तिमा पूँजीकोषको पर्याप्तता						
(क) प्राथमिक पूँजी	प्रतिशत					
(ख) पूरक पूँजी	प्रतिशत					
(ग) कुल पूँजी कोष	प्रतिशत					
१७. तरलता (CRR)	अनुपात					
१८. निष्कृत कर्जा/कुल कर्जा	प्रतिशत					
१९. ब्याज दर अन्तर (Weighted Average Interest Rate Spread)						
२०. बुक नेटवर्थ	रु.					
२१. कुल शेयर	संख्या					
२२. कुल कर्मचारी	संख्या					
२३. अन्य						

प्रमुख लेखा नीतिहरू

वार्षिक लेखा विवरणहरूसँग प्रकाशित गर्नु पर्ने ।

लेखा सम्बन्धी टिप्पणीहरू
 वार्षिक लेखा विवरणहरूसँग प्रकाशित गर्नु पर्ने ।

..... लिमिटेड
 संस्थापक/संस्थापक समूहका शेयरधनीले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा धितो राखी कर्जा लिएको विवरण

क्र. सं.	संस्थापक/संस्थापक समूह अन्तर्गत पर्ने शेयरधनीको नाम	संस्थापकको स्वामित्वमा कायम रहेको शेयर		कर्जा विवरण			कैफियत
		कूल कित्ता संख्या	कूल चुक्ता पूँजीको प्रतिशत	कर्जा लिएको अन्य बैंक/ वित्तीय संस्थाको नाम	कर्जा रकम	धितोमा रहेको शेयर कित्ता संख्या	
१.							
२.							

..... Bank/Financial Institution Ltd.
Comparison of Unaudited and Audited Financial Statement as of FY ...../...

Rs in '000

S.No.	Particulars	As per Unaudited Financial Statement	As per Audited Financial Statement	Variance		Reasons for Variance
				In Amount	In %	
1	Total Capital and Liabilities (1.1 to 1.7)					
1.1	Paid up Capital					
1.2	Reserve and Surplus					
1.3	Debenture and Bond					
1.4	Borrowings					
1.5	Deposits (a+b)					
	a. Domestic Currency					
	b. Foreign Currency					
1.6	Income Tax Liability					
1.7	Other Liabilities					
2	Total Assets (2.1 to 2.7)					
2.1	Cash and Bank Balance					
2.2	Money at Call and Short Notice					
2.3	Investments					
2.4	Loans and Advances (a+b+c+d+e)					
	a. Real Estate Loan					
	1. Residential Real Estate Loan (Except Personal Home Loan upto Rs. 1 crore)					
	2. Business Complex & Residential Apartment Construction Loan					
	3. Income generating Commercial Complex Loan					
	4. Other Real Estate Loan (Including Land purchase & Plotting)					
	b. Personal Home Loan of Rs. 1 crore or Less					
	c. Margin Type Loan					
	d. Term Loan					
	e. Overdraft Loan/TR Loan/WC Loan					
	f. Others					
2.5	Fixed Assets					
2.6	Non Banking Assets					
2.7	Other Assets					
3	Profit and Loss Account					
3.1	Interest Income					
3.2	Interest Expense					
	A. Net Interest Income (3.1 - 3.2)					
3.3	Fees, Commission and Discount					
3.4	Other Operating Income					
3.5	Foreign Exchange Gain/Loss (Net)					
	B. Total Operating Income (A+3.3+3.4+3.5)					
3.6	Staff Expenses					
3.7	Other Operating Expenses					
	C. Operating Profit Before Provision (B -3.6 - 3.7)					
3.8	Provision for Possible Losses					
	D. Operating Profit (C -3.8)					
3.9	Non Operating Income/Expenses (Net)					
3.10	Write Back of Provision for Possible Loss					
	E. Profit from Regular Activities (D+3.9+3.10)					
3.11	Extraordinary Income/Expenses (Net)					
	F. Profit before Bonus and Taxes (E +3.11)					
3.12	Provision for Staff Bonus					
3.13	Provision for Tax					
	G. Net Profit/Loss (F - 3.12 - 3.13)					

..... Limited
Unaudited Financial Results (Quarterly)
As at ..... Quarter (...../...../200...) of the Fiscal Year 200.../200...

Rs. in '000

S.No.	Particulars	This Quarter Ending	Previous Quarter Ending	Corresponding Previous Year Quarter Ending
1	Total Capital and Liabilities (1.1 to 1.7)			
1.1	Paid up Capital			
1.2	Reserve and Surplus			
1.3	Debenture and Bond			
1.4	Borrowings			
1.5	Deposits (a+b)			
	a. Domestic Currency			
	b. Foreign Currency			
1.6	Income Tax Liability			
1.7	Other Liabilities			
2	Total Assets (2.1 to 2.7)			
2.1	Cash and Bank Balance			
2.2	Money at Call and Short Notice			
2.3	Investments			
2.4	Loans and Advances (a+b+c+d+e)			
	a. Real Estate Loan			
	1. Residential Real Estate Loan (Except Personal Home Loan upto Rs. 1 crore)			
	2. Business Complex & Residential Apartment Construction Loan			
	3. Income generating Commercial Complex Loan			
	4. Other Real Estate Loan (Including Land purchase & Plotting)			
	b. Personal Home Loan of Rs. 1 crore or Less			
	c. Margin Type Loan			
	d. Term Loan			
	e. Overdraft Loan/TR Loan/WC Loan			
	f. Others			
2.5	Fixed Assets			
2.6	Non Banking Assets			
2.7	Other Assets			
3	Profit and Loss Account	Up to This Quarter	Up to Previous Quarter	Up to Corresponding Previous Year Quarter
3.1	Interest Income			
3.2	Interest Expense			
	A. Net Interest Income (3.1 - 3.2)			
3.3	Fees, Commission and Discount			
3.4	Other Operating Income			
3.5	Foreign Exchange Gain/Loss (Net)			
	B. Total Operating Income (A+3.3+3.4+3.5)			
3.6	Staff Expenses			
3.7	Other Operating Expenses			
	C. Operating Profit Before Provision (B -3.6 - 3.7)			
3.8	Provision for Possible Losses			
	D. Operating Profit (C -3.8)			
3.9	Non Operating Income/Expenses (Net)			
3.10	Write Back of Provision for Possible Loss			
	E. Profit from Regular Activities (D+3.9+3.10)			
3.11	Extraordinary Income/Expenses (Net)			
	F. Profit before Bonus and Taxes (E +3.11)			
3.12	Provision for Staff Bonus			
3.13	Provision for Tax			
	G. Net Profit/Loss (F - 3.12 - 3.13)			
4	Ratios	At the End of This Quarter	At the End of Previous Quarter	At the End of Corresponding Previous Year Quarter
4.1	Capital Fund to RWA			
4.2	Non Performing Loan (NPL) to Total Loan			
4.3	Total Loan Loss Provision to Total NPL			
4.4	Cost of Funds			
4.5	Credit to Deposit Ratio (Calculated as per NRB Directives)			
4.6	Base Rate			

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ५/०७०

विषय: कारोबारमा निहित जोखिम न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कारोबारमा निहित तरलता, व्याजदर, विदेशी विनिमय तथा कर्जा सम्बन्धी जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशन दिइएको छ ।

१. जोखिम वर्गीकरण

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले आफ्नो कारोबारसँग सम्बन्धित जोखिमलाई अनुगमन गर्ने प्रयोजनको लागि जोखिमलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :-

- (क) तरलता सम्बन्धी जोखिम ।
- (ख) व्याजदर सम्बन्धी जोखिम ।
- (ग) विदेशी विनिमय सम्बन्धी जोखिम ।
- (घ) कर्जा तथा लगानी सम्बन्धी जोखिम ।

२. तरलता सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्न गर्नु पर्ने व्यवस्था

- (१) तरलता सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो सम्पत्ति तथा दायित्वलाई भुक्तानी अवधि (Maturity Period) को आधारमा विभिन्न समय अन्तराल (Time Interval) मा वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ । यस प्रयोजनको निमित्त संलग्न निर्देशन फा.नं. ५.१ बमोजिमको तरलता विवरण (Liquidity Profile) त्रैमासिक रूपमा तयार गरी त्रयमास (असोज, पुस, चैत र असार मसान्त) समाप्त भएको पन्ध्र दिन भित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सम्पत्ति तथा दायित्वको भुक्तानी अवधिको आधारमा निम्नानुसार समय अन्तरालको वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ ।
  - (क) नब्बे दिन सम्मको भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्व ।
  - (ख) नब्बे दिन भन्दा बढी एकसय असी दिनसम्मको भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्व ।
  - (ग) एकसय असी दिन भन्दा बढी दुईसय सत्तरी दिनसम्मको भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्व ।
  - (घ) दुईसय सत्तरी दिन भन्दा बढी एक वर्ष सम्मको भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्व ।
  - (ङ) एक वर्ष भन्दाबढी भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्व ।
- (३) निश्चित भुक्तानी अवधि भएका सम्पत्ति तथा दायित्वलाई उपबुँदा (२) बमोजिमको समय अन्तरालमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (४) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको निश्चित भुक्तानी अवधि नभएका चल्ती तथा बचत निक्षेप जस्ता दायित्व मध्ये प्राथमिक निक्षेपको रूपमा रहेका र न्यूनतम कायम गर्नुपर्ने मौज्दातको अंशसम्मको रकम एक वर्ष भन्दा बढी अवधिको समय अन्तरालभित्र समावेश गर्नु पर्नेछ । चल्ती निक्षेपको उक्त अंशको यथार्थ अनुमान इजाजतपत्रप्राप्त संस्था स्वयंले गर्नु पर्नेछ । सामान्यतः स्थायी रूपमा रहिरहने चल्ती निक्षेपको अंशलाई प्राथमिक निक्षेपको रूपमा लिनु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको तरलता सम्बन्धी जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले बैंक/वित्तीय संस्थाहरूको स्रोत परिचालन (स्वदेशी मुद्रामा भएको निक्षेप तथा प्राथमिक पुँजी) मा स्वदेशी मुद्रामा प्रवाह भएको कर्जा सापटको अंश ८० प्रतिशत नाघ्न नहुने गरी सीमा तोकिएको छ । तर,
  - (क) कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले पुनरकर्जा उपयोग गरेको भएमा सो रकम यस प्रयोजनको लागि कर्जा सापटबाट घटाउन सकिनेछ ।
  - (ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विदेशी मुद्रामा तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी अवधिको दीर्घकालीन ऋण लिई कर्जा प्रवाह गरेको भएमा त्यस्तो दीर्घकालीन ऋण रकमलाई यस खण्डको

प्रयोजनको लागि स्रोत परिचालनमा गणना गर्न सकिने छ ।

- (ग) तोकिएको कर्जा कार्यक्रम संचालन गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय निकायबाट तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी अवधिको लागि स्वदेशी मुद्रामा प्राप्त ऋणबाट प्रवाह भएको कर्जा बराबरको रकम यस खण्डको प्रयोजनको लागि स्रोत परिचालनमा गणना गर्न सकिनेछ ।

३. ब्याजदर जोखिम न्यूनीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ब्याजदरबाट उत्पन्न हुने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न देहाय बमोजिमका उपायहरू अवलम्बन गर्नु पर्नेछ :-
- (क) ब्याजदरमा भएको परिवर्तनका कारण प्रभावित हुने संपत्तिहरू तथा दायित्वहरू (Interest Sensitive Assets and Liabilities) लाई मात्र सम्पत्ति तथा दायित्वमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) सामान्यतः सम्पत्ति तथा दायित्वको भुक्तानी अवधि मिलान नहुने (Maturity Mismatch) अवस्थाको अन्तर विश्लेषण (Gap Analysis) गर्दा नगद मौज्जात (Cash Balance) र ब्याज भुक्तानी दिनु नपर्ने (Non-interest Bearing Account) खाताको रकम समावेश गर्न पाइने छैन ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ब्याजदर जोखिमलाई व्यवस्थित तथा न्यूनीकरण गर्न संलग्न निर्देशन फा.नं.५.२ बमोजिमको विवरण त्रैमासिक (असोज, पुस, चैत र असार मसान्त) रूपमा तयार गरी त्रयमास समाप्त भएको पन्ध्र दिन भित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) ब्याजदर जोखिमको अनुगमन गर्न लिइनु पर्ने समय अन्तराल (Time Interval) को वर्गीकरण गर्दा दफा २ अनुसार गर्नु पर्नेछ ।
- (३) निश्चित भुक्तानी अवधि (Fixed Maturity Period) नभएका सम्पत्ति तथा दायित्वलाई देहाय बमोजिम समावेश गर्नु पर्नेछ :-
- (क) निश्चित भुक्तानी अवधि नभएका सम्पत्तिहरू
- (१) आवधिक रूपमा ब्याजदर समायोजन हुने गरी प्रवाह गरिएको कर्जा (Floating rate loan with interest adjusted periodically) लाई जुन अवधिमा ब्याजदर समायोजन गरिन्छ, सोही समय अन्तराल भित्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कुनै ब्याजदर विशेष परिवर्तनसँग समायोजन हुने (जस्तै: ट्रेजरी बिलको ब्याजदर) गरी प्रवाह गरिएको आवधिक कर्जालाई सबैभन्दा कम अवधिको समय अन्तराल भित्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) निश्चित भुक्तानी अवधि नभएका दायित्वहरू
- ब्याजदरमा भएको परिवर्तनका कारण प्रभावित हुने निश्चित भुक्तानी अवधि नभएका दायित्वहरू (Interest Sensitive, Floating Rate Liabilities) लाई मात्र जुन अवधिमा ब्याजदर समायोजन गरिन्छ, सोही समय अन्तरालभित्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (४) अन्तर (Gap) मापन देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ :-
- (क) विभिन्न समय अन्तरालका कुल सम्पत्तिबाट कुल दायित्व घटाएर सो समय अन्तरालको सम्पत्ति तथा दायित्वको अन्तर (Gap) निर्धारण गर्नुपर्ने छ । उक्त अन्तर (Gap) धनात्मक (Positive) अथवा ऋणात्मक (Negative) दुवै हुन सक्नेछ ।
- (ख) ब्याजदर जोखिम न्यून गर्ने प्रयोजनको निमित्त प्रत्येक समय अन्तरालको सञ्चित अन्तर (Cumulative Gap) समेत निर्धारण गर्नुपर्ने छ । सञ्चित अन्तर निर्धारण गर्दा जुन समय अन्तरालको सञ्चित अन्तर निर्धारण गर्नुपर्ने हो सो समय अन्तरालको अन्तर (Gap) सहित सो भन्दा अधिका समय अन्तरालका अन्तरलाई समेत जोडेर राख्नु पर्नेछ ।
- (ग) ब्याजदरमा हुन सक्ने सम्भावित परिवर्तनलाई अनुमान (Estimate) गर्नुपर्ने छ । सो प्रयोजनको लागि सामान्यतया एक प्रतिशतले ब्याजदर परिवर्तनबाट पर्न जाने असरलाई हेर्न सकिनेछ ।
- (घ) परिवर्तन हुने अनुमान गरिएको ब्याजदर उपखण्ड (ग) बमोजिम प्रत्येक समय अन्तरालको समयावधिसँग समायोजित हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने छ । सो प्रयोजनको निमित्त ब्याजदरमा हुने समायोजित ब्याजदर (IRC) परिवर्तनलाई देहायको अनुपातले गुणन गर्नु पर्नेछ :-
- समय अन्तरालमा रहेका दिन / ३६५ दिन
- जस्तै :- १ प्रतिशतले ब्याजदर परिवर्तन भएमा, ९० दिनको समय अन्तराल हुँदा

$$\text{Interest Rate Change (IRC)} = ९० / ३६५ \times ०.०१ = ०.००२५$$

(ड) ब्याजदरमा भएको परिवर्तनका कारण बैंकको नाफा-नोक्सानमा पर्न गएको असरलाई हेर्न विभिन्न समय अन्तरालको सञ्चित अन्तराल (Cumulative Gap) लाई उपखण्ड (घ) बमोजिम निर्धारण गरिएको ब्याजदरले गुणन गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

४. विदेशी विनिमय सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था

- (१) विदेशी विनिमय दरमा आउने सम्भावित परिवर्तनबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको वित्तीय अवस्थामा पर्न सक्ने असरलाई अनुगमन गर्ने उद्देश्यले संलग्न निर्देशन फा.नं.५.३ बमोजिमको विवरण साप्ताहिक रूपमा सप्ताह वितेको सात दिन भित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विदेशी विनिमय दरमा आउने परिवर्तनबाट उत्पन्न हुनसक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न यस बैंकले जारी गरेको लेखा सम्बन्धी नीति तथा वित्तीय विवरणहरूको ढाँचा सम्बन्धी निर्देशन (इ.प्रा.निर्देशन नं. ४) मा उल्लेख भए बमोजिमको सट्टी घटवढ कोष कायम राख्नु पर्नेछ ।
- (३) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन भुक्तानी अवधिका आधारमा विदेशी विनिमयलाई मुद्रागत रूपमा वर्गीकरण गरी दुवै अवधिको खुद अवस्था (Net Position) देखाउनु पर्नेछ ।
स्पष्टीकरण : यस प्रयोजनको लागि “अल्पकालीन” अवधि भन्नाले एक महिना वा सोभन्दा कम अवधि सम्भन्तु पर्छ ।
- (४) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको विदेशी विनिमयको दैनिक खुद अवस्था बढीमा प्राथमिक पूँजीको तिस प्रतिशतसम्म हुने गरी सीमा कायम गरिएको छ । खुद अवस्था उक्त सीमा भन्दा बढी हुन गएमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्था स्वयंले त्यस्तो अवस्थालाई सीमा भित्र ल्याउन प्रयास गर्नु पर्नेछ । एक महिनाभित्र पनि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले खुद अवस्थालाई सीमाभित्र नल्याएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही हुनेछ । खुद अवस्था गणना गर्दा परिवर्त्य विदेशी मुद्रा निक्षेप दायित्व (Foreign Currency Deposit Liability) तथा अग्रिम विदेशी विनिमय खरिद/विक्री रकम समेतलाई समायोजन गरेको हुनु पर्दछ ।

५. कर्जा तथा लगानी सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था

यस बैंकबाट जारी गरिएको “कर्जा सापटको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी सम्बन्धी व्यवस्था (इ.प्रा.निर्देशन नं. २)” र “एकल ग्राहक तथा क्षेत्रगत कर्जा सापट र सुविधाको सीमा निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था (इ.प्रा.निर्देशन नं. ३) तथा लगानी सम्बन्धी व्यवस्था (इ.प्रा.निर्देशन नं. ८) लाई नै कर्जा तथा लगानी सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने आधारको रूपमा लिनु पर्नेछ ।

६. जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी मार्गदर्शन

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको जोखिम व्यवस्थापनलाई सफल बनाउन जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी मार्गदर्शन (Risk Management Guidelines) लागू गरिएकोले तोकिएको मार्गदर्शन बमोजिम जोखिम व्यवस्थापन गर्नु/गराउनु पर्नेछ ।

७. दबाव परीक्षण सम्बन्धी मार्गदर्शन

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंकहरूले २०६८ माघदेखि बैंक स्वयंले दबाव परीक्षण (Stress Testing) गर्ने व्यवस्था गर्न तोकिएको दबाव परीक्षण मार्गदर्शन (Stress Testing Guidelines) बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु/गराउनु पर्नेछ । साथै, सो मार्गदर्शन बमोजिम दबाव परीक्षण गर्ने सन्दर्भमा निम्न बमोजिमको थप व्यवस्था गरिएको छ ।

- (क) वाणिज्य बैंकहरूले त्रैमासिक वित्तीय विवरणका आधारमा दबाव परीक्षण गरी यस्तो परीक्षणको परिणाम बारे संचालक समिति तथा उच्च व्यवस्थापनमा छलफल गर्नुपर्ने छ ।
- (ख) यस्तो दबाव परीक्षणको लागि यस बैंकले तयार गरेको Spreadsheet यस बैंकको बैंक सुपरिवेक्षण विभाग, गैरस्थलगत महाशाखामा सम्पर्क राखी लिन सकिनेछ ।
- (ग) खण्ड (ख) बमोजिमको Spreadsheet मा उल्लिखित दबाव परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्यांक एवं परिणाम हरेक त्रयमास वितेको ३० दिन भित्र बैंक सुपरिवेक्षण विभागको गैरस्थलगत महाशाखामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

८. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कारोवारमा निहित जोखिम न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. ५/०६९ बमोजिमको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

0hfhtkqk(kt ; #yfsfjgfd M
cj lw M

; #rgfut t/ntf -Structural Liquidity_ ljj /)f tflnsf

(रु. लाखमा)

qm# =	ljj /)f	1 – 90 lbg	91 – 180 lbg	181 – 270 lbg	271 – 365 lbg	1 j if(ebbf a(l	sh /sd
	<i>DKIQ</i>						
१.	नगद मौज्दात						
२.	बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको मौज्दात						
३.	विदेशी बैंकमा गरिएको लगानी						
४.	कल मनि						
५.	सरकारी सुरक्षणपत्र						
६.	ने.रा.बैंक ऋणपत्र						
७.	अन्तर बैंक तथा वित्तीय संस्था कर्जा						
८.	कर्जा सापट						
९.	पाउनु पर्ने ब्याज						
१०.	रिभर्स रिपो						
११.	प्रतिबद्धता अन्तर्गत अन्य संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने						
१२.	क्र.स. २०, २१ र २२ का सुविधाहरुको भुक्तानी						
१३.	अन्य						
	<i>sh ; DkiQ</i>						
	<i>bflolj</i>						
१४.	चलती निक्षेप						
१५.	बचत निक्षेप						
१६.	मुद्दति निक्षेप						
१७.	ऋणपत्रहरु						
१८.	सापटी :						
	माग/अल्प सुचना						
	अन्तर बैंक/वि.संस्था						
	पुनरकर्जा						
	अन्य						
१९.	अन्य दायित्व तथा व्यवस्थाहरु :						
	सण्डी क्रेडिटर्स						
	भुक्तानी दिनुपर्ने विल						
	भुक्तानी दिनुपर्ने ब्याज						
	व्यवस्थाहरु						
	अन्य						
२०.	प्रतिबद्धता अन्तर्गत अन्य संस्थाहरुलाई दिनुपर्ने						
२१.	उपभोग भैनसकेको स्वीकृत सुविधाहरु						
२२.	प्रतितपत्र/जमानत (खुद)						
२३.	रिपो						
२४.	क्र.स. ११ अन्तर्गतको सुविधाको भुक्तानी						
२५.	अन्य						
	<i>sh bflolj</i>						
	<i>खुद सम्पत्ति</i>						
	<i>संचित खुद सम्पत्ति</i>						

nj/f zlifš	cj lwsflj j /)f
; DKIQ	
पाउनुपने ब्याज	जुन समयमा ब्याज प्राप्त हुने हो, सोही समयको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
रिभर्स रिपो	भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
प्रतिबद्धता अन्तर्गत अन्य संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने	जुन समयमा सुविधा प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ, सोही समयको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
क्र.स. २०, २१ र २२ का सुविधाहरुको भुक्तानी	जमानत बाहेक अन्य सुविधाहरुको हकमा भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा र जमानतको हकमा १ वर्षभन्दा बढीको Bucket मा राख्ने ।
अन्य शीर्षकहरु	एकिकृत निर्देशनको निर्देशन नं ५ मा व्यवस्था गरिए बमोजिम गर्ने ।
bfloTj	
सण्डी क्रेडिटर्स	१ देखि ९० दिनको Bucket मा राख्ने ।
भुक्तानी दिनुपने विल	भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
भुक्तानी दिनुपने ब्याज	भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
व्यवस्थाहरु*	निश्चित भुक्तानी अवधि भएको अवस्थामा सोही बमोजिम र नभएको अवस्थामा १ देखि ९० दिनको Bucket मा राख्ने ।
प्रतिबद्धता अन्तर्गत अन्य संस्थाहरुलाई दिनुपने	विगतको Trend विप्लेषणबाट मागको Pattern अनुमान गरी सोही अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
उपभोग भैनसकेको स्वीकृत सुविधाहरु	विगतको Trend विप्लेषणबाट मागको Pattern अनुमान गरी सोही अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
प्रतिपत्र/जमानत (खुद)	प्रतिपत्रको हकमा भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा र जमानतको हकमा विगतको Trend विप्लेषणबाट Claim Pattern स्थापित गरी आउने रकम जमानतको अवधि समाप्त हुने Bucket मा राख्ने ।
रिपो	भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
क्र.स. ११ अन्तर्गतको सुविधाको भुक्तानी	भुक्तानी अवधि अनुसारको सम्बन्धित Bucket मा राख्ने ।
अन्य शीर्षकहरु	एकिकृत निर्देशनको निर्देशन नं ५ मा व्यवस्था गरिए बमोजिम गर्ने ।

* सम्भावित नोक्सानी वापत कायम गरिएका व्यवस्थाहरु बाहेकका खर्च शीर्षकसंग सम्बन्धित व्यवस्थाहरु ।

ने.रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ५.२

ब्याजदर सम्बन्धी जोखिम अनुगमन तालिका

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको नाम:

अवधि :

(रु. लाखमा)

विवरण	अवधि	१ - ९० दिन	९१ - १८० दिन	१८१ - २७० दिन	२७१ - ३६५ दिन	१ वर्ष भन्दा बढी	कुल रकम
१. कुल सम्पत्ति*							
२. कुल दायित्व**							
३. अन्तराल (१ - २)							
४. सञ्चित अन्तराल							
५. समायोजित ब्याजदर (IRC)***							
६. त्रैमासिक मुनाफा स्थितिमा प्रभाव (सञ्चित अन्तराल x IRC)							
७. सञ्चित मुनाफा स्थिति फरक (क्र.सं. ६ को जोड गर्दै जाने)							

* कुल संपत्ति अन्तर्गत ब्याजदरमा भएको परिवर्तनका कारण प्रभावित हुने सम्पत्ति (Interest Sensitive Assets) मात्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।

** कुल दायित्व अन्तर्गत ब्याजदरमा भएको परिवर्तनका कारण प्रभावित हुने दायित्व (Interest Sensitive Liabilities) मात्र समावेश गर्नु पर्नेछ ।

*** Interest Rate Change

विदेशी विनिमय सम्बन्धी जोखिम अनुगमन तालिका

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको नाम :

अवधि:

(रु. लाखमा)

विदेशी मुद्रा	अल्पकालीन		अल्पकालीन खुद अवस्था	दीर्घकालीन		दीर्घकालीन खुद अवस्था	कुल खुद अवस्था	खुद अवस्था ÷ प्राथमिक पूँजी
	सम्पत्ति	दायित्व		सम्पत्ति	दायित्व			
यु. एस. डलर								
स्टर्लिङ पाउण्ड								
जापानी येन								
युरो								
अन्य मुद्रा								
भारतीय रुपैयाँ								
कुल								

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ६/०७०

विषय : संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पालना गर्नु पर्ने संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. सञ्चालकले पालना गर्नु पर्ने आचरण सम्बन्धी व्यवस्था

(१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका सञ्चालकले न्यूनतम स्वीकारयोग्य आचरण कायम गर्नु पर्ने

- (क) सञ्चालकले यस बैंकले जारी गरेको आचरण सम्बन्धी व्यवस्था पालना गर्ने बचनबद्धतापत्रमा हस्ताक्षर गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) कुनै व्यक्ति संचालकमा नियुक्त भएपछि कार्यभार सम्हाल्नुभन्दा पहिले आफ्नो संस्थासंग वित्तीय स्वार्थ भए नभएको कुरा सञ्चालक समितिलाई लिखित रुपमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (ग) संचालकले बैंक वा वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापनको दैनिक कामकारवाहीमा हस्तक्षेप गर्नु हुँदैन ।
- (घ) सञ्चालकले आफ्नो अधिकार क्षेत्र नाघी गरेको कामकारवाहीप्रति संचालक स्वयं जवाफदेही हुनु पर्नेछ । त्यस्तो अवस्थामा संस्था उत्तरदायी हुनु पर्ने छैन ।

(२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हित विपरितका गतिविधिमा संलग्न हुन नहुने

- (क) सञ्चालक प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा संस्थाको हित विपरित हुने कुनै पनि किसिमको गतिविधिमा संलग्न हुँदैन ।
- (ख) सञ्चालक निजको वित्तीय स्वार्थ रहेको ग्राहकसँगको कारोबारमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न हुनु हुँदैन । कुनै ग्राहकसँग त्यस्तो सञ्चालकको कुनै पनि किसिमले स्वामित्व, साभेदार वा जमानतकर्ता भई ऋण लिने वा दिने विषयमा वित्तीय स्वार्थ गाँसिएको छ भने निज सञ्चालक पदमा बहाल रहन योग्य मानिने छैन ।
- (ग) सञ्चालक समितिले निजको वित्तीय स्वार्थ गाँसिएको छ भनी प्रमाणित नगरेसम्म सार्वजनिक रुपमा निष्काशन गरिएका शेयर/ऋणपत्रहरुको कारोबारको हकमा यस किसिमको प्रतिबन्ध लागू हुने छैन ।
- (घ) कार्यकारी प्रमुखले आफू आवद्ध भएको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवसायमा संलग्न हुनुको अतिरिक्त यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य कुनैपनि संस्थासँग सम्बन्धित व्यवसाय संचालन गरेमा पनि त्यसलाई संस्थाको हित विपरितको गतिविधिको रुपमा लिइने छ ।
- (ङ) सञ्चालकको एकाघर परिवारका सदस्यले धितोपत्र व्यवसायी (दलाल, बजार निर्माता आदि) को रुपमा स्थापित संगठित संस्थाको दश प्रतिशतभन्दा बढी स्वामित्व ग्रहण गरी धितोपत्र कारोबारमा संलग्न हुन पाइने छैन ।
- (च) सञ्चालक वा १ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएका शेयरधनी वा निजको परिवारको स्वामित्वमा रहेको/वित्तीय स्वार्थ रहेको फर्म, कम्पनीसंग घर भाडा लिई कारोबार गर्न पाइने छैन ।

(३) एकभन्दा बढी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक हुन नपाइने

एउटा संस्थामा सञ्चालक रहेको व्यक्ति एकैपटक अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्था तथा सहकारी ऐन, २०४८ अन्तर्गत संचालित बचत तथा ऋण सहकारी संस्था समेतको सञ्चालक हुन पाइने छैन ।

तर, देहाय अनुसार हुन यस निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

- (क) नेपाल सरकारको लगानी भएका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा लगानी गरेको कारणले त्यस्तो इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा सञ्चालक मनोनयन गर्नु पर्दा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई आफ्नो कुनै सञ्चालक त्यस्तो अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालकमा मनोनयन हुन,
- (ख) नाफा कमाउने उद्देश्य नभएका सामाजिक सेवामा संलग्न संस्थाहरु जस्तै: धार्मिक, शैक्षिक, सांस्कृतिक, परोपकारी जस्ता संस्थाहरुको नियमको परिधिभित्र रही सञ्चालक हुन ।

(४) संरक्षकको हैसियतमा रहन नहुने

सञ्चालकले ग्राहकको जमीन तथा जायजेशा सम्बन्धी कारोबारमा प्रशासक वा संरक्षकको हैसियतले संलग्न हुनु हुँदैन । यदि यस्तो कार्यमा संलग्न भई ग्राहकको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा रहेको खातामा हस्ताक्षर गर्ने अधिकार प्राप्त गरेमा सञ्चालक समितिबाट त्यसको लिखित स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

तर, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालकहरूले लघुवित्त कारोबार गर्ने “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा संरक्षक वा सल्लाहकारको रूपमा मात्र रहन बाधा पुगेको मानिने छैन ।

(५) पदको दुरुपयोग गर्न नहुने

सञ्चालकले आफ्नो पद र नाम दुरुपयोग गरी कुनै पनि किसिमको व्यक्तिगत फाइदा हुने क्रियाकलापमा संलग्न हुन पाइने छैन । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका सञ्चालक र निजका परिवारले समेत निज बहाल रहेको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थासँग कारोबार गर्दा पारिवारिक सम्बन्धलाई जोड्न पाइने छैन । परिवारको विवरण खुलाई त्यस्ता परिवारले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट कर्जा लिने भएमा सो सम्बन्धी छलफल र निर्णयमा भाग लिन पाइने छैन । साथै, सामानहरूको खरिद विक्री गर्दा शेयर लगायत अन्य प्रत्याभूतिहरूको कारोबारमा प्राथमिकता पाउन वा दिनका लागि पदको उपयोग गर्न पाइने छैन । यसैगरी सुन, चाँदी, विदेशी विनिमय र विदेशी सुरक्षणपत्रहरूको सट्टापट्टा गर्दा पदीय प्रभाव पार्न पाइने छैन ।

(६) अभिलेख र प्रतिवेदन पूर्ण एवं दुरुस्त राख्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लेखा सम्बन्धी अभिलेख र प्रतिवेदन पूर्ण एवं दुरुस्त रूपमा राखेको हुनु पर्नेछ । सञ्चालकले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आधिकारिक लेखा सम्बन्धी अभिलेख र कागजातमा व्यक्तिगत रूपमा थपघट गर्न पाइने छैन ।

(७) गोपनीयता कायम राख्नु पर्ने

(क) सञ्चालकले ग्राहकको सूचना र कारोबारको गोपनीयता कायम राख्नु पर्नेछ । निज सञ्चालक पदबाट निवृत्त भइसके पछि पनि संस्थाले कुनै ग्राहकसँग गरेको गोप्य कार्य (इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लिखित स्वीकृति नभएकोमा), प्रतिलिपि अधिकार, अन्य पत्राचार, लेखा र ग्राहकसँग भएको अन्य कारोबारको विवरण आफ्नो वित्तीय स्वार्थको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(ख) कुनै ग्राहकको व्यवसायिक वा वित्तीय सूचना ग्राहकको लिखित स्वीकृति लिएर अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई दिन सकिने छ ।

तर, प्रचलित कानूनको अधिनमा रही वित्तीय कारोबार सम्बन्धी विवरणहरू तेस्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउँदा गोपनीयता भंग भएको मानिने छैन ।

(८) निष्पक्ष र समान व्यवहार गर्नु पर्ने

सञ्चालकले ग्राहकसँगको मित्रता र सम्बन्धबाट प्रभावित नभई निष्पक्ष एवं समानताको आधारमा व्यावसायिक व्यवहार गर्नु पर्नेछ ।

(९) लिखित रूपमा जानकारी दिनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले माथि लेखिए बमोजिमको आचरण सम्बन्धी व्यवस्था स्वीकार गरी तथा आवश्यक देखेमा आफ्नो आन्तरिक कार्य प्रणालीको लागि थप आचरण सम्बन्धी व्यवस्था समेत तयार गरी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई लिखित रूपमा जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(१०) विवरण पेश गर्नु पर्ने

सञ्चालकले यस निर्देशनमा तोकिएका आचरणहरू पालना गरे नगरेको विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पन्ध्र दिनभित्र अनिवार्य रूपमा यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ । कुनै सञ्चालकले उक्त आचरणहरूको पालना नगरेमा सो पालना नगरेको विवरण र निजमाथि गरिएको कारवाही यस बैंकका उपरोक्त विभागहरूमा तुरुन्त पठाउनु पर्नेछ ।

(११) संचालक समितिको सदस्य समितिको बैठकमा नियमित रूपमा उपस्थिति हुनु पर्ने छ । मनासिव माफिकको कारण तथा पूर्व सूचना विना लगातार ३ पटकभन्दा बढी समितिको बैठकमा अनुपस्थित भएमा त्यस्तो संचालकको पद स्वतः रिक्त भएको मानिने छ ।

(१२) एक भन्दा बढी व्यक्ति इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक/कार्यकारी प्रमुख हुन नपाइने

यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थामा एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी, संगठित संस्था वा एउटै समूहको कम्पनीबाट एक भन्दा बढी व्यक्ति संचालक वा कार्यकारी प्रमुख पदमा मनोनयन/निर्वाचन/नियुक्त हुन सक्ने छैन ।

तर लघुवित्त वित्तीय कारोबार गर्ने “घ” वर्गको वित्तीय संस्थामा संचालक नियुक्त गर्न र संगठित संस्थाले शेयर लिएको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा आफुले लिएको शेयर अनुपातमा संचालक नियुक्त गर्न बाधा पुर्याएको मानिने छैन । एउटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्था (“घ” वर्ग बाहेक) मा शेयर लगानी (Cross Holding) भई संचालक नियुक्त गर्न यो व्यवस्थाले छुट दिएको मानिने छैन ।

- (१३) नेपाल सरकारबाट नियुक्त पाएका कुनै पनि ओहोदाका व्यक्ति वा नेपाल सरकारको स्वामित्व भएका संघ संस्था वा नेपाल सरकारको अनुदान प्राप्त विद्यालय वा शैक्षिक संस्था लगायतका सार्वजनिक संस्थानमा पूर्णकालिन रुपमा कार्यरत रहेका व्यक्ति/कर्मचारीहरु नेपाल सरकार वा सम्बन्धित संघ/संस्थाकोतर्फबाट प्रतिनिधित्व हुने देखि बाहेक अन्य कुनै किसिमले संचालक समितिमा निर्वाचित वा मनोनित हुन पाइने छैन ।

तर हाल कायम रहेका संचालकहरुको हकमा आफ्नो पदावधि पूरा गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । यसैगरी विश्व विद्यालयका प्राध्यापक वा सहप्राध्यापकलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संचालकको रुपमा नियुक्त हुन यस व्यवस्थाले बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

२. सञ्चालक/सञ्चालक समितिको कर्तव्य र उत्तरदायित्व

सर्वसाधारणबाट निक्षेप संकलन गरी त्यसको संरक्षण गर्ने जस्तो महत्वपूर्ण कार्यमा संलग्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका सञ्चालकहरुले आफ्ना शेयरधनीहरुको हित मात्र नहेरी निक्षेपकर्ता लगायतका सरोकारवाला (Stakeholder) हरूको हित संरक्षण गर्नसक्ने गरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्था संचालनमा क्रियाशील हुनु पर्नेछ । सञ्चालकहरुको असल आचरण तथा क्रियाकलापबाट सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका साथै देशको समग्र वित्तीय प्रणालीमा अनुकूल प्रभाव पर्न जाने हुँदा त्यस्ता संस्थाका सञ्चालकहरुको नियुक्ति, निजहरुले पालना गर्नु पर्ने कर्तव्य तथा बहन गर्नु पर्ने उत्तरदायित्व सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ :-

- (क) संस्थालाई दक्ष, विवेकपूर्ण एवं व्यावसायिक रुपमा संचालन गर्न उपयुक्त किसिमको कर्मचारी प्रशासन विनियमावली तयार गरी योग्य तथा सक्षम उच्च पदाधिकारीहरुको छनौट तथा नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट नियमित रुपमा आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ । आन्तरिक लेखापरीक्षणको कार्य Outsource गर्ने भएमा सम्बन्धित संस्थाले आफ्नो एक जना अधिकृतलाई सम्पर्क अधिकृतको जिम्मेवारी तोक्नु पर्ने छ । आन्तरिक लेखापरीक्षकले कम्तिमा त्रैमासिक रुपमा आफ्नो प्रतिवेदन सिधै लेखापरीक्षण समिति समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । उक्त प्रतिवेदनमा देहायका विषयहरु समेत समावेश भएको हुनु पर्नेछ:-
- (अ) आन्तरिक लेखापरीक्षणमा संलग्न जनशक्तिको विवरण ।
- (आ) सो कार्य सम्पन्न गर्न लागेको कार्य दिन ।
- (ग) कुनै एउटा संस्थाको Internal Audit सम्बन्धी कार्य गर्न जिम्मेवारी तोकिएको व्यक्ति वा संस्था तथा सो संस्थाका साभेदार वा कर्मचारीले सो संस्थाको Statutory Audit सम्बन्धी कार्यमा संलग्न हुन पाउने छैन । त्यसैगरी कुनै एउटा संस्थाको Statutory Audit सम्बन्धी कार्य गर्न जिम्मेवारी तोकिएको व्यक्ति वा संस्था तथा सो संस्थाका साभेदार वा कर्मचारीले सो संस्थाको Internal Audit सम्बन्धी कार्यमा संलग्न हुन नपाउने व्यवस्था समितिले मिलाउनु पर्नेछ ।
- (घ) संस्था सर्वसाधारणको रकम परिचालन गर्ने संस्था भएको हुँदा सञ्चालकहरुले संस्थाको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्य वढी विवेकपूर्ण र सक्षम तरीकाले गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) संस्थाका कर्मचारीहरुलाई अख्तियार प्रत्यायोजन गरे पनि निजहरुको क्रियाकलापको अन्तिम दायित्व सञ्चालकहरुले नै बहन गर्नु पर्ने हुँदा सञ्चालक समितिको बैठकमा कर्मचारीहरु माथि गरिएका सुपरिवेक्षण तथा कारवाई सम्बन्धी अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
- (च) संस्थाको लगानी तथा कर्जा नीति, सम्पत्ति तथा दायित्व व्यवस्थापन, बजेटिङ्ग, योजना र अन्य आवश्यक विषयमा लिखित नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कर्मचारीहरुलाई पालन गर्न लगाउनु पर्नेछ ।
- (छ) सञ्चालकहरुले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको अवस्था एवं गतिविधि र व्यवस्थापनले अख्तियार गरेका नीति सम्बन्धमा नियमित रुपमा जानकारी लिई आवश्यकता अनुसार सुधारात्मक उपाय अपनाउनु पर्नेछ ।
- (ज) सञ्चालक समितिको बैठक प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए अनुसार बस्नु पर्नेछ ।
- (झ) प्रचलित कानून र यस बैंकबाट जारी भएका नीति निर्देशन तथा नियमनको परिपालना नभएमा सञ्चालकहरु आफ्नो पदबाट बर्खास्त समेत हुनसक्ने हुनाले त्यस्ता कानून, नीति निर्देशन तथा नियमन विषयमा सञ्चालकहरु पूर्ण जानकारी हुनुका साथै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट त्यस्ता कानून, नीति निर्देशन तथा नियमन पालना भए नभएको सम्बन्धमा नियमित अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

- (ज) संस्थाका सञ्चालकहरूले निक्षेपकर्ताको हकहित विपरित कार्य गरेमा वा यस बैंकले माग गरेका कागजातहरू उपलब्ध नगराएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० बमोजिम त्यस्ता सञ्चालक तथा पदाधिकारीलाई लगाइएको जरिवाना व्यक्तिगत रूपमा तिर्नु पर्नेछ । यसरी व्यक्तिगत रूपमा तिरेको जरिवाना रकमलाई सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो हिसावमा खर्च लेखी भुक्तानी दिन पाउने छैन ।
- (ट) बैंक तथा वित्तीय संस्थाका व्यवसायिक संचालक वा निजको परिवारले सम्बन्धित संस्थाको संस्थापक शेयर धारण गर्न हुदैन । तर यस पूर्व यस्तो शेयर लिइसकेको भएमा यो परिपत्र जारी भएको मितिले बढीमा एक वर्षभित्र नियमित गरिसक्नु पर्ने छ ।
- (ठ) प्रचलित कानूनले तोकेको अवस्थामा बाहेक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका गैर कार्यकारी संचालक तथा अन्य संचालकहरूले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको अनुपस्थितिमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको हैसियतले दैनिक कार्यसंचालन गर्न पाइने छैन । साथै, गैर कार्यकारी अध्यक्ष तथा संचालकहरूले आफ्नो संस्थाको लेटरप्याड तथा छाप प्रयोग गरी कुनै पनि पत्राचार गर्न पाइने छैन । तर गैर कार्यकारी अध्यक्षलाई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २४ को उपदफा (६) बमोजिम संचालकले बैंक तथा वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापनको दैनिक काम कारवाहीमा हस्तक्षेप गर्नु हुँदैन भन्ने व्यवस्थाको अधिनमा रही दैनिक कार्यसंचालनसंग सम्बन्धित बाहेकका विषयमा लेटरप्याड तथा छाप प्रयोग गरी पत्राचार गर्न भने यस व्यवस्थाले बाधा पर्ने छैन ।
- (ड) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो सञ्चालक समितिको बैठकमा सञ्चालक बाहेकका सदस्यहरूलाई आमन्त्रण गरी सञ्चालक सरह बैठक भत्ता तथा अन्य सुविधा प्रदान गर्न पाइने छैन । तर बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिले आवश्यकता महशुस गरेमा खासखास विषयमा ठोस राय/ परामर्शका लागि वित्तीय स्वार्थ नभएको विज्ञ व्यक्तिलाई सञ्चालक समितिको बैठकमा आमन्त्रण गरी आवश्यक राय/परामर्श प्राप्त गरी सो वापत पारिश्रमिक प्रदान गर्न भने यो व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
(*प्रष्टीकरण : यस प्रयोजनका लागि संचालक बाहेक अन्य पदाधिकारीले संचालक संयोजक वा सदस्य रहने समिति / उपसमितिमा बैठक भत्ता लिन पाउने छैनन् । तर, संचालक बाहेकका अन्य सदस्य लगायत सचिवालय सम्बन्धि कामको लागि छुट्टै पारिश्रमिक दिन सकिने छ ।*)
- (ढ) बैंक वा वित्तीय संस्थामा निर्वाचित/मनोनयन भएको प्रत्येक संचालकले आफू निर्वाचित वा मनोनित भएको मितिले बढीमा पैंतीस दिनभित्र पद तथा गोपनीयताको शपथ लिइ सक्नु पर्नेछ । अन्यथा, उक्त संचालकको निर्वाचन/ मनोनयन स्वतः खारेज हुनेछ ।
- (ण) कार्यकारी प्रमुखको सेवा सुविधाको निर्धारण तोकिएको मार्गदर्शन अनुसार गर्नु पर्ने इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ८४ मा भएको व्यवस्था समेतको आधारमा व्यवस्थापन खर्च एवं कार्यकारी प्रमुखको तलव, भत्ता तथा अन्य आर्थिक सुविधाहरू निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा यस बैंकद्वारा जारी मार्गदर्शनमा उल्लेखित मापदण्ड अनुसार गर्नु पर्ने छ ।

३. कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले प्रचलित कानून तथा संस्थाको प्रबन्धपत्र र नियमावलीको अधीनमा रही कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्नु पर्नेछ । यसरी कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्दा संस्थागत सुशासन तथा आन्तरिक नियन्त्रण एवं सन्तुलनको दृष्टिकोणले संचालक समितिको अध्यक्षलाई कार्यकारी प्रमुखको रूपमा नियुक्त गर्न उपयुक्त हुने छैन ।
- (२) कार्यकारी प्रमुखको रूपमा नियुक्त हुने व्यक्तिमा प्रचलित बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी कानूनमा उल्लिखित योग्यता तथा अनुभवका अतिरिक्त देहायका थप योग्यता, अनुभव तथा गुणहरू उल्लिखित हुनु पर्नेछ ।
- (क) बैंकिङ्ग कारोबारको लागि आवश्यक पर्ने व्यवसायिक अनुभव,
- (ख) संस्थाको दैनिक कार्य सम्पादनमा आन्तरिक नियन्त्रण र प्रचलित कानूनको परिपालना गर्ने गराउने सक्षमता,
- (ग) बैंकिङ्ग वा वित्तीय व्यवसायको उच्च तहमा कार्य गरेको,
- (घ) टाट नपल्टेको वा बेइमानी वा जालसाजीको आरोपमा सजाय नपाएको,
- (ङ) आफ्नो पूर्व कारोबारमा यस बैंकबाट निलम्बन नगरिएको वा यस बैंकबाट भएको अनुसन्धानमा शंकास्पद कारोबारमा संलग्न भनी किटान नगरिएको वा त्यस्तो निलम्बनबाट फुकुवा भएको पाँच वर्ष पुगेको वा त्यस्तो शंकास्पद कारोबारको संलग्नताबाट सफाइ पाएको,
- (च) कालोसूचीमा समावेश नभएको वा त्यस्तो सूचीबाट फुकुवा भएको तिन वर्ष पुगेको ।

- (३) संस्थाले कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्दा र सञ्चालक समितिमा हेरफेर हुँदा यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई तुरुन्त जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- (४) कार्यकारी प्रमुख सात दिनभन्दा बढी समय विदामा बसेमा, देश बाहिर गएमा वा आफ्नो ओहोदाको कार्य गर्न नसक्ने भएमा निजको स्थानमा काम गर्ने व्यक्तिको नाम यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई पूर्व जानकारी दिनु पर्नेछ ।
- (५) संस्थाको कार्यसञ्चालन, कारोबार, व्यावसायिक योजना तथा मुनाफास्थिति समेतलाई दृष्टिगत गरी कार्यकारी प्रमुख, अन्य पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको तलव तथा सुविधा निर्धारण गर्नु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट कार्यकारी प्रमुखलाई प्रदान गरिने तलव, भत्ता, बोनस तथा अन्य सुविधा सम्बन्धी विवरण र सो सम्बन्धमा भएको कुनै पनि परिवर्तनको विवरण यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (६) आंशिक रुपमा काम गर्न नहुने
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कार्यकारी प्रमुखले आफू कार्यरत संस्था बाहेक यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य कुनै पनि संस्थामा आंशिक रुपमा काम गर्नु हुँदैन । तर, यस दफाले सञ्चालक समितिको पूर्व स्वीकृति लिई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हित विपरित नहुने गरी अन्य व्यवसायिक गतिविधिमा संलग्न हुन भने बन्देज लगाएको मानिने छैन । संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा मात्र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निजलाई त्यस्तो स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
- (७) एउटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कार्यकारी प्रमुखले अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा पदाधिकारीको रुपमा रही कार्य गर्न पाउने छैन ।
- (८) संस्थाको चुक्ता पूँजीको एक प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर धारण गर्ने शेयरधनी सो संस्थाको सञ्चालक तथा कार्यकारी प्रमुखको पदमा बाहेक अन्य कुनै तहको पदमा नियुक्त हुन योग्य हुने छैन ।
- (९) जिल्लास्तरमा केन्द्रीय कार्यालय वा कर्पोरेट कार्यालय रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका कार्यकारी प्रमुख कार्यालय कामको सिलसिलामा बाहेक सोही कार्यालयमा नियमित उपस्थित हुनु पर्ने छ ।

४. कर्मचारीहरूले पालना गर्नु पर्ने आचरण सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) कर्मचारीहरूले देहाय बमोजिमका न्यूनतम स्वीकारयोग्य आचरणको स्तर कायम गर्नु पर्नेछ :-
  - (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारीहरूले यस बैंकले जारी गरेको आचरण सम्बन्धी व्यवस्था पालना गर्ने बचनबद्धता सहित हस्ताक्षर गर्नु पर्नेछ ।
  - (ख) आफ्नो मातहतका कर्मचारीहरूलाई आचरणको विषयमा निर्देशन दिने र जानकारी लिने उत्तरदायित्व विभागीय प्रमुखहरूको हुनेछ । कर्मचारीले अनुशासन वा नियम उल्लंघन गरेमा त्यसको प्रतिवेदन सम्बन्धित विभागीय प्रमुखले कर्मचारी प्रशासन विभागलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र प्रशासन विभागले उक्त प्रतिवेदनको अभिलेख सुपरिवेक्षणको क्रममा यस बैंकको सुपरिवेक्षण टोलीलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (२) कर्मचारीहरूले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हित विपरितका देहायका गतिविधिमा संलग्न हुन पाइने छैन :
  - (क) कर्मचारीहरू प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हित विपरित हुने कुनै पनि किसिमको गतिविधिमा संलग्न हुनु हुँदैन ।
  - (ख) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कर्मचारी आफ्नो वित्तीय स्वार्थ रहेको ग्राहकसँगको कारोबारमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न हुनु हुँदैन ।
  - (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारीको आफ्ना ग्राहकसँग शेयर स्वामित्व, साभेदार, ऋण लिने वा दिने आदि कुनै किसिमको वित्तीय स्वार्थ गाँसिएको छ भने निजले आफ्ना निकटतम सुपरिवेक्षकलाई तत्कालै त्यस कुराको जानकारी दिनु पर्नेछ ।
तर, निकटतम सुपरिवेक्षकले निजको वित्तीय स्वार्थ गाँसिएको छ भनी प्रमाणित नगरेसम्म सार्वजनिक रुपमा निष्काशन गरिएका शेयर/ऋणपत्रहरूको कारोबारको हकमा यस किसिमको प्रतिवन्ध लागू हुने छैन ।
  - (घ) आफू कार्यरत रहेको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको अतिरिक्त अन्य कुनै पनि स्थानमा पूर्णकालीन रुपमा व्यवसाय संचालन गर्नु हुँदैन ।
- (३) आंशिक रुपमा काम गर्न स्वीकृति लिनु पर्ने
कर्मचारीले सो संस्था बाहेक अन्य कुनै पनि संस्थामा आंशिक रुपमा काम गर्नु वा अन्य व्यवसायिक गतिविधिमा संलग्न हुनुभन्दा पहिले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवस्थापनबाट लिखित स्वीकृति लिनु पर्नेछ । आफ्नो संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा मात्र निजलाई आंशिक रुपमा काम गर्न लिखित स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(४) कर्मचारी संचालक हुन पाउने वा नपाउने सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्था वा त्यस्तो संस्थाको अधिकांश स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको संस्थाको बहालवाला कर्मचारी कुनै पनि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक/सल्लाहकार हुन पाउने छैन ।

तर, देहाय बमोजिम हुन यस निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन :-

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्थापना गरेको सहायक कम्पनीहरूको सञ्चालक हुन,
- (ख) नेपाल सरकारको लगानी भएका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अर्को कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा लगानी गरेको कारणले त्यस्तो इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा सञ्चालक मनोनयन गर्नु पर्दा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई आफ्नो कुनै कर्मचारी त्यस्तो अर्को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालकमा मनोनयन हुन, वा
- (ग) नाफा कमाउने उद्देश्य नभएका सामाजिक सेवामा संलग्न संस्थाहरू जस्तै: धार्मिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक, परोपकारी जस्ता संस्थाहरूको नियमको परिधिभित्र रही सञ्चालक हुन ।

(५) संरक्षकको हैसियतमा रहन नहुने

कर्मचारीहरूले ग्राहकको जमीन तथा जायजेथा सम्बन्धी कारोबारमा प्रशासक वा संरक्षकको हैसियतले संलग्न हुनु हुँदैन । तर कथंकदाचित्त यस्तो कार्यमा संलग्न हुनु परेमा कार्यकारी प्रमुखबाट त्यसको लिखित स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(६) पदको दुरुपयोग गर्न नहुने

कर्मचारीले आफ्नो पद र नाम दुरुपयोग गरी कुनै पनि किसिमको व्यक्तिगत फाइदा हुने क्रियाकलापमा संलग्न हुनपाइने छैन । कर्मचारी वा निजका नातेदारले समेत निजहरू बहाल रहेको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थसँग कारोबार गर्दा पारिवारिक सम्बन्धको प्रभाव पार्न पाइने छैन । साथै, सामानहरूको खरिद विक्री गर्दा, शेयर लगायत अन्य प्रत्याभूति कारोबारमा प्राथमिकता पाउन वा दिनका लागि पदको उपयोग गर्न पाइने छैन । यसैगरी सुन, चाँदी, विदेशी विनिमय र विदेशी सुरक्षणपत्रहरूको सट्टापट्टा गर्दा पदीय प्रभाव पार्न पाइने छैन ।

(७) सूचनाको दुरुपयोग गर्न नहुने

कर्मचारीले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कारोबारको सिलसिलामा प्राप्त कुनै पनि सूचनाको दुरुपयोग गर्न तथा कुनै पनि सूचीकृत भएको कम्पनी वा सूचीकृत हुन बाँकी रहेको कम्पनीको धितोपत्र व्यवसायीको रूपमा कारोबारमा संलग्न हुन पाइने छैन । निजहरूले कामको सिलसिलामा बाहेक आफू मातहतका कर्मचारीलाई समेत गोप्य राख्नु पर्ने सूचना तथा अभिलेखको जानकारी दिनु हुँदैन ।

(८) अभिलेख र कारोबारको प्रतिवेदन राख्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लेखा सम्बन्धी अभिलेख र प्रतिवेदन पूर्ण एवं दुरुस्त हुनुपर्ने छ । कर्मचारीले अनाधिकृत रूपमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लेखा अभिलेख र कागजातमा व्यक्तिगत रूपमा थपघट गर्न पाइने छैन । यस्तो गरेमा निज कर्मचारी प्रचलित कानून बमोजिम सजायको भागीदार हुनेछ ।

(९) गोपनीयता कायम राख्नु पर्ने

(क) कर्मचारीले प्रचलित कानून बमोजिम ग्राहकको सूचना र ग्राहकसँग भएको कारोबारको गोपनीयता कायम राख्नु पर्नेछ । निज सेवाबाट निवृत्त भइसकेपछि पनि त्यस्तो कारोबारको गोपनीयता (प्रतिलिपि अधिकार, अन्य पत्राचार, लेखा र ग्राहकसँग भएको अन्य कारोबारको विवरण) आफ्नो वा अरु कसैको वित्तीय स्वार्थको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(ख) कुनै ग्राहकको व्यवसायिक वा वित्तीय सूचना ग्राहकको लिखित स्वीकृति लिएर अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई दिन सकिने छ ।

तर, प्रचलित कानूनको अधिनमा रही बैकिङ्ग कारोबार सम्बन्धी विवरणहरू तेस्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउँदा गोपनीयता भङ्ग भएको मानिने छैन ।

(१०) निष्पक्ष र समान व्यवहार गर्नु पर्ने

कर्मचारीहरूले ग्राहकसँगको मित्रता र सम्बन्धबाट प्रभावित नभई निष्पक्ष एवं समानताको आधारमा व्यावसायिक कारोबार गर्नु पर्नेछ ।

(११) लिखित रूपमा जानकारी दिनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले माथि लेखिए बमोजिमको कर्मचारीले आचरण सम्बन्धी व्यवस्था स्वीकार गरेको तथा आवश्यक देखेमा आफ्नो आन्तरिक कार्य प्रणालीको लागि थप आचरण सम्बन्धी व्यवस्था तयार गरी सो

स्वीकार गरेको जानकारी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई लिखित रूपमा जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(१२) आचरण सम्बन्धी व्यवस्था पालना भए/नभएको जानकारी दिनु पर्ने

कर्मचारीले यस निर्देशनमा तोकिएका आचरणहरू अनिवार्य रूपमा पालना गरे नगरेको विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पन्ध्र दिनभित्र अनिवार्य रूपमा यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ । कुनै कर्मचारीले उक्त आचरणहरूको पालना नगरेमा सो सम्बन्धी विवरण र नीजमाथि गरिएको कारवाही वारेको जानकारी यस बैंकका उपरोक्त विभागमा तुरुन्त पठाउनु पर्नेछ ।

(१३) कर्मचारीलाई कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना कर्मचारीलाई कर्मचारी विनियमावलीमा उल्लिखित सापटी/सुविधाका अतिरिक्त आफ्नै वा अन्य कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थामा राखिएको मुद्दति रसिद, सुनचाँदी तथा नेपाल सरकार/नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ऋणपत्र/वचतपत्रको धितोमा कर्जा प्रदान गर्न सक्नेछ ।

५. आन्तरिक समिति/उपसमिति सम्बन्धी व्यवस्था

(१) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १४ तथा दफा १५ मा भएको व्यवस्था अनुसार संचालक समितिले आफ्नो जवाफदेहीमा देहाय बमोजिम हुने गरी समिति/उपसमिति गठन गरी काम, कर्तव्य र अधिकार समेत तोक्नु पर्नेछ ।

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो कामकारवाहीलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न संचालक संयोजक वा सदस्य हुने गरी देहायका विषयसंग सम्बन्धित समिति वा उप-समिति मात्र गठन गर्न सक्नेछ ।

- लेखापरीक्षण
- जोखिम व्यवस्थापन
- कर्मचारी व्यवस्थापन तथा सेवा सुविधा

(ख) खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कुनै खास प्रयोजनको लागि समय तोकिएको गैर कार्यकारी संचालकको संयोजकत्वमा उप-समिति गठन गर्न भने बाधा पुगेको मानीने छैन ।

(ग) संचालक समितिका अध्यक्ष संचालक समिति बाहेक अन्य कुनै पनि आन्तरिक समिति वा उप-समितिको समावेश हुन पाउने छैन ।

(घ) खण्ड (क) बमोजिम गठन हुने समितिमा आवश्यकता अनुसार आमन्त्रण गरिने विशेषज्ञ व्यक्ति सहित कमिन्तमा ३ देखि बढीमा ५ जनासम्म सदस्य हुन सक्ने छन् ।

(ङ) सम्बन्धित संस्थाले सबै सञ्चालकहरूको योग्यता र अनुभव खुलेको Profile तयार गरी सोको आधारमा संचालकहरूलाई उपयुक्त समितिमा राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।

(च) उपरोक्त बमोजिम तीन वटा समिति कायम हुने गरी यस बैंकबाट परिपत्र जारी हुनु भन्दा अगाडि विभिन्न विनियमावलीहरूमा भएको व्यवस्था अनुसार संचालकहरूले प्रतिनिधित्व गर्ने गरी गठन भएका समितिलाई व्यवस्थापन अन्तरगत गठन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

(छ) समितिका सदस्यहरूको बैठक भत्ता संचालक समितिका सदस्यले पाउने बैठक भत्ता भन्दा बढी नहुने गरी तोक्नु पर्ने छ ।

(ज) प्रमुख कार्यकारी भन्दा तल्लो तहका कर्मचारीको पदपूर्ति सम्बन्धी कार्य गर्न नायव कार्यकारी प्रमुखको संयोजकत्वमा पदपूर्ति समिति गठन गरी व्यवस्थापनलाई अख्तियार प्रत्यायोजन गर्नु पर्ने छ ।

(झ) एउटा समितिमा संयोजक रहेको संचालक अर्को समितिमा संयोजक हुन पाउने छैन ।

(ञ) आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागका प्रमुख र कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन क्रमशः लेखापरीक्षण समितिले र लेखापरीक्षण विभागका प्रमुखले गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) लेखापरीक्षण समिति सम्बन्धी व्यवस्था

सञ्चालक समितिले गैर कार्यकारी सञ्चालकको मातहतमा एउटा लेखापरीक्षण समिति गठन गर्नु पर्नेछ । सो समितिको सदस्य-सचिव आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागको प्रमुख हुने छ । सो समितिले संस्थाको आर्थिक अवस्थाको समीक्षा, आन्तरिक नियन्त्रण, लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम र लेखापरीक्षणको परिणाम सम्बन्धमा विस्तृत छलफल गरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवस्थापनलाई आवश्यक निर्देशन दिनेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका आन्तरिक र बाह्य लेखापरीक्षकहरूले सो समितिमा सिधै पहुँच राख्न सक्नेछन् । निजहरूले पेश गर्ने प्रतिवेदन र यस समितिको प्रतिवेदन उपर इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक समितिले विस्तृत छलफल गर्नु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा गठन हुने लेखापरीक्षण समितिमा

कार्यकारी प्रमुखलाई सदस्यको रूपमा राख्न पाइने छैन तर आवश्यकता परेको अवस्थामा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा बोलाउन बाधा पुगेको मानिने छैन ।

समितिको प्रमुख उत्तरदायित्व

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको समग्र वित्तीय अवस्था, आन्तरिक नियन्त्रण, लेखापरीक्षण योजना र आन्तरिक लेखापरीक्षणमा औल्याइएका विषयहरूमा आवधिक रूपमा समीक्षा गरी सो सम्बन्धमा अपनाउनु पर्ने कदम बारे व्यवस्थापनलाई आवश्यक निर्देशन दिने र सो सम्बन्धी सुझाव सञ्चालक समितिमा पेश गर्ने ।
  - (ख) बाह्य लेखापरीक्षकले पेश गरेको लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याइएका बुँदा/कैफियतहरू उपर समीक्षा गरी सुधारात्मक कदम चाल्न व्यवस्थापनलाई निर्देशन दिने ।
  - (ग) नेपाल राष्ट्र बैंकबाट निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गरी प्रतिवेदनमा औल्याइएका बुँदा/कैफियतहरूको कार्यान्वयन भए/नभएको सम्बन्धमा समीक्षा गर्ने तथा ती विषयहरूको अभिलेख गरी संचालक समितिलाई जानकारी गराउने ।
  - (घ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको वार्षिक वित्तीय विवरणलाई सही र यथार्थ बनाउन व्यवस्थापनलाई सहयोग गर्ने ।
  - (ङ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कारोवारको हर-हिसाव सही र यथार्थ भएको सम्बन्धमा सञ्चालक समितिलाई विश्वस्त तुल्याउनुको साथै सम्भावित दायित्व र कर्जा वर्गीकरण गरी सोको लागि राख्नु पर्ने व्यवस्था सम्बन्धमा नियमित रूपमा समीक्षा गर्ने ।
  - (च) प्रचलित कानून तथा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी गरिएका नियमन व्यवस्थाहरू पालना गरे/नगरेको सम्बन्धमा समितिले समीक्षा गर्नुका साथै सो सम्बन्धी ब्यहोरा आफ्नो प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्नु पर्ने ।
  - (छ) आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्बन्धी विस्तृत कार्य प्रणाली तयार गरी सोको आधारमा आन्तरिक लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने ।
  - (ज) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काम कारवाहीमा नियमितता, मितव्ययिता, औचित्यता, प्रभावकारिता जस्ता कुराहरू अवलम्बन भए/नभएको बारे समीक्षा गरी संचालक समितिलाई आवश्यक सुझाव दिने ।
  - (झ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको त्रैमासिक वित्तीय विवरणको समीक्षा गरी संचालक समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
  - (ञ) कम्पनी ऐन, २०६३ को दफा १६५ मा उल्लेख भएका कार्यहरू गर्ने ।
- (३) संचालक समितिले कर्मचारी व्यवस्थापन र सेवा सुविधा समिति तथा जोखिम व्यवस्थापन समितिको कार्य विवरण यसै निर्देशनको क्रमशः अनूसूची - ६.१ र अनूसूची - ६.२ मा उल्लिखित कार्य विवरणलाई आधार मानी तोकिएको दिन पर्नेछ ।

६. आपना सञ्चालक, शेरधनी, कर्मचारी एवं निजसँग सम्बन्धित फर्मलाई कर्जा प्रदान गर्न बन्देज सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) देहायका अवस्थामा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका सञ्चालकलाई कर्जा सापटी/गैर कोषमा आधारित सुविधा प्रदान गर्न बन्देज गरिएको छ :-
  - (१) सञ्चालक र निजको एकाघर परिवारका सदस्यलाई,
  - (२) सञ्चालक वा निजको एकाघर परिवारका सदस्य व्यवस्थापक, साभेदार, एजेन्ट वा जमानतकर्ता भएको वा निजको प्रत्यक्ष वित्तीय स्वार्थ भएको व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई,
  - (३) सञ्चालक वा निजका एकाघर परिवारका सदस्यले दश प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएको फर्म, कम्पनीलाई र संस्थालाई,
  - (४) सञ्चालक वा निजका एकाघर परिवारका सदस्य जमानत बसेको व्यक्ति, फर्म कम्पनीलाई वा संस्थालाई ।
- (ख) देहायका अवस्थामा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक, शेरधनी तथा कर्मचारीलाई कर्जा तथा गैरकोषमा आधारित सुविधा प्रदान गर्न बन्देज गरिएको छ :-
  - (१) संस्थापक वा संस्थापक समूहका शेरधनी वा विक्री भएको कुल शेयरको एक प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएका शेरधनी तथा निजका परिवारका सदस्य र कर्मचारीलाई,

टिप्पणी: (अ) संस्थापक, एक प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर लिएका व्यक्ति/फर्म/कम्पनी/संस्था, कार्यकारी प्रमुख, बहालवाला लेखापरीक्षक तथा अधिकृतस्तरका कर्मचारी वा त्यस्ता व्यक्तिको परिवारका सदस्य वा संचालक मनोनित वा नियुक्ति गर्ने अधिकार पाएका फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई कर्जा वा सुविधा प्रदान गर्न पाइने छैन ।

(आ) कुल जारी पुंजीको एक प्रतिशत भन्दा बढी शेयर धारण गरेका व्यक्ति/फर्म/कम्पनी/संस्था,

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक वा संस्थापक समूहका शेयरधनीलाई यस बैंकबाट यस सम्बन्धी निर्देशन जारी हुनु अगावै कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा प्रदान भईरहेको छ भने त्यस्ता कर्जा तथा सुविधा साविककै भुक्तानी तालिका अनुसार वा २०६७ आषाढमध्ये जुन मिति अगाडि पर्छ सोही मितिभित्र अनिवार्य रूपले फछ्यौट गर्नु पर्नेछ ।

(इ) विगतमा कुल जारी पुंजीको एक प्रतिशतभन्दा कम शेयर धारण गरेका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक वा संस्थापक समूहका शेयरधनीलाई प्रदान भएको कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधाको विस्तृत विवरण वार्षिक वित्तीय विवरणमा खुलाउनु पर्नेछ ।

- (२) विक्री भएको शेयरको एक प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएको शेयरधनी र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारी साभेदार भएको वा जमानत बसेको वा अन्य किसिमको वित्तीय स्वार्थ भएको व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई,
- (३) यस बैंकले निर्देशन दिएकोमा बाहेक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका शेयरधनी र कर्मचारीले दश प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिई मताधिकार लिएको फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई,
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक, सञ्चालक, कार्यकारी प्रमुख र निजको परिवारका सदस्यहरुको स्वामित्वमा रहेको सम्पत्तिको धितोमा सोही संस्थाबाट धितो राखी कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन ।
तर, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आफ्नै मुद्दति निक्षेप रसिद र सुन चाँदीको धितोमा कर्जा प्रदान गर्न, शत प्रतिशत नगद मार्जिनमा जमानत जारी गर्न तथा नेपाल सरकार तथा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रको धितोमा कर्जा प्रदान गर्न यस खण्डमा भएको कुनै पनि व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याउने छैन ।
- (घ) कार्यकारी प्रमुख र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारीहरुलाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कर्मचारी विनियमावली अनुसार सुविधायुक्त सापटी प्रदान गर्न यो निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
उपरोक्त व्यवस्थाका अतिरिक्त सरकारको घोषित उद्देश्य पूरा गर्न स्थापना भएका विकासमूलक संस्था वा कम्पनीलाई कर्जा प्रदान गर्न यस बैंकले छुट दिन सक्नेछ ।
- (ङ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो संस्थाको संस्थापक/सञ्चालक/कर्मचारी तथा निजको एकाघर परिवारको सदस्यको चेक खरिद गर्न पाइने छैन ।

७. आचारसंहिता तथा सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था

१. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको समेत सुशासन कायम गर्ने कार्यमा भूमिका रहेको हुँदा सुशासन ऐनको भावना अनुसार आ-आफ्नो संस्थामा आचारसंहिता निर्माण गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।
२. आ-आफ्नो संस्थामा सुशासन इकाइ गठन गरी सुशासनको स्थितिबारे मासिक रूपमा अनुगमन गर्दै जानु पर्नेछ ।
३. यस बैंकको निरीक्षण प्रतिवेदनमा उठाइएका विषयहरुलाई तदारुकताका साथ कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

८. स्वघोषणा सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालकहरुले आफ्नो बारेमा यसैसाथ संलग्न स्वघोषणा (Self-Declaration) गरे/गराएको विवरण (अनुसूची ६.३) सहितको जानकारी तथा सम्बन्धित संस्थाले आफ्ना संचालकहरुको सम्बन्धमा तयार गरेको दता/लगत कितावको ढाँचा (अनुसूची ६.४) सहितको विवरण यस बैंकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो संस्थाको संचालकले आफू वा आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफ्नो वा परिवारको स्वामित्वमा रहेको फर्म/कम्पनीको नाममा विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट लिएको कर्जा सम्बन्धी स्वघोषणा विवरण वार्षिक रूपमा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ३५ दिनभित्र संचालक समितिमा पेश गरी अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

९. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले आफ्नो नियमावलीमा तोकिए बमोजिम संचालक समितिको अध्यक्ष, संचालक, वैकल्पिक संचालक बैठकमा उपस्थित भए बापत पाउने बैठक भत्ता, संचालक कार्यकारी भई कार्य गरेमा पारिश्रमिक समेत र टेलिफोन, मोबाइल तथा पत्रपत्रिका खर्च एवं संस्थाको काममा स्वदेश र विदेशमा भ्रमण गर्दा लाग्ने खर्च जस्ता अन्य सुविधा बाहेक गैरकार्यकारी अध्यक्ष तथा अन्य संचालकहरुले व्यक्तिगत फाइदा हुने आर्थिक र गैर आर्थिक कुनै पनि प्रकृतिका सुविधा लिन पाइने छैन । यसरी आर्थिक र गैर आर्थिक सुविधा लिएको खण्डमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २४ को उपदफा (१) को व्यवस्था उल्लंघन गरेको मानिनेछ । यसरी लिएको आर्थिक तथा गैर आर्थिक सुविधा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २१ को उपदफा (२) बमोजिम कसूर गरेको मानी असुलउपर गरिनेछ ।

१०. इजाजतपत्रप्राप्त गर्ने क्रममा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका प्रस्तावित संचालक/वा प्रवन्ध संचालकहरुले वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त नगरेसम्म कुनै पनि प्रकारको पारिश्रमिक, भत्ता तथा अन्य आर्थिक सुविधाहरु लिन पाइने छैन । प्रस्तावित संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुले प्रस्तावित संचालक समितिले निर्णय गरे

बमोजिमको पारिश्रमिक लिन भने बाधापर्ने छैन । वित्तीय कारोबारको इजाजतपत्रप्राप्त गरी सकेका तर सर्वसाधारणमा सार्वजनिक शेयर निष्काशन नगरेका संस्थाका संचालक, प्रबन्ध संचालक तथा प्रमुख कार्यकारी अधिकृत लगायतका अधिकारीहरूले प्राप्त गर्ने पारिश्रमिक, भत्ता तथा अन्य आर्थिक सुविधाहरू उक्त संस्थाको सर्वसाधारण शेयरधनीको प्रतिनिधित्व भएको प्रथम साधारणसभा सम्पन्न नभएसम्म बृद्धि गर्न पाइने छैन ।

११. यस बैंकले प्रकाशित गर्ने गरेको व्यवसायिक विशेषज्ञ तथा लेखापरीक्षकको सूचीमा रहेका व्यक्ति तथा निज सहभागी हुने वा भएको साभेदारी फर्म, कम्पनी तथा संस्थाहरू समेतलाई विपक्षी बनाई अख्तियार प्राप्त निकायले मुद्दा दायर गरेमा स्वतः यस बैंकले प्रकाशित गर्ने सूचीबाट हटाइने छ । सफाई पाएको खण्डमा आधिकारिक पत्र प्राप्त भए पछि स्वतः सूचीमा समावेश गरिने छ । तर, मुद्दा दायर हुनुभन्दा अगाडि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधारणसभाबाट लेखापरीक्षक नियुक्ति भएको हकमा भने काम सम्पन्न गर्न यस व्यवस्थाले कुनै बाधा पर्ने छैन ।
१२. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा व्यवस्थापन तहको पदाधिकारीले शिक्षा कर्जा, हायर पर्चेज कर्जा, घर कर्जा वा घरायसी प्रयोजनका सामग्री कर्जा बाहेक निजहरूको व्यक्तिगत नाममा अन्य कुनै किसिमका कर्जा लिन पाउने छैनन् ।

तर सरकारी ऋणपत्रको धितोमा वा Credit Card अन्तर्गत कर्जा लिन यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

१३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको एक प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर धारण गरेका शेयरधनी वा निजको व्यक्तिगत वा साभेदारी फर्मले सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ऋणी फर्म/कम्पनी/संस्थाको लेखापरीक्षण गर्न पाइने छैन ।

१४. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को संस्थागत सुशासन सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. ६/०६९ बमोजिमको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।

- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

कर्मचारी व्यवस्थापन र सेवा सुविधा समिति सम्बन्धी व्यवस्था

गठन व्यवस्था

सञ्चालक समितिले एक जना गैर कार्यकारी सञ्चालकको संयोजकत्वमा एउटा “कर्मचारी व्यवस्थापन र सेवा सुविधा समिति” गठन गर्न सक्नेछ । समितिको सदस्यहरू मध्ये लेखा सम्बन्धी विभागका विभागीय प्रमुख सदस्य, जनशक्ति व्यवस्थापन विभागका विभागीय प्रमुख सदस्य सचिव हुनेछन् ।

समितिको काम कर्तव्य र उत्तरदायित्व

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको “पारिश्रमिक निर्धारण नीति” तर्जुमा गर्न संचालक समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (ख) समितिले समय समयमा सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको पारिश्रमिक संरचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्ने र बजारको पारिश्रमिक संरचनामा आएको परिवर्तनले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा पार्ने प्रभावका सम्बन्धमा नियमित रूपले अध्ययन गरी संचालक समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको “पारिश्रमिक निर्धारण नीति” बमोजिम प्रचलित कानून तथा नीति निर्देशनमा उल्लिखित व्यवस्थाहरूको पालना हुने गरी प्रमुख कार्यकारी अधिकृत लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको पारिश्रमिक वृद्धि गर्नु पर्ने देखिएमा सोको आधारहरू सहित संचालक समितिमा सिफारिश गर्ने ।
- (घ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका कर्मचारीहरूले सम्पादन गर्नु पर्ने कार्य विवरण, लक्ष्य र प्रगति मूल्यांकनका परिसूचकहरू समेत विकास गरी सो बमोजिम निजहरूको कार्यसम्पादन मूल्यांकन प्रणालीको पुनरावलोकन गर्ने ।
- (ङ) जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरू भर्ना, छनौट, नियुक्ति, पदस्थापना, सरुवा, बहुवा, वृत्ति विकास, कार्यसम्पादन मूल्यांकन, पुरस्कार तथा सजाय र श्रम सम्बन्ध सम्बन्धी योजना, नीति तथा मापदण्डहरू तयार गरी संचालक समिति समक्ष पेश गर्ने ।
- (च) कर्मचारी नीति तथा कार्यरत कर्मचारी संरचनाको समीक्षा गर्ने र Succession Planning तयार गरी स्वीकृतिका लागि संचालक समिति समक्ष सिफारिश गर्ने ।

जोखिम व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

गठन व्यवस्था

सञ्चालक समितिले एक जना गैर कार्यकारी सञ्चालकको संयोजकत्वमा एउटा जोखिम व्यवस्थापन समिति गठन गर्नु पर्नेछ। समितिको सदस्यहरू मध्ये सञ्चालन (अपरेसन) विभागका विभागीय प्रमुख सदस्य र कर्जा विभागका विभागीय प्रमुख वा जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने अलग्गै इकाई भएमा सोको प्रमुख सदस्य सचिव हुनेछ। लेखापरीक्षण समितिका संयोजक जोखिम व्यवस्थापन समितिको पदेन सदस्य हुनेछ। समितिको बैठक तीन महिनामा कमिमा एक पटक बस्नु पर्नेछ।

समितिको काम कर्तव्य र उत्तरदायित्व

- (क) विद्यमान जोखिम पहिचान तथा व्यवस्थापन प्रणालीको पर्याप्तता र उपयुक्तता सम्बन्धमा संचालक समितिलाई जानकारी गराउने र उपयुक्त प्रणालीको विकासका लागि सुझाव दिने।
- (ख) व्यवसायिक गतिविधिमा निहित जोखिमको स्तर, जोखिम बहन क्षमता, जोखिम व्यवस्थापनको लागि विकास गरेको रणनीति, नीतिगत व्यवस्था र मार्गदर्शनको नियमित पुनरावलोकन गरी सोको पर्याप्तताका सम्बन्धमा संचालक समितिमा सुझाव पेश गर्ने।
- (ग) व्यवस्थापनबाट नियमित रूपमा जोखिम व्यवस्थापन प्रतिवेदन लिई जोखिमको आंकलन, मूल्यांकन, नियन्त्रण तथा अनुगमन के कसरी भइरहेको छ सो सम्बन्धमा छलफल गर्ने र संचालक समितिमा आवश्यक सुझाव पेश गर्ने।
- (घ) जोखिम सम्पत्ति अनुसार पुंजीको पर्याप्तता, आन्तरिक पुंजी विश्लेषण पद्धति (ICAAP), व्यवसायिक रणनीति अनुरूप नीतिगत व्यवस्थाको पर्याप्तता, संस्थाले लिन सक्ने अधिकतम जोखिम सम्बन्धमा नियमित रूपमा छलफल तथा विश्लेषण गरी संचालक समितिलाई आवश्यक राय, सुझाव दिने।
- (ङ) जोखिम व्यवस्थापनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी गरिएका निर्देशन/मार्गनिर्देशन, संस्थाले निर्धारण गरेका आन्तरिक सीमा, उपयुक्त प्रचलन अनुरूप आवश्यक नीति एवम् संरचना विकास गर्नका लागि संचालक समितिलाई सुझाव दिने।
- (च) “क” वर्गको बैंक र राष्ट्रियस्तरको “ख” वर्गको विकास बैंकले नियमित रूपमा दवाव परीक्षण (स्ट्रेस टेष्टिङ्ग) गरी सोको परिणाम माथि छलफल गरी यसका आधारमा भविष्यमा अपनाउनुपर्ने आवश्यक नीति निर्माण वा निर्णय प्रक्रियाका लागि संचालक समितिमा सुझाव पेश गर्ने।
- (छ) संचालक समितिबाट भएको अख्तियार प्रत्यायोजनको सीमा तथा औचित्यता विश्लेषण गरी संचालक समितिमा आवश्यक सुझाव सहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- (ज) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सम्पत्ति संरचना, ती सम्पत्तिहरू परिचालनको अवस्था, त्यसबाट प्राप्त गर्न सकिने आय, सम्पत्तिहरूको गुणस्तरमा हुने वृद्धि/ह्रास र सम्पत्ति दायित्व समिति (ALCO) बाट भएका कार्यहरूको सम्बन्धमा त्रैमासिक रूपमा विश्लेषण/समिक्षा गरी सञ्चालक समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- (झ) अर्थतन्त्रको कुनै क्षेत्रमा उत्पन्न हुने समस्या वा परिवर्तनले संस्थाको वित्तीय अवस्थामा पार्न सक्ने असरको सम्बन्धमा अध्ययन गरी सोको निराकरणको लागि के कस्तो नीति अवलम्बन गर्नु पर्ने हो आवश्यक सुझाव सहित संचालक समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।

श्री सञ्चालक समिति,
मिति : २०६६...../...../.....
.....बैंक/वित्तीय संस्था लिमिटेड,
.....।

विषय : जानकारी गराएको बारे ।

उपरोक्त सम्बन्धमा म .....ले यस बैंक/वित्तीय संस्थाको सञ्चालकको पदमा मिति २०६६.../...../.....बाट बहाल गरेकोले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा २२ बमोजिम देहायका विषयहरूको बारेमा जानकारी गराएको छु ।

- (१) यस बैंक/वित्तीय संस्थासंग म वा मेरो परिवारको कुनै सदस्यले कुनै किसिमको करार गरेको वा गर्न लागेको छैन ।
- (२) बैंक/वित्तीय संस्थाको कार्यकारी प्रमुख, प्रबन्ध संचालक वा कम्पनी सचिव, लेखापरीक्षक तथा महाप्रबन्धकको नियुक्तिको सम्बन्धमा मेरो कुनै प्रकारको स्वार्थ वा सरोकार छैन ।
- (३) म र मेरो परिवारको कुनै सदस्यले यस बैंक/वित्तीय संस्थाको शेयर संख्या.....लिएको छु/छौं, सो बाहेक बैंकको अन्य शेयर वा डिबन्चर लिएको छैन ।
- (४) म यस बाहेक नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृत प्राप्त कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संचालक छैन ।
- (५) मेरो परिवारको कुनै पनि सदस्यले यस बैंक/वित्तीय संस्थाको पदाधिकारी/कर्मचारीको हैसियतले काम गरेका छन्/छैनन् । (रहेको भए खुलाउने .....)
- (६) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १८(ड) बमोजिम म यस बाहेक अन्य कुनै पनि प्रकारको निक्षेप सम्बन्धी व्यवसाय संचालन गर्ने संस्थाको (प्रचलित कानून बमोजिम वचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारी संस्था समेतको) संचालक, कर्मचारी वा बहालवाला लेखापरीक्षक वा सल्लाहाकारको पदमा रहेको छैन । साथै, यस संस्थाको संचालक रहेसम्म म अन्य कुनै प्रकारको वचत तथा ऋण सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाको संचालक हुने छैन ।
- (७) यस बैंक/वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर धितो राखी कर्जा लिएको छ/छैन ।
यदि छ भने सोको विवरण खुलाउनु पर्ने छ ।
- (८) माथि घोषणा गरिएका/पेश गरिएका विवरणहरू ठिक सांचो हो, भुङ्गा ठहरिएमा कानून बमोजिम सहुंला बुझाउँला ।

संचालकको दस्तखत:

नाम थर

बाबुको नाम:

बाजेको/पतिको नाम:

ठेगाना:

नागरिकता लिएको जिल्ला र नागरिकता नं.

(द्रष्टव्य :: यो विवरण बैंक वा वित्तीय संस्थाको संचालकको पदमा निर्वाचित वा मनोनित भएको मितिले ७ दिन भित्र र परिवर्तन भएमा परिवर्तन भएको मितिले ७ दिन भित्र सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थामा पेश गर्नु पर्नेछ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाले संचालकबाट यो विवरण प्राप्त भएको मितिले ७ दिनभित्र यस बैंक समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।)

.....बैंक/वित्तीय संस्था लिमिटेड
संचालकहरुको दर्ता/लगत किताव

क्र.सं.	संचालकको नाम	बाबुको नाम	बाजेको/पतिको नाम	पेशा, व्यवसाय	संचालक नियुक्त भएको मिति	संचालकबाट हटेको मिति

तयार गर्ने:

प्रमाणित गर्ने:

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ७/०७०

विषय : सुपरिवेक्षकीय निर्देशन लागू गर्ने कार्य तालिका सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकले “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्रममा दिइएको निर्देशनहरूलाई देहाय बमोजिम लागू गर्न/गराउन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. निरीक्षण प्रतिवेदन उपरको प्रतिक्रिया

निरीक्षण प्रतिवेदन उपरको प्रतिक्रिया स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएको मितिले बढीमा तीस दिनभित्र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालक समितिले उक्त प्रतिवेदनमा उल्लिखित कैफियतहरूको सुधार तथा दिएका निर्देशनहरूको पालना गरी सो निरीक्षण प्रतिवेदनमा उठाइएका बुँदाहरूको सुधारको स्थिति सहितको प्रतिक्रिया यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ । तोकिएको समयभित्र आवश्यक सुधार गरी प्रतिक्रिया पठाउन नसक्ने अवस्था भएमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको स्वीकृति लिई प्राप्त भएको अवधिभित्र उक्त प्रतिवेदन यस बैंकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२. कर्जा नोक्सानी व्यवस्था

निरीक्षण प्रतिवेदन मार्फत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्ने निर्देशन प्राप्त भएमा चालु त्रैमासिक हिसावमा थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरी सोको जानकारी यस बैंकमा दिनु पर्नेछ ।

३. Loan Portfolio सुधार योजना

निरीक्षण प्रतिवेदन मार्फत निर्देशन प्राप्त भएको तीस दिनभित्र संस्थाले तीन महिनाले भाका नाघेका “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा एक करोड रुपैयाँ वा सोभन्दा माथिका र अन्य वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा पचास लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा माथिका सबै कर्जाहरूको स्थिति सुधारने योजना बनाई यस बैंकका सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ । सो अवधिभित्र यस बैंकबाट निरीक्षण भई थप निर्देशन प्राप्त भएमा वर्गीकृत कर्जाहरूको रकम र वर्गीकरणमा आएको परिवर्तन समावेश भएको संशोधित योजना तिस दिनभित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

४. पूँजीकोषको पर्याप्तता

निरीक्षण प्रतिवेदन मार्फत निर्देशन प्राप्त भएको बढीमा पैंतिस दिनभित्र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पर्याप्त पूँजीकोष कायम राख्नको लागि अन्य कुराहरूको अतिरिक्त देहायका विषयहरू समेत समावेश भएको लिखित पूँजी योजना यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ :-

- (क) पर्याप्त पूँजीकोष कायम गर्नका लागि हाल र भविष्यमा आवश्यक पर्ने पूँजीको विवरण,
- (ख) वर्गीकृत तथा पुनःवर्गीकृत सम्पत्तिको विवरण,
- (ग) सञ्चित नाफाको अनुमानित रकम
- (घ) यस सम्बन्धी निर्देशनमा व्यवस्था भए अनुसार भविष्यमा आवश्यक पर्ने पूँजी पूरा गर्न व्यवस्था गरिएको अतिरिक्त स्रोत र समय तालिका ।

५. सम्पत्ति/दायित्व व्यवस्थापन

निरीक्षण प्रतिवेदन मार्फत निर्देशन प्राप्त भएको तिस दिनभित्र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पर्याप्त तरलता कायम राख्न आफ्नो सम्पत्ति/दायित्व व्यवस्थापन नीति तथा कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार संशोधन गरी देहायका विषयहरू यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ । उक्त संशोधनमा अन्य विषयहरूको अतिरिक्त देहायका कुराहरूमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्नेछ :-

- (क) ऋण लिइएको रकम (Borrowed Funds) को लागत तथा उपयोग,
- (ख) भैपरि आउने आवश्यकता पूरा गर्न चाहिने तरल सम्पत्तिको परिमाण,
- (ग) निक्षेपको सम्भावित उतार-चढावको लागि पर्याप्त तरलताको व्यवस्था गर्न अल्पकालीन वित्तीय स्रोतको व्यवस्था,

- (घ) कर्जाको परिमाण र वासलात बाहिरका कारोवारहरुमा लगानी गर्न आवश्यक रकम र लगानीको स्रोत बीचको तालमेल
- (ङ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवस्थापनबाट सञ्चालक समिति समक्ष नियमित रूपमा सम्पत्ति/दायित्व सम्बन्धी प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था ।

६. आन्तरिक लेखापरीक्षण तथा नियन्त्रण

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विद्यमान नीति, नियम तथा कानुनी प्रावधानको दायराभित्र कार्य सम्पादन गरी आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीमा प्रभावकारीता ल्याउन सकिने गरी कार्यविधिको विकास गर्नु पर्नेछ । उक्त कार्यविधि अन्तर्गत कम्तिमा देहायका विषयहरु समावेश भएको हुनु पर्नेछ :-

- (क) संस्थाको यथार्थ अवस्थाको चित्रण गर्ने तथा सम्पत्ति सुरक्षित हुने गरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको व्यवस्थापन तथा लेखा नियन्त्रण प्रणालीको समीक्षा सम्बन्धी कार्यविधि ।
- (ख) तथ्याङ्कको विश्वसनियता जाँच गर्ने कार्यविधि ।
- (ग) कर्जा प्रवाह, कोष संचालन (Treasury Operation), विदेशी विनिमय व्यवस्थापन, तरलता व्यवस्थापन, पूँजीकोषको पर्याप्तता, कर्मचारी, व्यवस्थापन सूचना प्रणालीका साथै बैकिङ्ग नियम कानुनहरुको पालना सम्बन्धी व्यवहार जाँचबुझ गर्ने कार्यविधि ।
- (घ) सम्पत्तिको गुणस्तर समीक्षा कार्यविधि ।
- (ङ) वित्तीय जोखिम व्यवस्थापन (तरलता, सम्पत्ति/दायित्व, विदेशी मुद्रा व्यवस्थापन) को समीक्षा सम्बन्धी कार्यविधि

७. योजना, नीति तथा कार्यविधिहरुको कार्यान्वयन

बुँदा नं. ३ देखि ६ सम्म उल्लेख भए बमोजिम निरीक्षण प्रतिवेदनले माग गरेको योजना, नीति तथा कार्यविधिहरु समीक्षाको लागि यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

८. प्रगति विवरणको अनुगमन

यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कारोवार र प्रगति विवरण सम्बन्धमा निरन्तर रूपमा अनुगमन गरिने छ । यस बैंकले सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको प्रत्येक तीन महिनामा क्रियाकलाप, योजना, नीति तथा यस बैंकले दिएको निर्देशन कार्यान्वयनको अनुगमन गरी दिएको सुझाव सम्बन्धित संस्थाले कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्नेछ । साथै यस बैंकले निर्देशन दिएको अवस्थामा त्रैमासिक प्रगति विवरण र निर्देशनको कार्यान्वयन स्थितिको प्रतिवेदन समेत तोकिएको अवधिभित्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

९. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्रममा दिइएका निर्देशनहरु लागू गर्ने कार्य तालिका सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. ७/०६९ बमोजिमको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा. निर्देशन नं. ८/०७०

विषय : लगानी सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको वित्तीय स्रोतको लगानीका सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. **लगानी नीति तथा कार्यविधि स्वीकृत गराएर मात्र लागू गर्नु पर्ने**
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सरकारी सुरक्षणपत्र, नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र तथा संगठित संस्थाहरुको शेयर तथा डिबेञ्चरमा लगानी गर्ने नीति तथा कार्यविधि सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत गराएर मात्र लागू गर्नु पर्नेछ ।
२. **सरकारी सुरक्षणपत्र र नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा लगानी सम्बन्धी व्यवस्था**
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई सरकारी सुरक्षणपत्र र नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा लगानी गर्न कुनै बन्देज लगाइएको छैन ।
३. **संगठित संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चरमा तथा अन्य लगानी सम्बन्धी व्यवस्था**
  - (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सर्वसाधारणमा शेयर विक्री गरी नेपाल धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत भइसकेको संगठित संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चरमा मात्र लगानी गर्नु पर्नेछ ।
तर, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत भईनसकेको कुनै संगठित संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चरमा लगानी गरेमा लगानी गरेको मितिले एक वर्षभित्र उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएको खण्डमा लगानी भए बराबरको रकम लगानी समायोजन कोष खडा गरी सो कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो कोषमा रहेको रकम उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएसम्म अन्य उपयोग गर्न पाइने छैन ।
नयाँ खुलेका संगठित संस्थामा गरेको लगानीको हकमा त्यस्तो कम्पनी संचालनमा आएको मितिले २ वर्षभित्र वा लगानी गरेको २ वर्ष भित्रमा उक्त शेयर सूचीकृत नभएको खण्डमा लगानी भए बराबरको सम्पूर्ण रकम लगानी समायोजन कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।
तर, ग्रामीण विकास बैंक, रुरल माइक्रोफाइनान्स डेभलपमेण्ट सेन्टर (RMDC), कर्जा सूचना केन्द्र लि., Nepal Clearing House Ltd. र National Banking Training Institute को शेयरमा लगानी गर्दा माथि उल्लेख भए अनुसारको लगानी समायोजन कोष खडा गर्नु पर्ने विद्यमान व्यवस्थामा छुट प्रदान गरिएको छ ।
  - (२) “ख” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को उपदफा (२) को खण्ड (श) र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले सोही ऐनको सोही दफाको उपदफा (३) को खण्ड (प) बमोजिम जग्गा विकास, आवासीय प्रयोजनको लागि जग्गा खरिद तथा घर निर्माण जस्ता परियोजना संचालन गर्ने र त्यस्ता घरजग्गाको विक्री वितरण तथा व्यवस्थापन गर्ने गराउने सम्बन्धी कार्य गर्दा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ठिक अधिल्लो महिना कायम प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशत भन्दा बढी लगानी गर्न पाइने छैन ।
  - (३) उप बुँदा (२) मा उल्लेखित बाहेकका अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आवास भवन निर्माण तथा जग्गा विकास (Housing and Land Development) परियोजनामा लगानी गर्दा ठिक अधिल्लो महिना कायम प्राथमिक पूँजीको दश प्रतिशतमा नबढ्ने गरी लगानी गर्न पाउने छ । तर सो सीमाभन्दा बढी लगानी गरेको पाइएमा बढी लगानी भएको रकम बराबर पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गरिने छ । यस्तो लगानी गर्दा पब्लिक लि. कम्पनीको रुपमा संस्थापना भएका आवास भवन निर्माण तथा जग्गा विकास कम्पनीमा मात्र गर्नु पर्नेछ ।
  - (४) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै एक संगठित संस्थाको शेयर, डिबेञ्चर वा कुनै सामुहिक लगानी कोषमा लगानी गर्दा ठिक अधिल्लो त्रयमासमा कायम प्राथमिक पूँजीको दश प्रतिशतमा नबढ्ने गरी र सबै संगठित संस्थाहरुको शेयर, डिबेञ्चर वा सामुहिक लगानी कोषमा बढीमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको तिस प्रतिशतमा नबढ्ने गरी लगानी गर्नु पर्नेछ । त्यसैगरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले संगठित संस्थाहरुको शेयर तथा डिबेञ्चरमा लगानी गर्दा लगानी हुने संस्थाको चुक्ता पूँजीको १० प्रतिशतसम्म तथा “घ” वर्गको वित्तीय संस्थामा गरेको लगानीको हकमा उक्त संस्थाको चुक्ता पूँजीको २५ प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्नु

पर्नेछ । लगानी गर्दाको अवस्थामा तोकिएको सीमाभन्दा बढी लगानी गरेको पाइएमा यसरी बढी लगानी भएको रकम बराबर पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गरिनेछ ।

- (५) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो वित्तीय स्वार्थ भएको कम्पनीको हकमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको विस प्रतिशतसम्म लगानी गर्न सक्नेछ । वित्तीय स्वार्थ भएको संगठित संस्थाहरुको शेयर तथा डिबेञ्चरमा गरेको कुल लगानी रकमलाई पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्नु पर्नेछ । तर प्रचलित कानुनी व्यवस्था बमोजिम सामूहिक लगानी कोषमा कोष प्रवर्द्धकको तर्फबाट अनिवार्य रुपमा विज पूँजी वापत लगानी गर्नु पर्ने रकम प्राथमिक पूँजीबाट घटाउन अनिवार्य हुने छैन ।
- (६) मुख्य कम्पनीको संचालक समिति वा संचालक समितिका अध्यक्ष/सदस्य सहायक कम्पनीको संचालक समिति वा संचालक समितिको अध्यक्ष/सदस्यको रुपमा रहन पाउने छैनन् । यो निर्देशन जारी (मिति २०६७/२१०) हुनुपूर्व इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालक सहायक कम्पनीको पनि संचालक रहेकाको हकमा मुख्य कम्पनीको आसन्न पहिलो साधारणसभा वा यो परिपत्र जारी भएको मितिले एक वर्षभित्रमध्ये जुन पहिले हुन्छ, सो अवधिभित्रमा हटिसक्नु पर्नेछ ।
- (७) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन र केवलकार निर्माण परियोजना संचालन गर्न स्थापित पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको शेयरमा लगानी गरेको रकम धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत भइनसकेका त्यस्ता परियोजनाहरुमा लगानी गरेको रहेछ भने त्यस्तो लगानी गरेको मितिले तीन वर्षभित्र उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएको खण्डमा लगानी भए बराबरको सम्पूर्ण रकम लगानी समायोजन कोष खडा गरी सो कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो कोषमा रहेको रकम उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएसम्म अन्य कुनै पनि प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न पाइने छैन ।

४. शेयर तथा डिबेञ्चर प्रत्याभूति सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई संगठित संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चर प्रत्याभूति गर्न कुनै सीमा लगाइएको छैन । “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा देहाय बमोजिम सीमासम्म मात्र प्रत्याभूति गर्न सक्ने गरी सीमा निर्धारण गरिएको छ ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्था	कुनै एक संगठित संस्था	सबै संगठित संस्था
“ख” वर्ग	आफ्नो प्राथमिक पूँजीको विस प्रतिशतसम्म	आफ्नो प्राथमिक पूँजीको शत प्रतिशतसम्म
“ग” वर्ग	आफ्नो प्राथमिक पूँजीको दश प्रतिशतसम्म	आफ्नो प्राथमिक पूँजीको पचास प्रतिशतसम्म

तर, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चर प्रत्याभूति गर्ने भएमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको तोकिएको सीमासम्म मात्र प्रत्याभूति गर्न सक्ने व्यवस्था अनिवार्य हुने छैन ।

- (२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले उपबुँदा (१) बमोजिम प्रत्याभूति गरेको शेयर विक्री वितरण नभई आफैले खरिद गर्नुपरेमा त्यसरी खरिद गरेको शेयर “शेयर प्रत्याभूति” गरेको मितिले एक वर्षभित्र विक्री वितरण गरी सक्नु पर्नेछ । तोकिएको समयभित्र विक्री वितरण गर्न नसकेमा तोकिएको सीमाभन्दा बढी लगानी भएको रकम पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गरिने छ ।

५. लगानीको पुनरावलोकन सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अर्धवार्षिकरूपमा आफ्नो लगानीको पुनरावलोकन गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । यसरी पुनरावलोकन गर्दा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट विद्यमान लगानी नीति तथा यस निर्देशन बमोजिम लगानी गरिएको व्यहोरा प्रमाणित गराई अर्धवार्षिक अवधि समाप्त भएको एक महिनाभित्र संस्थाको व्यवस्थापनबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ । यसरी संस्थाको व्यवस्थापनबाट स्वीकृत गरेको निर्णयको प्रतिलिपि प्रत्येक वर्षको फाल्गुण १५ र भाद्र १५ गतेभित्र बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

६. शेयर तथा डिबेञ्चरको मूल्याङ्कन

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर तथा डिबेञ्चर कारोवारलाई निर्देशन फा.नं. ८.१, ८.२ र ८.३ बमोजिम प्रत्येक कम्पनीको अलग् अलग छुट्याई खरिद मूल्य वा बजार मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, त्यसको आधारमा अर्धवार्षिक रुपमा मूल्याङ्कन गरी आफ्नो सम्पत्तिमा देखाउनु पर्नेछ ।

तर, कुनै कम्पनीको शेयर तथा डिबेञ्चरको खरिद मूल्यभन्दा बजार मूल्य कम भई फरक पर्ने आएको रकमलाई नाफा/नोक्सान हिसाबमा खर्च लेखी लगानीमा “संभावित हानी बापत व्यवस्था” शीर्षकमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

साथै, लगानीको मूल्यांकन गर्दा ई.प्रा. निर्देशन ४/०७० को बुँदा नं. २.ख.३ (लगानी सम्बन्धी नीति) मा भएको व्यवस्था बमोजिम नै मूल्यांकन गर्ने र यस सम्बन्धी विवरण संलग्न ने.रा.बै.निर्देशन फा.नं. ८.२ को ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ।

७. स्वप्रयोजनको लागि अचल सम्पत्ति खरिद/निर्माणको सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो प्रयोजनको निमित्त आवश्यक परेमा बाहेक अचल सम्पत्ति खरिद गर्न गराउन हुँदैन। यो व्यवस्थाले “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को अधीनमा रही घर जग्गाको खरिद बिक्री, वितरण तथा व्यवस्थापन गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन।

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो प्रयोजनको निमित्त जग्गा, भवन वा दुवै आवश्यक परेमा देहायको शर्तहरूको अधीनमा रही खरिद वा निर्माण गर्न सक्ने छ।

- (क) बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना गर्दाको सम्पूर्ण पूर्व सञ्चालन खर्च (Pre operating expenses) अपलेखन भईसकेको हुनुपर्ने छ।
- (ख) प्रबन्धपत्र/नियमावलीमा उल्लेख भए बमोजिमको शेयर सर्वसाधारणमा जारी गरी सकेपछिको पहिलो साधारण सभा सम्पन्न भएको हुनुपर्ने छ।
- (ग) विगत दुई वर्षदेखि निरन्तर खुद मुनाफामा संचालन भएको हुनुपर्ने छ।
- (घ) यस बैंकले जारी गरेको निर्देशन बमोजिम पूँजीकोष पर्याप्त रहेको हुनुपर्ने छ।
- (ङ) जग्गा, भवन वा दुवै खरिद तथा भवन निर्माण गर्दा प्रतिपटक आफ्नो प्राथमिक पूँजीको १५ प्रतिशतको सीमा भित्र रही गर्नुपर्ने छ।
- (च) खण्ड (क) देखि (ङ) सम्म उल्लेखित अवस्था पूरा नगरी जग्गा, भवन वा दुवै खरिद वा निर्माण गरेमा सो बराबरको रकम प्राथमिक पूँजीकोष गणना गर्दा घटाउनु पर्नेछ।
- (छ) जग्गा, भवन वा दुवै खरिद गरेको वा भवन निर्माण सम्पन्न भएको मितिबाट ३ वर्षसम्म आफ्नो प्रयोगमा नआएमा सो बराबरको रकम प्राथमिक पूँजीकोष गणना गर्दा घटाउनु पर्नेछ।
- (ज) त्यस्तो जग्गा, भवन वा दुवै आफ्नो प्रयोजनमा नआउने देखिएमा बिक्री गर्नुपर्ने छ।

८. लगानी सम्बन्धी थप व्यवस्था

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका अन्य संस्थाहरूद्वारा जारी गरेका शेयर सुरक्षणपत्र तथा हाइब्रिड पूँजी उपकरणहरूमा लगानी गर्न पाईने छैन। तर, यस बैंकको स्वीकृति लिएर लगानी गरेको संस्थाको शेयर लगानीको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन।
- (२) लगानी सम्बन्धी निर्देशनमा उल्लेख गरिएको प्राथमिक पूँजी भन्नाले विशेष उल्लेख गरेकोमा बाहेक ठिक अधिल्लो त्रयमासमा कायम प्राथमिक पूँजीलाई बुझाउँछ।

९. लगानी सम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेमा हुने कारवाही

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले लगानी सम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९९ वा दफा १०० मा उल्लिखित कुनै पनि कारवाही गर्न सकिने छ।

१०. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को लगानी सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. ८/०६९ बमोजिमको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

ने.रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ८.१

सरकारी ऋणपत्र र नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमा भएको लगानी विवरण (मासिक)
२० .....साल .....महिना

(रु.हजारमा)

क्र.सं.	विवरण	रकम (रु.)
	कुल	

मिति

अधिकृत दस्तखत

ने.रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ८.२

कम्पनीको शेयरपूँजीमा भएको लगानी विवरण (मासिक)
२० .....साल .....महिना

(रु.हजारमा)

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	शेयर संख्या	परल मूल्य	बजार मूल्य	नाफा/(नोक्सान) वा कोष समायोजन रकम
	कुल				

मिति

अधिकृत दस्तखत

ने.रा. बैंक निर्देशन फा.नं. ८.३

संगठित संस्थाहरुको डिभेन्चरमा भएको लगानी विवरण (मासिक)
२० .....साल .....महिना

(रु.हजारमा)

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	लगानी मिति	रकम रु.
	कुल		

मिति

अधिकृत दस्तखत

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. ९/०७०

विषय: तथ्याङ्क विवरण सम्बन्धी व्यवस्था ।

देशको आर्थिक, मौद्रिक स्थिति एवं वित्तीय गतिविधिको मूल्याङ्कन एवं विश्लेषण गर्नुका साथै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको गैर स्थलगत सुपरीवेक्षण गर्ने सन्दर्भमा बैंकिङ्ग तथा वित्तीय तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा समयमै त्यस्ता तथ्याङ्क विवरणहरू सही एवं शुद्ध रूपमा उपलब्ध गराउन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राष्ट्र बैंकमा पेश गर्नु पर्ने तथ्याङ्क सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धमा देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ :-

- इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थाहरूले आफ्ना शाखाहरूको समेत समष्टिगत (Consolidated) रूपमा तयार गरी एकीकृत रूपमा निर्देशन फा.नं. ९.१, ९.२, ९.३, ९.३ (क), ९.४, ९.७, ९.८, ९.९, ९.१५, ९.१६, ९.१७ र ९.१८ अनुसारका विवरणहरू मासिक रूपमा, ९.५, ९.६, ९.६.१, ९.१०, ९.११ र ९.१२ बमोजिमका विवरणहरू त्रैमासिक रूपमा, ९.१९ बमोजिमको विवरण अर्धवार्षिक रूपमा कारोवार समाप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र र ९.१४ अनुसारको विवरण त्रैमासिक रूपमा कारोवार समाप्त भएको मितिले ३५ दिनभित्र यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।
- यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंक र राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका विकास बैंकहरूले अन्तर बैंक कारोवार (Interbank transaction) सम्बन्धी निर्देशन फा.नं. ९.१३ बमोजिमको प्रत्येक दिनको कारोवार विवरण सोही दिन कार्यालय समयभित्र यस विभागको इमेल ठेगाना nrbkibor@nrb.org.np मा पठाउनु पर्नेछ । कारोवार नभएमा समेत सोही व्यहोरा उल्लेख गरी पठाउनु पर्नेछ ।
- यस निर्देशनमा उल्लेख गरिएको विवरण बाहेक यस बैंकको सम्बन्धित शाखा कार्यालयमा पठाउनु पर्ने विवरणहरू नियमित रूपमा पठाउनु पर्नेछ । वित्तीय संस्थाहरूले आफूले प्रयोग नगर्ने प्रकृतिका कारोवारहरू भएमा संलग्न फारममा कारोवार नभएको भनी उल्लेख गरी पठाउनु पर्नेछ ।
- यस निर्देशन अनुरूप इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले उल्लेखित समयमा तथ्याङ्क नपठाएमा वा गलत तथ्याङ्क पठाएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको वर्गीकरणको आधारमा दशहजार रुपैयाँदेखि पचासहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना र अन्य कारवाही हुनेछ ।
- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले यस बैंकमा तथ्याङ्क पठाउने प्रयोजनको लागि एउटा छुट्टै पदाधिकारी तोक्नु पर्नेछ । तथ्याङ्क विवरण पठाउँदा तोकिएको पदाधिकारीहरूको नाम, फोन नं. र इमेल ठेगाना समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ । तोकिएका विवरणहरू यथासमयमा प्राप्त नभएमा सम्बन्धित पदाधिकारीहरूलाई उत्तरदायी बनाई यस बैंकले दिएको निर्देशन बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।
- उपरोक्त तथ्यांकहरू यस बैंकको निम्नानुसारको इमेल ठेगानामा समेत इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट पठाउनु पर्नेछ ।

“क” वर्गको लागि

विभाग	इमेल ठेगाना
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	bfistata@nrb.org.np
बैंक सुपरिवेक्षण विभाग	bsdoffsite@nrb.org.np
अनुसन्धान विभाग	researchreportcb@nrb.org.np

“ख” वर्गको लागि

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	bfistatb@nrb.org.np
वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	fsidreportsdb@nrb.org.np
अनुसन्धान विभाग	researchreportdb@nrb.org.np

“ग” वर्गको लागि

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग	bfistatc@nrb.org.np
वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग	fsidreportsfc@nrb.org.np
अनुसन्धान विभाग	researchreportfc@nrb.org.np

साथै, यस निर्देशनमा उल्लेख भएदेखि बाहेक यस बैंकको अन्य विभाग/कार्यालयमा पठाउनु पर्ने विवरणहरु नियमित रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।

७. उपरोक्त तथ्याङ्कहरु इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट पठाउँदा एक्सेल सिट मार्फत पठाउनु पर्नेछ । यस प्रयोजनको लागि यस बैंकको वेवसाइटमा राखिएको एक्सेल सिट Reporting Format मा भएका फारमहरु भरी सोही बमोजिम पठाउनु पर्नेछ र नभएका फारमहरु छुट्टै एक्सेल सिटमा बनाई पठाउनु पर्नेछ । निर्धारित ढाँचामा आफूखुसी कुनै थपघट गर्न पाइने छैन । तथ्याङ्क विवरण बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले अनिवार्य रूपमा रु. दश लाखमा (Rs. in million) उल्लेख गरी पठाउनु पर्नेछ । तथ्याङ्क विवरण नेपाली भाषामा पठाउँदा अनिवार्य रूपमा bishall फण्टबाट पठाउनु पर्नेछ । यस्तो फण्ट यस बैंकको वेवसाइट www.nrb.org.np बाट समेत डाउनलोड गर्न सकिनेछ ।

८. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले नेपाल राष्ट्र बैंकमा पेश गर्नु पर्ने तथ्याङ्क विवरण सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. ९/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।

- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

..... लिमिटेड
सम्पत्ति र दायित्वको गोश्वारा हिसाब (मासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु.....)

पूँजी तथा दायित्व	रकम	सम्पत्ति	रकम
१. पूँजी तथा जगेडा कोषहरु		१. नगद मौज्जात	
१.१ चुक्ता पूँजी		१.१ स्वदेशी मुद्रा (सिक्का समेत)	
१.१.१ साधारण शेयर		१.२ विदेशी मुद्रा	
१.१.२ ननरिडिमिबल प्रिफरेन्स शेयर		१.२.१ भारतीय मुद्रा	
१.१.३ रिडिमिबल प्रिफरेन्स शेयर		१.२.२ अन्य विदेशी मुद्रा	
१.१.४ कन्भर्टिबल प्रिफरेन्स शेयर		२. बैंक मौज्जात	
१.२ कल इन एड्भान्स		२.१ स्वदेशी मुद्रा	
१.३ प्रस्तावित वोनस शेयर		२.१.१ नेपाल राष्ट्र बैंकमा	
१.४ साधारण जगेडा		२.१.२ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.५ शेयर प्रिमियम		२.१.३ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.६ संचित नाफा/नोक्सान (Retained Earning)		२.१.४ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.७ अन्य जगेडा तथा कोषहरु*		२.१.५ अन्य वित्तीय संस्थामा	
१.७.१ भैपरी आउने जगेडा		२.२ विदेशी मुद्रा	
१.७.२ सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन कोष		२.२.१ नेपाल राष्ट्र बैंकमा	
१.७.३ पूँजीगत जगेडा कोष		२.२.२ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.७.४ संस्था विकास कोष		२.२.३ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.७.५ विशेष जगेडा कोष		२.२.४ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
१.७.६ लाभांश समीकरण कोष		२.२.५ अन्य वित्तीय संस्थामा	
१.७.७ अन्य स्वतन्त्र कोष		२.२.६ विदेशी बैंकमा	
१.८ पूँजी फिर्ता जगेडा कोष		२.२.६.१ भारतमा	
१.९ सटही घटवढ कोष		२.२.६.२ अन्य विदेशी मुलुकमा	
१.१० लगानी समायोजन कोष		३. मागेका बखत प्राप्त हुने रकम	
१.११ अन्य कोष		३.१ स्वदेशी मुद्रा	
२. सापटी		३.१.१ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.१ नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी		३.१.२ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.१.१ पुनरकर्जा		३.१.३ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.१.२ रिपो कर्जा		३.१.४ अन्य वित्तीय संस्थामा	
२.१.३ नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त अन्य सापटी		३.२ विदेशी मुद्रा	
२.२ अन्तरबैंक सापटी		३.२.१ नेपाल राष्ट्र बैंकमा	
२.२.१ स्वदेशी मुद्रा		३.२.२ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.२.१.१ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्तसंस्थाबाट		३.२.३ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.२.१.२ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाबाट		३.२.४ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थामा	
२.२.१.३ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाबाट		३.२.५ अन्य वित्तीय संस्थामा	
२.२.२ विदेशी मुद्रा		३.२.६ विदेशी बैंकमा	
२.२.२.१ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्तसंस्थाबाट		३.२.६.१ भारतमा	
२.३ अन्य सापटी		३.२.६.२ अन्य विदेशी मुलुकमा	
२.३.१ स्वदेशी मुद्रा		४. ऋणपत्रमा लगानी	
२.३.१.१ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्तसंस्थाबाट		४.१ नेपाल सरकार	
२.३.१.२ "ख" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाबाट		४.१.१ ट्रेजरी बिल	
२.३.१.३ "ग" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाबाट		४.१.२ विकास ऋणपत्र	
२.३.१.४ अन्य वित्तीय संस्था		४.१.३ राष्ट्रिय बचत पत्र	
२.३.२ विदेशी मुद्रा		४.१.४ विशेष ऋण पत्र	
२.३.२.१ "क" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्तसंस्थाबाट		४.१.५ रिभर्स रिपो	
२.३.२.२ विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्था		४.२ ने.रा.बैंक ऋण पत्र	
२.३.२.२ अन्य वित्तीय संस्था		४.३ "घ" वर्गको इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाको ऋणपत्र	
२.४ ऋणपत्र तथा बण्ड		४.४ सरकारी गैर वित्तीय संस्था	
२.५ युवास्वरोजगार कोष		४.५ अन्य गैर वित्तीय संस्था	
२.६ गरिबी निवारण कोष		४.६ गैर आवासीय क्षेत्र (Non-Resident)	
२.७ ग्रामीण स्वावलम्बन कोष		५. शेयर तथा अन्य लगानी	
२.८ अन्य कोष		५.१ शेयरमा लगानी	
३. निक्षेप		५.१.१ "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	
३.१ चल्ती		५.१.२ "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	
३.१.१ स्वदेशी मुद्रामा		५.१.३ "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	
३.१.१.१ संस्थागत		५.१.४ "घ" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	
३.१.१.१.१ "क" वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु		५.१.५ बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु	

३.२.१.२	व्यक्तिगत	६.२.१.३	“ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु
३.२.१.२.१	आवासीय	६.२.१.४	अन्य वित्तीय संस्थाहरु
३.२.१.२.२	गैरआवासीय	६.२.१.५	गैरवित्तीय सरकारी संस्थाहरु
३.२.२	विदेशी मुद्रामा	६.२.१.५	निजी गैरवित्तीय संस्थाहरु
३.२.२.१	संस्थागत	६.२	व्यक्तिगत
३.२.२.१.१	“क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	६.२.१	स्वदेशी मुद्रा
३.२.२.१.२	“ख” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	६.२.२	विदेशी मुद्रा
३.२.२.१.३	“ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	६.३	गैर आवासीय क्षेत्र
३.२.२.१.४	अन्य संस्थाहरु	६.३.१	स्वदेशी मुद्रा
३.२.२.१.५	विदेशी बैंकहरु	६.३.२	विदेशी मुद्रा
३.२.२.१.६	विदेशी संस्थाहरु	६.४	युवा स्वरोजगार कोष
३.२.२.१.७	अन्य आवासीय क्षेत्र	७.	विल खरिद
३.२.२.१.८	गैरआवासीय क्षेत्र	७.१	स्वदेशी विल खरिद
३.२.२.२	व्यक्तिगत	७.१.१	संस्थागत
३.२.२.२.१	आवासीय	७.१.२	व्यक्तिगत
३.२.२.२.२	गैरआवासीय	७.२	विदेशी विल खरिद
३.३	मुहूर्ती	७.२.१	भारतमा भुक्तानी हुने
३.३.१	स्वदेशी मुद्रामा	७.१.१	संस्थागत
३.३.१.१	संस्थागत	७.१.२	व्यक्तिगत
३.३.१.१.१	“क” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	७.२.२	अन्य मुलुकमा भुक्तानी हुने
३.३.१.१.२	“ख” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	७.१.१	संस्थागत
३.३.१.१.३	“ग” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	७.१.२	व्यक्तिगत
३.३.१.१.४	“घ” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	७.३	आयात विल खरिद
३.३.१.१.५	बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु	८.	कलेक्सनमा लिइएका विलहरुमा सापट
३.३.१.१.६	गैरसरकारी संस्थाहरु	८.१	स्वदेशी विलको धितोमा
३.३.१.१.७	कर्मचारी संचय कोष	८.२	विदेशी विलको धितोमा
३.३.१.१.८	नागरिक लगानी कोष	९.	स्थीर सम्पत्ति
३.३.१.१.९	पेन्सन कोष तथा बीमा कम्पनीहरु	९.१	जग्गा
३.३.१.१.१०	अन्य वित्तीय संस्थाहरु	९.२	भवन
३.३.१.१.११	नेपाली सेना	९.३	फर्निचर/फिक्सचर
३.३.१.१.१२	नेपाल प्रहरी	९.४	सवारी साधन
३.३.१.१.१३	सशस्त्र प्रहरी बल	९.५	कम्प्युटर तथा मेशीनरी
३.३.१.१.१४	स्थानीय सरकार	९.६	पूँजीगत निर्माण खर्च
३.३.१.१.१५	अन्य सरकारी निकाय	९.७	लिज होल्ड सम्पत्ति
३.३.१.१.१६	गैर वित्तीय सरकारी संस्थाहरु	९.८	सपटवेयर
३.३.१.१.१७	गैर वित्तीय निजी संस्थाहरु	९.९	अन्य
३.३.१.१.१८	अन्य संस्थाहरु	१०.	अन्य सम्पत्ति
३.३.१.१.१९	विदेशी बैंकहरु	१०.१	असुल गर्न बाँकी व्याज
३.३.१.१.२०	विदेशी संस्थाहरु	१०.१.१	लगानीमा
३.३.१.१.२१	अन्य आवासीय क्षेत्र	१०.१.१.१	सरकारी ऋणपत्रमा
३.३.१.१.२२	गैरआवासीय क्षेत्र	१०.१.१.२	अन्य लगानीमा
३.३.१.२	व्यक्तिगत	१०.१.१.२.१	स्वदेशी मुद्रामा
३.३.१.२.१	आवासीय	१०.१.१.२.२	विदेशी मुद्रामा
३.३.१.२.२	गैरआवासीय	१०.१.२	कर्जा सापटमा
३.३.२	विदेशी मुद्रामा	१०.१.३.१	संस्थागत
३.३.२.१	संस्थागत	१०.१.३.१.१	स्वदेशी मुद्रामा
३.३.२.१.१	“क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१०.१.३.१.१.१	“घ” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु
३.३.२.१.२	“ख” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१०.१.३.१.१.२	अन्य वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु
३.३.२.१.३	“ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१०.१.३.१.१.५	बचत तथा ऋण सहकारी
३.३.२.१.४	अन्य संस्थाहरु	१०.१.३.१.१.६	पेन्सन कोष तथा बीमा कम्पनीहरु
३.३.२.१.५	विदेशी बैंकहरु	१०.१.३.१.१.७	अन्य वित्तीय संस्थाहरु
३.३.२.१.६	विदेशी संस्थाहरु	१०.१.३.१.१.१०	गैर वित्तीय सरकारी संस्थानहरु
३.३.२.१.७	अन्य आवासीय क्षेत्र	१०.१.३.१.१.११	निजी गैरवित्तीय संस्थाहरु
३.३.२.१.८	गैरआवासीय क्षेत्र	१०.१.३.१.२	विदेशी मुद्रामा
३.३.२.२	व्यक्तिगत	१०.१.३.१.२.१	इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु
३.३.२.२.१	आवासीय	१०.१.३.१.२.२	अन्य वित्तीय संस्थाहरु
३.३.२.२.२	गैरआवासीय	१०.१.३.१.२.३	निजी गैरवित्तीय संस्थानहरु
३.४	मागेको बखत दिनुपर्ने रकम	१०.१.३.२	व्यक्तिगत
३.४.१	स्वदेशी मुद्रामा	१०.१.३.२.१	स्वदेशी मुद्रा
३.४.१.१	संस्थागत	१०.१.३.२.२	विदेशी मुद्रा
३.४.१.१.१	“क” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	१०.१.३.३	गैर आवासीय क्षेत्र
३.४.१.१.२	“ख” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	१०.१.३.३.१	स्वदेशी मुद्रा

३.४.१.१.३	“ग” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	१०.१.३.३.२	विदेशी मुद्रा
३.४.१.१.४	“घ” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरु	१०.१.३.४	युवा स्वरोजगार कोष
३.४.१.१.५	बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु	१०.१.४	अन्य
३.४.१.१.६	गैरसरकारी संस्थाहरु	१०.२	मसलन्द मौज्दात
३.४.१.१.७	कर्मचारी संचय कोष	१०.३	कर्मचारी सापटी/पेशकी
३.४.१.१.८	नागरिक लगानी कोष	१०.४	सण्डी डेटर्स
३.४.१.१.९	पेन्सन कोष तथा बीमा कम्पनीहरु	१०.५	अग्रिम भुक्तानी
३.४.१.१.१०	अन्य वित्तीय संस्थाहरु	१०.६	क्वियरिडि चेक
३.४.१.१.११	नेपाली सेना	१०.६.१	स्वदेशी मुद्रा
३.४.१.१.१२	नेपाल प्रहरी	१०.६.२	विदेशी मुद्रा
३.४.१.१.१३	सशस्त्र प्रहरी बल	१०.७	मार्गस्थ नगद (Cash in Transit)
३.४.१.१.१४	स्थानीय सरकार	१०.८	विना सूचना भुक्तानी डिइएका ड्राफ्ट
३.४.१.१.१५	अन्य सरकारी निकाय	१०.९	अग्रिम कर भुक्तानी
३.४.१.१.१६	गैर वित्तीय सरकारी संस्थाहरु	१०.१०	ख्याति
३.४.१.१.१७	गैर वित्तीय निजी संस्थाहरु	१०.१२	अन्य
३.४.१.१.१८	अन्य संस्थाहरु	११.	अपलेखन हुन बाँकी खर्च
३.४.१.१.१९	विदेशी बैंकहरु	११.१	पूर्व सञ्चालन खर्च
३.४.१.१.२०	विदेशी संस्थाहरु	११.२	मर्जर खर्च
३.४.१.१.२१	अन्य आवासीय क्षेत्र	११.३	अन्य
३.४.१.१.२२	गैरआवासीय क्षेत्र	१२.	गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति
३.४.१.२	व्यक्तिगत	१३.	हिसाव भिलान
३.४.१.२.१	आवासीय	१३.१	केन्द्रीय कार्यालय
३.४.१.२.२	गैरआवासीय	१३.२	शाखा कार्यालय
३.४.२	विदेशी मुद्रामा	१३.३	निवृत्ति भरण
३.४.२.१	संस्थागत	१३.४	सरकारी कारोबार
३.४.२.१.१	“क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१३.५	ऋण कोष
३.४.२.१.२	“ख” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१४.	कन्ट्रा हिसाव
३.४.२.१.३	“ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु	१४.१	कलेक्सनमा लिइएका विलहरु
३.४.२.१.४	अन्य संस्थाहरु	१४.१.१	स्वदेशी मुद्रा
३.४.२.१.५	विदेशी बैंकहरु	१४.१.१.१	आवासीय
३.४.२.१.६	विदेशी संस्थाहरु	१४.१.१.२	गैर आवासीय
३.४.२.१.७	अन्य आवासीय क्षेत्र	१४.१.२	विदेशी मुद्रा
३.४.२.१.८	गैरआवासीय क्षेत्र	१४.१.२.१	आवासीय
३.४.२.२	व्यक्तिगत	१४.१.२.२	गैर आवासीय
३.४.२.२.१	आवासीय	१५.	नाफा/नोक्सान हिसाव
३.४.२.२.२	गैरआवासीय	१५.१	गत महिनासम्मको
३.५.	सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट	१५.२	यस महिनाको
३.५.१	संस्थागत		
३.५.१.१	आवासीय		
३.५.१.२	गैरआवासीय		
३.५.२	व्यक्तिगत		
३.५.२.१	आवासीय		
३.५.२.२	गैरआवासीय		
३.६	मार्जिन हिसाब		
३.६.१	स्वदेशी मुद्रा		
३.६.१.१	आवासीय		
३.६.१.२	गैरआवासीय		
३.६.२	विदेशी मुद्रा		
३.६.२.१	आवासीय		
३.६.२.२	गैरआवासीय		
३.७	खजान्चीको जमानत		
३.८	भुक्तानी म्याद नाघेको मुद्दती निक्षेप		
३.९	अन्य		
४.	भुक्तानी दिनुपर्ने विलहरु		
४.१	स्वदेशी मुद्रा		
४.१.१	ड्राफ्ट		
४.१.१.१	आवासीय क्षेत्र		
४.१.१.२	गैर आवासीय क्षेत्र		
४.१.२	भुक्तानी आदेश (Pay order)		
४.१.२.१	आवासीय क्षेत्र		
४.१.२.२	गैर आवासीय क्षेत्र		
४.२	विदेशी मुद्रा		
४.२.१	ड्राफ्ट		

४.२.१.१	आवासीय क्षेत्र		
४.२.१.२	गैर आवासीय क्षेत्र		
४.२.२	भूक्तानी आदेश		
४.२.२.१	आवासीय क्षेत्र		
४.२.२.२	गैर आवासीय क्षेत्र		
५.	अन्य दायित्व तथा व्यवस्थाहरु		
५.१	सपड्डी क्रेडिटर्स		
५.२	पेन्सन तथा उपदान कोष		
५.३	कर्मचारी संचयकोष		
५.४	कर्मचारी कल्याणकोष		
५.५	कर्मचारी तालिमकोष		
५.६	कर्मचारी बोनस व्यवस्था		
५.७	प्रस्तावित तथा भूक्तानी दिन बाँकी लाभांश		
५.८	आयकर व्यवस्था		
५.९	कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.९.१	सामान्य कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.९.२	विशेष कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.९.२.१	पुनरसंरचना/पुनरतालिकिकरण कर्जा		
५.९.२.२	कमसल कर्जा		
५.९.२.३	शंकास्पद कर्जा		
५.९.२.४	खराब कर्जा		
५.९.२.५	एकल ग्राहक सीमा नाघेको कर्जा		
५.९.२.६	व्यक्तिगत जमानी/तेस्रोपक्षको धितोमा प्रवाह भएको कर्जा (थप २० प्रतिशत)		
५.९.३	अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.१०	लगानी सम्बन्धी नोक्सानी व्यवस्था		
५.११	गैर बैंकिंग सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्था		
५.१२	अन्य सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्था		
५.१३	ब्याज मुलतवी हिसाव		
५.१३.१	गत अवधिसम्मको		
५.१३.२	यस अवधिमा थप		
५.१३.३	यस अवधिमा असुली भएको		
५.१४	निक्षेपमा दिनुपर्ने ब्याज		
५.१४.१	बचत		
५.१४.२.	मुद्दति		
५.१४.३	अन्य		
५.१५	निक्षेप ब्याजकर		
५.१६	हास कट्टी कोष		
५.१७	पाकि नसकेको आम्दानी		
५.१८	अन्य		
६.	हिसाव मिलान		
६.१	केन्द्रीय कार्यालय		
६.२	क्षेत्रीय/शाखा कार्यालय		
६.३	निवृत्ति भरण		
६.४	सरकारी कारोबार		
६.५	ऋणकोष		
७.	कन्ट्रा हिसाव		
७.१	कलेक्सनमा लिइएका विलहरु		
७.१.१	स्वदेशी मुद्रा		
७.१.१.१	आवासीय		
७.१.१.२	गैर आवासीय		
७.१.२	विदेशी मुद्रा		
७.१.२.१	आवासीय		
७.१.२.२	गैर आवासीय		
८.	नाफा नोक्सान हिसाव		
८.१	गत महिनासम्मको		
८.२	यस महिनाको		
	जम्मा	जम्मा	

नोट: माथि तोकिएको कुनै शीर्षक अन्तरगत रकम नरहेको भए तापनि सो शीर्षक कायमै राखी यस बैकले तोकेको बाँचामा कुनै परिवर्तन गर्न पाइने छैन । यस फारामका उपशीर्षकहरुमा भएका कारोवारहरु निर्दिष्ट स्थानमा अनिवार्य रुपमा देखाई त्यसको जोड प्रत्येक उप-शीर्षक हुदै मूल शीर्षकसम्म गर्नु पर्नेछ ।

वासलात बाहिरका कारोबार (सम्भावित दायित्वहरु) :

१. कलेक्सनमा रहेका विलहरु:
  - क. स्वदेशी मुद्रा
  - ख. विदेशी मुद्रा
२. फरवार्ड एक्स्चेञ्ज कन्ट्राक्टको बांकी दायित्वहरु
३. प्रतितपत्रहरु (मार्जिन नघटाई पूरा रकम):
  - क. ६ महिनाभन्दा कम अवधिको
  - ख. ६ महिनाभन्दा बढी अवधिको
४. अन्तरराष्ट्रिय श्रेणीकृत (Rated) विदेशी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काउण्टर ग्यारेण्टीमा जारी गरेको ग्यारेण्टी
५. म्याद नाघिनसकेको ग्यारेण्टी बण्ड:
  - क. बिड बण्ड
  - ख. परफरमेन्स बण्ड
६. प्रत्याभूति सम्बन्धी प्रतिबद्धता (Underwriting commitment)
७. पुनः खरिद गर्ने शर्तमा विक्री गरेको कर्जा
८. अग्रिम भुक्तानी ग्यारेण्टी (Advance Payment Guarantee)
९. वित्तीय तथा अन्य जमानत (Financial and other Guarantee)
१०. अपरिवर्त्य कर्जा प्रतिबद्धता (Irrevocable Loan Commitment)
११. आयकर वापत सम्भावित दायित्व (Contingent Liabilities on Income Tax)
१२. Acceptance, Endorsement सहित अन्य सबै प्रकारका सम्भावित दायित्वहरु
१३. पुनः डिस्काउन्ट गरिएका विलहरु
१४. चुक्ता वा भुक्तान हुन बांकी शेयर लगानी
१५. भुक्तानीको लागि दावी परेको जमानत
१६. संस्थाउपर दावी परेको तर संस्थाले दायित्व स्वीकार नगरेको सम्भावित दायित्वहरु

-----
* अन्य जगेडा तथा कोषहरु अन्तर्गत लगानीमा रहेको रकमलाई समेत खुलाउनु (Disclose) पर्नेछ ।

** इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुको नाम खुलाउनु पर्नेछ । यसको लागि छुट्टै फारम प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

विवरण तयार गर्नेको
नाम :
दर्जा :
दस्तखत :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृतको
नाम :
दर्जा :
दस्तखत :
मिति :

लिमिटेड

नाफा नोक्सान हिसाब
२० ..... देखि २० ..... सम्म (मासिक)

(रु. दश लाखमा)

खर्च	यस महिना सम्मको रू.	गत महिना सम्मको रू.	आम्दानी	यस महिना सम्मको रू.	गत महिना सम्मको रू.
१. ब्याज खर्च			१. ब्याज आम्दानी		
१.१ निक्षेप दायित्वमा			१.१ कर्जा सापटमा		
१.१.१ बचतमा			१.२ लगानीमा		
१.१.२ मुद्दतिमा			१.२.१ नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र		
१.१.२.१३ महिनासम्मको मुद्दतिमा			१.२.२ विदेशी ऋणपत्र		
१.१.२.२३ देखि ६ महिनसम्मको मुद्दतिमा			१.२.३ नेपाल राष्ट्र बैंकको ऋणपत्र		
१.१.२.३६ महिनादेखि १ वर्षसम्मको मुद्दतिमा			१.२.४ डिबेञ्चर तथा वण्ड		
१.१.२.४ १ वर्षभन्दा माथिको मुद्दतिमा			१.३ एजेन्सी मौज्दातमा		
१.१.३ मार्गको बखत तिर्नुपर्ने निक्षेपमा			१.४ माग तथा अत्य सूचनामा प्राप्त हुने मौज्दातमा		
१.१.४ सर्टिफिकेट अफ डिपोजिटमा			१.५ अन्यमा		
१.२ अन्तर बैंक/ वित्तीय संस्था सापटी			२. कमिसन तथा डिष्काउण्ट		
१.२.१ नेपाल राष्ट्र बैंक			२.१ विल खरिद तथा डिष्काउण्ट		
१.२.२ अन्तर बैंक/ वित्तीय संस्था			२.२ कमिशन		
१.२.३ अन्य सापटी			२.३ अन्य		
२. कमिसन खर्च			३. सटही घटबढ आम्दानी		
३. कर्मचारी खर्च			३.१ विनिमयदरमा भएको फरकबाट		
३.१ तलब भत्ता			३.२ विदेशी मुद्रा कारोबारबाट (बट्टा बाहेक)		
३.२ अन्य खर्च			४. अन्य सञ्चालन आम्दानी		
४. सञ्चालन खर्च			५. गैर सञ्चालन आम्दानी		
४.१ घरभाडा			६. जोखिम सम्बन्धी व्यवस्थाबाट फिर्ता (आम्दानी)		
४.२ हासकट्टी			६.१ सामान्य कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
४.३ मसलन्द			६.२ विशेष कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
४.४ इंधन			६.२.१ पुनरसंरचना/पुनरतालिकिकरण कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
४.५ अन्य सञ्चालन खर्च			६.२.२ कमसल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५. सटही घटबढ नोक्सानी			६.२.३ शंकास्पद कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.१ विनिमयदरमा भएको फरकबाट			६.२.४ खराब कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
५.२ विदेशी मुद्रा कारोबारबाट (बट्टा बाहेक)			६.२.५ एकल ग्राहक सीमा नाघेको कर्जाको नोक्सानी व्यवस्था		
६. गैर सञ्चालन खर्च			६.२.६ व्यक्तिगत जमानी/तेस्रोपक्षको धितोमा प्रवाह भएको कर्जाको थप नोक्सानी व्यवस्था		
७. जोखिम सम्बन्धी व्यवस्था			६.३ अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था		
७.१ कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			६.४ गैर बैंकिंग सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्था		
७.१.१ सामान्य कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			६.५ लगानीमा सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था		
७.१.२ विशेष कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			६.६ लगानी समायोजन कोष फिर्ता		
७.१.२.१ पुनरसंरचना/पुनरतालिकिकरण कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			६.७ अन्य सम्पत्तिको नोक्सानी व्यवस्था		
७.१.२.२ कमसल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			७. अपलेखन भएको कर्जाको असुली		
७.१.२.३ शंकास्पद कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			८. असामान्य कारोवारहरुबाट भएको आम्दानी		
७.१.२.४ खराब कर्जा नोक्सानी व्यवस्था			९. खुद नोक्सान		
७.१.२.५ एकल ग्राहक सीमा नाघेको कर्जाको नोक्सानी व्यवस्था					
७.१.२.६ व्यक्तिगत जमानी/तेस्रोपक्षको धितोमा प्रवाह भएको कर्जाको थप नोक्सानी व्यवस्था					
७.१.३ अतिरिक्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था					
७.२ गैर बैंकिंग सम्पत्ति नोक्सानी व्यवस्था					
७.३ लगानीमा सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था					
७.४ लगानी समायोजन कोष					
७.५ अन्य सम्पत्तिको नोक्सानी व्यवस्था					
८. असुली हुन नसक्ने कर्जाको अपलेखन					
९. असामान्य कारोवारहरुबाट भएको खर्च					
१०. कर्मचारी बोनस व्यवस्था					
११. आयकर व्यवस्था					
१२. खुद नाफा					
जम्मा			जम्मा		

विवरण तयार गर्ने

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

- नोट : १) मासिक रुपमा हास कट्टी खर्च र अन्य खर्च सम्बन्धित खर्च शीर्षक अन्तर्गत समावेश हुनु पर्नेछ ।
२) हरेक त्रयमास अन्तको नाफा नोक्सान हिसाब तयार गर्दा अनिवार्य रुपले कर्जा नोक्सानी व्यवस्था लगायत अन्य नोक्सानी व्यवस्थामा भएको थप वा घट रकम यथार्थ चित्रण हुने गरी लेखाङ्कन गर्नु पर्नेछ ।
३) कर्मचारी बोनस र आयकरको लागि उपर्युक्त अनुमान गरी बैंक व्यवस्थापनले सम्बन्धित अवधिहरुमा व्यवस्था गर्ने तथा लेखांकन गर्नु पर्नेछ ।

..... लिमिटेड
क्षेत्रगत (प्रयोजन) अनुसारको कर्जा तथा सापटको विवरण (मासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. दश लाखमा)

क्र.सं.		गत मसान्तसम्मको बाँकी		यस महिनामा वितरित		यस महिनामा असली		मसान्तसम्ममा उठाउन बाँकी			भाका नाघेको		
		संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	ब्याज	संख्या	साँवा	ब्याज
	उद्योग/क्षेत्रहरु												
१	कृषि र वन सम्बन्धी												
१.१	अन्नवाली												
१.२	तरकारी वाली												
१.३	चिया/कफी												
१.४	सुर्ति												
१.५	सनपाट												
१.६	अन्य नगदे वाली												
१.७	फलफूल तथा पुष्प खेती												
१.८	शीत भण्डारण												
१.९	मलखाद तथा किटनाशक												
१.१०	पशुपालन/पशु बधशाला												
१.११	पंक्षी पालन												
१.१२	माहुरी पालन												
१.१३	अन्य कृषि तथा कृषि जन्य सेवाहरु												
१.१४	सिचाई												
१.१५	वन												
२	माछापालन सम्बन्धी												
३	खानी सम्बन्धी												
३.१	धातु तथा धाउ (फलाम, सिसा इत्यादि)												
३.२	कोइला												
३.३	चनदङ्गा												
३.४	म्याग्नेसाइट												
३.५	खरी												
३.६	तेल तथा ग्यास प्रशोधन (Extraction)												
३.७	खानी सम्बन्धी अन्य												
४	कृषि, वन तथा पेयपदार्थ उत्पादन सम्बन्धी												
४.१	खाद्य उत्पादन (प्याक गर्ने, प्रोसेसिङ्ग गर्ने)												
४.२	कृषि, वन पैदावार उत्पादन												
४.२.१	चिनी												
४.२.२	सुर्ति प्रशोधन												
४.२.३	चिरान तथा काष्ठ उत्पादन/फर्निचर												
४.२.४	अन्य												
४.३	पेय पदार्थ (वियर, मदीरा, सोडा इत्यादि)												
४.३.१	मदिराजन्य												
४.३.२	मदिरारहित												
५	गैरखाद्य वस्तु उत्पादन सम्बन्धी												
५.१	हस्तकला												
५.२	बुनाई (Textile) उत्पादन एवं तयारी पोशाक												
५.३	कागज तथा सम्बद्ध उत्पादन												
५.४	छपाई तथा प्रकाशन												
५.५	औषधी												
५.६	प्रशोधित तेल तथा कोइला उत्पादन												
५.७	खोटो तथा तारपिन												
५.८	रबरको टायर												
५.९	छाला												
५.१०	प्लाष्टिक												
५.११	सिमण्ट												
५.१२	पत्थर, माटो तथा सिसाका उत्पादनहरु												
५.१३	अन्य निर्माण सामग्री उत्पादन												
५.१४	धातु - आधारभूत फलाम तथा स्टिल प्लाण्ट												
५.१५	धातु - अन्य प्लान्ट/ज्यासल												
५.१६	विविध उत्पादन												
६	निर्माण												
६.१	आवासीय (घरायसी प्रयोजन)												
६.२	गैर आवासीय (व्यापारिक प्रयोजन)												
६.३	बृहत (Heavy) निर्माण (राजमार्ग, पुल इत्यादि)												
७	विद्युत, ग्यास र पानी												
७.१	उर्जा												
७.१.१	जलविद्युत												

७.१.२	नवीकरणीय उर्जा																			
७.२	अन्य विद्युत सेवा																			
७.३	रग्स तथा रग्स पाइप लाइन सेवा																			
७.४	पानी																			
८	धातुका उत्पादनहरु, मेसिनरी तथा इलेक्ट्रोनिक औजार तथा जडान																			
८.१	जडान गरिएका (Fabricated) धातुका सामानहरु																			
८.२	मेसिन औजार																			
८.२.१	कृषि जन्य																			
८.२.२	मेसिनरी - निर्माण, तेल क्षेत्र, खानी सम्बन्धी																			
८.२.३	मेसिनरी - अफिस एवं कम्प्यूटिङ्ग (Computing)																			
८.२.४	मेसिनरी - अन्य सबै																			
८.३	विद्युतीय उपकरण																			
८.४	घरायसी उपकरण एवं अन्य खप्ने सामान																			
८.५	संचार उपकरण																			
८.६	इलेक्ट्रोनिक पार्टपुर्जा																			
८.७	चिकित्सा सम्बन्धी उपकरण																			
८.८	जेनेरेटरहरु																			
८.९	घट्ट (Turbines)																			
९	यातायात , भण्डार र संचार																			
९.१	मोटरगाडी, पार्टपूजा तथा सहायक सामग्रीहरु																			
९.२	जेटबोट/जल यातायात																			
९.३	वायुयान तथा वायुयानको पार्टपुर्जा																			
९.४	यातायात सम्बन्धी अन्य उत्पादनहरु																			
९.५	रेलमार्ग तथा सडक यात्री ओसारपसारका साधनहरु																			
९.६	ट्रक सेवा तथा गोदाम व्यवस्था																			
९.७	अन्य सबै सेवा																			
१०	थोक तथा खुद्रा विक्रेता																			
१०.१	थोक व्यापार - खप्ने सामान																			
१०.२	थोक व्यापार - नखप्ने सामान																			
१०.३	Automotive Dealer/franchise																			
१०.४	अन्य खुद्रा व्यापार																			
१०.५	आयात व्यापार																			
१०.६	निर्यात व्यापार																			
११	वित्त, बीमा तथा अचल सम्पत्ति																			
११.१	“क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु																			
११.२	“ख” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु																			
११.३	“ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु																			
११.४	“घ” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु																			
११.५	वचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरु																			
११.६	पेन्सन कोष तथा बीमा संस्थाहरु																			
११.७	अन्य वित्तीय संस्था																			
११.८	गैर वित्तीय सरकारी संस्थान																			
११.९	निजी गैर वित्तीय संस्थानहरु																			
११.११	अन्य लगानी संस्थाहरु																			
११.१२	अचल सम्पत्ति (Real Estate)																			
१२	पर्यटन सेवा																			
१२.१	ट्रेकिङ्ग, ट्राभल एजेन्सी, पर्वतारोहण, रिसोर्ट, राफ्टिङ्ग, क्याम्पिङ्ग आदि																			
१२.२	होटल (अन्य सेवा समेत)																			
१२.३	मनोरंजन, रिफ्रिजेशन, चलचित्र																			
१३	अन्य सेवाहरु																			
१३.१	विज्ञापन सेवा																			
१३.२	Automotive सेवा																			
१३.३	अन्य सबै सेवा कम्पनीहरु																			
१३.४	अस्पताल, क्लिनिक इत्यादि																			
१३.५	शिक्षा सेवा																			
१४	उपभोग्य कर्जा																			
१४.१	सुन, चाँदी																			
१४.२	मुहूर्ति रसिद																			
१४.३	सुरक्षण पत्र																			
१४.४	क्रेडिट कार्ड																			
१४.५	हायर पर्चेज (व्यक्तिगत उपयोग कर्जा)																			
१५	स्थानीय सरकार																			
१६	अन्य																			
																				जम्मा

..... बैंक/वित्तीय संस्था
 प्रयोजन अनुसारको Productwise कर्जा सापटको विवरण
 २०...../..... महिना (मासिक)

(रकम रु.लाखमा)

		गत महिनाको			यस महिनाको		
		फण्डेड	ननफण्डेड	कुल	फण्डेड	ननफण्डेड	कुल
१.	आवधिक कर्जा						
	(क) औद्योगिक संस्था						
	(ख) व्यापारिक संस्था						
	(ग) सेवा व्यवसाय संस्था						
	(घ) अन्य						
२.	ओभरड्राफ्ट						
	(क) औद्योगिक संस्था						
	(ख) व्यापारिक संस्था						
	(ग) सेवा व्यवसाय संस्था						
	(घ) अन्य						
३.	ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा/आयात कर्जा						
	(क) औद्योगिक संस्था						
	(ख) व्यापारिक संस्था						
	(ग) सेवा व्यवसाय संस्था						
	(घ) अन्य						
४.	डिमाण्ड तथा अन्य चालू पूँजी कर्जा						
	(क) औद्योगिक संस्था						
	(ख) व्यापारिक संस्था						
	(ग) सेवा व्यवसाय संस्था						
	(घ) अन्य						
५.	व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा (रु. १ करोडसम्मको)						
६.	रियल स्टेट कर्जा सापट						
	(अ) आवासीय घर कर्जा (रु. १ करोडसम्मको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा बाहेक)						
	(आ) व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेण्ट निर्माण कर्जा						
	(इ) निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा						
	(ई) अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत)						
	१. जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिङ कर्जा						
	२. कुनै प्रयोजन नखुलाई जग्गा, जमिन धितो राखी प्रवाह भएका रु.५० लाख वा सो भन्दा बढी रकमका Personal Loan, Mortgage Loan, Flexi Loan प्रकृतिका कर्जा						
	३. अन्य						
७.	मार्जिन प्रकृतिको कर्जा						
	(क) १ करोडभन्दा बढी रकमको कर्जा						
	(ख) रु.५० लाखदेखि रु.१ करोडसम्मका कर्जा						
	(ग) रु.२५ लाखदेखि रु.५० लाखसम्मको कर्जा						
	(घ) रु.२५ लाखभन्दा कम रकमको कर्जा						
८.	हायरपचेज कर्जा						
	(क) व्यापारिक प्रयोजन						
	(ख) व्यक्तिगत प्रयोजन						
९.	विपन्न वर्ग कर्जा						
१०.	विल्स खरिद						
११.	अन्य प्रोडक्टहरु						
	(क) क्रेडिट कार्ड						
	(ख) शैक्षिक कर्जा						
	(ग) साना तथा मझौला उद्यमी कर्जा						
	(घ)						
	(ङ)						
	कुल						

प्रष्टिकरण :-

१. आवधिक कर्जा :

यस अन्तरगत पर्ने आवधिक कर्जा (Term Loan) भन्नाले पुंजीगत प्रकृतिको खर्चको लागि एक वर्षभन्दा वढी अवधिको लागि प्रवाह भएको कर्जालाई सम्झनु पर्दछ । एक वर्षभन्दा कम अवधिको आवधिक कर्जा भएमा डिमाण्ड तथा अन्य चालू पूंजी कर्जा शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ । त्यसैगरी किस्तावन्दीमा वा एकमुष्ट असुल गर्ने गरी प्रवाहित कुनै पनि अवधिको आवासीय घर कर्जा, रियल स्टेट कर्जा, हायरपर्चेज कर्जा लगायतका अन्य शीर्षकमा पर्ने गरी प्रवाहित आवधिक कर्जा यस अन्तरगत नजनाई सम्बन्धित शीर्षकमा नै जनाउनु पर्नेछ ।

२. ओभरड्राफ्ट कर्जा :

ओभरड्राफ्ट सुविधा उपलब्ध गराउने पाउने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना व्यक्तिगत वा संस्थागत ग्राहकहरूलाई ओभरड्राफ्ट सीमा प्रदान गरी वा चल्ती निक्षेप खातामा ओभरड्रन सुविधा उपलब्ध गराई कर्जा प्रवाह गरी वक्यौता रहेको रकम यस शीर्षकमा जनाउनु पर्नेछ ।

३. ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा/आयात कर्जा :

प्रतितपत्र मार्फत सामान आयात गर्ने प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराइएको आयात कर्जालाई ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जाको रूपमा जनाउनु पर्नेछ भने यस शीर्षक अन्तरगत आयातको लागि प्रवाह गरिएको अन्य कर्जाहरू भएमा त्यस्ता अन्य आयात कर्जाहरूलाई समेत समावेश गरी यसै शीर्षक अन्तरगत जनाउनु पर्नेछ । तर, स्वदेशी प्रतितपत्रमा यस प्रकारको कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन ।

४. डिमाण्ड तथा अन्य चालू पूंजी कर्जा :

डिमाण्ड तथा अन्य चालू पूंजी कर्जा अन्तरगत Hypothecation, Working Capital, Short Term Loan, Demand Loan, Time Loan, Cash Credit लगायतका अन्य चालू पूंजी प्रकृतिका सबै कर्जाहरू समावेश हुने छन् ।

५. रियल स्टेट कर्जा सापट :

रियल स्टेटको लागि प्रवाह गरिएको कर्जा सापट भन्नाले निम्नानुसारको कर्जा सापटलाई सम्झनु पर्दछ ।

(अ) आवासीय घर कर्जा (Residential Real Estate)

(आ) व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेण्ट निर्माण कर्जा (रियल स्टेट कम्पनीलाई प्रवाह गरिएको बहुआवासीय अपार्टमेण्ट कर्जा र व्यक्तिगत आवास कोलोनी कर्जा)

(इ) निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा ।

(ई) अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत)

१. जग्गाजमीन खरिद तथा प्लटिङ कर्जा

२. कुनै प्रयोजन नखुलाई जग्गा, जमिन धितो राखी प्रवाह भएका रु.५० लाख वा सो भन्दा वढी रकमका Personal Loan, Mortgage Loan, Flexi Loan प्रकृतिका कर्जा

३. अन्य

तर, निम्नलिखित कर्जालाई रियल स्टेट कर्जा मानिने छैन ।

➤ जग्गा विकास तथा भवन निर्माणमा संलग्न नरहेका व्यापारिक/औद्योगिक फर्म/कम्पनीले आफ्नो नियमित व्यापारिक/औद्योगिक कर्जाको लागि अन्य सुरक्षणका अतिरिक्त घर जग्गा धितो राखेका कर्जाहरू,

➤ रु.१ करोडसम्मका व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा ।

आवासीय घर कर्जा भन्नाले बैंक/वित्तीय संस्थाले ग्राहकको आयश्रोत हेरी सो श्रोतले पर्याप्त धान्ने किस्ता कायम गरी घर निर्माण वा खरिदको लागि प्रवाह गरेको आवासीय घर कर्जा (Residential Real Estate) को वक्यौता रकमलाई सम्झनु पर्दछ ।

६. व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा सापट :

रु. १ करोडसम्मका व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा भन्नाले बैंक/वित्तीय संस्थाले ग्राहकको आयश्रोत हेरी सो श्रोतले पर्याप्त धान्ने किस्ता कायम गरी उक्त ग्राहकले आफै प्रयोग गर्ने वा भाडामा लगाउने गरी घर निर्माण, घर/अपार्टमेण्ट खरिदको लागि प्रवाह गरेको आवासीय घर कर्जा/Home Loan) को वक्यौता रकमलाई सम्झनु पर्दछ ।

७. मार्जिन प्रकृतिको कर्जा सापट :

कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थालाई कर्जा सापट प्रवाह गर्दा कुनै सूचीकृत कम्पनीको शेयर वा डिभेन्चर सुरक्षणको रूपमा धितो लिई प्रवाह भएका कर्जालाई मार्जिन प्रकृतिको कर्जा सापटको रूपमा लिइने छ । तर, अन्य प्रयोजनका लागि प्रवाहित कर्जामा थप वा अतिरिक्त सुरक्षणस्वरूप सूचीकृत कम्पनीको शेयर वा डिभेन्चर धितो राखेको अवस्थामा त्यस्तो कर्जालाई मार्जिन प्रकृतिको कर्जा मानिने छैन ।

८. हायरपर्चेज कर्जा :

यस अन्तरगत व्यापारिक हिसावले भाडामा संचालन गर्ने गरी वा प्रयोग गर्ने गराउने गरी कुनै सवारी साधन वा सामान खरिद गर्न प्रवाह गरिएको कर्जालाई हायरपर्चेज कर्जा अन्तरगतको व्यापारिक प्रयोजनमा जनाउनु पर्नेछ भने अन्तिम प्रयोगकर्ता (End User) आफैले प्रयोग गर्ने गरी सवारी साधन वा सामान खरिद गर्न वित्तीय सुविधा उपलब्ध गराई वक्यौता रहेको रकम व्यक्तिगत हायरपर्चेज कर्जा अन्तरगत जनाउनु पर्नेछ । हायर पर्चेज प्रकृतिका तर अन्य प्रोडक्ट (जस्तै: Auto Loan, Vehicle Loan आदि) अन्तर्गत प्रवाह भएका कर्जा समेत यस शीर्षकमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

९. विपन्न वर्ग कर्जा :

नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही प्रवाह गर्नु पर्ने निर्देशित विपन्न वर्ग कर्जाको वक्यौता रकम यस शीर्षकमा जनाउनु पर्दछ

१०. **वित्त खरिद :**
बैंक वित्तीय संस्थाले खरिद गरी लिएको चेक, ड्राफ्ट, निर्यात विलको बक्यौता रकम यस शीर्षकमा जनाउनु पर्दछ ।
११. **अन्य प्रोडक्टहरु :**
बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रयोगमा ल्याएका माथि उल्लेख भएदेखि बाहेकका अन्य प्रोडक्टहरु भएमा यस शीर्षक अन्तरगत उल्लेख गर्दै जानु पर्नेछ । यसरी उपरोक्त १ देखि यस शीर्षकसम्मको सम्पूर्ण रकमको कुल योग बैंक/वित्तीय संस्थाको सो मितिको कुल कर्जा सापट रकमसंग मेल खानु पर्नेछ ।
१२. **औद्योगिक संस्था :**
कुनै पनि वस्तु उत्पादन गर्ने, अर्थात् कच्चा पदार्थ वा अर्धतयारी सामानको प्रयोगबाट निश्चित मानव/मेशिनरीको प्रयोग गरी मूल्य अभिवृद्धि गराई तयारी वस्तु उत्पादन गर्ने खालका संस्थालाई गएको कर्जा सापटलाई यस उपशीर्षकमा जनाउनु पर्छ । जस्तो :- स्टिल उद्योग, सिमेण्ट उद्योग, विजुली उत्पादन, जुट उद्योग, वायर उद्योग, कार्पेट उद्योग, गार्मेण्ट उद्योग आदि ।
१३. **व्यापारिक संस्था :**
कुनै थप प्रोसेसिंग नगरी तयारी सामान खरिद/विक्री गर्ने व्यवसायिक संस्थालाई गएका कर्जाहरुको बक्यौता रकम यस उपशीर्षक अन्तरगत जनाउनु पर्नेछ । जस्तै:- राष्ट्रिय व्यापार निगम, साल्ट ट्रेडिङ लि., जनरल ट्रेडिङ आदि ।
१४. **सेवा व्यवसाय संस्था :**
कुनै पनि वस्तु उत्पादन गर्ने वा खरिद विक्री गर्ने नभई ग्राहकलाई सेवा प्रदान गर्ने अभिप्रायले स्थापित संस्थालाई गएको कर्जा सापटलाई यस उपशीर्षक अन्तरगत जनाउनु पर्नेछ । यस्ता संस्था नाफामुखी वा परोपकारी संस्था दुवै हुन सक्ने छन् । जस्तै: दूरसंचार, स्कूल/कलेज, नर्सिङ होम, हस्पिटल, होटल आदि ।
१५. **साना तथा मझौला उद्यम:**
देहायका सम्पूर्ण अवस्था एवं आधार विद्यमान रहेको उद्यमलाई साना तथा मझौला उद्यम (SME) को रूपमा परिभाषित गरिएको छ ।
- (क) बढीमा रु. ५० लाखसम्म चुक्ता पूँजी भएको ।
  - (ख) बढीमा रु. ५ करोडसम्मको स्थिर सम्पत्ति भएको ।
  - (ग) उत्पादन वा सेवामुलक व्यवसायमा संलग्न भएको ।
  - (घ) उद्यमी स्वयं कारोवार तथा व्यवसायमा संलग्न भएको ।

..... लिमिटेड
सुरक्षण अनुसारको कर्जा तथा सापटको विवरण (मासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. लाखमा)

	सुरक्षण	गत मसान्तको बाँकी		यस महिनामा वितरित		यस महिनामा असूली		मसान्तसम्ममा उठाउन बाँकी			भाका नाघेको		
		संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	ब्याज	संख्या	साँवा	ब्याज
१	सुन चाँदी												
२	सरकारी सुरक्षण पत्रहरु												
३	गैर सरकारी सुरक्षण पत्रहरु												
४	मुहृति रसिद												
४.१	आफ्नै संस्थाको												
४.२	अन्य इजाजत पत्र प्राप्त संस्थाको												
५	सम्पत्तिको सुरक्षण												
५.१	स्थीर सम्पत्ति												
५.१.१	घरजग्गा												
५.१.२	मेशिनरी तथा उपकरणहरु												
५.१.३	फर्निचर तथा फिक्सचर												
५.१.४	सवारी साधनहरु												
५.१.५	अन्य स्थीर सम्पत्तिहरु												
५.२	चालू सम्पत्ति												
५.२.१	कृषि पैदावार												
५.२.२.१	धान चामल												
५.२.२.२	सन हैसियत												
५.२.२.३	अन्य कृषि पैदावार												
५.२.२	अन्यगैर कृषि पैदावार												
५.२.२.१	कच्चा पदार्थ												
५.२.२.२	अर्ध तयारी बस्तुहरु												
५.२.२.३	तयारी बस्तुहरु												
५.२.२.४	नून, चिनी, छि, तेल												
५.२.२.५	कपडा												
५.२.२.६	अन्य वस्तुहरु												
६	विलहरुको सुरक्षणमा												
६.१	स्वदेशी विल												
६.२	विदेशी विल												
६.२.१	आयात विल र प्रतित पत्र												
६.२.२	निर्यात विल												
६.२.३	निर्यात विलको धितोमा												
६.२.४	अन्य विदेशी विल												
७	जमानतमा प्रवाहित												
७.१	सरकारी जमानी												
७.२	संस्थागत जमानी												
७.३	व्यक्तिगत जमानी												
७.४	सामूहिक जमानी												
७.५	अन्तरराष्ट्रिय श्रेणीकृत विदेशी बैंकको जमानतमा												
७.६	अन्य जमानतमा												
८	क्रेडिट /डेबिट कार्ड												
९	अन्य												
	जम्मा												

विवरण तयार गर्ने :

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

..... लिमिटेड
विपन्न वर्ग कर्जा विवरण (त्रैमासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. लाखमा)

सि.नं.	कर्जा शीर्षक	गत त्रयमासको बाँकी		यस त्रयमासमा वितरित		यस त्रयमासमा असूली		यस त्रयमाससम्ममा उठाउन बाँकी			भाका नाघेको		
		संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	व्याज	संख्या	साँवा	व्याज
१.	कुल कर्जा सापट (विल्स खरिद तथा डिस्काउण्ट समेत)												
२.	विपन्न वर्ग कर्जा (क) प्रत्यक्ष लगानी १ कृषि २ घरलु उद्योग ३ सेवा ४ अन्य (ख) अप्रत्यक्ष लगानी (अ) संस्थागत लगानी थोक कर्जा) १. २. (आ) शेयर लगानी												
३.	युवा स्वरोजगार कर्जा												
	जम्मा												
	६ महिना अघिको कुल बाँकी कर्जा												
	६ महिना अघिको कुल बाँकी कर्जासंगको अनुपात												

नोट: अप्रत्यक्ष लगानी अन्तर्गत संस्थागत लगानी (Wholesale Lending) र शेयर लगानीको रकम छुट्टाछुट्टै उल्लेख गर्नु पर्दछ।

विवरण तयार गर्ने
दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत :
दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

.....लिमिटेड
संचालक/कार्यकारी प्रमुख/संस्थापक/कर्मचारी तथा शेयरहोल्डरहरूलाई गएको कर्जा सापट विवरण (त्रैमासिक)
(२० साल महिनाको विवरण)

खरिद तथा डिस्काउन्ट गरिएका बिलहरू र कर्जा, सापट तथा अधिविकर्षमा प्रवाहित कूल रकममध्ये सञ्चालक, कार्यकारी प्रमुख, संस्थापक, कर्मचारी, १ प्रतिशत भन्दा बढी शेयर लिने शेयर होल्डरहरू र निजहरूको एकाघर परिवारका व्यक्ति वा त्यस्ता व्यक्ति जमानी बसेको वा म्यानेजिंग एजेन्ट भएको कुनै संस्था वा कम्पनीलाई गएको रकमको विवरण देहाय बमोजिम छ ।

(रु. लाखमा)

संस्थापक/सञ्चालक/ कार्यकारी प्रमुखको नाम	गत त्रयमाससम्मको बाँकी		यस त्रयमासमा असुली		यस त्रयमाससम्म बाँकी	
	सावाँ	ब्याज	सावाँ	ब्याज	सावाँ	ब्याज
(क) सञ्चालक १. २.						
(ख) कार्यकारी प्रमुख १. २.						
(ग) संस्थापक १. २.						
(घ) कर्मचारी १. २.						
(ङ) शेयरहोल्डरहरू १. २.						
जम्मा						

विवरण तयार गर्ने

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत :

दस्तखत :
नाम :
दर्जा :
मिति :

..... लिमिटेड
संस्थापक/संस्थापक समुहको शेयर अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा
धितो राखी लिएको कर्जा विवरण (त्रैमासिक)
(२० साल महिनाको विवरण)

क्र.सं.	संस्थापक शेयरधनीको नाम	स्वामित्वमा रहेको शेयर संख्या	चुक्तापूँजीको प्रतिशत	कर्जाको धितोमा रहेको शेयर संख्या	कर्जा विवरण		धितोमा रहेको शेयर (% मा)	कैफियत
					कर्जा रकम	कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाको नाम		
कुल संस्थापक शेयर संख्या								

विवरण तयार गर्ने

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत :

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

मिति :

द्रष्टव्यः

- इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संस्थापक शेयरधनीले उपभोग गरेको कर्जा सम्बन्धमा जानकारी लिन कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाले शेयर रोक्काको लागि सम्बन्धित संस्थामा लेखी पठाउंदा अनिवार्यरूपमा कर्जा रकम समेत उल्लेख गरी पठाउनु पर्ने र रोक्का राख्ने संस्थाले सोको विवरण अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ । साथै, शेयर धितो फुकुवाको जानकारी समेत ७ दिनभित्रमा सम्बन्धित संस्थालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- शेयर रजिष्ट्रेसन लगायतका कार्य मर्चेन्ट बैंकिंग सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाबाट गराइएको भएमा समेत इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका संचालक वा संस्थापकहरूले प्रचलित नीतिगत व्यवस्था बमोजिम शेयर धितो राखी लिएको कर्जाको अभिलेख सम्बन्धित संस्थाले समेत राख्नु पर्नेछ ।

..... लिमिटेड
सरकारी संस्थानहरुलाई गएको कर्जाको विवरण (मासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. लाखमा)

संस्थानको नाम	कर्जा को उद्देश्य	गत मसान्तसम्मको बाँकी		यस महिनामा वितरित		यस महिनामा असुली		मसान्तसम्ममा उठाउन बाँकी			भाका नाघेको		
		संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	संख्या	साँवा	ब्याज	संख्या	साँवा	ब्याज
१. औद्योगिक संस्थानहरु (क) (ख) (ग) (घ) (ङ)													
२. व्यापारिक संस्थानहरु (क) (ख) (ग) (घ) (ङ)													
३. वित्तीय संस्थाहरु (क) (ख) (ग) (घ) (ङ)													
४. सेवा सम्बन्धी संस्थानहरु (क) (ख) (ग) (घ) (ङ)													
५. अन्य सरकारी संस्थानहरु (क) (ख) (ग) (घ) (ङ)													
जम्मा													

विवरण तयार गर्ने :

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत :

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

मिति :

..... लिमिटेड
निक्षेपको विवरण (मासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु.लाखमा)

खातावालाको विवरण	चलती	वचत	मुद्दति	मागेको बखत दिनु पर्ने रकम	सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट	मार्जिन	अन्य	जम्मा (१) देखि (७) सम्म
	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(क) स्वदेशी मुद्रामा खोलिएको खाता								
१. विदेशी संघ संस्था तथा व्यक्ति								
१.१ विदेशी कूटनैतिक र सहायक नियोगहरु								
१.२ विदेशी सरकारबाट संचालित आयोजनाहरु								
१.३ अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरु (UNO लगायतका)								
१.४ अन्य गैर सरकारी विदेशी संस्थाहरु								
१.४.१ आवासीय								
१.४.२ गैर आवासीय								
१.५ विदेशी बैंकहरु								
१.६ अन्य वित्तीय संस्थाहरु								
१.७ विदेशी एयरलाइन्सहरु								
१.८ विदेशी सरकारको पेन्सन क्याम्पहरु								
१.८.१ भारतीय सरकार								
१.८.२ ब्रिटिस सरकार								
१.९ विदेशी नागरिकहरु								
१.९.१ आवासीय								
१.९.२ गैर आवासीय								
१.९.० अन्य								
१.९.०.१ आवासीय								
१.९.०.२ गैर आवासीय								
२. नगरपालिका ,गा.वि.स.तथा जिल्ला विकास समितिहरु								
३. वित्तीय संस्थाहरु								
३.१ निक्षेप स्वीकार गर्ने वित्तीय संस्थाहरु								
३.१.१ "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु (कृ.वि. बैंकको वाणिज्य बैकिङ्ग कारोवार गर्ने समेत)								
३.१.२ "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु								
३.१.३ "ग" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु								
३.१.४ "घ" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु								
३.१.५ सहकारी संस्थाहरु (सीमित बैकिङ्ग कारोवार गर्ने)								
३.१.६ गैर सरकारी संस्थाहरु (सीमित बैकिङ्ग कारोवार गर्ने)								
३.१.७ हुलाकसेवा विभागद्वारा संचालित हुलाक वचत बैंकहरु (वचत निक्षेप मात्र)								
३.२ अन्य वित्तीय संस्थाहरु								
३.२.१ नेपाल औद्योगिक विकास निगम								
३.२.२ कृषि विकास बैंक (वाणिज्य बैकिङ्ग कारोवार गर्ने बाहेक)								
३.३ निक्षेप स्वीकार नगर्ने वित्तीय संस्थाहरु								
३.३.१ वीमा संस्था तथा कम्पनीहरु								
३.३.२ कर्मचारी संचयकोष								
३.३.३ नागरिक लगानी कोष								
३.३.४								
३.४ अन्य सहायक वित्तीय इकाइहरु								
३.४.१ ग्रामीण स्वावलम्बन कोष								
३.४.२ मनी चेन्जर								
३.४.३ धितोपत्र दलाल								
३.४.४ धितोपत्र खरिद विक्री केन्द्र								
३.४.५								

४.	गैर वित्तीय संस्थाहरु								
४.१	सरकारी संस्था तथा कम्पनीहरु								
४.१.१	औद्योगिक								
४.१.२	व्यापारिक								
४.१.३	अन्य								
४.२	गैर सरकारी संस्था तथा कम्पनीहरु								
४.२.१	औद्योगिक								
४.२.२	व्यापारिक								
४.२.३	अन्य								
५.	मुनाफा कमाउने उद्देश्य नभएका संस्थाहरु								
५.१	विद्यालय, महाविद्यालय								
५.२	हस्पिटल, नर्सिङ्ग होम								
५.३	अन्य								
५.३.१	आवासीय								
५.३.२	गैर आवासीय								
६.	व्यक्तिगत								
६.१	आवासीय								
६.२	गैर आवासीय								
७.	अन्य								
७.१	आवासीय								
७.२	गैर आवासीय								
८.	खजाञ्चीको जमानत								
स्वदेशी मुद्रामा खोलिएको निक्षेपको जम्मा (१-८)									
(ख)	विदेशी मुद्रामा खोलिएको खाता								
१.	विदेशी संघ संस्था तथा व्यक्ति								
१.१	विदेशी कूटनैतिक र सहायक नियोगहरु								
१.२	विदेशी सरकारबाट संचालित आयोजनाहरु								
१.३	अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरु (UNO लगायतका)								
१.४	अन्य गैर सरकारी विदेशी संस्थाहरु								
१.४.१	आवासीय								
१.४.२	गैर आवासीय								
१.५	विदेशी बैंकहरु								
१.६	अन्य वित्तीय संस्थाहरु								
१.७	विदेशी एयरलाइन्सहरु								
१.८	विदेशी सरकारको पेन्सन क्याम्पहरु								
१.८.१	भारतीय सरकार								
१.८.२	ब्रिटिस सरकार								
१.९	विदेशी नागरिकहरु								
१.९.१	आवासीय								
१.९.२	गैर आवासीय								
१.१०	अन्य								
१.१०.१	आवासीय								
१.१०.२	गैर आवासीय								
२.	स्वदेशी संघसंस्था तथा कम्पनीहरु								
२.१	“क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु								
२.२	अन्य आवासीय क्षेत्र								
२.३	गैह्र आवासीय क्षेत्र								
३.	व्यक्तिगत								
३.१	आवासीय								
३.२	गैर आवासीय								
विदेशी मुद्रामा खोलिएको निक्षेपको जम्मा (१ - ३)									
जम्मा रकम (क) + (ख)									
जम्मा खाता संख्या									

विवरण तयार गर्नेको
नाम :
दर्जा :
दस्तखत :
मिति :

विवरण पेश गर्ने अधिकृतको
नाम :
दर्जा :
दस्तखत :
मिति :

..... लिमिटेड

वैदेशिक सम्पत्तिको विवरण (मासिक)

२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

	नगद विदेशी मुद्रा मौज्जात	विदेशी बैंक मौज्जात	स्वदेशी बैंक वित्तीय संस्था मौज्जात				बैंक/वित्तीय संस्थालाई सापटी				मागोको बखत प्राप्त हुने रकम				खरिदरभुक्तानी गरिएको विदेशी विल	विदेशी सरकारको ट्रेजरी विल	विदेशी बण्ड	समासोधनले देखाएको डेबिट व्यालेन्स	अन्य
			ने.रा. बैंक	क वर्ग	ख वर्ग	ग वर्ग	क वर्ग	ख वर्ग	ग वर्ग	विदेश	क वर्ग	ख वर्ग	ग वर्ग	विदेश					
१	अमेरिकी डलर																		
२	यूरो																		
३	स्वीस फ्रैंक																		
४	अष्ट्रेलियन डलर																		
५	क्यानेडियन डलर																		
६	सिंगापुर डलर																		
७	जापानी येन																		
८	स्विडिस क्रोनर																		
९	डेनिस क्रोनर																		
१०	हंगकङ्ग डलर																		
११	साउदी रियाल																		
१२	कतार रियाल																		
१३	चिनिया युआन																		
१३	भारतीय रु.																		
जम्मा																			

द्रष्टव्य : उपर्युक्त विदेशी सम्पत्ति विवरणहरूलाई फारम नं. ९.९ का सम्पत्ति तर्फ देहायका सम्बन्धित शीर्षकहरूमा क्रमशः प्रविष्टि गर्नु पर्नेछ।

१.२.१	२.६.१	२.१.	२.	२.	२.	६.१	६.	६.३	५.२.	३.१	३.	३.३	३.५.१	७.२.१				
भारु	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत	भारत
१.२.२	२.६.२	२	२.२	३.२	४.२	२	२.२	२	२.१०	२	२.२	२	३.५.२	७.२.२	४.६	४.६	५.२.२.१०	५.२.२.१०
अन्य	अन्य												अन्य	अन्य				

विवरण तयार गर्ने :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत:

दस्तखत :

दस्तखत :

नाम :

नाम :

..... लिमिटेड
 ठुला निक्षेपकर्ताको विवरण (त्रैमासिक)
 २० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. दश लाखमा)

क्र.सं.	निक्षेपकर्ताको नाम	खाताको प्रकार	निक्षेप रकम	व्याज दर	कैफियत
२० ठुला प्राकृतिक निक्षेपकर्ताको विवरण					
जम्मा (क)					
२० ठुला संस्थागत निक्षेपकर्ताको विवरण					
जम्मा (ख)					
क र ख को जम्मा					

विवरण तयार गर्ने :
 दस्तखत :
 नाम :
 दर्जा :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत :
 दस्तखत :
 नाम :
 दर्जा :

..... लिमिटेड
 ठूला ऋणीहरुसँग उठाउन बाँकी कर्जाको विवरण (त्रैमासिक)
 २० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु.लाखमा)

ऋणीको नाम	कर्जाको उद्देश्य	प्रवाहित कूल कर्जा तथा सुविधा	लगानीमा रहिरहेको कूल रकम				सुविधा (अफ व्यालेन्सिट कारोबार)			
			उठाउन बाँकी कूल कर्जा रकम		उठाउन बाँकी रकम मध्ये भाका नाघेको कर्जा रकम		कारोबार को किसिम	स्वीकृत सीमा	सुविधा को अवधि	उपयोग भएको रकम
			साँवा	ब्याज	साँवा	ब्याज				
जम्मा										

- द्रष्टव्य: १. ठूला ऋणीहरु भन्नाले "क" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा रु. ५ करोड र अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा रु. ५० लाख वा सो भन्दा बढी कर्जा लिएको ऋणीलाई जनाउँदछ ।
 २. एकै समूहका विभिन्न कम्पनीहरुले छुट्टाछुट्टै लगेको कर्जा एकमुष्ट गर्दा उपरोक्त सीमा नाघेमा एकै समूहका कम्पनी शीर्षक अन्तर्गत विभिन्न कम्पनीहरुले उपयोग गरेको कर्जालाई छुट्टाछुट्टै (सीमा ननाघे पनि) यस विवरणमा देखाउनु पर्नेछ ।

विवरण तयार गर्ने
 दस्तखत :
 नाम :
 दर्जा :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत
 दस्तखत :
 नाम :
 दर्जा :

..... लिमिटेड
अवधि अनुसार भाका नाघेको कर्जा तथा सापटको विवरण (त्रैमासिक)
२० ..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु.दश लाखमा)

कर्जा क्षेत्र	प्रवाहित कुल कर्जा		असल कर्जा						निष्क्रिय कर्जा								
			भाका ननाघेको		३ महिनासम्म भाका नाघेको		पुनरसंरचना तथा पुनरतालिकिकरण		३ देखि ६ महिनासम्म भाका नाघेको		६ महिनादेखि १ वर्ष सम्म भाका नाघेको		१ वर्षभन्दा बढी अघिले भाका नाघेको		भाका नाघेको कुल कर्जा		
	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	कर्जा संख्या	रकम	
१. कृषि र वन सम्बन्धी																	
२. माछापालन सम्बन्धी																	
३. खानी सम्बन्धी																	
४. कृषि, वन तथा पेय पदार्थ उत्पादन सम्बन्धी																	
५. गैरखाद्य वस्तु उत्पादन सम्बन्धी																	
६. निर्माण																	
७. विद्युत,ग्याँस तथा पानी																	
८. धातुका उत्पादनहरु, मेशिनरी तथा इलेक्ट्रोनिक औजार तथा जडान																	
९. यातायात, भंडार र संचार																	
१०. थोक तथा खुद्रा विक्रेता																	
११. वित्त, क्रीमा तथा अचल सम्पत्ति																	
१२. पर्यटन सेवा																	
१३. अन्य सेवाहरु																	
१४. उपभोग्य कर्जा																	
१५. स्थानीय सरकार																	
१६. अन्य																	
जम्मा																	

विवरण तयार गर्ने :

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

विवरण पेश गर्ने अधिकृत

दस्तखत :

नाम :

दर्जा :

..... लिमिटेड
अन्तर बैंक कारोवार विवरण (दैनिक)

रु.हजारमा

कारोवार मिति	कारोवार भएको बैंकको नाम	सापटी (Borrowing)	लगानी (Lending)	ब्याजदर	अवधि	कैफियत
जम्मा रकम						

तयार गर्ने

पेश गर्ने

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	विवरण	यस त्रयमास	अघिल्लो त्रयमास	गतवर्षको सम्बन्धित त्रयमास
१.	कूल पूँजी तथा दायित्व (१.१ देखि १.७ सम्म)			
१.१	चुक्ता पूँजी			
१.२	जगेडा तथा कोषहरु			
१.३	ऋणपत्र तथा वण्ड			
१.४	सापटी			
१.५	निक्षेप दायित्व (अ + आ)			
	अ. स्वदेशी मुद्रा			
	आ. विदेशी मुद्रा			
१.६	आयकर दायित्व			
१.७	अन्य दायित्व			
२.	कूल सम्पत्ति (२.१ देखि २.७ सम्म)			
२.१	नगद तथा बैंक मौज्जात			
२.२	माग तथा अल्प सूचनामा प्राप्त हुने			
२.३	लगानी			
२.४	कर्जा तथा सापट			
	अ. रियल स्टेट कर्जा सापट			
	१. आवासीय घर कर्जा (रु. १ करोडसम्मको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा बाहेक)			
	२. व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेण्ट निर्माण कर्जा			
	३. निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा			
	४. अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गाजमीन खरिद तथा प्लानिग कर्जा समेत)			
	आ. रु. १ करोडसम्मको व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा			
	इ. मार्जिन प्रकृतिको कर्जा			
	ई. आवधिक कर्जा			
	उ. अधिविकर्ष/टि.आर./चालू पूँजी कर्जा			
	ऊ. अन्य कर्जा			
२.५	स्थीर सम्पत्ति			
२.६	गैरवैकिङ्ग सम्पत्ति			
२.७	अन्य सम्पत्ति			
३.	नाफा नोक्सान हिसाब	यस	अघिल्लो	गतवर्षको सम्बन्धित त्रयमाससम्म
३.१	ब्याज आम्दानी			
३.२	ब्याज खर्च			
क	खुद ब्याज आम्दानी (३.१ - ३.२)			
३.३	फि, कमिशन र डिस्काउण्ट			
३.४	अन्य सञ्चालन आम्दानी			
३.५	सटही घटबढ आम्दानी (खुद)			
ख	कल सञ्चालन आम्दानी (क+ ३.३ देखि ३.५)			
३.६	कर्मचारी खर्च			
३.७	अन्य सञ्चालन खर्च			
ग	नोक्सानी व्यवस्था अधिको सञ्चालन नाफा (ख - ३.६ - ३.७)			
३.८	सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था			
घ	सञ्चालन नाफा (ग - ३.८)			
३.९	गैरसञ्चालन आम्दानी/खर्च खुद			
३.१०	सम्भावित नोक्सानी व्यवस्थाबाट फिर्ता			
ङ	नियमित क्रियाकलापबाट नाफा (घ + ३.९ + ३.१०)			
३.११	असामान्य कारोवारबाट भएको आम्दानी/खर्च (खुद)			
च	बोनस र कर अधिको नाफा (ङ + ३.११)			
३.१२	कर्मचारी बोनस व्यवस्था			
३.१३	आयकर व्यवस्था			
छ	खुद नाफा/नोक्सान (च - ३.१२ - ३.१३)			
४.	अनुपातहरु	यस त्रयमास	अघिल्लो त्रयमास	गतवर्षको सम्बन्धित त्रयमास
४.१	पूँजीकोष/जोखिम भारत सम्पत्ति			
४.२	निष्क्य कर्जा/कूल कर्जा			
४.३	सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था/कूल निष्क्य कर्जा			
४.४	पूँजीको लागत (Cost of Funds)			
४.५	कर्जा निक्षेप अनुपात (यस बैंकको निर्देशन बमोजिमको)			
४.६	आधार दर			

.....लिमिटेड

इलेक्ट्रोनिक बैंकिंग कारोबार सम्बन्धी विवरण (मासिक)

.....मसान्तसम्म

क्र.सं	विवरण	गत अवधिसम्म	यस अवधिमा थप/घट	यस अवधिको अन्तमा	कैफियत
१	शाखा रहित बैंकिंग सेवा				
१.१	शाखारहित बैंकिंग सेवा केन्द्र संख्या				
१.२	सेवा लिने ग्राहकको संख्या				
१.३	स्वीकृत केन्द्रमा सेवा संचालन नभएको वा हुन बाँकी भए सोको संख्या				संचालन नहुनुको कारण उल्लेख गर्ने
१.४	कुल कारोबार संख्या				
१.५	कुल कारोबार रकम				
२	मोबाइल बैंकिंग सेवा				
२.१	सेवा लिने ग्राहकको संख्या				
२.२	कुल कारोबार संख्या				
२.३	कुल कारोबार रकम				
३	ईन्टरनेट बैंकिंग सेवा				
३.१	सेवा लिने ग्राहकको संख्या				
३.२	कुल कारोबार संख्या				
३.३	कुल कारोबार रकम				
४	ई-कार्ड सेवा				
४.१	ATM को कुल संख्या				ATM संख्या थप/घट भएको खण्डमा स्थान खुलाउने ।
४.२	डेबिट कार्ड तर्फ				
४.२.१	कार्ड लिनेको संख्या				
४.२.२	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार संख्या				
४.२.३	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार रकम				
४.३	क्रेडिट कार्ड तर्फ				
४.३.१	कार्ड लिनेको संख्या				
४.३.२	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार संख्या				
४.३.३	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार रकम				
४.४	प्रिपेड कार्ड तर्फ				
४.४.१	कार्ड लिनेको संख्या				
४.४.२	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार संख्या				
४.४.३	कार्ड मार्फत भएको कुल कारोबार रकम				

तयार गर्ने

पेश गर्ने

..... लिमिटेड
शाखा कार्यालय सम्बन्धी विवरण (मासिक)
..... साल ..... महिनाको विवरण

क्र.सं.	शाखा कोड	शाखाको नाम	शाखाको प्रकार	सञ्चालन मिति	ठेगाना					फोन	प्याक्स	इमेल	कुल कर्जा सापट तथा विल खरिद	निक्षेप				
					जिल्ला	गा.वि.स.	न. पा.	वडा नं.	टोल					चल्ती	बचत	मुद्दती	अन्य	कुल

तयार गर्ने:
सही:
नाम:
दर्जा:
मिति:

पेश गर्ने:
सही:
नाम:
दर्जा:
मिति:

..... बैंक लिमिटेड
ब्याजदर अनुसारको निक्षेपको विवरण (मासिक)
..... साल ..... महिनाको विवरण

(रु. दश लाखमा)

क्र.सं.	निक्षेपको प्रकार	ब्याजदर (स्वदेशी मुद्रा निक्षेपमा)				ब्याजदर (विदेशी मुद्रा निक्षेपमा)			
		न्यूनतम	अधिकतम	भारित औषत	रकम	न्यूनतम	अधिकतम	भारित औषत	रकम
१	बचत								
२	मुद्दति								
२.१	१ महिनासम्मको								
२.२	१ देखि ३ महिना								
२.३	३ देखि ६ महिना								
२.४	६ महिनादेखि १ वर्ष								
२.५	१ देखि २ वर्ष								
२.६	२ वर्षभन्दा बढी								
३	कल								
४	सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट								
५	अन्य								
६	ब्याज नलाग्ने निक्षेप								
६.१	चल्ती								
६.२	मार्जिन								
६.३	अन्य								
	कुल								

तयार गर्ने:
सही:
नाम:
दर्जा:
मिति:

पेश गर्ने:
सही:
नाम:
दर्जा:
मिति:

..... लिमिटेड
ब्याजदर अनुसारको कर्जाको विवरण (मासिक)
 ..... साल ..... महिनाको विवरण

क्षेत्रगत कर्जा

(रु. दश लाखमा)

क्र. सं.	कर्जा	ब्याजदर (स्वदेशी मुद्रमा)				ब्याजदर (विदेशी मुद्रमा)			
		न्यूनतम	अधिकतम	भारित औसत	रकम	न्यूनतम	अधिकतम	भारित औसत	रकम
१	कृषि र वन सम्बन्धी								
२	माछापालन सम्बन्धी								
३	खानी सम्बन्धी								
४	कृषि, वन तथा पेय पदार्थ उत्पादन सम्बन्धी								
५	गैरखाद्य वस्तु उत्पादन सम्बन्धी								
६	निर्माण								
७	विद्युत, ग्यास र पानी								
८	धातुका उत्पादनहरू, मेसिनरी तथा इलेक्ट्रोनिक औजार तथा जडान								
९	यातायात, भण्डार र संचार								
१०	थोक तथा खुद्रा विक्रेता								
११	वित्त, बीमा तथा अचल सम्पत्ति								
१२	पर्यटन सेवा								
१३	अन्य सेवाहरू								
१४	उपभोग्य कर्जा								
१५	स्थानीय सरकार								
१६	अन्य								
	जम्मा								

प्रोडक्ट अनुसारको कर्जा

क्र. सं.	कर्जा	ब्याजदर (स्वदेशी मुद्रमा)				ब्याजदर (विदेशी मुद्रमा)			
		न्यूनतम	अधिकतम	भारित औसत	रकम	न्यूनतम	अधिकतम	भारित औसत	रकम
१	आवधिक कर्जा								
२	अधिविकर्ष कर्जा								
३	ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा/आयात कर्जा								
४	डिमाण्ड तथा अन्य चालु पूँजी कर्जा								
५	व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जा (रु. १ करोड सम्मको)								
६	रियल स्टेट कर्जा सापट								
७	मार्जिन प्रकृतिको कर्जाहरू								
९	विपन्न वर्ग कर्जा								
१०	विल खरीद								
११	अन्य कर्जाहरू								
	जम्मा								

..... लिमिटेड
अर्ध-वार्षिक विवरण
.....साल .....महिना (मसान्त)

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१.	कुल शेयरधनी संख्या		
	संस्थापक शेयरधनी		
	साधारण शेयरधनी		
२.	कुल कर्मचारी संख्या		
	अधिकृत स्तर		
	सहायक स्तर		
	करार कर्मचारी		
	अन्य		
३.	कुल लकर संख्या (किसिम बमोजिम खुलाउने)		

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले यस बैंकमा पठाउनु पर्ने तथ्याङ्कहरु सम्बन्धी विवरण

अनुसूची/फाराम नं.	विषय	तथ्याङ्कको किसिम	पठाउनु पर्ने अवधि	तथ्याङ्क पठाउनु पर्ने विभागको नाम
१.१ र १.२ (ख र ग वर्गको लागि)	पुंजीकोष र जोखिम भारत सम्पत्ति	मासिक	एक महिनाभित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
फर्म नं. १ देखि ८ सम्म (क वर्गको लागि)	पुंजीकोष र जोखिम भारत सम्पत्ति	मासिक	एक महिनाभित्र	बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
२.१, २.२ र २.३	कर्जा सापट र व्यवस्था, ग्राहक अनुसार कर्जा र गैर बैकिंग सम्पत्ति	त्रैमासिक	एक महिनाभित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
निर्देशन नं ३ को बुँदा ७ अनुसार	आपसी सम्बन्ध भएका ग्राहकको कर्जा विवरण	अर्द्ध-वार्षिक	एक महिनाभित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
३.१	क्षेत्रगत कर्जा विवरण	मासिक	१५ दिन भित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
३.२	उत्पादनशील क्षेत्र कर्जा समीक्षा विवरण	अर्द्धवार्षिक	१ महिनाभित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
५.१	तरलता अनुगमन विवरण	त्रैमासिक	१५ दिन भित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
५.२	ब्याजदर जोखिम अनुगमन विवरण	त्रैमासिक	१५ दिन भित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
५.३	विदेशी विनिमय अनुगमन विवरण	साप्ताहिक	७ दिनभित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
९.१, ९.२, ९.३, ९.३(क), ९.४, ९.७, ९.८, ९.९, ९.१५, ९.१६, ९.१७ र ९.१८	मासिक तथ्याङ्क विवरण	मासिक	१५ दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
९.५, ९.६, ९.६.१, ९.१०, ९.११ र ९.१२	त्रैमासिक तथ्याङ्क विवरण	त्रैमासिक	१५ दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
९.१३	अन्तरबैंक कारोवार विवरण	दैनिक	कार्यालय समयभित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
९.१४	Quarterly Financial Highlight	त्रैमासिक	३५ दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
९.१९	अर्द्ध-वार्षिक विवरण	अर्द्धवार्षिक	१५ दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
११.१	सह-वित्तीयकरण कर्जा विवरण	त्रैमासिक	३० दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
१३.१	अनिवार्य मौज्दात विवरण	साप्ताहिक	सात दिनभित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
१३.३	वैधानिक तरलता विवरण	मासिक	१५ दिन भित्र	सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
	ब्याजदर विवरण	त्रैमासिक	७ दिन भित्र	बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग
१९.३	सीमा कारोवार विवरण	कारोवारको आधारमा	कारोवारको मितिले १५ दिन भित्र	वित्तीय जानकारी इकाई
१९.४	शंकास्पद कारोवार विवरण	कारोवारको आधारमा	शंकास्पद देखिने वित्तिकै	वित्तीय जानकारी इकाई

नोट: यस निर्देशनमा उल्लेख भए बमोजिमका तथ्याङ्क फारमहरु इमेल मार्फत पठाउँदा अनुसन्धान विभागलाई समेत पठाउनु पर्नेछ। यस निर्देशनमा उल्लेख भएदेखि बाहेक यस बैंकको अन्य विभाग/कार्यालयमा पठाउनु पर्ने विवरणहरु नियमित रूपमा पठाउनु पर्नेछ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा. निर्देशन नं. १०/०७०

विषय : संस्थापक शेयर नामसारी वा खरीद/विक्री वा हक हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई नामसारी वा खरीद/विक्री वा हक हस्तान्तरण गर्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. संस्थापक र संस्थापक समूहको शेयर लिएका व्यक्तिहरुको मृत्यु भएमा वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा भएमा प्रचलित कानूनको रित पुऱ्याई निजहरुको हकदार वा निजहरुले इच्छाएको व्यक्तिको नाममा नामसारी गरी सो को पन्ध्र दिन भित्र यस बैंकलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

२. **संस्थापक तथा संस्थापक समूहको शेयर नामसारी वा विक्री सम्बन्धमा**

प्रचलित कानूनको अधिनमा रही संस्थापक तथा संस्थापक समूहको शेयर लिने व्यक्ति वा संस्थाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर देहाय बमोजिम रित पुऱ्याई नामसारी वा विक्री गर्न सक्ने छन् :-

(क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्ना शेयरधनीको शेयर खरीद/विक्री वा नामसारी गर्नु पूर्व यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्नेछ । स्वीकृतिको लागि संचालक समितिको सिफारिस सहित यस बैंकमा आवेदन गर्नुपर्ने छ ।

(ख) खण्ड (क) मा जुनसुकै व्यवस्था भएता पनि संस्थापक संस्थापक बीचमा शेयर खरीद/विक्री भएमा प्रचलित कानूनको रित पुऱ्याई खरीद/विक्री गरी सो को जानकारी १५ दिन भित्र यस बैंकलाई दिनु पर्नेछ । तर, यस बैंकबाट Fit & Proper Test मापन नभएको संस्थापकले चुक्ता पूँजीको दुई (२) प्रतिशतभन्दा बढी हुनेगरी संस्थापक शेयर खरीद गर्न चाहेमा संस्थापक संस्थापक बीचमा शेयर खरीद/विक्री हुने भएता पनि यस बैंकको स्वीकृति लिनुपर्ने छ ।

(ग) मृत्यु भई वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा भई हक हस्तान्तरण भएको बाहेक अन्य अवस्थामा संस्थापकले आफ्नै समूहका संस्थापकलाई मात्र शेयर नामसारी वा विक्री गर्नु पर्नेछ ।

(घ) खण्ड (ग) बमोजिम संस्थापक समूहमा शेयर नामसारी वा विक्री हुन नसक्ने अवस्था भएमा मात्र अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई यस निर्देशनका अधिनमा रही शेयर नामसारी वा विक्री गर्न सकिने छ । यसरी संस्थापक समूहको शेयर नामसारी वा खरीद गरी लिने व्यक्ति वा संस्था पनि जुन समूहबाट शेयर नामसारी वा खरीद गरी लिएको हो सोही समूहमा समावेश हुनेछन् ।

(ङ) देहायको अवस्था भएको कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थालाई संस्थापकले आफ्नो स्वामित्वको शेयर नामसारी वा विक्री गर्न पाउने छैनन् :-

- (१) कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा परी सो सूचीबाट फुकुवा भएको मितिले कम्तीमा तीन वर्ष नपुगेको,
- (२) सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आन्तरिक वा बाह्य लेखापरीक्षकमा नियुक्त रहेको,
- (३) सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कानुनी वा अन्य सल्लाहकार पदमा बहाल भएको,
- (४) सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थसँग कुनै किसिमको ठेक्का पट्टामा हिस्सेदार रहेको,
- (५) प्रचलित कानून बमोजिम कर चुक्ता नगरेको वा स्थायी करदाता लेखा नम्बर नियमित नगरेको,
- (६) कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको काम कारवाहीमा बेइमानी वा बर्दानियत गरेको कुरा अदालतबाट प्रमाणित भएको,
- (७) धितोपत्र दलाल वा बजार निर्माता, सहकारी संस्था,
- (८) सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट कर्जा लिएको वा वित्तीय स्वार्थ रहेको । तर, यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुको हकमा यो प्रावधान लागू हुने छैन ।
- (९) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चुक्ता पूँजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा कम शेयर लिएको शेयरधनीले थप शेयर नामसारी वा खरीद गरी लिँदा निजको स्वामित्वमा उक्त इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चुक्ता पूँजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी शेयर स्वामित्व हुने अवस्था भएको, वा

- (१०) फर्म, कम्पनीको हकमा विगत २ वर्षदेखि संचित मुनाफामा संचालनमा नरहेको ।
- (११) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ९ र ११ बमोजिम तोकिएको अवधि र शर्त पूरा नगरेको,
- (१२) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जारी भएको शेयरको माग रकम चुक्ता/भुक्तानी नगरेको,
- (१३) संस्थापक शेयर खरिद/विक्री पछि कायम हुन आउने कुल संस्थापकहरूमध्ये एक तिहाई सदस्यहरू स्नातक वा सो सरहको योग्यता प्राप्त हुनुपर्नेमा सो अवस्था विद्यमान रहन नसक्ने देखिएको, वा
- (१४) यस बैंकले समय समयमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक हुन तोकेको न्यूनतम योग्यता र अनुभव नभएको
- (१६) यस बैंकले तोकेको ढाँचा सहितको निवेदन पेश नगरेका र प्रचलित कानूनले अयोग्य ठहर गरेको ।
- (च) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्ने फर्म/कम्पनीको शेयर स्वामित्व कुनै पनि किसिमले हस्तान्तरण गर्नु अघि सो फर्म तथा कम्पनीले यस बैंकबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्ने कम्पनीको शेयर अर्को कुनै कम्पनीले खरिद गरेको भएमा त्यस्तो कम्पनीको शेयर पनि कुनै पनि किसिमले हस्तान्तरण गर्नुअघि यस बैंकबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (छ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्दा संस्थापक शेयरधनीहरूले तोकिएको ढाँचामा (बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना एवं वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्था: २०६३ को संशोधित अनुसूची ३ को बुँदा नं. १६ को विवरण) लगानी हुने रकमको आयस्रोतसम्बन्धी विवरण अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ । सो को अभिलेख सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अद्यावधिक गरी राख्नु पर्ने तथा सो सम्बन्धी सम्पूर्ण अभिलेखको प्रतिलिपि यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
३. संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर नामसारी वा खरिद गरी लिने अन्य व्यक्ति वा संस्थाले दफा १ र २ मा उल्लेख भएको प्रक्रिया नपुऱ्याई आफ्नो स्वामित्वको शेयर नामसारी वा विक्री गर्न पाउने छैनन् ।
४. यस बैंकले संस्थापक समूहको शेयर नामसारी वा विक्री गर्न स्वीकृति दिएको मितिले तीन महिना भित्र आफ्नो स्वामित्वको शेयर नामसारी वा विक्री गरी सक्नु पर्नेछ । सो अवधि पश्चात् संस्थापक समूहको शेयर विक्री गर्न दिइएको स्वीकृति स्वतः रद्द हुनेछ ।
५. **आयस्रोत (Income Source) सम्बन्धमा**
जुनसुकै प्रयोजनको लागि पूँजी वृद्धि गर्ने सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्दा संस्थापक शेयरधनीहरूले तोकिएको ढाँचामा (बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना एवं वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्था: २०६३ को संशोधित अनुसूची ३ को बुँदा नं. १६ को विवरण) लगानी हुने रकमको आयस्रोतसम्बन्धी विवरण अनिवार्य रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ । सो को अभिलेख सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अद्यावधिक गरी राख्नु पर्ने तथा सो सम्बन्धी सम्पूर्ण अभिलेखको प्रतिलिपि यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
६. संस्थापक वा सो समूहको शेयर नामसारी वा खरिद गरी लिने व्यक्ति वा संस्थाले यस निर्देशन विपरित हुने गरी आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर नामसारी वा विक्री गरेमा यसरी निर्देशन विपरित आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर नामसारी वा विक्री गर्ने व्यक्ति वा संस्थाहरू निजहरूले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर नामसारी वा विक्री गरेको मितिले कम्तीमा पाँच वर्षसम्म अर्को कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक हुन तथा कुनै पनि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक हुन योग्य हुने छैनन् ।
७. यस बैंकद्वारा जारी बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना एवं वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्था: २०६३ ले गरेको नीतिगत व्यवस्था अनुसार यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त कुनै एक बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयरमा लगानी गर्दा चुक्ता पूँजीको बढीमा १५ प्रतिशत र अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा चुक्ता पूँजीको बढीमा १ प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न सकिने छ । साथै, “घ” वर्गको संस्थाको हकमा उपरोक्त बमोजिमको सीमालाई क्रमशः २५ प्रतिशत र १० प्रतिशत कायम गरिएको छ । उल्लिखित लगानी सीमा नेपाल सरकार, नेपाल राष्ट्र बैंक र बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सहायक कम्पनीमा संस्थापक भई लगानी गर्दा लागू हुने छैन ।
- तर, नेपाल सरकारको ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी स्वामित्व भएका वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित संस्था कर्मचारी संचय कोष, नागरिक लगानी कोष र राष्ट्रिय बीमा संस्थानको हकमा बढीमा २५ प्रतिशतसम्म यस बैंकको स्वीकृति लिई एक भन्दा बढी बैंक तथा वित्तीय संस्थामा संस्थापक शेयर लगानी गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।
- उक्त नीति लागू भएको मितिले ५ वर्षभित्र (अर्थात् २०६८ असार मसान्तभित्र) मा तोकिएको सीमाभित्र शेयर स्वामित्व कायम नगर्ने तथा सो सीमाभन्दा बढी शेयर धारण गर्ने संस्थापक शेयरधनीहरूको हकमा तोकिएको सीमाभित्र

नआएसम्म सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट वितरण गरिने नगद लाभांस तथा बोनस शेयर रोक्का राखी सम्बन्धित संस्थाबाट जारी गरिने हकप्रद शेयरमा सहभागी हुन बन्देज लगाइएको छ । साथै त्यस्तो बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई गाभन/गाभिन निर्देशन दिन सकिनेछ । तर यस निर्देशनले सम्बन्धित संस्थापकहरूले चाहेको खण्डमा हकप्रद शेयर हक हस्तान्तरण गर्न भने बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

माथि उल्लिखित संस्थापक शेयरधनीको शेयर स्वामित्व २०६८ आषाढ मसान्तमा तोकिएको सीमाभित्र ल्याउनु पर्ने व्यवस्थालाई २०६९ आषाढ मसान्तसम्म कायम गरिएको र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ११ बमोजिमका पदाधिकारीहरूको हकमा के कस्तो प्रक्रिया अपनाई सीमाभित्र ल्याउने हो सो सम्बन्धी कार्ययोजना २०६८ भाद्र मसान्तभित्र बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा अनिवार्य रूपमा आईपुग्ने गरी पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

८. प्रचलित कानून र यस बैंकको निर्देशन पालना गर्ने/गराउने सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले धारण गरेका संस्थापक शेयर, संस्थापक - संस्थापक वीचमा हस्तान्तरण गर्नु पर्ने अवस्था आई परेमा यस बैंकको स्वीकृति लिई प्रति व्यक्ति, फर्म, कम्पनी, संस्था तथा समूहको १५ प्रतिशतको सीमाभन्दा बढी भएमा समेत खरिद विक्री गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन । तर, यसरी धारण गरेका शेयर १५ प्रतिशतको सीमाभन्दा बढी भएको अवस्थामा उक्त शेयर आफूले धारण गरेको मितिले ५ वर्ष भित्र विक्री वितरण गरी अनिवार्य रूपमा १५ प्रतिशतको सीमा भित्र ल्याई सक्नु पर्नेछ ।

उपरोक्त तोकिएको सीमाभित्र कायम नरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीहरूलाई उक्त सीमाभित्र नआएसम्म सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट वितरण हुने नगद लाभांस, बोनस शेयर र हकप्रद शेयरमा सहभागी हुन बन्देज लगाइएको छ ।

९. संस्थापकको स्वामित्वमा रहेको शेयर नामसारी वा खरिद गरी लिने व्यक्ति वा संस्था पनि संस्थापकहरूको समूहमा रहने गरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रबन्धपत्र र नियमावलीमा अनिवार्य रूपमा संशोधन गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
१०. यस बैंकबाट स्वीकृति नलिई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले संस्थापक समूहको शेयर नामसारी वा विक्री गरेको लगत कट्टा गरी दिएमा त्यस्ता संस्थालाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
११. **इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा सहकारी संस्थाहरूबाट लगानी गर्ने सम्बन्धमा** यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त गरेका वा इजाजतपत्रको लागि नयाँ निवेदन पेश हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा प्रचलित कानून बमोजिम संस्थापित सहकारी संस्थाहरूले संस्थागत रूपमा लगानी गर्न पाउने छैनन् ।
१२. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सर्वसाधारणका लागि शेयर विक्री आवाहन गरी विवरणपत्र समेत जारी गरी शेयरको शुरु निस्कासन (Initial Public Offering) को माध्यमबाट शेयर धारण गरी कायम हुन आएका शेयरधनीहरू बाहेक संस्थापक, संस्थापक समूह र Private Placement को माध्यमबाट स्वदेशी वा विदेशी व्यक्ति वा संस्थाले धारण गरेको शेयर समेत यस बैंकको नियमन प्रयोजनार्थ संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर सरह मानिने छ ।
१३. सार्वजनिक निष्काशन गर्न भनी छुट्टयाइएको धितोपत्र सम्बन्धित संस्थापक, संचालक वा निजका परिवारले लिन पाउने छैनन् । तर, त्यस्तो धितोपत्रको दरखास्त खुल्ला रहने भनी तोकिएको अवधिभित्र पूरा विक्री नभएको अवस्थामा भने यो प्रतिबन्ध लागू हुने छैन ।
१४. संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर धारण गरेका शेयरधनीले संस्थापक समूह बाहेक अन्य समूहबाट संचालकमा उम्मेदवारी दिन पाउने छैन ।
१५. **दुई प्रतिशतभन्दा घटी शेयर खरिद विक्री सम्बन्धी विशेष व्यवस्था**
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चुक्ता पूँजीको दुई (२) प्रतिशत वा सोभन्दा कम शेयर लिएका संस्थापक शेयरधनीहरूको नाममा रहेको संस्थापक शेयर प्रचलित ऐन कानून तथा देहायका शर्तहरूको अधीनमा रही विद्यमान संस्थापकहरूबीच वा अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई खरिद/विक्री गर्नको लागि यस बैंकको स्वीकृति लिई रहनु पर्ने छैन । नयाँ संस्थापकहरूले यस बैंकले तोकेको मापदण्ड र Fit and Proper Test को व्यवस्थालाई परिपालना गरेको हुनु पर्नेछ । दुई प्रतिशतभन्दा बढी शेयर धारण गरेका संस्थापक शेयरधनीहरूको हकमा भने यस प्रयोजनको लागि संस्थापक शेयर खण्डीकृत गरी दुई प्रतिशत वा सो भन्दा कम गरी यस्तो सुविधा उपयोग गर्न पाइने छैन ।
- (क) संस्थापक शेयरधनीहरूको मृत्यु भएको, वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा भएमा वा अदालतको आदेश भएको अवस्थामा सम्बन्धित हकवालालाई प्रचलित कानून बमोजिम हस्तान्तरण गर्न सकिने छ ।
- (ख) मृत्यु भई वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा हक हस्तान्तरण भएको अवस्थामा बाहेक संस्थापक शेयरधनीले आफ्नो संस्थापक शेयर हस्तान्तरण गर्दा विद्यमान संस्थापक शेयरधनीलाई नै प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । विद्यमान संस्थापक शेयरधनीहरूले उक्त शेयर खरिद गर्न नचाहेमा सोको लिखित

जानकारी लिई अन्य समूह वा वाह्य व्यक्ति/संस्थालाई बेचबिखन गर्न सकिने छ । सम्पूर्ण संस्थापकहरुको लिखित सहमति लिन सम्भव नभएमा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्था मार्फत राष्ट्रियस्तरको पत्रिकामा कम्तीमा ३५ दिनको सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी जानकारी गराउने र सो अवधिभित्र कसैले खरिद गर्न चाहेको लिखित जानकारी पेश हुन नआएमा मात्र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही अन्य व्यक्ति/संस्थालाई विक्री गर्न सकिने छ ।

- (ग) संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्थालाई सोही संस्थापक समूहमा समावेश गर्नु पर्नेछ । एउटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शेयर यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य क, ख र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु र सहकारी संस्थाहरुले खरिद गर्न पाउने छैनन् ।
  - (घ) बुँदा नं. २ को खण्ड (ड) मा उल्लेखित अयोग्यता भएको व्यक्ति/संस्था संस्थापक शेयर खरिद/विक्री गर्ने कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैनन् ।
  - (ङ) संगठित संस्थाले शेयर खरिद गर्ने भएमा उक्त संस्थाको कार्य/उद्देश्यमा शेयर खरिद/विक्री गर्न पाउने/नपाउने यकिन गरी विगत २ आर्थिक वर्षदेखि संचालन मुनाफामा रहेको वित्तीय विवरण एकिन गरेर मात्र विक्री गर्नु पर्नेछ । साथै, उक्त संगठित संस्थाको संचालकहरु समेत कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा समावेश नभएको हुनु पर्नेछ ।
  - (च) कुनै व्यक्ति फर्म, कम्पनी, एकाघर परिवार वा संगठित संस्थाबाट संस्थापक शेयरमा लगानी गर्दा यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त कुनै एक बैंक तथा वित्तीय संस्थामा बढीमा १५ प्रतिशत र अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा चुक्ता पूँजीको बढीमा १ प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको हुँदा सो सम्बन्धी अवस्था सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले यकीन गरेपछि मात्र संस्थापक शेयर खरिद/विक्री कार्य हुन सक्नेछ ।
  - (छ) माथि खण्ड घ, ङ र च मा उल्लिखित अवस्था पूरा भए नभएको वारे सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाको संचालक समितिले आफै यकीन गरेर मात्र संस्थापकहरुको स्वामित्व लगत कितावमा परिवर्तन गराउनु पर्नेछ । संस्थापक शेयर खरिद/विक्री सम्बन्धी स्वीकृति सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिले नै प्रदान गर्न सक्ने छ ।
  - (ज) शेयरधनीहरुले खरिद/विक्री गर्ने संस्थापक शेयरको मूल्य र सम्बन्धित निकायहरुमा लाग्ने कर, दस्तुर, सेवा शुल्क प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
  - (झ) चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेको अवस्थामा त्यस्तो शेयर टुक्रा टुक्रा गरी वा एकमुष्ट रुपमा संस्थापक समूहमा नरहेको व्यक्तिलाई विक्री गर्नु परेको खण्डमा शेयर विक्री/हस्तान्तरण वा नामसारी गर्न यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
  - (ञ) कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थामा संस्थापक शेयर धितो राखी कर्जा लिएको अवस्थामा कर्जा असुलीका पर्याप्त उपायहरु अवलम्बन गर्दा समेत उक्त कर्जा असुलउपर हुन नसकी उक्त संस्थापक शेयर नै जफत गर्नु पर्ने अवस्था सिर्जना हुन गएको अवस्थामा र प्रचलित कानून बमोजिम बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर विक्री गर्नुपर्ने बाध्यात्मक अवस्थामा शेयर संख्या र औचित्यका आधारमा जफत गरिएको/बाध्यात्मक रुपमा विक्री गर्नु पर्ने उक्त संस्थापक शेयर विक्री गर्नका लागि खरिदकर्ताको पहिचान गर्ने सम्बन्धमा देहायको प्रकृया अवलम्बन गर्न सकिने छ :
- संस्थापक शेयर सार्वजनिक सूचना गरी बोलकबोल (गोप्य सिल्डटेण्डर) को माध्यमबाट प्रचलित कानून र नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति एवं निर्देशन विपरित नहुने गरी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाका विद्यमान संस्थापक शेयरधनी लगायत अन्य इच्छुक व्यक्ति, फर्म कम्पनी तथा संगठित संस्थालाई विक्री गर्न खरिदकर्ता छनौट गर्न,
  - प्रचलित कानून तथा विद्यमान निर्देशनमा भएको व्यवस्था बमोजिम यसरी संस्थापक शेयर खरिद गर्ने खरिदकर्ता संस्थापक समूहमा नै पर्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराउने । संस्थापक शेयर खरिदकर्ता पहिचान भईसकेपछि चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशतभन्दा घटी संस्थापक शेयर धारण गर्ने संस्थापक शेयरधनीको संस्थापक शेयरको हकमा माथि उल्लेखित प्रकृया अपनाई शेयर विक्री वा नामसारी गर्नु पर्ने । तर, चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर स्वामित्व धारण गरेको अवस्थामा शेयर विक्री/हस्तान्तरण वा नामसारी सम्बन्धी प्रकृया यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र अघि बढ्ने ।
- (ट) संस्थापक शेयर विक्रेता कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा सूचीकृत रहिरहेको भए त्यस्तो संस्थापक शेयर विक्रीबाट प्राप्त हुन आउने रकम अनिवार्य रुपमा कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्नु पर्नेछ ।
  - (ठ) उल्लिखित व्यवस्थाको अधीनमा रही शेयर खरिद/विक्री गरी नयाँ कायम भएका संस्थापक शेयरधनीहरु सहितको अद्यावधिक विवरण १५ दिनभित्र यस बैंक समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
  - (ड) माथि उल्लेखित प्रकृया नपुऱ्याई संस्थापक शेयर खरिद/विक्री गरिएको अवस्थामा देहायका कारवाही हुनेछन्

- बैंक वा वित्तीय संस्था: नेपाल राष्ट्र बैंक, ऐन २०५८ को दफा १०० बमोजिम सचेत गराउने लगायतका अन्य कारवाही । विक्रेता संस्थापक शेयरधनीका हकमा जुन बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर हो सोही बैंक वा वित्तीय संस्थाले जफत गर्न सक्ने ।
- खरिद/विक्रीकर्ता :नयाँ संस्थापना हुने बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयरमा लगानी गर्न र कुनै पनि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सञ्चालकको रुपमा रहन खरिद/विक्री गरेको मितिले ५ वर्षसम्म योग्य नहुने ।

(ढ) प्रचलित ऐन, कानून र यस बैंकबाट जारी गरिएका नीति निर्देशनहरूमा कुनै परिमार्जन भएमा सोही बमोजिम उल्लिखित व्यवस्थामा परिमार्जन भएको मानिने छ ।

१६. ५१ प्रतिशतभन्दा बढीको संस्थापक समूहको शेयर विक्री सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ९(२) को प्रयोजनको लागि देहायमा उल्लिखित शर्तहरूको अधीनमा रही ५१ प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीहरूले चाहेमा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायम रहने गरी बाँकी शेयर सर्वसाधारण शेयर सरह दोस्रो पूँजी बजार (Secondary Capital Market) मार्फत कारोवार गर्न सक्ने छन् ।

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वित्तीय कारोवार सञ्चालन भएको ५ वर्ष पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।

(ख) संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायमै रहनु पर्नेछ ।

(ग) ५१ प्रतिशतभन्दा बढी भएको शेयर स्वामित्व धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड मार्फत खरिद/विक्री/परिणत गर्ने प्रयोजनको लागि संस्थापकहरूको शेयर लगानीको अनुपातमा समानुपातिक रुपमा (Pro-rata basis) बढी हुने शेयर सर्वसाधारणमा परिणत गरी प्रचलित कानून बमोजिम धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड मार्फत खरिद/विक्री गर्न सकिने छ । हाल वित्तीय कारोवार सञ्चालन भएको ५ वर्ष पूरा गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस व्यवस्था अनुरूप शेयर विक्री गर्न सक्ने छन् ।

तर, कुनै संस्थापक/संस्थापक समूहमा रहेको शेयरधनीले माथि उल्लेख भए अनुसारको शेयरहरू अर्को समूहमा परिणत गर्न नचाहेको भनी स्व:घोषणा विवरण प्राप्त भएको अवस्था रहेछ भने बाँकी रहेका सदस्यहरूले संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ५१ प्रतिशतभन्दा कम नहुने गरी त्यस्तो शेयर अनुपात उपयोग गर्न पाउने छन् ।

(घ) यस सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिको सिफारिस सहित यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नु पर्नेछ । यसरी स्वीकृति प्राप्त भएपछि आगामी साधारण सभाबाट प्रबन्धपत्र तथा नियमावलीमा आवश्यक संशोधन गरी सोही बमोजिम शेयर संरचना मिलाउनु पर्नेछ । सो बमोजिम प्रबन्धपत्र तथा नियमावलीमा आवश्यक संशोधन नभएसम्म यसरी खरिद/विक्री/ परिणत हुने शेयरको अंश संस्थापक समूहमा नै रहेको मानिने छ ।

(ङ) प्रबन्धपत्र तथा नियमावली संशोधन गर्दा सञ्चालक समितिमा पनि शेयर स्वामित्व अनुरूप प्रतिनिधित्व हुने गरी मिलाउनु पर्नेछ ।

(च) एकपटक सर्वसाधारण शेयरमा परिणत भैसकेको शेयर पुनः संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा परिणत गर्न पाइने छैन ।

(छ) संस्थापक समूहमा रहेको शेयर सर्वसाधारण शेयरमा परिणत गरी विक्री गर्ने व्यक्ति/संस्था कालोसूचीमा रहेको भएमा निजको शेयर बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनको लागि मात्र विक्री गर्न पाइने छ । कालोसूचीमा रहे/नरहेको व्यहोरा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नै यकीन गर्नु पर्नेछ ।

(ज) यस व्यवस्था अनुरूप विक्री/परिणत गर्ने कार्य एकपटक मात्र गर्न पाइने छ ।

(झ) बैंक तथा वित्तीय संस्थामा सञ्चालकको पदमा बहाल रहेको अवस्थामा समेत संस्थापक समूहको शेयर यस व्यवस्था अनुरूप सर्वसाधारणमा परिणत गर्न बाधापर्ने छैन । तर, खरिद/विक्री सम्बन्धी प्रक्रिया प्रचलित कानूनको अधीनमा रही गर्नु पर्नेछ ।

१७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले पूँजी वृद्धि एवं पूँजी संरचना परिवर्तन गर्न चाहेमा देहायका शर्तको अधिनमा रही गर्न सक्ने

(क) पूँजी वृद्धिपछि कुल पूँजीमा सर्वसाधारण शेयर स्वामित्वको अनुपात पूँजी वृद्धि अघि कायम रहेको सर्वसाधारण शेयर स्वामित्वको अनुपातभन्दा कमी नहुने गरी मात्र पूँजी वृद्धि गर्नु पर्नेछ ।

(ख) यस बैंकको निर्देशन बमोजिम आर्थिक वर्ष २०६४/६५ देखि २०७० आषाढ मसान्तसम्ममा तोकिएको चुक्ता पूँजी पूरा गर्नुपर्ने संस्था बाहेकका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तयार गरी पेश गरेको पूँजी योजना अनुसार तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजी कायम गर्न Right Re-nounce गर्ने प्रयोजन बाहेक इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पूँजी वृद्धि गर्दा संस्थापक समूहमा नयाँ शेयरधनी थप गर्न पाइने छैन ।

(ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पूँजी वृद्धि एवं पूँजी संरचनामा परिवर्तन गर्न प्रचलित कानून बमोजिम

सम्बन्धित संस्थाको वार्षिक साधारण सभा/विशेष साधारण सभाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

- (घ) यस कार्यका लागि यस अधि सैद्धान्तिक सहमति दिइसकेको अवस्थामा उक्त सैद्धान्तिक सहमतिमा उल्लेखित शर्तको अधिनमा रही कार्यान्वयन गर्न भने यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
- (ङ) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०६६ को इ.प्रा.निर्देशन नं. १०/०६६ को बुँदा नं. १६ (बै.वि.नि.वि./नीति/परिपत्र/३/०६५।६६ मिति २०६५।४।२८ को परिपत्र) मा भएको व्यवस्था बमोजिम संस्थापक शेयरको अनुपात थप गर्न स्वीकृति प्राप्त गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस निर्देशनको बुँदा नं. १६ अनुसारको संस्थापक शेयर सर्वसाधारणमा परिवर्तन/परिणत गर्न पाउने छैनन् । साथै, सो को अभिलेखका लागि शेयर पुस्तिकामा अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको वार्षिक प्रतिवेदनमा उक्त विषय खुलाउनु पर्नेछ ।

१८. Cross Holding गरी लगानी गरिरहेको संस्थापक शेयर बिक्री सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४८ को उपदफा (१) (छ) कार्यान्वयन गर्ने/गराउने सिलसिलामा सोही ऐनको दफा ९(२) को प्रयोजनको लागि देहायका शर्तहरुमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आपसमा Cross-holding हुने गरी लगानी गरेको संस्थापक समूहको शेयर धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत खरिद/बिक्री गर्ने सम्बन्धमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

- (१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा लगानीमा रहिरहेको संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत खरिद/बिक्री गर्न सक्ने गरी छुट प्रदान गरिएको ।
- (२) संस्थापक शेयर नामसारी वा बिक्री गर्दा विद्यमान संस्थापक शेयरधनीहरुको रुपमा रहिरहेका अन्य सदस्यहरुलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने विद्यमान एकीकृत निर्देशन नं. १० को व्यवस्था यस प्रयोजनको लागि लागू नहुने ।
- (३) नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्था समेत संस्थापक समूहमा नै कायम रहने ।
- (४) संस्थापक समूहको शेयर खरिदकर्ता कर्जा सूचना केन्द्र लि. को कालोसूचीमा समावेश नभएको हुनुपर्ने र प्रचलित कानून तथा यस बैंकबाट जारी गरिएका निर्देशन बमोजिम संस्थापक शेयर/संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्न अयोग्य नभएको स्व:घोषणा (Self Declaration) शेयर खरिद गर्दाको अवस्थामा नै पेश गर्नु पर्ने ।
- (५) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस निर्देशन बमोजिम अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा आफूले लगानी गरेको संस्थापक शेयर यस निर्देशन बमोजिम अनिवार्यरुपमा बेचबिखन गरी सक्नु पर्ने ।
- (६) शेयर खरिद बिक्री सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तथा प्रकृयाका सम्बन्धमा प्रचलित कानून अनुसार नै हुने ।
- (७) धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले खरिद/बिक्री गरेका संस्थापक शेयरहरु धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत पुनः खरिद बिक्री गर्न सकिने । तर यसरी शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्थाहरु सम्बन्धित संस्थापक समूहमै रहने ।
- (८) यसरी व्यक्ति तथा संस्थाले पुनः शेयर खरिद/बिक्री गर्ने सम्बन्धमा माथि उल्लेखित उपबुँदा नं. ५ मा उल्लेख भएको व्यवस्था बाहेकका अन्य सम्पूर्ण बुँदाका व्यवस्थाहरु आकर्षित हुने ।

१९. Cross Holding बिक्री गरेपछि मात्र लाभांस फुकुवा गर्ने

१९.१ इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले अन्य इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा गरेको संस्थापक शेयर लगानी (Cross Holding) २०६५ चैत्रमसान्तभित्र बिक्री (Divest) गरी सक्नुपर्ने व्यवस्था भएकोमा उक्त व्यवस्थाको पालना नगरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई देहाय बमोजिमको कारवाही गरिने छ ।

क. संस्थापक शेयर लगानी (Cross Holding) अन्त्य गर्ने सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पालना नगरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले हकप्रद शेयर खरिद गर्न नपाउने, नगद लाभांस, बोनस शेयरलाई रोक्का राख्ने र रोक्का राखिएको बोनस शेयर लगायत सबै Cross Holding बिक्री (Divest) गरेपछि मात्र नगद लाभांस फुकुवा गरिने छ ।

ख. तोकिएको समय भित्र पनि बेचबिखन नगरेका संस्थालाई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ७४ बमोजिम कारवाही गरिने छ ।

१९.२ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बाहेक अन्य प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भई निक्षेप परिचालन तथा कर्जाको कारोवार गरिरहेका संस्थाले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक शेयरमा गरेको लगानी २०६५ आषाढ मसान्तभित्र बिक्री नगरेको भएमा त्यस्तो संस्थापक शेयरमा लगानी गरेका संस्थालाई हकप्रद

शेयर/नगद लाभांस वितरण गर्न नपाइने, बोनस शेयरलाई रोक्का राख्ने र रोक्का राखिएको बोनस शेयर लगायत सबै Cross Holding विक्री (Divest) गरेपछि मात्र नगद लाभांस फुकुवा गर्नु पर्नेछ ।

२०. हकप्रद शेयर सम्बन्धमा

१. हकप्रद शेयर विक्री सम्बन्धमा

- (क) तोकिएको पूँजीकोष अनुपात कायम गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा हकप्रद शेयर जारी गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ७ (१) बमोजिम सर्वसाधारणलाई विक्री वितरण गरिएको शेयर धारण गर्ने कुनै शेयरधनीले खरिद नगरेमा वा शेयर खरिद गर्ने हक अरूलाई विक्री वा हस्तान्तरण नगरेमा त्यसरी विक्री हुन नसकेको हकप्रद शेयरको अंश खण्ड (ग) मा उल्लेखित अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा स्वतः खारेज गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम खारेज गर्नु परेको अवस्थामा प्रत्येक वर्ष समानुपातिक रूपमा चुक्ता पूँजी वृद्धि गर्दै लैजानु पर्ने यस बैंकको प्रावधान पालना गर्ने प्रयोजनका लागि त्यस्तो खारेजी गर्नु परेको शेयरको रकमको हदसम्मलाई आगामी वर्षमा समायोजन गर्न सकिने छ ।
- (ग) खण्ड (क) बमोजिम स्वतः खारेज गर्नुपरेको कारणबाट प्रचलित कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था बमोजिम शेयर स्वामित्व संरचनामा प्रतिकूल असर पर्ने अवस्था भएमा मात्र त्यस्तो शेयरको अंश सार्वजनिक सूचना मार्फत सार्वजनिक बोलकबोलको आधार (Public Auction Basis) मा न्यूनतम प्रति शेयर मूल्य रु. १०० तोक्यो विक्री गर्न सकिने छ । यसरी सार्वजनिक बोलकबोलको माध्यमद्वारा विक्री गर्दा प्रति शेयर रु. १०० भन्दा बढी प्राप्त हुन आउने रकम (Premium) लाई सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले छुट्टै Share Premium शीर्षक अर्न्तगत देखाउनु पर्नेछ ।
- (घ) संस्थापक/संस्थापक समूह अन्तर्गतको विक्री हुन नसकेको यस्तो हकप्रद शेयरको अंश प्रचलित व्यवस्था अनुरूप विद्यमान संस्थापकहरूलाई विक्री गर्न सकिने छ । प्रचलित कानून बमोजिम बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर अन्य व्यक्तिलाई विक्री गर्नुपर्ने बाध्यात्मक अवस्थामा शेयर संख्या र औचित्यका आधारमा बाध्यात्मक रूपमा विक्री गर्नु पर्ने उक्त संस्थापक शेयर विक्री गर्नका लागि खरिदकर्ताको पहिचान गर्ने सम्बन्धमा देहायको प्रकृया अवलम्बन गर्न सकिने छ :
- संस्थापक शेयर सार्वजनिक सूचना गरी बोलकबोल (गोप्य सिल्डटेण्डर) को माध्यमबाट प्रचलित कानून र नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति एवं निर्देशन विपरित नहुने गरी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाका विद्यमान संस्थापक शेयरधनी लगायत अन्य इच्छुक व्यक्ति, फर्म कम्पनी तथा संगठित संस्थालाई विक्री गर्न खरिदकर्ता छनौट गर्न,
  - प्रचलित कानून तथा विद्यमान निर्देशनमा भएको व्यवस्था बमोजिम यसरी संस्थापक शेयर खरिद गर्ने खरिदकर्ता संस्थापक समूहमा नै पर्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराउने । संस्थापक शेयर खरिदकर्ता पहिचान भईसकेपछि चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशतभन्दा घटी संस्थापक शेयर धारण गर्ने संस्थापक शेयरधनीको संस्थापक शेयरको हकमा बुँदा नं. १५ मा उल्लेखित प्रकृया अपनाई शेयर विक्री वा नामसारी गर्नु पर्ने । तर, चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर स्वामित्व धारण गरेको अवस्थामा शेयर विक्री/हस्तान्तरण वा नामसारी सम्बन्धी प्रकृया यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र अधि बढ्ने । यस प्रकृयाबाट शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्था प्रचलित व्यवस्था अनुसार योग्यता पुगेको हुनु पर्नेछ ।
- (ङ) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाले हकप्रद शेयर निष्काशन गर्दा साविकका संस्थापक शेयरधनीहरूले खरिद गर्न पाउने हकप्रद शेयरको सम्पूर्ण वा आंशिक हक हस्तान्तरण गर्न चाहेमा प्रचलित कानून बमोजिम प्रवन्धपत्र तथा नियमावलीमा व्यवस्था गरी चुक्ता पूँजीको २ प्रतिशत वा सोभन्दा कम शेयर लिएका संस्थापक शेयरधनीको हकमा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले देहायका शर्तको अधिनमा रही हक हस्तान्तरण गर्न सक्ने छन् ।
१. संस्थापक/संस्थापक समूहको हकप्रद शेयरको हक हस्तान्तरण आफ्नै समूह/उपसमूहका संस्थापकलाई पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । यसरी हक हस्तान्तरण गर्दा आफ्नै समूह/उपसमूहमा शेयरको हक हस्तान्तरण हुन नसकेको अवस्थामा विद्यमान अन्य संस्थापकलाई दोस्रो प्राथमिकता दिई हक हस्तान्तरण गर्न सक्ने छ ।
- उपर्युक्त बमोजिम संस्थापक/संस्थापक समूहको हकप्रद शेयरको हक हस्तान्तरण आफ्नै समूह/उपसमूहका संस्थापकलाई पहिलो प्राथमिकता दिँदा देहाय बमोजिमको प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने गरी स्पष्ट गरिएको छ :
- हकप्रद शेयरको हक हस्तान्तरण गर्न चाहने शेयरधनीले विक्री मूल्य तोक्यो हक हस्तान्तरण गर्न चाहेको निवेदन बैंक तथा वित्तीय संस्थामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

- यसरी निवेदन पेश गरेपछि ७ दिनको समय तोकी संस्थाले पहिलो प्राथमिकतामा परेका शेयरधनीलाई सूचना दिनु पर्नेछ ।
  - यसरी पहिलो प्राथमिकतामा परेका शेयरधनीले ७ दिनभित्र सो मूल्यमा हक लिन नचाहेमा अन्य संस्थापकलाई बैंकले सूचना दिनु पर्नेछ ।
  - तत्पश्चात अन्य संस्थापकलाई दोस्रो प्राथमिकता दिई हक हस्तान्तरण गर्न सकिनेछ ।
२. खण्ड (१) बमोजिम संस्थापक समूहमा शेयरको हक हस्तान्तरण हुन नसक्ने अवस्था भएमा मात्र अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई यस निर्देशनका अधिनमा रही शेयरको हक हस्तान्तरण गर्न सकिने छ । यसरी संस्थापक समूहको शेयरको हक हस्तान्तरण गरी लिने व्यक्ति वा संस्था पनि जुन समूह/उपसमूहबाट शेयरको हक हस्तान्तरण गरी लिएको हो सोही समूह/उपसमूहमा समावेश हुने छ ।
  ३. प्रस्तावित संस्थापक शेयरधनी यस बैंकबाट जारी निर्देशन अनुसार संस्थापक शेयरधनीको लागि तोकिएको योग्यता (Fit & Proper Test) पूरा भएको हुनु पर्नेछ ।
  ४. प्रस्तावित संस्थापक शेयरधनी कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा नपरेको हुनु पर्नेछ ।
  ५. प्रस्तावित संस्थापक शेयरधनीले आफ्नो लगानीको स्रोत खुल्ने कागजातका साथै पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्र र/वा कर दाखिला गरेको निस्सा समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
  ६. उल्लिखित व्यवस्थाको अधिनमा रही हकप्रद शेयरको हक हस्तान्तरण गरेको विवरण यस बैंक समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (च) खण्ड (क) देखि (ङ) सम्म जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि बैङ्क वा वित्तीय संस्थाका सञ्चालक, कार्यकारी प्रमुख, लेखापरीक्षक, सचिव वा बैङ्क वा वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापन तथा लेखा सम्बन्धी कार्यमा प्रत्यक्ष रूपले संलग्न व्यक्तिले त्यस्तो पदमा बहाल रहँदाका बखत वा त्यस्तो पद छाडेको कम्तीमा एक वर्षसम्म सम्बन्धित बैङ्क वा वित्तीय संस्था वा त्यसको सहायक कम्पनीको हकप्रद शेयर अन्य कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थालाई हक हस्तान्तरण गरिदिन वा अन्य कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थाबाट हक हस्तान्तरण स्वीकार गरिलिन हुँदैन ।
२. हकप्रद शेयरमा पूर्व लगानी गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पूँजी पर्याप्तता कायम गर्ने प्रयोजनका लागि संस्थापकहरूले हकप्रद शेयर (Right Share) मा पूर्वलगानी गर्न चाहेमा निम्न शर्तहरूको अधीनमा रही गर्न सक्ने छन् ।

    - (क) पूँजी वृद्धि सम्बन्धी प्रस्ताव सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको साधारणसभाबाट निर्णय भइसकेको हुनु पर्ने ।
    - (ख) यस बैंकको निर्देशन अनुसार पूँजीकोष अनुपात पुऱ्याउने प्रयोजनको लागि संस्थापक शेयरधनीहरूबाट अग्रिम रूपमा संकलन गरेको रकम Calls in Advance शीर्षकमा जम्मा गर्नु पर्ने र त्यसरी जम्मा गरिएको रकमलाई बैंक/वित्तीय संस्थाले त्यसपछिको हकप्रद शेयर (Right Share) जारी गर्दाको अवस्थामा अनिवार्य रूपमा समायोजन गर्नु पर्नेछ । त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शेयरधनी (संस्थापक/सर्वसाधारण समूह) हरूले यस बैंकको निर्देशन बमोजिमको आफ्नो पूँजी योजना अनुसार समानुपातिक रूपमा पूँजी पुऱ्याउनु पर्ने सम्बन्धित आर्थिक वर्ष भित्रमा नै हकप्रद शेयर वापत रकम जम्मा गरिसकेको तर शेयर बाँडफाँड नभएको कारण सम्बन्धित आर्थिक वर्षमा चुक्ता पूँजी शीर्षकमा समायोजन हुन नसकेको अवस्थामा त्यस्तो रकमलाई समेत शेयर वापत अग्रिम रूपमा संकलन गरेको रकमलाई Calls in Advance शीर्षकमा देखाउन सकिने छ । यसरी अग्रिम रूपमा संकलित पूँजी रकमलाई यस बैंकको निर्देशन अनुसार समानुपातिक रूपमा वृद्धि गर्दै जानु पर्ने चुक्ता पूँजीमा गणना गर्ने प्रयोजनका लागि समेत समावेश गर्न सकिने ।
    - (ग) यसरी अग्रिम रूपमा शेयरमा लगानी गर्दा सम्बन्धित संस्थापक शेयरधनीले आफ्नो अंश (Share) सम्म मात्र लगानी गर्न सक्ने ।
    - (घ) यस्तो Calls in Advance को सट्टामा कुनै प्रकारको सुविधा, ऋण दिन वा धितो राख्न नपाइने ।
    - (ङ) यस्तो Calls in Advance मा कुनै प्रकारको ब्याज लिन/दिन नपाइने र शेयर पूँजी वापत गरिने त्यस्तो अग्रिम शेयर लगानी रकमलाई कुनै पनि अवस्थामा फिर्ता भुक्तान गर्न, फिक्न वा घटाउन (Divestment) नपाइने । साथै, यस्तो रकम चुक्ता पूँजीमा लेखांकन नभएसम्म यसमा लाभांश दिन नपाइने ।
    - (च) हकप्रद शेयरमा गरिने पूर्व लगानी रकमलाई त्यसपछिको हकप्रद शेयर निष्कासन (Right Share Issue) संग आवद्ध (Tie- up) गर्नु पर्ने ।
    - (छ) यसरी अग्रिम रूपमा संकलित पूँजी रकमलाई Calls in Advance शीर्षकमा देखाउनु पर्ने र यसमा

जम्मा भएको रकमले खामेमा शाखा खोल्ने प्रयोजनार्थ आवश्यक पर्ने अतिरिक्त पूँजीको प्रयोजनको लागि समेत चुक्ता पूँजी सरह नै मान्यता प्रदान गरिने ।

(ज) हकप्रद शेयरमा पूर्व लगानी भए पनि हकप्रद शेयर निश्कासन गर्दा पुरा गर्नु पर्ने सम्पूर्ण प्रकृया र विद्यमान व्यवस्था पालना गरेको हुनु पर्ने ।

२२. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संस्थापक शेयर नामसारी वा बिक्री सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. १०/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा. निर्देशन नं. ११/०७०

विषय : सह-वित्तीयकरण कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले सह-वित्तीयकरण (Consortium Financing) अन्तर्गत प्रवाह गर्ने कर्जालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. सह-वित्तीयकरण कर्जाको परिभाषा

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशनमा सह-वित्तीयकरण कर्जा भन्नाले दुई वा दुई भन्दा बढी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले आपसी समझदारीको आधारमा संभौता गरी कुनै एउटा ग्राहक, फर्म, कम्पनीलाई वा परियोजनाको लागि प्रवाह गर्ने कर्जा सापट तथा सुविधालाई सम्झनु पर्छ ।

२. सहवित्तीयकरण (Consortium) सम्बन्धमा

सहवित्तीयकरण अन्तर्गत प्रवाह भएका कर्जा उपभोग गर्ने फर्म/कम्पनीले अगुवा बैंक तथा सहभागी बैंकहरूसँग मात्र बैंकिङ्ग कारोबार गर्नु पर्नेछ । यो व्यवस्था Loose Consortium कर्जामा पनि समानरूपले लागू हुनेछ । तर, एक पटक सहवित्तीयकरण समूह गठन भइसकेपछि सो समूहको सहमति लिई नयाँ सदस्यलाई प्रवेश गराउन यो व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

Loose Consortium भन्नाले ‘सहवित्तीयकरण समूह गठन नगरी एउटा परियोजनाको लागि पारिपासुको माध्यमबाट सुरक्षण कायम रहने गरी दुई वा दुई भन्दा बढी बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रवाह गरेको/गर्ने कर्जा सापट तथा सुविधा’ भन्ने सम्झनुपर्छ ।

३. सह-वित्तीयकरणमा सहभागिताको लागि आवश्यक शर्त

(१) यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले मात्र सह-वित्तीयकरणमा भाग लिन पाउने छन् ।

तर कर्मचारी संचय कोष, नागरिक लगानी कोष र बीमा कम्पनीलाई यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्था अगुवा संस्था हुने गरी गठन हुने सह-वित्तीयकरण समूहमा सहभागी भै कर्जा प्रवाह गर्न यो व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

स्पष्टीकरण:- यस निर्देशनको प्रयोजनकोलागि “अगुवा संस्था” भन्नाले सह-वित्तीयकरण समूहले अगुवा संस्था भनी चयन गरेको कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्था सम्झनु पर्छ ।

(२) उपबुँदा (१) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा उल्लिखित संस्था बाहेकका अन्य वित्तीय संस्थालाई सह-वित्तीयकरणमा सहभागी गराइएमा यस बैंकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

४. अन्य संस्थाले ऋण प्रवाह गर्न र ग्राहकको खाता खोल्न बन्देज

(१) सह-वित्तीयकरणमा सहभागी नभएको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सह-वित्तीयकरण समूहद्वारा प्रवाहित कर्जामा थप हुने गरी कुनै पनि प्रकारको कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्न पाउने छैन ।

तर, विशेष कारण परेमा सह-वित्तीयकरण समूहको स्वीकृति लिई त्यस्तो समूहमा सहभागी नभएको कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सहवित्तीयकरण समूहद्वारा प्रवाहित कर्जामा थप हुने गरी कुनै पनि प्रकारको कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्न पाउनेछ ।

स्पष्टीकरण:- यस निर्देशनको प्रयोजनकोलागि “सह-वित्तीयकरण समूह” भन्नाले सह-वित्तीयकरणमा सहभागी संस्थाहरूको समूह सम्झनु पर्छ ।

(२) सह-वित्तीयकरणको व्यवस्था अन्तर्गत कर्जा सापट तथा सुविधा लिएको कुनै ग्राहक, फर्म, कम्पनी वा परियोजनाको त्यस्तो कर्जा सापट तथा सुविधाको खाता सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्य बाहेकका अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा खोल्न पाइने छैन ।

तर, त्यस्तो खाता विशेष कारणवस अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा खोल्नु पर्ने परिस्थिति परेमा सह-वित्तीयकरण समूहको स्वीकृति लिई खोल्न सकिनेछ ।

५. **कर्जा वितरणको निर्णय गर्ने समयावधि**

कर्जाको लागि निवेदन परी सह-वित्तीयकरण समूह गठन भई अगुवा संस्थाको चयन समेत भइसकेपश्चात् नब्बे दिनभित्र सह-वित्तीयकरणमा सहभागी हुने अगुवा संस्था तथा सहभागी सदस्यहरूले कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्ने वा नगर्ने सम्बन्धमा निर्णय दिइ सक्नु पर्नेछ ।

६. **सहभागी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चयन**

सह-वित्तीयकरणमा सहभागी हुने अन्य सदस्यहरूको चयन गर्ने अधिकार ऋणी र निजले कर्जा सापट तथा सुविधाको लागि निवेदन दिएको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई हुनेछ ।

तर, एकपटक सह-वित्तीयकरण समूह गठन भईसकेपछि सो समूहको सहमति बिना नयाँ सदस्यलाई प्रवेश गराउन पाइने छैन ।

७. **सहवित्तीयकरण समूहको गठन**

बुँदा नं. ५ बमोजिम चयन भएका सम्पूर्ण इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्नु अघि सह-वित्तीयकरणमा सहभागी हुने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको सह-वित्तीयकरण समूह गठन गर्नु पर्नेछ । सो समूहको आन्तरिक कार्यविधि समूह स्वयंले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

८. **अगुवा संस्थाको चयन**

सबैभन्दा बढी कर्जा सापट तथा सुविधाको अंश लगानी गर्न इच्छुक, ग्राहकसँग लामो अवधिदेखि परिचित, सह-वित्तीयकरणमा अनुभव प्राप्त तथा व्यावसायिक सल्लाह दिने सक्षमता आदिको आधारमा सह-वित्तीयकरण समूहका सदस्यले आफूमध्येबाट कुनै एक इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई अगुवा संस्थाको रूपमा चयन गर्नु पर्नेछ ।

९. **कर्जा वितरण तथा असुली अगुवा संस्थाबाट गर्नु पर्ने**

सह-वित्तीयकरण अन्तर्गत कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्दा र सोको साँवा र ब्याज असुली गर्दा अगुवा संस्था मार्फत् गर्नु पर्नेछ । किस्ता साँवा तथा ब्याज आँशिक रूपमा असुली भएको अवस्थामा लगानीको अनुपातमा दामासाहीले वाँडफाँड गर्नु पर्नेछ ।

१०. **अगुवा संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार**

अगुवा संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरूको अगुवा तथा प्रतिनिधि (एजेन्ट) को रूपमा काम गर्ने,
- (ख) सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरूका बीचमा समन्वय गर्ने र आवश्यक पत्राचार गर्ने,
- (ग) सह-वित्तीयकरण समूहको बैठक कम्तिमा तिन महिनामा एक पटक अनिवार्य रूपमा बोलाउने,
- (घ) कुनै विशेष कारण परी सह-वित्तीयकरण समूहको कुनै सदस्यले समूहको बैठक बोलाउन माग गरेमा पन्ध्र दिन भित्र बैठक बोलाउने,
- (ङ) परियोजना विश्लेषण गर्ने, प्रतिवेदन तयार गर्ने र सो प्रतिवेदनको प्रति सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- (च) परियोजनाको लागि अल्पकालीन कर्जा माग भएमा सोको आवश्यकताको विश्लेषण गर्ने,
- (छ) सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरूको सहमतिका आधारमा सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी संझौताका शर्तहरू तयार गर्ने र त्यस्ता शर्तहरूको एक/एक प्रति सबै सहभागी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- (ज) कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गर्नका लागि आवश्यक कागजात तयार पार्ने,
- (झ) धितो रोक्का राख्ने व्यवस्था मिलाउने तथा बीमा लगायतका लगानी सुरक्षित गर्ने सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरू गर्ने ,
- (ञ) कर्जा सापट तथा सुविधा सुरक्षण सम्बन्धी सम्पूर्ण कागजातहरू सुरक्षित राख्ने र त्यस्ता कागजातहरूको प्रतिलिपि सबै सहभागी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- (ट) समय-समयमा ऋणीबाट आवश्यक तथ्याङ्क तथा अन्य सूचनाहरू प्राप्त गर्ने र सो सूचनाहरू सबै सहभागी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- (ठ) समय समयमा सहभागी सदस्यहरूको सहभागितामा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गर्ने र निरीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने तथा सो प्रतिवेदनको प्रतिलिपि सबै सहभागी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- (ड) कर्जा सापट तथा सुविधा प्रवाह गरिएको परियोजनाको समय समयमा कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गरी सोको जानकारी सबै सदस्यहरूलाई गराउने,
- (ढ) सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी यस बैंकमा पठाउनु पर्ने सम्पूर्ण सूचनाहरू पठाउने, सह-वित्तीयकरणका वारेमा अगुवा संस्थाको रूपमा र अन्य सहभागी सदस्यहरूको तर्फबाट समेत यस बैंकमा आवश्यक पत्राचार गर्ने र सोको जानकारी सबै सहभागी सदस्यहरूलाई दिने,

- (ण) ऋण नतिर्ने ऋणी उपर कुनै किसिमको कानुनी कारवाही अगाडि बढाउनु पर्ने अवस्था आएमा सह-वित्तीयकरण समूहको बैठकबाट सोको निर्णय गराई आवश्यक कानुनी कारवाही अगाडि बढाउने,
- (त) आफ्नो भूमिका निर्वाह गरेबापत ऋणी समेतको सहमतिमा सह-वित्तीयकरण समूहले निर्णय गरे बमोजिम सेवा शुल्क लिन सक्ने,
- (थ) सह-वित्तीयकरण अन्तर्गत लगानी गर्न कबुल गरेको रकम कुनै सदस्यबाट वितरण गर्न ढिलाई भै सो रकम सहभागी सदस्यको तर्फबाट अगुवा संस्थाले आफ्नो प्रतिग्राहक कर्जा सीमाभित्र रही प्रवाह गरेमा साँवा रकम र ढिलाई गरेजति अवधिको ब्याज तथा सहवित्तीयकरण समूह बीचको सहमतिमा निर्धारण गरिए बमोजिम हर्जाना समेत ढिलाई गर्ने सहभागी सदस्यबाट असुलउपर गर्नसक्ने,
- (द) सह-वित्तीयकरणको व्यवस्था मिलाउँदा हुने विभिन्न खर्च लगायत ऋण नतिर्ने ऋणी उपर कानुनी कारवाही अगाडि बढाउँदा हुने खर्च ऋणीबाट असुल हुन नसकेमा सबै सहभागी सदस्यहरुबाट लगानी गरिएको कर्जा रकमको अनुपातमा असुलउपर गर्न सक्ने,
- (ध) कर्जा सापट तथा सुविधा प्रदान गर्नु अधि कर्जा सूचना केन्द्रबाट ऋणीका सम्बन्धमा आवश्यक सूचना लिनुपर्ने र यसरी सूचना लिँदा त्यस्तो ऋणी कालो सूचीमा परेको वा निजले कुनै कर्जा यथासमयमा चुक्ता नगरेको भएमा कर्जा प्रवाह गर्न नपाइने,
- (न) सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम ऋणीलाई यथासमयमा कर्जा सापट तथा सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- (प) यस बैंकको निर्देशनको अधीनमा रही सह-वित्तीयकरण समूहको बैठकको निर्णयानुसार अन्य आवश्यक काम कारवाही गर्ने,

११. बहुमतको निर्णय मान्य हुने

सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरुका बीच कुनै विषयमा मतैक्यता हुन नसकेमा बहुमतबाट निर्णय लिनु पर्नेछ र त्यस्तो मतको गणना गर्दा कर्जा लगानीको प्रतिशतको आधारमा गर्नु पर्नेछ । कथंकदाचित मत बराबर भएमा अगुवा संस्थाले निर्णायक मत दिन पाउने छ ।

१२. सह-वित्तीयकरणमा सहभागी सदस्यहरुको दायित्व तथा कर्तव्य

सहभागी सदस्यहरुको दायित्व तथा कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) अगुवा संस्थालाई आफ्नो तर्फबाट सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी कामकारवाही गर्ने स्वीकृति पत्र (मञ्जुरीनामा) दिने,
- (ख) अगुवा संस्थालाई आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्न आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण सहयोग उपलब्ध गराउने,
- (ग) सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी बैठकमा सक्रीयरूपले भाग लिने,
- (घ) सह-वित्तीयकरण समूहको बैठकबाट औपचारिक रुपमा कर्जा, सापट तथा सुविधा दिने निर्णय भई सकेपछि सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी संझौताका शर्तहरुमा उल्लेखित सम्पूर्ण शर्तहरुको पालना गर्ने,
- (ङ) सह-वित्तीयकरणको भावनालाई कदर गरी यथासक्य सबै निर्णयहरुमा मतैक्य हुने गरी आपसी विवादहरु समाधान गर्न प्रयास गर्ने,
- (च) कुनै एक सदस्यले अर्को सदस्यको अहित हुने गरी आफ्नो स्वार्थ पूर्ति हुने कुनै काम कारवाही नगर्ने,
- (छ) आफूले प्रवाह गर्ने कर्जा स्वीकृत गरेपछि अगुवा संस्थालाई जानकारी गराई यथासमयमा सो रकम उपलब्ध गराउने,
- (ज) सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी सबै काम कारवाही पारदर्शीरूपमा गरी कर्जा र ऋणीसंग सम्बन्धित कुनै पनि सूचना एक आपसमा आदान-प्रदान गर्ने,
- (झ) सह-वित्तीयकरण समूहको बैठकले गरेको निर्णयको कार्यान्वयन यथाशीघ्र गर्ने,
- (ञ) कुनै पनि सदस्यले कुनै परियोजनामा तोकिएको सीमाभन्दा बढी रकम लगानी गर्न, एकतर्फी रुपमा कर्जा असुली सम्बन्धी काम कारवाही गर्न र सो कर्जाको भिन्न किसिमले वर्गीकरण गर्न नपाउने,
- (ट) सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम ऋणीलाई यथासमय कर्जा सापट तथा सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्ने ।

१३. थप कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था

सह-वित्तीयकरण अन्तर्गत प्रवाहित कर्जामा कुनै ऋणीलाई थप कर्जा प्रदान गर्नु परेमा देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछ :-

- (क) ऋणीको आवश्यकताको विश्लेषण गरी सह-वित्तीयकरण समूहले मात्र थप कर्जा सापट तथा सुविधाका रकम प्रदान गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्न सक्ने । यसरी प्रदान गर्न निर्णय भएको थप कर्जा रकम सबै सदस्यहरुले आ-आफूले पूर्व प्रवाह गरेको रकमको अनुपातमा प्रदान गर्नु पर्ने ।

- (ख) खण्ड (क) बमोजिम थप कर्जा प्रदान गर्ने निर्णय भए पश्चात् कुनै सहभागी सदस्यले आफूले प्रवाह गर्नु पर्ने थप रकम प्रवाह गर्न असमर्थता जनाएमा बाँकी सदस्यहरू वा बाँकी सदस्यहरूको सहमतिबाट अन्य कुनै सदस्यले त्यस्तो बाँकी रकम समेत प्रवाह गर्न सक्ने वा थप लगानीका लागि सह-वित्तीयकरण समूहको सहमतिमा ऋणीको समेत सहमति लिई नयाँ सदस्यलाई समावेश गर्न सकिने ।
- (ग) ऋणीलाई थप कर्जा वा सुविधाको आवश्यकता परेको अवस्थामा सह-वित्तीयकरणमा संलग्न संस्थाहरूले कर्जा वा सुविधा प्रदान गर्न नसक्ने अवस्था परेमा सो को लिखित जानकारी ऋणीलाई दिनु पर्नेछ ।

१४. सह-वित्तीयकरणबाट हट्न सक्ने अवस्था

- (१) परियोजना संचालनमा आइसकेपछि देहायको अवस्थामा मात्र सह-वित्तीयकरण समूह छोड्न सकिने छ :-
  - (क) सह-वित्तीयकरण समूह छोड्न इच्छुक सदस्यको हिस्सा अन्य सदस्यले लिन मञ्जुर गरेमा, वा
  - (ख) विद्यमान सदस्यहरूको सहमतिमा नयाँ सदस्यलाई आफ्नो हिस्सा बिक्री गरेमा ।
- (२) सह-वित्तीयकरण समूह छोड्ने सदस्यको हिस्सा स्वीकार गर्ने कुनै पनि सदस्यले पुरानो सदस्यको सम्पूर्ण दायित्व वहन गर्नुपर्ने छ । सह-वित्तीयकरण छोड्न चाहने सदस्यले आफ्नो हिस्सा डिस्काउण्ट वा प्रिमियममा समेत बिक्री गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपबुँदा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सह-वित्तीयकरण समूहमा प्रवेश गरिसकेपछि कुनै पनि सदस्यले सम्बन्धित परियोजना संचालनमा आउनुपूर्व सो समूहबाट हट्न पाउने छैन ।

१५. लेखापरीक्षक वा परामर्शदाता नियुक्ति गर्न सक्ने

ऋणीको वित्तीय स्थिति समय-समयमा मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक देखिएमा सह-वित्तीयकरण समूहले आफ्नो तर्फबाट स्वतन्त्र लेखापरीक्षक वा परामर्शदाता नियुक्त गर्न सक्नेछ । यसरी नियुक्त लेखापरीक्षक वा परामर्शदाताको खर्च आफूले प्रवाह गरेको कर्जा लगानीको अनुपातमा सह-वित्तीयकरण समूहका प्रत्येक सदस्यले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

१६. सह-वित्तीयकरण सम्बन्धमा पठाउनु पर्ने विवरण

अगुवा संस्थाले निर्देशन फा.नं. ११.१ बमोजिम सह-वित्तीयकरण सम्बन्धी प्रत्येक आर्थिक वर्षको आश्विन, पौष, चैत्र र आषाढ मसान्तको विवरण त्रयमास समाप्त भएको मितिले तीस दिन भित्र यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरीवेक्षण विभागमा अनिवार्य रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।

१७. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को सह-वित्तीयकरण कर्जा संबन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. ११/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

..... लिमिटेड (अगुवा बैंक)
 सह-वित्तीयकरण कर्जा विवरण
 २०६..... साल ..... महिनाको (त्रैमासिक विवरण)

सि. नं.	समूहको नाम	ऋणीको नाम, ठेगाना	प्रदान गरेको कर्जा		भुक्तानी मिति	थप कर्जा प्रदान		असुली रकम		बाँकी रकम		कैफियत
			रकम	मिति		रकम	मिति	साँवा	ब्याज	साँवा	ब्याज	

संलग्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विवरण कैफियत महलमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १२/०७०

विषय : कर्जा सूचना तथा कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको कर्जा प्रवाहमा शुद्धता र उपयुक्तता कायम गर्ने प्रयोजनको लागि सो सम्बन्धी सूचना व्यवस्था र यथासमयमा कर्जा नतिर्ने ऋणीहरूको कालोसूची तयार गर्ने कार्यलाई नियमित तथा व्यवस्थित गरी एउटै स्थानबाट सूचना प्राप्त हुने व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८८ को प्रयोजनको लागि सोही ऐनको दफा ७९ र नेपाल राष्ट्र बैंक कर्जा सूचना विनियमावली, २०५९ को विनियम ७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था

कम्पनी ऐन, २०६३ अन्तर्गत संस्थापना भई सञ्चालनमा रहेको कर्जा सूचना केन्द्र लि. लाई नै नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८८ र नेपाल राष्ट्र बैंक कर्जा सूचना विनियमावली, २०५९ को विनियम ३ बमोजिमको कर्जा सूचना केन्द्र (यसपछि केन्द्र भनिएको) तोकिएको छ ।

२. केन्द्रमा ऋणी (ग्राहक) सम्बन्धी विवरण पठाउनु पर्ने

२.१ इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रमा देहाय अनुसारको कर्जा सम्बन्धी विवरण (क.सू.फा.नं. १ र २) महिना भुक्तान भएको १५ दिनभित्र पठाउनु पर्नेछ:

(क) आफूले स्वीकृत गरेको दश लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कर्जा/सुविधा ।

(ख) ९० दिन भन्दा बढीले भाखा नाघेका दश लाख रुपैयाँ वा सो भन्दा बढीको कर्जा/सुविधा ।

२.२ उपर्युक्त विवरण तत्पश्चात् प्रत्येक आर्थिक वर्षको त्रयमास समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र कर्जा चुक्ता नभएसम्म केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ । यसरी केन्द्रमा पठाएको विवरणमा पछि कुनै परिवर्तन भएमा वा कर्जा चुक्ता भएमा, भाका नाघेको कर्जा नियमित भएमा वा भाका मिति थप वा पुनरतालिकीकरण भएमा सो को जानकारी समेत १५ दिनभित्र अनिवार्य रुपमा केन्द्रलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

२.३ केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय कार्यालयहरूले विवरण पठाउनु पर्ने:

कुनै ऋणीले एउटै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको विभिन्न शाखा/कार्यालयहरूबाट लिएको वा स्वीकृति भएको कर्जा/सुविधा दश लाख रुपैयाँ भन्दा कम भएता पनि त्यस्तो ग्राहकले उपभोग गरेको कर्जा सुविधाको योग रकम दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढी हुने भएमा उक्त संस्थाले क.सू.फा.नं. १ र २ अनुसारको विवरण हरेक त्रयमास समाप्त भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र कर्जा सूचना केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ ।

२.४ ग्राहकको विवरण लिनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई दस लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा/सुविधाको लागि आवेदन परेमा कर्जा विश्लेषणको लागि ग्राहक/ऋणीको देहाय बमोजिमको विवरण लिनु पर्नेछ :-

(क) व्यक्तिगत ऋणी तथा जमानत दिने व्यक्तिको हकमा निजको नागरिकताको प्रतिलिपि, स्थायी तथा अस्थायी ठेगाना, निजको तीनपुस्ते र एकाघर परिवारका सदस्यहरूको विवरण ।

(ख) प्रोप्राइटरसिप/साभेदारी फर्मको हकमा खण्ड (क) मा उल्लेख भए अनुरूपको प्रोप्राइटर/साभेदारहरूको विवरण र फर्मको तर्फबाट कारोवार गर्न अख्तियारप्राप्त व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना, साभेदारी सम्भौताको प्रतिलिपी र सो सम्बन्धी निर्णय ।

(ग) प्राइभेट कम्पनीको हकमा संचालक र सो कम्पनीका १५ प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएका शेयरधनीहरूको खण्ड (क) मा उल्लेख भए अनुरूपका विवरण र कम्पनीको तर्फबाट कारोवार गर्ने अख्तियारप्राप्त व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना र सो सम्बन्धी निर्णय ।

(घ) पब्लिक कम्पनीको हकमा संचालकहरू र सो कम्पनीका १५ प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएका शेयरधनीहरूको खण्ड (क) मा उल्लेख भए अनुरूपका विवरण, कम्पनीको तर्फबाट कारोवार गर्ने अख्तियारप्राप्त व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना र सो सम्बन्धी निर्णय ।

(ङ) धितो मूल्याङ्कनकर्ताको नाम, थर, ठेगाना र इजाजतपत्र ।

३. अनिवार्य रुपमा कर्जा सूचना लिनु पर्ने

- १) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा प्रवाह गर्न, पुरानो कर्जा नवीकरण गर्न, पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गर्नु अगावै ऋणी/ग्राहकको बारेमा केन्द्रबाट अनिवार्य रुपमा कर्जा सूचना लिनु पर्नेछ । यसरी कर्जा सूचना माग भएमा केन्द्रले बढीमा ३ (तिन) कार्य दिन भित्रमा त्यस्तो सूचना दिनु पर्नेछ ।
- २) कुनै ग्राहक/ऋणीलाई कर्जा/सुविधा प्रदान गर्दा केन्द्रबाट उपदफा (१) बमोजिम कर्जा सूचना प्राप्त गरी सकेपछि अन्य निकायबाट सूचना लिन अनिवार्य हुने छैन ।
- ३) यस खण्ड बमोजिम केन्द्रबाट लिइएको कर्जा सूचना बापत इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रले तोकेको कर्जा सूचना सेवा शुल्क केन्द्रलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

४. कालोसूचीमा समावेश गर्ने प्रकृया

- १) यस निर्देशनमा उल्लेखित अवस्था पुगेपछि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट जतिसुकै परिमाणको कर्जा, सापट तथा सुविधा रकम लिई नतिर्ने ऋणीहरुलाई कालोसूचीमा राख्न सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ । यसरी कालोसूचीमा समावेश गर्न सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट सिफारिस नामावलीलाई कर्जा सूचना केन्द्रले यकीन समेत गरी पन्ध्र दिनभित्र कालोसूचीमा राख्नु पर्नेछ ।
- २) यस निर्देशनमा तोकिएको अवस्था पुगेपछि इजाजतपत्रप्राप्त बैंकहरुबाट प्रदान गरिने क्रेडिट कार्ड सुविधा उपभोग गरी सो बापतको जतिसुकै रकम/कर्जा नतिर्ने ग्राहकहरुलाई कालोसूचीमा राख्न सम्बन्धित बैंकले कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ । यसरी कालोसूचीमा समावेश गर्न सम्बन्धित बैंकबाट सिफारिस प्राप्त भएपछि सो नामावलीलाई पन्ध्र दिनभित्र कालोसूचीमा राख्नु पर्नेछ र कालोसूचीबाट नाम हटाउने सम्बन्धी कारवाही विद्यमान नीतिगत तथा प्रकृत्यात व्यवस्था बमोजिम नै हुनेछ ।
- ३) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा रकम कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था अन्तर्गत कालोसूचीमा सूचीकृत गराएपछि मात्र जुनसुकै रकमको कर्जा कालोसूचीमा राख्न सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

५. ऋणीहरुको बर्गीकरण

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट ऋण लिई नतिर्ने ऋणीहरुलाई देहाय बमोजिम बर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :-

५.१ नियतपूर्वक ऋण नतिर्ने ऋणीहरु (Willful Defaulters):

- क) भुक्तानीको भाका नाघेको १ वर्षसम्म पनि बैंकको सम्पर्कमा नआएका, ऋण नतिरी बेपत्ता भएका वा भागेका, ऋणको पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण समेतको प्रक्रिया शुरु नगरेका र भुक्तानीको प्रतिबद्धता जाहेर नगरेका ।
- ख) संस्थाको कर्जा बक्यौता राफसाफ गर्न धितो बिक्री गर्न सकिने अवस्था हुँदाहुँदै पनि बिक्री गर्न नखोज्ने वा नदिने अवस्था सिर्जना गर्ने ।
- ग) एकभन्दा बढी व्यवसाय संचालन गरी आर्जित प्रतिफल तथा आफूसँग भएको अन्य सम्पत्ति ऋण तिर्नमा प्रयोग नगर्ने ।
- घ) संस्थाबाट जुन परियोजनाको लागि ऋण लिएको हो उक्त ऋण त्यसमा प्रयोग नगरी अन्य उद्देश्यमा प्रयोग गर्ने (Diversion of Fund), व्यवसायबाट आर्जित रकम ऋण तिर्नमा नलगाई अन्य कार्यमा प्रयोग गर्ने (Siphoning off), अन्य सम्पत्ति सिर्जना गर्ने, अल्पकालीन कर्जाबाट दीर्घकालीन उपयोग गर्ने तथा सम्भौता विपरित कम्पनीबाट सहायक कम्पनी वा अन्य फर्म/कम्पनीमा साधन प्रवाह गर्ने ।
- ङ) आफ्नो नियन्त्रणमा रहेको परियोजना वा व्यवसायमा अन्य व्यक्ति वा तेश्रो पक्ष जस्तै:- कामदार, कर्मचारी आदिको नाम उपयोग गरी आफ्नो संलग्नता रहेको नदेखाउने मनसाय राखी ऋण लिएका ।
- च) कर्जाको भाका नाघेपछि संस्थाले मागेको बखत अन्य थप सुरक्षण वा व्यक्तिगत जमानी नदिने ।
- छ) धितो वा व्यवसायको सन्दर्भमा जानीबुझी भुटो विवरण प्रदान गर्ने ।
- ज) ऋणसँग सम्बन्धित धितो हिनामिना गरेको पाईएमा ।
- झ) ऋण प्रदान गर्ने संस्थाका कर्मचारीसँग/लाई मिलीमतो गरी, दुरुत्साहित गरी वा अन्य गैरकानुनी लेनदेन गरी ऋण लिएका र नतिर्नका लागि अवाञ्छित दवाव दिने ।
- ञ) परियोजनाको वित्तीय, प्राविधिक, व्यवस्थापकीय तथा माग, आपूर्ति वा बजारपक्षको गलत विश्लेषण गरी पूँजीको लागत अस्वाभाविक रुपले वृद्धि (Overcapitalization) गर्ने लगानीकर्ता ।

५.२ परिस्थितिवशः ऋण नतिर्ने ऋणीहरु (Non-willful Defaulters):

- क) ऋण तिर्ने मनसाय हुँदाहुँदै पनि काबु बाहिरको परिस्थिति (द्वन्द्व आदिका कारण देशमा उत्पन्न असहज आर्थिक, व्यापारिक तथा औद्योगिक अवस्था वा प्रतिकूल बाह्य अवस्था) का कारण व्यवसाय घाटामा गई वा समस्याग्रस्त बनी ऋण तिर्न नसकेका ।
- ख) म्यादाभित्र ऋण तिर्न नसकेपनि आफूले ऋण लिएको संस्थाको सम्पर्कमा आई कर्जा पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरणको प्रक्रिया पूरा गरी संस्थालाई मान्य हुने तवरबाट भुक्तानीको प्रतिबद्धता जाहेर गरेका ।

६. कालोसूचीमा समावेश भएका ऋणीलाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट कर्जा प्रदान गर्नमा बन्देज

यस निर्देशन बमोजिम कालोसूचीमा समावेश भएका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै पनि नयाँ कर्जा/सुविधा प्रदान गर्न, कर्जा/सुविधा नवीकरण गर्न, थप कर्जा/सुविधा प्रदान गर्न, किस्तावन्दीमा प्रदान भएको कर्जाको बाँकी किस्ता प्रदान गर्न वा जमानत स्वीकार गर्न समेत पाउने छैनन् ।

तर,-

- क) कायम रहेको बाँकी कर्जालाई यस बैंकको निर्देशनको परिधिभित्र रही पुनरतालिकीकरण र पुनरसंरचना गर्न भने बाधा पुग्ने छैन । त्यस्तै, कालो सूचीमा समावेश भएका ऋणीको समूहसँग सम्बन्धित व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरुमध्ये नियमित रूपमा कर्जाको साँवा तथा ब्याज चुक्ता गर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरुको हकमा बढीमा छ महिनासम्म यो बन्देज लागू हुने छैन । त्यस्ता ऋणीलाई सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले ऋणीको माग उपयुक्त देखेमा अर्को छ महिनाको म्याद थप दिन सक्नेछ । कालोसूचीमा समावेश भएका ऋणीको समूहसँग सम्बन्धित व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरुमध्ये तोकिएको भाकामा कर्जाको साँवा तथा ब्याजको भुक्तानी नगरी भाका नघाउने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले त्यस्तो कर्जालाई बढीमा छ महिनाभित्र वा संचालक समितिले दिएको थप म्यादाभित्र नियमित गराइ सक्नु पर्नेछ । अन्यथा त्यस्तो ऋणीको समूहसँग सम्बन्धित व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामध्ये नियमित रूपमा कर्जाको साँवा तथा ब्याज चुक्ता गर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई समेत नयाँ वा थप कर्जा प्रदान गर्न, नवीकरण गर्न वा कर्जाको बाँकी किस्ता प्रदान गर्न समेत पाइने छैन ।
- ख) क्रेडिट/डेबिट कार्ड अन्तरगत हुने कारोवारको हकमा सम्बन्धित व्यक्ति कालोसूचीको दायरामा आउनु अघि नै जारी भएको क्रेडिट/डेबिट कार्डको लागि त्यस्तो क्रेडिट/डेबिट कार्डको म्यादाभित्र ग्राहकले खर्च गरेको रकम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले भुक्तानी गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- ग) कालोसूचीमा परेका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित परिवारका सदस्यहरुलाई कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा प्रदान गर्न चाहेमा संचालक समितिले गरेको निर्णय अनुसार कर्जा प्रदान गर्न सक्नेछ । यसरी प्रदान गरिएको कर्जाको हकमा प्रचलित व्यवस्थाको दोब्बर कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । तर सम्पूर्ण कर्जाहरुको हकमा शतप्रतिशतभन्दा बढी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्ने छैन ।

७. धितो मूल्याङ्कनकर्ता सम्बन्धी विशेष व्यवस्था

- (१) कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले धितो लिलामी गर्दा धितो मूल्याङ्कनकर्ताले मूल्याङ्कन गरेको रकमको दुई तिहाई भन्दा कम रकम मात्र उठेमा वा गलत स्थान/प्रकृतिको धितोलाई सही हो भनी मूल्याङ्कन गरेमा त्यस्ता धितो मूल्याङ्कनकर्तालाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सिफारिशमा केन्द्रले कालो सूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ । यसरी समावेश भएका धितो मूल्याङ्कनकर्ताहरुले यस बैंकबाट इजाजतपत्र पाएका कुनै पनि संस्थाहरुमा धितो मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्य गर्न पाउने छैनन् ।
- (२) कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले धितो लिलाम गर्दा सो धितोको मूल्याङ्कन रकमको दुई तिहाई भन्दा कम रकम मात्र उठ्नुमा त्यस्तो मूल्याङ्कनकर्ताको काबु बाहिरको अवस्था परी निजको दोष नदेखिएको भन्ने सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिलाई लागेमा त्यस्तो मूल्याङ्कनकर्तालाई कालोसूचीमा नराख्ने निर्णय गर्न सक्नेछ ।
- (३) जुन कर्जाको धितो मूल्याङ्कन गरिएको हो सो कर्जाको ऋणी कालोसूचीबाट हटेमा त्यस्तो धितो मूल्याङ्कन गर्ने मूल्याङ्कनकर्तालाई पनि कालोसूचीबाट केन्द्रले हटाउनु पर्नेछ ।
- (४) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रबाट कालोसूचीमा रहे/नरहेको सूचना लिई धितो मूल्याङ्कनकर्ताको सूची कायम गर्नु पर्नेछ ।

८. लेखापरीक्षक सम्बन्धी विशेष व्यवस्था

ऋणीको व्यवसाय तथा परियोजनाको लेखापरीक्षण गर्ने लेखापरीक्षकले वासलात, नाफा नोक्सान हिसाव, नगद प्रवाह विवरण तथा अन्य वित्तीय विवरणहरु प्रमाणित गर्ने क्रममा भुठ्टा वित्तीय विवरण प्रमाणित गर्ने लेखापरीक्षकलाई कानून बमोजिम कारवाही गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट संस्थालाई सिफारिश गर्नुपर्नेछ ।

९. राहदानी जफत गर्न सिफारिश गर्ने

कालोसूचीमा परेका व्यक्तिहरूको नयाँ राहदानी जारी गर्न तथा भईरहेको राहदानी जफत गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंक मार्फत नेपाल सरकारलाई सिफारिश गर्न सक्नेछ। राहदानी जफत भएका व्यक्तिहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा सम्पर्क राखी संस्थालाई मान्य हुने किसिमले आफूले लिएको कर्जा पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरेमा त्यस्ता व्यक्तिहरूको जफत भएको राहदानी फिर्ता गर्न पुनः सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

१०. कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था

१०.१ कालोसूचीमा समावेश हुने अवस्थाहरू

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूबाट दश लाख रुपैयाँ वा सोभन्दा बढीको कर्जा/सुविधा लिएका ऋणीहरू वा व्यक्तिलाई देहायका कुनै एक वा सवै अवस्थामा कालोसूचीमा राख्नु पर्नेछः-

- (क) कर्जाको साँवा वा साँवाको कुनै किस्ता वा व्याजको भुक्तानी मिति एक वर्ष नाघेमा (कुनै ऋणीले उपयोग गरिरहेको विभिन्न कर्जा/सुविधामध्ये कुनै एउटा मात्र कर्जाको भुक्तानी मिति नाघेमा पनि), तर, सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले अवस्था र औचित्य हेरी बढीमा तिन महिनासम्म थप समय प्रदान गर्न सक्नेछ।
- (ख) कर्जा तथा सुविधाको दुरुपयोग गरेको प्रमाणित भएमा, यस प्रयोजनको लागि “दुरुपयोग” भन्नाले प्रयोजन खुलाई लिएको कर्जा रकम सम्बन्धित प्रयोजनमा प्रयोग नगरेको, परियोजना सञ्चालनमा नरहेको, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणको क्रममा सुपरिवेक्षक, लेखापरीक्षकबाट दुरुपयोग भएको प्रमाणित भएको अवस्थामा कर्जा तथा सुविधाको दुरुपयोग गरेको मानिने छ।
- (ग) सुरक्षणमा राखेको सामान दुरुपयोग गरेको प्रमाणित भएमा,
- (घ) ऋणी गायब भएमा,
- (ङ) प्रचलित कानून बमोजिम ऋणी टाट पल्टेमा,
- (च) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ऋणी विरुद्ध अदालतमा मुद्दा दायर गरेको अवस्थामा,
- (छ) ऋण असुली न्यायाधिकरणमा उजुरी दिएको अवस्थामा,

१०.२ कालोसूचीमा समावेश हुने अन्य अवस्थाहरू

- (क) नक्कली चेक, ड्राफ्ट, विदेशी मुद्रा, क्रेडिट/डेबिट कार्ड, विल्स आदि कागजात तथा उपकरण प्रयोग गरी रकम ठगी गरेमा। त्यस्तै सोही ठगी गर्ने प्रयास गरेको विषयमा अदालतबाट कसुरदार ठहरिएमा,
- (ख) कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था वित्तीय कारोवार सम्बन्धी अपराधमा संलग्न भएको प्रमाणित भएमा,
- (ग) कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थाले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थासंग लिएको कर्जा सो कर्जाको लिखतको भाकाभित्र चुक्ता नगरी बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन २०६३ को दफा ५७ बमोजिम असुलीको कारवाही चलाउँदाको अवस्था,
- (घ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा अपलेखन गर्नुपर्दाको अवस्थामा,
- (ङ) खातामा मौज्जात अपर्याप्त भएमा, कुनै व्यक्ति फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले आफ्नो खातामा पर्याप्त मौज्जात नभई जतिसुकै रकमको चेक जारी गरेमा बुँदा नं. १०.१ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहाय बमोजिम हुनेछः-
- (१) एकपटक भुक्तानी नभइकन फिर्ता भएको चेकको हकमा भुक्तानी पाउनुपर्ने व्यक्तिले सार्वजनिक विदा वाहेक कम्तीमा दुई दिनको समय दिई सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थामा पुनः चेक पेश गर्नसक्ने छ।
- (२) सो म्याद पश्चात् पनि रकम भुक्तानी नभएको खण्डमा रकम भुक्तानी पाउनुपर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले चेकको रकम भुक्तानी गर्नुपर्ने बैंक वा वित्तीय संस्थामा लिखित रुपमा जानकारी दिन सक्नेछ।
- (३) खण्ड (२) बमोजिम लिखित जानकारी प्राप्त भएपछि सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले चेक जारी गर्ने त्यस्ता व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई चेकको रकम भुक्तानी गर्न सार्वजनिक विदा वाहेक सात दिनको सूचना दिनुपर्नेछ र सो मितिभित्र पनि रकम भुक्तानी हुन नसकेमा त्यस्तो चेक खिच्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई उक्त चेक जारी गर्ने बैंक वा वित्तीय संस्थाले अनिवार्य रुपमा कालोसूचीमा सूचीकृत गर्न कर्जा सूचना केन्द्रमा लेखी पठाउनु पर्नेछ। सो अनुसार नगरेमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई यसै निर्देशन बमोजिम कारवाही हुनेछ।

- (४) कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई त्यस्तो भुक्तानी नहुने चेक दिएमा समेत यस खण्ड बमोजिम कालोसूचीमा राख्नुपर्ने छ । सो अनुसार नगरेमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई यसै निर्देशन बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- (५) यस खण्ड बमोजिम कालोसूचीमा रहेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले त्यस्तो सूचीबाट फुकुवा नभएसम्म आफ्नो खातामा रकम जम्मा गर्ने बाहेक अन्य कुनैपनि किसिमको बैंकिङ्ग कारोवार गर्न पाउने छैन ।
- (च) खातावालाले आफुले जारी गरेको चेकको रकम भुक्तानी नहुँदै खाता बन्द गरेको कारणबाट कुनै चेकको भुक्तानी हुन नसकेको जानकारी प्राप्त हुनासाथ सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले कुनै माध्यमबाट सम्बन्धित खातावालालाई प्रचलित कानूनी व्यवस्था अनुसार जानकारी गराउनु पर्नेछ । यसरी जानकारी गराएको अवस्थामा समेत उक्त चेकको भुक्तानी हुने व्यवस्था नगरेको खण्डमा त्यस्तो चेक जारी गर्ने व्यक्ति/फर्म/कम्पनीलाई कालोसूचीमा राख्न सिफारिश गरी पठाउनु पर्ने छ ।
- (छ) नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ तथा अन्य नीतिगत व्यवस्था बमोजिम यस बैंकले दिएको निर्देशनको पालना नगरी नगद जरिवानाको कारवाहीमा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, कार्यकारी प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीबाट नगद जरिवाना भुक्तानी नभएसम्म,
स्पष्टीकरण:- यस खण्डको प्रयोजनको लागि "प्रमाणित" भन्नाले अदालत वा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको निरीक्षण टोली वा आन्तरिक वा बाह्य लेखापरीक्षक वा यस बैंकबाट खटिएको निरीक्षण टोलीले प्रमाणित गरेको सम्झनु पर्छ ।

१०.३ कालोसूचीमा समावेश हुने पक्षहरु

कुनै वा सबै अवस्था परी कालोसूचीमा समावेश हुने देहाय बमोजिमका ऋणी व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था र सम्बन्धित अन्य पक्षहरुलाईसमेत कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

तर कुनै ऋणी कालोसूचीमा परेमा त्यस्ता ऋणीको एकाघर परिवारका सदस्यहरुलाई कालोसूचीमा राख्नु पर्ने छैन

(क) कर्जा/सुविधा उपयोग गर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था ।

(ख) प्रोप्राइटरसीप फर्मका प्रोप्राइटर ।

(ग) साभेदारी फर्मका साभेदारहरु ।

(घ) कर्जा/सुविधाको लागि जमानत दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था ।

तर, जमानतदातालाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व निजले जमानी दिएको रकम चुक्ता गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पैतीस दिनको लिखित सूचना दिनु पर्नेछ । लिखित सूचनाको पत्र सम्बन्धित व्यक्तिको ठेगानामा नपुगेमा सो सूचना पत्रिकामा सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(ङ) कम्पनी/संगठित संस्थाका संचालकहरु ।

(च) प्राइभेट वा पब्लिक कम्पनीका,

१) संचालकहरु,

२) पन्ध्र प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएका शेयरधनीहरु,

तर, प्राइभेट वा पब्लिक कम्पनीको १५ प्रतिशतभन्दा कम शेयर लिने उक्त प्राइभेट वा पब्लिक कम्पनीका शेयरधनीहरुको कुनै पनि किसिमको वित्तीय स्वार्थ भएमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले त्यस्ता शेयरधनीहरुलाई समेत कालोसूचीमा समावेश गर्न कुनै बाधा पुगेको मानिने छैन ।

३) सञ्चालक मनोनयन गर्ने अधिकार पाएको व्यक्ति, फर्म, कम्पनी, संगठित संस्थाहरु ।

तर, यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रवाह गरेको कर्जा वापत पदीय हैसियतले सोही कर्जाको सुरक्षाको लागि ऋणी संस्थाको संचालक समितिमा संचालकको हैसियतमा प्रतिनिधित्व गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको प्रतिनिधि / कर्मचारीलाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपर्ने छैन ।

(छ) कालोसूचीमा परेको कुनै व्यक्ति वा संस्थाको अन्य कुनै फर्म/कम्पनी/संगठित संस्थामा व्यक्तिगत वा संस्थागत रूपमा पन्ध्र प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएमा त्यस्तो फर्म/कम्पनी/ संगठित संस्थाको सञ्चालक तथा कार्यकारी प्रमुख ।

तर, एकै समूह अन्तर्गतका व्यक्ति, फर्म, कम्पनीको हकमा १५ प्रतिशतभन्दा कम शेयर धारण गरेको भएतापनि कुल शेयर लगानीमा १५ प्रतिशत नाघेको अवस्थामा त्यस्ता समूह अन्तर्गतका व्यक्ति, फर्म, कम्पनीलाई कालोसूचीमा सूचीकृत गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।

(ज) कालोसूचीमा परेको कुनै व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि अन्य कुनै गैर सरकारी फर्म/कम्पनी/ संगठित संस्थामा संचालक भएमा त्यस्तो फर्म/कम्पनी/संगठित संस्था ।

तर, देहायको सबै अवस्था पूरा भएमा कालो सूचीमा परेको व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि संचालक रहेको गैर सरकारी फर्म/कम्पनी/संगठित संस्थालाई कालो सूचीमा समावेश गर्नु पर्ने छैन :-

- (१) कालोसूचीमा परेको व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि संचालक रहेको गैर सरकारी फर्म/कम्पनी/संगठित संस्थामा त्यस्तो संचालकको शेयर १५ प्रतिशत भन्दा कम हुनु पर्ने ।
  - (२) कालोसूचीमा परेको व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि संचालक रहेको गैर सरकारी फर्म/कम्पनी/संगठित संस्थाले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई बुझाउनु पर्ने साँवा र/वा ब्याज वापतको रकम तोकिएको समय वा सो भन्दा अगावै नियमित रूपमा चुक्ता गरिरहेको हुनु पर्ने,
  - (३) कालोसूचीमा परेको व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधि संचालक रहेको व्यक्तिले संचालक पदबाट राजिनामा गरेमा वा त्यस्तो व्यक्ति संचालक पदबाट मुक्त भएमा ।
  - (भ) यस बैंकले जारी गरेको निर्देशन अनुसार आपसी सम्बन्ध भई एकै समूहमा परेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था ।
  - (ज) ग्राहकलाई ग्यारेन्टी दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था ।
- तर, ग्यारेन्टी र आंशिक ग्यारेन्टी (Partial Guarantee) को हकमा भने सो ग्यारेन्टीको रकम चुक्ता गरेमा ऋणीको अन्य वक्यौताको लागि यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।
- (ट) ऋणीको मृत्यु भएमा निजको सम्पत्ति स्वीकार गर्ने व्यक्तिहरूलाई सो को दायित्व बहन गराएर उक्त दायित्व बहन गरेका व्यक्तिहरूलाई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले मनासिव माफिकको समय प्रदान गर्न सक्नेछ । दायित्व बहन गर्न नमानेमा वा उक्त म्यादभित्रमा पनि कर्जा चुक्ता वा नियमित नगरेमा त्यस्तो व्यक्तिहरूलाई पनि कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
  - (ठ) कुनै ऋण २ वर्षभन्दा बढी अवधिले भाका नाघेको अवस्थामा समेत ऋणीलाई कालोसूचीमा समावेश नगरिएको भए सो को स्पष्टिकरण प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१०.४ कालोसूचीमा समावेश नहुने अवस्थाहरु

ऋणीको काबुभन्दा बाहिरको देहायमा उल्लिखित कुनै असामान्य परिस्थितिको कारणबाट उत्पन्न समस्याले गर्दा समयमा साँवा र/वा ब्याज चुक्ता गर्न नसकेको व्यहोरा ऋणीले अनुरोध गरेमा र त्यस्तो व्यहोरा मनासिव देखिएमा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले त्यस्ता ग्राहकलाई कालोसूचीमा समावेश नगर्ने निर्णय गर्न सक्नेछ :-

- (क) बाढी, पहिरो, भूकम्प जस्ता दैवी प्रकोप परेमा ।
  - (ख) कालोसूचीमा समावेश हुनु अगावै रुग्ण उद्योग पुनरुत्थान समितिको सिफारिशमा पुनरकर्जा प्रदान गरिएका ऋणीलाई पुनरकर्जाको सुविधा उपयोग गर्न पाउने अवधिसम्म ।
  - (ग) नेपाल सरकारले ग्राहकको जायजथा तथा व्यवसाय संचालनमा रहेको स्थान अधिग्रहण गरेमा ।
- तर, त्यस्तो निर्णय गर्दा आधारहरु स्पष्ट रूपमा खुलाउनु पर्नेछ ।

१०.५ कालोसूचीबाट नाम हट्न सक्ने व्यवस्था

देहायका अवस्थामा कालोसूचीमा रहेका ग्राहकको नाम त्यस्तो सूचीबाट हटाउनका लागि सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले तीन दिनभित्र केन्द्रलाई सिफारिश गरी पठाउनु पर्नेछ । यसरी प्राप्त नामनामेसी केन्द्रले ३ कार्य दिनभित्र अद्यावधिक गरिसक्नु पर्नेछ ।

१. भाका नाघेको कर्जाको साँवा ब्याज चुक्ता गरेमा,
२. सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिले उपयुक्त ठहर्‍याई कर्जाको भाका थप गरेमा वा यस बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गरेमा,
३. कर्जा वा सुविधाको दायित्वको सीमा किटान गरी एकभन्दा बढी ऋणी सम्मिलित हुने ऋणको हकमा कुनै ऋणीबाट उसको भागको साँवा ब्याज चुक्ता गरेको भनी भाका थप गरेमा वा यस बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही कर्जा पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरेको भनी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट लेखी आएमा त्यस्ता ऋणीको नाम कालो सूचीबाट हटाउनु पर्ने छ । तर, संचालक वा कार्यकारी पदाधिकारी भई कामकाज गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।
४. कर्जाको दायित्व अन्य व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाले स्वीकार गर्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिबाट स्वीकृत भएमा यसरी कालोसूचीबाट हटाउँदा दायित्व स्वीकार गर्ने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई बढीमा एक वर्षको म्याद दिने र उक्त म्यादभित्र कर्जा/सुविधा चुक्ता वा नियमित नगरेमा उक्त नयाँ व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थासमेतलाई कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

५. ऋणीहरूले लिएको ऋणमध्ये आफ्नो दायित्व यकिन गरी ऋण/सुविधा लिएको अवस्थामा उक्त रकम भुक्तानी गरेको भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट लेखी आएमा कर्जा सूचना केन्द्रले कालोसूचीबाट हटाउनु पर्नेछ। तर, सो व्यवस्था संचालक तथा कार्यकारी पदाधिकारीहरूको हकमा लागू हुने छैन। तथापि संचालक तथा कार्यकारी पदाधिकारीहरूको हकमा ऋण असुली न्यायाधीकरण तथा अन्य सम्बन्धित न्यायिक निकायको आदेश अनुसार आफ्नो दायित्व अनुरूप हुन आउने अंश वरावरको रकम भुक्तानी गरेको भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट लेखिआएमा निजलाई कर्जा सूचना केन्द्रले कालोसूचीबाट हटाउन कुनै बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन।
६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले परिस्थितिवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरूलाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा समावेश गरेको भएतापनि यदि केही समय प्रदान गरेमा ऋणीले प्रयास गरी छोटो अवधिमा ऋण चुक्ता गर्छ, भन्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई लागेमा ६ महिनाको लागि कालोसूचीबाट हटाउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ। तर, ६ महिनाभित्र ऋण चुक्ता नगरेमा अनिवार्य रूपमा कालोसूचीमा समावेश गर्न केन्द्रलाई सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

११. सहवित्तीयकरण कर्जाको सम्बन्धमा

- १) सहवित्तीयकरण अन्तर्गत प्रवाह हुने कर्जाको सम्बन्धमा यस निर्देशनको अधिनमा रही अगुवा बैंक तथा वित्तीय संस्था (Lead Bank) ले सहवित्तीयकरणको बैठकमा (Consortium Meeting) कर्जा/लगानी अनुपातको आधारमा बहुमतको निर्णयबाट सम्बन्धित ऋणीलाई कालोसूचीमा समावेश गर्न/हटाउन केन्द्रलाई सिफारिस गर्नु पर्नेछ। यसरी अगुवा बैंक तथा वित्तीय संस्था (Lead Bank) को सिफारिस प्राप्त भएपछि केन्द्रले सम्बन्धित ऋणीलाई कालोसूचीमा समावेश गर्नु/हटाउनु पर्नेछ।
- २) यदि कुनै अगुवा बैंक तथा वित्तीय संस्था (Lead Bank) ले यस निर्देशन अनुसार केन्द्रलाई सिफारिस नगरी सहभागी बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ऋणीलाई कालोसूचीमा समावेश गरेको रहेछ भने केन्द्रले सहभागी बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सिफारिस प्राप्त भएपछि मात्र सम्बन्धित ऋणीलाई कालोसूचीबाट हटाउनु पर्नेछ। यस्तो अवस्थामा अगुवा बैंकले आफूले पूरा गर्नु पर्ने दायित्व निर्वाह नगरेको ठहरी नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० बमोजिम कारवाही गरिने छ।
- ३) कुनै ग्राहकले सहवित्तीयकरण कर्जा सुविधा अन्तर्गत र इजाजतपत्रप्राप्त संस्थसंग छुट्टै दोहोरो कर्जा तथा सुविधाको उपयोग गरी कालोसूचीमा समावेश भएको रहेछ भने सहवित्तीयकरण समूहको बैठकले कालोसूचीबाट हटाउने सिफारिस गरेतापनि बाँकी खराब कर्जा/सुविधाको रकम भुक्तानी नगरेसम्म कालोसूचीमा कायमै रहने छ।

१२. कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व सूचना दिनु पर्ने

कुनै पनि ऋणी वा ऋणसँग सम्बन्धित अन्य सबै पक्षलाई कालोसूचीमा समावेश गर्नुपूर्व सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कालोसूचीमा समावेश गर्नुपर्ने कारणसहित कम्तिमा पैंतिस दिन अगावै सूचना दिई सो को अभिलेख राख्नु पर्नेछ। उक्त सूचना प्रदान गर्दा तोकिएको म्यादाभित्र ऋणीले कर्जा चुक्ता वा नियमित नगरेमा कालोसूचीमा समावेश गरिने व्यहोरा उल्लेख भएको हुनु पर्नेछ। यस्तो सूचना सम्बन्धित व्यक्ति वा निजको परिवारका सदस्य वा निजको कारोवारसंग सम्बन्धित संस्थामा बुझाएमा पनि सूचना प्राप्त भएको मानिने छ।

१३. ऋणी तथा जमानतकर्तालाई लिखत गराउनु पर्ने

कुनै पनि ऋणीलाई कर्जा/सुविधा प्रदान गर्दा यस निर्देशन बमोजिमको अवस्था परी केन्द्रको कालोसूचीमा नाम समावेश गरेमा मेरो मन्जूरी छ भनी सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सम्बन्धित ऋणी तथा जमानतकर्तालाई लिखत गराउनु पर्नेछ।

तर, यो व्यवस्थाले त्यस्तो लिखत विना पनि ऋणी तथा जमानतकर्ताको नाम कालोसूचीमा समावेश गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन।

१४. केन्द्रले सूचना तथा विवरणहरू माग गर्न सक्ने

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८८, नेपाल राष्ट्र बैंक कर्जा सूचना विनियमावली, २०५९ र यस निर्देशनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा यस निर्देशनले तोके बाहेकका अन्य सूचना र विवरणहरू केन्द्रले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थसँग माग गर्न सक्नेछ। यसरी माग गरेको सूचना र विवरणहरू उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ।

१५. केन्द्रले निरीक्षण गर्न सक्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रमा दिनु पर्ने ऋणीहरूको विवरण समयमै उपलब्ध गराए नगराएको, कर्जा प्रवाह गर्नु अघि कर्जा सूचना लिए नलिएको तथा उपलब्ध गराएका विवरणहरू अद्यावधिक भए नभएको सम्बन्धमा केन्द्रले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ र सोको प्रतिवेदन यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय

संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ । केन्द्रले यस्तो निरीक्षण/सुपरिवेक्षण आफ्ना कर्मचारी खटाई स्थलगत तथा गैर स्थलगत रूपमा गर्न सक्नेछ ।

१६. कालोसूचीमा समाविष्ट ऋणीहरूको विवरण सार्वजनिक गर्नु पर्ने

यस निर्देशन बमोजिम प्रत्येक आषाढ र पौष मसान्तसम्ममा कालोसूचीमा समावेश भई एक करोड रुपैयाँभन्दा बढी रकम तिर्न बाँकी रहेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नामावली अद्यावधिक गरी केन्द्रले राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा क्रमशः श्रावण र माघमसान्तभित्र सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गर्नु पर्नेछ । सो जानकारी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग, कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय र धितोपत्र बोर्डलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । अन्य व्यक्तिहरूको नामावलीको हकमा कर्जा सूचना केन्द्रले सर्वसाधारणलाई आवश्यक परी माग गरेमा शुल्क लिई वा नलिई त्यस्तो सूचना उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । साथै, कालोसूचीमा समाविष्ट व्यक्तिहरूको अद्यावधिक सूचना केन्द्रले अनिवार्य रूपमा आफ्नो वेब साइटमा राख्नु पर्नेछ ।

१७. अन्य व्यवस्थाहरू

१) गोपनीयता कायम गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्था र केन्द्रबीच आदान प्रदान हुने सूचना तथा अन्य विवरण संवेदनशील भएकोले त्यस्ता सूचना तथा विवरण आदान प्रदान गर्दा वा अभिलेख राख्दा पूर्ण गोपनीयता कायम राख्नु पर्नेछ

२) व्यक्तिगत तथा संस्थागत जमानीमा प्रवाहित कर्जाको सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूबाट कुनै पनि किसिमको व्यक्तिगत तथा संस्थागत जमानीमा प्रदान भएको कर्जा तथा सुविधाहरू निर्धारित समयमा चुक्ता नगरेमा जमानी दिने व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई समेत यस निर्देशनको अधिनमा रही कालोसूचीमा समावेश गर्नु पर्नेछ । त्यस्ता जमानीकर्ताहरूले गरेको जमानी रकमको सीमासम्मको रकम चुक्ता भएको सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट जानकारी प्राप्त हुन आएमा जमानीकर्ताको नाम कालोसूचीबाट हटाउनु पर्नेछ ।

३) शेयरधनीको नाम परिवर्तन भई आएमा

कालोसूचीमा समावेश भएका शेयरधनीहरूले आफ्नो शेयर अन्य व्यक्तिहरूलाई हस्तान्तरण गरी निजको दायित्व नयाँ शेयरधनीले स्वीकार गरेको अवस्थामा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिलाई उक्त विषय स्वीकार गरी सिफारिश भई आएमा पहिलेका शेयरधनीलाई कालोसूचीबाट हटाउनु पर्नेछ ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट ऋण लिएका कुनै प्राइभेट लिमिटेड वा सर्वसाधारणमा शेयर जारी गरी नसकेका पब्लिक लिमिटेड कम्पनीका पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिने शेयरधनीले त्यस्तो कम्पनीको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको शेयर विक्री वा नामसारी गर्नुपूर्व ऋण प्रदान गर्ने सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ । यस प्रयोजनको लागि सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको स्वीकृति नलिई त्यस्तो ऋणी कम्पनीको शेयर विक्री वा नामसारी गर्न नपाउने गरी ऋण प्रदान गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अनिवार्य रूपमा कागज गराउनु पर्नेछ । यसरी स्वीकृति नलिई ऋणी कम्पनीको शेयरधनीको शेयर नामसारी वा विक्री गरेमा साविकका शेयरधनीलाई कालोसूचीमा राख्नु पर्नेछ ।

४) सरकारी तथा अर्ध-सरकारी निकायबाट मनोनित संचालकहरूको सम्बन्धमा

यस निर्देशनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि यस बैंक, नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको पूर्ण वा अधिकांश स्वामित्वमा रहेको संस्थाबाट मनोनित कुनै पनि व्यक्ति कुनै पनि ऋणी संस्थाको संचालक भई त्यस्तो संस्था कालोसूचीमा परेमा त्यसरी मनोनित संचालकहरू कालोसूचीमा समावेश हुने छैनन् ।

५) एकाघर परिवारको सम्बन्धमा

यस निर्देशनको प्रयोजनको लागि एकाघर परिवार भन्नाले सम्बन्धित व्यक्तिको पति वा पत्नी, छोरा, अविवाहिता छोरी, धर्मपुत्र, अविवाहिता धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु भाइ र दिदी बहिनी सम्भन्धित पर्नेछ ।

६) कर्जा सूचना इकाई

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले केन्द्रीय रूपमा कर्जा सूचना इकाई गठन गरी केन्द्र तथा अन्य निकायमा पठाउनु पर्ने कर्जासूचना सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरू सो इकाईबाट मात्र गर्नु/गराउनु पर्नेछ । केन्द्रसँग गरिने सम्पूर्ण कार्यको लागि इकाईका जनशक्तिलाई तोकनु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । साथै, तोकिएको इकाईले इजाजतपत्रप्राप्त संस्था र केन्द्रबीच हुने पत्राचारको प्रमाणित अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

७) भूलवस कालोसूचीमा समावेश भएकाहरूको सम्बन्धमा

कालोसूचीमा समावेश नहुनु पर्ने कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था भूलवस कालोसूचीमा समावेश गरिएको रहेछ भने यस सम्बन्धमा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिबाट

सिफारिश भई आएमा अविलम्ब त्यस्तो व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई अभिलेख नै नरहने गरी कालोसूचीबाट हटाउनु पर्नेछ । यसरी कालोसूचीमा समावेश भई हटेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई कालोसूचीमा समावेश भएको मानिने छैन ।

८) केन्द्रको सदस्यता

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले कर्जा सूचनाको आदान प्रदान गर्ने र समयमा कर्जाको साँवा/ब्याज नतिर्ने ऋणीलाई कालोसूचीमा समावेश गर्ने प्रयोजनका लागि अनिवार्य रूपमा केन्द्रको सदस्यता लिनु पर्नेछ ।

९) छुट

यस निर्देशनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको पूर्ण वा अधिकांश स्वामित्व भएका सरकारी संस्थानहरु, यस बैंकबाट निक्षेप र कर्जाको कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु, **वैदेशिक लगानी अन्तर्गत आउने साभेदार लगानीकर्ता, विदेशी नियोग, दातृसंस्था र विकास साभेदारहरु**, द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्बन्ध भएका अन्तरराष्ट्रिय संघ संस्थाहरुलाई कालोसूचीमा समावेश गरिने छैन ।

१०) कालोसूची विवरण अद्यावधिक गर्ने

यस निर्देशन बमोजिम केन्द्रले तयार गर्ने कालोसूची अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

११) केन्द्रको कालोसूचीमा सूचीकृत इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका शेयरधनीहरुले प्राप्त गर्न सक्ने हकप्रद शेयर तथा अग्राधिकार शेयर, ऋणपत्र र लाभांशका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीहरुमध्ये केन्द्रको कालोसूचीमा सूचीकृत भईरहेका संस्थापक शेयरधनीले आफू संस्थापक रहेको बैंक/वित्तीय संस्थाको हकप्रद शेयर तथा अग्राधिकार शेयर र ऋणपत्र खरिद गर्न पाउने छैनन् । तर, केन्द्रको कालोसूचीबाट हटेको प्रमाण सहित सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीले आफू संस्थापक रहेको बैंक/वित्तीय संस्थाको हकप्रद शेयर तथा अग्राधिकार शेयर र ऋणपत्र दावी गर्न आएमा प्रचलित कानून अनुसार अन्य व्यक्ति/संस्थालाई बेचबिखन/बाँडफाँड/जफत गरिसकिएको अवस्था रहेनछ भने साविककै संस्थापक शेयरधनीले प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

(ख) केन्द्रको कालोसूचीमा सूचीकृत ऋणीको बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक लगायतका अन्य शेयरधनीका हिसयतले पाउने लाभांश रकम अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा बक्यौताको प्रमाण सहित भुक्तानी माग गरेमा त्यस्ता व्यक्तिसंग असुल गर्नुपर्ने रकम निजले पाउने लाभांश रोक्का गरी सम्बन्धित संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यस्तो व्यवस्था आफ्नै बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि समेत लागू हुनेछ ।

१२) कालोसूचीमा रहेका संस्थापक शेयरधनीले हकप्रद शेयरमा सहभागी हुन र लाभांश लिन नपाउने:

(क) कालोसूचीमा समावेश संस्थापक शेयरधनीले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट निष्काशन हुने कुनै पनि किसिमको हकप्रद शेयरमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

(ख) कालोसूचीमा समावेश संस्थापक शेयरधनीले प्राप्त गर्ने कुनै पनि किसिमको लाभांश ऋण तिर्ने प्रयोजन बाहेक अन्य किसिमले भुक्तानी लिन/दिन पाइने छैन ।

(ग) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कालोसूचीमा सूचीकृत आफ्नो संस्थाको संस्थापक शेयरधनीहरुको विवरण अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

१३) यस बैंकलाई जानकारी गराउनु पर्ने

उपबुँदा (९) मा उल्लेख भएका संस्था बाहेक यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त वा अनुमतिपत्रप्राप्त अन्य संस्थालाई कालोसूचीमा राख्न कर्जा सूचना केन्द्रलाई सिफारिस गर्नु पूर्व सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

१८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट कर्जा लिई ऋण नतिर्ने ऋणीहरुमध्ये आ.व. ०६३/६४ को बजेट वक्तव्य मार्फत ऋणको पुनरतालिकीकरण गर्न तोकिएको २०६३ भाद्र मसान्तभित्र पुनरतालिकीकरण गरेका, पुनरतालिकीकरणको लागि कारवाही भई रहेका ऋणी र बैंकको संयुक्त प्रयासमा शुरु भएको तर सम्पन्न भई नसकेका बाहेक सम्बन्धित बैंकले ऋण चुक्ता गर्ने गराउने सम्बन्धमा ऋणीलाई पटक पटक अवसर दिँदा पनि वेवास्ता गरी बसेका र सम्बन्धित बैंकले कारवाही अगाडि बढाउन उपयुक्त ठहर्‍याएका ऋणीहरुलाई देहाय बमोजिमको प्रक्रिया बमोजिम कारवाही अधि बढाउने ।

१) साँवा ऋण रु. पाँच करोड भन्दा बढी लिएकाहरुमध्येबाट सबैभन्दा बढी ऋण लिने ऋणीहरुलाई प्राथमिकताको आधारमा सम्बन्धित बैंकले क्रमशः कारवाही अगाडि बढाउने । सम्बन्धित बैंकले प्रचलित व्यवस्था अनुसार गर्न सकिने कारवाही आफैं गरी सो को जानकारी यस बैंकलाई गराउने अन्यथा गर्नुपर्ने कारवाहीका लागि सिफारिशसाथ यस बैंकलाई अनुरोध गर्ने ।

- २) यस अनुसार कारवाहीमा परेका ऋणीले ऋण भुक्तानी वा पुनरसंरचना/पुनरतालिकीकरण गरेमा सम्बन्धित बैंकले सम्बन्धित ऋणीलाई साविकमा गरेका कारवाही फिर्ता गर्न तुरुन्त पहल गर्ने ।
- ३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट त्यस्ता ऋणीहरुको नाममा जारी गरिएका डेबिट कार्ड, क्रेडिट कार्ड जस्ता सुविधाहरु तत्काल रोक्का राख्ने व्यवस्था गर्ने ।
- ४) सम्बन्धित बैंकले ऋणको प्रकृति, उपभोगको अवस्था, असुलीको संभावना, ऋणीले ऋण भुक्तानी गर्न देखाएको व्यवहार तथा मनसाय आदि पक्षहरुलाई मध्यनजरमा राखी बुँदा १८ (१) को परिधिभित्र रही नियतवस ऋण नतिर्ने कालोसूचीमा परेका ऋणीहरु र त्यस्ता ऋणीहरुलाई जमानत दिने व्यक्ति, फर्म वा कम्पनी वा संस्थालाई देहायमध्येका एक वा सोभन्दा बढी कारवाही गर्न यस बैंकलाई अनुरोध गर्ने ।
  - (क) नियतवस ऋण नतिर्ने ऋणीहरुका राहदानी जफत गर्ने र नयाँ जारी गर्न रोक लगाउने प्रयोजनका लागि यस सम्बन्धी सूचना परराष्ट्र मन्त्रालय, गृह मन्त्रालयलाई आवश्यक कारवाहीको लागि जानकारी गराउन र सार्वजनिकरूपमा समेत सूचना प्रकाशित गर्ने ।
  - (ख) नियतवस ऋण नतिर्ने ऋणीहरुलाई सरकारी वा संगठित सार्वजनिक निकायमा विज्ञ/ परामर्शदाता लगायत सार्वजनिक जिम्मेवारीका ओहदा तथा राजनीतिक नियुक्तिका पदहरुमा नियुक्त नगर्न र नियुक्त भई कार्यरत रहेका छन् भने पदबाट तत्काल अवकाश दिन ।
  - (ग) मान, पदवी, सम्मान वा राज्यबाट दिइने कुनै पनि किसिमको सुविधा, सहूलियत वा सम्मान प्रदान नगर्न ।
  - (घ) कम्पनी ऐन अन्तर्गत दर्ता भएका वा हुने कुनै पनि कम्पनीको संचालक हुन रोक लगाउन ।
  - (ङ) नयाँ उद्योग, फर्म वा कम्पनी दर्ता गर्न, सरकारी ठेक्कापट्टामा भाग लिन वा बैंकले स्वीकृति दिएको अवस्थामा ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक त्यस्ता ऋणीको स्वामित्वमा रहेको कुनै पनि चल/अचल सम्पत्ति रोक्का राख्ने र यसको लागि सम्बन्धित निकाय (मालपोत कार्यालय, यातायात व्यवस्था कार्यालय, नगरपालिका/उपमहानगरपालिका/महानगरपालिका) लाई निर्देशन जारी गर्ने व्यवस्था गर्न ।
  - (च) सरकारी सुरक्षणपत्रहरुमा भएको लगानी जफत गरी लिलाम गर्ने र त्यसरी प्राप्त हुन आउने रकम कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्न ।

१९. दण्ड जरिवाना तथा कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था

- १) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रमा भरी पठाउनु पर्ने ऋणीहरुको विवरण र कालोसूचीमा राख्नु पर्ने ऋणीहरुको नाम तथा विवरण समयमा नै केन्द्रमा उपलब्ध नगराएमा वा त्यस्ता तथ्य लुकाएर थप कर्जा सुविधा प्रदान गरेको पाइएमा वा गलत सूचना प्रवाह गरेमा वा कालोसूचीमा समावेश भएको व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई कर्जा प्रवाह भएमा वा यस बैंकको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण प्रतिवेदनमा त्यस्तो व्यहोरा उल्लेख भई आएमा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्था वा तिनका सम्बन्धित संचालक, पदाधिकारी वा कर्मचारी समेतलाई यस बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० बमोजिमको कारवाही गर्न सक्नेछ ।
- २) कालोसूचीमा परेकालाई ऋण सुविधा प्रदान गरेमा जरिवाना लगाइने
कालोसूचीमा परेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरुलाई कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ऋण/सुविधा प्रवाह गरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९९ (१) बमोजिम उक्त ऋण सुविधा बराबरको रकम विगो कायम गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई जरिवाना गरिने छ ।
  - ३) कालोसूचीमा राख्न सिफारिश नगरेमा जरिवाना लगाइने
कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन अनुसार कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थालाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा समावेश गर्न सिफारिश गर्नुपर्नेमा सो गरेको नपाईएमा त्यस्तो संस्थालाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९९ को उपदफा (१) बमोजिम त्यस्तो ऋणीसंग उठाउन बाँकी रहेको रकम बराबरको विगो कायम गरी जरिवाना लगाइने छ ।
- ४) कालोसूचीमा परेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाहरुलाई प्रदान गरेको कर्जामा शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्ने
  - क) कालोसूचीमा रहेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी तथा संगठित संस्थाबाट कुनै कर्जा असुली गर्न बाँकी रहेको भए त्यस्तो कर्जाका लागि शतप्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने र त्यसरी व्यवस्था नगरेको पाईएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० को उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिम सम्बन्धित कार्यकारी प्रमुखलाई पाँच लाख रुपैयाँसम्म नगद जरिवाना लगाइने छ ।
  - ख) कुनै ऋणी अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत कालोसूचीमा राखेको भएता पनि त्यस्ता ऋणीलाई प्रदान भएको ऋणको हकमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफूले प्रदान गरेको कर्जा वा सुविधाको वर्गीकरणको आधारमा कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्न सकिने छ ।

२०. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन २०६९ को कर्जा सूचना तथा कालोसूची सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं. १२/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

व्यक्तिगत कर्जाको प्रयोजनको लागि
व्यक्तिगत तथा सुरक्षण सम्बन्धी विवरण
२०... साल .....महिना .. गते

प्रथम पटक कर्जा स्वीकृति गर्दा/भाका नाघेका कर्जाको विवरण कर्जा सूचना केन्द्रमा यो फारम भरी पठाउनु पर्ने । साथै, यस फारममा उल्लेख भएको विवरणमा कुनै परिवर्तन भएमा सोको जानकारी यस फारममा भरी दिनु पर्ने । तर, चल सम्पत्तिको मूल्यांकन रकममा मात्र परिवर्तन भएमा पठाउनु नपर्ने ।

ऋण प्रदान गर्ने बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम :-		शाखा/उप-शाखा :-		
१	ऋणीको नाम :-	समुह:		
१.१	नागरिकता प्रमाणपत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको ठेगाना :-	हालको ठेगाना :-		
	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स. :-	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स. :-
	वडा नं. :-	टोल :-	घर नं. :-	वडा नं. :- टोल :- घर नं. :-
१.२	नागरिकता नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.३	मतदाता प्रमाणपत्र नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.४	सवारी चालक अनुमति पत्र नं. :-		जारी गरेको जिल्ला :-	
१.५	राहदानी नं. :-		प्रदान गरेको मुलुक :-	
१.६	स्थायी लेखा नं. :-	जारी गरेको मिति :-	संस्था कोड :-	
१.७	फोन नं. :-	मोबाईल नं. :-	ईमेल ठेगाना :-	
१.८ तीनपुस्ते विवरण :-				
	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा
				ससुरा

२. ऋणीको एकाघर परिवारको विवरण :- (यस प्रयोजनको लागि एकाघर परिवार भन्नाले ऋणीको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, अविवाहिता छोरी, धर्मपुत्र, अविवाहिता धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाइ, दिदी र बहिनीलाई बुझाउँछ ।)	
एकाघर परिवारका सदस्यहरुको नाम	नाता

३. अधिकार प्राप्त व्यक्तिको			
नाम र ठेगाना	नागरिकता नं.	बाबुको नाम	बाजेको नाम

४. कन्सर्न सम्बन्धी विवरण :- (ऋणीको अन्य कुनै फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएमा वा संचालक भएमा उल्लेख गर्नु पर्ने)			
संलग्न फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम	ठेगाना	शेयरहोल्डर/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

(रकम रु.मा)

५. ऋणीले उपयोग गरेको कर्जाको लागि जमानत दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको विवरण :-						
५.१ जमानत दिने व्यक्ति भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	नागरिकता नं. र राहदानी नं.	नागरिकता जारी भएको मिति	नागरिकता जारी भएको जिल्ला र राहदानी जारी भएको मुलुक	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.१ (क) जमानत दिने व्यक्तिको तीनपुस्ते विवरण :						
नाम	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा	

५.२ जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	रजिष्ट्रेशन नं./ पान नं.	जारी भएको मिति	जारी गरेको निकाय	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.२ (क) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा संलग्न शेयरधनी तथा संचालकहरूको विवरण :			
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	ठेगाना	शेयरधनी /संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५.२ (ख) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको शेयरधनी र संचालकहरूको तीनपुस्ते विवरण :						
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	नागरिकता नं.	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

६. सुरक्षणमा रहेको जमिन, घर, परियोजना आदि जस्ता अचल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकन कर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

७. सुरक्षणमा रहेको वचतपत्र, ऋणपत्र, मुद्दति रसिद, प्रोमिसरी नोट, शेयर, सामान धितो (हाइपोथिकेशन समेत), आदि जस्ता चल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

८. ऋणीसंग सम्बन्धित कैफियत :-

.....
तयार गर्ने

.....
चेक गर्ने

.....
ब्यवस्थापक/प्रमुख

(उपरोक्त कोठाहरू विवरणको लागि अपर्याप्त भएमा अर्को फाराम प्रयोग गर्न सकिनेछ ।)

**संयुक्त कर्जाको प्रयोजनको लागि
व्यक्तिगत तथा सुरक्षण सम्बन्धी विवरण**
२०.....साल ..... महिना .....गते

प्रथम पटक कर्जा स्वीकृति गर्दा/भाका नाघेका कर्जाको विवरण कर्जा सूचना केन्द्रमा यो फारम भरी पठाउनु पर्ने । साथै, यस फारममा उल्लेख भएको विवरणमा कुनै परिवर्तन भएमा सोको जानकारी यो फारम भरी दिनु पर्ने । तर, चल सम्पत्तिको मूल्यांकन रकममा मात्र परिवर्तन भएमा पठाउनु नपर्ने ।

ऋण प्रदान गर्ने बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम :-		शाखा/उप-शाखा :-		
१	संयुक्त ऋणीहरूको नाम :-			
१.१	पहिलो ऋणीको नाम :-			
१.१.१	नागरिकता प्रमाणपत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको ठेगाना :-		हालको ठेगाना :-	
	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स.:-	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स.:-
	वडा नं. :-	टोल :-	घर नं. :-	वडा नं. :- टोल :- घर नं. :-
१.१.२	नागरिकता नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.१.३	मतदाता प्रमाणपत्र नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.१.४	सवारी चालक अनुमति पत्र नं. :-		जारी गरेको जिल्ला :-	
१.१.५	राहदानी नं. :-		प्रदान गरेको मुलुक :-	
१.१.६	स्थायी लेखा नं. :-	जारी गरेको मिति :-	संस्था कोड :-	
१.१.७	फोन नं. :-	मोबाईल नं. :-	ईमेल ठेगाना :-	
१.१.८	पहिलो ऋणीको तीनपुस्ते विवरण :-			
	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा
				ससुरा
१.२	दोस्रो ऋणीको नाम :-			
१.२.१	नागरिकता प्रमाणपत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको ठेगाना :-		हालको ठेगाना :-	
	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स. :-	जिल्ला :-	न.पा./गा.वि.स.:-
	वडा नं. :-	टोल :-	घर नं.:-	वडा नं.:- टोल :- घर नं.:-
१.२.२	नागरिकता नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.२.३	मतदाता प्रमाणपत्र नं. :-	जारी गरेको मिति :-	जारी गरेको जिल्ला :-	
१.२.४	सवारी चालक अनुमति पत्र नं. :-		जारी गरेको जिल्ला :-	
१.२.५	राहदानी नं. :-		प्रदान गरेको मुलुक :-	
१.२.६	स्थायी लेखा नं. :-	जारी गरेको मिति :-	संस्था कोड :-	
१.२.७	फोन नं. :-	मोबाईल नं.:-	ईमेल ठेगाना :-	
१.२.८	दोस्रो ऋणीको तीनपुस्ते विवरण :-			
	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा
				ससुरा

२. ऋणीहरूको एकाघर परिवारको विवरण :- (यस प्रयोजनको लागि एकाघर परिवार भन्नाले ऋणीको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, अविवाहिता छोरी, धर्मपुत्र, अविवाहिता धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफूले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु, भाइ, दिदी र बहिनीलाई बुझाउँछ ।)

ऋणीहरूको नाम	एकाघर परिवारका सदस्यहरूको नाम	नाता

३. अधिकार प्राप्त व्यक्तिको

नाम र ठेगाना	नागरिकता नं.	बाबुको नाम	बाजेको नाम

४. कन्सर्न सम्बन्धी विवरण :- (ऋणीहरूको व्यक्तिगत रूपमा अन्य कुनै फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएमा वा संचालक भएमा उल्लेख गर्नुपर्ने)				
ऋणीको नाम	संलग्न फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम	ठेगाना	शेयरहोल्डर/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

(रकम रु.मा)

५. ऋणीले उपयोग गरेको कर्जाको लागि जमानत दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको विवरण :						
५.१ जमानत दिने व्यक्ति: भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	नागरिकता नं./ राहदानी नं.	नागरिकता जारी भएको मिति	नागरिकता जारी भएको जिल्ला / राहदानी जारी भएको मुलुक	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.१ (क) जमानत दिने व्यक्तिको तिनपुस्ते विवरण :					
नाम	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

५.२ जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	रजिष्ट्रेशन नं./पान नं.	जारी भएको मिति	जारी गरेको निकाय	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.२ (क) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा संलग्न शेयरधनी तथा संचालकहरूको विवरण :				
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम		ठेगाना	शेयरधनी/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५.२ (ख) जमानत दिने व्यक्ति तथा फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको शेयरधनी र संचालकहरूको तिनपुस्ते विवरण :							
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम		नागरिकता नं.	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

६. सुरक्षणमा रहेको जमिन, घर, परियोजना आदि जस्ता अचल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

७. सुरक्षणमा रहेको बचतपत्र, ऋणपत्र, मुद्दति रसिद, प्रोमिसरी नोट, शेयर, सामान धितो (हाइपोथिकेशन समेत), आदि जस्ता चल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

८. ऋणीसंग सम्बन्धित कैफियत :-

.....
तयार गर्ने

.....
चेक गर्ने

.....
व्यवस्थापक/प्रमुख

(उपरोक्त कोठाहरू विवरणको लागि अपर्याप्त भएमा अर्को फाराम प्रयोग गर्न सकिनेछ ।)

फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको कर्जाको प्रयोजनको लागि
व्यक्तिगत तथा सुरक्षण सम्बन्धी विवरण
 २०.... साल ..... महिना .... गते

प्रथम पटक कर्जा स्वीकृति गर्दा/भाका नाघेका कर्जाको विवरण कर्जा सूचना केन्द्रमा यो फारम भरी पठाउनु पर्ने । साथै, यस फारममा उल्लेख भएको विवरणमा कुनै परिवर्तन भएमा सोको जानकारी यो फारम भरी दिनु पर्ने । तर, चल सम्पत्तिको मूल्यांकन रकममा मात्र परिवर्तन भएमा पठाउनु नपर्ने ।

ऋण प्रदान गर्ने बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम :-		शाखा/उप-शाखा :-	
१	ऋणी फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम :-	समूह :-	
१.१	रजिष्टर प्रमाणपत्र बमोजिमको ठेगाना :	कार्यालयको ठेगाना :	
	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-	
	वडा नं.:- टोल :-	घर नं.:-	
१.२	रजिष्ट्रेशन नं.:-	दर्ता गरेको मिति :-	दर्ता गरेको निकाय :-
१.३	फोन नं.:-	फ्याक्स नं.:-	ईमेल :-
१.४	पान नं.:-	दर्ता गरेको मिति :-	दर्ता गरेको जिल्ला :-

२.(क) प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको विवरण : (प्राइभेट लि. कं. र पब्लिक लि. कं. भएमा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर धारण गर्ने शेयरधनीहरूको मात्र नाम उल्लेख गर्ने ।)		प्रोप्राइटर, साभेदार र संचालकमध्ये जुन हो सो मा (✓) चिन्ह लगाउने		
		कैफियत		
		प्रोप्राइटर	साभेदार	संचालक

२.(ख) प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको तीनपुस्ते विवरण :						
नाम	नागरिकता नं. र जारी मिति	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

३. अधिकार प्राप्त व्यक्तिको			
नाम र ठेगाना	नागरिकता नं.	बाबुको नाम	बाजेको नाम

४. कन्सर्न सम्बन्धी विवरण :- (ऋणी फर्म र सोका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको व्यक्तिगत, संयुक्त वा संस्थागत रूपमा अन्य कुनै फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएमा वा संचालक भएमा उल्लेख गर्नु पर्ने)				
संलग्न व्यक्तिको नाम	संलग्न फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम	ठेगाना	शेयरहोल्डर/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५. ऋणीले उपयोग गरेको कर्जाको लागि जमानत दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको विवरण :						
५.१ जमानत दिने व्यक्ति भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	नागरिकता नं./राहदानी नं.	नागरिकता जारी भएको मिति	नागरिकता जारी भएको जिल्ला/राहदानी जारी भएको मुलुक	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.१ (क) जमानत दिने व्यक्तिको तीनपुस्ते विवरण :					
नाम	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

५.२ जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	रजिष्ट्रेशन नं./पान नं.	जारी भएको मिति	जारी गरेको निकाय	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.२ (क) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा संलग्न शेयरधनी तथा संचालकहरूको विवरण :			
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	ठेगाना	शेयरधनी/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५.२ (ख) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको शेयरधनी र संचालकहरूको तीनपुस्ते विवरण :							
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	नागरिकता नं.	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा	

६. सुरक्षणमा रहेको जमिन, घर, परियोजना आदि जस्ता अचल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

७. सुरक्षणमा रहेको वचतपत्र, ऋणपत्र, मुद्दति रसिद, प्रोमिसरी नोट, शेयर, सामान धितो (हाइपोथिकेशन समेत), आदि जस्ता चल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

८. ऋणीसंग सम्बन्धित कैफियत :-

.....
 तयार गर्ने
 .....
 चेक गर्ने
 .....
 व्यवस्थापक/प्रमुख
 (उपरोक्त कोठाहरू विवरणको लागि अपर्याप्त भएमा अर्को फाराम प्रयोग गर्न सकिनेछ ।)

फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको कर्जाको प्रयोजनको लागि
संस्थागत तथा सुरक्षण सम्बन्धी विवरण
 २०.... साल ..... महिना ....गते

प्रथम पटक कर्जा स्वीकृति गर्दा/भाका नाघेका कर्जाको विवरण कर्जा सूचना केन्द्रमा यस फारम भरी पठाउनु पर्ने । साथै, यस फारममा उल्लेख भएको विवरणमा कुनै परिवर्तन भएमा सोको जानकारी यस फारम भरी दिनु पर्ने । तर, चल सम्पत्तिको मूल्यांकन रकममा मात्र परिवर्तन भएमा पठाउनु नपर्ने ।

ऋण प्रदान गर्ने बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम :-		शाखा/उप-शाखा :-
१	संयुक्त ऋणी फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम :-	
१.१	पहिलो ऋणीको नाम :-	
१.१.१	रजिष्टर्ड प्रमाणपत्र बमोजिमको ठेगाना :	कार्यालयको ठेगाना :
	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-
	वडा नं.:- टोल :- घर नं.:-	वडा नं.:- टोल :- घर नं.:-
१.१.२	रजिष्ट्रेशन नं.:-	दर्ता गरेको मिति :-
१.१.३	फोन नं.:-	ईमेल :-
१.१.४	पान नं.:-	दर्ता गरेको जिल्ला :-

१.२	दोस्रो ऋणीको नाम :-	
१.२.१	रजिष्टर्ड प्रमाणपत्र बमोजिमको ठेगाना :	कार्यालयको ठेगाना :
	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-	जिल्ला :- न.पा./गा.वि.स.:-
	वडा नं.:- टोल :- घर नं.:-	वडा नं.:- टोल :- घर नं.:-
१.२.२	रजिष्ट्रेशन नं.:-	दर्ता गरेको मिति :-
१.२.३	फोन नं.:-	ईमेल :-
१.२.४	पान नं.:-	दर्ता गरेको जिल्ला :-

२.(क) पहिलो ऋणीका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको विवरण : (प्राइभेट लि. कं. र पब्लिक लि. कं. भएमा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर धारण गर्ने शेयरधनीहरूको मात्र नाम उल्लेख गर्ने ।)			प्रोप्राइटर, साभेदार र संचालकमध्ये जुन हो सोमा (✓) चिन्ह लगाउने		
नाम	ठेगाना (नागरिकता प्रमाणपत्र बमोजिम)	शेयर लगानी प्रतिशत	कैफियत		
			प्रोप्राइटर	साभेदार	संचालक

२.(ख) पहिलो ऋणीका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको तीनपुस्ते विवरण :								
नाम	नागरिकता नं.	जारी मिति	जारी जिल्ला	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

२.१ (क) दोस्रो ऋणीका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको विवरण : (प्राइभेट लि. कं. र पब्लिक लि. कं. भएमा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर धारण गर्ने शेयरधनीहरूको मात्र नाम उल्लेख गर्ने ।)			प्रोप्राइटर, साभेदार र संचालकमध्ये जुन हो सोमा (✓) चिन्ह लगाउने		
नाम	ठेगाना (नागरिकता प्रमाणपत्र बमोजिम)	शेयर लगानी प्रतिशत	कैफियत		
			प्रोप्राइटर	साभेदार	संचालक

२.१ (ख) दोस्रो ऋणीका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र/वा संचालकहरूको तीनपुस्ते विवरण :								
नाम	नागरिकता नं.	जारी मिति	जारी जिल्ला	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

३. अधिकार प्राप्त व्यक्तिको			
नाम र ठेगाना	नागरिकता नं.	बाबुको नाम	बाजेको नाम

४. कन्सर्न सम्बन्धी विवरण :- (ऋणी फर्म र सोका प्रोप्राइटर, साभेदार, शेयरहोल्डर र /वा संचालकहरूको व्यक्तिगत, संयुक्त वा संस्थागत रूपमा अन्य कुनै फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा १५ प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर स्वामित्व भएमा वा संचालक भएमा उल्लेख गर्नु पर्ने)				
संलग्न व्यक्तिको नाम	संलग्न फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको नाम	ठेगाना	शेयरधनी/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५. ऋणीले उपयोग गरेको कर्जाको लागि जमानत दिने व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको विवरण :						
५.१ जमानत दिने व्यक्ति भएमा सोको विवरण :-						
नाम	ठेगाना	नागरिकता नं./ राहदानी नं.	नागरिकता जारी भएको मिति	नागरिकता जारी भएको जिल्ला/राहदानी जारी भएको मुलुक	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.१ (क) जमानत दिने व्यक्तिको तिनपुस्ते विवरण :					
नाम	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा

५.२ जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था भएमा सोको विवरण :						
नाम	ठेगाना	रजिष्ट्रेशन नं./ पान नं.	जारी भएको मिति	जारी गरेको निकाय	जमानत दिएको रकम	जमानत दिएको कर्जा शीर्षक

५.२ (क) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थामा संलग्न शेयरधनी तथा संचालकहरूको विवरण :			
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	ठेगाना	शेयरधनी/संचालक	शेयर लगानी प्रतिशत

५.२ (ख) जमानत दिने फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको शेयरधनी र संचालकहरूको तिनपुस्ते विवरण :							
शेयरधनी र/वा संचालकको नाम	नागरिकता नं.	बाबु	बाजे	श्रीमान्/श्रीमती	आमा	ससुरा	

६. सुरक्षणमा रहेको जमिन, घर, परियोजना आदि जस्ता अचल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

७. सुरक्षणमा रहेको वचतपत्र, ऋणपत्र, मूदति रसिद, प्रोमिसरी नोट, शेयर, सामान धितो (हाइपोथिकेशन समेत), आदि जस्ता चल सम्पत्तिको विवरण :						
धितोको प्रकार	धितो रहेको स्थान (वडा नं. सहित)	धितोधनीको नाम	मूल्यांकित रकम	मूल्यांकन मिति	मूल्यांकनकर्ताको नाम	धितो राखिएको कर्जा शीर्षक

८. ऋणीसंग सम्बन्धित कैफियत :-

.....
तयार गर्ने

.....
चेक गर्ने

.....
व्यवस्थापक/प्रमुख

(उपरोक्त कोठाहरू विवरणको लागि अपर्याप्त भएमा अर्को फाराम प्रयोग गर्न सकिनेछ ।)

व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाको ऋण बक्यौता सम्बन्धी

२०..... को पहिलो/दोस्रो/तेस्रो/चौथो त्रैमासिक विवरण

(रकम रु.मा)

ऋण प्रदान गर्ने बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम :-						शाखा/उप-शाखा :-							
ऋणीको नाम :-													
कर्जाको किसिम	कर्जा स्वीकृत		कर्जा लगानी		कर्जा नं.	खाताको स्वामित्व	भुक्तानी हुनु पर्ने किस्ता/कर्जा		भुक्तानी विलम्ब भएको दिन	जम्मा उठाउन बाँकी रकम	भाका नाघेको किस्ता/कर्जा रकम	किस्ता/कर्जा चुक्ता गरेको मिति	कर्जाको सुरक्षण
	रकम	मिति	रकम	मिति			रकम	मिति					

.....
तयार गर्ने

.....
चेक गर्ने

.....
व्यवस्थापक/प्रमुख

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १३/०७०

विषय : अनिवार्य मौज्जात/वैधानिक तरलता सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो निक्षेप तथा सापटी दायित्वको आधारमा कायम गर्नु पर्ने अनिवार्य मौज्जात तथा तरल सम्पत्ति व्यवस्था सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. अनिवार्य मौज्जात सम्बन्धी व्यवस्था

- (१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका संस्थाले कूल निक्षेप दायित्वको ६.० प्रतिशत, “ख” वर्गका विकास बैंकले ५.५ प्रतिशत र “ग” वर्गका वित्त कम्पनीले ५.० प्रतिशत अनिवार्य मौज्जात वापत यस बैंकमा राख्नु पर्नेछ ।

तर, चल्ली र कल खाता बाहेकका अन्य निक्षेप मात्र संकलन गर्ने “ख” वर्ग र “ग” वर्ग इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कूल निक्षेप दायित्वको दुई प्रतिशत अनिवार्य मौज्जात राख्नु पर्नेछ ।

- (२) “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको कार्यालय नभएको स्थानमा नजिकको “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा यस प्रयोजनको लागि चल्ली खाता खोली आवश्यक रकम जम्मा गरेमा पनि अनिवार्य मौज्जातमा गणना गरिनेछ ।

तर, ब्याज आर्जन हुने गरी “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा जम्मा गरेको रकमलाई अनिवार्य मौज्जातमा गणना गरिने छैन । यस्तो खाताको जानकारी यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा दिनु पर्नेछ ।

अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि खोलिने खाता सम्बन्धित वित्तीय संस्थाको केन्द्रीय कार्यालय भएको स्थानमा मात्र खोल्नु पर्नेछ ।

सम्बन्धित वित्तीय संस्थाको केन्द्रीय कार्यालय रहेको स्थानमा नेपाल राष्ट्र बैंकको कार्यालय नभएको खण्डमा नजिकको “क” वर्गको एउटै बैंकमा जम्मा गरेको रकमलाई मात्र अनिवार्य मौज्जातमा गणना गरिनेछ । यस बैंकको कार्यालय बाहेक एकभन्दा बढी बैंक/शाखामा जम्मा गरेको रकमलाई यस प्रयोजनका लागि योग्य मानिने छैन ।

अनिवार्य मौज्जात गणना गर्ने प्रयोजनका लागि खाता खोलिएको बैंकबाट सम्बन्धित वित्तीय संस्थाले कुनै पनि किसिमको सापटी/सुविधा उपयोग गर्न पाउने छैन । तर, विपन्न वर्ग कर्जा उपलब्ध गर्न/गराउन यस निर्देशनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

- (३) उपबुँदा (१) बमोजिम राख्नु पर्ने मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा देहाय बमोजिम जरिवाना लगाइने छ :-

(क) पहिलो पटक अनिवार्य मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको प्रतिशतले ।

(ख) दोस्रो पटक अनिवार्य मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको डेढी प्रतिशतले ।

(ग) तेस्रो पटक र सो भन्दा पछि जति पटक नपुग भए पनि नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको दोब्बर प्रतिशतले ।

- (४) उपबुँदा (३) को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिम पटक कायम गर्दा प्रत्येक आर्थिक वर्षको लागि अलग अलग पटक कायम गरिने छ ।

- (५) अनिवार्य मौज्जातमा नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको प्रतिशतले साप्ताहिक हिसावमा हर्जाना लगाइनेछ र यसरी नपुग भए जतिको रकमलाई बैंक दरको प्रतिशतले गुणा गरी वाउन्नले भाग गरिने छ ।

- (६) अनिवार्य मौज्जात गणना सम्बन्धी प्रयोजनका लागि देहायको प्रक्रिया अपनाइनेछ :-

(क) अनिवार्य मौज्जातको गणना साप्ताहिक (प्रत्येक आइतवारदेखि शनिवार) रुपमा गरिने छ ।

(ख) मौज्जातको गणना गर्दा दुई हप्ता अघिको साप्ताहिक औसत निक्षेप दायित्वको आधारमा गरिनेछ । कुनै हप्तामा पुरै दिन विदा पर्न गएमा त्यस्तो हप्ताको औसत निक्षेप लिंदा ठिक अघिल्लो हप्ताको औसत निक्षेपलाई लिनु पर्नेछ ।

- (ग) अनिवार्य मौज्जात गणना गर्ने प्रयोजनको लागि कुल निक्षेप दायित्व र नेपाल राष्ट्र बैंक मौज्जातको आइतवारदेखि शनिवारसम्मको दैनिक मौज्जातको कुल योगलाई सात अङ्कले भाग गरी साप्ताहिक रूपमा दैनिक औसत निर्धारण गरिने छ । यसरी निर्धारण गर्दा सप्ताहमा कुनै दिन विदा परेमा अधिल्लो दिनको मौज्जातलाई नै सो दिनको मौज्जात कायम गरिने छ ।
- (घ) यस प्रयोजनको लागि निर्धारित निर्देशन फा.नं. १३.१ मा आइतवारदेखि शनिवारसम्मको विवरण (विदाको दिनमा अधिल्लो दिनको मौज्जात उल्लेख गर्नुपर्ने) भरी हप्ता वितेको सात दिन भित्र अनिवार्य रूपमा यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा आइपुग्ने गरी पठाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) यस उद्देश्यको लागि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको सम्पूर्ण कार्यालयहरूलाई एउटै इकाई मानिने छ ।
- (च) यस बैंकमा रहेको खातामा जम्मा हुने गरी फण्ड ट्रान्सफरको सिलसिलामा मार्गस्थ (Transit) मा पर्न गएको स्वदेशी मुद्राको रकमलाई यस बैंकको मौज्जातमा समावेश गराइने छ ।

स्पष्टीकरण:

- (१) यस दफाको प्रयोजनको लागि “कूल निक्षेप” भन्नाले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको चल्ती, कल, बचत वा मुद्दति खातामा जम्मा भएको रकम सम्भन्धित पछि र सो शब्दले इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकले तोकेबमोजिमका विभिन्न वित्तीय उपकरणको माध्यमबाट स्वीकार गर्ने रकम समेतलाई जनाउँछ ।
- (२) यस बैंकको साधारण खातामा भएको मौज्जातलाई मात्र अनिवार्य मौज्जातमा गणना गरिने छ । यस बैंकमा विशेष प्रयोजनको लागि खोलिएको विशेष खाता तथा विदेशी मुद्रा खातामा रहेको रकमलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गरिने छैन ।

टिप्पणी:

- (१) अनिवार्य मौज्जात गणना प्रयोजनको लागि परिवर्त्य विदेशी मुद्राको निक्षेप, कर्मचारी जमानत तथा मार्जिन खातामा रहेको रकम कूल निक्षेपमा समावेश गरिने छैन ।
- (२) “चल्ती खाता” भन्नाले मागेको बखत जहिले पनि भिक्न पाउने गरी बैंक वा वित्तीय संस्थामा राखिएको रकमको हरहिसाब लेखिएको खाता सम्भन्धित पछि ।
- (३) “बचत खाता” भन्नाले बैंक वा वित्तीय संस्थामा बचतको निमित्त राखिएको रकमको हरहिसाब लेखिएको खाता सम्भन्धित पछि ।
- (४) “मुद्दति खाता” भन्नाले बैंक वा वित्तीय संस्थामा निश्चित अवधिसम्म जम्मा रहने गरी राखिएको रकमको हरहिसाब लेखिएको खाता सम्भन्धित पछि ।
- (५) अनिवार्य मौज्जात गणना गर्ने प्रयोजनार्थ नेपाल राष्ट्र बैंकको कार्यालय नभएका स्थानहरूमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. तथा नेपाल बैंक लि. मा रहेको नोटकोषमा जम्मा हुने मार्गस्थ नगद (Cash in Transit) समेत समावेश गर्न सकिनेछ । नोटकोषमा रकम राखिएमा वा नोटकोषबाट रकम भिकिएमा सम्बन्धित बैंकले त्यसको विवरण तत्काल मुद्रा व्यवस्थापन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

२. अनिवार्य मौज्जात सम्बन्धी अन्य व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको कार्यलाई विस्तारित, सहज र सुविधायुक्त बनाउन बजार निर्माताहरू बाहेकका यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पनि सरकारी सुरक्षणपत्रको साँवा तथा व्याज भुक्तानी गरी सोको शोधभर्नाको लागि यस बैंकमा माग गर्न सक्नेछन् । यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूका लागि नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्रको साँवा भुक्तानी रकमको शोधभर्ना प्राप्त नहुँदासम्मको अवधिको लागि उक्त रकमलाई समेत अनिवार्य मौज्जात अनुपातमा गणना गरिने छ । साथै, सार्वजनिक विदा पर्न गई सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई साँवा रकम भुक्तानी गर्न नसकिएको अवस्थामा सो विदाको अवधिको लागि उक्त साँवा रकमलाई यस बैंकमा राख्नु पर्ने अनिवार्य मौज्जात अनुपातमा गणना हुनेछ ।

३. वैधानिक तरलता अनुपात (Statutory Liquidity Ratio) सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंकले कुल स्वदेशी निक्षेपको १५ प्रतिशत, “ख” वर्गका विकास बैंकले ११ प्रतिशत, “ग” वर्गका वित्त कम्पनीले १० प्रतिशत तथा चल्ती र कल निक्षेप संकलन नगर्ने “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाले ६ प्रतिशत वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्नु पर्नेछ । यस प्रयोजनको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निम्नानुसारको तरल सम्पत्तिहरू गणना गरिने छ :

- (क) नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्रमा गरेको लगानी,
- (ख) अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकमा राखिएको रकम,
- (ग) आफ्नो ढुकुटीमा रहेको नगद मौज्जात,
- (घ) “ख” र “ग” वर्गका संस्थाको हकमा अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनका लागि वाणिज्य बैंकहरूमा रहेको रकम,

- (ङ) राष्ट्रियस्तर बाहेकका वित्तीय संस्थाहरुले मागेका बखत प्राप्त हुने गरी अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा राखेको रकम,
(संलग्न अनुसूची १३.३ बमोजिम)
इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कायम गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपात मध्ये बुँदा नं. १ को उपबुँदा (१) मा तोकिए बमोजिमको अनिवार्य मौज्जात अनुपात कायम गरेको हुनु पर्नेछ ।
वैधानिक तरलता अनुपात गणना सम्बन्धमा देहाय बमोजिम व्यवस्था गरिएको छ ।
- (१) वैधानिक तरलता अनुपात गणना गर्दा ठिक अधिल्लो महिनाको अन्त्यमा रहेको स्वदेशी निक्षेप दायित्वलाई आधार मानिनेछ ।
- (२) यस्तो अनुपात गणना गरी प्रत्येक महिनाभरको वैधानिक तरलता अनुपात रकमको विवरण निर्देशन फा.नं. १३.३ मा उल्लेख भए बमोजिम पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उल्लेखित मौज्जात नपुग भएको अवस्थामा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९९ को उपदफा (१) मा भएको व्यवस्थाको अधीनमा रही देहाय बमोजिम जरिवाना लगाइने छ :-
- (क) पहिलो पटक वैधानिक तरलता अनुपात नपुग भएको अवस्थामा नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंकदरको प्रतिशतले ।
- (ख) दोश्रो पटक वैधानिक तरलता अनुपात नपुग भएको अवस्थामा नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंकदरको दोब्बर प्रतिशतले ।
- (ग) तेश्रो पटक र सोभन्दा पछि जति पटक नपुग भए पनि नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंक दरको तेब्बर प्रतिशतले ।
- (४) उपबुँदा (३) को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिम पटक कायम गर्दा प्रत्येक आर्थिक वर्षको लागि अलग अलग पटक कायम गरिनेछ ।
- (५) वैधानिक तरलता अनुपात नपुग भए जति रकममा प्रचलित बैंकदरको प्रतिशतले मासिक हिसावमा हर्जाना लगाइनेछ र यसरी नपुग भए जतिको रकमलाई बैंकदरको प्रतिशतले गुणा गरी बाह्रले भाग गरिनेछ ।
- (६) वैधानिक तरलता अनुपात नपुग भएको अवस्थामा जरिवानाको प्रयोजनका लागि यस बैंकले तोके बमोजिम प्रकाशित गरेको बैंकदरलाई नै आधार लिइनेछ ।
- द्रष्टव्य:** १. यस दफाको प्रयोजनको लागि सरकारी सुरक्षणपत्र भन्नाले नेपाल सरकारले जारी गरेको बचतपत्र, विकास ऋणपत्र, ट्रेजरी बिल्स तथा यस बैंकले तोकेको अन्य सुरक्षणपत्र सम्भन्त पर्छ ।
तर, बजार निर्माता (Market Maker) को रूपमा कार्य गरिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कारोबार (Trading) प्रयोजनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग अन्तरगतको विशेष खाता (Special Account) मा रहेको सरकारी सुरक्षणपत्रको रकम नितान्त कारोबार (Trading) प्रयोजनको लागि मात्र हुने हुँदा सो सुरक्षणपत्रको रकम वैधानिक तरलता अनुपात (Statutory Liquidity Ratio, SLR) प्रयोजनको लागि सरकारी सुरक्षणपत्रमा गणना गर्न पाइने छैन ।
२. वैधानिक तरलता अनुपात विवरण प्रत्येक महिना समाप्त भएको पन्ध्र दिनभित्र पठाउनु पर्नेछ ।

४. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को अनिवार्य मौज्जात सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा निर्देशन नं. १३/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका अनिवार्य मौज्जात/वैधानिक तरलता अनुपातसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

**“क”, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कायम राख्नु पर्ने अनिवार्य मौज्दात सम्बन्धी
साप्ताहिक विवरण ****

मिति २० ..... साल ..... महिना ..... गतेदेखि २० ..... साल ..... महिना ..... गतेसम्मको निक्षेप+

(रु.हजारमा)

	आइतबार	सोमबार	मंगलबार	बुधवार	विहीवार	शुक्रवार	शनिवार	जम्मा	औषत
कुल निक्षेप दायित्व									
(क) नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात (मिति २०... साल.....महिनादेखि ....सम्म) (नेपाल राष्ट्र बैंक रेकर्ड अनुसार)									
(ख)* “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त बैंकमा चल्ती खातामा रहेको मौज्दात									
(ग) खुद मार्गस्थ नगद (१-२+३) (१) नोटकोषमा जम्मा गरिएको रकम (२) नोटकोषबाट भिकिएको रकम (३) अन्य									
(घ) सरकारी ऋणपत्र/वचतपत्रको साँवा भुक्तानी रकम									
(ङ) अनिवार्य मौज्दात प्रतिशत									
(च) सापटी लिएको कुल रकमको विवरण									

* “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा मात्र ।

+ दुई हप्ता अघिको साप्ताहिक औषत निक्षेप दायित्व

मिति: २०६ । ।

विवरण पेश गर्ने अधिकृतको दस्तखत :

दर्जा :

नाम र थर :

(क) “कुल निक्षेप” भन्नाले चल्ती, बचत र मुद्दति खाताको रकम तथा मागेका बखत भुक्तानी दिनु पर्ने रकम र सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट सम्भन्नु पर्छ । यस प्रयोजनको लागि परिवर्त्य विदेशी मुद्राको निक्षेप, कर्मचारी जमानत तथा मार्जिन खातामा रहेको रकम समावेश हुने छैन ।

(ख) “मुद्दति निक्षेप” भन्नाले निश्चित अवधिसम्म जम्मा रहने गरी राखिएको स्वदेशी मुद्राको निक्षेप सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “चल्ती, कल र बचत निक्षेप” भन्नाले मुद्दति निक्षेप बाहेकका सबै प्रकारका निक्षेप सम्भन्नु पर्छ ।

(घ) यस बैंकको साधारण खातामा भएको मौज्दातलाई मात्र अनिवार्य मौज्दातमा गणना गरिने छ । यस बैंकमा विशेष प्रयोजनको लागि खोलिएको विशेष खाता तथा विदेशी मुद्रा खातामा रहेको रकमलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गरिने छैन ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका लागि
वैधानिक तरलता अनुपात (SLR) सम्बन्धी विवरण
(मासिक)

ने. रा बैंक निर्देशन फा.नं.१३.२

२० ... साल ..... महिना ।

गते	सरकारी सुरक्षण पत्रमा गरेको लगानी	अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनार्थ नेपाल राष्ट्र बैंक/“ख” र “ग” वर्गका संस्थाको हकमा वाणिज्य बैंक समेतमा रहेको रकम **	ढुकुटीमा रहेको नगद मौज्जात	मागेका वखत प्राप्त हुने रकम ***	कुल वैधानिक तरलता	गते	सरकारी सुरक्षण पत्रमा गरेको लगानी	अनिवार्य मौज्जात प्रयोजनार्थ नेपाल राष्ट्र बैंक/“ख” र “ग” वर्गका संस्थाको हकमा वाणिज्य बैंक समेतमा रहेको रकम **	ढुकुटीमा रहेको नगद मौज्जात	मागेका वखत प्राप्त हुने रकम ***	कुल वैधानिक तरलता
१						१७					
२						१८					
३						१९					
४						२०					
५						२१					
६						२२					
७						२३					
८						२४					
९						२५					
१०						२६					
११						२७					
१२						२८					
१३						२९					
१४						३०					
१५						३१					
१६						३२					
कायम गरेको औसत वैधानिक तरलता (क)											
अघिल्लो महिनाको अन्त्यमा रहेको स्वदेशी निक्षेप दायित्व (ख)											
कायम गर्नु पर्ने वैधानिक तरलता अनुपात (ग)=(ख) ८ ५											
बढी/नपुग रकम (घ) = (क)-(ग)											

** यस बैंकको साधारण खातामा भएको मौज्जातलाई मात्र अनिवार्य मौज्जातमा गणना गरिने छ । यस बैंकमा विशेष प्रयोजनको लागि खोलिएको विशेष खाता तथा विदेशी मुद्रा खातामा रहेको रकमलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गरिने छैन । साथै, वैधानिक तरलतामा अनिवार्य मौज्जात रकम गणना गर्दा महिनाभरको औसत मौज्जात रकम समावेश गर्नु पर्नेछ ।

*** राष्ट्रियस्तर बाहेकका वित्तीय संस्थाहरुले मागेका वखत प्राप्त हुने गरी अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा राखेको रकम भन्ने बुझ्नु पर्दछ ।

मिति:

अधिकृत:

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १४/०७०

विषय : शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शाखा/कार्यालय खोल्ने व्यवस्थाका सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ :-

१. शाखा/कार्यालय खोल्ने सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शाखा कार्यालय खोल्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने छ ।
- (ख) देहायको अवस्था पूरा गरेका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र नयाँ शाखा कार्यालय खोल्न सक्नेछन्:
  - (अ) शाखा विस्तार गर्नका लागि प्रस्तावित स्थान वित्तीय रूपले सम्भाव्य रहेको स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने ।
  - (आ) यस बैंकको नीतिगत व्यवस्था तथा निर्देशनले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गरेको वा चालु आ.व. को लागि चुक्ता पूँजी पूरा गर्न समय दिएकोमा सो समयभित्र पूँजी वृद्धि गर्ने गरी तयार गरिएको पूँजी योजना बमोजिमको कार्य संपादन भैरहेको व्यहोरा यस बैंक समक्ष पेश गरिसकेको ।
  - (इ) यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरू पूरा गर्नुका साथै शाखा खोल्नु अगाडिको त्रैमासिक वित्तीय विवरणमा यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पूरा गरेको ।
  - (ई) शाखा कार्यालयमा सूचना आदान प्रदान गर्नको लागि नेटवर्किङ (Networking) गरी वा विद्युतीय माध्यमबाट केन्द्रीय कार्यालयमा सूचना प्रणालीमा तत्काल आवद्ध हुन सक्ने व्यवस्था गरेको ।
  - (उ) ठिक अधिल्लो त्रयमासमा निष्क्रिय कर्जा (NPL) ५ प्रतिशतभन्दा बढी नभएको ।
  - (ऊ) सम्बन्धित संस्थाको सञ्चालक समितिबाट शाखा कार्यालय स्थापना/संचालन गर्ने सम्बन्धी निर्णय भएको हुनु पर्ने । सञ्चालक समितिले निर्णय गरेको मितिले १५ दिनभित्र यस बैंक समक्ष संलग्न अनुसूची १४.१ बमोजिमको ढाँचाको फारम भरी स्वीकृतिको लागि आवेदन दिनु पर्ने । यस बैंकबाट स्वीकृति पाएको मितिले छ महिनाभित्रमा शाखा कार्यालय खोली कारोबार सञ्चालन गरि सक्नु पर्ने ।
  - (ए) “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा उपखण्ड (आ) बमोजिमको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गर्नुका अतिरिक्त प्रति शाखा रु. ५० लाखका दरले अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गरिसकेको अवस्थामा काठमाण्डौं उपत्यका बाहिर एउटा र प्रति शाखा रु. २.०० करोडका दरले अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गरिसकेको अवस्थामा काठमाण्डौं उपत्यकामा एउटा नयाँ शाखा कार्यालय खोल्न सक्ने । यस प्रयोजनको लागि संस्थाको न्यूनतम चुक्ता पूँजी रु. २० करोड वा २०६४ आषाढ मसान्तमा कायम रहेको चुक्ता पूँजीलाई आधार मानी हरेक वर्ष पूँजी योजना अनुसार समानुपातिक रूपमा पुर्याउनुपर्ने पूँजीका अतिरिक्त उपरोक्त अनुसारको थप पूँजीको व्यवस्था गरेमा मात्र शाखाको प्रयोजनको लागि गणना गरिने ।
  - (ऐ) उपखण्ड (ए) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि इजाजतपत्र प्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्था वा तिनका दुई वा सो भन्दा कम शाखा रहेका काठमाण्डौं उपत्यका बाहेकका नगरपालिका वा गाउँ विकास समिति वा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लामा शाखा विस्तार गरेमा अतिरिक्त चुक्ता पूँजी थप गर्नु पर्ने व्यवस्थामा छुट दिइनेछ ।
- (ग) कुनै जिल्लाभित्र ५ वा सोभन्दा बढी बैंकिङ इकाई भएको अवस्था रहेतापनि कुनै गाँउ विकास समिति वा नगरपालिकामा कुनै पनि बैंकिङ कारोबार गर्ने इकाई नभएको विशेष व्यवस्था अन्तरगत संस्थापना भई वित्तीय कारोबार संचालन गरिरहेका वित्तीय संस्थाहरूले शाखा कार्यालय तथा अन्य कुनै किसिमको थप कार्यालय खोल्न पाउने छैन ।
- (घ) शाखा /कार्यालय खोल्ने निर्णय गर्दा वा संचालनको समयमा माथि उल्लिखित शर्त तथा व्यवस्थाहरू पूरा नभएका र व्यवस्थापन सुधारको प्रकृत्यामा रहेका संस्थाहरूले विशेष अवस्थामा यस बैंकले तोकिएको शर्तहरूको अधिनमा रही शाखा कार्यालय/अन्य कार्यालय स्थापना गर्न पाउनेछ ।
- (ङ) शाखा विस्तार गर्न स्वीकृति प्रदान गर्दा प्रस्तावित क्षेत्रको व्यवसायिक कारोबार, बैंकिङ सेवाको पहुँच तथा उक्त बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कृषि, उर्जा, पर्यटन र लघु उद्यमको क्षेत्रमा कर्जा प्रवाहमा हुन सक्ने

वृद्धिको स्थिति भल्कने गरी पेश गरिएको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन समेतलाई आधार बनाइने छ । शाखा स्थापनाको लागि पेश गरिने सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रस्तावित शाखा स्थापनाका लागि हुने पूँजीगत तथा अन्य खर्चहरू, तीन वर्षभित्रमा सोही संस्थाको अन्तरशाखा ब्याज आम्दानी बाहेकका बैकिङ्ग कारोबारबाट प्रस्तावित शाखा मुनाफामा संचालित हुन सक्ने आधार समेत समावेश गर्नु पर्ने छ ।

- (च) “क” वर्ग र राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लामा शाखा खोलेमा सदरमुकाममा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर रु. १ करोडसम्म यस बैंकबाट शून्य ब्याजदरमा कर्जा सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने छ । तर, प्रमुख राजमार्ग र सोसँग जोडिएका गा.वि.स./नगरपालिकामा खोल्ने शाखाको लागि यस्तो सुविधा उपलब्ध गराइने छैन । शून्य ब्याजदरमा कर्जा प्रवाह सम्बन्धी प्रकृयागत व्यवस्था, २०६७ तथा तमसुक अनुसूचीमा संलग्न गरिएको छ ।

यस व्यवस्था बमोजिम शून्य ब्याजदरमा कर्जा लिन चाहने वाणिज्य बैंकहरूले यस बैंकबाट जारी निर्देशन बमोजिम कृषि र उर्जा क्षेत्रमा गर्नुपर्ने लगानी पूरा गरेको अवस्थामा मात्र यस्तो कर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने छ ।

- (ज) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १७ जिल्लामा कम्तीमा एक शाखा र काठमाण्डौ उपत्यका बाहिर अन्यत्र एक शाखा गरी दुईवटा शाखा खोली संचालनमा ल्याए पश्चात मात्र काठमाडौँ उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न स्वीकृति प्रदान गर्न सकिने छ । उपत्यका भित्र शाखा खोल्न निवेदन पेश गर्दा यसरी खोल्ने शाखाको लागि बाहिर खोलिएका शाखाहरूको विवरण पेश गर्नुपर्ने छ ।

तर, उपर्युक्त व्यवस्थाले देहाय बमोजिमका स्थानमा शाखा विस्तार गर्न वाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

- राष्ट्रियस्तरका संस्थाहरू बाहेकका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको हकमा आफ्नो स्वीकृत कार्यक्षेत्रभित्र शाखा कार्यालय स्थापना गर्न ।
- “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको रुपमा स्थापित नयाँ बैंकको काठमाण्डौँ उपत्यकाभित्र केन्द्रीय कार्यालय/कर्पोरेट कार्यालय र एउटा शाखा कार्यालय स्थापना गर्न ।
- आयात निर्यात व्यापारका लागि प्रमुख भन्सार नाका मानिएका काँकडभिट्टा, विराटनगर, वीरगंज, भैरहवा, नेपालगंज र धनगढीमा एक/एकवटा शाखा कार्यालय स्थापना गर्न ।

नोट: पूर्व व्यवस्था अनुसार २०६७ असार मसान्तसम्ममा संचालक समितिले निर्णय गरी ६ महिनाभित्र काठमाण्डौँ उपत्यका बाहिर खोलिएका शाखा कार्यालयहरूलाई यस प्रयोजनको लागि गणना गर्न पाइने छैन ।

- (झ) यस निर्देशनको प्रयोजनका लागि भोजपुर, खोटाङ, ओखलढुंगा, रसुवा, मनाङ, रोल्पा, रुकुम, सल्यान, जुम्ला, मुगु, हुम्ला, कालिकोट, डोल्पा, जाजरकोट, बझाङ, बाजुरा, र दार्चुला गरी १७ जिल्लाहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका जिल्लाहरू भनी तोकिएको छ ।

२. शाखा/कार्यालय बन्द तथा स्थानान्तरण गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति विना शाखा वा कुनै पनि किसिमको कार्यालय बन्द गर्न वा स्थानान्तरण गर्न वा गाभ्न पाउने छैनन् ।
- (ख) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले महानगरपालिका, उप- महानगरपालिका र नगरपालिकाको सोही वडाभित्र तथा गा.वि.स.को हकमा सोही गा.वि.स.भित्र शाखा कार्यालय स्थानान्तरण गर्नु परेमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक समितिको निर्णयानुसार स्थानान्तरण गरी ७ दिनभित्र सोको जानकारी यस बैंकलाई दिनु पर्नेछ ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले केन्द्रीय/रजिष्टर्ड कार्यालय (कर्पोरेट कार्यालय) को ठेगाना परिवर्तन गर्न वा स्थानान्तरण गर्न चाहेमा यस बैंकको स्वीकृति लिई प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आफ्नो प्रवन्धपत्र तथा नियमावलीमा संशोधन गरी गर्न सक्ने छन् ।

३. शाखा/उपशाखाहरू पूर्ववत स्थानमा कायम गर्ने सम्बन्धमा

विगतमा सुरक्षाको कारणबाट यस बैंकको स्वीकृति लिई/नलिई यस बैंकलाई सूचना मात्र दिएर बन्द गरिएका/गाभिएका शाखा/उपशाखाहरू पूर्ववत रुपमा सञ्चालन गर्न यस बैंकको स्वीकृति लिइरहनु पर्ने छैन । त्यसरी पूर्ववत रुपमा सञ्चालन भए पछि सो को जानकारी ७ दिन भित्र यस बैंकलाई दिनु पर्नेछ ।

४. कार्यालय समय सम्बन्धी व्यवस्था

नेपाल राष्ट्र बैंक खुलेको दिन र समयमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले अनिवार्य रुपमा आफ्नो कार्यालय सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । तर, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंक खुलेको दिन र समयका अतिरिक्त समय तथा अन्य विदाका दिन र समयमा आफ्नो कारोबार सञ्चालन गर्नु परेमा यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा सोको पूर्व जानकारी लिखित रुपमा दिई कारोबार संचालन गर्न सक्ने छन् ।

५. एक्सटेन्सन काउण्टर सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले एक्सटेन्सन काउण्टर खोल्ने सम्बन्धमा देहाय अनुसारको शर्तहरू पूरा गर्नु पर्नेछ :-

- (क) यस बैंकले तोकेको न्यूनतम पूँजीकोष कायम गरेको ।
- (ख) यस बैंकले तोकेका शाखा कार्यालय स्थापनाको लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम शर्तहरू जस्तै पूँजी योजना अनुसारको न्यूनतम चुक्ता पूँजी, निष्क्रिय कर्जा अनुपात लगायतका शर्तहरू पूरा गरेको ।
- (ग) काठमाण्डौ उपत्यका, महानगरपालिका र उपमहानगरपालिका बाहेकका क्षेत्रमा मात्र एक्सटेन्सन काउण्टर खोल्न सकिने छ । तर, व्यापारिक उत्सव, मेला, पेन्सन वितरण तथा आवधिक/घुम्ती बजार संचालन हुने स्थलमा बढीमा ३५ दिनको लागि निक्षेप संकलन, चेकको भुक्तानी र विदेशी मुद्राको सट्टी कार्य मात्र गर्ने गरी यस बैंकलाई पूर्व जानकारी दिई त्यस्तो एक्सटेन्सन काउण्टर खोल्न सकिनेछ ।
- (घ) खण्ड (ग) मा उल्लिखित क्षेत्रबाहेकका स्थानमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई एक्सटेन्सन काउण्टर खोल्न सक्नेछन् यसरी खोलिएका एक्सटेन्सन काउण्टरबाट निक्षेप संकलन, रेमिटान्सको भुक्तानी र निक्षेप खाताबाट भुक्तानी गर्ने कार्य मात्र गर्न पाइनेछ । विदेशी मुद्राको खरिद/विक्री कार्यको हकमा यस बैंकको विदेशी विनिमय विभागको इजाजतपत्र आवश्यक पर्नेछ ।
- (ङ) “क” र “ख” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई यस बैंकको पूर्व स्वीकृति प्राप्त गरी अदालत परिसर, अस्पताल, सैनिक ब्यारेक, विश्वविद्यालय, औद्योगिक क्षेत्र, विदेशी कुटनैतिक नियोगहरूको हाताभित्र तथा विदेशमा काम गर्ने नेपालीको लागि पेन्सन वितरण तथा राजस्व संकलन/सरकारी कारोवार सञ्चालन गर्ने प्रयोजनको लागि खोल्ने काउण्टरहरूबाट स्वदेशी मुद्रामा निक्षेप संकलन तथा भुक्तानी गर्न बाहेक अन्य कुनै पनि वित्तीय कारोवार गर्न नपाइने गरी एक्सटेन्सन काउण्टर सञ्चालन गर्न स्वीकृति प्रदान गर्न सकिनेछ । त्यस्तै टेलिफोन, विद्युत, खानेपानी महशुल तथा वीमा प्रिमियम संकलन गर्ने कार्य मात्र गर्न पाउने गरी त्यस्तो कार्य गर्ने कार्यालयको हाताभित्र एक्सटेन्सन काउण्टर सञ्चालन गर्न स्वीकृति प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- साथै, यसरी खोल्ने एक्सटेन्सन काउण्टर सम्बन्धी स्वीकृति प्रदान गर्दा खण्ड (ग) को व्यवस्था लागू हुने छैन ।
- (च) शाखा कार्यालय स्थापना/विस्तार गर्न तोकिएका शर्तहरू पूरा गरेका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले यस बैंकको पूर्वस्वीकृति प्राप्त गरी वैदेशिक रेमिट्यान्स रकम भुक्तानी गर्ने प्रयोजनको लागि रेमिट्यान्स भुक्तानी काउण्टर संचालन गर्न सक्नेछन् ।
- (छ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले एक्सटेन्सन काउण्टरको लागि सम्बन्धित शाखा तोकनु पर्नेछ ।
- (ज) चालु तथा विगत आर्थिक वर्षमा विपन्न वर्ग कर्जा सम्बन्धी कुनै जरिवाना/कारवाही गरिएका संस्थाहरू एक्सटेन्सन काउण्टर स्थापना गर्न अयोग्य हुनेछन् ।
- (झ) एक्सटेन्सन काउण्टर शाखामा परिवर्तन हुने भएमा शाखा स्थापना सम्बन्धी नीतिगत प्रकृया पूरा गर्नु पर्नेछ ।
- (ञ) इजाजतपत्रप्राप्त राष्ट्रियस्तरका “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थालाई क्रमशः बढीमा ५, ५ र ३ वटासम्म तथा राष्ट्रियस्तर बाहेकका “ख” र “ग” वर्गका संस्थालाई बढीमा ३ वटासम्म एक्सटेन्सन काउण्टर स्थापना गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ । साथै, अधिल्लो आ.व. मा रु १ अर्बभन्दा बढीको वाह्य रेमिट्यान्स भुक्तानी गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूलाई थप ५ स्थानमा एक्सटेन्सन काउण्टर स्थापना गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिने छ ।
- यस बमोजिमको सीमा खण्ड (ङ) अन्तर्गत खोल्ने काउण्टरको हकमा लागू हुने छैन ।
- (ट) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति नभएको स्थान/बस्तीमा एक्सटेन्सन काउण्टर खोल्न प्राथमिकता दिइने छ ।

६. सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय सम्बन्धी व्यवस्था

देहायका अवस्था पुरा गरेका “क” वर्गका बैंकहरूले यस बैंकको स्वीकृति लिई विदेशमा सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय खोल्न सक्ने छन्:-

- (क) यस बैंकले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गरेको ।
- (ख) विगत एक वर्ष देखि नियमित रूपमा यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष कायम गरेको ।
- (ग) विगत तीन वर्षदेखि निष्कृत कर्जा अनुपात ५ प्रतिशतभन्दा कम रहेको ।
- (घ) संस्था र संस्थाका संचालकलाई यस बैंकबाट कुनै कारवाही गरिएको भए त्यस्तो कारवाही भएको ६ महिना पूरा भइसकेको ।

माथि उल्लिखित योग्यता पुगेका इच्छुक बैंकले सर्वप्रथम सैद्धान्तिक सहमतिको लागि यस बैंक समक्ष आवेदन गर्नु पर्ने छ । यसरी आवेदन गर्दा देहाय बमोजिमका कागजातहरू पेश गर्नु पर्ने छन्:

- (क) संचालक समितिको निर्णय ।
- (ख) सम्बन्धित देशको नियामक निकायको नीतिगत व्यवस्था र सोको पालना गर्न सक्ने सम्बन्धमा बैंकको तर्फबाट गरिएको स्वघोषणा ।

(ग) संभाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन ।

(घ) विगत ३ वर्षको वार्षिक वित्तीय विवरण ।

उपरोक्त बमोजिम पेश हुन आएको कागजात अध्ययन गरी सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय खोल्ने सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्न मनासिव देखिएको खण्डमा ६ महिनाभित्र सम्बन्धित देशको नियामक निकायबाट सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय खोल्ने स्वीकृति प्राप्त गरी अन्तिम स्वीकृतिको लागि यस बैंक समक्ष आवेदन गर्नु पर्ने गरी अवधि तोकी सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिने छ । अन्तिम स्वीकृतिको लागि आवेदन पेश हुन आएमा बैंकले आवश्यक जाँचबुझ गरी देहायका शर्त तथा अन्य आवश्यक थप शर्त समेत तोकी अन्तिम स्वीकृति प्रदान गर्ने छ ।

(क) अन्तिम स्वीकृति प्राप्त गरेको ६ महिनाभित्र त्यस्तो सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय खोली कार्यालय संचालन गरिसक्नु पर्ने छ र सोको जानकारी यस बैंकलाई दिनु पर्ने छ ।

(ख) सम्पर्क/प्रतिनिधि कार्यालय संचालनको लागि हुने विदेशी मुद्रा खर्चको लागि यस बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागबाट स्वीकृति लिनु पर्ने छ ।

७. घुम्ती बैंकिंग सेवा सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंक र राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका विकास बैंकहरूले बैंकिंग सुविधाको पहुँच नभएको स्थानमा देहायको नीतिगत व्यवस्था तथा शर्तहरूको अधिनमा रही सवारी साधनमा कार्यालय राखेर घुम्ती बैंकिंग सेवा संचालन गर्न सक्ने छन् ।

१. घुम्ती बैंकिंग सेवा काठमाण्डौं उपत्यकाको महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिका बाहेक देशभर कुनै पनि स्थानमा आफ्नो बैंकको कुनै नजिकको शाखालाई सम्पर्क/नियन्त्रण कार्यालय तोकेर संचालन/कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
२. घुम्ती बैंकिंग सेवामा संलग्न हुने नगद, मार्गस्थ नगद (Cash in Transit), सवारी साधन, कर्मचारी तथा अन्य सम्पत्तिको बीमा गरेको हुनु पर्ने छ ।
३. सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यो सेवा संचालन गर्दा आइपर्ने सुरक्षा प्रणाली लगायतका सम्पूर्ण जोखिम पहिचान र व्यवस्थापन आफैँले गर्नु पर्नेछ ।
४. घुम्ती बैंकिंग सेवा उपलब्ध गराए बापत विद्यमान प्रचलित सेवा शुल्क बाहेक अन्य कुनैपनि सेवाशुल्क सेवाग्राहीसंग लिन पाइने छैन । कारोबारको विवरण र प्रभाव ग्राहकको खातामा तत्काल झल्कने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
५. घुम्ती बैंकिंग सेवा उपलब्ध गराउने स्थान आदिको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीको स्वीकृति लिनु पर्नेछ । आवश्यकतानुसार स्थानीय प्रहरी, प्रशासनसंग तुरुन्त सम्पर्क गर्न/गराउन सक्ने गरी आधुनिक संचार साधनको सुविधा हुनु पर्नेछ ।
६. सुरक्षा स्थिति तथा स्थान विशेष हेरी घुम्ती बैंकिंग सेवा संचालन गर्न चाहने संस्थाले कारोबार रकमको सीमा आफैँ निर्धारण गर्न सक्ने छन् ।
७. घुम्ती बैंकिंगको माध्यमबाट नेपाली रुपैयाँमा मात्र निक्षेप तथा भुक्तानी सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
८. घुम्ती बैंकिंग सेवा उपलब्ध गराइने स्थानमा हतियार सहितको सुरक्षा गार्ड हुनु पर्नेछ ।
९. बैंकको आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागले घुम्ती बैंकिंग कारोबारलाई सुरक्षित बनाउन निश्चित मापदण्ड बनाई आन्तरिक लेखापरीक्षणमा सो सम्बन्धी कारोबारलाई समेत समेट्नु पर्नेछ ।
१०. घुम्ती बैंकिंग सेवा संचालन गर्ने संस्थाले ग्राहकको निक्षेप सम्बन्धी कारोबार तथा रेमिट्यान्स सेवा उपलब्ध गराउने बाहेकका अन्य सेवा सुविधा प्रदान गर्न पाइने छैन ।
११. सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यो सेवा संचालन गर्दा प्रयोग गर्ने सवारी साधनमा आवश्यक सेवा प्रदान गर्न पूर्वाधार र सूचना प्रणाली जडान गरेको हुनु पर्नेछ ।
१२. घुम्ती बैंकिंग सेवामा जाने कर्मचारीले स्वीकृत भौगोलिक क्षेत्रमा मात्र गएको प्रमाणित हुने सवारी साधनको लग बुक तथा अन्य कागजात तयार गर्नु पर्नेछ ।
१३. बैंकको Network र Database पूर्ण सुरक्षित हुनु पर्नेछ । प्राविधिक व्यवस्थापनमा कुनै समस्या आई निक्षेप तथा भुक्तानी कारोबार प्रभावित भई Database क्षति भएमा सो क्षतिको पूर्ण जवाफदेहिता सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नै हुनेछ ।
१४. Software Data लाई संस्थाको केन्द्रीय सूचना प्रणालीमा तत्काल प्रवाह र सूचना विनिमय गर्न व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।
१५. घुम्ती बैंकिंग कारोबार गर्ने सम्बन्धी निर्णय सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संचालक समितिबाट भएको हुनु पर्नेछ ।
१६. माथि उल्लेखित शर्तहरू, अन्य प्रचलित कानून र यस बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही यस बैंकको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र घुम्ती बैंकिंग सेवा प्रदान गर्न सकिने छ ।

८. सीमित बैंकिङ्ग इकाई (Limited Banking Outlets) सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंक र राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका विकास बैंकहरूले सीमित बैंकिङ्ग इकाई (Limited Banking Outlets) को रूपमा कार्यालय (नियमित रूपमा कर्मचारी खटाई वा तोकिएको दिनमा कर्मचारी खटाई सेवा प्रदान गर्ने) स्थापना गरी देहायको नीतिगत व्यवस्था तथा शर्तहरूको अधिनमा रही बैंकिङ्ग सेवाको पहुँच नपुगेका (काठमाण्डौँ उपत्यका, देशका अन्य उप-महानगरपालिका/नगरपालिका बाहेकका) क्षेत्रहरूमा सीमित बैंकिङ्ग इकाई मार्फत बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्न सक्ने छन्।

नीतिगत व्यवस्था तथा शर्तहरू:

- सीमित बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी निर्णय सम्बन्धित संस्थाको संचालक समितिबाट भएको हुनु पर्नेछ।
- सीमित बैंकिङ्ग इकाई मार्फत सेवा प्रदान गर्न चाहने संस्थाले कारोबार रकमको सीमा आफैं निर्धारण गर्न सक्ने छन्।
- सम्बन्धित संस्थाले यो सेवा संचालन गर्दा आइपर्ने सुरक्षा प्रणाली लगायतका सम्पूर्ण जोखिम पहिचान र व्यवस्थापन आफैँले गर्नु पर्नेछ।
- सीमित बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराउने स्थानमा पर्याप्त सुरक्षाको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।
- सीमित बैंकिङ्ग इकाई सेवामा संलग्न हुने नगद, मार्गस्थ नगद (Cash in Transit), सवारी साधन, कर्मचारी तथा अन्य सम्पत्तिको बीमा गरेको हुनु पर्नेछ।
- सीमित बैंकिङ्ग इकाई मार्फत सेवा उपलब्ध गराए बापत विद्यमान प्रचलित सेवा शुल्क बाहेक अन्य कुनैपनि सेवाशुल्क सेवाग्राहीसंग लिन पाइने छैन। कारोबारको विवरण र प्रभाव ग्राहकको खातामा तत्काल भल्कने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।
- सीमित बैंकिङ्ग इकाईको माध्यमबाट नेपाली रुपैयाँमा मात्र निक्षेप तथा भुक्तानी सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ र अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा कारोबार (Cross Border Transaction) गर्न र भुक्तानी सेवामा वैदेशिक मुद्राको प्रयोग गर्न पाइने छैन।
- संस्थाले ग्राहकलाई निक्षेप, भुक्तानी तथा कर्जा सम्बन्धी कारोबार र आन्तरिक रेमिट्यान्स सेवा उपलब्ध गराउने बाहेकका अन्य सेवा सुविधा प्रदान गर्न पाइने छैन।
- संस्थाको Network र Database पूर्ण सुरक्षित हुनु पर्नेछ। प्राविधिक व्यवस्थापनमा कुनै समस्या आई निक्षेप तथा भुक्तानी कारोबार प्रभावित भई Database क्षति भएमा सो क्षतिको पूर्ण जवाफदेहिता सम्बन्धित संस्थाको नै हुनेछ।
- कारोबार सम्पन्न भए पश्चात सम्बन्धित नजिकको शाखा वा Parent शाखा वा केन्द्रीय कार्यालयमा Software Data Transfer अनिवार्य गरी केन्द्रीय सूचना प्रणालीमा तत्काल प्रवाह र सूचना विनिमय गर्ने व्यवस्था एवं उपयुक्त Backup को समेत व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ।
- यस्तो सुविधा तोकिएको स्थानमा कम्तीमा हप्ताको २ दिन उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- संस्थाको आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागले सीमित बैंकिङ्ग कारोबारलाई सुरक्षित बनाउन निश्चित मापदण्ड बनाई आन्तरिक लेखापरीक्षणमा सो सम्बन्धी कारोबारलाई समेत समेट्नु पर्नेछ।
- कारोबार गर्दा ग्राहक पहिचान लगायत सम्पत्ति शुद्धिकरण सम्बन्धी निर्देशनको पूर्ण परिपालना गरेको हुनु पर्नेछ।
- माथि उल्लेखित शर्तहरू, अन्य प्रचलित कानून र यस बैंकको निर्देशनको अधिनमा रही यस बैंकको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र सीमित बैंकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराउन सकिने छ।

९. “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूले विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूले निम्नानुसारका शर्त तथा मापदण्डहरूको अधिनमा रही विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्ने सम्बन्धमा देहायको नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्था कायम गरिएको छ।

शर्त तथा मापदण्डहरू

- शाखा विस्तार गर्नका लागि प्रस्तावित स्थान वित्तीयरूपले सम्भाव्य रहेको स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन (Feasibility Study Report) प्रस्तावित व्यावसायिक योजना, तुलनात्मक लागत-लाभ विश्लेषण (Comparative Cost-benefit Analysis), व्यावसायिक रणनीति तथा संचालन गर्ने कारोबारको किसिम, आन्तरिक नियन्त्रण, जोखिम व्यवस्थापन र Host Country संग नेपालको द्विपक्षीय सम्बन्धको विवरण यस बैंक समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
- “क” वर्गको वाणिज्य बैंकले विदेशमा शाखा खोल्न आवेदन पेश गर्दा न्यूनतम चुक्ता पूँजी (हाल रु. २ अर्ब) पुगेको हुनु पर्नेछ।
- जुन देशमा शाखा कार्यालय स्थापना गरिने हो, सो देश (Host Country) को नियामक निकायले तोकेको पूँजी (Assigned Capital) पूरा गर्नु पर्नेछ र सो पूँजीको व्यवस्थापन गरिने स्रोत समेत खुलेको विवरण आवेदनको साथमा पेश गर्नु पर्नेछ।

- (४) जुन देशमा शाखा कार्यालय स्थापना गरिने हो, उक्त देशबाट लाभांस (Dividend)/मुनाफाको रूपमा विदेशी मुद्रामा नेपाल भित्र्याउन एवम् कथमकदाचित विदेशस्थित शाखा कार्यालय बन्द गर्नु पर्ने अवस्था आएमा तोकिएको पूँजी (Assigned Capital) जुन विदेशी मुद्रामा लगिएको हो, सोही विदेशी मुद्रामा वा परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा अनिवार्य रूपमा स्वदेशमा फिर्ता गर्नु पर्ने हुँदा सो समेतका विषयमा Host Country को ऐन तथा नीतिगत व्यवस्थाले नरोक्ने व्यहोरा प्रमाणित हुने कागजात समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (५) यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्रदान गर्दा तोकिएका शर्तहरू पूरा गर्नुका साथै विदेशमा शाखा खोल्नु अगाडिको त्रैमासिक वित्तीय विवरणमा यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (६) विदेशमा रहेको शाखा कार्यालयमा सूचना आदान प्रदान गर्नको लागि नेटवर्किङ (Networking) गरी वा विद्युतीय माध्यमबाट केन्द्रीय कार्यालयको सूचना प्रणालीमा तत्काल आवद्ध हुन सक्ने व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (७) ठिक अधिल्लो त्रयमासमा निष्क्रिय कर्जा (Non Performing Loan) पाँच प्रतिशतभन्दा कम भएको हुनु पर्नेछ ।
- (८) विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना/संचालन गर्ने सम्बन्धी निर्णय सम्बन्धित बैंकको सञ्चालक समितिबाट गर्नु पर्नेछ । सञ्चालक समितिले निर्णय गरेको मितिले १५ दिन भित्र सोको जानकारी यस बैंकलाई गराउनु पर्ने छ । यस बैंकलाई जानकारी गराएको एक सय बीस दिनभित्रमा स्वीकृति दिइने छ । विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापनाको स्वीकृति प्राप्त गरेको मितिले ६ महिनाभित्रमा शाखा कार्यालय खोली कारोवार सञ्चालन गरिसक्नु पर्नेछ । उक्त तोकिएको अवधिभित्र शाखा कार्यालय संचालन गर्न नसके/नभएमा स्वीकृति स्वतः रद्द हुनेछ र पुनः स्थापना गर्ने स्वीकृतिको लागि नयाँ प्रकृयाबाट निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (९) यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्ने प्रचलित व्यवस्था बमोजिम वित्तीय विवरणहरूमा विदेशमा संचालित शाखा कार्यालयको वित्तीय विवरण एकीकृत (Consolidate) तथा छुट्टै (Separately) समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (१०) विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्ने “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति विना उक्त शाखा कार्यालय बन्द गर्न वा स्थानान्तरण गर्न वा गाभ्न पाउने छैनन् ।
- (११) विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्ने “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विदेशी शाखा कार्यालयको ठेगाना परिवर्तन गर्न वा स्थानान्तरण गर्न चाहेमा यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (१२) विदेशमा शाखा खोल्न चाहने बैंकले सम्बन्धित Host Country ले तोकेका मापदण्ड अनुरूप No Objection Letter प्राप्त भए पश्चात यस बैंकले तोकेको शर्त तथा नीतिगत व्यवस्थाहरूको पालना गरेपछि यस बैंकले No Objection Letter प्रदान गर्नेछ ।
- (१३) विदेशमा शाखा खोल्न चाहने बैंकले सम्बन्धित Host Country को नियामक संस्थाको निर्देशन र यस बैंकले तोके बमोजिमको पूँजीको विवरण र पूँजी पर्याप्तता सदैव पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (१४) विदेशस्थित शाखाको प्रयोजनको लागि तोकिएको पूँजी (Assigned Capital) बाहेकको कुनै पनि रकम वा परिवर्त्य विदेशी मुद्रा विदेश लैजान पाइने छैन ।
- (१५) विदेशस्थित शाखाले गरेको व्यावसायिक काम कारवाहीको सम्पूर्ण दायित्व पूरा गर्न आवश्यक हुने रकम तथा अन्य कुनै पनि दायित्व राष्ट्र बैंकले माग गरेको बखत उपलब्ध गराउने छौं भनी नेपालमा रहेको मुख्य कम्पनी (Parent Company) को सञ्चालक समितिले गरेको लिखित प्रतिबद्धता यस बैंकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (१६) विदेशस्थित शाखाको सम्पूर्ण कारोवारहरूको नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने अधिकार नेपाल राष्ट्र बैंक र Host Country को नियामक र सुपरिवेक्षकमा अन्तर्निहित रहनेछ । प्रचलित व्यवस्था बमोजिम त्यस्ता शाखाहरूको आवधिक रूपमा गैर स्थलगत (Off-site) तथा स्थलगत (On-site) सुपरिवेक्षण कार्य नियमित रूपमा गरिनेछ । सो सुपरिवेक्षणको कार्यको लागि सम्बन्धित बैंकले संस्थागत ढंगले नै सुपरिवेक्षकलाई सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (१७) नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको निर्देशन, परिपत्र, मार्गदर्शन इत्यादि (अन्यथा उल्लेख गरिएको अवस्थामा बाहेक) विदेशस्थित शाखाको हकमा समेत लागू हुनेछ । त्यस्ता शाखाहरूको लागि कुनै विशेष व्यवस्था गर्नु परेमा वा निकाशा दिनु परेमा नेपाल राष्ट्र बैंकले आवश्यकतानुसार गर्न सक्नेछ । नीतिगत निर्देशन तथा कानूनको पालना नगरेमा प्रचलित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसार कारवाही र दण्ड जरिवाना गरिने छ ।
- (१८) विदेशमा शाखा कार्यालय स्थापना गर्ने “क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस प्रयोजनको लागि आवेदन दिँदा तोकिएको ढाँचामा फाराम भरी दर्ता शुल्क बापत रु. दुई लाख (फिर्ता नहुने) को ने.रा.बैं. ना.नो.आ.हिसाबमा जम्मा गरेको भौचरको अर्धकट्टी समेत पेश गरी आवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (१९) विदेशमा शाखा कार्यालय संचालन गर्दा अपनाइने बैंकिंग कार्यविधि, कर्जा निर्देशिका लगायतका कागजात यथासमय यस बैंकमा पेश गर्नु पर्नेछ । Host Country को नियामक वा सुपरिवेक्षकले लगाएको दण्ड,

जरीवाना तथा सुशासन सम्बन्धी कारवाहीको जानकारी १५ दिनभित्र यस बैंकको नियमन विभाग र सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२०) विदेशमा शाखा कार्यालय संचालन गर्दा सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण ऐनको परिपालना पूर्ण रूपले गर्नु/गराउनु पर्नेछ ।

१०. शाखा/कार्यालय सम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेमा हुने कारवाही

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले शाखा/कार्यालय सम्बन्धी यस निर्देशनको पालना नगरी शाखा कार्यालय खोली संचालन गरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम देहायका कारवाही गरिनेछ,

- १) प्रकृया तथा शर्त पूरा नगरी खोलिएका शाखा तत्कालै बन्द गरिने र आगामी २ वर्षसम्म थप शाखा खोल्न नपाइने ।
- २) प्रकृया तथा शर्त पूरा नगरी शाखा कार्यालय संचालन गर्ने निर्णयमा संलग्न संचालकहरुलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन २०५८, को दफा १०० (२) बमोजिमको कारवाही र सजाय हुने ।
- ३) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ र प्रचलित अन्य कानून बमोजिम कुनै पनि कारवाही गर्न सकिने ।

११. खारेजी र बचाउ

(१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को शाखा/कार्यालय सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. १४/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

शाखा/कार्यालय खोल्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृतिको लागि पेश गर्नु पर्ने निवेदनको ढाँचा
श्री नेपाल राष्ट्र बैंक
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
बालुवाटार, काठमाडौं ।

मिति: .....

विषय: शाखा कार्यालय खोल्ने स्वीकृति बारे ।

महाशय,

त्यस बैंकको एकीकृत निर्देशन नं. १४/०७० ले तोकेका शर्तहरूको पूर्ण पालना गरी देहाय बमोजिमको स्थानमा शाखा कार्यालय/एकटेन्सन कार्यालय खोल्ने गरी यस बैंकको संचालक समितिको निर्णय नं. .... मिति ..... बाट निर्णय भएको हुँदा त्यहाको स्वीकृतिको लागि अनुरोध गर्दछौं ।

१. बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम, ठेगाना :
२. प्रस्तावित शाखा स्थापना गरिने स्थान, जिल्लाको नाम, ठेगाना :
३. संस्थाको विवरण
  - (क) नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त मिति :
  - (ख) वित्तीय कारोवार सञ्चालन गरेको मिति :
  - (ग) संस्थाको ठिक अधिल्लो त्रयमासको चुक्ता पूँजी :
  - (घ) संस्थाको कूल कर्जा रकम :
  - (ङ) पछिल्लो आ.व. को अन्तिम लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित कूल निष्क्रिय कर्जा रकम र प्रतिशत :
  - (च) हालसम्म संचालनमा रहेका शाखा संख्या :
  - (छ) नयाँ शाखा कार्यालय खोलेपछि हुने शाखा संख्या :
  - (ज) २०६४ चैत्र मसान्तपछि खोलिएका शाखाको विवरण (क्रमानुसार)
    - अ) काठमाडौं उपत्यका बाहिरको विवरण :
    - आ) काठमाडौं उपत्यकाभित्रको विवरण :
    - इ) तोकिएका १७ जिल्लाहरूमध्येको विवरण :
    - ई) ग वर्गको हकमा काठमाण्डौ उपत्यका बाहेकका २ वटाभन्दा कम बैंकिंग इकाई भएको स्थानमा खोलेका शाखाको विवरण :
४. प्रस्तावित शाखाको लागि तोकिएको र थप गरी हुने कुल चुक्ता पूँजीको विवरण ('ग' वर्गको लागि) :
५. प्रस्तावित शाखाको लागि काठमाडौं उपत्यका बाहिर खोलिएका शाखाको विवरण :
  - क) तोकिएका १७ जिल्लाहरूभित्र :
  - ख) तोकिएका १७ जिल्लाहरू बाहेक अन्यत्र :
६. शाखा कार्यालय/केन्द्रीय कार्यालयसँग सूचना आदान प्रदानको लागि व्यवस्था गरिएको सूचना प्रविधि (Networking) को विवरण:
७. सर्वसाधारण शेयर जारी गरेको मिति :
८. त्रैमासिक पूँजीकोषको प्रतिशत :

त्रयमास	प्राथमिक पूँजी प्रतिशत	पूँजीकोष प्रतिशत
२०६.. आषाढ		
२०६.. आश्विन		
२०६.. पौष		
२०६.. चैत्र		

९. पूँजी योजना बमोजिम/नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन बमोजिम पछिल्लो आ.व. को अन्त्यमा,
  - (क) पूरा हुनु पर्ने चुक्ता पूँजी :
  - (ख) हाल कायम रहेको चुक्ता पूँजी :
१०. संस्थाको कार्यक्षेत्रको विवरण :
११. शाखा कार्यालय खोल्ने निर्णयमा संलग्न रहेका पदाधिकारीहरूको विवरण,
  - (क) संचालक समितिका पदाधिकारीहरू :
  - (ख) प्रमुख कार्यकारी अधिकृत/कम्पनी सचिव :

नोट: सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनमा निर्देशनमा उल्लेखित विषयहरू अनिवार्यरूपमा उल्लेख गर्नु पर्ने ।

साथै, यस बैंकले शाखा कार्यालय संचालन गर्ने मितिमा समेत माथि उल्लिखित सम्पूर्ण शर्त तथा व्यवस्थाहरू पालना गर्नेछौं । माथि उल्लिखित विवरणहरू ठिक साँचो हो, कुनै विवरणमा फरक परेमा प्रचलित कानून तथा त्यस बैंकको एकीकृत निर्देशन नं. १४/०७० मा तोकिए बमोजिमको सजाय/कारवाही भएमा मञ्जुरी भएको व्यहोरा अवगत गराउँदछौं ।

शून्य ब्याजदरमा कर्जा प्रवाह सम्बन्धी प्रक्यागत व्यवस्था, २०६७

शून्य ब्याज दरमा प्रदान गरिने कर्जा सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १७ जिल्लाका सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रु.५० लाख र सदरमुकाम बाहिर खोलेमा रु.१ करोड कर्जा दिने सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको प्रक्यागत व्यवस्था तर्जुमा गरिएको छ ।

१. निवेदनसाथ हुनुपर्ने कागजात र योग्यता

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १७ जिल्लाका सदरमुकाम तथा सदरमुकामभन्दा बाहिर स्थापना हुने शाखाहरूको लागि मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यो सुविधा माग गर्न सक्नेछन् ।
- (ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संचालक समितिले कर्जा लिनेसम्बन्धमा गरेको निर्णयको प्रमाणित प्रतिलिपि पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सम्बन्धित शाखाको पछिल्लो वित्तीय स्थितिको विवरण पेश गर्नु पर्नेछ ।

२. यस्तो कर्जाको सुरक्षण निम्नलिखित कुनै पनि वा सबै जायजथा तथा सुरक्षणपत्रहरू रहने छन् ।

- (क) नेपाल सरकारबाट जारी भएका ऋणपत्रहरू ।
- (ख) सो संस्थाको यस बैंकको थापाथलीस्थित बैंकिङ्ग कार्यालय वा अन्य कार्यालयहरूमा प्रयोजन खुलाई वा नखुलाई खोलिएको बैंक खातामा रहेको मौज्दात रकम ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा लिंदा तयार गरिएको कर्जा तमसुक (अनुसूची १४.३)।

३. कर्जाको भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) यस्तो कर्जाको साँवाको भुक्तानी सो कर्जा प्रवाह भएको मितिले ६ महिनाभित्र अनिवार्यरूपमा गर्नुपर्नेछ ।
- (ख) कर्जा सुविधा भुक्तानी अवधि अघि नै पूर्व-भुक्तानी (Pre-payment) समेत गर्न सकिने छ ।
- (ग) यो कर्जा उपभोग गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले साँवा भुक्तानी म्याद समाप्त भएको दिन सो रकम भुक्तानी नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंकस्थित सम्बन्धित संस्थाको जुनसुकै खाता खर्च लेखी कर्जा असुलउपर गरिलिन र सो को खर्च (Debit) गर्ने अख्तियारी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई हुनेछ । यसमा पछि कुनै उजुरी वा दावी लाग्ने छैन ।
- (घ) निर्धारित समयभित्र कर्जा भुक्तानी नगरेमा भुक्तानी हुन बाँकी रकममा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सो अवधिमा प्रकाशित गरेको कर्जा तथा सापटको अधिकतम ब्याजदर नै पेनाल ब्याजदर हुनेछ ।

४. विविध व्यवस्था

नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रदान गरेको शून्य ब्याजदरको कर्जा सुविधाको सम्बन्धमा समय समयमा अन्य विवरण मागेको खण्डमा तोकिएको म्यादभित्र ऋणी बैंकले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(शून्य ब्याजदरको कर्जा तमसुकको नमूना)

लिखितम धनीका नाम का.जि. का.म.न.पा. वडा नं. ११ थापाथलीस्थित नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंकिङ्ग कार्यालय आगे सो रकम ऋण लिने ऋणीको नाम .....केन्द्रीय कार्यालय रहेको..... लिमिटेडले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट शून्य ब्याजदरमा कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ४९ ले गरेको व्यवस्था अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकसँग आजका मितिमा रु. ....(अक्षरेपी) ..... मात्र) कर्जा लिएको ठिक साँचो हो । उक्त कर्जा लिएको रकमवापत ऋणीले आफ्नो निम्न बमोजिमको बैंकले कर्जाको लागि यस बैंकलाई लेखिदिएको तमसुकलाई कर्जा सुविधाको लागि धितो सुरक्षणको रूपमा राखिदिएका छौं । तपसिल बमोजिमको धितो विवरण तथा शर्तहरू र यस सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी विद्यमान नीतिगत व्यवस्था तथा नेपाल राष्ट्र बैंकले समय समयमा तोकेको शर्त/मापदण्ड पालना गर्नेछौं । शर्तहरू पालना नगरेमा उक्त धितो तथा ऋणी बैंकको अन्य चल-अचल सम्पत्ति समेतबाट उक्त रकम असुल गरी लिनु भनी बैंकको सञ्चालक समितिको निर्णय/सहमति समेत रहेकोले नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंकिङ्ग कार्यालय, थापाथली, काठमाडौंमा बसी यो तमसुक लेखी धनी नेपाल राष्ट्र बैंकमा चढायौं ।

तपसिल

शर्तहरू:

१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका १७ जिल्लामा स्थापना हुने शाखाहरूको लागि मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यो सुविधा उपयोग गरी संचालन खर्च प्रयोजनका लागि खर्च गर्न पाइने छ ।
२. शून्य ब्याजदरको कर्जा सुविधा अन्तर्गतको कर्जाको साँवा भुक्तानी कर्जा प्राप्त भएको मितिले ६ महिनाभित्र अनिवार्यरूपमा गर्नुपर्नेछ । कर्जा सुविधा भुक्तानी अवधि अघि नै पूर्व-भुक्तानी (Pre-payment) समेत गर्न सकिने छ । यो कर्जा उपभोग गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले साँवा भुक्तानी म्याद समाप्त भएको दिन सो रकम भुक्तानी नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंकस्थित सम्बन्धित संस्थाको जुनसुकै खाता खर्च लेखी कर्जा असुलउपर गरिलिन र सो को खर्च (Debit) गर्ने अख्तियारी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई दिइएको छ । यसमा पछि कुनै उजुरी वा दावी गरिने छैन ।
३. निर्धारित समयभित्र कर्जा भुक्तान नगरेमा भुक्तान हुन बाँकी रकममा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सो अवधिमा प्रकाशित गरेको कर्जा तथा सापटको अधिकतम ब्याजदर नै पेनाल ब्याजदर हुनेछ । नेपाल राष्ट्र बैंकले ऋणी बैंक वा वित्तीय संस्थाको कुनै पनि खाता खर्च (Debit) गरी रकम असुलउपर गर्न सक्नेछ ।
४. शून्य ब्याजदरको यो कर्जाको सुरक्षणवापत नेपाल सरकारबाट जारी भएका ऋणपत्रहरू, र/वा सो संस्थाको यस बैंकको थापाथलीस्थित बैंकिङ्ग कार्यालय वा अन्य कार्यालयहरूमा प्रयोजन खुलाई वा नखुलाई खोलिएको बैंक खातामा रहेको मौज्जात रकम तथा इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा लिँदा तयार गरिएको कर्जा तमसुक ।
५. नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रदान गरेको शून्य ब्याजदरको कर्जा सुविधाको सम्बन्धमा समय समयमा अन्य विवरण मागेको खण्डमा तोकिएको म्यादभित्र ऋणी बैंकले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
६. ऋण प्रयोग सम्बन्धमा यसैसाथ संलग्न नीतिगत शर्त तथा मापदण्डहरू पालना गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको छ । सो बमोजिम नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन र अन्य प्रचलित कानून अनुसार सजाय भएमा मञ्जुरी छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट

दस्तखत :

नाम :

पद :

छाप :

विभाग/कार्यालय :

बैंक/वित्तीय संस्थाको तर्फबाट प्रमुख कार्यकारी अधिकृत

दस्तखत :

नाम :

पद :

छाप :

विभाग/कार्यालय :

इति सम्बत् २०.... साल ..... महिना ..... गते रोज ..... शुभम्-----

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १५/०७०

विषय : ब्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा प्रदान गर्ने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. ब्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त “क” “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर, त्यस्तो ब्याजदरको प्रकार तथा कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्न सक्ने छन् ।
- (ख) “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको हकमा देहाय बमोजिम विशेष व्यवस्था कायम गरिएको छः
“क” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा तथा सापटको ब्याजदर निर्धारण गर्दा “आधार दर” (Base Rate) सँग आवद्ध गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ । आधार दर सम्बन्धमा देहायका थप व्यवस्थाहरु कायम गरिएको छ ।
  - (अ) आधार दर गणना गर्ने प्रयोजनका लागि अनुसूची १५.१ बमोजिमको “आधार दर निर्धारण सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९” जारी गरिएको छ ।
  - (आ) आधार दरको गणना कम्तिमा पनि प्रत्येक महिनामा गरी सोको विवरण आफ्नो वेबसाइटमा राख्नु पर्ने छ । प्रत्येक त्रयमासको वित्तीय विवरण र ब्याजदर सम्बन्धी विवरण प्रकाशन गर्दा अनिवार्य रुपमा आधार दर समेत प्रकाशन गर्नुपर्ने छ ।
  - (इ) यस व्यवस्था बमोजिम प्रकाशन गरिएको आधार दर गणना सम्बन्धी विवरण निर्देशन फा.नं. १५.१ बमोजिमको ढाँचामा भरी सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग र अनुसन्धान विभागमा पेश गर्नुपर्ने छ ।
  - (ई) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रवाह गरेको कर्जा नवीकरण, पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्दा समेत आधार दरलाई आधार मानी ब्याजदर निर्धारण गर्नुपर्ने छ ।
  - (उ) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा तथा सापटको ब्याजदर यो व्यवस्थाको अधिनमा रही निर्धारण गर्नुपर्ने छ ।

२. समदरमा ब्याजदर तोक्न बन्देज

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा तथा सापटमा समदर (Flat rate) मा ब्याजदर तोक्न पाइने छैन ।

३. ब्याजदर निर्णय गराएर लागू गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर, ब्याज गणना विधि, हर्जाना लगाउने विधि, सेवा शुल्क र कमिशन दर इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निर्णय गराई लागू गर्नु पर्नेछ । इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा प्रदान गर्ने प्रकाशित ब्याजदरमा शून्य दशमलव पाँच प्रतिशत बिन्दुसम्म बढाउन सक्नेछन् भने कर्जाको ब्याजदरको हकमा प्रकाशित ब्याजदरभन्दा बढी दर कायम गर्न पाइने छैन ।

तर, (क) अक्षयकोष वा ५ वर्ष भन्दाबढी भुक्तानी अवधि भएको निक्षेपमा बैंक तथा वित्तीय संस्था र ग्राहकबीचको आपसी सहमतिको आधारमा ब्याजदर कायम गर्न सकिने छ ।

(ख) बोलकबोल (Bidding) को आधारमा संकलन हुने संस्थागत निक्षेपको हकमा प्रकाशित ब्याजदरको व्यवस्था लागू हुने छैन ।

४. ब्याजदर सम्बन्धी विवरण पठाउनु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले हरेक त्रयमास समाप्त भएको मितिले सात दिनभित्र निक्षेप तथा कर्जाको ब्याज दर यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा अनिवार्यरुपमा पठाउनु पर्नेछ । साथै, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले बुँदा नं ३ मा उल्लिखित ब्याजदर सम्बन्धी सम्पूर्ण व्यवस्था एवं विधिहरु शुरुमा लागू गर्दा र त्यसपछि प्रत्येक पटक संशोधन गर्दा सोको पूर्ण विवरण सात दिनभित्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

५. ब्याजदर सार्वजनिक गर्नु पर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले निक्षेपमा दिने र कर्जा तथा सापटमा लिने ब्याजदर संशोधन गर्दा तथा बुँदा नं ४ बमोजिमको विवरण त्रैमासिक रुपमा राष्ट्रिय स्तरका संस्थाहरुले राष्ट्रिय दैनिक पत्रिका मार्फत् र क्षेत्रीय स्तरका संस्थाले क्षेत्रीय/जिल्ला स्तरका पत्रिका मार्फत् सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ । साथै, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले चल्ती तथा

वचत खातामा कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम मौज्दातको रकम थपघट गरेको अवस्थामा समेत पत्रिका मार्फत सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

६. **विपन्न वर्ग कर्जाको ब्याज दरमा सहूलियत दिने**

यस बैंकबाट जारी इ.प्रा निर्देशन नं १७ (विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था) बमोजिम दलित, मुक्त कर्मैया, वादी, हलिया, द्वन्द्व पिडित, एकल महिला, अपाङ्ग तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने विपन्न वर्ग कर्जामा लिने ब्याज दरमा एक प्रतिशत बिन्दुले सहूलियत दिने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

७. **ब्याज आम्दानी जनाउने व्यवस्था**

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रदान गरेको कर्जा सापटमा प्राप्त हुनुपर्ने ब्याजलाई नगद प्राप्तिको आधारमा मात्र आम्दानी जनाउनु पर्नेछ । पाकेको तर नगदमा असुल हुन नसकेको ब्याजलाई जुन वर्षमा असुल भएको हो सोही वर्षमा मात्र आम्दानी बाँधी सो को हिसाव मिलान गर्नु पर्नेछ । सम्बन्धित अवधिभरमा पाकेको ब्याजलाई “पाउनु पर्ने ब्याज हिसाव” मा खर्च लेखी “ब्याज मुलतवी हिसाव” मा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

८. **ब्याज प्रदान गर्ने सम्बन्धमा**

बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाहित कर्जा/सापटमा त्रैमासिक रुपमा ब्याज असुल गर्ने गरेको अवस्थामा निक्षेपकर्ताको वचतखातामा पनि कम्तीमा ३/३ महिनामा ब्याज प्रदान गर्ने गरी जम्मा गराई दिनु पर्नेछ ।

निक्षेपकर्तालाई दिने ब्याज सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निक्षेप दायित्वमा ब्याज प्रदान गर्ने नीति बमोजिम साप्ताहिक, मासिक, त्रैमासिक वा अन्य जुन अवधिको आधारमा ब्याज गणना गर्ने हो सो अवधिको कम्तीमा औसत मौज्दात (Average Deposit Balance) मा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

टिप्पणी:- औसत निक्षेप मौज्दात भन्नाले दैनिक कारोवार समाप्ति पश्चात कायम हुन आएको दैनिक अन्तिम मौज्दात (Closing Balance) को औसत भन्ने सम्झनु पर्छ । (उदाहरणको लागि इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा तथा सापटको बक्यौता रकममा ब्याज गणना गर्ने विधि जसरी अवलम्बन गरेका छन् सोही विधि बमोजिमको ब्याज गणना गर्नु/गराउनु पर्नेछ ।)

९. **ब्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था पालना नगरेमा हुने कारवाही**

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले ब्याजदरसम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही गर्न सकिने छ ।

१०. **खारेजी र बचाउ**

(१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को ब्याजदर सम्बन्धी इ.प्रा निर्देशन नं. १५/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू ।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

आधार दर निर्धारण सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९

१. आधार दरको अवधारणा

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम मूल्य तथा वाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्ने जिम्मेवारी नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको छ। विश्वव्यापी तथा क्षेत्रीयस्तरमा बेलाबेलामा देखिएका वित्तीय संकट तथा तिनीहरूबाट अर्थतन्त्रमा परेको क्षतिलाई मध्यनजर गरी वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वलाई पनि केन्द्रिय बैंकहरूले एक प्रमुख उद्देश्यको रूपमा अङ्गीकार गर्न लागेको सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकले पनि वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वलाई एक प्रमुख उद्देश्यको रूपमा अगाडि बढाएको छ। ब्याजदरमा हुने उतारचढावले लागत तथा प्रतिफलको माध्यमबाट वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वमा प्रत्यक्ष प्रभाव पर्ने हुन्छ। कर्जा लगानीको ब्याजदर निर्धारण प्रकृया पारदर्शी भएमा यसबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कार्यकुशलता र प्रतिस्पर्धी क्षमतामा सकारात्मक प्रभाव पर्नुका साथै मौद्रिक प्रसारण संयन्त्र सुदृढ भई मौद्रिक नीतिको प्रभावकारितामा पनि सुधार हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ। तसर्थ, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जाको ब्याजदर निर्धारण प्रतिस्पर्धी र पारदर्शी गर्न अभिप्रेरित गर्ने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीतिमा आधार दर लागू गर्ने उल्लेख गरिएको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना ग्राहकहरूलाई कर्जा प्रवाह गर्दा कर्जाको ब्याजदर निर्धारण गर्नु पर्दछ। यस्तो ब्याजदर स्थिर वा परिवर्तनशील दुबै हुन सक्छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह गरिने कर्जाको ब्याजदर निर्धारणमा विभिन्न तत्वहरू समावेश भएका हुन्छन्। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट कर्जा उपभोग गर्ने ऋणीहरूमा समान रूपले लागू हुने तथा स्पष्टसँग पहिचान गर्न सकिने कर्जाको ब्याजदर निर्धारणका तत्वहरू समावेश गरिएको दर नै आधार ब्याजदर हो। तसर्थ, आधार दर कर्जा प्रवाहको वास्तविक ब्याजदर नभई ब्याजदर निर्धारण गर्ने आधार दर मात्र हो।

आधार दरका तत्वहरूमा निक्षेप लागत वा कोष लागत सबैभन्दा महत्वपूर्ण हुन्छ। यसबाहेक संस्था संचालनको लागि गर्नुपर्ने संचालन खर्च वापतको लागत, शून्य प्रतिफलमा अनिवार्य नगद अनुपात कायम गर्दा परेको लागत, निक्षेप लागत भन्दा कम प्रतिफल प्राप्तहुने गरी वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्दाको लागत र संस्थाका लगानीकर्ताहरूको पूँजीगत लगानीको लागि प्रदान गर्नुपर्ने सामान्य प्रतिफल कर्जाको आधार दरका प्रमुख तत्वहरू हुन्। आधार ब्याजदरमा कर्जामा निहित जोखिम प्रिमियम समावेश नगरिने हुनाले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सो दर भन्दा कम ब्याजदरमा कर्जा प्रवाह गर्दा संस्था स्वयम्को दीर्घकालीन अस्तित्व (Sustainability) का साथै समग्र वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वमा समेत प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्ने भएकोले आधार दर भन्दा कम ब्याजदरमा कर्जा प्रवाह गर्नु सामान्यतया उपयुक्त मानिदैन। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जाको ब्याजदर निर्धारण गर्दा आधार दरलाई सन्दर्भदर (Reference Rate)को रूपमा लिई ग्राहक/क्षेत्र विशेष जोखिम तथा कर्जाको अवधि विशेष प्रिमियम समावेश गरी त्यस्तो ब्याजदर निर्धारण गर्ने गरिन्छ। ब्याजदर उतारचढाव भएको विशेष परिस्थितिमा आधार दरको गणना नियमित रूपमा गर्न सकेमा यसबाट मुद्रा बजारको वस्तुस्थिति अनुसार ब्याजदर निर्धारण गर्न समेत सहज हुन जाने देखिन्छ।

२. आधार दर गणना विधि:

आधार दर गणना गर्दा निम्नानुसारको विधि अपनाउनु पर्नेछ:

$$\text{आधार दर} = \text{कोष लागत प्रतिशत} + \text{अनिवार्य मौज्जात लागत प्रतिशत} + \text{वैधानिक तरलता लागत प्रतिशत} + \text{संचालन लागत प्रतिशत} + \text{सम्पत्तिमा प्रतिफल प्रतिशत}$$

२.१ कोषको लागत (Cost of Fund)

कोषको लागत देहाय बमोजिम गणना गर्नु पर्नेछ:

$$\text{कोष लागत प्रतिशत} = \text{स्वदेशी निक्षेप र ऋण तथा सापटीको भारित औसत ब्याजदर}$$

२.२ अनिवार्य मौज्जात लागत

अनिवार्य मौज्जात लागत गणना देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:

$$\text{अनिवार्य मौज्जातको औसत रकम} \times \text{कोष लागत प्रतिशत}$$

$$\text{अनिवार्य मौज्जात लागत प्रतिशत} = \frac{\text{अनिवार्य मौज्जातको औसत रकम} \times \text{कोष लागत प्रतिशत}}{\text{लगानी योग्य कोषको औसत रकम}}$$

$$\text{लगानी योग्य कोषको औसत रकम}$$

$$\text{लगानी योग्य कोषको औसत रकम} = \text{स्वदेशी निक्षेपको औसत रकम} + \text{स्वदेशी ऋण तथा सापटी (Borrowing) को औसत रकम} - \text{वैधानिक तरलताको औसत रकम}$$

२.३ वैधानिक तरलता लागत

वैधानिक तरलता लागत गणना देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछः

खुद वैधानिक तरलता रकम X (कोष लागत प्रतिशत - सरकारी सुरक्षणपत्रको भारित औसत व्याजदर)

$$\text{वैधानिक तरलता लागत प्रतिशत} = \frac{\text{खुद वैधानिक तरलता रकम}}{\text{लगानी योग्य कोषको औसत रकम}}$$

$$\text{खुद वैधानिक तरलता रकम} = \text{वैधानिक तरलताको औसत रकम} - \text{अनिवार्य मौज्जातको औसत रकम}$$

२.४ संचालन लागत

संचालन लागत गणना गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछः

कुल संचालन खर्च * X ८५**

$$\text{संचालन लागत प्रतिशत} = \frac{\text{कुल संचालन खर्च * } X \text{ ८५**}}{\text{लगानी योग्य कोषको औसत रकम}}$$

२.५ सम्पत्तिमा प्रतिफल

सम्पत्तिमा प्रतिफल वापत ०.७५ प्रतिशत विन्दु तोकिएको छ ।

३. आधार दर गणना सम्बन्धमा थप व्यवस्था:

- ३.१ आधार दर गणना गर्दा पछिल्लो अवधिको वित्तीय विवरण तथा तथ्याङ्कलाई आधार लिई गणना गर्नुपर्ने छ । मासिक तथ्यांक उपलब्ध नहुने वार्षिक प्रकृतिका खर्चलाई समानुपातिक रूपमा रुपान्तरण गरी गणना गर्नु पर्ने छ ।
- ३.२ वैधानिक तरलताको औसत रकम र अनिवार्य मौज्जातको औसत रकम गणना गर्दा यस बैकबाट जारी निर्देशन बमोजिम कायम गर्नुपर्ने न्यूनतम रकमलाई लिनु पर्नेछ ।
- ३.३ कुल संचालन खर्चमा यस बैकले तोकेको वित्तीय विवरणको नाफा नोक्सान खाता बमोजिमको कर्मचारी खर्च र अन्य संचालन खर्चलाई लिनु पर्नेछ ।

नोटः

* पछिल्लो अवधिको आधारमा वार्षिकीकरण गरिएको ।

** संचालन खर्च अन्तर्गत १५ प्रतिशत रकम गैह्रकोष संचालन खर्च अनुमान गरिएको र सोको पूर्ति गैह्रकोष आम्दानीबाट नै हुन सक्ने ।

..... बैंक लि.

आधार ब्याजदर सम्बन्धी विवरण (मासिक)
(आ. व. २० , ...महिनाको विवरण)

(१) आधार ब्याजदर

क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	कैफियत
(क)	कोष लागत		
(ख)	अनिवार्य मौज्दात लागत		
(ग)	वैधानिक तरलता लागत		
(घ)	संचालन लागत		
(ङ)	सम्पत्तिमा प्रतिफल	०.७५	
(छ)	आधार ब्याजदर		(क देखि ड सम्मको योग)

(२) आधार ब्याजदर सम्बन्धी थप विवरण

गते	(क) स्वदेशी निक्षेप	(ख) स्वदेशी ऋण तथा सापट	(ग) न्यूनतम कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य मौज्दात	(घ) सरकारी सुरक्षणपत्रमा गरेको लगानी	(ङ) कुल सम्पत्ति
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
१३					
१४					
१५					
१६					
१७					
१८					
१९					
२०					
२१					
२२					
२३					
२४					
२५					
२६					
२७					
२८					
२९					
३०					
३१					
३२					
कुल					
औसत					
थप विवरणहरू					
(च)	न्यूनतम कायम गर्नुपर्ने औसत वैधानिक तरलता रकम				

(छ)	लगानी योग्य कोषको औसत रकम ((क) + (ख) - (च))	
(ज)	खुद वैधानिक तरलता रकमको औसत ((च) - (ग))	
(झ)	कुल व्याज खर्च ((अ) + (आ))	
	(अ) स्वदेशी निक्षेपमा भएको व्याज खर्च	
	(आ) स्वदेशी ऋण तथा सापटमा भएको व्याज खर्च	
(ञ)	सरकारी सुरक्षणपत्रमा गरेको लगानीमा प्राप्त कुल व्याज रकम	
(ट)	नाफा नोक्सान हिसाब बमोजिमको कुल संचालन खर्च ((अ) + (आ))	
	(अ) कर्मचारी खर्च	
	(आ) अन्य संचालन खर्च	
(ठ)	आधार व्याजदर गणना प्रयोजनको लागि कुल संचालन खर्च ((अ) + (आ))	
	(अ) कर्मचारी खर्च	
	(आ) अन्य संचालन खर्च	
(ड)	नाफा नोक्सान हिसाब बमोजिम पछिल्लो महिनाको खुद नाफा/(नोक्सान)	
(ढ)	सम्पत्तिमा प्रतिफल प्रतिशत ((ड)*१२*१००/(ड))	

नोट:

- (१) यस प्रयोजनको लागि पछिल्लो महिनाको मात्र आम्दानी र खर्चको (खर्चको हकमा वार्षिकीकरण वा अनुमान गर्नु पर्ने भए सोही बमोजिमको पछिल्लो महिनाको खर्च) रकमलाई यसै फारमको बुँदा नं. (२) अन्तर्गतको थप विवरणमा उल्लेख गरी सोही बमोजिम आधार व्याजदर गणना गर्नुपर्ने छ ।

मिति

दस्तखत

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १६/०७०

विषय : वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले संकलन गर्ने वित्तीय स्रोत सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. वित्तीय स्रोत संकलन सीमा

- (१) “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी कुनै सीमा लाग्ने छैन । तर, सापटीको हकमा आफ्नो कुल निक्षेप दायित्वको बढीमा एक तिहाइसम्म परिचालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) “ख” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा विस गुणासम्म वित्तीय स्रोत (ब्याज वा विना ब्याजमा स्वीकार गरिने कुनै पनि प्रकारको निक्षेप, सापटी र विभिन्न किसिमका ऋण उपकरणहरु) संकलन गर्न सक्नेछ । तर, सापटीको हकमा आफ्नो कुल निक्षेप दायित्वको बढीमा एक तिहाइसम्म परिचालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा पन्ध्र गुणासम्म वित्तीय स्रोत (ब्याज वा विना ब्याजमा स्वीकार गरिने कुनै पनि प्रकारको निक्षेप, सापटी र विभिन्न किसिमका ऋण उपकरणहरु) संकलन गर्न सक्नेछ । तर, सापटीको हकमा आफ्नो कुल निक्षेप दायित्वको बढीमा एक तिहाइसम्म परिचालन गर्न सक्नेछ ।
- (४) वित्तीय स्रोत संकलन सीमा अनुगमन गर्ने प्रयोजनका लागि ठिक अधिल्लो त्रयमासमा कायम रहेको प्राथमिक पूँजीलाई आधार मानिनेछ ।

२. संस्थागत निक्षेप संकलन सीमा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कुनै एउटा फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्थाबाट आफ्नो कुल निक्षेपको बढीमा बीस प्रतिशतसम्मको सीमामा नबढ्ने गरी संस्थागत निक्षेप परिचालन गर्न पाउने छ ।

३. निक्षेप संकलन तथा भुक्तानी सम्बन्धी नियम तथा प्रकृया बनाई लागू गर्नु पर्ने

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्वीकार गर्ने निक्षेपको अवधि, प्रकार आदि सम्पूर्ण नियम तथा कार्यविधिका बारेमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्था आफैले नियम बनाई लागू गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो नियम तथा कार्यविधि यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले दश वर्षदेखि चल्ती नभएका तथा हक दावी नपरेका निक्षेप खाताहरुको विवरण प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो महिनाभित्र यस बैंकमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (३) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले लाभांश घोषणा गरेको मितिले पाँच वर्षसम्म पनि सम्बन्धित शेयरधनी वा निजको हकवाला सो लाभांश लिन नआएमा प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र शेयरधनीको नाम नामेसी सहितको विवरण राष्ट्रियस्तरको पत्रपत्रिकामा कम्तीमा एकपटक प्रकाशन गर्नु पर्ने छ । यस्तो सूचना प्रकाशनपछि पनि लाभांशको भुक्तानी लिन नआएमा सम्बन्धित संस्थामा “दावी नभएको लाभांश खाता” खोली रकमान्तर गर्नु पर्ने छ । यसरी रकमान्तर भएको लाभांश रकमको विवरण अभिलेख गरी प्रकाशन गर्दा एकमुष्ट रूपमा प्रकाशन गर्न सकिनेछ । साथै प्रकाशित विवरणको एक प्रति यस बैंकमा पेश गर्नु पर्ने छ ।
- (४) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले उपबुँदा (१) वा (२) बमोजिम चल्ती नभएका वा दावी नपरेका निक्षेपहरुको विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र राष्ट्रियस्तरको पत्रपत्रिकामा कम्तीमा एकपटक निक्षेपकर्ताको नाम नामेसी सहित प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्राकृतिक व्यक्ति वा नाफा कमाउने उद्देश्य नराखी स्थापना भएका संघ/संस्थाहरु (हुलाक बचत बैंक समेत) को हकमा मात्र बचत खाता खोल्न सक्नेछ । प्राकृतिक व्यक्ति/नाफा कमाउने उद्देश्य नराखी स्थापित संस्थाहरु बाहेक अन्य संस्था/निकायबाट बचत खाता खोलेको अवस्थामा अविलम्ब बन्द गर्नु पर्नेछ । साथै, स्वीकार्य बैकिङ्ग मान्यता अनुरूप सम्बन्धित संस्थाले चेकबुक जारी गर्ने खाता तथा जारी नगर्ने खाता छुट्टयाई सोही आधारमा चेकबुक जारी गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । तर, उक्त व्यवस्थाले प्राकृतिक व्यक्ति बाहेकका अन्य संघ, संस्था, कम्पनी लगायतका अप्राकृतिक व्यक्तिले ब्याज आर्जन हुने गरी बचत खाता बाहेकका अन्य खाता खोल्न बाधा पुऱ्याउने छैन ।

४ सापटी लिन सक्ने

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले बुँदा नं. १ मा उल्लिखित सीमाभित्र रही इजाजतपत्रप्राप्त संस्था, व्यक्ति, फर्म, कम्पनी तथा संगठित संस्थासंग सापटी लिन सक्ने छ ।
- (२) उपबुँदा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विदेशी सरकार वा अन्तरराष्ट्रिय संघ/संस्थाबाट कुनै आर्थिक सहायता वा ऋण लिनुपरेमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकको स्वीकृति लिनु पर्नेछ । विदेशी मुद्रामा आर्थिक दायित्व नपर्ने गरी विदेशी संस्था वा निजको नेपाल राज्यमा स्थापित संस्था वा परियोजनाबाट यस बैंकबाट पूर्व स्वीकृति लिई इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले स्वदेशी मुद्रामा ऋण तथा अनुदान लिन सक्नेछन् ।

५. डिबेञ्चर तथा अन्य ऋण उपकरणहरू जारी गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

देहायमा उल्लिखित शर्तहरू पूरा गरेको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले बुँदा नं. १ को अधिनमा रही बढीमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको पचास प्रतिशतसम्मको डिबेञ्चर/अन्य ऋण उपकरण जारी गर्न स्वीकृतिको लागि यस बैंकमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो निवेदन माथि आवश्यक छानवीन गरी उपयुक्त ठानेमा यस बैंकले डिबेञ्चर तथा अन्य ऋण उपकरण जारी गर्ने स्वीकृति दिन सक्नेछ :-

- (१) वित्तीय कारोबार प्रारम्भ गरेको पाँच वर्ष पूरा भएको,
  - (२) सर्वसाधारणमा विक्री वितरण गर्नु पर्ने शेयर विक्री वितरण गरी धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत भइसकेको,
  - (३) संचित नोक्सानी बाँकी नरहेको ।
- तर, डिबेञ्चर तथा अन्य ऋण उपकरण जारी गर्न स्वीकृति लिने इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले Discount Factor अन्तर्गत राख्नु पर्ने Capital Redemption Reserve अनिवार्य रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

६. निक्षेप कारोबार सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अन्य प्रचलित कानून बमोजिम निक्षेप परिचालन तथा कर्जाको कारोबार गरिरहेका वित्तीय संस्थाहरूमा निक्षेप राख्न तथा कर्जाको कारोबार गर्न पाइने छैन ।

७. इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाले एक अर्कामा निक्षेप खाता खोल्ने सम्बन्धमा

- (क) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्था वा कुनै पनि प्रकारको निक्षेप सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थामा ब्याज प्राप्त हुने गरी कुनै पनि प्रकारको स्वदेशी निक्षेप खाता खोल्न पाइने छैन ।
- (ख) तर, यो व्यवस्थाले देहाय बमोजिमका रकमहरू ब्याज आर्जन हुने गरी राख्न रोक लगाएको मानिने छैन ।
  - कर्मचारी अवकाश कोष वापतको रकम,
  - शुरु सार्वजनिक निष्कासन, पुनः सार्वजनिक निष्कासन र हकप्रद शेयर निष्कासनबाट संकलन भएको रकम जम्मा गरी ब्याज आर्जन हुने अस्थायी प्रकृतिका निक्षेप खाता,
  - विदेशी मुद्राको खाता,
- (ग) उपर्युक्त बुँदा नं. (ख) बाहेकका ब्याज आर्जन हुने गरी यस पूर्व खोलिएका मुद्दती निक्षेप खाताहरूका हकमा सो को भुक्तानी अवधि (Maturity Period) समाप्त भए पश्चात नवीकरण गर्न पाइने छैन ।
- (घ) यस बुँदाको खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको हकमा “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूमा ब्याज प्राप्त हुने गरी मागेको बखत फिर्ता पाउने खाता खोली २०७१ आषाढ मसान्तसम्म रकम राख्न सक्ने गरी छुट प्रदान गरिएको छ । यसै गरी इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले सोही वर्गका वित्तीय संस्थामा त्यस्तो खाता खोल्न पाउने अवधि २०७० पौष मसान्तसम्म मात्र कायम गरिएको छ ।

८. सीमाभन्दा बढी वित्तीय श्रोत संकलन गरेमा सीमाभित्र ल्याउने समयावधि

‘ख’ र ‘ग’ वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले यस बैंकको निर्देशनले तोकेको वित्तीय श्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्थाको सीमा भन्दा बढी हुने गरी सापटी (Borrowings) लिने तथा परिचालन गरे भएको अवस्थामा देहाय अनुसारको व्यवस्था कायम हुने छ :-

- (१) वित्तीय श्रोत संकलन सम्बन्धी यस बैंकको निर्देशनमा तोकिएको सीमाभन्दा बढी वित्तीय श्रोत संकलन गरेको पाइएमा त्यसरी सीमाभन्दा बढी संकलन गरिएको वित्तीय श्रोतमा त्यस्तो सीमामा नआएसम्मको अवधिको लागी दैनिक रूपमा प्रचलित बैंकदरले हुन आउने रकम हर्जाना स्वरूप सम्बन्धित संस्थालाई लगाउन सकिने छ । साथै, त्यस्तो सम्बन्धित संस्थाको कार्यकारी प्रमुखलाई समेत रु. एक लाखसम्म जरिवाना लगाउन सकिने छ र यस्तो रकम कार्यकारी प्रमुखबाट व्यक्तिगत रूपमा असुलउपर गरिने छ ।
- (२) यस प्रयोजनको लागि लेखापरीक्षण भएको सबैभन्दा पछिल्लो वित्तीय विवरणबाट कायम हुन आउने प्राथमिक पूँजीलाई आधार लिई गणना गरिने छ ।

- (३) सापटी सम्बन्धी दैनिक विवरण हाल यस बैंक समक्ष पेश हुँदै आएको अनिवार्य मौज्जात सम्बन्धी साप्ताहिक विवरण (निर्देशन फा.नं. १३.१) मा एउटा छुट्टै सापटी शीर्षक कायम गरी सापटी लिइएको कुल रकम खुलाउनु पर्नेछ ।

९. सार्वजनिक शेयर निष्काशन सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले संचालनमा आएको मितिले तीन वर्षभित्र सर्वसाधारणको लागि छुट्टयाइएको शेयर विक्री वितरण गरी सक्नु पर्नेछ । साथै, प्रचलित धितोपत्र सम्बन्धी कानूनको अधिनमा रही सार्वजनिक रूपमा पुनः शेयर निष्काशन (Further Public Issue) गर्न सक्नेछन् ।

१०. शेयर निक्षेप योजना संचालन गर्न सक्ने

इजाजतपत्रप्राप्तसंस्था ले देहाय बमोजिमका शर्त अन्तर्गत रही शेयर निक्षेप (Share Deposit) योजनाहरू संचालन गर्न सक्ने छन् :-

- (क) शेयर निक्षेप योजना अन्तर्गत वचत गर्ने वचतकर्ताहरूले उक्त कम्पनीको शेयर खरिद गर्न (संस्थापक समूह) चाहेको अवस्थामा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ तथा यस बैंकबाट जारी भएको एकीकृत निर्देशन तथा इजाजतपत्र प्रदान गरिने नीतिमा उल्लेख भएका प्रावधानहरू अनुसार संस्थापक हुन तोकिएको योग्यताहरू पूरा गरेको हुनु पर्ने ।
- (ख) शेयर निक्षेप योजना अन्तर्गत जम्मा भएको निक्षेपलाई साधारण शेयरमा (संस्थापक समूह) परिवर्तन गर्न चाहने निक्षेपकर्ताहरूले धितोपत्र कारोवार सम्बन्धी प्रचलित ऐनमा उल्लेख भएका व्यवस्था एवं प्रक्रियाहरू पालना गर्नु पर्ने र यसरी वचतकर्ताहरूलाई संस्थापक समूहको शेयर प्रदान गर्ने समयमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट समेत अनिवार्य रूपमा स्वीकृति लिएर मात्र इच्छुक वचतकर्ताहरूलाई संस्थापक शेयर दिनु पर्ने ।
- (ग) उक्त योजना अन्तर्गत सहभागी भई संस्थापक शेयर खरिद गर्न चाहने वचतकर्ताहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३, यस बैंकले जारी गरेका नीतिगत व्यवस्थाहरू तथा अन्य प्रचलित ऐन, कानूनको अधिनमा रही प्रचलित धितोपत्र सम्बन्धी ऐन, नियम, निर्देशिकाको पालना गरी आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरेर मात्र संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्न सक्ने भन्ने व्यहोरा सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रकाशित हुने सामग्री सम्बन्धित कम्पनीको आन्तरिक नीति/नियममा समेत स्पष्टसँग उल्लेख हुनु पर्ने ।

११. सहायक आवधिक ऋणपत्र तथा भुक्तानी योग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर जारी गर्न सक्ने

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सुरक्षण नराखिएको सहायक आवधिक ऋणपत्र (Subordinated Term Debt) र भुक्तानी योग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर (Redeemable Non-Convertible Preference Share) जारी गर्दा यस सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाका अतिरिक्त निम्न शर्तहरूको अधिनमा रही गर्नु पर्नेछ :-

- (१) ऋणपत्र कुनै पनि सुरक्षण नराखी निष्काशन गर्नु पर्ने,
- (२) ऋणपत्रको अवधि तोकेको हुनु पर्ने,
- (३) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरमा प्रदान गरिने ब्याज/लाभांस भुक्तानी गर्ने अवधि, वार्षिक ब्याजदर प्रतिशतमा तोक्नु पर्ने, ब्याजदर परिवर्तन गर्न नपाइने र आर्जित ब्याज रकममा आयकर ऐन अनुसार आयकर लाग्ने/लगाउने व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- (४) बैंक विघटन भएको अवस्थामा ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरको भुक्तानी निक्षेपकर्ताभन्दा पछि मात्र हुने,
- (५) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर जारी भएको मितिले ६ महिना भित्रमा नेपाल धितोपत्र विनियम बजारमा सूचीकृत गर्नु पर्ने,
- (६) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर निष्काशन गर्नु अघि तयार गरिने विवरणपत्र यस बैंकको सहमति लिएर मात्र प्रकाशित गर्नु पर्ने,
- (७) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरको रकम भुक्तानी गर्न सिर्जना गरिने पुँजी फिर्ता जगेडा कोष (Capital Redemption Reserve) को व्यवस्था गर्न निम्नानुसार कोष सिर्जना गरेको हुनु पर्ने ।
- (क) निष्काशन गरिएको आर्थिक वर्ष र भुक्तानी हुने आर्थिक वर्ष त्यस्तो भुक्तानी कोष (Redemption Reserve) मा कुनै रकम विनियोजन नगरे पनि हुने,
- (ख) भुक्तानी अवधि बाँकी रहेसम्म त्यसपछिका प्रत्येक वर्ष वार्षिक मुनाफाबाट कम्तीमा समानुपातिक आधारमा (Proportionate Basis) रकम छुट्टयाउनु पर्ने,

- (ग) खण्ड (ख) बमोजिम समानुपातिक आधारमा छुट्याउनु पर्ने रकम भन्दा बढी रकम छुट्याउने भएमा कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम छुट्याउने हो स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने ।
- (८) Private Placement को आधारमा विक्री गरिने ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरको सम्बन्धमा कुनै संघ/संस्थासंग अग्रिम कुनै सम्झौता भएको भए सो सम्झौताको प्रतिलिपि पेश गर्नु पर्ने,
- (९) यदि कुनै पक्षले सो पक्षलाई छुट्याइएको ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर खरिद नगरेमा सो अर्को पक्षलाई विक्री गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- (१०) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरमा आर्जित ब्याज लगानीकर्ताहरूलाई कहिले भुक्तानी गर्ने भन्ने विषयमा विवरणपत्रको “ब्याज/लाभांश भुक्तानी गर्ने समय (Interest/Preferred Dividend Payment Timing)” शीर्षक अन्तर्गत स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने,
- (११) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयरमा आवेदन गर्ने प्रत्येक आवेदकलाई निजले आवेदन गरेको रकममा आवेदन गरेको मितिदेखि बाँडफाँड हुने दिनसम्मको अवधिका लागि प्रचलित बजारको दरले खण्डित अवधिको ब्याज (Broken Period Interest) प्रदान गर्नु पर्ने र सो विषयमा विवरणपत्रमा स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने,
- (१२) ऋणपत्र/भुक्तानीयोग्य अपरिवर्तनीय अग्राधिकार शेयर भुक्तानी गरेपछि “भुक्तानी कोष (Redemption Reserve)” मा कुनै रकम बाँकी रहन गएमा त्यस्तो रकमलाई विशेष जगेडा (Special Reserve) हिसावमा सार्नु पर्ने ।

१२. बीमा योजना सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निक्षेप स्वीकार गर्दाको बखतमा नै खाताहरू बीमा हुने व्यवस्था गर्ने भएमा बीमित खाताका एकै प्रकृतिका निक्षेपकर्ताहरूका बीचमा कुनै विभेद नहुने तथा निक्षेपकर्तालाई थप व्ययभार नपर्ने गरी यस्तो योजना संचालन गर्न सक्ने छन् । बीमालेख (Insurance Policy) मा उल्लेख गरिने सेवा, शर्त र सुविधाहरूको सम्बन्धमा बीमित निक्षेपकर्तालाई निक्षेप स्वीकार गर्दा कै बखतमा स्पष्ट जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

१३. निक्षेप संकलन कार्यलाई आकर्षक बनाउन उपहार सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नपाइने सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले चिट्ठामा आधारित कुनै पनि प्रकारको निक्षेप उपहार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाइने छैन । तर, सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले तोकेका निश्चित मापदण्डहरू अन्तर्गत पर्ने सम्पूर्ण निक्षेपकर्ताहरूका बीचमा कुनै विभेद नगरी त्यस्ता सबै निक्षेपकर्ताहरूले निक्षेप रकमको आधारमा समानरूपमा उपहार प्राप्त गर्ने गरी निक्षेप उपहार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भने यस व्यवस्थाले कुनै बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

१४. सेवा शुल्क सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निक्षेप खाता संचालन गरे वापत ग्राहकबाट कुनै किसिमको सेवा शुल्क लिन पाइने छैन ।

१५. निक्षेप सुरक्षण गराउने सम्बन्धमा

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो संस्थामा प्राकृतिक व्यक्तिका नाममा बचत तथा मुद्दति खातामा रहेको रु २ लाखसम्मको निक्षेप “निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगम” सँग सुरक्षण गर्ने/गराउने व्यवस्था गर्नु पर्ने र सो रकमलाई वृद्धि गरी क्रमशः रु ५ लाखसम्मको निक्षेप “निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगम” सँग सुरक्षण गराउने आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

साथै, इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो संस्थामा रहेको २ लाख रुपैयाँसम्मको व्यक्तिगत बचत तथा मुद्दती निक्षेपको रकम र त्यस्ता निक्षेपकर्ताको संख्यात्मक विवरण त्रैमासिक रूपमा त्रयमास समाप्त भएको एक महिना भित्र निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१६. विदेशी लगानीबाट आर्जित लाभांश रकमको निक्षेप खाता खोल्ने सम्बन्धमा

विदेशी लगानीकर्ताले नेपालभित्र लगानी गरी आर्जन गरेका लाभांश रकम सम्बन्धित देशको सरकारी निकाय वा केन्द्रीय बैंकको सहमतीमा बैंक तथा वित्तीय संस्थामा मुद्दती खाता खोली जम्मा गर्न सक्ने र सो निक्षेप तथा निक्षेपबाट आर्जित ब्याजको रिप्याट्रीयसन देहायको शर्तमा विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागबाट स्वीकृति लिएर मात्र गर्न पाउने व्यवस्था कायम गरिएको छ :-

शर्तहरू:

- (१) विनिमय दर, व्याजदर, लगायतका कुनै पनि जोखिम सम्बन्धित लगानीकर्ताले नै बहन गर्नु पर्ने ।

- (२) यस्तो मुद्दती निक्षेपको अवधि कम्तिमा १ वर्षको हुनु पर्ने र त्यस्तो निक्षेपको धितोमा कुनै किसिमको कर्जा लिन नपाउने ।
- (३) यस्तो निक्षेप खाता खोल्नु अघि यस बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्ने ।
- (४) यस्तो निक्षेप तथा व्याजको अर्धवार्षिक विवरण यस बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा पेश गर्नुपर्ने ।

१७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट Good for Payment नगरिएका चेकहरु समेत भुक्तानी योग्य Good Instrument हुँदाहुँदै पनि धारक (Holder) ले थप निश्चितता (Assurance) गर्न चाहेको खण्डमा Good for Payment गर्ने प्रयोजनको लागि देहायको व्यवस्था कायम गरिएको छः

१. चेक Good for Payment गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सो चेक बराबरको रकम सम्बन्धित खातामा System बाट नै Ear-mark हुने गरी System printed प्रमाण चेकमा वा चेकसंग उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरी सोको अभिलेख राख्नु पर्ने ।
२. Good for Payment गरिने चेकको मिति Good for Payment गरेको मिति भन्दा पछिको (Post dated) हुन नहुने ।
३. Good for Payment चेक जारी गर्ने सम्बन्धी आन्तरिक नियन्त्रण तथा सन्तुलनको व्यवस्था गरी यस्तो चेक जारी भएको विवरण प्रमुख संचालन अधिकृतलाई उपलब्ध गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
४. Good for Payment चेक धितो राखी कर्जा लिन/दिन नपाइने ।
५. Good for Payment चेक जारी गर्दा जारी गर्ने कार्यालयका कम्तिमा दुई जना पदाधिकारीले आफ्नो कोड नं. सहित नाम, पद र मिति खुलाई दस्तखत गरी संस्थाको छाप समेत लगाउनु पर्ने ।

तर नेपाल सरकारले भुक्तानी पाउने गरी प्रचलित नीतिगत व्यवस्थाको अधिनमा रहेर Good for Payment चेक जारी गर्न माथि उल्लिखित व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

१८. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को वित्तीय श्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. १६/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १७/०७०

विषय : विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जाहरूको सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो कुल कर्जा सापट (बिल्स खरिद तथा डिस्काउण्ट समेत) को क्रमशः न्यूनतम ४.० प्रतिशत, ३.५ प्रतिशत र ३.० प्रतिशत विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

यस निर्देशनको प्रयोजनका लागि “विपन्न वर्ग” भन्नाले न्यून आय भएका र खासगरी सामाजिक रूपमा पिछडिएका महिला, जनजाति, दलित वर्ग, अन्धा, बहिरा, शारिरीक रूपले अपाङ्ग व्यक्तिहरू, सीमान्तीकृत समुदाय तथा सानाकिसान, कालिगढ, मजदूर र भूमिहीन परिवारलाई सम्झनु पर्दछ । विपन्न वर्गको आर्थिक तथा सामाजिक उत्थानको लागि सञ्चालन हुने स्वरोजगारमूलक लघु उद्यमहरू सञ्चालन गर्न यस बैंकद्वारा तोकिएको सीमासम्म प्रवाह हुने लघु कर्जालाई “विपन्न वर्ग कर्जा” भनिएको छ ।

२. वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्था तथा नयाँ खोलिने वा स्तरोन्नति भई कारोबार सञ्चालन गरेको १ वर्षपछिको त्रैमासिक अवधिमा ६ महिना अघिको कूल बाँकी कर्जा सापटको आधारमा विपन्न वर्गमा अनिवार्य रूपले कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

३. इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाले निम्न अनुसार प्रत्यक्ष रूपमा प्रवाह गरेको कर्जालाई विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जामा गणना गरिनेछ ।

(क) विपन्न वा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई लघु व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रतिसमूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/ व्यक्तिगत जमानतमा प्रदान गरेको बढीमा साठी हजार रुपैयाँसम्मको लघु कर्जा ।

(ख) नवीकरणीय उर्जा प्रविधि अन्तर्गत पचास किलोवाटसम्मको लघु जलविद्युत परियोजना (Micro Hydropower Project), घरेलु सौर्य विद्युत प्रणाली (Solar Home System), सौर्य चुलो (Solar Cooker), सौर्य ड्रायर (Solar Dryer), सौर्य विद्युत पम्प (Solar Pump), बायोग्याँस (Biogas), सुधारिएको पानी घट्ट (Improved Water Mill), सुधारिएको चुलो (Improved Cook Stoves) र वायु उर्जा (Wind Energy) प्रयोजनमा प्रतिपरिवार साठी हजार रुपैयाँमा नबढ्ने गरी प्रवाह गरेको कर्जा ।

(ग) विपन्न वा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई लघु उद्यम सञ्चालन गर्नको लागि स्वीकारयोग्य धितो/सामूहिक जमानीमा समूह सदस्यलाई क्रमशः बृद्धि गरी प्रतिव्यवसाय एकलाख पचास हजार रुपैयाँमा नबढ्ने गरी उपलब्ध गराएको लघु उद्यम कर्जा ।

(घ) वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूलाई रोजगारदाता राष्ट्रका रोजगारदाता कम्पनीहरूबाट रोजगारी तथा किस्ताबन्दीमा ऋण असुली गरिदिने सम्बन्धी आश्वासन पत्र (Assurance Letter) पेश गर्नसक्ने म्यानपावर कम्पनी र रोजगारीमा जाने व्यक्तिबीच त्रिपक्षीय ऋण सम्झौता गरी उपलब्ध गराएको प्रतिव्यक्ति रु. एकलाख पचास हजारसम्मको कर्जा ।

(ङ) वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूलाई धितो लिई वा नलिई उपलब्ध गराएको प्रतिव्यक्ति रु. एकलाख पचास हजारसम्मको कर्जा ।

(च) नेपाल सरकारको युवा स्वरोजगार तथा रोजगार प्रशिक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारलाई नेपाल सरकारले तोकेको बैंकको समन्वयमा कुनै पनि “क” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रदान गरेको वैदेशिक रोजगार कर्जा ।

(छ) विपन्न वर्ग कर्जा प्राप्त गर्न योग्य व्यक्ति/समुदायले एकल वा सामूहिकरूपमा गलैचाको लागि आवश्यक पर्ने ऊन उत्पादन गर्ने प्रयोजनार्थ भेडापालन गर्न वा गलैचा बुन्ने तान राख्नका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट स्वीकारयोग्य धितो लिई प्रति परिवार रु.१ लाख ५० हजारमा नबढ्ने गरी (विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेकाको लागि रु. २ लाख हुने) प्रवाह भएको कर्जा ।

त्यसैगरी, विपन्न वर्ग कर्जा प्राप्त गर्न योग्य सीमान्तीकृत समुदाय तथा साना किसान वा किसान समुदायले मलखाद तथा वीउविजन खरिद, सामूहिकरूपमा उत्पादन भण्डारणको लागि शीत भण्डार (Cold Storage) निर्माण, उत्पादनको वजारीकरण, साना सिंचाई कुलो, स्यालो ट्युबवेल जडानजस्ता उद्देश्यका लागि पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट स्वीकारयोग्य धितो लिई प्रति परिवार रु.१ लाख ५० हजारमा नबढ्ने गरी प्रवाह गरिएको कर्जा । साथै, पशुपालन, मत्स्यपालन, मौरीपालन जस्ता व्यवसायको लागि प्रति परिवार रु. २ लाख ५० हजार रूपैयाँसम्मको कर्जा ।

- (ज) महिलाहरुद्वारा संचालित लघु उद्यमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह भएको रु. ३ लाखसम्मको कर्जा ।
- (झ) ग्रामीण क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति वा त्यस्तो क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी संस्था मार्फत सामुदायिक सिंचाई प्रणालीमा प्रवाह गरेको कर्जा तथा ग्रामीण क्षेत्रमा ट्याक्टर, थ्रेसर तथा अन्य कृषि औजार खरिद गर्ने प्रयोजनको लागि प्रवाह भएको कर्जा ।
- (ञ) माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि विपन्न परिवारका युवाहरुलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट विना धितोमा प्रवाह हुने रु.२ लाखसम्मको कर्जा । यसरी प्रवाह हुने कर्जाको निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमबाट अनिवार्य रूपमा सुरक्षण गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (ट) सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्र वा सहकारी संस्थाले ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको जलविद्युत आयोजनाको कुल लागतको कम्तीमा ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लगानी गर्ने परियोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्र वा सहकारी संस्थालाई प्रदान गर्ने रु. १ करोडसम्मको कर्जा तथा सापट ।
- (ठ) साना किसान वर्गले अन्नबाली संरक्षण गर्ने प्रयोजनार्थ सामूहिक स्वामित्वमा कोल्डस्टोरेज स्थापना गर्न चाहेमा सोको लागि प्रवाह हुने प्रति परिवार रु. १ लाख ५० हजारसम्मको कर्जा ।
- (ड) रिक्सा सञ्चालन हुने तराईका सम्पूर्ण जिल्लाहरुमा रिक्सा चालकहरुलाई आफ्नै स्वामित्वमा रिक्सा खरिद गरी आफै संचालन गर्ने प्रयोजनका लागि उक्त रिक्साकै धितोमा प्रवाह भएको कर्जा ।
- (ढ) ग्रामीण क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी संस्थालाई कृषि सम्बन्धी पोष्ट हाभेष्ट सेवा उपलब्ध गराउने परियोजना सञ्चालनको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले प्रदान गर्ने रु. १ करोडसम्मको कर्जा तथा सापट ।
- (ण) चेपाङ जस्ता पिछडिएका अल्पसंख्यक जाति, सुकुम्वासी, मुक्त कमैया, हलिया, कम्लरी, वादी समुदाय आदिलाई घर निर्माण गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विना धितो प्रदान गरेको रु.१ लाखसम्मको कर्जा ।
- (त) वचत तथा ऋण सम्बन्धी कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरु बाहेक अन्य सम्बन्धित विषयगत सहकारी संस्थाले समूह सदस्य मार्फत सामूहिक खेती तथा पशु/पंक्षीपालन गर्ने प्रयोजनको लागि प्रति सदस्य रु.९० हजार ननाघ्ने गरी समूह सदस्य संख्याको आधारमा कर्जा सीमा कायम हुने गरी प्रवाह भएको अधिकतम रु. एक करोडसम्मको कर्जा ।

यसरी प्रवाह भएको कर्जा दुरुपयोग भएको पाइएमा त्यस्तो कर्जालाई खराव कर्जामा वर्गीकरण गरी १५० प्रतिशत जोखिम भार कायम गर्नु पर्ने छ ।

४. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट निम्न अनुसार अप्रत्यक्ष रूपमा प्रवाह भएको कर्जालाई विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जामा गणना गरिने छ ।

- (क) विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्ने शर्तमा यस बैंकबाट “घ” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु तथा वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्ने संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम लघु वित्त सम्बन्धी कार्य गर्न स्थापना भएका संस्थाहरुलाई संस्थागत क्षमता तथा संस्थागत जमाना प्रवाह गरेको थोक कर्जा ।
- (ख) गरिवीको रेखामुनि रहेका, विपन्न वा न्यून आय भएका जनताको आय तथा रोजगार बढाउन यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले मूल्यांकन गरी योग्य ठानेका ग्रामीण क्षेत्रमा स्थापना भई कार्यरत सहकारी संस्थाहरुलाई विपन्न वर्गमा लगानी गर्ने गरी थोक कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने र यसरी उपलब्ध गराएको कर्जा विपन्न वर्गमा लगानी भए नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाबाट नै अनुगमन गरी ६/६ महिनामा सोको विवरण यस बैंकमा पठाउनु पर्ने ।
- (ग) साना किसान सहकारी संस्था एवं लघु वित्त कारोवार गर्ने संस्थाहरुलाई थोक कर्जा प्रवाह गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएका “घ” वर्गका लघुवित्त विकास बैंकलाई प्रवाह गरिएको थोक कर्जा ।
- (घ) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाहरुले “क”, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारलाई प्रवाह गरेको रु. एक लाख पचासहजार सम्मको कर्जा । उपरोक्त कर्जा सम्बन्धित “क”, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाको विपन्न वर्ग कर्जा लगानीमा मात्र गणना गरिने छ ।

साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने प्रयोजनका लागि उपलब्ध गराएको थोक कर्जा प्राप्त गर्ने संस्थाबाट प्रत्येक ६/६ महिनामा कर्जाको प्रयोग विपन्न वर्गमा नै भए/नभएको

सम्बन्धमा प्रगति विवरण लिनु पर्ने तथा यस बैंकको निरीक्षणको क्रममा त्यसरी उपलब्ध गराइएको थोक कर्जा दुरुपयोग भएको पाइएमा दुरुपयोग भएको कर्जा बराबरको रकम विपन्न वर्गमा गणना गरिने छैन ।

५. विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका प्रति समूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/व्यक्तिगत जमानतमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जाको विद्यमान सीमा रु. ६० हजारको सट्टा रु. ९० हजार गरिएको छ । यसैगरी लघु उद्यम कर्जाको रु. १ लाख ५० हजारको सीमाको सट्टा रु. २ लाख कायम गरिएको छ । तर, उक्त मापदण्ड पूरा नगरेकाको हकमा विपन्न वर्ग कर्जा सीमा पूर्व व्यवस्था बमोजिम रु. ६० हजार र रु. १ लाख ५० हजार नै हुनेछ ।
६. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाको शेयरमा गरेको लगानीलाई समेत अप्रत्यक्ष रूपमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिएको कर्जा सरह गणना गरिने छ ।
७. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जा अन्तरगत लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले प्राप्त गरेको कर्जा रकम शत प्रतिशत विपन्न वर्गमा अनिवार्य रूपमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ । सो अनुरूप लगानी नभएमा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूबाट लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रवाह हुने त्यस्तो कुल थोक कर्जा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना हुने छैन ।
८. विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिएको कर्जा गणना गर्दा ६ महिना अघिको कूल बाँकी कर्जा सापट (विल्स खरिद तथा डिस्काउण्ट सहित) को आधारमा प्रत्येक त्रयमासमा अर्थात आश्विन, पौष, चैत्र र आषाढ मसान्तमा गरिने छ ।
९. इजाजतपत्रप्राप्त वाणिज्य बैंक (“क” वर्ग), विकास बैंक (“ख” वर्ग) र वित्त कम्पनी (“ग” वर्ग) बाट प्रत्यक्ष रूपमा निम्न शर्तहरूको अधीनमा रही अस्पताललाई प्रवाह हुने कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिनेछ ।
  - (क) मुनाफा वितरण नगर्ने कम्पनीको रूपमा त्यस्तो अस्पताल सम्बन्धित निकायमा दर्ता भएको हुनु पर्ने ।
  - (ख) सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले यस प्रयोजनका लागि आफ्नो प्राथमिक पूँजी (Core Capital) को बढीमा ५ प्रतिशत सम्मको कर्जा रकम मात्र प्रवाह गर्न सक्ने ।
  - (ग) सम्बन्धित अस्पतालले नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायबाट संचालन स्वीकृति प्रदान गरिंदा तोकिएका सम्पूर्ण शर्तहरूको पूर्ण पालना गरेको हुनु पर्ने ।
  - (घ) सम्बन्धित अस्पतालले आफ्नो कूल शैया क्षमताको न्यूनतम १० प्रतिशत शैया निःशुल्क रूपमा विपन्न वर्गका जनताहरूलाई उपलब्ध गराउने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाएको हुनु पर्ने ।
  - (ङ) माथि खण्ड (क) देखि (घ) सम्म उल्लेखित शर्तहरू पूरा भएको यकीन गरेर मात्र सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा प्रवाह गरेको हुनु पर्ने ।
  - (च) उपरोक्त मापदण्ड पूरा गरेका ग्रामीण क्षेत्रमा संचालित सामुदायिक अस्पताललाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रत्यक्ष रूपमा प्रवाह हुने रु.१ करोडसम्मको कर्जालाई समेत विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिनेछ ।
१०. **न्यून लागत आवास (Low Cost Housing) कर्जालाई विपन्न वर्गमा गणना गर्ने सम्बन्धमा**

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विपन्न वर्गमा गणना हुन योग्य व्यक्तिहरूका लागि मात्र घरजग्गा खरिद तथा घर निर्माण कर्जाको आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले देहाय अनुसारको शर्तको अधिनमा रही प्रदान भएको कर्जालाई समेत विपन्न वर्गको कर्जामा गणना गरिने छ ।

  - (क) सुरक्षित धितो लिई सामूहिक वा व्यक्तिगत आधारमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रदान हुने रु. ४ लाखसम्मको कर्जा ।
  - (ख) सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको आफ्नो कर्जा नीतिमा यसरी विपन्न वर्गलाई घरजग्गा खरिद तथा घर निर्माण कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरेको हुनु पर्ने ।
  - (ग) यस्तो कर्जा प्रदान गर्दा प्रचलित ऐन, कानून तथा यस बैंकको नीति निर्देशन बमोजिमको सम्पूर्ण प्रकृया पूरा गरेको हुनु पर्ने ।
  - (घ) विपन्न वर्ग भन्नाले माथि बुँदा नं. १ मा उल्लेखित परिभाषा अनुसार न्यून आय भएका र खासगरी सामाजिक रूपमा पिछडिएका महिला, जनजाति, दलित वर्ग, अन्धा, बहिरा, शारीरिक रूपले अपाङ्ग व्यक्तिहरू, सीमान्तीकृत समुदाय तथा साना किसान, कालिगढ, मजदूर र भूमिहीन परिवारलाई सम्झनु पर्ने ।
११. **युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष सम्बन्धमा**
  १. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने ३ प्रतिशत (“क” वर्ग), १.५ प्रतिशत (“ख” वर्ग) र १ प्रतिशत (“ग” वर्ग) रकमको एक तिहाइ रकम नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष (यसपछि कोष भनिएको) को नाममा आफ्नै संस्थामा खोलिएको खातामा जम्मा गर्नु पर्नेछ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले उपर्युक्त उल्लेखित रकमभन्दा बढी रकम उक्त खातामा जम्मा गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुगेको मानिने छैन । कोषमा जम्मा भएको रकम सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले

- कोषलाई प्रवाह गरिएको कर्जा मानिनेछ र यसरी जम्मा गरिएको रकमलाई विपन्न वर्गमा गणना गरिने छ ।
२. बैंक/वित्तीय संस्थाले उपबुँदा नं. १ अनुसार प्रवाह गरेको कर्जा जुनसुकै अवस्थामा कर्जा/सापटको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको प्रयोजनको लागि असल कर्जामा समावेश गरिनेछ । यसैगरी बैंकले यस्ता कर्जा पूँजी पर्याप्तता (Capital Adequacy) BASEL II अन्तर्गत Claims on Government शीर्षकमा राख्न सक्ने र “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाले यस्ता कर्जामा शून्य जोखिम भार प्रदान गर्न सक्ने छ ।
  ३. खाता खोल्ने, खाता संचालन गर्ने र कर्जा सम्भौतामा हस्ताक्षर गर्ने अख्तियारी सहितको कागजात लिई “युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष” को नाममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले खाता खोल्नु पर्नेछ ।
  ४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कोषलाई प्रवाह गरिएको उपबुँदा नं. १ को रकम चुक्ता गर्ने दायित्व कोषको हुनेछ ।
  ५. कोष र बैंक तथा वित्तीय संस्था बिचको सम्भौता अनुसूची १७.१ मा उल्लेख भए बमोजिम गर्नु पर्ने छ । यस प्रयोजनको लागि उक्त सम्भौता बाहेक अन्य कुनै कागजात आवश्यक पर्ने छैन ।
  ६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष (संचालन) नियमावली, २०६५ अन्तर्गत युवा तथा साना व्यवसायीहरूलाई परियोजना मात्र धितो लिई दुई लाखसम्मको कर्जा लगानी गरेमा त्यस्तो कर्जालाई विपन्न वर्गमा गणना गरिनेछ । तर, उपबुँदा नं. १ मा उल्लेख भएको जम्मा गर्नु पर्ने रकममा कट्टा गर्न पाइने छैन । यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा देहाय बमोजिमका व्यवस्थाहरू लागू हुने छन् :
    - क. व्यवसायको उद्देश्य अनुसार कर्जा अवधी बढीमा पाँच वर्षसम्मको हुनेछ र बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नियमानुसार तोकेको किस्तामा बुझाउनु पर्ने गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले किस्ता तोक्नेछ र साँवा ब्याज भुक्तानी छुट अवधि (Grace Period) कोषले तोके अनुसार हुनेछ ।
    - ख. सम्बन्धित व्यक्तिले गर्ने स्वरोजगारमूलक व्यवसायसँग सम्बन्धित चल अचल सम्पत्ति नै सम्पूर्ण साँवा ब्याज भुक्तान नहुन्जेलसम्म बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रदान गरेको कर्जाको धितो हुनेछ ।
    - ग. कर्जा स्वीकृत गर्ने वा नगर्ने सम्पूर्ण अधिकार बैंक तथा वित्तीय संस्थामा नीहित रहनेछ ।
    - घ. उपरोक्त बमोजिम कर्जाको जोखिम तथा ऋण असुलउपर गर्नु पर्ने दायित्व सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहनेछ ।
  ७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले उपबुँदा नं. ६ बमोजिमको कर्जा प्रदान गर्न युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषबाट वार्षिक ७ प्रतिशत ब्याजमा पुनरकर्जा लिनसक्ने छ ।
  ८. कोषको संचालन युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष (संचालन) नियमावली, २०६५, कर्जा तथा वीमा व्यवस्था सम्बन्धी निर्देशिका, २०६५ र यस बैंकबाट जारी यसै निर्देशनमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
  ९. माथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था (“घ” वर्ग बाहेक) ले विपन्न वर्गमा गणना हुने युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने रकम अर्को परिपत्रबाट सूचना जारी नभएसम्म मिति २०६६।१।२६ को परिपत्र अनुसार २०६६ चैत्र मसान्तदेखि लागू हुने गरी उक्त कोषमा रकम जम्मा गर्नुपर्ने छैन । तर, यसरी युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषमा तत्काललाई रकम जम्मा गर्नु नपरेतापनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यसै निर्देशनको बुँदा नं. १ अनुसारको दरले विपन्नवर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने रकम पूर्ववत् नै लगानी गर्नु पर्नेछ ।
१२. विपन्न वर्गमा प्रवाहित कर्जा सम्बन्धी ने.रा. बैंक निर्देशन फाराम नं. ९.५ अनुसारको त्रैमासिक विवरण यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा त्रयमास समाप्त भएको मितिले १५ दिन भित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।
  १३. सम्बन्धित इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिने कर्जा सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्थालाई आफ्नो कर्जा नीतिमा स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
  १४. अन्य निर्देशनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामूहिक/व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा विपन्न वर्गमा गणना हुने गरी प्रवाह गरिएको कर्जाको लागि अतिरिक्त विस प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्ने छैन ।
  १५. विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्ने गरी प्राप्त सापटी रकमलाई लक्षित वर्गमा प्रवाह नगरी सो बापतको रकम ब्याज आर्जन हुने गरी कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा जम्मा गर्न पाइने छैन । तर यस व्यवस्थाले “घ” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले हकमा कर्जा सीमा (Line of Credit) उपयोग गर्न बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने प्रयोजनका लागि उपलब्ध गराएको थोक कर्जा प्राप्त गर्ने संस्थाबाट प्रत्येक ६/६ महिनामा कर्जाको प्रयोग विपन्न वर्गमा नै भए/नभएको सम्बन्धमा प्रगति विवरण

लिनु पर्नेछ । यस बैंकको निरीक्षणको क्रममा त्यसरी उपलब्ध गराइएको थोक कर्जा लक्षित वर्गमा प्रवाह भएको नपाईएमा सो कर्जा बराबरको रकम विपन्न वर्गमा गणना गरिने छैन ।

१६. माथि उल्लिखित बुँदा (१५) बमोजिमको थोक कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाले उद्देश्य बमोजिम सम्पूर्ण थोक कर्जा रकम प्रवाह गरे/नगरेको विवरण लिई सो को प्रमाणिकरण गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको माघ र साउन मसान्तमा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

१७. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा सम्बन्धी निर्देशन बमोजिमको कर्जा प्रवाह नगरेमा वा कम प्रवाह गरेमा त्यसरी प्रवाह नगरेको वा कम प्रवाह गरेको रकममा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८१ बमोजिम सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सो गणना अवधिमा कर्जामा लिने अधिकतम ब्याजदरले हुने रकम हर्जाना लगाइने छ ।

तर अन्तिम ऋणदाता सम्बन्धी सुविधा उपयोग गर्ने इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाको हकमा सो कर्जा/सुविधा प्राप्त गरेको मिति देखि विपन्न वर्ग कर्जा प्रवाह नगरेको कारणले सो कर्जाको सीमा नपुगी लाग्ने हर्जानामा उल्लिखित अन्तिम ऋणदाता सुविधा कायम रहेसम्म छुट प्रदान गरिने छ ।

यस बैंकबाट नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८६ख बमोजिम समस्याग्रस्त घोषणा गरिएको वा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ को विनियम ३ को खण्ड (ख) बमोजिमको कारवाहीमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई उक्त अवधिभर विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा प्रवाह नगरेको कारणले लाग्ने हर्जानामा छुट प्रदान गरिने छ ।

१८. खारेजी र बचाउ

(१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरुलाई खारेज गरिएको छ ।

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. १७/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असारमसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

बैंक/वित्तीय संस्था तथा कोषबीच हुने सम्झौता

युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष (संचालन) नियमावली, २०६५ बमोजिम स्थापित अर्थ मन्त्रालयको युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषका तर्फबाट मिति ..... को अख्तियार प्राप्त ..... श्री ..... (यसपछि कोष भनिएको) र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम स्थापित ..... जिल्ला ..... न.पा. वडा नं. .... स्थित ..... का तर्फबाट अख्तियार प्राप्त ..... श्री ..... (यसपछि बैंक/वित्तीय संस्था भनिएको) का बीच तपसिलका शर्तहरूका अधिनमा रही दुवै पक्षको मनोमान राजीखुशीले तपसिलका साक्षीहरूका रोहवरमा कोषको कार्यालयमा बसी यो सम्झौता गरिएको छ ।

तपसिल

१. बैंक/वित्तीय संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागको निर्देशन नं..... को बुँदा नं..... तथा सोमा समय समयमा हुने संशोधन अनुसार कोषमा रकम जम्मा गर्नेछ । कोषमा जम्मा भएको रकम सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले कोषलाई प्रवाह गरिएको कर्जा मानिनेछ । बैंक/वित्तीय संस्थाले कोषमा हरेक त्रैमासमा जम्मा गरेको रकम र कुल कर्जा वक्यौता रकम खुलाई कोषलाई लिखित जानकारी दिनेछ । यसरी जानकारी दिएको ७ दिनभित्र बैंक/वित्तीय संस्थाले कोषबाट कुनै अन्यथा व्यहोराको लिखित सूचना प्राप्त नगरेमा उपरोक्त बमोजिम जानकारी गराइएको रकम नै कोषले बैंक/वित्तीय संस्थाबाट लिएको कर्जा रकम मानिनेछ ।
२. बुँदा नं. १ बमोजिम प्रवाह गरिएको कर्जा वापत कोषले बैंक/वित्तीय संस्थालाई त्रैमासिक रूपमा भुक्तान गर्ने गरी वार्षिक ५ प्रतिशत ब्याज दिनेछ । कोषले प्रदान गर्ने पुनरकर्जामा ७ प्रतिशत ब्याजदर बैंक/वित्तीय संस्थाले त्रैमासिक रूपमा कोषलाई भुक्तान गर्नुपर्ने छ । यस्तो ब्याजदर, बजारदर र मुद्रास्फीतिलाई मध्यनजर राखी दुवै पक्षको लिखित सहमतिमा समय समयमा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
३. कोषले लिएको कर्जा र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कोषसंग लिएको पुनरकर्जामा लाग्ने ब्याज तिर्ने दायित्व कोषको र बैंक/वित्तीय संस्थाहरू दुवैको रहनेछ । लिएको कर्जाको बुझाउनुपर्ने ब्याज रकम कोषले र बैंक/वित्तीय संस्थाले त्रैमासिक रूपमा आषाढ, आश्विन, पौष र चैत्र मसान्तमा नतिरेमा सम्पूर्ण साँवा तथा ब्याज भुक्तान गर्न कोष र बैंक/वित्तीय संस्था दुवै पक्षले सूचित गर्न सक्नेछ । सो अनुसार सूचना पाएमा ७ (सात) दिनभित्र कोष वा बैंक/वित्तीय संस्थाहरूले सम्पूर्ण साँवा ब्याज भुक्तान गर्नेछ ।
४. बुँदा नं. ३ बमोजिम साँवा र/वा ब्याज भुक्तान नगरेमा भुक्तानी गर्नु पर्ने मितिदेखि भुक्तानी हुने मितिसम्मको अवधिको लागि वार्षिक १० प्रतिशत र २ प्रतिशत पेनाल ब्याज सहित साँवा र/वा ब्याज कोष वा बैंक/वित्तीय संस्थाले भुक्तान गर्नेछ ।
५. यस सम्झौताको अवधि आजको मितिदेखि लागू भई प्रवाह गरेको कर्जा चुक्ता नभएसम्मको अवधिको लागि लागू हुनेछ ।
६. कुनै पनि समयमा कोषले बैंक/वित्तीय संस्थालाई कम्तीमा १५ दिनको पूर्व सूचना दिई बाँकी सम्पूर्ण साँवा ब्याज बैंक/वित्तीय संस्थालाई तिरी बुझाई सम्झौता समाप्त गर्न सक्नेछ ।
७. सम्झौता अवधिभर कुनै पनि बखत कोष विघटन भएमा अविप्लव कोषले तिर्नु/बुझाउनुपर्ने सम्पूर्ण साँवा ब्याज रकम कोषले बैंक/वित्तीय संस्थालाई तिर्नु/बुझाउन पर्नेछ ।
८. दुवै पक्षको लिखित सहमतिमा यस सम्झौतामा उल्लेखित शर्तहरू संशोधन, फेरबदल वा थपघट गर्न सकिनेछ ।
९. बैंक/वित्तीय संस्थाले नियमित कर्जा असुल भएको अवस्थामा सिधै सहूलियत दरमा लाग्ने ब्याजको ६० प्रतिशत रकम घटाई गणना गरी लिनेछ । ब्याज नियमित नभएको खण्डमा युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोष (संचालन) नियमावली, २०६५ बमोजिम असुलउपर गर्नेछ ।

युवा तथा साना व्यवसायी स्वरोजगार कोषका

अख्तियार प्राप्त

नाम
पद
हस्ताक्षर
छाप
मिति
साक्षी

.....

बैंक/वित्तीय संस्थाका तर्फबाट

अख्तियार प्राप्त

नाम
पद
हस्ताक्षर
छाप
मिति
साक्षी

.....

इति सम्बत् २०६...साल ..... महिना ..... गते रोज ..... शुभम् -----

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १८/०७०

विषय : स्तरोन्नति हुने, कार्यक्षेत्र विस्तार वा संकुचन तथा गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी व्यवस्था ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम तल्लो वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्था माथिल्लो वर्गमा परिणत हुनको लागि वा दुई वा दुई भन्दा बढी इजाजतपत्रप्राप्त संस्था एक आपसमा गाभ्ने/गाभिने वा यसरी गाभिई सकेपछि स्तरोन्नति हुन तथा हालको वर्गमा नै रही कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न यस बैंकमा निवेदन दिने “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको हकमा निम्नानुसारको व्यवस्था कायम गरिएको हुँदा सोही बमोजिम गर्नु/गराउनु हुन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशन जारी गरिएको छ ।

(क) स्तरोन्नति हुने सम्बन्धी व्यवस्था

१. परिभाषा:

यस निर्देशन बमोजिम “स्तरोन्नति” भन्नाले बुँदा नं. (२) बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरेका यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएका “ग” वा “ख” वर्गका वित्तीय संस्था क्रमशः “ख” वा “क” वर्गको संस्थामा परिणत हुनसक्ने अवस्था सम्झनु पर्दछ ।

२. स्तरोन्नति हुने सम्बन्धी मापदण्ड:

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ३६ बमोजिम यस बैंकबाट “ख” वा “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्था स्तरोन्नति हुनको लागि देहायका पूर्वयोग्यता/मापदण्डहरू पूरा भएको वा गरेको हुनु पर्नेछ :-

- (क) संस्थाले सम्बन्धित वर्गको वित्तीय कारोवार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त गरेको अवधि ५ वर्ष पूरा गरेको ।
- (ख) संस्था पछिल्लो पाँच आर्थिक वर्षमा लगातार रुपमा नाफामा रहेको ।
- (ग) संस्था संचित नोक्सानीमा नरहेको ।
- (घ) कुल निष्कृत्य कर्जा (Non performing loan) अनुपात ५ प्रतिशत भन्दा तल रहेको ।
- (ङ) माथिल्लो वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका लागि यस बैंकले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा भएको ।
- (च) संस्थाले यस बैंकद्वारा जारी पूँजी पर्याप्तता, प्रति ग्राहक कर्जा सीमा, कर्जा निक्षेप अनुपात, कर्जा नोक्सानी व्यवस्था र वित्तीय स्रोत परिचालन सम्बन्धी निर्देशनहरू पूर्ण रुपमा पालना गरेको ।
- (छ) संस्था वा संचालक समिति/पदाधिकारीलाई यस बैंकबाट सुशासन लगायत खण्ड (च) मा उल्लिखित निर्देशनहरू पालना नगरेको विषयमा कारवाही भएको भए सो कारवाही फुकुवा भएको अवधि ३ वर्ष पूरा भएको ।
- (ज) शीघ्र सुधारत्मक कारवाही भएको भए सो कारवाही फुकुवा भएको ३ वर्ष पूरा भएको ।
- (झ) संस्थाले अघिल्लो आर्थिक वर्षसम्मको लेखापरीक्षण सम्पन्न गरेको ।
- (ञ) राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएको “ख” वर्गबाट “क” वर्गमा स्तरोन्नति हुन चाहने संस्थाको अघिल्लो आर्थिक वर्षमा व्यवसायको आकार (निक्षेप तथा कर्जाको कुल योग) न्यूनतम चुक्ता पूँजीको १५ गुणा (हालको वर्गको) र ग्राहक संख्या २५ हजार (निक्षेपकर्ता र ऋणी) भएको ।
- (ट) राष्ट्रियस्तरको कार्यक्षेत्र भएको “ग” वर्गबाट “ख” वर्गमा स्तरोन्नति हुन चाहने संस्थाको अघिल्लो आर्थिक वर्षमा व्यवसायको आकार (निक्षेप तथा कर्जाको कुल योग) न्यूनतम चुक्ता पूँजीको १५ गुणा (हालको वर्गको) र ग्राहक संख्या १० हजार (निक्षेपकर्ता र ऋणी) भएको ।

३. स्तरोन्नतिको लागि निवेदन दिने:

बुँदा नं.२ बमोजिमका मापदण्डहरू पूरा गरेको संस्थाले स्तरोन्नति हुने सैद्धान्तिक सहमतिका लागि देहायका कागजात तथा विवरणसहित यस बैंक समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ :-

- (क) सैद्धान्तिक सहमतिका लागि अनुसूची -१८.१ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन ।
- (ख) यस बैंकले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पुगेको व्यहोरा यस बैंकको सूचीकृत लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित भएको विवरण ।

- (ग) स्तरोन्नति हुने सम्बन्धमा सम्बन्धित संस्थाको वार्षिक साधारण सभाले गरेको निर्णयको छविचित्र ।
- (घ) संस्थाको कम्तीमा आगामी ५ वर्षको व्यवसायिक योजना तथा प्रक्षेपण (Business Plan and Projection)
- (ङ) अनुसूची -१८.२ र अनुसूची -१८.३ बमोजिमको ढाँचामा दुई प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर धारण गरेका संस्थापकहरूको व्यक्तिगत विवरण ।
- (च) संस्थापकहरूले सम्बन्धित संस्थाबाट कर्जा नलिएको स्वःघोषणा पत्र ।
- (छ) संस्थापकहरूले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ऋण लिई भाका ननाघेको वा कर्जा सूचना केन्द्र लि. को कालोसूचीमा समावेश नभएको व्यहोरा उल्लेख भएको स्वःघोषणा पत्र ।
- (ज) वर्तमान शेयर पूँजी संरचना र स्वामित्व (संस्थापक समूह र सर्वसाधारण समूह) सम्बन्धी विवरण ।
- (झ) संस्थापकहरूले कुनै एक बैंक तथा वित्तीय संस्थामा चुक्ता पूँजीको बढीमा १५ प्रतिशत र अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा चुक्ता पूँजीको बढीमा १ प्रतिशत भन्दा बढी लगानी नगरेको स्वःघोषणा ।
- (ञ) यस बैंक समक्ष निवेदन दिँदाका वखत संस्थाको कुल कर्जाको ५ प्रतिशत भन्दा कम निष्कृत कर्जा रहेको पुष्ट्याई हुने कागजात ।
- (ट) संस्था संस्थापना गर्दा खर्च भएको पूर्व सञ्चालन खर्च पूर्ण रूपमा अपलेखन भएको प्रमाणित हुने कागजात ।
- (ठ) संस्था पछिल्लो ५ वर्षदेखि लगातार मुनाफामा सञ्चालन भैरहेको प्रमाणित हुने लेखापरीक्षण भएको विगत ५ वर्षको वित्तीय विवरण ।
- (ड) संस्थाले New Capital Adequacy Framework पूर्ण रूपमा लागू गर्नसक्ने योजना तथा संचालक समितिको प्रतिवद्धता ।
- (ढ) शेयर खरिद विक्री कारोवार रोक्का भएको व्यहोराको धितोपत्र विनियम बजारको पत्र ।
- (ण) पूँजी पर्याप्तता, प्रति ग्राहक कर्जा सीमा, कर्जा निक्षेप अनुपात, कर्जा नोक्सानी व्यवस्था र वित्तीय श्रोत परिचालन सम्बन्धी निर्देशनहरू पूर्ण रूपमा पालना गरेको स्वःघोषणा तथा सो पुष्ट्याई हुने कागजात ।
- (त) विगत ३ वर्षमा शीघ्र सुधारात्मक कार्यवाही नभएको स्वःघोषणा ।
- (थ) लेखापरीक्षण भएको अधिल्लो आर्थिक वर्षको वित्तीय विवरणको आधारमा व्यवसायको आकार (निक्षेप तथा कर्जाको कुल योग) र ग्राहक संख्या (निक्षेपकर्ता र ऋणी) यस निर्देशन बमोजिम रहेको पुष्ट्याई हुने कागजात ।

४. सैद्धान्तिक सहमति:

- (१) बुँदा नं. (३) अनुसार स्तरोन्नतिका लागि पेश हुन आएको निवेदनमाथि यस बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ३६, यसै निर्देशनको बुँदा नं. २ बमोजिमको पूर्वयोग्यता तथा पेश हुन आएका कागजात तथा विवरणहरू मूल्याङ्कन गरी माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार गर्ने अनुमति प्रदान गर्ने प्रकृयागत व्यवस्था अवलम्बन गर्नेछ र माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार गर्न चाहने सम्बन्धित वित्तीय संस्थाहरूलाई उल्लिखित व्यहोरा जानकारी गराउने छ । यसरी जानकारी उपलब्ध गराउंदा देहायका शर्तहरू कायम गरी सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्न सकिनेछ :-
  - (क) माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार संचालनको लागि जारी पूँजीको ०.०२ प्रतिशतले हुने रकम यस बैंकको ना.नो.आ.हि. फुटकर शीर्षकमा जम्मा गरी सक्कल भौचर सहित अनुसूची -१८.४ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनुपर्ने ।
  - (ख) माथिल्लो वर्गको संस्थाले गर्ने कार्य समावेश गरी कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयबाट प्रमाणित संशोधित प्रवन्धपत्र र नियमावलीको प्रतिलिपि पेश गर्नुपर्ने ।
  - (ग) संशोधित कर्जा नीति, आर्थिक प्रशासन विनियमावली, कर्मचारी प्रशासन विनियमावली र कर्जा अपलेखन विनियमावली पेश गर्नुपर्ने ।
  - (घ) माथिल्लो वर्गको संस्थाको संगठनात्मक संरचना र पदाधिकारीहरूको विवरण पेश गर्नुपर्ने ।
  - (ङ) सूचना प्रविधि तथा सफ्टवेयर सम्बन्धी विवरण पेश गर्नुपर्ने ।
- (२) स्तरोन्नतिको लागि निवेदन दिएपछि, सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागसंग समन्वय गरी तयार गरिएको विशेष निरीक्षण प्रतिवेदनसमेतलाई आधार मानी स्तरोन्नतिका लागि गठित सिफारिस समितिमा आवश्यक छलफल गरी सो समितिको सिफारिसमा मात्र स्वीकृति प्रदान गरिने छ ।
- (३) सैद्धान्तिक सहमति प्रदान भएको मितिले ६ महिनाभित्र माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार संचालन गर्न आवेदन गरिसक्नु पर्नेछ । तोकिएको समयभित्र आवेदन नगरेमा यस बैंकले प्रदान गरेको सैद्धान्तिक सहमति रद्द गर्न सकिनेछ ।

५. सैद्धान्तिक सहमति दिन इन्कार गर्न सकिने:

- (१) यस निर्देशनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा उल्लेख गरिएको भए तापनि यस बैंकले देहायको कुनै अवस्थामा स्तरोन्नति हुन चाहने संस्थालाई स्तरोन्नतिको लागि सैद्धान्तिक सहमति दिन इन्कार गर्न सक्नेछ :-

- (क) बैङ्क वा वित्तीय क्षेत्रको विद्यमान अवस्था र सम्भाव्यताको आधारमा माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्न थप बैङ्क वा वित्तीय संस्थालाई इजाजतपत्र दिन उपयुक्त नदेखिएमा ।
- (ख) खण्ड (क) को अवस्था हेरी निक्षेपकर्ताको हित संरक्षणको निमित्त माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्न इजाजतपत्र दिन उचित नदेखिएमा ।
- (ग) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार गर्न इजाजतपत्र दिँदा वित्तीय क्षेत्रमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाको वातावरण सिर्जना हुने वा कुनै इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको एकाधिकार वा नियन्त्रित अभ्यास कायम हुनसक्ने सम्भावना देखिएमा ।
- (घ) यस निर्देशनमा तोकिएका शर्त तथा मापदण्डहरू पूरा भएको नदेखिएमा ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै संस्थालाई माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्न सैद्धान्तिक सहमति दिन नसकिने अवस्था भएमा यस बैंकले सोको कारण खुलाई निवेदन परेको मितिले एक सय बीस दिनभित्र सम्बन्धित संस्थालाई सूचना दिनेछ । सो अवधिभित्र यस बैंकले थप विवरण माग गरेको भए त्यस्तो विवरण प्राप्त भएको मितिले नब्बे दिनभित्र त्यस्तो सूचना दिनेछ ।
६. **स्तरोन्नतिको लागि स्वीकृति प्रदान गर्ने:**
- (१) स्तरोन्नति भई माथिल्लो वर्गको कारोवार संचालनको लागि निवेदन प्राप्त भएपछि कागजातहरूको परीक्षण तथा भौतिक पूर्वाधार समेत निरीक्षण गरी स्वीकृति दिन यस बैंक सन्तुष्ट भएमा आवेदन गरेको तीन महिना भित्र स्वीकृति प्रदान गरिने छ । त्यस्तो स्वीकृतिको लागि यस बैंकले थप कागजात माग गरेको अवस्थामा त्यस्तो कागजात पेश गरेको मितिले स्वीकृति प्रदान गर्ने कार्यावधि गणना हुनेछ ।
- (२) स्तरोन्नति भई माथिल्लो वर्गको कारोवार संचालनको लागि स्वीकृति प्रदान गर्नु अघि सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्दा तोकिएका सम्पूर्ण शर्तहरू पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
७. **शेयर खरिद बिक्री कारोवार रोक्का गर्नु पर्ने:**
- माथिल्लो वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको लागि आवश्यक पर्ने पूँजी पूरा गरेर सैद्धान्तिक सहमति पाउँ भनी निवेदन दिने वित्तीय संस्थाले त्यस्तो निवेदन साथ सो सम्बन्धमा यस बैंकबाट अन्तिम टुंगो नलागेसम्मको अवधिको लागि त्यस्तो इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको शेयर धितोपत्र बजारमा सूचीकृत रहेको अवस्थामा शेयर खरिद बिक्री कारोवार रोक्का भएको व्यहोराको धितोपत्र विनिमय बजारको पत्र समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।
८. **गाभ्ने/गाभिने भई स्तरोन्नति हुने सम्बन्धमा:**
- (१) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ६९ बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्था एक आपसमा गाभ्ने/गाभिने भई सोही ऐनको दफा ३६ बमोजिम स्तरोन्नतिको लागि यस बैंकमा निवेदन पेश हुन आएमा सर्वप्रथम गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्ने छ र सो को टुंगो लागे पछि स्तरोन्नतिको कारवाही अघि बढाइने छ । यसरी गाभ्ने/गाभिने भई स्तरोन्नतिको लागि पेश हुन आएको निवेदनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम यस बैंकमा निवेदन दिँदा सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थाले अनिवार्य रुपमा कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय, नेपाल धितोपत्र बोर्ड र धितोपत्र विनिमय बजार समेतलाई गराउनु पर्नेछ ।
- (ख) **कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धी व्यवस्था**
१. **“ख” वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा**
- काठमाडौँ उपत्यका बाहेक अधिराज्यका सीमित जिल्लाको कारोवारबाट थप जिल्लामा (१ जिल्लाबाट जोडिएको ३ जिल्ला, जोडिएका १ -३ जिल्लाबाट ४-१० जिल्ला र ४-१० जिल्लाबाट राष्ट्रिय स्तरमा) कारोवार संचालन गर्न चाहने “ख” वर्गको वित्तीय संस्थाले देहायका शर्तहरू पूरा गरी कारोवारको क्षेत्र विस्तार गर्न स्वीकृतिका लागि व्यवसायिक योजना सहित यस बैंकमा निवेदन दिन सक्नेछ :
- (१) यस बैंकले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गरेको ।
- (२) नियमितरूपले वार्षिक लेखापरीक्षण गरी साधारण सभा सम्पन्न गरेको ।
- (३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ३ वर्षे कार्य संचालन अवधिको वित्तीय सूचकहरू संचित नोक्सानीमा नरहेको ।
- (४) यस बैंकको निर्देशन अनुरूप पूँजीकोष (Capital Adequacy) पर्याप्त रहेको ।
- (५) यस बैंकको निर्देशन अनुरूप कर्जाको वर्गीकरण गरी सोको लागि पर्याप्त कर्जा नोक्सानी ब्यवस्था (Loan Loss Provision) कायम गरेको ।
- (६) निष्कृत कर्जा (NPA) पाँच प्रतिशत ननाघेको ।
- (७) इजाजत दिँदा तोकिएका शर्तहरू पूरा गरेको ।

२. “ग” वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा

काठमाडौं उपत्यका बाहेक अधिराज्यका अन्य जिल्लामा संस्थापना भएको “ग” वर्गको वित्तीय संस्थाले राष्ट्रियस्तरमा कारोवार संचालन गर्न चाहेमा देहायका शर्तहरू पूरा गरी कारोवार क्षेत्र विस्तार गर्ने स्वीकृतिका लागि व्यवसायिक योजना सहित यस बैंकमा निवेदन दिन सक्नेछः-

- (१) यस बैंकले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गरेको ।
- (२) नियमितरूपले वार्षिक लेखापरीक्षण गरी साधारण सभा सम्पन्न गरेको ।
- (३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ३ वर्षे कार्य संचालन अवधिको वित्तीय सूचकहरू संचित नोक्सानीमा नरहेको ।
- (४) यस बैंकको निर्देशन अनुरूप पूँजीकोष (Capital Adequacy) पर्याप्त रहेको ।
- (५) यस बैंकको निर्देशन अनुरूप कर्जाको वर्गीकरण गरी सोको लागि पर्याप्त कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (Loan Loss Provision) कायम गरेको ।
- (६) निष्कृत कर्जा (NPA) पाँच प्रतिशत ननाघेको ।
- (७) इजाजत दिँदा तोकिएका शर्तहरू पूरा गरेको ।

३. कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धी माथि उल्लिखित व्यवस्थाको अतिरिक्त निम्न थप व्यवस्था कायम गरिएको छः-

- (क) १ जिल्ला कार्यक्षेत्र भएका “ख” वर्गका संस्था एकपटकमा एक तह मात्र अर्थात ३ जिल्लासम्म, ३ जिल्लासम्म कार्यक्षेत्र भएका संस्था एकपटकमा एक तह मात्र अर्थात १० जिल्लासम्म र १० जिल्लासम्म कार्यक्षेत्र भएका संस्था एकपटकमा एक तह मात्र अर्थात राष्ट्रियस्तरसम्म तथा काठमाडौं उपत्यका बाहिर कार्यक्षेत्र कायम रहेका “ग” वर्गको वित्तीय संस्थाले स्थापना भएको वा कार्यक्षेत्र विस्तार गरेको ३ वर्षपछि मात्र क्रमिक रूपमा (तह ननाघ्ने गरी) थप कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न सक्नेछन् ।
उपर्युक्त व्यवस्था यसअघि निवेदन दिएका संस्थाहरूको हकमा समेत लागू हुनेछ ।
- (ख) कार्यक्षेत्र विस्तारका लागि आवेदन दिने संस्थाले विद्यमान कार्यक्षेत्रभित्रका प्रत्येक जिल्लामा कम्तिमा एक-एकवटा शाखा कार्यालयहरू स्थापना गरिसकेको हुनु पर्नेछ ।
- (ग) “ख” वर्गको राष्ट्रिय स्तरमा कार्यक्षेत्र विस्तार गर्ने संस्थाले New Capital Adequacy Framework पूर्ण रूपमा लागू गर्न सक्ने प्रमाण पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) कार्यक्षेत्र विस्तार गर्ने संस्थाले हाल कार्यरत कार्यक्षेत्रमा कम्तीमा पनि दुई अर्धवार्षिक अवधिमा निरन्तर रूपले इ.प्रा.निर्देशन नं. १६ बमोजिम आफूले वित्तीय स्रोत संकलन गर्न पाउने सीमाको ६० प्रतिशत वित्तीय स्रोत संकलन गरेको हुनु पर्ने छ । त्यस्तो वित्तीय स्रोत संकलनको गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीकोषको सट्टा हाल कायम रहेको कार्यक्षेत्रको लागि तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजीलाई आधार लिन सकिने छ ।
- (च) नेपाल राष्ट्र बैंकबाट संस्था वा संस्थाको अध्यक्ष, संचालक र कार्यकारी प्रमुख कारवाहीमा परेको भए सो कारवाही फुकुवा भएको अवधि ३ वर्ष पूरा भएको हुनु पर्नेछ ।

४. कार्यक्षेत्र विस्तारका लागि आवेदनसाथ निम्न कागजातहरू संलग्न हुनु पर्ने :-

- (क) विद्यमान संस्थापक र संचालकहरूको विवरण ।
- (ख) वित्तीय संस्थाको आगामी ५ वर्षको प्रक्षेपित वित्तीय अवस्था, व्यवसायिक रणनीति, प्राविधिक तथा व्यवस्थापन पक्ष र बजार संवेदनशीलता विश्लेषण सहितको व्यवसायिक योजना ।
- (ग) वित्तीय कारोवार संचालनका लागि कर्पोरेट कार्यालय/मुख्य शाखा कार्यालय विद्यमान कार्यक्षेत्रदेखि अन्य स्थानमा संचालन गर्ने भएमा सो कार्यालयको भौतिक पूर्वाधार, सूचना प्रविधि, वीमा तथा सुरक्षा व्यवस्था, घरभाडा करारनामा, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत लगायत मुख्य कर्मचारीहरूको योग्यता अनुभव सम्बन्धी कागजात ।
- (घ) कार्यक्षेत्र विस्तार भए पश्चात कायम हुने कार्यक्षेत्रलाई समेटेर तयार गरिएको कर्जा नीति, लगानी नीति, निक्षेप परिचालन नीति, वासलात बाहिरको कारोवार संचालन नीति, आन्तरिक लेखापरीक्षण नीति, गैर बैकिङ्ग सम्पत्ति व्यवस्थापन नीति, सम्पत्ति दायित्व व्यवस्थापन नीति, सूचना प्रविधि नीति र आफ्नो ग्राहक पहिचान नीति ।
- (ङ) कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धमा साधारण सभाले गरेको निर्णयको प्रतिलिपि ।

५. कार्यक्षेत्र विस्तारका सम्बन्धमा संस्थाको संचालक समितिसँग अन्तर्क्रिया गरी कागजात पूरा भएको ६० दिनभित्र सो सम्बन्धी प्रक्रियाको टुंगो लगाइनेछ ।

६. कम्तीमा १० जिल्लासम्म कार्यक्षेत्र भएको कुनै एक वित्तीय संस्थासंग अन्य “ख” वा “ग” वर्गको वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभिई राष्ट्रिय स्तरमा कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न चाहने संस्थालाई अर्को व्यवस्था नभएसम्म विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।

(नोट: माथि बुँदा “ख” को प्रयोजनको लागि “कार्य क्षेत्र विस्तार” भन्नाले थप जिल्लामा सेवा विस्तार गर्ने व्यवस्था सम्भन्धी पर्दछ ।)

(ग) **कार्यक्षेत्र संकुचन सम्बन्धी व्यवस्था**

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गको संस्था पूँजी अपर्याप्तताको कारणबाट सोही वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा रही कार्यक्षेत्र संकुचन गर्न चाहेमा स्वीकृतिका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकमा निवेदन दिन सक्नेछ । यसरी

- पेश हुन आएको निवेदनको सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले आवश्यक जाँचबुझ गरी स्वीकृति प्रदान गरेमा त्यस्तो वित्तीय संस्थाको कार्यक्षेत्र संकुचन हुनेछ ।
- (२) देहायको कुनै वा सबै अवस्था पूरा नगर्ने “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई सोही वर्गमा रहने गरी उक्त संस्थाको कार्यक्षेत्र संकुचन गराउन नेपाल राष्ट्र बैङ्कले निर्देशन दिन सक्नेछ :-
- (क) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले तोकेको अवधिभित्र तोके बमोजिमको पूँजी नपुऱ्याएको,
- (ख) विगत पाँच वर्षदेखि लगातार नोक्सानीमा रहेको,
- (ग) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले दिएको निर्देशन पटक पटक उल्लंघन गरी कारवाहीमा परेको,
- (घ) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले तोके बमोजिम जोखिम व्यहोर्ने कोष कायम गर्न नसकेको ।
- (३) उपबुँदा नं. (२) बमोजिम कुनै वित्तीय संस्थालाई कारवाही गर्नुभन्दा अगाडि नेपाल राष्ट्र बैङ्कले त्यस्तो वित्तीय संस्थालाई त्यस्तो कारवाहीको विरुद्ध सफाई पेश गर्ने मनासिब माफिकको मौका दिनेछ ।
- (४) उपबुँदा (१) बमोजिम कार्यक्षेत्र संकुचन गर्दा देहाय बमोजिम गर्न सकिने छ:-
- (क) राष्ट्रियस्तरबाट क्षेत्रीयस्तर वा ४-१० जिल्ला वा १-३ जिल्ला वा १ जिल्लामा ।
- (ख) क्षेत्रीयस्तरबाट ४-१० जिल्ला वा १-३ जिल्ला वा १ जिल्लामा ।
- (ग) ४-१० जिल्लाबाट १-३ जिल्ला वा १ जिल्लामा ।
- (घ) १-३ जिल्लाबाट १ जिल्लामा ।
- (घ) **गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी व्यवस्था**
 बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ६९ बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धमा यस बैंकबाट जारी बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८ बमोजिम हुनेछ ।
- (ङ) **खारेजी र बचाउ**
- (१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन, २०६९ को गाभ्ने/गाभिने र स्तरोन्नति हुने सम्बन्धमा इ.प्रा. निर्देशन नं. १८/०६९ तथा सो पश्चात २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू खारेज गरिएको छ ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

श्री नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
बालुवाटार, काठमाडौं ।

विषय: ..... वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा परिणत हुने सैद्धान्तिक सहमति पाउँ ।

महोदय,

प्रचलित कम्पनी ऐन बमोजिम पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको रूपमा नेपाल सरकार, कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा दर्ता गराई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन बमोजिम विगत ... वर्ष देखि वित्तीय कारोवार संचालन गर्दै आएकोमा सोही ऐनको दफा ३६ बमोजिम माथिल्लो वर्गको संस्था .... वर्गमा परिणत गर्ने गरी संस्थाको साधारण सभाबाट निर्णय भएकोले सैद्धान्तिक सहमति पाउन त्यस बैंकको पूर्व स्वीकृतिको लागि तोकिएका आवश्यक कागजात सहित यो निवेदन पेश गरेका छौं ।

आवश्यक कागजात थान.....संलग्न छन् ।

भवदीय,

.....
(संस्थाको तर्फबाट आधिकारिक व्यक्ति)

नाम:

ठेगाना:

टेलिफोन नं. :

फ्याक्स नं. :

इमेल ठेगाना :

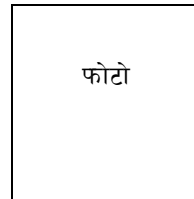
मिति:

संस्थाको छाप:

..... लि.

वित्तीय संस्थाको संस्थापक समूहमा रहेका व्यक्तिहरुको
व्यक्तिगत विवरण

१. पूरा नाम थर :
२. जन्म मिति :
३. जन्म स्थान :
४. नागरिकता :
५. पूरा ठेगाना :

(क) स्थायी :	(१) टेलिफोन	(२) इमेल	(३) फ्याक्स
(ख) अस्थायी :	(१) टेलिफोन	(२) इमेल	(३) फ्याक्स
६. हालको पेशा :

(क) फर्म वा कार्यालयको नाम :	(ख) ठेगाना :	(ग) व्यवसायको प्रकृति/काम :
(घ) पदको नाम :	(ङ) टेलिफोन/ फ्याक्स/ईमेल :	
७. वैवाहिक स्थिति :

(क) ☐ विवाहित/ ☐ अविवाहित/ ☐ सम्बन्ध विच्छेद भई ☐ अलग बसेको	(ख) विवाहितको हकमा पति/पत्नीको नाम :	(ग) पति/पत्नीको पेशा :
(घ) आश्रितहरुको विवरण		

<u>पूरा नाम</u>	<u>सम्बन्ध</u>	<u>उमेर</u>
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
८. (क) बाबुको नाम :

ठेगाना :	पेशा :
----------	--------

 (ख) बाजेको नाम :

ठेगाना :
----

९. शैक्षिक योग्यता :

तह	संस्थाको नाम, ठेगाना	अध्ययन वर्ष	विषय	उपाधि लिएको मिति
स्नातक				
स्नातकोत्तर				
विद्यावारिधि				
व्यवसायिक स्तर				
तालिम सेमिनार				
क)				
ख)				
ग)				

१०. तपाईंसँग कुनै व्यवसायिक (Professional) विषयमा काम गर्ने इजाजत छ ?

छ छैन

यदि छ भने

- (क) इजाजतको प्रकृति :
 (ख) इजाजत लिएको मिति :
 (ग) इजाजत नम्बर :
 (घ) इजाजत दिने संस्था र ठेगाना :

११. तपाईं कुनै व्यवसायिक क्षमताको आधारमा, नेपाल राष्ट्र बैंकबाट निरीक्षण, अनुगमन गर्नु पर्ने संस्थामा काम गर्नुहुन्छ?

(यदि छ भने, संस्थाको नाम, ठेगाना र कामको प्रकृति उल्लेख गर्नुहोस् । साथै, सम्बन्धित संस्थाबाट संस्थापन हुनका लागि स्वीकृति पत्र पेश गर्नुहोस्) ।

१२. कुनै संगठित संस्थामा तपाईंको कुनै वित्तीय स्वार्थ वा हित गाँसिएको छ भने खुलाउनु होस् ?

१३. मैले यो वित्तीय संस्थामा देहाय बमोजिमको रकम लगानी गरेको छु ।

१. संस्थामा लगानी गरेको रकम रु..... (अक्षरेपी.....) ।
 २. संस्थाको कुल जारी पूँजीको प्रतिशत ..... । यो शेयर यस बैंक/वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजीको १५ प्रतिशतभन्दा बढी छैन ।

१४. तपाईं कुनै फौजदारी अभियोगमा पर्नु भएको छ ?

छ छैन

१५. तपाईंले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग कर्जा कारोवार गर्नु भएको छ ?

छ छैन (छ भने विस्तृत विवरण खुलाउनु होस् ?)

१६. निम्न प्रश्नहरूको जवाफ छ/छैनमा दिनुहोस् :

- (क) तपाईंको विरुद्धमा अदालतमा कुनै अपराधिक कारवाइ विरुद्ध मुद्दा चलेको छ ? छ छैन
 (ख) तपाईंले कानून उल्लंघन गरेको कारणबाट सजाय पाउनु भएको छ ? छ छैन
 (ग) तपाईं संलग्न भएको कुनै संस्था टाट पल्टेको छ ? छ छैन
 (घ) तपाईंले काम गरेको वा संचालक भएको वा तपाईंले ५ (पाँच) प्रतिशत भन्दा बढी शेयर लगानी गरेको संस्था कर्जा भुक्तानी गर्न नसकेको कारण कहिल्यै कालोसूचीमा परेको छ, छैन । छ छैन
 (ङ) गैर कानूनी रूपमा विदेशी मुद्रा कारोवारमा संलग्न हुनु भएको छ ? छ छैन
 (च) तपाईं संलग्न भएको संस्था कहिल्यै अपराधिक कृयाकलापमा संलग्न भएको छ ? छ छैन
 (छ) तपाईंलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा कारोवारमा दुरुपयोग गरेको र सन्तोषजनक नभएको भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कुनै अभिलेख गरेको छ ? छ छैन
 (ज) तपाईं कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा पर्नु भएको छ ? छ छैन
 यदि परेको भए सो सूचीबाट फुक्नुवा भएको मितिले कम्तीमा तिन वर्ष पुरा भएको छ ? छ छैन
 (झ) तपाईं अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको बहालवाला कर्मचारी, सञ्चालक, लेखापरीक्षक कानूनी वा अन्य सल्लाहकार हुनुहुन्छ ? छ छैन

- (त्र) तपाईं धितोपत्र दलाल वा बजार निर्माता रहनु भएको छ ? छ छैन
- (ट) तपाईं कुनै सार्वजनिक अपराध गरेको, कानून उल्लंघन गरेको वा प्रचलित कानून वमोजिम विघटनमा परेको कुनै संस्थामा कर्मचारी वा सल्लाहकारको रूपमा रहनु भएको छ ? छ छैन
- (ठ) तपाईं प्रचलित कानून वमोजिम दामासाहिमा पर्नु भएको छ ? छ छैन
- (ड) तपाईंले कुनै राजनैतिक पदमा निर्वाचित वा मनोनित प्रतिनिधिको रूपमा कामकाज गरिरहनु भएको छ ? छ छैन
- (ढ) तपाईंलाई प्रचलित कानून वमोजिम कुनै पेशा वा व्यवसाय गर्न रोक लगाइएको छ ? छ छैन
- (ण) तपाईंले लगानी गरेको अन्य फर्म/कम्पनी/संगठित संस्था नेपाल राष्ट्र बैंकले निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न चाहेमा मन्जुर छ । छ छैन
- (त) तपाईंले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा संस्थापकको हैसियतले लगानी गर्नुभएको छ ? छ छैन (छ भने विस्तृत विवरण खुलाउनु होस)
१७. समय समयमा नेपाल राष्ट्र बैंकले निर्धारण गरे अनुरूप मेरो बैंक/वित्तीय संस्थाको पूँजी पुऱ्याउने प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछु ।
- माथि उल्लेख गरिएको विवरण ठिक साँचो हो । यी कुनै पनि विषयमा जाँचबुझ/छानविन तथा मैले दिएको विवरण सार्वजनिक गर्न मेरो मञ्जुरी छ । भुठो भएमा यसैका आधारमा बैंक संस्थापना गर्ने इजाजत नदिएमा मेरो मञ्जुरी छ ।

दस्तखत :

नाम :

मिति:

ठेगाना :

टेलिफोन :

..... लि.

वित्तीय संस्थाको संस्थापक समूहमा रहेका संस्था
(फर्म, कम्पनी, संगठित संस्था) हरुको विवरण

१. स्वदेशी संस्था (फर्म, कम्पनी तथा संगठित संस्था) :

- (क) संस्थाको नाम :
(ख) संस्था दर्ता मिति :
(ग) प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति
नाम:
पद:

२. विदेशी लगानीको हकमा :

- (क) संस्थाको नाम :
(ख) संस्था दर्ता मिति :
(ग) प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति
नाम:
पद:

३. सेवाको अभिलेख (विगत ५ वर्षको) बैंक तथा वित्तीय संस्था वा कुनै पनि प्रकारको निक्षेप सम्बन्धी व्यवशाय सञ्चालन गर्ने संस्था भए सो को विस्तृत विवरण :

संस्थाको नाम, ठेगाना	अवधि	पद	निकटतम सुपरिवेक्षकको नाम	काम छोड्नुको कारण

४. संस्थाको नामबाट कुनै व्यवसायिक (Professional) विषयमा काम गर्ने इजाजत छ ? छ छैन
यदि छ भने

- (क) इजाजतको प्रकृति :
(ख) इजाजत लिएको मिति :
(ग) इजाजत नम्बर :
(घ) इजाजत दिने संस्था र ठेगाना :

५. संस्था विगत दुई वर्ष देखि सञ्चालन मुनाफामा रहेको छ/छैन ? छ छैन

संस्थाको दुई आ.व.को वित्तीय विवरण यसैसाथ संलग्न छ ।

६. संस्थाबाट लगानी गरी अन्य फर्म, कम्पनी, संगठित संस्थामा कुनै वित्तीय स्वार्थ वा हित गाँसिएको छ भने खुलाउनु होस ।

७. यो वित्तीय संस्थामा देहाय बमोजिमको रकम लगानी गरेका छौं ।

१. संस्थामा लगानी गरेको रकम रु..... (अक्षरेपी.....) ।

२. संस्थाको कुल जारी पूँजीको प्रतिशत ..... । यो शेयर यस वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजीको १५ प्रतिशतभन्दा बढी रहेको छैन ।

८. संस्थाको अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थासंग कर्जा कारोवार छ ?

छ छैन (छ भने विस्तृत विवरण खुलाउनु होस् ?)

९. निम्न प्रश्नहरूको जवाफ छ/छैनमा दिनुहोस् :

- (क) संस्थाको विरुद्धमा अदालतमा कुनै अपराधिक कारवाइ विरुद्ध मुद्दा चलेको छ ? छ छैन
- (ख) संस्थाले कानून उल्लंघन गरेको कारणबाट सजाय पाएको छ ? छ छैन
- (ग) संस्थाले लगानी गरेको अन्य कुनै संस्था टाट पल्टेको छ ? छ छैन
- (घ) संस्थाले काम गरेको वा संचालक भएको वा संस्थाले ५ (पाँच) प्रतिशत भन्दा बढी शेयर लगानी गरेको संस्था कर्जा भुक्तानी गर्न नसकेको कारण कहिल्यै कालोसूचीमा परेको छ ? छ छैन
- (ङ) संस्था गैर कानूनी रूपमा विदेशी मुद्रा कारोवारमा संलग्न भएको छ ? छ छैन
- (च) तपाईंको संस्थालाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा कारोवारमा दुरुपयोग गरेको र सन्तोषजनक नभएको भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कुनै अभिलेख गरेको छ ? छ छैन
- (छ) संस्था कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा परेको छ ? छ छैन
यदि परेको भए सो सूचीबाट फुकुवा भएको मितिले कम्तीमा तीन वर्ष पूरा भएको छ ? छ छैन
- (ज) संस्था अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक, लेखापरीक्षक कानूनी वा अन्य सल्लाहकार छ ?
 छ छैन
- (झ) संस्था धितोपत्र दलाल वा बजार निर्माता रहेको छ ? छ छैन
- (ञ) संस्था कुनै सार्वजनिक अपराध गरेको, कानून उल्लंघन गरेको वा प्रचलित कानून वमोजिम विघटनमा परेको कुनै संस्थामा सल्लाहकारको रूपमा रहेको छ ? छ छैन
- (ट) तपाईंको संस्था प्रचलित कानून वमोजिम दामासाहिमा परेको छ ? छ छैन
- (ठ) संस्थालाई प्रचलित कानून वमोजिम कुनै पेशा वा व्यवसाय गर्न रोक लगाइएको छ ? छ छैन
- (ड) संस्थाले लगानी गरेको अन्य फर्म/कम्पनी/संगठित संस्था नेपाल राष्ट्र बैंकले निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न चाहेमा मन्जुर छ। छ छैन
- (ढ) संस्थाले यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा संस्थापकको हैसियतले लगानी गरेको छ ? छ छैन (छ भने विस्तृत विवरण खुलाउनु होस)

१०. समय समयमा नेपाल राष्ट्र बैंकले निर्धारण गरे अनुरूप हामीले बैंक/वित्तीय संस्थाको पूँजी पुऱ्याउने प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछौं ।

माथि उल्लेख गरिएको विवरण ठिक साँचो हो । यी कुनै पनि विषयमा जाँचबुझ/छानविन तथा मैले दिएको विवरण सार्वजनिक गर्न मेरो मञ्जुरी छ । भुठो भएमा यसैका आधारमा माथिल्लो वर्गमा परिणत हुने इजाजत नदिएमा मेरो मञ्जुरी छ ।

दस्तखत :

नाम :

मिति :

ठेगाना :

टेलिफोन :

श्री नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
बालुवाटार, काठमाडौं ।

विषय: माथिल्लो वर्गको वित्तीय कारोबार गर्ने स्वीकृति पाउं ।

महोदय,

त्यस बैंकको प.सं. .... मिति .....को पत्रबाट ..... वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाका रुपमा परिणत गर्न सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त भएकोमा तोकिएका शर्तहरू पुरा गरी सकेको हुँदा आवश्यक कागजात एवं इजाजतपत्र दस्तुर सहित बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ३६ बमोजिम .... वर्गको संस्थाको रुपमा वित्तीय कारोबार गर्ने इजाजतपत्र पाउनको लागि यो निवेदन पेश गरेका छौं ।

आवश्यक कागजात थान.....संलग्न छन् ।

भवदीय,

.....
(संस्थाको तर्फबाट आधिकारिक व्यक्ति)

नाम:

ठेगाना:

टेलिफोन नं. :

फ्याक्स नं. :

इमेल ठेगाना :

मिति:

संस्थाको छाप:

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. १९/०७०

विषय : सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो ग्राहकको पहिचान गर्ने सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि अवलम्बन गर्न र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कृत्याकलापमा लगानी गर्ने कार्य निवारण गर्ने सम्बन्धमा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को दफा ४४ख को प्रयोजनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. नीति, प्रक्रिया र अभ्यास

- (१) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यको नियन्त्रण एवं निरोपणका लागि इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण नियमावली, २०६६ र यस निर्देशनले तोके बमोजिम आवश्यक नीति, प्रक्रिया र अभ्यासको तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिमको नीति, प्रक्रिया र अभ्यासमा देहायका विषयमा आवश्यक तथा उपयुक्त व्यवस्था गर्नु पर्नेछः
  - (क) जोखिममा आधारित प्रक्रिया सहित ग्राहकको ग्राहक पहिचान पद्धति (Customer Due Diligence) लाई आवश्यकता अनुसार लागू गर्ने,
  - (ख) ग्राहकको अद्यावधिक अभिलेख कायम गर्ने,
  - (ग) कारोवार तथा अन्य विवरण सुरक्षित राख्ने,
  - (घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ तथा यस निर्देशनको बुँदा नं.१७ अनुसार वित्तीय जानकारी इकाईमा सीमा सम्बन्धी कारोवार विवरण पठाउने,
  - (ङ) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४, तथा यस निर्देशनले तोके अनुरूपका शंकास्पद कारोवारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउने, र
  - (च) यस निर्देशनको पालना गर्न आवश्यक पर्ने आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रणका उपायहरूको तर्जुमा गर्ने ।
- (३) नेपाल बाहिर कुनै शाखा वा सहायक कम्पनी मार्फत कारोवार गरी रहेका इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाहरूले यस निर्देशन तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी प्रचलित कानून तथा नियमहरूलाई त्यस्ता कारोवारका सम्बन्धमा पनि लागू गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो स्थानमा रहेका शाखा वा सहायक कम्पनीलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण नियमावली, २०६६, यस निर्देशनको कार्यान्वयनमा कुनै प्रतिबन्ध वा व्यवधान भएमा सोको जानकारी यस बैंकलाई दिनु पर्नेछ ।

२. जोखिममा आधारित प्रणालीको प्रयोग गरी ग्राहक पहिचान पद्धति कायम गर्ने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना ग्राहकको पहिचान एवं मुल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्ने ग्राहक पहिचान पद्धति (Customer Due Diligence) ले देहायका कुराहरू समावेश गर्नु पर्नेछः
  - (क) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको पहिचान गर्ने,
  - (ख) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको बारेमा आवश्यक सूचना संकलन गर्ने र आवश्यकता अनुसार ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्ने,
  - (ग) नयाँ ग्राहकहरू स्विकार गर्ने नीति लागू गर्ने,
  - (घ) ग्राहक र ग्राहकको हिताधिकारीको सूचना तथा विवरण नियमितरूपमा अद्यावधिक गर्ने, र
  - (ङ) ग्राहकको कारोवारको विवरणलाई नियमितरूपमा अनुगमन गर्ने ।
- (२) जोखिमका आधारमा अर्थात् उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि परिस्कृत (Enhanced Customer Due Diligence) तथा कम जोखिममा रहेका ग्राहकको लागि सामान्य ग्राहक पहिचान पद्धतिको (Simplified Customer Due Diligence) लागू गर्नु पर्नेछ ।

३. ग्राहकको पहिचान

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले बेनामी तथा काल्पनिक नाममा कुनै पनि खाता खोल्नु वा राख्नु हुदैन ।
- (२) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना ग्राहक तथा हिताधिकारीको वास्तविक परिचय थाहा पाउनु पर्नेछ । ग्राहक भन्नाले देहायका (वा त्यस्तो सम्बन्ध स्थापना गर्न खोज्ने) व्यक्तिहरूलाई जनाउँछः

- (क) व्यवसायिक सम्बन्ध भएका,
- (ख) एक पटक वा पटके रुपमा यस निर्देशनको बुँदा १७ को उपबुँदा (१) मा तोकिएको सीमा वा सो भन्दा बढी कारोवार गर्ने,
- (ग) यस निर्देशनको बुँदा १४ मा उल्लेख भए अनुरूपको विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरणको कार्यमा संलग्न, र
- (घ) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कारोवार गर्दा कुनै समयमा सो व्यक्ति सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी कार्यमा संलग्न भएको वा हुन सक्ने आशंका रहेको कारोवार वा व्यवसायमा संलग्न भएको ।
- (३) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले देहायका कुनै पनि समयमा ग्राहकको उपयुक्त पहिचान कायम गर्न आवश्यक परिचय लिने र सोको उचित मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।
- (क) व्यवसायिक सम्बन्धका लागि अनुरोध गर्दा,
- (ख) निश्चित सीमा भित्रको पटके कारोवार गर्दा,
- (ग) विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरण गर्दा,
- (घ) कुनै व्यक्ति संकास्पद कारोवार वा कार्यमा संलग्न भएको पाइएमा, र
- (ङ) कुनै व्यक्तिको सम्बन्धमा पहिले नै प्राप्त गरिसकेको पहिचान सम्बन्धी कागजातमा कुनै किसिमको शंका वा दुविधा उत्पन्न भएमा ।
- (४) प्राकृतिक व्यक्तिको सम्बन्धमा पहिचान कायम गर्दा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस निर्देशनको अनुसूची - १९.१ मा उल्लेख गरे अनुरूपका कागजात, तथ्याङ्क, सूचनाहरू प्राप्त गरी सोलाई स्वतन्त्र र भरपर्दो श्रोतबाट पुष्टी गर्नु पर्नेछ ।
तर, सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले पत्याएको र एक वा सबै खातामा गरी बढीमा रु. ५ लाखसम्मको मौज्जात रहने साना बचतकर्ताको नयाँ खाता खोलीदिन यस व्यवस्थाले वाधा पुर्याएको मानिने छैन । सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आवश्यक ठानेमा त्यस्ता साना बचतकर्तासँग अन्य थप विवरण तथा कागजात माग गर्न सक्नेछ ।
- (५) कानूनी व्यक्ति वा संस्थापनाहरूको सम्बन्धमा पहिचान कायम गर्दा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस निर्देशनको अनुसूची - १९.१ मा उल्लेख गरे अनुरूपका कागजात, तथ्याङ्क, सूचनाहरू प्राप्त गरी त्यसलाई स्वतन्त्र र भरपर्दो श्रोतबाट पुष्टी गर्नु पर्नेछ ।
- (६) सबै प्राकृतिक तथा कानूनी व्यक्तिको पहिचान स्थापित गर्ने कागजात तथा जानकारीहरूको प्रतिलिपि बुझ्न सकिने किसिमले व्यवस्थित गरी राख्नु पर्नेछ ।
- (७) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो प्रत्येक कार्यालय/शाखामा अनुसूची - १९.१ बमोजिमको कागजात लगायत अन्य कागजातहरू कार्यान्वयन अधिकृत वा तोकिएको कर्मचारीबाट प्रमाणित गराई राख्नु पर्नेछ ।
- (८) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थालाई कर्जा प्रवाह गर्दा यसै साथ संलग्न अनुसूची - १९.२ बमोजिमको विवरण अनिवार्य रुपमा लिनु पर्नेछ ।
- ४. ग्राहकको हिताधिकारीको निर्धारण**
- (१) कुनै ग्राहकले एक वा एक भन्दा बढी हिताधिकारीको लागि कारोवार गरिरहेको कुरा सुनिश्चित गर्नका लागि इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आवश्यक मापदण्डहरू निर्धारण गर्नु पर्नेछ । यदी ग्राहकको हिताधिकारी भएमा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्यस्ता हिताधिकारीको पहिचानको लागि आफू सन्तुष्ट हुनेगरी आवश्यक सूचना तथा तथ्यांक विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त गरी सोको पुष्टि समेत गर्नु पर्नेछ । हिताधिकारीको सम्बन्धमा प्राप्त गरिने सूचना यस निर्देशनको अनुसूची - १९.१ मा तोकिए अनुरूप हुनेछ ।
- (२) कानूनद्वारा नियमन गरिएका धितोपत्र बजारमा सुचिकृत पब्लिक लिमिटेड कम्पनी तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्ड लागू गरेको मुलुकका कानूनद्वारा नियमन तथा सुपरिवेक्षण गरिएका धितोपत्र बजारमा सूचिकृत भएका विदेशी कम्पनीहरूको हकमा यस निर्देशनको अनुसूची - १९.१ मा उल्लेख भएका कागजात र विवरणका अतिरिक्त अन्य थप जानकारी आवश्यक पर्ने छैन । इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्यस्तो कम्पनीको रजिष्टर्ड कार्यालय रहेको मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्ड लागू गरे/नगरेको कुरा Financial Action Task Force (FATF), Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG) जस्ता र सोही प्रकारका अन्य क्षेत्रीय संस्थाहरू, International Monetary Fund र World Bank जस्ता अन्तरराष्ट्रिय संस्थाहरूद्वारा आफ्नो वेबसाइटमा प्रकाशित रिपोर्ट तथा विवरणहरूका आधारमा निर्धारण गर्न सक्नेछन् ।
- (३) अन्य कानूनी व्यक्तिका सन्दर्भमा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्यस्तो ग्राहकको वास्तविक धनी वा नियन्त्रणमा राख्ने प्राकृतिक वा कानूनी व्यक्तिको बारेमा देहाय बमोजिमको जानकारी लिनु पर्नेछ :

- (क) यसै बुँदाको उपबुँदा (१) को व्यवस्था अनुरूप कुनै कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म, वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्थाहरूका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमका प्रत्येक प्राकृतिक व्यक्तिको विवरण:
  - (१) दश प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शेयर खरिद गरेको वा मतदानको अधिकार प्राप्त गरेको,
  - (२) कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म, वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्थाहरूको व्यवस्थापनमा संलग्न,
  - (३) कानूनी व्यक्तिको नियन्त्रण गर्ने वा नियन्त्रणको अधिकार प्रयोग गर्ने ।
- (ख) गुठी वा यस्तै प्रकारका संस्थाका सम्बन्धमा सोको सञ्चालक, ट्रष्टी र हिताधिकारीको पहिचान कायम गर्ने ।
- (४) शेयर स्वार्थको अप्रत्यक्ष स्वामित्व देहाय बमोजिम स्थापित गर्नु पर्नेछ:
  - (क) कम्पनी, सीमित दायित्व भएको साभेदारी फर्म, वा यस्तै प्रकारको अन्य संस्था र गुठीले धारण गरेको शेयरमा समानुपातिक रूपमा त्यस्तो संस्थाको शेयरहोल्डर, साभेदार अथवा हिताधिकारी, र
  - (ख) परिवारको सदस्यले धारण गरेको शेयरको सम्बन्धमा परिवारको प्रत्येक सदस्यले धारण गरेको शेयर (परिवार भन्नाले पति, पत्नी, छोरा, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा, हजुरबा, हजुरआमा, दाजु भाई, दिदी बहिनी र नाती नातिनालाई जनाउँछ ।)
- (५) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बद्ध सबै सूचनाको तथा जानकारीहरूको प्रतिलिपि बुझ्न सकिने किसिमले व्यवस्थित गरी राख्नु पर्नेछ ।
स्पष्टिकरण: “हिताधिकारी” भन्नाले कुनै ग्राहकको मालिक वा अन्तिमरूपमा नियन्त्रण गर्ने प्राकृतिक व्यक्ति (जसको लाभ हुने गरी कारोवार गरिन्छ, सो व्यक्ति) सम्भन्धनु पर्दछ । यो शब्दले कुनै कानूनी व्यक्ति वा संस्थालाई नियन्त्रणमा राख्ने अन्तिम अधिकार प्रयोग गर्ने व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ ।

५. ढिला गरी पुष्टी गर्न सकिने

- (१) देहायको अवस्थामा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस निर्देशनको बुँदा नं. ४ अनुसार ग्राहकको विवरण तथा परिचयको पुष्टी केही समय ढिलागरी पनि गर्न सक्नेछन ।
  - (क) व्यवहारिकरूपमा तुरुन्तै पुष्टी गर्न सम्भव नभएको अवस्थामा जुन समयमा सम्भव छ सो समयमा,
  - (ख) सामान्य रूपमा व्यवसायको सञ्चालनमा हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने समयमा,
  - (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी जोखिमलाई प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थित गरेको समयमा
- (२) ढिलागरी ग्राहकको पहिचान पुष्टी गर्ने अवस्थामा हुन सक्ने जोखिमलाई व्यवस्थित गर्न इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्यस्ता ग्राहकले गर्न सक्ने कारोवारको सख्या, रकम र प्रकारमा आवश्यक सीमा बन्देज लगाउन सक्नेछन ।

६. ग्राहकको जोखिम विवरण तयार गर्ने

- इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना प्रत्येक ग्राहकमा निहित जोखिमको वर्गीकरण गरी (अत्यधिक जोखिम, मध्यम जोखिम र कम जोखिम) सोही अनुरूप उनीहरूको विवरण तयार गरी राख्नु पर्नेछ । यस्तो विवरणमा यस निर्देशन अनुरूपको ग्राहक पहिचान पद्धति पुरा गर्न सकिने पर्याप्त सूचना तथा जानकारी हुनु पर्नेछ । यस्तो विवरणमा ग्राहक (हिताधिकारी यदि छ भने)को बारेमा पर्याप्त जानकारी लिनुका साथै उक्त ग्राहकले इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थासँग राख्न खोजेको सम्बन्ध र आवश्यक भए रकम तथा सम्पत्तिको श्रोतको बारेमा समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

७. तेस्रो पक्षको प्रयोग

- (१) यस निर्देशनको पालनको लागि तेस्रो पक्षको प्रयोग गर्ने भएमा सोको जोखिम समेत न्यूनीकरण हुने गरी यस सम्बन्धमा आवश्यक आन्तरिक नीति र प्रक्रिया सहित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तेस्रो पक्षबाट गरिएको ग्राहक पहिचान पद्धतिलाई अवलम्बन गर्न सक्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ र अन्य प्रचलित कानून अन्तरगत यस बैंक वा वित्तीय जानकारी इकाईबाट नियमन गरिने संस्थाहरूबाट भएको ग्राहक पहिचान पद्धतिलाई पनि मान्यता दिन सक्नेछ ।
- (३) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफू विश्वस्त भएमा यस निर्देशन बमोजिमको ग्राहक पहिचान पद्धति पुरा गर्नु पर्ने गरी नियमनको दायरामा रहेको कुनै गैर आवासिय तेस्रो पक्षले गरेको ग्राहक पहिचान पद्धतिलाई पनि मान्यता दिन सक्नेछ । यसरी मान्यता दिन गैर आवासिय तेस्रो पक्ष सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रियस्तरका मापदण्ड अनुरूपका संयन्त्र अन्तरगत, इजाजतपत्र प्राप्त गरेको तथा सुपरिवेक्षण गरिने त्यस्ता मापदण्डको उल्लंघनका कारण कुनै कारवाहीमा नपरेको वा सो सम्बन्धमा कुनै प्रश्न नउठेको र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डको कार्यान्वयन गरी रहेको स्थानमा हुनु पर्नेछ ।

यसरी मान्यता दिँदा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निवेदनका सम्बन्धमा प्राप्त सूचना र सम्बन्धित संस्थाले उक्त मुलुकमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डको कार्यान्वयन गरे/नगरेको निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

- (४) तेस्रो पक्षले तयार गरेको विवरणलाई आधार लिँदा प्रत्येक पटक इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित संस्थाको सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी नीति, प्रक्रिया र यस निर्देशन अनुरूपको ग्राहक पहिचान पद्धति सम्बन्धी सूचना पनि लिनु पर्नेछ । यसरी सम्बन्धित कागजातको प्रतिलिपि लिन नसकिने अवस्थामा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू त्यस्ता ग्राहकको पहिचान सम्बन्धी कागजात तथा अन्य सूचनाको प्रति जति सक्थो छिटो प्राप्त गर्न आवश्यक कदम चाल्नु पर्नेछ र विना कुनै बिलम्ब त्यस्तो विवरण लिन सक्ने कुरामा आफू विश्वस्त हुनु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डको कार्यान्वयन नगर्ने भनि यस बैंक वा वित्तीय जानकारी इकाईले पहिचान गरेका वा स्वतन्त्र सूचनाहरूको आधारमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डको कार्यान्वयन नगरेको भनि विश्वास गर्नु पर्ने पर्याप्त आधार र कारण रहेका तेस्रो पक्षले तयार गरेको ग्राहक पहिचान सम्बन्धी विवरणलाई स्वीकार गर्न हुदैन ।
- (६) यस निर्देशन अनुरूपको ग्राहक पहिचान पद्धति पुरा गर्नु पर्ने अन्तिम दायित्व सम्बन्धित इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नै हुनेछ ।

८. नयाँ ग्राहकको स्वीकार

इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस निर्देशन बमोजिम आफ्नो वा हिताधिकारीको परिचय खुलाउन वा पुष्टी हुन नसक्ने वा जोखिम विवरण तयार गर्न पर्याप्त सूचना संकलन गर्न नसकिने कुनै व्यक्तिलाई ग्राहकको रूपमा स्वीकार गर्न हुदैन । यस्तो अवस्थामा वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशन र यस निर्देशनको बुँदा १९ को उपबुँदा (१) अनुसार शंकास्पद कारोवारको रूपमा लिई सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

९. ग्राहकको सूचना निरन्तर रूपमा कायम राख्ने

इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना ग्राहकहरूको सम्बन्धमा निरन्तर रूपमा आवश्यक सूचना र विवरण संकलन गरी राख्नु पर्नेछ । ग्राहक पहिचान पद्धति (CDD) प्रक्रिया अन्तर्गत संकलन गरिएका कागजात, तथ्यांक, वा सूचनाहरू इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निश्चित समयमा आवश्यक समीक्षा गरी व्यवस्थित रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

१०. ग्राहकको कारोवारको निरन्तर रूपमा अनुगमन गर्ने

(१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना ग्राहकहरूको कारोवार र उनीहरूसँगको सम्बन्धको निरन्तर रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ । यस्तो अनुगमनले इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाहरूले पहिचान गरे अनुरूप नै ग्राहकले कारोवार गरे नगरेको कुरा तथा ग्राहकको जोखिम विवरण, आवश्यकता अनुसार रकम वा सम्पत्तिको श्रोत र पहिले नै निर्धारण गरिएको रकम वा कारोवारको सीमा र प्रकार समेतलाई समेट्नु पर्नेछ ।

(२) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सवै जटिल कारोवार, आर्थिक र कानूनी उद्देश्य नभएका अस्वाभाविक रूपले ठूला देखिने वा अस्वाभाविक प्रकृतिका कारोवारलाई विषेश निगरानीका साथ हेर्नु पर्नेछ । इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस्ता कारोवारको उद्देश्य तथा आधारहरू पत्ता लगाई त्यस्तो जानकारी लिखित रूपमा राख्नु पर्नेछ । इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस्तो जानकारी वित्तीय जानकारी इकाई, लेखापरीक्षक एवं अन्य सक्षम निकायले परीक्षण गर्न सक्ने गरी पाँच वर्षसम्म सुरक्षित रूपमा राख्नु पर्नेछ । इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कुनै कारोवारलाई आर्थिक र कानूनी उद्देश्य नभएका अस्वाभाविकरूपले ठूला वा अस्वाभाविक प्रकृतिका कारोवार भनी पत्ता लगाई सकेपछि त्यस्तो कारोवारलाई वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशन र यस निर्देशनको बुँदा १९ को उपबुँदा (१) अनुसार शंकास्पद कारोवारको रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।

११. ग्राहकसँगको सम्बन्धको समाप्ति

इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै नयाँ ग्राहकको वा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ लागू हुनु पहिलेका ग्राहकको पनि यस निर्देशन अनुरूपको ग्राहक पहिचान पद्धति सम्पन्न गर्न नसक्ने अवस्था विद्यमान भएमा ग्राहकसँगको सम्बन्धलाई स्थगित गरी त्यस्तो कारोवारलाई यस निर्देशनको बुँदा नं. १९ को उपबुँदा (१) अनुसार शंकास्पद कारोवारको रूपमा पनि पठाउनु पर्नेछ ।

१२. उच्च जोखिमयुक्त ग्राहकहरूका लागि परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्ने

(१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको उच्च जोखिममा रहेका, उच्च पदस्थ व्यक्ति, राजनीतिक रूपमा प्रभावशाली व्यक्तिकहरू

- (PEPs) र आमने सामने नभई कारोवार गर्ने ग्राहकहरुका लागि परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) ले अन्य कुराका अतिरिक्त सम्पत्तिको श्रोत र कारोवार रकमको श्रोतलाई पनि समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकलाई पहिचान प्रक्रियाको हरेक चरणमा परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (३) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापन तहको माथिल्लो अधिकारीले स्वीकृति नदिएसम्म उच्च जोखिममा रहेका ग्राहकहरूसँग सम्बन्ध स्थापना गर्न हुदैन ।
- (४) देहायको आधारमा कुनै ग्राहकलाई उच्च जोखिममा रहेको निर्धारण गर्नु पर्नेछ:-
- (क) आमने सामने नभई अन्य तरिकाले सम्बन्ध स्थापना भएको ग्राहक,
- (ख) गैर आवासीय, वा त्यस्तो व्यक्तिको राष्ट्रियता, हाल बसोवास रहेको मुलुक वा पहिलेको बसोवास रहेको मुलुक समेतका आधारमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको उच्च जोखिममा रहेको स्थानका ग्राहक,
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधको नियन्त्रणमा उपयुक्त स्तर कायम गर्न नसकेको मुलुक वा क्षेत्रसँग सम्बन्धित,
- (घ) राजनीतिक रूपमा प्रभावशाली व्यक्तिहरु (PEPs) वा तिनका परिवारका सदस्य र सम्बन्धित व्यक्तिहरु,
- (ङ) धेरै नेटवर्थ भएको, रकम वा सम्पत्तिको श्रोत स्पष्ट नभएको वा निजी बैंकिङ्ग व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक,
- (च) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी अपराधमा संलग्न हुन सक्ने शंकास्पद व्यवसायमा संलग्न भएको ग्राहक,
- (छ) व्यक्तिगत सम्पत्ति धारण गर्ने साधनको रूपमा रहेको कानूनी व्यक्ति,
- (ज) स्पष्ट आर्थिक तथा कानूनी उद्देश्य विना नै जटिल प्रकृतिको स्वामित्व संरचना भएका कानूनी व्यक्ति,
- (झ) नोमिनी शेयरहोल्डर वा धारक शेयर भएको कम्पनी,
- (ञ) अत्यधिक भ्रष्टाचार रहेको भनि चिनिएको मुलुक वा अन्य आधारमा उच्च जोखिममा रहेको क्षेत्रका ग्राहक, र
- (ट) नगदको वढी प्रयोग हुने व्यवसायीक क्षेत्रको कारोवारमा संलग्न भएका ग्राहक ।
- (५) यसै बुँदाको उपबुँदा (४) मा उल्लेखित आमने सामने नभई हुने कारोवारले अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका कारोवार सम्भन्नु पर्छ:
- (क) इन्टरनेटबाट स्थापित सम्बन्ध वा हुलाक मार्फत स्थापित सम्बन्ध वा यस्तै अन्य प्रकारले स्थापित सम्बन्ध,
- (ख) इन्टरनेटबाट प्रदान गरिने सेवा तथा कारोवार,
- (ग) ATM को प्रयोग गरी गरिने कारोवार,
- (घ) टेलिफोन बैंकिङ्ग,
- (ङ) फ्याक्स वा अन्य यस्तै प्रकारका माध्यमबाट निर्देशन वा निवेदन दिइ भएका कारोवार, र
- (च) पहिले नै भुक्तानी गरेका, नविकरण गर्न मिल्ने वा कुनै खातासँग जोडिएका कार्ड मार्फत गरिने रकम निष्कासन वा भुक्तानी सम्बन्धी कारोवार ।
- (६) आमने सामने नभई हुने कारोवारमा गरिने परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धतिमा देहायका विषय समेटनु पर्नेछ :
- (क) नोटरी वा अन्य विश्वास योग्य व्यक्तिले प्रमाणित गरेको कागजात,
- (ख) प्रत्यक्षरूपमा कारोवार गरिने ग्राहकसँग माग गरिने कागजातका अतिरिक्त थप कागजातको प्राप्ति,
- (ग) स्वतन्त्ररूपमा पुष्टि गर्ने वा ग्राहकसँग सम्पर्क स्थापना गर्ने प्रक्रियाको विकास भएको प्रणाली ।
- (७) राजनीतिक रूपमा प्रभावशाली व्यक्तिहरु (PEPs) को निर्धारण देहाय बमोजिमको प्रक्रियाबाट गर्नु पर्नेछ:-
- (क) सम्भावित ग्राहकसँग प्राप्त गरिने सम्बद्ध सूचनाको आधारमा,
- (ख) सार्वजनिकरूपमा उपलब्ध सूचनाको आधारमा,
- (ग) उपलब्ध भएमा राजनीतिक रूपमा प्रभावशाली व्यक्तिहरु (PEPs) को तथ्याँक (Data Base) मा पहुँच स्थापित गरेर ।
- (८) परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति प्रयोग गर्दा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले लिङ्ग, वर्ण, रङ्ग, वैवाहिक सम्बन्ध, धर्म, वा राष्ट्रियताको आधारमा गैर कानूनी भेदभाव हुन नदिने तर्फ आवश्यक शर्तकता अपनाउनु पर्नेछ ।

स्पष्टीकरण: “उच्च पदस्थ व्यक्ति” भन्नाले स्वदेश वा कुनै विदेशी मुलुकमा राजनैतिक, व्यवसायिक, सामाजिक, वित्तीय, प्रशासनिक, व्यापारिक, औद्योगिक क्षेत्रमा उच्च तहमा कार्यरत वा कार्य गरिसकेका व्यक्ति, उच्च सार्वजनिक जिम्मेवारीमा रहेका वा रहिसकेका राष्ट्र प्रमुख, सरकार प्रमुख, मन्त्री, नेपाल सरकार वा नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्वमा भएको संस्थाको प्रथम श्रेणी वा सो भन्दा माथिका पदाधिकारी, राजनीतिक दलका नेताहरु, निजी वा सामाजिक क्षेत्रका उच्च पदस्थ पदाधिकारी सम्भन्नु पर्दछ। यो शब्दले त्यस्ता व्यक्तिका परिवारका सदस्य तथा नजिकका सहयोगी समेतलाई जनाउछ।

१३. कम जोखिमयुक्त ग्राहकहरुका लागि सरल ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सक्ने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आफूले गरेको लिखित जोखिम मूल्याङ्कनका आधारमा कम जोखिम युक्त ग्राहकको सरल ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सक्नेछन। इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस्तो पद्धति अवलम्बन गर्दा आवश्यक पर्ने कागजात र जोखिम निर्धारणका आधारहरु बारेमा यस बैंकबाट माग भई आएमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (२) सामान्यतया सबै ग्राहकहरुका लागि यस निर्देशनमा उल्लेखित ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्नु पर्नेछ। इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले गरेको मूल्याङ्कनमा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने जोखिम कम रहेको, सम्बन्धित ग्राहक र हिताधिकारीको बारेमा सार्वजनिक रुपमा नै जानकारी उपलब्ध भएको, वा राष्ट्रिय प्रणालीमा उपयुक्त नियन्त्रण र परीक्षणको व्यवस्था रहेको अवस्थामा सरल ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्न सकिनेछ।
- (३) जोखिम कम भएका ग्राहक वा कारोवारहरु उदाहरणको रुपमा देहाय बमोजिम रहेका छन:
  - (क) यस बैंकले सुपरिवेक्षण गर्ने संस्थाहरु
  - (ख) यस निर्देशनको बुँदा ७ को उपबुँदा (३) मा उल्लेख भए अनुरूप उपयुक्त नियमन र सुपरिवेक्षण अन्तरगत रहेका विदेशी वित्तीय संस्थाहरु,
  - (ग) नेपाल धितोपत्र बोर्डले नियमन गर्ने स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएको पब्लिक कम्पनी र वित्तीय जानकारी इकाईले स्विकृत गरेका र प्रकाशन (Disclosure) सम्बन्धी उपयुक्त नियमन र सुपरिवेक्षण अन्तरगत रहेका विदेशी स्टक एक्सचेन्जमा सूचिकृत भएका पब्लिक कम्पनीहरु,
  - (घ) रु १,००,०००/- भन्दा कम वार्षिक कारोवार भएका बचत तथा चल्ती खाताहरु।
- (४) यसै बुँदाको उपबुँदा (३) को खण्ड (ख) र (ग) मा उल्लेख भएका गैर आवासीय तथा विदेशी कम्पनीहरुको हकमा त्यस्ता कम्पनीहरु रहेको स्थान वा मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डहरुको पालना गरेको हुनु पर्नेछ। इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सम्बन्धित मुलुकले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डहरुको पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा निर्धारण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रकाशित गरेको सूचि वा प्रतिवेदन, FATF, APG, IMF, World Bank जस्ता निकायहरुका वेवसाइटमा प्रकाशन भएको आधारमा गर्नु पर्नेछ।
- (५) यस बैंकले कुनै मुलुक वा क्षेत्रले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डहरुको पालना नगरेको भनि जानकारी गराएको वा विस्वस्त स्वतन्त्र सूचनाहरुका आधारमा सम्बन्धित इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले नै सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा रहेका अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डहरुको पालना नगरेको भनि पत्ता लगाएको, वा अन्य कुनै कारणले सो सम्बन्धी जोखिम रहेको भनि शंका गर्नु पर्ने कारण भएका स्थानका ग्राहकको हकमा भने सरल ग्राहक पहिचान पद्धति लागू गर्न हुदैन।

१४. विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरण (Wire Transfer) सम्बन्धी नीति र प्रक्रिया

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आफूले विद्युतीय माध्यमबाट प्राप्त गर्ने सबै स्थानान्तरणको सम्बन्धमा उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण सूचना प्राप्त गर्ने र सोको सत्यता पुष्ट्याई प्राप्त गर्नु पर्नेछ।
- (२) उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण सूचनामा देहायका कुराहरु पर्नेछन:
  - (क) उत्पत्तिकर्ताको नाम,
  - (ख) उत्पत्तिकर्ताको खाता नम्बर (खाता नम्बर नभएको अवस्थामा छुट्टै पहिचान नम्बर),
  - (ग) उत्पत्तिकर्ताको परिचय पत्र नम्बर वा ठेगाना।
- (३) सीमा वारपार हुने विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरणहरुको सम्बन्धमा आदेश दिने इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले सामुहिक स्थानान्तरण गरिने विप्रेषणको लागि तोकिएका अवस्थाहरुमा बाहेक उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरण सहितको सूचना वा भुक्तानी आदेश पठाउनु पर्नेछ।
- (४) स्वदेशी विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरण सम्बन्धमा आदेश दिने संस्थाले देहायका मध्ये कुनै एक समावेश गर्नु पर्नेछ।

- (क) उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरण सहितको सूचना वा भुक्तानी आदेश, वा
 (ख) खाता नम्बर वा खाता नम्बर नभएको ग्राहकको सम्बन्धमा छुट्टै पहिचान नम्बर सहितको सूचना वा भुक्तानी आदेश ।
- (५) क्रेडिट कार्ड वा डेबिट कार्ड वा अन्य कुनै किसिमको कार्डहरु मार्फत हुने रकम स्थानान्तरणका सम्बन्धमा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले त्यस्ता कार्ड जारी गर्दा अन्य संस्थाहरुद्वारा जारी कार्डहरुमार्फत भुक्तानी गर्दा त्यस्ता कार्डका धारकहरुको पूर्ण सूचना लिइएको हुनु पर्दछ ।
- (६) भुक्तानी दिने संस्था वा वित्तीय जानकारी इकाईले माग गरेको तीन कार्यदिन भित्र उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरण उपलब्ध गराउन सक्ने अवस्थामा मात्र यसै बुँदाको उपबुँदा (४) को खण्ड (ख) बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिनेछ ।
- (७) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले पठाएको सीमा वारपार सामुहिक विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरणले स्वदेशी विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरण सम्बन्धमा तोकिएका प्रक्रिया पुरा गरेको अवस्थामा यसलाई स्वदेशी विद्युतीय माध्यमबाट गरिने स्थानान्तरण जस्तै गरी गर्न सक्नेछन ।
- (८) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले गैर तालिकायुक्त कारोवारहरु जसले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यको जोखिमलाई बढाउने गर्दछन त्यस्तालाई सामुहिक स्थानान्तरण गर्न दिनु हुदैन ।
- (९) सम्बद्ध विद्युतीय कारोवारका सम्बन्धमा भुक्तानी प्रक्रियामा संलग्न हुने सबै मध्यस्थ तथा भुक्तानी दिने संस्थाहरुले उत्पत्तिकर्ताको सूचना लिनु पर्नेछ ।
- (१०) उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरण नभएका विद्युतीय विप्रेषणको भुक्तानी दिने इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो कारोवारलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्यको जोखिमयुक्त रहेको मान्नु पर्नेछ । यस्तो अवस्थामा सम्बन्धित इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले सब भन्दा पहिले आदेश दिने संस्थाबाट उत्पत्तिकर्ताको सम्बन्धमा छुट्टै विवरण माग गर्नु पर्नेछ । यदि छुट्टै विवरण प्राप्त नभएमा उत्पत्तिकर्ताको पूर्ण विवरणको अभावमा त्यस्तो कारोवारलाई संकास्पद कारोवारको रूपमा लिई सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईलाई दिनु पर्नेछ । यसका अतिरिक्त इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो कारोवार गर्न इन्कार पनि गर्न सक्नेछ । उपर्युक्त अवस्थामा भुक्तानी दिने संस्थाले यस निर्देशनको पालना नगर्ने संस्थासँग कारोवार गर्न प्रतिबन्ध लगाउने वा सम्बन्ध समाप्त गर्न पनि सक्नेछ ।

स्पष्टीकरण:

१. “विद्युतीय माध्यमबाट स्थानान्तरण” भन्नाले विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरी कुनै बैंक वा वित्तीय संस्था मार्फत कुनै व्यक्तिको रकम एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पठाउने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ । यसरी रकम पठाउने र प्राप्त गर्ने व्यक्ति एउटै वा अलग अलग हुन सक्दछन ।

२. “उत्पत्तिकर्ता” भन्नाले खातावाला वा खाता नभए पनि कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थालाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा विद्युतीय माध्यमबाट रकम स्थानान्तरण गर्न अनुरोध गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।

१५. सीमा वारपार करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्ग वा यस्तै सम्बन्ध सम्बन्धी नीति र प्रक्रिया

- (१) “क” वर्गका बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्ग सम्बन्धमा आवश्यक नीति, प्रक्रिया, तथा नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ । करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्ग सेवा प्रदान गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले अर्को पक्षले लागू गरेका सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्य सम्बन्धी संयन्त्र प्रभावकारी भए नभएको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ । यसका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अर्को पक्षको बारेमा पर्याप्त सूचना लिई उसको व्यवसायको बारेमा बुझ्नु पर्नेछ । सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध सूचनाका आधारमा त्यस्तो संस्थाको साख निर्धारण गर्ने, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी संयन्त्रको सम्बन्धमा अनुसन्धान भएको वा नियमनकारी निकायको कारवाहीमा परे नपरेको समेत एकिन गर्नु पर्नेछ । कुनै बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्गको लागि कुनै विदेशी बैंकसँग सम्बन्ध स्थापित गर्दा वा निरन्तरता दिँदा अर्को पक्ष सम्बन्धित अधिकार प्राप्त निकायबाट प्रभावकारी रूपमा सुपरीवेक्षण भइरहेको कुरा निश्चत गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कुनै बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले आफू दर्ता भएको स्थानमा कार्यालय नरहेको वा कुनै पनि नियमनमा रहेका वित्तीय समूहमा नरहेको कुनै विदेशी बैंकसँग (सेल बैंक जस्ता) करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्गको सम्बन्ध स्थापित गर्न वा निरन्तरता दिन हुदैन ।
- (३) करेसपोण्डेन्ट बैकिङ्गको लागि कुनै विदेशी बैंकको बारेमा जानकारी लिँदा अन्य कुराहरुका अतिरिक्त सम्बन्धित बैंकको व्यवस्थापन, मुख्य व्यवसायीक क्रियाकलाप रहेको स्थान, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्य नियन्त्रण सम्बन्धी प्रयास, सम्बन्धित मुलुकको नियमन तथा सुपरीवेक्षणको प्रणाली र खाताको उद्देश्य लगायतका विषयमा जानकारी लिनु पर्नेछ ।

- (४) बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्य नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रिय मापदण्डहरूको पालना नगर्ने मुलुकमा दर्ता भएको वा रहेको बैंकसँग करेसपोण्डेन्ट बैंकिङ्गको लागि सम्बन्ध स्थापित गर्दा विशेष ध्यान दिनु पर्नेछ । यस्तो अवस्थामा परिस्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति अवलम्बन गर्नुका अतिरिक्त त्यस्तो बैंकको मालिक वा हिताधिकारीको बारेमा र उसको सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने कार्य नियन्त्रण सम्बन्धी नीति र प्रक्रियाको बारेमा समेत जानकारी लिनु पर्नेछ ।
- (५) बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले करेसपोण्डेन्ट खाताहरू मार्फत हुने कारोवारको नियमित अनुगमनका लागि आवश्यक नीति, प्रक्रिया र नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (६) बैंक तथा राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले करेसपोण्डेन्ट खाता मार्फत हुने कारोवारमा अर्को पक्षले उसका ग्राहकले नै करेसपोण्डेन्ट खाताहरू (पेयबल थ्रु एकाउन्ट) प्रयोग गर्न पाउने गरी सुविधा दिएको छ भने त्यस्तो अवस्थामा विशेष शतकर्ता अपनाउनु पर्नेछ । यस्तो अवस्थामा अर्को पक्षले आफ्ना ग्राहकको यस निर्देशन बमोजिमको पहिचान पद्धति अवलम्बन गरेको र आफूले मागेका वखत त्यस्तो ग्राहकको विवरण अर्को पक्षबाट प्राप्त हुने कुराको सुनिश्चतता गर्नु पर्नेछ ।

स्पष्टिकरण:

१. “करेसपोण्डेन्ट बैंकिङ्ग” भन्नाले अर्को बैंकको प्रतिनिधिको रूपमा विदेशमा निक्षेप, भुक्तानी, क्लेयरिड लगायतका सेवा प्रदान गर्ने कार्यलाई सम्भन्तु पर्दछ ।
२. “पेएवल थ्रु एकाउन्ट (Payable-through accounts)” भन्नाले तेस्रो पक्षले कारोवार गर्न सक्ने गरी कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थामा खोलिएको खाता सम्भन्तु पर्दछ ।

१६. अभिलेख सुरक्षित तरिकाले राख्ने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले स्वदेशी तथा विदेशी सबै कारोवार तथा वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाएका यस निर्देशन बमोजिमका शंकास्पद तथा सीमा कारोवारको अभिलेख कारोवार भएको मितिले कमिमा पाँचवर्ष (आधिकारिक निकायले तोकेको अवस्थामा सो भन्दा बढी पनि) सम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ । यो व्यवस्था सम्बन्ध वा कारोवार चालु रहेको वा समाप्त भएको दुवै अवस्थामा लागू हुनेछ ।
- (२) प्रत्येक कारोवार पूर्ण पहिचान गर्न सकिने र आवश्यक पर्दा फौजदारी अभियोगमा अभियोजन गर्दा प्रमाणमा लिन सक्ने किसिमले कारोवारको विवरण राख्नु पर्नेछ । त्यस्तो कारोवार विवरणमा देहायका कुराहरू उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
- (क) ग्राहकको (हिताधिकारी समेतको) नाम, ठेगाना (पहिचान सम्बन्धी अन्य मध्यस्थद्वारा राखिएको विवरण)
  - (ख) कारोवारको प्रकृति र मिति,
  - (ग) प्रयोग भएको मुद्राको प्रकार र मात्रा, र
  - (घ) कारोवारमा प्रयोग भएको खाता नम्बर र सोको प्रकार ।

१७. सीमा कारोवार विवरण पठाउनु पर्ने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले देहायका सीमा भित्रको रूपैयाँ तथा सो वरावरको विदेशी मुद्राको कारोवारको विवरण त्यस्तो कारोवार भएको मितिले १५ दिन भित्र अनुसूची - १९.३ को ढाँचामा वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (क) कुनै ग्राहकले एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा गरेको रु. १० लाख वा सो भन्दा बढी रकमको नगद कारोवार,
  - (ख) कुनै ग्राहकलाई एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा गरेको रु. १० लाख वा सो भन्दा बढी रकम बराबरको विदेशी मुद्राको भुक्तानी वा नेपालको सीमा वारपार हुने गरी गरेको विद्युतीय वा अन्य स्थानान्तरण,
  - (ग) कुनै ग्राहकले एकै पटक वा पटक पटक गरी एक दिनमा गरेको रु. ५ लाख वा सो भन्दा बढी रकमको मुद्रा सट्टी कारोवार ।
- (२) दश लाख वा सो भन्दा बढीको निक्षेप लिने सम्बन्धमा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले छुट्टै कार्यविधि तयार गरी सोही अनुरूप सञ्चालन र लेखा राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । साथै, त्यस्तो कारोवार वा रकमको श्रोत समेत प्राप्त गरी ग्राहक पहिचान विवरणमा समेत अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ । यस प्रयोजनका लागि ग्राहकको स्वःघोषणा (self declaration) पनि मान्य हुनेछ । साथै, कुनै निक्षेपकर्ताले स्वःघोषणा गर्दा त्यस्तो रकम आतंकवाद, लागु पदार्थको कारोवार, मानव बेचबिखन र संगठित अपराध लगायतका अवैध स्रोतबाट आर्जन भएको होइन भनी स्वःघोषणा गरेमा समेत मान्य हुनेछ ।
- (३) यदि कुनै कारोवार सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने उद्देश्यले गरिएको भनि कुनै इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थालाई लागेमा त्यस्तो कारोवार माथि उल्लेखित सीमा भन्दा

माथिको भए वा नभए पनि यस निर्देशनको बुँदा १९ को उपबुँदा (१) अनुसार शंकास्पद कारोवारको रूपमा वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

- (४) यस्ता विवरणहरू वित्तीय जानकारी इकाईले तोके बमोजिम विद्युतीय वा अन्य माध्यमबाट पठाउन सकिनेछ ।

१८. विवरण पठाउन छुट

- (१) यस निर्देशनको बुँदा १७ को उपबुँदा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले देहायका सरकारी कार्यालय, संस्था र व्यक्तिहरूले गरेको कारोवारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउन पर्ने छैन ।
- (क) नेपाल सरकार वा नेपाल सरकार अन्तर्गतको कार्यालय वा निकायले गरेको कारोवार,
- (ख) विशेष ऐन अन्तर्गत स्थापित निकायले गरेका कारोवार,*
- (ग) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले संस्थागत रूपमा आफैं वा अन्य इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वित्तीय संस्था वा सरकारी निकायसंग गरेको कारोवार,
- (घ) पब्लिक लिमिटेड कम्पनीले अन्य पब्लिक कम्पनी, सरकारी वा अर्ध सरकारी कार्यालय, संघ, संस्था, कम्पनी वा निकाय, विशेष कानून बमोजिम स्थापित निकायसंग गरेको कारोवार,
- (ङ) पुनरवीमा व्यवसायको काम कारोवार गर्दा वीमा कम्पनीले गरेको कारोवार,
- (च) कुनै इजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाले आफ्नो ग्राहकलाई प्रचलित कानून बमोजिम कर्जा सापटी वा सुविधा प्रदान गरेको कारोवार,
- (छ) संयुक्त राष्ट्र संघ, सो अन्तर्गतका कार्यालय तथा यसका विशिष्टीकृत निकाय र अन्तरराष्ट्रिय संस्थाहरूले गरेको कारोवार,
- (ज) कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना कर्मचारीलाई दिएको सेवा सुविधा वापतको कारोवार, र
- (झ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले जारी गरेको चेकमार्फत कुनै एक बैंक वा वित्तीय संस्थामा रहेको खाताबाट अर्को बैंक वा वित्तीय संस्थामा रहेको खातामा नेपालभित्र रकम ट्रान्सफर (नगदमा बाहेक) भएको कारोवार ।
- (२) बुँदा १८ को उपबुँदा (१) ले प्रदान गरेको छुट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने उद्देश्यले गरिएको भनि आशंका गरेको कारोवारका हकमा लागू हुने छैन । त्यस्ता कारोवारको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशन अनुरूप वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।

१९. शंकास्पद कारोवारको विवरण पठाउने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७ अनुरूप कुनै रकम देहाय बमोजिम रहेको शंका लागेमा वा शंका गर्नु पर्ने पर्याप्त आधार भएमा सोको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (क) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ ले तोकेका वा उक्त ऐन अन्तर्गत नेपाल सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेका अपराध वा अपराधिक आर्जनसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको, वा
- (ख) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ ले तोके बमोजिम आतंकवाद, आतंकवादी कार्य, आतंकवादी संगठन, वा आतंकवादी कार्यमा लगानीसँग जोडिएको वा सम्बन्धित रहेको, वा
- (ग) वित्तीय जानकारी इकाईले जारी गरेको निर्देशनमा तोकिएका आधारमा शंकास्पद देखिएको ।
- (२) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सवै शंकास्पद कारोवार र कारोवारको प्रयास समेतको विवरण वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउनु पर्नेछ । विवरण पठाउने दायित्व अन्य कुनै किसिमले सीमित हुने छैन ।
- (३) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शंकास्पद देखिने वित्तीय शंकास्पद कारोवारको विवरण यथाशक्य चाँडो पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शंकास्पद कारोवारको विवरणमा सवै कारोवारको रकम र सम्बद्ध जानकारी यस बैंकले जारी गरेको निर्देशन अनुरूप पठाउनु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शंकास्पद कारोवारको विवरण यस निर्देशनको अनुसूची – १९.४ मा दिइएको ढाँचामा पठाउनु पर्नेछ ।
- (६) यस निर्देशन बमोजिमका विवरणहरू नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्तीय जानकारी इकाई, बालुवाटार, काठमाण्डौको ठेगानामा पठाउनु पर्नेछ । यस निर्देशन बमोजिम इमेलबाट समेत पठाउनु पर्ने विवरणहरू वित्तीय जानकारी इकाईको इमेल ठेगाना reportfui@nrb.org.np मार्फत पठाउनु पर्नेछ । यस सम्बन्धमा थप जानकारी लिनु

* यस खण्डको प्रयोजनका लागि विशेष ऐन अन्तर्गत स्थापित निकाय भन्नाले कुनै खास निकाय स्थापना गर्न बनेको ऐन अन्तर्गत स्थापित निकाय सम्भन्नु पर्छ ।

परेमा उक्त इकाईको फोन नं. ४४९९८०४/४४९९८०५/४४९९८०७ (Ext. ४९४/४९७/४९८) फ्याक्स: नं. ४४४९०५९ मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

स्पष्टीकरण: “अपराधिक आर्जन” भन्नाले कुनै प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा कुनै अपराधिक कार्यबाट प्राप्त भएको सम्पत्ति वा आर्थिक लाभ सम्झनु पर्दछ । साथै यो शब्दले त्यस्तो सम्पत्तिबाट बढे बढाएको वा पूर्ण वा आंशिकरूपले स्वरूप परिवर्तन गरेको सम्पत्तिलाई समेत जनाउँछ ।

२०. अनाधिकृत व्यक्तिलाई सूचना दिन प्रतिवन्ध र दायित्वबाट संरक्षण

- (१) सूचना दिन वा दायित्वबाट संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ :
  - (क) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था, सोका सञ्चालक, पदाधिकारी र कर्मचारीहरु (स्थाई र अस्थाई) कसैले पनि वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाएको सीमा कारोवार वा शंकास्पद कारोवार वा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधिको सम्बन्धमा भएको वा भईरहेको अनुसन्धान वा अन्य सम्बद्ध सूचनाहरु खण्ड (ख) मा उल्लेख भएको अवस्थामा र प्रचलित कानूनले तोकेको अवस्थामा बाहेक कुनै पनि किसिमले व्यक्त गर्न वा प्रकट गर्न हुदैन ।
  - (ख) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को कुनै व्यवस्थाको कार्यान्वयन गरिरहेको निकायले माग गरेका बखत त्यस्तो जानकारी प्रकट गर्नु पर्नेछ ।
  - (ग) कसैले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को कार्यान्वयनको लागि बाहेक शंकास्पद कारोवारको विवरण तयार गर्ने, वित्तीय जानकारी इकाई वा अन्य सरकारी निकायलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी कार्यको बारेमा विवरण पठाउने व्यक्तिको परिचय खुल्न सक्ने कुनै पनि प्रकारले प्रकट गर्न हुदैन ।
  - (घ) कसैले पनि न्यायको प्रयोजनका लागि आवश्यक भएको भनि न्यायधिश वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले प्रकट गर्न आदेश दिएकोमा बाहेक शंकास्पद कारोवारको विवरण वा सोमा समावेश भएका अन्य जानकारी त्यस्तो विवरण तयार गर्ने, त्यस्तो कारोवार सम्पन्न गर्ने, विवरण पठाउने व्यक्तिहरुको परिचय वा परिचय खुल्ने गरी कुनै पनि प्रकट गर्न हुदैन ।
- (२) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, नियम र यस निर्देशनको व्यवस्था अनुरूप असल नियतले विवरण पठाएको वा जानकारी दिएको कारणले कुनै पनि सूचक संस्था वा त्यसका सञ्चालक, प्रिन्सीपल, पदाधिकारी, साभेदार, पेशागत व्यवसायी वा कर्मचारीलाई बैकिङ्ग वा अन्य कुनै पनि पेशागत गोप्यता भंग गरेको आरोपमा यस बैंकले कुनै पनि कारवाही गर्ने छैन ।

२१. आन्तरिक नीति, प्रक्रिया, प्रणाली र नियन्त्रण

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस निर्देशनको पालना हुने गरी आवश्यक आन्तरिक नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो प्रणालीमा कम्तिमा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन २०६४, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण नियमावली २०६६, यस निर्देशनका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्थापकीय स्तरको कार्यान्वयन अधिकृत नियुक्त गर्ने व्यवस्थाहरु गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कार्यान्वयन अधिकृत तथा अन्य सम्बद्ध कर्मचारीले ग्राहक पहिचान तथा ग्राहक पहिचान पद्धति अनुरूपका विवरण, कारोवारको विवरण, र अन्य सम्बद्ध जानकारीहरु समयमै प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । कार्यान्वयन अधिकृतले स्वतन्त्ररूपमा कार्य गर्ने तथा उसको आफ्नो सुपरिवेक्षक भन्दा माथिल्लो तहको अधिकारी वा सञ्चालक समिति वा समान स्तरको अन्य कुनै समिति समक्षको पहुँचलाई सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।
- (३) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कार्यान्वयन अधिकृतको नाम, ठेगाना, योग्यता, सम्पर्क नम्बर, इमेल लगायतका विवरण यस बैंक र वित्तीय जानकारी इकाई समक्ष पठाउनु पर्नेछ । कार्यान्वयन अधिकृतको परिवर्तन वा अन्य विवरणमा परिवर्तन भएमा सोको समेत जानकारी पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिले कम्तिमा त्रैमासिक रूपमा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन २०६४, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण नियमावली २०६६, यस निर्देशनका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा समीक्षा गर्नु पर्नेछ र अर्धवार्षिक रूपमा समीक्षा प्रतिवेदन वित्तीय जानकारी इकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी गर्ने सम्बन्धी अपराधिको नियन्त्रण सम्बन्धमा आवश्यक सूचनाहरु आपसमा आदान प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (६) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यी नीति, प्रक्रिया तथा नियन्त्रणका संयन्त्रहरुको कार्यान्वयन भए नभएको परीक्षण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक स्रोत तथा स्वतन्त्र लेखापरीक्षण (नमुना परीक्षण समेत) सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (७) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी नियन्त्रण गर्न विकसित भईरहेका संयन्त्रहरु र सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा प्रयोग भईरहेका

तरिका र प्रवृत्तिहरु, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी सम्बन्धी अपराध नियन्त्रण गर्न बनेका कानूनको कार्यान्वयन गर्न पूरा गर्नु पर्ने दायित्व, ग्राहक पहिचान प्रक्रिया र शंकास्पद कारोवारको विवरण पठाउने तरिका समेतका बारेमा आफ्ना कर्मचारीहरुलाई आवश्यक तालिम एवं जानकारीको व्यवस्था निरन्तर रूपमा गर्नु पर्नेछ ।

- (८) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कर्मचारी छनौट गर्दा उपर्युक्त मापदण्ड सहितको छनौट प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

२२. नयाँ प्रविधिको दुरुपयोग हुन नदिने गरी नीति तथा प्रक्रिया तर्जुमा गरी लागू गर्ने

- (१) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा हुने लगानी सम्बन्धमा हुन सक्ने प्रविधिको दुरुपयोग रोक्न आवश्यक नीति तथा प्रक्रिया तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको यस्तो नीति तथा प्रक्रियाले आमने सामने नभई हुने व्यवसायीक सम्बन्ध वा कारोवारसँग सम्बन्धित विशेष जोखिमलाई समेत समावेश गर्नु पर्नेछ । यस्तो नीति तथा प्रक्रिया ग्राहकसँग सम्बन्ध स्थापित गर्दा र ग्राहकको मूल्यांकन पद्धति अवलम्बन गरी लागू गर्नु पर्नेछ ।

२३. कारवाही र सजाय

- (१) यस निर्देशनको कुनै पनि व्यवस्थाको उल्लंघन गर्ने कर्मचारी तथा पदाधिकारी कारवाहीको भागीदार हुनेछ ।
- (२) यस निर्देशनको व्यवस्था कार्यान्वयन नगर्ने इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था र त्यस्तो बैंक तथा वित्तीय संस्थाका कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिमको कारवाही, जरिवाना वा तोकिएका अन्य कारवाही हुनेछ ।

२४. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. १९/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असारमसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

ग्राहक पहिचान सम्बन्धी व्यवस्था

इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै पनि ग्राहकको खाता खोल्दा ग्राहकको प्रकृति अनुसार देहायका विवरण तथा कागजातहरू लिनु पर्नेछ ।

(क) व्यक्तिगत खाता (नेपाली नागरिकको हकमा)

- (१) नाम, थर
- (२) जन्म मिति
- (३) स्थायी ठेगाना:
जिल्ला..... न.पा./गा.वि.स..... वडा नं.... टोल/गाँउ..... घर नम्बर.....
टेलिफोन नं.....मोवाइल नं.....इमेल ठेगाना.....
- (४) हालको ठेगाना:
जिल्ला..... न.पा./गा.वि.स..... वडा नं.... टोल/गाँउ..... घर नम्बर.....
टेलिफोन नं.....मोवाइल नं.....इमेल ठेगाना.....
- (५) नागरिकता:
नागरिकता नं.....जारी गर्ने जिल्ला..... जारी मिति.....
- (६) पासपोर्ट:
पासपोर्ट नं.....जारी गर्ने जिल्ला..... जारी मिति.....
- (७) परिचयपत्रको हकमा:
परिचयपत्रको किसिम ..... परिचयपत्र नं..... जारी गर्ने निकाय..... जारी मिति.....
- (८) स्थायी लेखा नम्बर:
- (९) एकाघर परिवारका सदस्यहरूको विवरण:

क्र.सं	नाता	नाम, थर
१.	पति/पत्नि	
२.	बाबु	
३.	आमा	
४.	बाजे	
५.	छोरा	
६.	छोरी	
७.	बुहारी (छोराको श्रीमति)	
८.	ससुरा (विवाहित महिलाको हकमा)	

(१०) संलग्न रहेको पेशा/व्यवसाय:

(तीन वटा भन्दा बढी संस्थामा संलग्न भएमा छुट्टै विवरण पेश गर्न सकिने)

क्र.सं	संस्थाको नाम	ठेगाना	पद	अनुमानित वार्षिक आमदानी/पारिश्रमिक
१.				
२.				
३.				

(११) निवेदकले संलग्न गनुपर्ने कागजातहरू:

(अ) नागरिकता वा राहदानी वा स्थायी लेखा नम्बरको प्रमाणपत्र वा सरकारी, सार्वजनिक संस्था तथा संगठीत संस्थाका नेपाली कर्मचारीको हकमा निजको कर्मचारी परिचयपत्र वा नेपाल सरकारबाट अनुदानप्राप्त विद्यालय, महाविद्यालय तथा विश्वविद्यालयका कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकको हकमा निजको कर्मचारी/शिक्षक/प्राध्यापक परिचयपत्रको छविचित्र

(आ) हालसालै खिचिएको पासपोर्ट साईजको फोटो

(१२) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।

स्पष्टिकरण:

- (१) घर नं., टेलिफोन नं., मोवाइल नं., इमेल ठेगाना, पासपोर्ट, पेशा व्यवसाय, स्थायी लेखा नम्बर जस्ता विवरणहरू नभएका निवेदकको हकमा त्यस्ता विवरण उल्लेख गर्न अनिवार्य हुने छैन । तर सो विवरणहरू आफूसँग नरहेको व्यहोरा स्वघोषणा गराउनु पर्नेछ ।

- (२) यस निर्देशन बमोजिम परिष्कृत ग्राहक पहिचान पद्धति (Enhanced CDD) अपनाउनु पर्ने ग्राहकहरूको हकमा भने एकाघर परिवारका जिवित सदस्यहरूको नागरिकताको छविचित्र अनिवार्य रूपमा लिनु पर्नेछ।
- (३) शरणार्थीको हकमा नागरिकताको सट्टा नेपाल सरकार वा अन्य आधिकारिक निकायले दिएको परिचय पत्रको छविचित्रलाई आधार लिन सकिनेछ।

(ख) साभेदारी वा व्यक्तिगत फर्मको खाता

- (१) फर्मको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं.)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) प्रोप्राइटर, साभेदार र खाता संचालकहरूको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) प्रोप्राइटर, साभेदार र खाता संचालकहरूको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) लेखापरीक्षण हुने फर्मको हकमा पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण। नहुने फर्मको हकमा लेखापरीक्षण नहुने व्यहोरा प्रोप्राइटर, साभेदारबाट स्वघोषणा गराउनु पर्नेछ।
- (१३) फर्म रजिष्ट्रेशनको प्रमाणपत्र
- (१४) स्थानीय निकाय वा अन्य सरकारी निकायमा दर्ता भई स्थायी लेखा नम्बर प्राप्त गरेको प्रमाणपत्र
- (१५) फर्मका साभेदार बीच भएको कबुलियतनामा
- (१६) साभेदार फर्म भए आर्थिक तथा प्रशासनिक कारोवार गर्ने सम्बन्धमा दिएको अख्तियारनामा
- (१७) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू।

(ग) कम्पनीको खाता

- (१) कम्पनीको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेबसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) संचालक, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) संचालक, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) विदेशी कम्पनीको सहायक कम्पनी भएमा विदेशी मुख्य कम्पनीको नाम र ठेगाना
- (१४) संस्थापना र गठन सम्बन्धी प्रमाणपत्र तथा कम्पनीको प्रबन्धपत्र र नियमावली
- (१५) खाता खोल्ने र खाता सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा सञ्चालक समितिले गरेको निर्णय र अख्तियारी
- (१६) सञ्चालक समितिले कार्यकारी प्रमुख र अन्य अधिकृत कर्मचारीलाई आर्थिक कारोवारको सम्बन्धमा प्रदान गरेको अख्तियारी
- (१७) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू।

स्पष्टिकरण:

- (१) विशेष ऐन अन्तरगत स्थापना भएका संगठित संस्थाहरूको हकमा दर्ताको प्रमाणपत्र सम्बन्धी विवरण लिन अनिवार्य हुने छैन।

(घ) क्लब/गैरसरकारी संघ/संस्थाको खाता

- (१) क्लब तथा गैरसरकारी संघ संस्थाको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेवसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरु रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) कार्य समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरुको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) कार्य समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरुको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) संस्था दर्ता प्रमाणपत्रको छविचित्र
- (१४) विधान
- (१५) खाता खोल्ने सम्बन्धी कार्य समितिको निर्णय
- (१६) खाता सञ्चालन तथा आर्थिक कारोवार सम्बन्धी अख्तियारी
- (१७) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरु ।

(ङ) सहकारी संस्थाको खाता

- (१) संस्थाको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेवसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरु रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) संचालक, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरुको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) संचालक, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरुको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) संस्थाको विनियम
- (१४) संस्था दर्ता सम्बन्धी प्रमाणपत्रको छविचित्र
- (१५) खाता खोल्ने सम्बन्धी संचालक समितिको निर्णय र आर्थिक कारोवार गर्ने सम्बन्धी अख्तियारी
- (१६) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरु ।

(च) सार्वजनिक गुठी वा निजी गुठीको खाता

- (१) नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेवसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र

- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) संचालक वा व्यवस्थापन समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) संचालक वा व्यवस्थापन समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) विधान
- (१४) गुठी स्थापना सम्बन्धी भएको कबुलियतनामा
- (१५) गुठी स्थापना सम्बन्धी प्रमाणपत्रको प्रमाणित छविचित्र
- (१६) खाता खोल्ने सम्बन्धी सञ्चालक/व्यवस्थापन समितिको निर्णय र आर्थिक कारोवार सम्बन्धी अख्तियारी
- (१७) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।

(छ) स्कूल वा क्याम्पसको खाता

- (१) स्कूल वा क्याम्पसको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेबसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) संचालक वा व्यवस्थापन समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) संचालक वा व्यवस्थापन समितिका सदस्य, कार्यकारी प्रमुख र खाता संचालकहरूको पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) प्रबन्धपत्र र नियमावली
- (१४) संस्था स्वीकृतिको प्रमाणपत्रको प्रमाणित छविचित्र
- (१५) सञ्चालक/व्यवस्थापन समितिले खाता खोल्ने सम्बन्धी गरेको निर्णय र आर्थिक कारोवार सम्बन्धी दिएको अख्तियारी
- (१६) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।

(ज) अन्तरराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाको खाता

- (१) संस्थाको नाम
- (२) दर्ता हुँदाको ठेगाना (जिल्ला, न.पा./गा.वि.स., वडा नं., टोल/गाँउ, घर नम्बर, टेलिफोन नं., फ्याक्स नं., इमेल ठेगाना, वेबसाइट ठेगाना)
- (३) दर्ता हुँदाको ठेगाना परिवर्तन भएको भएमा परिवर्तित ठेगाना
- (४) दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (५) स्थायी लेखा नम्बर
- (६) कारोवारको किसिम
- (७) कार्यक्षेत्र
- (८) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (९) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (१०) संचालक, कार्यकारी प्रमुख, नेपालका लागि नियुक्त प्रतिनिधि वा प्रमुख र खाता संचालकहरूको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (११) संचालक, कार्यकारी प्रमुख, नेपालका लागि नियुक्त प्रतिनिधि वा प्रमुख र खाता संचालकहरूको

- पासपोर्ट साईजको फोटो र नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र
- (१२) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१३) समाज कल्याण परिषद् र संस्था वीच कुनै सम्झौता भएको भए सम्झौताको प्रतिलिपी
- (१४) नेपाल सरकारसँग कुनै सम्झौता भएको भए सो सम्झौता
- (१५) सम्बन्धित देश वा सो देशको राजदूतावासको सिफारिश पत्र
- (१६) संस्थाको विधान
- (१७) संस्थाले खाता खोल्न दिएको अख्तियारी र आर्थिक कारोवार गर्न दिएको अख्तियारी
- (१८) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।
- (भ) **विदेशी व्यक्तिको खाता**
- (१) पूरा नाम, थर
- (२) विदेशको ठेगाना (स्थायी र अस्थायी)
- (३) नेपालको ठेगाना
- (४) पति/पत्नि, बाबु र बाजेको नाम
- (५) पासपोर्ट/भिसा:
पासपोर्ट नं..... जारी गर्ने देश..... जारी मिति..... भिसाको अवधि नाघ्ने मिति.....
- (६) म्याद ननाघेको भिसाको प्रमाणित छविचित्र
- (७) पासपोर्टको प्रतिलिपी
- (८) कर्मचारी भए कार्यरत संस्थाको सिफारिश पत्र
- (९) राहदानी नभएका भारतीय नागरिकको हकमा भारतीय राजदूतावासको पत्र
- (१०) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।
- (ज) **विदेशी कम्पनीको खाता**
- (१) कम्पनीको नाम
- (२) विदेशी कम्पनीको विदेशमा रहेको मुख्य कार्यालयको ठेगाना
- (३) विदेशी कम्पनीको नेपाल स्थित ठेगाना
- (४) नेपाल स्थित कार्यालयको किसिम (शाखा, सम्पर्क, परियोजना वा अन्य कुनै)
- (५) विदेशमा दर्ताको प्रमाणपत्र (दर्ता नं., दर्ता गर्ने देश, दर्ता गर्ने कार्यालय, दर्ता मिति)
- (६) नेपालमा दर्ता भएको भए सो सम्बन्धी विवरण तथा कागजात
- (७) कारोवारको किसिम
- (८) कार्यक्षेत्र
- (९) शाखा/कार्यालय संख्या र मुख्य-मुख्य शाखा/कार्यालयहरू रहेको स्थान
- (१०) वार्षिक अनुमानित कारोवार रकम
- (११) विदेशी कम्पनी दर्ता भएको कागजात
- (१२) कम्पनीको प्रबन्धपत्र, नियमावली
- (१३) वैदेशिक कम्पनीले खाता खोल्न दिएको अख्तियारी तथा कारोवार गर्न दिएको अख्तियारी
- (१४) वैदेशिक कम्पनीको संचालक र कार्यकारी प्रमुखको विवरण (पद, नाम, थर, ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (१५) नेपालका लागि नियुक्त गरिएको प्रतिनिधि र खाता संचालकको विवरण (पद, नाम, थर, पति/पत्नि, बाबु, बाजेको नाम, स्थायी ठेगाना, हालको ठेगाना, टेलिफोन नं., मोबाईल नं., इमेल ठेगाना)
- (१६) वैदेशिक कम्पनीको प्रमुख दुई पदाधिकारी, नेपालका लागि नियुक्त गरिएको प्रतिनिधि र खाता संचालकहरूको पासपोर्ट साईजको फोटो, नागरिकता वा पासपोर्टको छविचित्र र ती व्यक्तिहरूको ठेगाना पुष्टी हुने कागजात
- (१७) पछिल्लो आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- (१८) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।
- (ट) **कूटनैतिक नियोग/राजदूतावासको खाता**
- (१) नियोग/राजदूतावासको पत्र
- (२) खाता सञ्चालन सम्बन्धी अख्तियारी
- (३) खाता सञ्चालकको नाम, थर, ठेगाना, फोटो तथा ठेगाना प्रमाणित हुने कागजात
- (४) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।
- (ठ) **गैरआवासीय नेपाली नागरिकको खाता**
- (१) पूरा नाम, थर, ठेगाना
- (२) बाबु र बाजेको नाम

- (३) श्रीमान्/श्रीमतीको नाम
- (४) आय स्रोत खुल्ने कागजातहरू
- (५) नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायबाट जारी गैरआवासीय नेपाली परिचय पत्रको छविचित्र
- (६) पासपोर्टको प्रमाणित छविचित्र
- (७) नेपालको पूरा ठेगाना वा संपर्क स्थान
- (८) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेका अन्य विवरण तथा कागजातहरू ।

नोट:

- (१) सम्बन्धित संस्थाले आवश्यक ठानेमा निवेदक वा ग्राहकको अन्तरवार्ता समेत लिन सक्नेछ ।
- (२) कुनै ग्राहकको खाताको हिताधिकारी अर्को व्यक्ति/फर्म/कम्पनी/संस्था हुने भएमा सो सम्बन्धी विवरण समेत खुलाउन लगाउनु पर्नेछ ।
- (३) नेपाल सरकार वा नेपाल सरकार अन्तर्गतका कार्यालय वा निकायहरू, विशेष ऐन अन्तर्गत स्थापित निकाय, नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेका संगठित संस्था, नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, संयुक्त राष्ट्र संघ सो अन्तर्गतका कार्यालय तथा विशिष्टिकृत निकाय एवं अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू र विदेशी राजदुतावासहरूको हकमा खाता संचालकहरूको मात्र व्यक्तिगत विवरण पेश गर्न लगाई खाता खोल्न सकिने छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थामा ऋणको लागि निवेदन दिँदा खुलाउनुपर्ने विवरणको ढाँचा

मिति: .....

(रु. हजारमा)

ऋण लिएको अन्य बैंक/वित्तीय संस्थाको नाम	वक्यौता रकम (मिति)	म्याद नाघेको छ/छैन
१. .... बैंक/वित्तीय संस्था चालू पूँजी कर्जा आवधिक कर्जा अन्य कर्जा गैरकोषमा आधारित सुविधा		
जम्मा		
२. .... बैंक/वित्तीय संस्था चालू पूँजी कर्जा आवधिक कर्जा अन्य कर्जा गैरकोषमा आधारित सुविधा		
जम्मा		
कुल जम्मा		

उपरोक्त बमोजिम म/हामीले घोषणा गरेको विवरण ठीक छ भुझ्ठा ठहरे कानुन बमोजिम कारवाही भएमा मञ्जुरी छ भनी सही गर्ने:

अधिकार प्राप्त अधिकारीको दस्तखत:

व्यक्तिको नाम/फर्म, कम्पनी र संस्थाको नाम र छाप:

Threshold Transaction Report (TTR) Form
for Banks and Financial Institutions

Name of Reporting Institution:

S.N.	Name and address of the person holding account (including legal)	Branch	Date of Transaction	Nature of Transaction	Account Type and No.	Amount Involved	Source of Fund	Remarks

Signature :
(Compliance Officer or authorized officer)
Name :
Designation :
Phone :
Email :
Fax :
Date :

Suspicious Transaction Report (STR) Form for Banks and Financial Institutions

A. Reporting Institution :

1. Name of the Institution/Branch:

B. Details of Customer :

1. 1. Name of the account holder/s/customer:

2. Address:

3. Profession(if applicable):

4. Nationality(if applicable):

5. Other account(s) number (if any):

6. Other business (if nay):

7. Father/Mother's name (if applicable):

8. Date of birth/establishment:

C. Account/Transaction Details :

1. Account Number/Transaction:

2. Nature of the account/transaction*:
(Current/savings/loan/other, pls. specify)

3. Nature of ownership:
(Individual/proprietorship
/partnership/company/other, pls. specify)

4. Date of opening/transaction:

5. Other account(s) number/transaction
(if any):

6. Amount:

7. Others:

*Cash/Transfer/Clearing/TT/etc. Add paper if necessary

D. Reasons for considering the transaction(s) as unusual/suspicious?

(Mention summary of suspicion and consequence of events)

- a. Identity of clients
- b. Activity in account
- c. Background of client
- d. Multiple accounts
- e. Nature of transaction
- f. Value of transaction
- g. Other reason (Pls. Specify)

E. Suspicious Activity Information

Summary characterization of suspicious activity:

a. ☐ Corruption/Gratuity	e. ☐ False statement	h. ☐ Structuring
b. ☐ Cheque fraud	f. ☐ E or wire frauds (debit/credit or other card)	i. ☐ Mysterious Disappearance/behavior
c. ☐ Tax evasion	g. ☐ Identity Theft	j. ☐ Counterfeit instrument
d. ☐ Loan fraud	h. ☐ Terrorist Financing	k. ☐ Misuse of Position or Self

F. Has the suspicious transaction/activity had a material impact on or otherwise affected the financial soundness of the bank/ FI?

Yes No

G. Has the bank/FI taken any action in this context? If yes, give details.

Signature (Compliance Officer or authorized officer) : _____

Name : _____ Date: _____

Phone : _____ Email: _____ Fax: _____

Internal Record Form of STR Submission for Banks and Financial Institutions

Name of Reporting Institution:

S.N.	Name and address of the person holding account (including legal)	Branch	Date of Transaction	Nature of Transaction	Amount	Reasons to be suspicious	Rem.	Signature

Signature :
 (Compliance Officer or authorized officer)
 Name :
 Designation :
 Phone :
 Email :
 Fax :
 Date :

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. २०/०७०

विषय : सहायक कम्पनी सम्बन्धी व्यवस्था ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले सहायक कम्पनी खोल्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. “घ” वर्गको लघुवित्त सहायक कम्पनी सम्बन्धी व्यवस्था

१. इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो स्वामित्वमा एउटा छुट्टै “घ” वर्गको लघुवित्त वित्तीय संस्था खोली सो सहायक कम्पनी (Subsidiary Company) मार्फत् विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्न चाहेमा देहायका नीतिगत तथा प्रक्यागत व्यवस्थाहरुको अधिनमा रही गर्न सक्ने छन् ।
  - १.१. सहायक कम्पनीका रुपमा स्थापित भई लघुवित्त कारोबार गर्ने “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्था वा एकै समूहका कम्पनीको शेयर लगानीको अधिकतम हद चुक्ता पूँजीको २५ प्रतिशतमा छुट दिइने नीति अनुरूप इजाजतपत्रप्राप्त “क” वा “ख” वा “ग” वर्गका संस्थाको सहायक कम्पनी (“घ” वर्गको लघुवित्त संस्था) मा संस्थापक शेयर स्वामित्व चुक्ता पूँजीको न्यूनतम ५१ प्रतिशत तथा अधिकतम ७० प्रतिशतसम्म रहन सक्नेछ ।
  - १.२. मुख्य कम्पनीले आफ्नो वित्तीय विवरण पेश गर्दा सहायक कम्पनीको वित्तीय विवरणहरु पनि एकीकृत (Consolidated) रुपमा पेश गर्नु पर्नेछ । सो प्रयोजनार्थ लेखा नीति र वित्तीय विवरण इ.प्रा.निर्देशन नं.४ को सम्बन्धित थप अनुसूचीमा तोकिए बमोजिम पेश गर्नु पर्नेछ । साथै, सहायक कम्पनीको लेखा नीति, सूचना प्रविधि तथा अन्य नीति/प्रणालीहरु (Policies, Procedures and Systems) मुख्य कम्पनीसंग सामञ्जस्यता कायम हुने गरी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
  - १.३. इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थाले आफ्नो तथा सहायक कम्पनीको पूँजी पर्याप्तता सम्बन्धी गणना छुट्टाछुट्टै रुपमा र एकीकृत (Consolidated) रुपमा गर्नु पर्नेछ । एकीकृत (Consolidated) रुपमा गणना गरीने पूँजीकोष सम्बन्धित वर्गका वित्तीय संस्थालाई तोके बमोजिमको (“क”, “ख”, “ग” र “घ” वर्गको लागि क्रमशः १०, ११, ११ र ८ प्रतिशत) मापदण्ड एवं निर्देशन पूरा गर्नु पर्नेछ ।
  - १.४. मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबार प्रतिस्पर्धात्मक बजार मूल्य (Arm's Length Transaction) मा आधारित हुनु पर्नेछ । मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबारमा पारदर्शिता कायम राख्न यी कम्पनीहरुबीच हुने कारोबारमा वित्तीय स्वार्थ रहने हुँदा त्यस्तो कारोबार (Related Party Transactions) लाई दुवै कम्पनीले सम्बन्धित पक्षबीच हुने कारोबार (Related Party Transactions) शीर्षक अन्तर्गत खुलाउन (Disclose) पर्नेछ ।
  - १.५. त्यस्ता कारोबार भए पछि नियमितरूपमा प्रकाशित गर्नु पर्ने वित्तीय विवरणमा सो कारोबारबारे विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नु पर्नेछ । प्रतिस्पर्धात्मक बजार मूल्यमा कारोबार नगरेमा र/वा त्यस्ता कारोबारबारे विस्तृत विवरण निर्देशनानुसार प्रकाशित नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को परिच्छेद ११ बमोजिम जरिवाना/सजाय हुनेछ ।
  - १.६. शाखा/कार्यालय स्थापना तथा संचालनका सम्बन्धमा यस बैंकबाट जारी निर्देशन नं. १४ बमोजिम “क”, “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाले गर्नु पर्ने देहायका व्यवस्थाहरु सहायक कम्पनी स्थापना गर्ने प्रयोजनार्थ पनि लागू हुनेछ ।
    - (क) यस बैंकको नीतिगत व्यवस्था तथा निर्देशनले तोकेको न्यूनतम चुक्ता पूँजी पूरा गरेको ।
    - (ख) ठिक अघिल्लो महिनाको वित्तीय विवरणमा यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पूरा गरेको ।
    - (ग) ठिक अघिल्लो त्रयमासमा निष्क्रिय कर्जा ५ प्रतिशतभन्दा बढी नभएको ।
२. लघुवित्त कारोबार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गको वित्तीय संस्था (सहायक कम्पनी) ले विद्यमान व्यवस्था बमोजिम कम्तिमा ३० प्रतिशत शेयर सर्वसाधारणको लागि बिक्री गर्नु पर्नेछ ।
३. लघुवित्त कारोबार गर्ने सहायक कम्पनी “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाको रुपमा रहने हुनाले इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले “घ” वर्गको वित्तीय संस्था (सहायक कम्पनी) मा

गरेको संस्थापक शेयर लगानी तथा कर्जा प्रवाहलाई यस बैंकको निर्देशन बमोजिम विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणना गरिने छ ।

४. इजाजतपत्रप्राप्त यस्तो “घ” वर्गको वित्तीय संस्थामा गरेको शेयर लगानी रकमलाई प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्नु पर्ने विद्यमान प्रावधानलाई विपन्न वर्गमा हुने लगानीलाई प्रोत्साहित गर्न यस प्रयोजनार्थ छुट दिइने छ । साथै, सहायक कम्पनीका रुपमा स्थापित भई लघुवित्त कारोबार गर्ने “घ” वर्गको वित्तीय संस्थामा लगानी भई वित्तीय स्वार्थ स्थापित भएको खण्डमा समेत वित्तीय स्वार्थ भएको संगठित संस्थाहरुमा गरिएको शेयर लगानी रकमलाई प्राथमिक पूँजीबाट घटाउनु पर्ने विद्यमान प्रावधानलाई पनि छुट दिइने छ ।
  ५. लघुवित्त कारोबार गर्ने “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्था वा एकै समूहका कम्पनीको शेयर लगानीको अधिकतम हद चुक्ता पूँजीको २५ प्रतिशतसम्म हुनसक्ने विद्यमान व्यवस्था रहेकोमा यसरी सहायक कम्पनी स्थापना गर्न इजाजतपत्रप्राप्त (“क”, “ख” र “ग” वर्गका) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट अनुरोध भई आएमा त्यस्तो शेयर लगानीको सीमामा छुट दिइने छ ।
  ६. “घ” वर्गको लघुवित्त कारोबार गर्न इजाजतपत्रको लागि प्रस्तावित यस्तो सहायक कम्पनी यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गको छुट्टै वित्तीय संस्था (Separate Entity) को रुपमा रहने हुनाले त्यस्तो वित्तीय संस्थाको नियमन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण र अन्य व्यवस्थाहरु बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ तथा विद्यमान अन्य व्यवस्था अनुरूप नै हुने छ ।
  ७. वित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका मनाङ्ग, हुम्ला, डोल्पा, कालिकोट, मुगु, जाजरकोट, बझाङ्ग, बाजुरा र दार्चुला गरी ९ जिल्लामा प्रधान कार्यालय राखी उपरोक्त जिल्ला सहित अन्य जिल्लाहरुमा समेत वित्तीय कारोबार सन्चालन गर्ने गरी बाहेक “घ” वर्गको सहायक कम्पनी खोल्न इजाजतपत्र दिने कार्य स्थगित गरिएको छ ।
२. **मर्चेन्ट बैंकिंग सम्बन्धी कार्य गर्ने सहायक कम्पनी स्थापना सम्बन्धी व्यवस्था**
- इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आफ्नो स्वपूँजी (Equity) लगानी गरेर छुट्टै सहायक कम्पनी मार्फत नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति लिई लगानी सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत व्यवस्था तथा अन्य प्रचलित कानूनी व्यवस्थाको अधिनमा रही मर्चेन्ट बैंकिंग सम्बन्धी कार्य गर्न कम्तीमा ५१ प्रतिशत स्वामित्व हुने सहायक कम्पनी (Subsidiary Company) स्थापना गरी कारोबार गर्न सक्ने व्यवस्थाका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको नीतिगत व्यवस्था कायम गरिएको छ ।
- (१) मर्चेन्ट बैंकिंग सम्बन्धी कार्य गर्ने छुट्टै सहायक कम्पनीमा लगानी गर्दा इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाको वित्तीय स्वार्थ स्थापित हुने भएकोले उक्त सहायक कम्पनीमा गरिएको कुल लगानी रकमलाई पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्नु पर्नेछ ।
  - (२) इ.प्रा. निर्देशन नं. ८ मा भएका अन्य व्यवस्थालाई यथावत कायम राखी “यसैगरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले संगठित संस्थाहरुको शेयर तथा डिबेञ्चरमा लगानी गर्दा लगानी हुने संस्थाको चुक्ता पूँजीको १० प्रतिशतमा ननाघ्ने गरी मात्र लगानी गर्नु पर्नेछ ।” भन्ने व्यवस्था यस प्रयोजनका लागि छुट प्रदान गरिएको छ ।
  - (३) सहायक कम्पनीको नियमन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण र अन्य व्यवस्थाहरु नेपाल धितोपत्र बोर्डले तय गरेको नीति निर्देशन तथा विद्यमान अन्य व्यवस्था अनुरूप हुनेछ । यस व्यवस्थाबाट उक्त सहायक कम्पनीमा नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट आवश्यकता अनुसार निरीक्षण/सुपरिवेक्षण गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।
  - (४) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त मुख्य कम्पनीले आफ्नो वित्तीय विवरण पेश गर्दा सहायक कम्पनीको वित्तीय विवरणहरु समेत एकीकृतरुपमा पेश गर्नु पर्नेछ । सो प्रयोजनार्थ लेखा नीति र वित्तीय विवरण इ.प्रा.निर्देशन नं.४ को सम्बन्धित थप अनुसूचीमा तोकिए बमोजिम पेश गर्नु पर्नेछ । साथै, सहायक कम्पनीको लेखा नीति, सूचना प्रविधि तथा अन्य नीति/प्रणालीहरु (Policies, Procedures and Systems) मुख्य कम्पनीसंग सामञ्जस्यता कायम हुने गरी व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
  - (५) मुख्य तथा सहायक कम्पनीबीच हुने कारोबारमा पारदर्शिता कायम राख्न यी कम्पनीहरुबीच हुने कारोबारमा वित्तीय स्वार्थ रहने हुँदा त्यस्तो कारोबार (Related Party Transactions) लाई दुवै कम्पनीले सम्बन्धित पक्षबीच हुने कारोबार (Related Party Transactions) शीर्षक अन्तर्गत खुलाउनु (Disclose) पर्नेछ ।
  - (६) त्यस्तो कारोबार भए पछि नियमितरुपमा प्रकाशित गर्नु पर्ने वित्तीय विवरणमा सो कारोबारबारे विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नु पर्नेछ । प्रतिस्पर्धात्मक बजार मूल्यमा कारोबार नगरेमा र/वा त्यस्तो कारोबार बारे विस्तृत विवरण निर्देशनानुसार प्रकाशित नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को परिच्छेद ११ बमोजिम जुनसुकै जरिवाना/सजाय हुन सक्नेछ ।
  - (७) सहायक कम्पनीले देहायका कार्य गर्न सक्ने छैनन् :
    - (क) धितोपत्र दलाली सम्बन्धी व्यवसाय ,
    - (ख) आफूले जारी गरेको धितोपत्रको व्यापार ।

- (ढ) सहायक कम्पनीले वित्तीय स्रोत संकलन गर्ने प्रयोजनले दायित्वस्वरुप निष्काशन गर्ने कुनै पनि सुरक्षणपत्रहरुमा मुख्य कम्पनी (Parent Company) ले लगानी गर्न नपाउने र सो सुरक्षणपत्रको धितोमा कर्जा प्रवाह समेत गर्न पाउने छैन ।

३. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को सहायक कम्पनी सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. २०/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. २१/०७०

विषय : इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट हुने बैंकिङ (ई-बैंकिङ) सेवा सम्बन्धमा ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले देहायको व्यवस्था पालना गरी इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट हुने बैंकिङ (ई-बैंकिङ) सेवाहरू प्रदान गर्न/गराउन हुन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. शाखारहित बैंकिङ सेवा (Branchless Banking) सम्बन्धमा

- (१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकको स्वीकृति लिई आफ्नो संस्थामा खाता भएका ग्राहकहरूलाई आफू वा आफूद्वारा नियुक्त व्यवसायिक आधिकारिक प्रतिनिधि(एजेन्ट)को सहायताले Point of Transaction मेशीनको माध्यमबाट Smart Card/Magnetic Card प्रयोग गरी देहाय बमोजिमका शाखारहित बैंकिङ सेवाहरू प्रदान गर्न सक्ने छन्:-
  - (क) खातामा नगद जम्मा गर्ने, भुक्तानी प्रदान गर्ने र रकमान्तर गर्ने ।
  - (ख) ग्राहकको खाताको मौज्जात वा कारोवार विवरण (स्टेटमेण्ट) प्रदान गर्ने ।
  - (ग) स्वीकृत कर्जा रकम भुक्तानी दिने तथा किस्ता रकम जम्मा गर्ने ।
- (२) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालन गर्ने भएमा संचालक समितिबाट सो सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पारीत गरी प्रक्रियागत व्यवस्था समेत गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (३) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालन गर्ने स्वीकृतिको लागि यस बैंक समक्ष आवेदन गर्दा संचालक समितिको निर्णय सहित देहायका कागजातहरू संलग्न गरेको हुनु पर्नेछ:-
  - (क) प्राविधिक पूर्वाधार (Hardware, Software, Data Communication/Transmission Mechanism) सम्बन्धी विवरण,
  - (ख) प्रतिनिधिमाफत सन्चालन गर्ने भएमा त्यस्तो प्रतिनिधि छनौटका आधारहरू, छनौट गरिएको प्रतिनिधिसंग हुने सम्झौतापत्र तथा उक्त प्रतिनिधिलाई दिइने तालिम आदि सम्बन्धी भएको व्यवस्था,
  - (ग) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालन गर्ने स्थानको सुरक्षा र नगदको बीमा सम्बन्धमा भएका व्यवस्थाहरू,
  - (घ) विद्यमान संचार साधन (PSTN, Cellular Communications) sf] Industry Standard Security Features,
  - (ङ) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालनको कार्यक्षेत्र र सम्बन्धित शाखाहरूको विवरण,
  - (च) भुक्तानी सम्बन्धी उत्पन्न विवाद समाधान गर्ने सम्बन्धी प्रावधान, जिम्मेवारी तथा क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्थाहरू, र
  - (छ) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंककारी गतिविधिमा वित्तीय लगानी नियन्त्रणको लागि अपनाइने व्यवस्थाहरू ।
- (४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफू वा आफूद्वारा नियुक्त व्यवसायिक आधिकारिक प्रतिनिधि(एजेन्ट) माफत समेत शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालन गर्न सक्ने छन् । एजेन्टमाफत त्यस्तो सेवा संचालन गर्ने भएमा प्रतिनिधि छनौटको लागि प्रतिनिधिको सक्षमता परीक्षण गरी द्विपक्ष बीच बुँदा नं. ७ को अधिनमा रही सम्झौता भएको हुनु पर्ने छ ।
- (५) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालनको स्वीकृति प्रदान गर्दा देहायका शर्तहरू तोक्न सकिने छन्:-
  - (क) शाखारहित बैंकिङ सेवा सन्चालनको स्वीकृति प्राप्त गरेका मितिले ६ महिनाभित्र तोकिए बमोजिमको सेवा सन्चालन गरिसक्नु पर्ने छ । यस्तो कारोवार सन्चालन गरेपछि सोको जानकारी यस विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई दिनु पर्ने छ । कथंकदाचित तोकिएको समयवधिभित्र त्यस्तो सेवा सन्चालन गर्न नसकेमा यस बैंकबाट प्रदान गरिएको स्वीकृति स्वतः रद्द भएको मानिने छ ।

- (ख) महानगरपालिका/उप-महानगरपालिका/नगरपालिका बाहेकका क्षेत्रहरुमा मात्र यस्तो सेवा सन्चालन गर्न स्वीकृति दिइने छ ।
- (ग) शाखारहित बैकिङ्ग सेवा उपभोग गर्न इच्छुक ग्राहकसंग बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लिखित आवेदन लिनु पर्ने छ ।
- (घ) ग्राहकले गरेको प्रत्येक कारोवारको असर यथाशीघ्र ग्राहकको खातामा देखिने गरी अभिलेख सुरक्षित गरी राख्ने र कारोवारको गोप्यता कायम हुने व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।
- (ङ) शाखारहित बैकिङ्ग सेवा सम्बन्धी कारोवार नेपाली रुपैयामा मात्र गर्नु पर्नेछ ।
- (च) ग्राहकलाई स्पष्ट र सरल नेपाली भाषामा सेवा सम्बन्धी आवश्यक जानकारी प्रदान गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।
- (छ) कारोवार सम्पन्न गरेपछि ग्राहकले स्पष्ट बुझ्ने गरी सो को जानकारी प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।
- (ज) यस्तो कारोवार सम्बन्धी जोखिमको व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हुनेछ ।
- (झ) प्रचलित कानून, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण तथा यस बैंकबाट जारी निर्देशनको अधिनमा रही शाखारहित बैकिङ्ग सेवा सन्चालन गर्नु पर्ने छ ।
- (६) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शाखारहित बैकिङ्ग सेवा प्रदान गर्नु पूर्व आफ्ना ग्राहकसंग बुँदा नं. ६ को अधिनमा रही सम्झौता गर्नु पर्ने छ ।
- (७) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि राष्ट्रियस्तरदेखि बाहेकका "ख" र "ग" वर्गका वित्तीय संस्थालाई शाखारहित बैकिङ्ग सेवा सन्चालनको स्वीकृति प्रदान गर्दा बैंकले अन्य शर्तहरु समेत थप गर्न सक्ने छ ।

२. मोबाईल बैकिङ्ग सेवा सम्बन्धमा

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस बैंकको स्वीकृति लिई आफ्ना ग्राहकहरुलाई तोकिएका शर्तहरुको अधिनमा रहने गरी देहाय बमोजिमका मोबाईल बैकिङ्ग सेवा प्रदान गर्न सक्नेछन् :-
  - (क) ग्राहकको खातामा रहेको मौज्दातको जानकारी प्रदान गर्ने ।
  - (ख) ग्राहकको आदेश बमोजिम तेस्रो पक्षको खातामा रकमान्तर गर्ने ।
  - (ग) कारोवार सम्पन्न भएपछि एसएमएस मार्फत सतर्कता सन्देश (SMS Alert) प्रदान गर्ने ।
  - (घ) ग्राहकको खाताको कारोवार विवरण (स्टेटमेन्ट) प्रदान गर्ने ।
  - (ङ) चेक बुकको निमित्त अनुरोध स्वीकार गर्ने ।
  - (च) ग्राहकसंग भएको लिखित सम्झौता वा ग्राहकको आदेश अनुसार वस्तु खरीद वा सेवा उपभोग गरे वापतको रकम भुक्तानी गर्ने ।
- (२) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले मोबाईल बैकिङ्ग कारोवार सन्चालन गर्नु पूर्व संचालक समितिबाट यस सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पारीत गरी प्रकृयागत व्यवस्था समेत गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (३) यो निर्देशन जारी हुनु अघि नै यस सम्बन्धी कारोवार संचालन गरिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यो निर्देशन जारी भएको तीन महिना भित्र यस निर्देशन बमोजिमको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कारोवारमा निहित जोखिमको मूल्याङ्कन गरी कारोवारको सीमा निर्धारण गर्नु पर्ने छ र सोको जानकारी यस बैंकलाई दिनु पर्ने छ ।
- (५) आधिकारिक प्रतिनिधि मार्फत हुने सेवाको सम्बन्धमा:
  - (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नियुक्त गरेको व्यवसायिक आधिकारिक प्रतिनिधिमार्फत आफ्ना ग्राहकहरुको लागि मोबाईल फोनको माध्यमबाट नगद जम्मा तथा भुक्तानीको सेवा प्रदान गर्न सक्ने छन् ।
  - (ख) खण्ड (क) बमोजिम हुने कारोवारको अभिलेख कारोवार सम्पन्न हुने वित्तिकै (Real Time effect) का आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको सम्बन्धित ग्राहकको खातामा प्रविष्ट हुने व्यवस्था गरेको हुनु पर्ने छ ।
  - (ग) व्यवसायिक आधिकारिक प्रतिनिधि मार्फत सेवा प्रदान गर्दा उत्पन्न हुन सक्ने सम्पूर्ण जोखिमको अन्तिम दायित्व सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हुनेछ ।
  - (घ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रतिनिधि मार्फत सेवा सन्चालन गर्ने स्थानहरुको आपसी दुरी कायम राख्ने सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था समेत पारित गरेको हुनुपर्ने छ ।

३. इन्टरनेट बैंकिंग सेवा सम्बन्धमा

- (१) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाहरूले आफ्नो संस्थामा खाता भएका ग्राहकलाई तोकिएका शर्तहरूको अधिनमा रही इन्टरनेटको माध्यमबाट देहायका सेवाहरू प्रदान गर्न सक्ने छन्:-
- (क) ग्राहकको खातामा रहेको मौज्जात, बैंक स्टेटमेन्ट प्राप्त गर्ने/गराउने ।
  - (ख) चेकबुक जारी गर्न आदेश दिने, खाता रोक्का राख्ने, पासवर्ड परिवर्तन गर्ने जस्ता आदेश बमोजिमका सेवाहरू प्रदान गर्ने ।
  - (ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट आवश्यक सूचना वा जानकारीहरू प्राप्त गर्ने/गराउने ।
  - (घ) ग्राहकको आदेश अनुसार आफ्नो ग्राहकको खातामा रकम जम्मा गर्ने वा ट्रान्सफर गर्ने/गराउने ।
  - (ङ) ग्राहकसँग भएको सम्झौता वा आदेश अनुसार वस्तु खरीद वा सेवा उपभोग गरे वापतको रकम भुक्तानी गर्ने/गराउने ।
- (२) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले इन्टरनेट बैंकिङ्ग सेवा सन्चालन गर्नु पूर्व संचालक समितिबाट यस सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पारित गरी प्रकृयागत व्यवस्था समेत गरेको हुनु पर्नेछ । यसको जानकारी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागलाई गराउनु पर्नेछ । यो निर्देशन जारी हुनु पूर्व यस किसिमको सेवा सन्चालन गरिसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्था सहित दुई महिना भित्र सोको जानकारी यस बैंकलाई गराउनु पर्ने छ ।
- (३) इन्टरनेटको माध्यमबाट हुने सबै किसिमको बैंकिङ्ग कारोवार नेपाली रुपैयामा मात्र गर्न पाइने छ । तर विदेशी मुद्रामा खाता भएका ग्राहकलाई जानकारीमूलक सेवा दिन र नेपाली रुपैयामा रकमान्तर गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

४. ई-कार्ड कारोवार सेवा सम्बन्धमा

- इजाजतपत्रप्राप्तसंस्थाले ग्राहकसँग सम्झौता गरी ग्राहकको आदेशानुसार रकम भुक्तानी गर्ने, जम्मा गर्ने तथा रकमान्तर गर्ने, कारोवार विवरण प्राप्त गर्ने, अन्य आवश्यक सूचना तथा जानकारीहरू प्राप्त गर्ने, वस्तु खरीद तथा सेवा उपभोग गरे वापतको रकम भुक्तानी गर्ने प्रयोजनको लागि देहायका शर्त तथा प्रकृयाको अधिनमा रही आफ्ना ग्राहकको नाममा डेबिट कार्ड/प्रिपेड कार्ड/क्रेडिट कार्ड जारी गर्न सक्नेछन्:-
- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कार्डको माध्यमबाट कारोवार संचालन गर्ने भएमा संचालक समितिबाट सो सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पारित गरी प्रकृयागत व्यवस्था गरेको हुनु पर्ने छ । सो सम्बन्धी जानकारी यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागलाई गराउनु पर्ने छ ।
  - (ख) यो निर्देशन जारी हुनुपूर्व यस किसिमको सेवा सन्चालन गरिसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले त्यस्तो नीतिगत तथा प्रकृयागत व्यवस्था सहित कारोवार संचालनको जानकारी दुई महिना भित्र यस बैंकलाई गराउनु पर्ने छ ।
  - (ग) कारोवार सन्चालन गर्दा उत्पन्न हुने जोखिम र सोको व्यवस्थापन, ग्राहकसंगको सम्झौता, सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी जारी निर्देशनको परिपालना हुने व्यवस्था सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले मिलाउनु पर्ने छ ।
  - (घ) यस्तो कार्ड सम्बन्धी सेवा संचालन गर्दा लाग्ने सबै किसिमका सेवा शुल्क, व्याज तथा हर्जाना सम्बन्धी व्यवस्थाहरू ग्राहकसंगको सम्झौतापत्रमा उल्लेख गर्नु पर्ने छ ।

५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उत्तरदायित्व र प्रतिबद्धता

यस निर्देशनमा उल्लिखित सबै प्रकारका इलेक्ट्रोनिक बैंकिङ्ग कारोवार सन्चालन गर्ने सम्बन्धमा नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्था तयार गर्दा कारोवार सम्बन्धी उत्पन्न विवाद तथा समस्या समाधानको अन्तिम उत्तरदायित्व सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हुनेछ, भन्ने प्रतिबद्धता सहित देहायका विषय समेत स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने छ :-

- (क) इलेक्ट्रोनिक बैंकिङ्ग कारोवार सम्बन्धी सेवा तथा शुल्कको सम्बन्धमा प्रदान गरेको अवास्तविक एवम अपूर्ण जानकारीका कारण ग्राहकले बेहार्नु पर्ने नोक्सानीको क्षतिपूर्ति ।
- (ख) इलेक्ट्रोनिक बैंकिङ्ग कारोवारको लागि प्रयोग हुने प्रविधि, कम्प्यूटर नेटवर्क, कार्ड निर्माता, मोबाइल फोन संचालक, POS/POT मेशिन लगायतबाट उत्पन्न समस्या र सोबाट ग्राहकमा हुन जाने क्षति ।
- (ग) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कृयाकलापमा लगानी निवारण सम्बन्धी यस बैंकबाट जारी निर्देशनको परिपालना ।

- (घ) इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग सेवा लिने ग्राहकलाई आधिकारिक रुपमा मान्यता दिनका लागि विभिन्न चरणमा जस्तै: सिस्टममा पहुँच, कारोबार, आदेश, लगायतका सेवामा पहुँचका लागि पूरा गर्नु पर्ने प्रकृया ।
- (ङ) अनाधिकृत तथा गैर कानूनी रुपमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पहिचान प्रयोग गरी हुने क्रियाकलाप विरुद्ध गरिने कारवाही ।
- (च) कारोबारको प्रभावकारिता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको सम्पूर्ण जिम्मेवारी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाको हुने सम्बन्धी कुरा ।
- (छ) इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग सम्बन्धी कारोबारमा निहित रणनीतिक जोखिम, सञ्चालन तथा कारोबार जोखिम, व्यवसायिक जोखिम, प्राविधिक जोखिम, कानूनी जोखिम लगायत सबै प्रकारका जोखिम व्यवस्थापन ।

६. बैंक/वित्तीय संस्था र ग्राहक बीचको सम्झौता

यस निर्देशनमा उल्लिखित इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग कारोबार गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कम्तीमा देहायका विषयहरू स्पष्ट गरी ग्राहकसंग लिखित सम्झौता गर्नु पर्नेछ । ग्राहकले पेश गरेको आवेदन फाराममा उल्लेख भएको शर्त तथा बन्देजलाई समेत ग्राहकसंग सम्झौता गरे सरह मान्न सकिने छ ।

- (क) सम्झौता सजिलै बुझिने गरी स्पष्ट र दोहोरो अर्थ नलाग्ने गरी नेपाली भाषामा लेखिएको हुनु पर्नेछ । कुनै ग्राहकले यस्तो सम्झौता अंग्रेजी भाषामा गर्न चाहेमा सो गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
- (ख) इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग सेवा प्रदायक बैंक तथा वित्तीय संस्था र सेवा प्रदान गर्ने अख्तियार प्राप्त अभिकर्ता बीच तथा सेवा प्रदायक र ग्राहक बीचको कारोबार वापत लाग्ने शूल्क सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्ने छ ।
- (ग) ग्राहकलाई के कति समय यी सेवाहरू उपलब्ध हुन सक्छन् भन्ने व्यहोराको साथै कुनै परिस्थितिवस सेवा प्रदान गर्न नसकिने अवस्थामा सो को जानकारी प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) कुनै पनि कारणले बैंकले प्रदान गरेको सेवामा सेवा प्रदायक वा बैंक वा वित्तीय संस्थाको कमी कमजोरी वा गल्तीका कारण ग्राहकलाई हुने नोक्सानी र सेवा उपयोगकर्ताबाट भएका कमी कमजोरीबाट सेवा प्रदायकलाई हुन जाने नोक्सानीको क्षतिपूर्ति सम्बन्धमा स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) ग्राहकले गर्ने कारोबारमा निहित जोखिमलाई कम गर्न आवश्यक उपायहरू जस्तै: वेवसाईटको प्रयोग, POS/POT मेशीन, आई डि, पासवर्ड, पासवर्ड परिवर्तन लगायतका विशेषता र सुरक्षाका लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने विशेष व्यवस्थाहरू उल्लेख हुनु पर्ने छ ।
- (च) ग्राहकको कारोबार सम्बन्धी गोपनीयता र बैंक तथा वित्तीय संस्थाभित्र सार्वजनिक गर्न सकिने जानकारीहरू उल्लेख हुनु पर्ने छ ।
- (छ) ग्राहकसँग गरिएको कारोबारको जानकारी वा सूचना प्रचलित कानून बमोजिम बाहेक अन्य तेस्रो पक्षलाई सार्वजनिक नगरिने प्रतिबद्धता व्यक्त भएको हुनु पर्ने छ ।
- (ज) ग्राहकबाट सेवा सम्बन्धमा आएका गुनासा तथा समस्याहरूलाई समाधान गर्ने प्रकृया र सम्बन्धित अधिकारीको व्यवस्था हुनु पर्ने छ ।
- (झ) लामो समयसम्म सेवा नलिएका ग्राहकहरूको सेवा निष्कृय हुने वा नहुने सम्बन्धमा उल्लेख हुनु पर्ने छ ।
- (ञ) ग्राहकले सार्वजनिक कम्प्युटर वा अन्तराष्ट्रिय नेटवर्क प्रयोग गरी कारोबार गर्दा उत्पन्न हुने जोखिम सम्बन्धी कुरा स्पष्ट रुपमा उल्लेख हुनु पर्नेछ ।
- (ट) बैंक तथा वित्तीय संस्था वा ग्राहकको तर्फबाट कुनै पनि शर्त वा सम्झौताको उल्लंघन हुन गएमा बहन गर्नु पर्ने दायित्व वा कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था स्पष्ट रुपमा उल्लेख हुनु पर्नेछ ।
- (ठ) अन्य आवश्यक कुराहरू ।

७. आधिकारिक व्यवसायिक प्रतिनिधिसंगको सम्झौता सम्बन्धमा

यस निर्देशनमा उल्लिखित इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग सेवा आफूद्वारा नियुक्त आधिकारिक व्यवसायिक प्रतिनिधिमाफत सन्चालन गर्ने प्रयोजनको लागि गरिने द्विपक्षीय सम्झौतामा अन्य विषयहरूका अतिरिक्त देहायका विषयहरूमा स्पष्ट उल्लेख हुनु पर्ने छ:-

- (क) सेवा प्रदायक बैंक तथा वित्तीय संस्था, आधिकारिक व्यवसायिक प्रतिनिधि र ग्राहकको क्षेत्राधिकार, काम, कर्तव्य र उत्तरदायित्व, अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिनिधि हुन पाउने/नपाउने विषय, ग्राहकबाट प्राप्त शूल्क तथा आयको बाँडफाँड ।
- (ख) बैंक वा वित्तीय संस्थाले आफू र एजेण्ट बीच कुनै पनि अवरोध सृजना भई अधिक जोखिम उत्पन्न हुने अवस्थाबाट सतर्क रहन तयार गरिएको आकस्मिक योजना ।
- (ग) गुनासो सुनुवाई, विवाद समाधान र भुक्तानी सम्बन्धी समस्या समाधानको अन्तिम जिम्मेवारी ।

- (घ) कारोवारलाई सुरक्षित र भरपर्दो बनाउने विषय जस्तै सफ्टवेयर, वेवसाईटको सुरक्षा, ग्राहकको आइडि र पासवर्ड तथा सोको परिवर्तन आदि ।
- (ङ) नियमनकारी निकाय वा तोकिएको अधिकारीबाट गरिने निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण अन्तर्गत आवश्यक तथ्यांक बिबरण, सूचना तथा कागजात उपलब्ध गराउने विषय ।
- (च) सम्झौताको अवधि, सम्झौता नवीकरण तथा सम्झौता संशोधनका व्यवस्था ।

८. प्रतिनिधि छनौट सम्बन्धी व्यवस्था

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस निर्देशनमा उल्लेख भए बमोजिमका कार्यहरु आफूद्वारा नियुक्त प्रतिनिधि मार्फत गराउने भएमा त्यस्तो प्रतिनिधि छनौट गर्दा देहाय बमोजिम सक्षमता परीक्षण गर्नु पर्नेछ:-

- (क) इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग कारोवार सम्बन्धी सेवा सन्चालन गर्दा उत्पन्न हुन सक्ने विभिन्न प्रकारका जोखिमलाई पूर्ण व्यवस्थापन गर्न सक्षम प्रतिनिधिको पहिचान गर्ने संयन्त्रको विकास गर्नु पर्नेछ । संभावित जोखिमलाई कम गर्नका लागि प्रभावकारी र प्रमाणयोग्य प्रकृया संस्था आफैले अवलम्बन गर्नु पर्ने छ ।
- (ख) कुनै पनि नयाँ प्रतिनिधि चयन गर्नु अघि न्यूनतम आधारभूत मापदण्ड तथा चयन प्रकृया तय गर्नु पर्ने छ ।
- (ग) प्रतिनिधिको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाद्वारा निश्चित समयको अन्तरालमा प्रतिनिधिको कार्यसम्पादनको परीक्षण गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने छ । यसका लागि अग्रिम रुपमा चेतावनीको पूर्वसंकेत (Early Warning Signal) तय गरी सुधारका उपायहरु अवलम्बन गर्नु पर्ने छ ।

९. तेस्रो पक्ष सेवा प्रदायकको प्रयोग

इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग कारोवारका लागि आवश्यक प्राविधिक सेवा उपयोग गर्न यस्तो सेवा प्रदान गर्ने तेस्रो पक्षसंग अलग्गै सम्झौता गर्नु पर्ने छ । यस्तो सेवा प्रदान गर्ने सिलसिलामा Operator लगायत यस बैंकले इजाजतपत्र/अनुमतिपत्र नदिएका अन्य पक्षहरुको समेत यस बैंकले निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न सक्ने व्यवस्था त्यस्तो सम्झौतामा खुलाउनु पर्नेछ । तेस्रो पक्ष चयन गर्नु अघि न्यूनतम आधारभूत मापदण्ड तथा चयन प्रकृया तय गर्नु पर्नेछ । प्राविधिक सेवा प्रदायकसंग सम्झौता गर्दा प्रविधिमा आएको समस्याबाट बैंक/वित्तीय संस्था तथा ग्राहकलाई पुग्न जाने क्षति र सोको क्षतिपूर्ति गर्ने व्यवस्था लगायत त्यस्तो कम्पनीको काम, कर्तव्य र अधिकार समेत स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

१०. विवरण पेश गर्ने

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ने.रा.बैंक निर्देशन फा.नं. ९.१५ बमोजिमको विवरण मासिक रुपमा यस बैंक समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ ।

११. निर्देशन पालना नगरेमा हुने कारवाही

इलेक्ट्रोनिक बैकिङ्ग सम्बन्धी यस निर्देशनको पालना नगरी सो सम्बन्धी कुनै काम कारोवार गरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही हुने छ ।

१२. खारेजी र बचाउ

(१) यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरु खारेज गरिएको छ :-

एकीकृत निर्देशन, २०६९ को ई-बैकिङ्ग सेवा सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा. निर्देशन नं. २१/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका यसै विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरु ।

(२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग

इ.प्रा.निर्देशन नं. २२/०७०

विषय : विविध व्यवस्था सम्बन्धमा ।

यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले पालना गर्नु पर्ने विविध व्यवस्था सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ७९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहायको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. वीमा अभिकर्ताको रुपमा कार्य गर्न सक्ने सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ उपदफा (१) को खण्ड (स), उपदफा (२) को खण्ड (घ), उपदफा (३) को खण्ड (फ) बमोजिम इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले “राष्ट्र बैंकले तोकेका अन्य कार्य गर्ने” व्यवस्था अन्तर्गत रही इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले चाहेमा प्रचलित कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायको स्वीकृति लिई आफ्ना ग्राहकहरूको लागि मात्र वीमा अभिकर्ताको रुपमा कार्य गर्न सक्ने छन् ।

२. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका बैंकहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को उपदफा (१) को खण्ड (स) मा उल्लिखित राष्ट्र बैंकले तोकेका अन्य काम गर्ने व्यवस्था अन्तर्गत केन्द्रीय निक्षेप सेवा नियमावली, २०६७ बमोजिम निक्षेप सदस्यको रुपमा कार्य गर्न सक्ने छन् ।

३. कम्प्यूटर सफ्टवेयरको प्रयोग/खरिद गर्ने सम्बन्धमा

प्रतिरिपि अधिकार ऐन, २०५९ ले कम्प्यूटर सफ्टवेयरलाई बौद्धिक सम्पत्तिको रुपमा व्याख्या गरेको एवं गैर कानुनी तथा नक्कली कम्प्यूटर सफ्टवेयरको प्रयोग कानूनद्वारा नै निषेध गरेको हुँदा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले नक्कली कम्प्यूटर सफ्टवेयरबाट बच्न सावधानी एवं सतर्कता अपनाउनु पर्नेछ ।

४. IT मार्गदर्शन सम्बन्धमा

सूचना प्रविधिबाट हुन सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्थालाई बढी प्रभावकारी बनाई सोको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणलाई व्यवस्थित गर्न यसैसाथ संलग्न Information Technology Guidelines जारी गरिएको छ ।

५. पूँजी बृद्धि सम्बन्धमा

बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना एवं वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रक्यागत व्यवस्था, २०६३ मा गरिएको व्यवस्था अनुसार यस बैंकको मिति २०६३/१२/१३ मा भएको निर्णयभन्दा अघि सञ्चालनमा रहिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले देहाय बमोजिम पूरा गर्नु पर्ने पूँजी योजना सम्बन्धमा देहायको व्यवस्था गरिएको छ ।

(१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वर्गीकरण र न्यूनतम चुक्ता पूँजी सम्बन्धी व्यवस्था

वर्ग	राष्ट्रियस्तर	४-१० जिल्ला*	१-३ जिल्ला*
“क”	रु. २०० करोड	-	-
“ख”	रु. ६४ करोड	रु. ३० करोड ^{a/} रु. २० करोड	रु. ३० करोड ^{a/} रु. १० करोड
“ग”	रु. ३० करोड ^{a/}	-	रु. ३० करोड ^{a/} रु. १० करोड
	रु. २० करोड	-	

* काठमाडौं उपत्यका बाहेक । यस्ता वित्तीय संस्थाहरूको कार्य क्षेत्र/परियोजना तोकिएका जिल्लाहरूमा सीमित रहने ।

a/ लिजिङ्ग कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाको हकमा मात्र लागू हुने ।

(२) उपर्युक्त समयमा सञ्चालनमा रहिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले २०७० आषाढ मसान्तभित्र नयाँ व्यवस्था गरिए अनुसारको चुक्ता पूँजी समानुपातिक रूपमा बाँकी वर्षहरूमा पूरा गर्न २०६४ आषाढ मसान्तलाई आधार वर्षको रूपमा लिई आ.व. २०६४।६५ देखि हरेक वर्ष नपुग रकमको समानुपातिक दरले बृद्धि गर्दै लैजानु पर्ने र सोही बमोजिमको व्यावसायिक योजना/ पूँजी योजना (Capital Plan) पेश गर्नु पर्नेछ । यसरी पूँजी पुऱ्याउँदा उल्लिखित पूँजीमा कम्तीमा ८० प्रतिशत चुक्ता पूँजी र बाँकी २० प्रतिशत प्राथमिक पूँजीमा गणना हुने अन्य श्रोतबाट समेत पूरा गर्न सक्ने छन् ।

तर, बैंक/वित्तीय संस्था संस्थापना सम्बन्धी नयाँ नीतिगत एवं प्रक्यागत व्यवस्थाको विशेष व्यवस्था अन्तर्गत स्थापित एक जिल्ले वित्तीय संस्थाको हकमा १-३ जिल्लाका लागि तोकिएको चुक्ता पूँजी समानुपातिक रूपमा बाँकी वर्षहरूमा पुर्याउन अनिवार्य हुने छैन ।

- (३) वि.सं.२०७० आषाढ मसान्तभित्र माथि उल्लिखित प्रावधान बमोजिम तोकिएको वर्षको चुक्ता पूँजी पूरा नगर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई देहाय बमोजिमको कारवाही हुने छ । यस प्रयोजनको लागि चुक्ता पूँजी पूरा नभएको वर्षलाई आधार वर्षको रूपमा लिइने छ ।
- (क) आ.व. २०६४।६५ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई लाभांश रोक्का राख्ने ।
- (ख) आ.व. २०६५।६६ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई निक्षेप संकलन गर्न समेत प्रतिबन्ध लगाइने ।
- (ग) आ.व. २०६६।६७ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई कर्जा लगानीमा समेत प्रतिबन्ध लगाइने ।
- (घ) आ.व. २०६७।६८ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई कर्जा असुली तथा निक्षेप भुक्तानी वाहेकका सम्पूर्ण कारोवारमा प्रतिबन्ध लगाइने । सो अवधिपछि इजाजतपत्र रद्द गर्नेतर्फ समेत कारवाही अगाडि बढाइने ।
- (ङ) माथि उल्लिखित चुक्ता पूँजी नपुग भएका दुई वा सोभन्दा बढी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उल्लिखित अवधिभित्र आपसमा गाभिने गरी यस बैंक समक्ष प्रस्ताव पेश गरेमा ती दुवै संस्थामा कायम रहेको पूँजीलाई जोडी चुक्ता पूँजी प्रयोजनको लागि गणना गरिने ।
- (४) कुनै व्यक्ति फर्म, कम्पनी, एकाघर परिवार वा संगठित संस्थावाट संस्थापक शेयरमा लगानी गर्दा यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त कुनै एक बैंक तथा वित्तीय संस्थामा बढीमा १५ प्रतिशत र अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा चुक्ता पूँजीको बढीमा एक प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न सकिनेछ । विगतमा एक भन्दाबढी बैंक तथा वित्तीय संस्थामा संस्थापक वा संस्थापक समूह भई लगानी गरेको रकम यो नीति लागू भएको मितिले ५ वर्षभित्र आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई बेचविखन गरी/हटाई उल्लिखित सीमाभित्र सीमित हुने व्यवस्था कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (५) विगतमा लघु वित्त संस्थाहरूको शेयर प्रति व्यक्ति एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी वा संगठित संस्था वा एकै समूहका कम्पनीले २५ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएको भएमा २०६८ आषाढ मसान्तभित्र २५ प्रतिशतको सीमाभित्र ल्याउनु पर्नेछ ।

६. बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापना एवं वित्तीय कारोवार गर्ने इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रक्यागत व्यवस्था, २०६३ को बुँदा १.३ मा उल्लेख भए बमोजिमका नयाँ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तोकिएको चुक्ता पूँजी पुऱ्याउने प्रतिबद्धताको म्याद २०६७ चैत्र मसान्तसम्म कायम गरिएको छ ।

यसरी २०६७ चैत्र मसान्तसम्ममा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुर्याउने त्यस्ता संस्थाहरूलाई चुक्ता पूँजी नपुगुन्जेल सम्मका लागि देहायका कारवाही गरिने छ :-

- (क) शाखा विस्तार गर्न रोक लगाउने
- (ख) नगद लाभांश वितरण गर्न रोक लगाउने ।

७. Long Form Audit Report सम्बन्धमा

Long Form Audit Report लाई समय सापेक्ष र प्रभावकारी बनाउन यसैसाथ संलग्न ढाँचा (अनुसूची २१.८) अनुसार लागू गरिएको छ । उक्त Long Form Audit Report लाई यस बैंकको web-site: www.nrb.org.np को बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग अन्तरगत राखिएको हुनाले सोही web-site बाट सूचना प्राप्त गरी आफ्नो संस्थाको बाह्य लेखापरीक्षकबाट सो Long Form Audit Report कै ढाँचामा तयार गरिएको अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदनलाई सोभै यस बैंकमा आइपुग्ने गरी पठाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८. पूँजी योजना पेश गर्ने सम्बन्धमा

बुँदा नं. ४ बमोजिम सञ्चालनमा रहिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले २०७० आषाढ मसान्तभित्र नयाँ व्यवस्था गरिए अनुसारको चुक्ता पूँजी वृद्धि गर्दै लैजानु पर्ने सन्दर्भमा हरेक वर्ष नपुग रकमको समानुपातिक दरले वृद्धि गर्दै लैजानको लागि पूँजी योजना (Capital Plan) बनाई यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पठाउनु पर्नेछ ।

यस प्रयोजनका लागि 'चुक्ता पूँजी' भन्ने शब्दले साधारण शेयर वापतको चुक्ता पूँजी (बोनस शेयर तथा हकप्रद शेयर) लाई मात्र बुझाउने र सो चुक्ता पूँजीमा साधारण शेयर वापतको प्रस्तावित बोनस शेयरलाई समेत समावेश गर्न सकिने छ ।

९. कर्जा अपलेखन सम्बन्धी विनियम बनाउँदा अवलम्बन गर्नु पर्ने मार्गदर्शन सम्बन्धमा

- (१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले के कस्ता कर्जा असुल हुन नसक्ने हुन् निर्धारण गर्ने आधार तयार गरी त्यस्तो कर्जा अपलेखन गर्ने बारे आ-आफ्नो सञ्चालक समितिबाट विनियम तर्जुमा गरी यस बैंकबाट स्वीकृति लिई लागू गर्नु पर्नेछ ।
- (२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले देहायका प्रक्रियाहरु पूरा गरी कर्जा अपलेखन गर्न सक्नेछन् ।
  - (क) कर्जा खराब बर्गमा परी १०० प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था भई सकेको हुनुपर्ने ।
  - (ख) कर्जा असुलीको लागि प्रचलित ऐन तथा नीति बमोजिम धितो सुरक्षणको लिलाम बिक्रीको प्रक्रिया सम्पन्न गरेको हुनुपर्ने ।
  - (ग) कर्जाको धितो सुरक्षण लिलाम बिक्री हुन नसकेको अवस्थामा अनिवार्य रुपमा धितो सकार गरेको हुनुपर्ने ।
- (३) ऋणी र ऋणसँग सम्बन्धित पक्षहरुलाई यस बैंकको निर्देशन बमोजिम कर्जा सूचना केन्द्र लि. को कालोसूचीमा समावेश गरिसकेको हुनु पर्नेछ ।
- (४) अपलेखन गरिएको कर्जाको हकमा त्यस्तो कर्जा स्वीकृत हुँदा कुन तह वा कसको निर्णयबाट स्वीकृत भएको हो ? र त्यस्तो कर्जाको सुरक्षण बापत राखिएको धितोको मूल्यांकन कसरी गरिएको हो ? साथै, त्यस्तो कर्जा असुलीको लागि के कस्तो प्रयासहरु गरियो ? यसरी अपलेखनमा जानुपर्नाको औचित्यता आदि बारे अभिलेखमा जनाउनु पर्नेछ ।
- (५) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अपलेखन गरिएका कर्जाको असुलीका लागि एउटा छुट्टै कर्जा असुली इकाइको स्थापना गरी त्यस्तो कर्जाहरुको असुलीका लागि सम्बन्धित संस्थाले निरन्तर प्रयास जारी राख्नु पर्नेछ ।
- (६) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अपलेखन गरेका कर्जाहरुको अद्यावधिक विवरण छुट्टै रजिष्टर खडा गरी राख्नु पर्नेछ ।
- (७) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले चालु वर्षमा अपलेखन गरिएका कर्जाहरुको विवरण (माथि उपबुँदा नं. ४ मा उल्लेखित बुँदाहरु समावेश गरी) वार्षिक प्रतिवेदनमा अनिवार्य रुपले उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
- (८) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले कर्जा अपलेखन सम्बन्धमा कानूनमा स्पष्टरूपमा व्यवस्था नगरी स्पष्ट मार्गनिर्देशन वा निर्देशिका समेतको अभावमा मिनाहा तथा अपलेखन कार्य गर्दा निर्णयकर्तामाथि अत्याधिक अधिकार रहन जाने सम्भाव्यतालाई हृदयंगम गरी विवेकाधिकार प्रयोग हुन नदिन ऋण रकम मिनाहा वा अपलेखनबाट भविष्यमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर राखी सो सम्बन्धमा स्पष्ट तथा पारदर्शी नीतिगत व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (९) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले अपलेखन गरिएका कर्जाहरुको विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभाग र कर्जा सूचना केन्द्र लि. मा पठाउनु पर्नेछ ।

१०. बैंकदर सम्बन्धमा:

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुलाई प्रचलित ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार उपलब्ध गराईने कर्जाको व्याजदर (बैंकदर) ८.० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।

११. स्थायी तरलता सुविधा (SLF) सम्बन्धमा

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको आ-आफ्नो स्वामित्वमा रहेको नेपाल सरकारको ट्रेजरी बिल्स र विकास ऋणपत्रको धितोमा त्यस्ता ऋणपत्रहरुको अंकित मूल्यको ९० प्रतिशतसम्मले हुन आउने रकम प्रचलित बैंकदरमा अल्पकालीन स्थायी तरलता सुविधा (कर्जा) यस बैंकले उपलब्ध गराउन सक्ने छ ।

१२. अन्तिम ऋणदाता सुविधा सम्बन्धमा

अन्तरबैंक र खुला बजार तथा स्थायी तरलता सुविधाबाट आवश्यक तरलता आपूर्ति हुन नसकेको अवस्थामा यस बैंकमा खाता रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई बढीमा ६ महिनाको लागि प्रचलित बैंकदरमा अन्तिम ऋणदाता सुविधा दिइने छ । यस बैंकमा अनिवार्य मौज्जात कायम गर्नको लागि राखेको नगद मौज्जात, नेपाल सरकारको सुरक्षणपत्र वा असल कर्जाको धितोमा यस्तो सुविधा प्रदान गरिने छ ।

१३. रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोल अवधि सम्बन्धमा

खुला बजार कारोबार अन्तर्गत रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम अवधि २८ दिन कायम गरिएको छ ।

१४. विदेशी विनिमय सम्बन्धी कार्य गर्ने सम्बन्धमा

देहाय बमोजिमका इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाहरुलाई यस बैंकको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागबाट स्वीकृति प्राप्त गरी विदेशी विनिमय सम्बन्धी देहाय बमोजिमका थप कार्य गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

- (क) “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले नियमानुसार इजाजतपत्र प्राप्त गरी इनवार्ड रेमिट्यान्स (Inward Remittance) को कार्य गर्न सक्ने ।

- (ख) “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले भारतीय मुद्राको खरिद तथा बिक्री सम्बन्धी कार्यहरू गर्न सक्ने
- (ग) राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले विदेशी मुद्राको निक्षेप स्वीकार गर्न सक्ने ।
- (घ) राष्ट्रियस्तरका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले विदेशी मुद्राको खरिद/बिक्री गर्न, पासपोर्ट बापत सटही सुविधा प्रदान गर्न, विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न तथा Nostro Account खोल्न सक्ने ।
- (ङ) “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले स्वीकृत प्राप्त बैंकको सहायक एजेण्ट भई नेपाली र भारतीय मुद्राको Debit र Credit कार्ड जारी गर्न सक्ने ।
- (च) राष्ट्रियस्तर बाहेकका “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले समेत विदेशी मुद्रा खरिद गरी नेपाल राष्ट्र बैंक वा वाणिज्य बैंकहरूलाई बिक्री गर्न सक्ने ।
- (छ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लामा खोलिएका “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाका शाखा कार्यालयहरूले प्रचलित कानून बमोजिम विदेशी विनिमय सटही इजाजतपत्र लिई विदेशी मुद्रा खरिद गरी नेपाल राष्ट्र बैंक वा वाणिज्य बैंकहरूलाई बिक्री गर्न सक्ने ।

१५. स्वदेशी रकमान्तरको कारोबार सम्बन्धमा

स्वदेशी रकमान्तरको कारोबार गर्न चाहने इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूले आफूले स्वदेशी रकमान्तरको कारोबार गर्न चाहेको इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गको वाणिज्य बैंकसंग सहमति (Memorandum of Understanding) गरी तथा इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नै शाखा वा अन्य एजेन्सीहरू मार्फत स्वदेशी रकमान्तरको कारोबार गर्न चाहेमा रकमान्तर सम्बन्धी सम्पूर्ण जोखिम “क” वर्गको वाणिज्य बैंकले बहन गर्ने गरी यस बैंकको स्वीकृतिको लागि अनुरोध गरेमा स्वीकृति प्रदान गर्न सकिने छ ।

१६. लिखत नेपाली भाषामा तयार गर्ने सम्बन्धमा

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले जुनसुकै प्रकारको कर्जा प्रवाह गर्दा ऋणी तथा जमानतकर्ता (व्यक्ति/फर्म/कम्पनी/संस्था) तथा कारणी (ऋणी/जमानत दिने समेत) बाट तयार गर्ने/गराउने कागजातहरू (जुनसुकै लिखत, जमानतपत्र वा मन्जुरीनामा) प्रचलित ऐन कानून बमोजिम देवनागरी लिपी नेपाली भाषामा तयार गर्नु पर्नेछ । तर सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो आन्तरिक प्रयोजनको लागि त्यसरी नेपाली भाषामा तयार गरिएका लिखतहरू अंग्रेजी भाषामा अनुवाद गरी अभिलेखमा राख्न भने पाइने छ ।

विदेशी नागरिकहरूसंग हुने कारोवारमा र विदेशी बैंकिंग कारोवारमा मात्र प्रयोग हुने लिखतहरूको हकमा भने (जस्तै: प्रतितपत्र) नेपाली भाषामा तयार गर्न अनिवार्य गरिएको छैन ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जासंग सम्बन्धित ऋण प्रस्ताव पत्र (Offer Letter), कर्जा तमसुक (Loan Deed), धितोबन्धक लिखत (Mortgage Deed), Hypothecation Agreement र Trust Receipt Agreement अनिवार्यरूपमा देवनागरी लिपी नेपाली भाषामा तयार गर्नुपर्ने र Consortium Loan Agreement, Letter of Assignment, Letter of Guarantee को हकमा हाललाई अंग्रेजी भाषामा समेत तयार गर्न सकिने छ । साथै, यी कागजातहरूलाई पनि क्रमिक रूपमा नेपाली भाषामा तयार गर्दै जाने नीतिगत व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

लिखत/जमानतपत्र तयार गर्दा जमानती रकम, ऋणको अवधि, ऋणको प्रयोजन, प्रमुख ऋणी, साक्षी, जमानतकर्ताको नाम, ठेगाना, सो को सनाखत लगायतका विषयहरू तथा अन्य प्रकारका लिखतहरूमा समेत देहाय बमोजिमका विषयहरूलाई यथोचित स्थानमा अनिवार्य रूपले उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

लिखतमा स्पष्टसंग उल्लेख हुनुपर्ने विषयहरू

- सम्बन्धित व्यक्तिको नाम, ठेगाना, मिति, व्यक्तिको हकमा नागरिकता/पासपोर्ट नम्बर तथा तिन पुस्ते,
  - म्याद, अवधि, प्रयोजन,
  - सम्बन्धित व्यक्तिको सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाद्वारा सनाखत,
  - रकम,
  - साक्षी (Witness),
  - हस्ताक्षर पहिचान गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित कारणीको नाम,
  - अन्य आवश्यक देखिएका विषयहरू ।
- (ख) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अन्तर्राष्ट्रिय कारोवारमा प्रयोग हुने बाहेकका पत्राचार, चेक/भौचर लगायत अन्य कागजातहरू देवनागरी लिपी नेपाली भाषामा समेत उपलब्ध हुने व्यवस्था अनिवार्य रूपमा गर्नु गराउनु पर्ने छ ।

१७. ATM मा CCTV को व्यवस्था सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले Automated Teller Machine (ATM) हरूमा CCTV क्यामेरा लगायत अन्य सुरक्षा सम्बन्धी प्रबन्धहरू अनिवार्य रूपमा गर्नु गराउनु पर्ने छ ।

१८. SWIFT Message को माध्यमबाट रकमान्तर गर्ने सम्बन्धमा

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) प्रविधि जडान गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले SWIFT Message को माध्यमबाट यस बैंकसंग कारोवार गर्दा देहाय बमोजिम गरिएको छ :

- क. यस्तो कारोवारका लागि आइतबारदेखि बिहीबारसम्म अपरान्ह २:०० वजेसम्म रकमान्तरको लागि अनुरोध भई आएमा सोही दिन रकमान्तर गरिने ।
- ख. अपरान्ह २:०० वजे पछि रकमान्तरको लागि अनुरोध भई आएको अवस्थामा सो दिन पछिको अर्को कार्यदिनमा रकमान्तर गरिने ।
- ग. शुक्रवार दिनको ११:३० वजेसम्म रकमान्तरको लागि अनुरोध भै आएमा सोही दिन रकमान्तर गरिने ।
- घ. शुक्रवार दिनको ११:३० वजे पछि रकमान्तरको लागि अनुरोध भई आएको अवस्थामा सो दिन पछिको अर्को कार्यदिनमा रकमान्तर गरिने ।

१९. विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्राविधिक सेवा प्रदान गर्न सकिने सम्बन्धमा

नेपालबाट विदेशमा पूंजीगत लगानी गर्ने गरी पूंजी खाता खुल्ला नगरिएता पनि इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो प्रबन्धपत्रमा उल्लेखित विषयमा यस बैंकको पूर्वस्वीकृत लिई विदेशमा पूंजीगत लगानी नहुने गरी विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई गैर-कोषमा आधारित विभिन्न प्राविधिक सेवा (Technical Service) प्रदान गर्न सक्नेछन् ।

२०. सेफ डिपोजिट भल्ट, लकर सेवा संचालन सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त राष्ट्रियस्तरको “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाले सेफ डिपोजिट भल्ट, लकर सेवा (Safe Deposit Vault, Locker Service) उपलब्ध गराउँदा देहाय बमोजिमको शर्तहरूको अधिनमा रही संचालन गर्न सक्ने छन् ।

१. संस्थाको चुक्ता पूंजी यस बैंकले तोके बमोजिम पुगेको हुनु पर्ने ।
२. संस्थाको सेफ डिपोजिट भल्ट संचालनको लागि छुट्टै निर्देशिका/विनियम हुनु पर्ने ।
३. संस्थाले आफूसंग निक्षेप र कर्जाको कारोवार गरेका आफ्ना ग्राहकहरूलाई मात्र सेफ डिपोजिट भल्टको सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने ।
४. सेफ डिपोजिट भल्ट संचालन गर्नु अगावै सुरक्षाको लागि CCTV जडान हुनुपर्ने साथै अलार्म पद्धति (Alarm System) को व्यवस्था गरी सो अलार्म पद्धतिबाट सरकारी सुरक्षा निकायसम्म सूचना प्रवाह गर्न सकिने किसिमको व्यवस्था अनिवार्य रूपमा हुनुपर्ने र सोको जानकारी यस बैंकलाई दिनु पर्ने ।
५. साइजको आधारमा सेफ डिपोजिट भल्टको वर्गीकरण गरी सोही अनुरूप अनिवार्य बीमा गरेको हुनु पर्ने

२१. ATM संचालन सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त “ख” र “ग” वर्गका संस्थाहरूले देहायको शर्तहरूको अधिनमा रही Automated Teller Machine (ATM) राख्न सक्ने छन् ।

१. पूर्वाधार तथा भुक्तानी प्रणालीको सुरक्षाको पूर्ण दायित्व सम्बन्धित संस्थाको नै हुनेछ ।
२. सेवा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था स्पष्टरूपमा प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।
३. यसै निर्देशनको बुँदा नं. ९ को खण्ड (ड) अनुसार यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त वाणिज्य बैंकसंग सम्बद्धता कायम गरी सम्भौता गरेर सहायक एजेण्टको रूपमा यस्तो कार्य गर्न बाधा पर्ने छैन ।
४. राष्ट्रियस्तरका “ख” र “ग” वर्गका संस्था बाहेक अन्य संस्थाले आफ्नो स्वीकृत कार्यक्षेत्रमा सीमित रहने गरी आफ्ना ग्राहकहरूलाई मात्र सेवा प्रदान गर्न आफ्नै छुट्टै ATM राख्न सक्ने छन् ।

२२. लिलामी गर्दा स्वामित्व तथा भोगाधिकार हस्तान्तरण सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले बोलकबोलको माध्यमबाट धितो लिलामी (Auction) गर्दा सम्बन्धित बोलकबोलवाला (Bidder) व्यक्ति वा संस्थाको नाममा नै उक्त सम्पत्तिको स्वामित्व तथा भोगाधिकार (Ownership & Possession) हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

२३. साधारण/संस्थापक शेयरहरू जफत गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको साधारण शेयर तथा संस्थापक शेयरमा कारवाहीमा परेका व्यक्ति र निजको एकाघर परिवारले लगानी गरेको अवस्थामा त्यस्ता साधारण/संस्थापक शेयरहरू जफत गरी लिलाम गर्ने र त्यसरी प्राप्त हुन आउने रकम कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

२४. साइनबोर्ड तथा लेटरप्याड सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय कारोवार गर्ने संस्थाहरूको साइनबोर्ड तथा लेटरप्याड हेर्दा स्पष्टरूपमा कुन वर्ग तथा कति जिल्लामा कार्य क्षेत्र भएको वित्तीय संस्था हो भनी छुट्याउन कठिन भई सर्वसाधारण जनतामा भ्रम पर्नसक्ने

देखिएको हुँदा यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाहरूले आफ्नो साइनबोर्ड तथा लेटरप्याडमा संस्थाको नामको ठिक तल अनिवार्यरूपमा कोष्ठमा देहाय बमोजिमको वाक्यांश उल्लेख गर्नु/गराउनु पर्नेछ।

इजाजतपत्रप्राप्त संस्था	उल्लेख गर्नु पर्ने वाक्यांश
इजाजतपत्रप्राप्त 'क' वर्गका संस्थाहरूले	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था
इजाजतपत्रप्राप्त 'ख' वर्गका संस्थाहरूले	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'ख' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था (..... जिल्ला कार्य क्षेत्र भएको)
इजाजतपत्रप्राप्त 'ग' वर्गका संस्थाहरूले	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'ग' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था (..... जिल्ला कार्य क्षेत्र भएको)

नोट: राष्ट्रिय स्तरका वित्तीय संस्थाहरूले कार्यक्षेत्र सम्बन्धी विवरण उल्लेख गर्न अनिवार्य हुने छैन।

२५. चेक मार्फत् कारोबार गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धिकरण (मनि लाउण्डरिङ) निवारण ऐन, २०६४ को उद्देश्यलाई समेत सहयोग पुऱ्याउन रु.५० लाख वा सोभन्दा बढीको रकम भुक्तानी गर्दा अनिवार्य रूपमा एकाउन्टपेयी चेक मार्फत् गर्नु पर्नेछ।

२६. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्राविधिक सेवा सम्झौता (Technical Service Agreement, TSA) अन्तर्गत Seconded Staff को रूपमा आएका/आउने गैर नेपाली नागरिकहरूको हकमा विद्यमान श्रम ऐन तथा नियमावली अनुसार श्रम स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था रहेकोले सोही बमोजिम स्वीकृति लिएर मात्र कार्य गर्नु/गराउनु पर्नेछ।

इजाजतपत्रप्राप्त संयुक्त लगानी (Joint Venture) का बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्राविधिक सेवा सम्झौता (TSA) सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्था र विदेशी लगानीकर्ताबीच सम्झौता गरी प्रविधि हस्तान्तरण गर्दा 'विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन, २०४९' को दफा (३) बमोजिम विभाग (विभाग भन्नाले नेपाल सरकारको उद्योग विभाग वा घरेलु तथा साना उद्योग विभाग भन्ने सम्झनु पर्छ) समक्ष स्वीकृति लिनुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेकोले उक्त कानुनी व्यवस्थाको परिपालना गर्नु/गराउनु पर्नेछ।

२७. रुग्ण उद्योग हेर्ने डेस्क सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रुग्ण उद्योगहरूको अभिलेख व्यवस्थापन, अनुगमन र समस्या समाधानमा सघाउ पुऱ्याउने प्रयोजनका लागि कर्जा विभाग अन्तर्गत एउटा छुट्टै रुग्ण उद्योग हेर्ने डेस्क तोक्नु पर्नेछ।

२८. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १९ (ख) मा संगठित क्षेत्रसंग सम्बन्धित निकायको व्याख्या नभएको तर उक्त क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्तिको कार्यानुभवले बैंक तथा वित्तीय संस्था संचालनमा सहयोग पुगोस भन्ने हेतु यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त गर्ने "क" वर्गको वाणिज्य बैंक तथा "ख" वर्गको राष्ट्रिय स्तरको विकास बैंकको हकमा संगठित क्षेत्र भनी यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्था/सहकारीलाई मात्र मान्यता दिन सकिने छ।

२९. इजाजतपत्रप्राप्त "क" वर्गका र राष्ट्रिय स्तरका "ख" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आ-आफ्नो संचालक समितिले तोकेको मापदण्डभित्र रही Forward, Options, Swap, Futures जस्ता विभिन्न डेरिभेटिभ्स (Derivatives) उपकरण सम्बन्धी कारोवारहरू गर्न सक्ने छन्।

३०. लघु कर्जा डेस्क स्थापना गर्ने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लघु, साना र मझौला उद्योगमा कर्जा प्रवाह तथा पहुँच वृद्धिका लागि कर्जा विभाग अन्तर्गत एउटा छुट्टै डेस्क स्थापना गर्नु पर्नेछ।

३१. सामुहिक लगानी कोष संचालन गर्ने सम्बन्धमा

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को उपदफा (१) को खण्ड (स) को प्रयोजनका लागि देहायका शर्तहरूको अधिनमा रही यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "क" वर्गका बैंकहरूले सामुहिक लगानी कोष संचालन गर्न सक्ने छन्।

शर्तहरू:

- (१) योजना व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कार्यका लागि सहायक कम्पनी खडा गर्नुपर्ने र त्यस्तो कम्पनी खडा गर्दा हुन गएको लगानीलाई यस बैंकले तोके अनुसारको जोखिम भार प्रदान गर्ने।
- (२) वित्तीय कारोबार सञ्चालन भएको पाँच वर्ष पूरा भएको हुनु पर्ने।
- (३) पछिल्लो तीन वर्षदेखि लगातार मुनाफा गरेको हुनु पर्ने।
- (४) नेटवर्थ धनात्मक हुनु पर्ने।
- (५) सञ्चालक वा कार्यकारी प्रमुख यस बैंकको कारवाहीमा नपरेको र त्यस्तो कारवाहीमा परेको भए सो फुकुवा भएको ३ वर्ष पुगेको हुनु पर्ने।

३२. पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ४९ र ५० मा भएको व्यवस्था अनुसार इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई तोकिएका शर्तहरूको अधिनमा रही देहाय बमोजिम प्रवाह भएको कर्जामा यस बैंकबाट पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने छ। सम्बन्धित अनुसूची -२२.१, २२.२, २२.३ र २२.४ यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(१) साधारण पुनरकर्जा

- (क) २५ मेगावाटसम्म विद्युत उत्पादन गर्ने जलविद्युत परियोजना, कृषि क्षेत्र, पशुपंक्षी तथा मत्स्यपालन व्यवसाय, विदेशमा रोजगारी वा अध्ययन गरी फर्केका युवाहरूले संचालन गर्ने उद्योग-व्यवसाय, उत्पादनमूलक उद्योग, पर्यटन उद्योग र भौतिक पूर्वाधार निर्माण उद्योगमा प्रवाह भएको असल कर्जाको धितोमा वार्षिक ६.० प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने छ।
स्पष्टिकरण: १. उत्पादनमूलक उद्योग भन्नाले चुरोट, विडी, सिंगार, सूती, खैनी लगायत सूतियज्य उद्योग र मदिरा तथा मदिराजन्य उद्योग बाहेकका उत्पादनमूलक उद्योगहरूलाई जनाउने छ।
२. भौतिक पूर्वाधार निर्माण उद्योग भन्नाले सडक, पुल, रोपवे, टूलीबस, टनेल, फ्लाईइङ ब्रीज, केवल कार, विद्युत प्रसारण लाइन आदिलाई जनाउने छ।
- (ख) साधारण पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दाको अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट ९.० प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन पाउने छैनन्।

(२) विशेष पुनरकर्जा

- (क) रूग्ण उद्योग, घरेलु तथा साना उद्योग, वैदेशिक रोजगारीको लागि प्रवाह भएको कर्जाको धितोमा वार्षिक १.५ प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने छ।
- (ख) दलित, जनजाति, उत्पीडित, महिला, विपन्न वर्ग तथा समुदायका व्यक्तिद्वारा संचालित साना व्यवसायमा प्रदान गरिएको असल कर्जाको धितो सुरक्षणमा वार्षिक १.५ प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने छ।
- (ग) विशेष पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दाको अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट वार्षिक ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन पाउने छैनन्।

(३) निर्यात पुनरकर्जा

- (क) निर्यात व्यवसायी फर्म/कम्पनीलाई Export Documents को आधारमा नेपाली मुद्रामा प्रवाह गरेको कर्जा र निर्यात प्रवर्द्धन उद्योगलाई प्रवाह भएको असल कर्जाको धितोमा वार्षिक १.५० प्रतिशत दरमा निर्यात पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने छ।
- (ख) निर्यात पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दाको अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट वार्षिक ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन पाउने छैनन्।
- (ग) निर्यात अन्तर्गत विदेशबाट विदेशी मुद्रा आम्दानी भएको अनुगमन सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गर्नु पर्नेछ। साथै यस्तो भुक्तानी प्राप्त भएको मितिले चार कार्यदिनभित्र पुनरकर्जाको साँवा तथा ब्याज एकमुष्ट रुपमा भुक्तानी गर्नु पर्नेछ।
- (घ) निर्यात पुनरकर्जाको हकमा Deemed Exporter भई उत्पादन कार्यमा समेत संलग्न भएको खण्डमा उत्पादन कार्यमा लिएको कर्जा वा निर्यातको लागि लिएको कर्जा मध्ये कुनै एक तहको कर्जामा मात्र निर्यात पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने छ।

(४) महिलाद्वारा संचालित लघुउद्यममा पुनरकर्जा

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट महिलाहरूद्वारा संचालित लघु उद्यमलाई प्रवाह भएको रू ३ लाखसम्मको असल कर्जाको धितो सुरक्षणमा वार्षिक ६.० प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइने छ।
- (ख) यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दाको अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट ९.० प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन पाउने छैनन्।

(५) पुनरकर्जाका शर्तहरू

- (१) रूग्ण उद्योगलाई प्रवाह हुने पुनरकर्जा बाहेक अन्य पुनरकर्जा सुविधा असल कर्जाको धितोमा प्रदान गरिने छ।
- (२) यस बैंकबाट प्रवाह हुने कुल पुनरकर्जा सुविधाको सीमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्राथमिक पुँजीको अधिकतम ८० प्रतिशत भन्दा बढी हुने छैन।
- (३) पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले पुनरकर्जा वापत यस बैंकको नाममा तोकिएको ढाँचाको तमसुक गरिदिनु पर्नेछ।
- (४) पुनरकर्जा सुविधामा तोकिएको भुक्तानी अवधि अघि नै पूर्व-भुक्तानी हुन सक्ने छ। पुनरकर्जा कर्जा भुक्तानी गर्दा साँवा र ब्याज सहित भुक्तानी गर्नु पर्नेछ। यस बैंकले ऋणी बैंक वा वित्तीय संस्थाको

खाता खर्च (Debit) गरी रकम असुलउपर गर्न सक्ने छ । तोकिएको अवधिमा सावाँ/ब्याज असुल उपर हुन नसकेमा तीन प्रतिशत पेनाल ब्याजदर कायम गरी असुल गरिने छ ।

- (५) पुनरकर्जाको अवधि बढीमा ६ महिनाको हुनेछ । एक पटक लिएको पुनरकर्जा चुक्ता गरिसकेपछि मात्र पुनः पुनरकर्जा माग गर्न सकिनेछ ।
- (६) पुनरकर्जा सुविधा प्राप्त गरिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले पुनरकर्जाको मासिक विवरण महिनासमाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र यस बैंकको सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा पेश गर्नु पर्ने छ ।

३३. Electronic Cheque Clearing सम्बन्धमा

यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको लागि नेपाल क्लियरिङ हाउसले पेश गरेको—Nepal Electronic Cheque Clearing (ECC) Rule Book, Nepal Electronic Cheque Clearing (ECC) Operating Rule र Cheque Standard & Specification लागू गर्ने र नेपाल क्लियरिङ हाउस लिमिटेडको नियमन, निरीक्षण, कारोबारका सम्बन्धमा देहायको नियमन जारी गरिएकोछ ।

- (१) ECC को कारोबार सकिए पश्चात सेटलमेन्टका लागि ECC Rule Book मा जुनुसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि नेपाल क्लियरिङ हाउस लिमिटेडले इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको खर्च वा जम्मा गर्ने रकमको अन्तिम सारांश (Net Clearing Position) यस बैंकको बैंकिङ कार्यालयमा पठाउने सम्बन्धमा निम्न तीन सत्रहरुलाई मात्र प्रारम्भिक रूपमा सञ्चालन गर्ने :-

क्लियरिङ सत्र	Net Clearing Position प्राप्त गर्ने समय	सेटलमेन्ट हुने समय
नियमित क्लियरिङ सत्र (Regular Clearing Session)	दिउँसो ३:०० बजे	दिउँसो ३:१० बजे
पुराना ढाँचाका चेक/ड्राफ्ट क्लियरिङ सत्र (Non-Standard Cheque/Draft Clearing Session)	दिउँसो ३:०० बजे	दिउँसो ३:१० बजे
पहिलो एक्सप्रेस क्लियरिङ सत्र (First Express Clearing Session)	बिहान ११:३० बजे	बिहान ११:४० बजे

- (२) ECC कारोबारको खर्च वा जम्मा रकमको अन्तिम सारांश (Net Clearing Position) यस बैंकमा आएपछि सम्बन्धित सदस्यहरुको खातामा खर्च वा जम्मा (Debit or Credit) गर्ने सिलसिलामा कथंकदाचित खातामा रकम अपुग भएमा सोको व्यवस्था गर्न यस बैंकद्वारा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुका लागि हिसाब मिलान दिन (Business Settlement Day) का लागि प्रचलित बैंकदर अनुरूप ब्याज लिई रकम पूर्ति गर्ने व्यवस्था कायम गर्ने र सो को भोलिपल्ट अनिवार्य रूपमा हिसाब मिलान गर्नुपर्ने । कथंकदाचित हिसाब मिलान हुन नसकेको खण्डमा दोस्रो दिन बैंकदरको दोब्बर, तेस्रो दिनदेखि तेब्बर बैंक दरका दरले हर्जाना लगाउने ।
- (३) ECC पूर्ण सञ्चालनमा आएपछि यस बैंकको बैंकिङ कार्यालयमा भुक्तानी तथा हिसाब मिलान केन्द्र (Payment & Settlement Centre) खडा गरी आवश्यकता अनुसार सो कार्यालयले Payment & Settlement सम्बन्धी कार्यको सुपरिवेक्षण गर्ने ।
- (४) नेपाल क्लियरिङ हाउसमा आवद्ध भई ECC कार्य गर्न चाहने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले निर्धारित Standard का चेकहरु छपाई गरी मिति २०७० असोज मसान्त पश्चात सो प्रणाली मार्फत कारोबार गर्ने ।
- (५) उल्लिखित Nepal ECC Rule Book, Nepal ECC Operating Manual, and Cheque Standard & Specification मा यस बैंकबाट आवश्यकता अनुसार संशोधन हुन सक्ने ।
- (६) २०७० वैशाख १ गते देखि नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक क्यालेण्डर अनुसारका राष्ट्रिय विदा, उपत्यका भित्र र बाहिर हुने विदाका दिनहरु बाहेकका अन्य दिनमा मात्र यस बैंकबाट अन्तिम हिसाब मिलान हुने ।
- (७) उल्लिखित Nepal ECC Rule Book, Nepal ECC Operating Manual र Cheque Standard & Specification यसैसाथ संलग्न छ ।

३४. विदेशी मुद्राको चेक क्लियरिङ सम्बन्धमा

नेपाल क्लियरिङ हाउसबाट मिति २०६८।१।१४ देखि इलेक्ट्रोनिक चेक क्लियरिङ अन्तर्गत विदेशी मुद्राको चेक क्लियरिङ हुने भएको हुँदा उक्त मितिदेखि विदेशी मुद्राको चेक क्लियरिङको कारोबार सोही क्लियरिङ हाउस मार्फत गर्नु/गराउनु पर्ने छ । नेपाल क्लियरिङ हाउसको सदस्यता लिई नसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको हकमा हाललाई पूर्ववत व्यवस्था अनुरूप चेक क्लियरिङ गरिने छ ।

३५. नेपाली मुद्राको चेक क्लियरिङ्ग सम्बन्धमा

- (१) नेपाल क्लियरिङ्ग हाउस लि. बाट मिति २०६८।१२।२७ गते देखि इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट नेपाली मुद्राको चेक क्लियरिङ्ग हुने भएको हुँदा उक्त मितिदेखि नेपाली मुद्राको चेक क्लियरिङ्गको कारोवार सोही क्लियरिङ्ग हाउस मार्फत गर्नु/गराउनु पर्ने छ।
- (२) इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट हुने चेक क्लियरिङ्गको कारोवारमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना ग्राहकहरूसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाइने छैन।
- (३) नेपाल क्लियरिङ्ग हाउस लि. को सदस्यता लिई नसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा अर्को व्यवस्था नभएसम्म पूर्ववत् व्यवस्था अनुरूप चेक क्लियरिङ्ग गरिने छ।

३६. विभिन्न पत्रपत्रिकाहरूमा कम शुल्कमा बैंक व्यालेन्स सर्टिफिकेट उपलब्ध गराइने छ भनी विज्ञापन प्रकाशित हुने गरेको र यस्तो कार्य प्रचलित कानून बमोजिम यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू बाहेक अन्य व्यक्ति वा संस्थाले गर्न नपाउने व्यवस्था रहेको हुँदा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्ना ग्राहकहरूलाई यस किसिमको विज्ञापन प्रकाशित गरी बैंक बैलेन्स सर्टिफिकेट उपलब्ध गराउने कार्य नगर्ने/नगराउने व्यवस्था गर्न यो निर्देशन जारी गरिएको छ। यदि यसरी विज्ञापन प्रकाशन गराई बैलेन्स सर्टिफिकेट जारी गर्ने गराउने कार्यमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा संलग्न रहेको पाइएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही हुनेछ।

३७. खाता रोक्का/फुकुवा सम्बन्धी सूचना/निर्देशन वेवसाइटबाट हेरी गर्ने/गराउने सम्बन्धमा

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाहरूमा रहेका व्यक्ति/फर्म/कम्पनी/संघ संस्थाहरूको खाता रोक्का/फुकुवा सम्बन्धी सूचना/निर्देशनलाई यस बैंकको वेब साइट <http://bfr.nrb.org.np/acstatus> मा राखिने व्यवस्था रहेको छ। उक्त Website मा राखिने सूचना/निर्देशनमा बैंक/वित्तीय संस्थाहरूको पहुँचका लागि User ID र Password बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागबाट प्रदान गर्ने व्यवस्था भएकोले सम्बन्धित संस्थाले त्यस्तो User ID र Password लिई यस बैंकको वेवसाइटको उक्त ठेगानामा राखिने सूचना/निर्देशनलाई आधिकारिक मानी कार्यवाही गर्नुपर्ने छ। सो सम्बन्धमा फ्याक्स तथा पत्राचार नगरिने र वेवसाइटमा भएको सूचना अनुसारको कामकारवाही नभएमा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्था नै जिम्मेवार रहने छन्।

३८. खारेजी र बचाउ

- (१) यस बैंकबाट यसअघि जारी गरिएका देहायका निर्देशनहरू खारेज गरिएको छ :-
एकीकृत निर्देशन, २०६९ को विविध सम्बन्धी व्यवस्था इ.प्रा.निर्देशन नं. २२/०६९ बाट जारी गरिएको निर्देशन तथा सो पश्चात मिति २०७० असार मसान्तसम्म जारी भएका उपर्युक्त विषयसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण परिपत्रहरू।
- (२) उपबुँदा (१) बमोजिम खारेज गरिएका निर्देशन तथा परिपत्र बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

द्रष्टव्य: एकीकृत निर्देशनको विविध व्यवस्था सम्बन्धी निर्देशनमा यस अघि समावेश भएका कालोसूची सम्बन्धी कारवाही र फुकुवा सम्बन्धी निर्देशन/परिपत्र तथा अनुसूचीहरू, Tamil Rehabilitation Organization (TRO) सम्बन्धी परिपत्र तथा सो सम्बन्धी अनुसूचीहरू, सहकारी र वित्तीय मध्यस्थता गर्ने गैर सरकारी संस्थाहरूलाई जारी निर्देशन एवं एकपटक मात्र प्रयोगमा आई प्रभाव समाप्त हुने खालका परिपत्रहरू यस निर्देशनबाट हटाई सम्बन्धित पूर्व परिपत्र/निर्देशनहरू (यस बैंकको Website: www.nrb.org.np को Archive मा समेत उपलब्ध भएको) बाटै लागू हुने व्यवस्था कायम गरिएको छ।

पुनरकर्जा तमसुकको नमूना

लिखितम धनीका नाम का.जि. का.म.न.पा. वडा नं. ११ थापाथलीस्थित नेपाल राष्ट्र बैंक, बैकिङ्ग कार्यालय आगे सो रकम ऋण लिने ऋणीको नाम ....., केन्द्रीय कार्यालय रहेको..... बैंक/वित्तीय संस्था लिमिटेडले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट पुनरकर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ४९ ले गरेको व्यवस्था अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकसँग आजका मितिमा रु. .... (अक्षरेपी ..... मात्र) कर्जा लिएको ठिक साँचो हो । उक्त कर्जा लिएको रकम बापत ऋणीले आफ्नो निम्न बमोजिमको ग्राहक ऋणीलाई प्रवाह गरेको कर्जा मध्ये संलग्न विवरण अनुसारको कर्जा र पुनरकर्जाको लागि यस बैंकलाई लेखिदिएको तमसुक पुनरकर्जा सुविधाको लागि धितो सुरक्षणको रुपमा राखिदिएका छौं । तपसिल बमोजिमको धितो सुरक्षणमा राखिएको कर्जाको विवरण तथा शर्तहरू र यस सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी विद्यमान नीतिगत व्यवस्था तथा नेपाल राष्ट्र बैंकले समय समयमा तोकेको शर्त/मापदण्ड पालना गर्नेछौं । शर्तहरू पालना नगरेमा उक्त धितो तथा ऋणी बैंकको अन्य चल-अचल सम्पत्ति समेतबाट उक्त रकम असुल गरी लिनु भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिको निर्णय/सहमति समेत रहेकोले नेपाल राष्ट्र बैंक, बैकिङ्ग कार्यालय, थापाथली, काठमाडौंमा बसी यो तमसुक लेखी धनी नेपाल राष्ट्र बैंकमा चढाउँ ।

तपसिल

क. धितोको विवरण

परियोजनाको नाम	धितो सुरक्षणमा राखिएको कर्जाको विवरण	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्राप्त पुनरकर्जा

ख. शर्तहरू:

- वढीमा ६ महिना अवधिका लागि मात्र यो पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएको छ ।
- पुनरकर्जा बापत धनी बैंकलाई वार्षिक सयकडा .. प्रतिशतका दरले व्याजसहित एकमुष्ट रुपमा साँवा व्याज बुझाउनु पर्नेछ ।
- पुनरकर्जा माग गर्दा सम्बन्धित बैंकले कर्जामा लिएको व्याजदर यस बैंकले तोकेको व्याजदरमा बढीमा ... प्रतिशतसम्म थप व्याज कायम गर्न सक्नेछ ।
- निर्धारित समयभित्र पुनरकर्जा भुक्तान नगरेमा ३ प्रतिशत पेनाल व्याजदर लाग्ने छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले ऋणी बैंक वा वित्तीय संस्थाको खाता खर्च (Debit) गरी रकम असुल उपर गर्न सक्नेछ ।
- पुनरकर्जा उपभोग गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले साँवा/व्याज भुक्तानी म्याद समाप्त भएको दिन सो रकम भुक्तानी नगरेमा नेपाल राष्ट्र बैंकस्थित सम्बन्धित संस्थाको जुनसुकै खाता खर्च लेखी कर्जा असुलउपर गरि लिन र सो को खर्च गर्ने अख्तियारी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई दिइएको छ । यसमा पछि कुनै उजुरी वा दावि गरिने छैन ।
- धितोको रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंकलाई दिइएको तमसुकमा उल्लेखित कर्जाको जोखिमता लगायत सबै जिम्मेवारी सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाकै हुनेछ ।
- ऋणी बैंकले धितो स्वरुप राखेको तमसुकमा उल्लेख भएको ग्राहकको चल-अचल माल वस्तु र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट कर्जा लिई लगानी गरेको उद्योग तथा व्यवसाय समेतको नेपाल राष्ट्र बैंकले जुनसुकै बखत निरीक्षण गर्दा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रदान गरेको पुनरकर्जा सुविधाको सम्बन्धमा समय समयमा विवरण मागेको बखत तोकिएको म्यादभित्र ऋणी बैंकले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- धितो सुरक्षणमा लिइएको सुरक्षणमा पहिलो दावी (First Charge) नेपाल राष्ट्र बैंकको हुनेछ ।
- ऋण प्रयोग सम्बन्धमा यसैसाथ संलग्न नीतिगत शर्त तथा मापदण्डहरू पालना गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको छ । सो बमोजिम नगरेमा प्रचलित नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ अनुसार सजाय भएमा मञ्जुरी छ ।
- शर्त र मापदण्डमा आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकले परिमार्जन वा संशोधन गर्न सक्नेछ ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त व्यक्ति ..... बैंक/वित्तीय संस्थाको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त व्यक्ति
 दस्तखत : दस्तखत :
 नाम : नाम :
 पद : छाप: पद : छाप :
 विभाग/कार्यालय : विभाग/कार्यालय :

इति सम्बत् २० .. साल ..... महिना ..... गते रोज ..... शुभम्

कर्जा विवरण

क्र.सं.	ऋणीको नाम	कर्जा शीर्षक	कर्जा प्रवाह मिति	भुक्तानी मिति	कर्जा वर्गीकरण	कर्जा रकम	सुरक्षणको विवरण
साधारण पुनरकर्जाको लागि:							
निर्यात पुनरकर्जाको लागि							
विशेष पुनरकर्जाको लागि							
अन्य पुनरकर्जाको लागि							

माथि उल्लिखित विवरणहरु ठिक साँचो हो, भुटा ठहरे कानुन बमोजिम सहुला बुझाउँला । कथंकदाचित धितोमा राखेको असल कर्जाहरु निष्कृत्य कर्जामा परिणत भए सो को जानकारी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई उपलब्ध गराई सो को सट्टामा अर्को असल कर्जा सुरक्षणका रुपमा उपलब्ध गराउने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

..... बैंक/वित्तीय संस्थाको तर्फबाट

दस्तखत :

नाम :

पद :

छाप:

विभाग/कार्यालय :

इति सम्बत् २० .. साल ..... महिना .....गते रोज ..... शुभम् _____

(पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्ने सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाको लेटरप्याडमा)

पुनरकर्जा सुविधाको लागि प्रतिज्ञापत्र (Promissory Note) को नमूना

....., केन्द्रीय कार्यालय रहेको ..... बैंक/वित्तीय संस्था लिमिटेडले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ४९. ले गरेको व्यवस्था अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकबाट आजका मितिमा रु. .... (अक्षरेपि ..... मात्र) पुनरकर्जा सुविधा प्राप्त गरेको ठिक साँचो हो। नेपाल राष्ट्र बैंक वा सो बैंकले आदेश गरेको पक्षलाई मागेको समयमा ..... प्रतिशत वा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ब्याजदरले हुन आउने ब्याज रकम र सावाँ रकम रु. .... (अक्षरेपि ..... मात्र) तिर्न बुझाउन ..... बैंक/वित्तीय संस्था लिमिटेड कबुल गर्दछ र माग गरेको बखत नतिरेमा वा नबुझाएमा नेपाल राष्ट्र बैंकले जुनसुकै तरिकाले असुलउपर गरी लिएमा यस बैंक/वित्तीय संस्थाको मन्जुरी छ भनी सो संस्थाको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त म/हामी यो प्रतिज्ञापत्रको लिखतमा दस्तखत गर्दछु/छौं।

.....बैंक/वित्तीय संस्थाको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त व्यक्ति

दस्तखत :
नाम :
पद :
संस्थाको छाप :
विभाग/कार्यालय :

इति सम्बत् २० .. साल ..... महिना ..... गते रोज ..... शुभम् _____

मिति: २०६..।..।..

श्रीमान् कार्यकारी निर्देशकज्यू,
नेपाल राष्ट्र बैंक,
.....सुपरिवेक्षण विभाग,
काठमाण्डौ ।

विषय: पुनरकर्जाको मासिक विवरण । *

महोदय,
त्यस विभागको प.सं. .... मिति .....मा जारी परिपत्रले गरेको व्यवस्था अनुसार यस संस्थालाई उपलब्ध भएको पुनरकर्जा तथा सो पुनरकर्जा सुविधाबाट विभिन्न क्षेत्र/शीर्षकमा प्रवाह भएको कर्जाको मासिक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

कर्जाको विवरण

क्र.सं.	ऋणीको नाम	कर्जा शीर्षक	कर्जा प्रवाह मिति	कर्जा भाका नाघ्ने मिति	कर्जाको बक्यौता	पुनरकर्जा विवरण		कैफियत
						लिएको मिति	रकम	

* महिना समाप्त भएको १५ दिनभित्र पेश गर्ने ।

..... बैंक/वित्तीय संस्थाको तर्फबाट

दस्तखत :

नाम :

पद :

छाप :

विभाग/कार्यालय :

LONG FORM AUDIT REPORT
Of
..... LIMITED

For the year ended ..... Ashad 20...
(Corresponding to .....July 20...)

Auditor:

.....
M/s .....
.....

1. AUDIT APPROACH

- 1.1 Brief description of the Audit plan with focus on the following areas, at minimum:
  - Declaration of Independence of Audit Firm and Members
  - Standards followed
  - Composition of the audit team
  - Audit schedule
- 1.2 Brief description of the Audit process and procedures
  - Audit areas' Risk Assessment
  - Audit procedures adapted to mitigate identified Audit Risks
  - Quality control mechanism
- 1.3 Brief description of the Sampling Procedure and sample size
  - Sampling methodology
  - Sample size
  - Use of system based approaches
- 1.4 Remarks on the execution of audit plan
  - Execution of audit and the audit plan
  - Problems encountered during the audit, if any
  - Limitations of scope of Audit, if any.

2. RISK MANAGEMENT SYSTEMS

Opinion on the following:

- 2.1 Credit Risk Management Systems
  - 2.1.1 Brief description and comment on the adequacy of credit appraisal systems,
  - 2.1.2 Brief description and comment on the adequacy of credit monitoring systems,
  - 2.1.3 Brief description and comment on the adequacy of the credit recovery systems,
  - 2.1.4 Adequacy of Policies and procedure for Write off of Loans,
  - 2.1.5 Adequacy of Policies, guidelines and Controls over Off Balance Sheet Items.
  - 2.1.6 Comment on the concentrations in the credit and investment portfolio,
  - 2.1.7 Risk Management Committees and their effectiveness,
  - 2.1.8 Overall audit opinion on Credit risk management.
- 2.2 Market Risk (Interest Rate, Liquidity and Foreign Exchange) Management Systems
  - 2.2.1 Adequacy of policies, procedures and guidelines for the market risk management.
  - 2.2.2 Adequacy of the system for measuring, monitoring and mitigation of Market risk.
  - 2.2.3 Risk Management Committees and their effectiveness
  - 2.2.4 Overall audit opinion on Market & liquidity risk management.
- 2.3 Operational Risk Management System
  - 2.3.1 Adequacy of policies, procedures and guidelines for the Operational risk management.
  - 2.3.2 Adequacy of the system for measuring, monitoring and mitigation of Operational Risk.
  - 2.3.3 Risk Management Committees and their effectiveness
  - 2.3.4 Overall audit opinion on Operational risk management.

3. INTERNAL CONTROL SYSTEMS

Opinion on the following areas:

- 3.1 Effectiveness of the Audit committee
- 3.2 Effectiveness of the Internal Audit Function
- 3.3 Rectification of the deficiencies identified in the previous internal and external audit reports
- 3.4 Adequacy of the controls in Credit operations
- 3.5 Adequacy of the controls in Treasury operations
- 3.6 Adequacy of the controls in Branch operations
- 3.7 Adequacy of control over Nostro Bank Operations
- 3.8 Adequacy of the controls in procedures related to expenditure
- 3.9 Adequacy of the control over fixed assets.
- 3.10 Adequacy of the Management Information System (MIS)
- 3.11 Adequacy of controls over e-banking and Card Operations
- 3.12 Adequacy of controls in Information Technology and related support functions.
- 3.13 Effectiveness of the Inter-branch and agency Reconciliation function
- 3.14 Adequacy of controls to prevent and/or minimize Fraud and forgeries
- 3.15 Instances of Fraud and Forgery in the review period

- 3.16 Existence, adequacy & effectiveness of system audit
- 3.17 Other Control Issues, if any
- 3.18 Auditors overall assessment of the internal control system

4. **COMPLIANCE WITH APPLICABLE RULES AND REGULATIONS**

Prevailing Statute, Act, Directive and Regulation, at minimum, in the following areas

4.1 Nepal Rastra Bank Act 2058

State whether the conditions as stipulated in Section 86 of Nepal Rastra Bank Act 2058 prevails, if yes please specify.

4.2 Bank and Financial Institution Act 2063

4.2.1 Whether fees and benefits of Chairman and board members are as specified in AOA/MOA

4.2.2 Appointment, qualification and benefits of the chief executive

4.2.3 Profit Appropriation to General Reserve

4.2.4 Appropriation to Exchange Fluctuation Reserve

4.2.5 Distribution of Dividend

4.2.6 Whether the activities are within the scope as defined by BAFIA?

4.2.7 Whether prohibited activities are being pursued?

4.2.8 Control & notification of dormant deposit accounts and unclaimed dividend

4.3 Foreign Exchange Rules and Regulations

4.3.1 Whether payments of goods imported and service import are made as per circulars.

4.3.2 Whether deposit accounts of foreign currency are opened and operated as per circulars.

4.3.3 Whether card transactions are done as per circulars.

4.3.4 Whether foreign exchange transactions are properly recorded and reported in a timely manner.

4.3.5 Whether investment in foreign currency are made as per standard approved by the Board of Directors.

4.3.6 Whether payments of exports are received and reported timely as per circulars.

4.3.7 Whether transactions of Indian currency are made as per circulars.

4.4 Minimum Capital fund (Directive No. 1)

4.4.1 Computation of Core Capital, Supplementary Capital and Capital Fund

4.4.2 Computation of Risk Weighted Assets

4.4.3 Comment on the Capital Plan

4.4.4 Overall opinion on capital adequacy

4.5 Loan Classification and Loan Loss Provisioning (Directive No.2)

4.5.1 Comment on the Assets Quality and Classification

4.5.2 Adequacy of Loan Loss Provisions

4.5.3 Whether the rescheduling/restructuring comply with the provisions of the directive

4.5.4 Loan Loss Provisions in case of restructuring and rescheduling of loans

4.5.5 Loan Classification and loan loss provision in respect of force loans

4.5.6 Loan Classification and loan loss provision in respect of loan against personal/corporate guarantees

4.5.7 Whether the adjustment and Write back of loan loss provision comply with the provisions of the directive

4.5.8 Overall opinion on Loan classification & provisioning

4.6 Single Obligor Limit & Sectoral Credit Limit (Directive No.3)

4.6.1 Bank's procedures to identify a group of related borrowers

4.6.2 Comment on the Facilities in excess of Single Obligor Limits, if any

4.6.3 Loan Loss Provision in case of borrowers availing facilities in excess of the SOL

4.6.4 Review and ratification mechanisms for excessive exposures in respect of sectoral credit.

4.6.5 Comments on any exceptions on loan to real estate sector.

4.7 Accounting Policy & Format of the Financial Statement (Directive No.4)

4.7.1 Comment on the Consistency of the Accounting Policies and financial reporting framework.

4.7.2 Recognition of interest income from loans and advances

- 4.7.3 Reconciliation of Interest Receivable and Interest Suspense
- 4.7.4 Recognition of other interest, fees and commission and expenses.
- 4.7.5 Publication of annual accounts and periodical highlights
- 4.7.6 Non-compliance/deviations in accounting policies followed as compared to prescribed accounting policies by NRB/Nepal Accounting Standard
- 4.8 Risk Minimization (Directive No 5)
  - 4.8.1 Mechanisms to minimize liquidity risk
  - 4.8.2 Use of GAP Analysis and other mechanisms to measure and manage interest rate risk
  - 4.8.3 Mechanisms to minimize foreign exchange risk
- 4.9 Corporate Governance (Directive No.6)
  - 4.9.1 Formulation and implementation of required plans, policies and guidelines
  - 4.9.2 Code of conduct of Directors, Chief Executive and Employees
  - 4.9.3 Cases of conflict of interest of Directors, Chief Executive and Employees
  - 4.9.4 Mechanism to identify related parties promoters, directors or senior management.
  - 4.9.5 Lending to directors, chief executive, employees (except as per employee rules) and their related parties, if any
  - 4.9.6 Level of Corporate governance and compliance of directives related to corporate governance.
- 4.10 Implementation of Supervisory Findings (Directive No.7)
Auditor's finding on the status of compliance of directions given by NRB based on its onsite inspections and offsite supervision.
- 4.11 Investments (Directive No.8)
  - 4.11.1 Investments in unlisted companies
  - 4.11.2 Investment in companies with financial interest
  - 4.11.3 Investment in shares of other bank/FIs
  - 4.11.4 Investments arising out of Underwriting Commitments
  - 4.11.5 Investment in shares and debentures exceeding the limits
  - 4.11.6 Review of the investment portfolio
  - 4.11.7 Adequacy of provisioning requirements
  - 4.11.8 Adequacy of investment adjustment fund requirements
- 4.12 Reporting Requirements (directive No.9)
Comment upon the reliability of mechanism used for NRB reporting and the accuracy of such returns
- 4.13 Sale or Transfer of Promoters Share (Directive No. 10)
  - 4.13.1 Sale or transfer against the statutory requirements
  - 4.13.2 Sale or pledge of promoter shares, during the lock-in period
  - 4.13.3 Where the promoter of the Bank is an entity, unauthorized transfer of ownership of such entity.
  - 4.13.4 Where the promoter of the Bank is an entity, the availability of audited financial statement of such entity for verification.
- 4.14 Consortium Financing (Directive No.11)
  - 4.14.1 Formation and dissolution of consortium
  - 4.14.2 Fulfillment of the specified duties of lead bank/member bank, where applicable.
  - 4.14.3 Frequency of consortium meetings where it is lead bank/FI
  - 4.14.4 Adherence to the spirits of consortium
- 4.15 Credit Information and Blacklisting (Directive No.12)
  - 4.15.1 Periodic Submission of information to CIC
  - 4.15.2 Mechanism to obtain required information from borrowers
  - 4.15.3 Credit Information at the time of sanction/renewal/restructuring/rescheduling of facilities
  - 4.15.4 Recommending defaulted borrower to the CIC for blacklisting
  - 4.15.5 Lending to individual/firm/company included in the blacklist
- 4.16 Cash Reserve/Statutory Liquidity Requirement (Directive No. 13)
  - 4.16.1 Comment on any exceptions on the maintenance of CRR as stipulated by the directive
  - 4.16.2 Comment on any exceptions on the maintenance of SLR as stipulated by the directive
- 4.17 New Branch/Office Operation (Directive No. 14)
  - 4.17.1 Unauthorized branches/offices/extension counters/remittance counters
  - 4.17.2 Unauthorized transactions

- 4.18 Interest Rates (Directive No. 15)
  - 4.18.1 Interest rate determination procedures
  - 4.18.2 Mechanism to determine cost of fund, yield on earning assets and interest spread
  - 4.18.3 Publication of interest rates
- 4.19 Mobilization of Financial Resources (Directive No. 16)
  - 4.19.1 Concentration of deposits
  - 4.19.2 Resource mobilization beyond the limit
  - 4.19.3 Issuance of debenture and other debt instruments
- 4.20 Deprived Sector Lending (Directive No.17)
  - 4.20.1 Comment on the exceptions observed in the deprived sector lending
  - 4.20.2 Whether the loans classified as deprived sector lending meet the stipulated pre-requisite conditions
  - 4.20.3 Monitoring mechanism for utilization of deprived sector lending on a half yearly basis
- 4.21 Merger, Acquisition and Upgradation (Directive No.18)
  - 4.21.1 Fulfillment of the specified requirements for upgradation by the financial institution, where applicable.
  - 4.21.2 Whether the minimum capital, capital structure meet the stipulated pre-requisite conditions for merger and/or acquisition, where applicable.
  - 4.21.3 Trading status of stocks in the stock exchange.
  - 4.21.4 Compliance of regulatory provisions on the Merger, Acquisition and Upgradation including Fit & Proper Test mentioned in BAFIA, 2063 NRB Act, 2058 and Unified Directives.
  - 4.21.5 Overall opinion on Merger, Acquisition and Upgradation.
- 4.22 AML/CFT (Directive No.19)
  - 4.22.1 AML/CFT policies, procedures and practices formulated and followed.
  - 4.22.2 Adequacy of mechanism, procedures and documents for customer due diligence.
  - 4.22.3 Adequacy of risk based customer classification and monitoring.
  - 4.22.4 Mechanism, procedures and documents for customer due diligence.
  - 4.22.5 Protection of information and documents, including electronic data, of the customer till the period stipulated in the Act and regulations.
  - 4.22.6 Adequacy of filing and reporting of threshold transactions to Financial Information Unit (FIU).
  - 4.22.7 Adequacy of filing and reporting of the suspected cases to the internal management and concerned supervisory authorities. Cases of reporting of money laundering and suspected financing to terrorism to FIU.
- 4.23 Subsidiary Company (Directive No.20)
  - 4.23.1 Compliance of directives of Investment in shares and other securities of subsidiary(ies).
  - 4.23.2 Adequacy of consolidation of transactions with the subsidiary(ies).
  - 4.23.3 Harmonized implementation of policies, procedures and systems of holding company in the subsidiary(ies).
  - 4.23.4 Transactions not based on competitive market price or unauthorized transactions or transactions not based on Arm's Length relation.
  - 4.23.5 Overall level of disclosure of Related Party Transactions in the periodic financial returns.
- 4.24 E-banking Directives (Directive No.21)
  - 4.24.1 E-banking policies and procedures formulated and followed.
  - 4.24.2 Adequacy of security maintained in the e-banking trasactions.
  - 4.24.3 Adequacy of conditions on bilateral agreement with agents and third party.
- 4.25 Miscellaneous Directives (Directive No.22)
  - 4.25.1 Whether insurance agency service offered to its clients.
  - 4.25.2 Authenticity of computer software used.
  - 4.25.3 Preparation of documents in the devnagari script of Nepali language as stipulated in the directives.
  - 4.25.4 Adequacy of security maintained in SWIFT transaction.
  - 4.25.5 Compliance of taxation, including TDS, and mandatory provisions made by fiscal policy of Government of Nepal.
  - 4.25.6 Safe Deposit Vault, Locker Service availed.
  - 4.25.7 Compliance of regulations and laws with respect to Auction.

- 4.25.8 Technical Service Agreement, TSA reached, where applicable.
  - 4.25.9 Adequacy of policies, procedures and mechanism of transactions on derivative products, where applicable.
  - 4.25.10 Use of Refinancing Facilities availed by the NRB made as per the agreement.
  - 4.26 Transparency and level of economy in the capital and operating expenditures. Whether Financial Administration Bye-laws is adhered to while incurring such expenditures.
  - 4.27 Compliance with internal rules, regulations and guidelines
Comment on the overall state of compliance with the internal rules, regulations and guidelines.
  - 4.28 Overall compliance of laws, regulations, circulars, directives and guidelines.
Comment on the overall state of compliance with the laws, regulations, circulars, directives & guidelines.
- 5. OTHERS**
- 5.1 Whether guarantees, all other contingent liabilities and off balance sheet exposures are properly recorded and disclosed
  - 5.2 Whether banks have entered into any contracts with related parties including the promoters, directors, shareholders holding more than 1% and their undivided family
  - 5.3 Compliance of pre-requisite conditions for Purchase of fixed assets
  - 5.4 Any comments or issues, which the auditor feels appropriate to be communicated to the supervisor and is not covered by the above.
- 6. CONCLUSION**
- 6.1 Type of Audit opinion expressed in the final audit Report
    - 6.1.1 Unqualified
    - 6.1.2 Qualified
    - 6.1.3 Adverse
    - 6.1.4 Disclaimer
  - 6.2 Main reason for the qualified, adverse or disclaimer opinion on the financial statement produced, where applicable.
  - 6.3 Areas of operation where it is exposed to excessive risk
  - 6.4 The risk areas where bank/FI has not been able to properly address these risks
  - 6.4 Comment on the Major Problems faced by the Bank/FI
  - 6.5 Overall opinion of the auditor on the operation and financial standing of the Bank/FI

नेपाल राष्ट्र बैंक
बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४
 (पहिलो संशोधन, २०६८ सहित)

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ११० को उपदफा (२) को खण्ड (ण) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राष्ट्र बैंकको संचालक समितिले देहायका विनियमहरू बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

(१) यी विनियमहरूको नाम "नेपाल राष्ट्र बैंक बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४" रहेको छ ।

(२) यो विनियमावली २०६५ कार्तिक १ गतेदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विनियमावलीमा,—

(क) "ऐन" भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ सम्झनु पर्छ ।

(ख) "राष्ट्र बैंक" भन्नाले ऐनको दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको नेपाल राष्ट्र बैंक सम्झनु पर्छ ।

(ग) "समिति" भन्नाले ऐनको दफा १४ बमोजिम गठन भएको बैंकको सञ्चालक समिति सम्झनु पर्छ ।

(घ) "गभर्नर" भन्नाले ऐनको दफा १५ बमोजिम नियुक्त बैंकको गभर्नर सम्झनु पर्छ र सो शब्दले ऐनको दफा २७ बमोजिम कायम मुकायम मुकरर भएको गभर्नर समेतलाई जनाउँछ ।

(ङ) "डेपुटी गभर्नर" भन्नाले ऐनको दफा १६ बमोजिम नियुक्त बैंकको डेपुटी गभर्नर सम्झनु पर्छ ।

(च) "नीति निर्देशन कार्यान्वयन समिति" भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंक, निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण विनियमावली २०५९ को नियम ३४ बमोजिम सम्बन्धित डेपुटी गभर्नरको संयोजकत्वमा गठित समितिलाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) "सुपरिवेक्षण विभाग" भन्नाले राष्ट्र बैंकको बैंक सुपरिवेक्षण विभाग तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग सम्झनु पर्छ ।

(ज) "बैंक/वित्तीय संस्था" भन्नाले राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्झनु पर्छ ।

(झ) "कार्यकारी प्रमुख" भन्नाले बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा कामकाज गर्न नियुक्त व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "पूँजीकोष" भन्नाले राष्ट्र बैंकबाट तोकिएको प्राथमिक पूँजीकोष वा कुल पूँजीकोष लाई सम्झनु पर्छ ।

३. पूँजीकोष सम्बन्धी निर्देशनहरूको पालना नभएमा हुने सुधारात्मक कारवाहीहरू: इजाजतपत्रप्राप्त "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक/वित्तीय संस्थाहरूले राष्ट्र बैंकले तोकेको न्यूनतम पूँजीकोष कायम गर्न नसकेमा देहाय बमोजिमको सुधारात्मक कारवाहीहरू तत्काल गर्नु पर्नेछ:-

(क) इजाजतप्राप्त संस्थाको पूँजीकोष, नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष अनुपातभन्दा दुई प्रतिशतसम्मको बिन्दुले कम भएमा -

(अ) सुधार कार्यक्रमहरू सम्बन्धमा बैंक/वित्तीय संस्थाको उच्च व्यवस्थापनसँग छलफल गरी छलफलका विषय बस्तुलाई अभिलेखको रूपमा राख्ने ।

(आ) बैंक/वित्तीय संस्थाको पूँजी वृद्धि (रि-क्यापिटलाईजेशन) गर्न पूँजी योजना माग गर्ने ।

(इ) लाभांश तथा बोनस शेयर घोषणा गर्न रोक लगाउने ।

(ई) नयाँ शाखा खोल्न रोक लगाउने ।

(उ) निक्षेप परिचालनको सीमा कायम गर्ने ।

(ख) इजाजत प्राप्त संस्थाको पूँजीकोष, नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष अनुपात भन्दा दुईदेखि चार प्रतिशतसम्मको बिन्दुले कम भएमा

(अ) खण्ड (क) बमोजिमका कारवाहीहरू गर्ने ।

(आ) कर्जा कारोवारको सीमा कायम गर्ने ।

(इ) खरिद वा लिज प्रकृया मार्फत थप स्थीर सम्पत्ति प्राप्त गर्नु पूर्व राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने ।

(ई) निक्षेप परिचालन र कर्जा तथा सुविधा प्रवाहसँग सम्बन्धित नयाँ व्यावसायिक कृयाकलाप (विजनेस लाईन) संचालन गर्नुपूर्व राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनु पर्ने ।

(ग) इजाजत प्राप्त संस्थाको पूँजीकोष, नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष अनुपातभन्दा चारदेखि छ प्रतिशतसम्मको बिन्दुले कम भएमा

(अ) खण्ड (ख) बमोजिमका कारवाहीहरू गर्ने ।

(आ) थप निक्षेप खाता खोल्न प्रतिबन्ध लगाउने ।

- (इ) कर्जा प्रवाहमा प्रतिबन्ध लगाउने ।
- (ई) खरिद वा लिज प्रकृया मार्फत थप स्थीर सम्पत्ति प्राप्त गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ।
- (उ) राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति बिना बैंक/वित्तीय संस्थाका संचालक तथा कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहन भत्ता, संस्था छोड्नुदा दिने अन्य सुविधा बृद्धि, व्यवस्थापन शुल्क वा व्यवस्थापनको तजविजले दिन सक्ने अन्य क्षतिपूर्ति आदि प्रदान गर्न रोक लगाउने ।
- (घ) इजाजत प्राप्त संस्थाको पूँजीकोष, नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष अनुपातभन्दा छदेखि आठ प्रतिशतसम्मको बिन्दुले कम भएमा
- (अ) खण्ड (ग) बमोजिमका कारवाहीहरू गर्ने ।
- (आ) तलब भत्ता तथा अन्य आर्थिक सुविधा बृद्धि, नयाँ कर्मचारी भर्ना तथा बढुवा गर्नमा रोक लगाउने ।
- (इ) पूँजी पर्याप्तता सम्बन्धी कारवाही प्रारम्भ भएको मितिले छ महिनाभित्रमा तोकेका मापदण्ड अनुसारको पूँजीकोष कायम नभएमा बैंक/वित्तीय संस्थाका संचालकहरू तथा कार्यकारी प्रमुखलाई ऐनको दफा १०० को उपदफा (२) बमोजिमका कारवाहीहरू गर्ने ।
- (ङ) इजाजत प्राप्त संस्थाको पूँजीकोष, नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष अनुपातभन्दा आठ प्रतिशत वा बढी बिन्दुले कम भएमा -
- (अ) खण्ड (घ) बमोजिमका कारवाहीहरू गर्ने ।
- (आ) बैंक/वित्तीय संस्थालाई समस्याग्रस्त घोषणा गरी ऐनको दफा ८६ अनुरूपको कारवाही प्रारम्भ गर्ने ।
- (इ) समस्याग्रस्त घोषणा गरेको छ महिनासम्ममा पनि पूँजीकोष पर्याप्त नभएमा बैंक/वित्तीय संस्थाको इजाजतपत्र रद्द गर्ने वा खारेजीको प्रक्रिया शुरु गर्ने ।
- (ई) ऐन र/वा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ अनुरूपका अन्य आवश्यक कारवाहीहरू गर्ने ।
४. कारवाहीमा छुट हुने अवस्था: विनियम ३ अनुसारको सुधारात्मक कारवाहीहरू "क", "ख" र "ग" वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा समान रूपमा लागू हुनेछ ।
- तर विनियम ३ को खण्ड (घ) को उपखण्ड (आ) बाहेकका सुधारात्मक कारवाहीहरूमा देहायका अवस्थाहरूमा छुट प्रदान गर्न सकिनेछ:-
- (क) लक्षित रूपमा शाखा कार्यालयहरू स्थापना गर्नुपर्ने ग्रामीण ईलाकाहरूमा र प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नभएका स्थानमा शाखा विस्तार गर्न ।
- (ख) नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय दातृ निकायहरूको सहयोग लिई राष्ट्र बैंक मार्फत पुनरसंरचनाको प्रकृया लागू गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा ।
- (ग) बैंक/वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापन र संचालनलाई राष्ट्र बैंकले प्रत्यक्ष नियन्त्रणमा लिई सुधारात्मक कारवाही संचालन गरी रहेको अवस्थामा ।
- (घ) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ६९ एवम् बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८ मा भएका प्रावधानहरू पूरा गरी एक आपसमा गाभ्ने गाभिने सैद्धान्तिक सहमतिका लागि यस बैंकमा निवेदन प्राप्त हुन आएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका हकमा ।
- तर एक आपसमा गाभ्ने/गाभिने निवेदन दिने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विद्यमान पूँजीकोष जोड्दा न्यूनतम पूँजीकोष नपुग्ने संस्थाको हकमा यो छुट प्रदान हुने छैन । त्यसैगरी तोकिएको अवधिभित्र गाभ्ने/गाभिने कार्य सम्पन्न नगरेमा सो अवधि पश्चात् यो छुट स्वतः खारेज भएको मानिने छ ।*
५. सुनुवाईको अवसर: विनियम ३ अन्तर्गत को कारवाही गर्दा सम्बन्धीत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई सुनुवाईको अवसर दिईने छ ।
६. कारवाही गर्ने अख्तियारी: (१) विनियम ३ को खण्ड (क) देखि (घ) सम्मका शीघ्र सुधारात्मक कारवाहीहरू सम्पन्न गर्ने अख्तियारी गभर्नरलाई हुनेछ । गभर्नरले यस अख्तियारी बमोजिम शीघ्र सुधारात्मक कारवाहीहरू सम्पन्न गर्दा नीति निर्देशन कार्यान्वयन समितिको सिफारिसमा कारवाहीको आवश्यक निर्णय गर्नेछन् ।
७. प्रत्यायोजित अख्तियारीको प्रयोग: यस विनियमावली बमोजिम प्रत्यायोजित अख्तियारीको प्रयोग गरी कार्य गर्दा सम्बन्धित पदाधिकारीले प्रचलित ऐन, नीति, नियम तथा राष्ट्र बैंकले जारी गरेका निर्देशनहरूको अधीनमा रही गर्नु पर्नेछ ।
८. काम कारवाहीको विवरण पेश गर्नुपर्ने: विनियम ५ बमोजिमका काम कारवाहीको विवरण त्रैमासिक रूपमा समितिको जानकारीको लागि पेश गर्नु पर्नेछ ।
९. विनियमावलीको व्याख्या तथा संशोधन:

* संचालक समितिको ४५/२०६८ औं (मिति २०६८/१२/१४) तथा १/२०६९ औं (मिति २०६९/१५) को बैठकबाट थप गरिएको ।

- (१) यस विनियमावलीको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै द्विविधा उत्पन्न भएमा सोको व्याख्या समितिले गर्नेछ र समितिले गरेको व्याख्या अन्तिम हुनेछ ।
- (२) यस विनियमावलीमा कुनै संशोधन गर्नु परेमा समितिले संशोधन गर्नेछ ।
१०. बाधा अड्चन फुकुवा: यस विनियमावलीको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै बाधा अड्चन आएमा सो बाधा अड्चन फुकाउने अधिकार गभर्नरलाई हुनेछ ।
११. बाझिएमा निष्कृत हुने: यस विनियमावलीका व्यवस्थाहरू नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ र सो अन्तर्गत बनेका नियमहरूसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः निष्कृत हुनेछ ।
१२. बचाउ: यस विनियमावली लागू हुनुपूर्व बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सुधारात्मक कारवाहीको सन्दर्भमा भए गरेका काम कारवाही यसै विनियमावली बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।